

સંઘવી ઋષભકવિપ્રણીત—

શ્રી કુમારપાલરાસ.

સંપાદક અને સંસ્કાષક,
શ્રીસમ્પતવિજય,

શેઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રન્થાંક ૬૯.

(જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રન્થાંક ૮.)

શ્રી આનન્દ-

કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈન-કાવ્યસંગ્રહ.)

મૌકિતક ૮ મું.

સંગ્રાહક અને સંશોધક :

મુનિરાજ શ્રીસંપતવિજય.

પ્રકાશક :

શેઠ દેવચન્દ્ર લાલભાઈ જૈન પુ. ફંડ આટે,

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી, બમુંધ.

(સર્વ હસ્ત ફંડના કાર્યવાહકોને આધીન છે.)

વીર સં. ૨૪૫૩. વિક્રમ ૧૯૮૩. કાર્તિક ૧૯૨૭.

પ્રતિ ૧૦૦૦.

વેતન રૂ. ૧-૬-૦.

Published by

Jivanchand Sakerchand Javeri.

FOR

Sheth Devchand Lalbhai Jain

Pustkoddhar Fund.

AT THE 114/116 JAVERI BAZAR, BOMBAY.

PRINTED By N. M. VIMAVALA AT
THE GANDIVA PRINTING PRESS
SURAT.

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustakoddhar

Fund Series. No. 69.

THE

**ÂNAND-KÂVYA-
MAHODADHI.**

(A collection of Old Gujrati Poëms.)

PART VIII.

Collected and Edited by

MUNI SHREE SAMPATVIJAY.

Published by

JIVANCHAND SAKERCHAND JAVERI.

A TRUSTEE.

Sold by

The Librarian

SHETH DEVCHAND LALBHAJI. P. FUND.

C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmshala.

Badekha Chakla Gopipura.

SURAT.

[All Rights Reserved by the Trustees of the Fund.]

1927.

Rs. 1-8-0.

સાહિત્ય-ભંડારો ખોલો તો સાહિત્ય સેવાનું
મૂલ અંકાય.

શૈવ-વૈષ્ણવ સાહિત્ય સૂકાયું હતું ત્યારે
ગુજરાતી સાહિત્યનો ઓઘ જૈનોએ વહતો રાખ્યો.

જૈનોએ રાસાઓમાં ગાયેલા ઢાલ રાગણી
લોલણી વિં દેશજ ઢાલોઃ પ્રેમાનન્દે એ દેશજ
ઢાલોમાં મહાકાવ્યો રચ્યાં.

જૈનોના રાસાઓએ સ્ત્રીચાતુરી વિબ્ની કથાઓ
આપી. સામળલદે એવી કથાઓના મહાઅન્થો રચ્યા.

ગુજરાતના એ મહા કવિઓનાં એ જૈન ઋણુ.

સરસ્વતીના અંધ છાંડો. ભંડારો ખોલી લો.
ખની શકે તો સકલ ભંડારોને એકત્ર કરી એક
મહા જ્ઞાન ભંડાર સ્થાપો.

સુરત. } કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામ.
સં ૧૯૮૦ } જૈન સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખપદેથી.

મુખ્ય સ્થળ:—
૧૧૪/૧૧૬ જવેરી બાતર,
મુંબાઈ નંબર ૨.

કાર્યકારો—

- શા. શ્રવણચંદ સાકરચંદ.
- „ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
- „ કુલચંદ કસ્તૂરચંદ.
- „ અમરચંદ કલ્યાણચંદ.
- „ નેમચંદ અભેચંદ.
- „ મંછુભાઈ શાકરચંદ.

વિક્રીય શાખા:—
બ ડે ખાં ચ ડ લો,
ગો પી પુરા-મુરત.

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક
 વખત ગયો છું. એ ભંડારોનું સંભાલથી
 જતન કરવામાં આવે છે. જૈન ભંડારોમાં
 હજારો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અમે
 હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોનો
 નાશ થવા દઈએ છીએ. અથવા તો પ્રજા-
 કીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

ખનારસ. } પ્રોફેસર બી. સી. ભટ્ટાચાર્યના
 તા. ૪-૪-૨૬. } ભાષણમાંથી.

મુખ્ય સ્થળ:—
૨૧૪/૧૧૬ જવેરી બજાર,
મુંબાઈ નંબર ૨.

કાર્યકારો—

- શા. જીવણચંદ સાકરચંદ.
- „ ગુલાબચંદ દેવચંદ.
- „ કુલચંદ કસ્તૂરચંદ.
- „ અમરચંદ કલ્યાણચંદ.
- „ નેમચંદ અભેચંદ.
- „ મંછુભાઈ શાકરચંદ.

વિક્રીય શાખા:—
બ ડે ખાં ચ દ લો,
ગો પી પુરા-મુરત.

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક
 વખત ગયો છું. એ ભંડારોનું સંભાલથી
 જતન કરવામાં આવે છે. જૈન ભંડારોમાં
 હજારો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અમે
 હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોનો
 નાશ થવા દઈએ છીએ. અથવા તો પ્રભ-
 કીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

ખનારસ. { પ્રોફેસર બી. સી. ભટ્ટાચાર્યના
 તા. ૪-૪-૨૬. } સાષણમાંથી.

ઉત્તમોત્તમ અંગ્રેજી ગ્રન્થો.

ધી જૈન શ્રીલોસોશ્રી.....૧-૦-૦

ધી યોગ શ્રીલોસોશ્રી.....૦-૧૪-૦

ધી કર્મ શ્રીલોસોશ્રી.....૦-૧૨-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શ્રી ટેવચંદ લાલલાલ ધર્મશાળા.

બહેણાં ચક્રલો—મુરત.

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનું અં
લાન કરાવવા માટે સાહિત્યમાં રસ લેતા
અભ્યાસીને જેટલું જૈનેતર વર્ગના આચાર
વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ
તેટલું જ જૈનોના આચાર, વિચાર તથા
ધર્મનું હોવું જોઈએ.

શ્રીયુત કૃષ્ણલાલ મો. ઝવેરી

ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસીઓને આતિ
ઉપયોગી શ્રી આનંદ કાવ્ય મંહોદધિના ઉત્તમોત્તમ
મૌક્તિકો.

અંક:	મૌક્તિક:	વિષય:	મૂલ્ય:
૩૦.	૪ મું.	શત્રુંજયરાસ.	૦-૧૨-૦
૩૨.	૫ મું.	હીરસૂરિરાસ.	૦-૧૦-૦
૪૩.	૬ હું.	રૂપચંદ કુમાર અને નળ દમયંતી રાસ.	૦-૧૨-૦
૬૬.	૭ મું.	ઢોલામારૂણી શકુન ચોપાઈ માધવાનળ વગેરે.	૧-૮-૦
૬૬.	૮ મું.	સદર ગ્રન્થ.	૧-૮-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ.
ચૈઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા.
બહેખાં ચકલો—મુરત.

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પોલોમાં પછડાઈ,
 સસ્નેહુ અનેક મૌક્તિક એકત્ર કરી, માળા ગુંથી,
 સજ્જન કંઠ માટે તૈયાર કરી. પણ, માળાને પરિ-
 પૂર્ણ રીતે કંઠમાં સજી તે પ્રત્યે અન્યોને આકર્ષવાં,
 એ કર્તાવ્ય રસપ્રજ્ઞોનુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને
 વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-
 સુજ્જનોનું-પડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક
 તો માત્ર કમલ-કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્ર-
 હજ કરી શકે છે.

જીવન.

સ્મરણપત્રિકા.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મવેત્તા પરમપૂજ્ય સ્વર્ગસ્થ
જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર.

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન કૃતિઓને પ્રકાશમાં લા-
વવાની આપની તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને આપંડ પ્રયાસો
હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગ, ઉપનિષદ્, ઇતિહાસ આદિ
ગૂઢ વિષયો પર આપશ્રીનો અનુરાગ હોઇ આપે ગદ્ય-
પદ્ય શતાધિક ગ્રન્થો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત હિન્દી ગૂજરાતી
ભાષામાં શ્રીઅધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રકાશક મંડળદ્વારા પ્રકટ
કરાવી ભારત વર્ષને અમૂલ્ય વારસો અર્પ્યો છે.

પૂર્વાચાર્યોની કૃતિઓ પ્રકટ કરનાર અમારી આ
સંસ્થા પર આપ નિરંતર કૃપાદાટ્ય રાખી અમૂલ્ય
સહાય્ય દેતા હતા.

નિષ્કલંક જ્ઞાનમય યોગી પણ સાહિત્યવિદાસી
આપના કવિજીવન ઉપરાંત જૈનધર્મ અને જૈન-
સાહિત્યોદ્ધારની જ્વલંત ધગશ આદિ ગુણોથી પ્રેરાઇ
આ ગ્રન્થને આપશ્રીના પૂજ્ય નામ સાથે જોડી
અમે અલ્પાંશે કૃતાર્થ થઇએ છીએ.

મૌન એકાદશી, ૧૯૮૩ } જીવજીવંદ સાકરચંદ જવેરી.
સુખાઇ. } પ્રસિદ્ધકર્તા.

પ્રવેશક.

કર્તા—શ. રા. બલવન્તરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર.

પ્રવેશક

૧ આશુપ. શ્રી હેમચંદ્રે (ધ. સ. ૧૦૮૯-૧૧૭૩) જે દૃષ્ટાન્તોને અપભ્રંશના દૃષ્ટાન્તો ગણીને નોંધ્યાં છે અને શ્રી ગુણરત્ન-સરિના ક્રિયારત્નસમુચ્ચય નામે ધાતુપાઠ (ધડર નગરે વિરચિત, વિ. સ. ૧૪૬૬ ઇ. સ. ૧૪૧૦)માં જે રૂપોને પ્રાકૃત રૂપો લેખે નોંધ્યાં છે, તે અથવા તેમાંનાં કેટલાંક આપણી દૃષ્ટિને આજે જૂની ગૂજરાતીનાં કે જૂની ગૂજરાતીથી જરાક જ દૂર જેવાં લાગે છે.^૧ તો ઇસવી પારમા અને પંદરમા સૈકા વચ્ચે આરંભાદ કવિ પ્રેમાનંદ અને સામ-ળના યુગ લગી ચાલેલા ગૂજરાતી વાઙ્મય પ્રવાહને આપણે નર્મદ દ્વલપતથી શરુ થતા અર્વાચીન પ્રવાહને મુકાબલે જૂનો પ્રવાહ કહી શકીએ. આ બે વચ્ચેનો કવિ હયારામ લગીનો પ્રેમાનંદ સામળ યુગ, તેને આપણા વાઙ્મયનો આપણે મધ્ય પ્રવાહ કહી શકીએ. ટૂંકામાં, આપણા વાઙ્મય પ્રવાહના યુગ ત્રણ: નર્મદદ્વલપતથી મંડાયો તે ત્રીજો યુગ, પ્રેમાનંદ સામળનો તે બીજો અર્વાચીન, (અથવા શિષ્ટ-classical કલાસિકલ) યુગ, અને તેથી આગળનો તે પ્રથમ યુગ અથવા જૂનો પ્રવાહ.

આ જૂનો પ્રવાહ મુખ્યત્વે બે ફાંટે વહેલો: (૧) જૈન ફાંટો; (૨) જૈનેતર અથવા બ્રાહ્મણ ફાંટો. જૈન ફાંટાનું વાઙ્મય મોટે ભાગે જૈન પ્રજા માટેનું અને જૈન પ્રજાને જ અનુરંજનું હતું. ધર્મ ધર્મ વચ્ચે

---

૧. જુવો રા. રા. મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઈ કૃત જૈન ગુર્જર કવિઓ, પ્રથમ ભાગ, વિભાગ ૩નો, ૪થો, પમો, અને ૭મો. વળી પંડિત બેચરદાસ જીવરાજનો નિબંધ—“ગૂજરાતી ભાષા” આનન્દ કાવ્ય મહોદ્ધિ મૌક્તિક પ, પૃ. ૨૯-૩૦, અને પૃ. ૫૦-૫૨. આ પ્રવેશક આ ગ્રંથ માલામાં પ્રકટ થાય છે, એટલે તેના મૌક્તિકોની સંજ્ઞા માટે અહીં આ ૦ અને મૌક્તિકનો ક્રમાંક જ હવેથી મુકીશ.

અને એક મર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ આગ્રહ, અરે દ્રેષ્ય એટલા
 તો હર દતો, કે લખ્યુય અદક પોતાના દરજ્જે 'શીવ' શબ્દ બોલીને
 આજ્ઞા કરવામાં જે પાતક બેસે એમ માનતો. એટલે ખુલ્લું કે કે જેન
 દ્વિલસરી, જેન નીતિવિરતાર, જેન શિષ્ય, અને જેન વાક્યમયના લાભ.
 જેન છાંદો પણ ખમી ન શકનાર, જેનેતર પ્રગતને નજરેવોજ મળતો:
 જેનેતર પ્રગતમાંની યોગી વ્યક્તિઓ આસ મેળવવાને મથે તો જ
 તેમને મળતો. મોટ વાણિયા જેવી કેટલીક મોટી નાતો આ આખા
 યુગ દરમિયાન અને પ્રવાસોનો લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા
 સમાજની દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સંધો અપવાદ જેવા ગણાય. અને છેક
 દલદી પંક્તિની લક્ષાવધિ પ્રગતી તો વાત જ શી કરવી ! શરીરો,
 દુકાનદારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણજારા, અને તેથી પણ કિતરતાં
 કાગમાં લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમતેમ પેટ ભરતા અને
 દુઃખે આયત્ન નીગમતા એ સમાજના "શુદ્ધો" દ્વિલસરી, શિષ્ય,
 શિષ્ટ સાહિત્ય આદિના શોખ ઝોછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના
 ઉદ્દેશથી વા આકસ્મિક સંજ્ઞેગોમાં આ કોટચવધિ લોકડિયાંમાંથી કાઢમાં
 જેન જેનેતર કે બેય સંસ્કૃતિઓ ઊગી નીકળતી, તોપણ એવા દાખલા
 તો છેક જ વિરલ જનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો
 યુગ અત્યારે આપણને સમજવામાં પણ ભાગ્યે આવી શકે એવાં બની
 ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજ અને વિલાયતી સંસ્કૃતિનાં પૂર હિંદમાં બેઠેલા
 માંડ્યાં છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે, કે
 ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજનાં અંતર,
 અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પંથ રૂપ અંતરાયોનાં અંતર ભૂસાતાં ભૂસાતાં
 જાય છે, અને આખી હિંદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામાં બેઠેલી નદીઓ
 મટીને એક સાગરના જેવા ઐક્યમાં વધતી જાય છે, તથા તેના પેટામાં
 ગૂજરાત જૂદા ગૂજરાતની ગૂજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂજરાતી
 પ્રજા પણ ઐક્યમાં અને પોતાની અસ્મિતામાં વધતી જાય છે. એક

ભાષા બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાતું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય
 બર્થું સાત્ત્વિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ
 તેમ ભાષાસ્મિતામદ્ એ ઐક્યભાવના વધારે યજ્ઞ પકડતી જાય છે.
 આપણા અર્ચાચીન વાહ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના
 ધર્મભાષ્યોને માટે જ લખતો નથી; પોતાના ધર્મના પથના વિષય
 ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે. વાંચનાર
 પણ લખાણ વિશે કર્તાના પંથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બાંધતો.
 સર રમણભાઈ પ્રાર્થનાસમાજ છે, રા. રા. ઝાનંદશંકર સનાતની
 છે, રા. રા. ખુશરદાર પારસી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર હેવશંકર શ્રેયઃ
 સાધક છે, રા. રા. કરીમ અહમ્મદ મુસ્લિમ છે, પંડિત ઐયરદાસ અને
 રા. રા. એકદનલાલ જૈન છે, સ્વ. તોલીરાણા અને રા. રા. સુગનલાલ
 શાસ્ત્રી વલ્લભી છે, રા. રા. ખુરદૂભાઈ આર્યસમાજ છે, અને બાંધીજી,
 નહાનાલાલ, ઇંદુલાલ આજીક, ખુટ્ટુભાઈ ઉમરવાડિયા, અને કુનૈયાલાલ
 સુનશી જેવા મહારી જેમ ધર્મપંથાદિમાં અનિર્વચનીય જેવા છે, તે તે કાર-
 ણથી હાલના ઝમાનાનો એક પણ વાંચનાર તે તે કર્તા તર્ફ નથી આકર્ષાતો,
 કિંવા નથી તે કોઈ કર્તાથી જરાયે વિમુગ્ધ થતો. વિષય અને વિષયની માંડણી
 પ્રમાણે જ આપણે સૌ કૃતિને જેતાં શીખતા જમીએ છીએ. અને જૂના
 પ્રવાહના વાહ્મયની કૃતિઓ પોતપોતાને સમયે તેમ છેક ગઈ કાલ
 લગી બલે કર્તાના ધર્મભાષ્યો અને પંથભાષ્યોમાં જ ફેલાયલી રહી;
 હવે તો આખી ગૂજરાતી પ્રજા એ જેય ફાંટાના વાહ્મયને એકસરખું
 અભિનંદે અને વિચારે, એ જૂદાજૂદા વહેલા ફાંટા એક જ નદીના
 ફાંટા છે, તથા ઘૂટાઘૂટા વહ્યા તોય પાસેપાસે અને એકબીજા ઉપર
 કું કું અસર ઉપજાવતા વહ્યા છે તે તપાસી શકે, એમ લાગે છે. ખૂંટી
 ફાંટાના વાહ્મયમાંની સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને બીજી સમૃદ્ધિઓ અને તેમની
 અસરો, અથય દરેક ફાંટોની તેનામાં જ અથગતી ઉપજેલી ખાસિયતો
 તપાસવાતું પણ હવે જૈન બ્રાહ્મણ પારસી એમ સર્વ ધર્મના અને

પંથના વિધાવ્યાસંગી અને ભાષાભરત સાહિત્યરત અભ્યાસીઓ માંડી બેસશે, એવી આશા બંધાય છે. તથા બંને કાંટામાંની કૃતિઓ વધારે સંખ્યામાં તેમ વધારે શાસ્ત્રીયતાથી સંશોધાઈને પ્રકાશમાં આવતી જાય છે, એટલે આવા સર્વદેશી સમદર્શી ઉત્તનાત્મક ઐતિહાસિક અભ્યાસનાં સાધનો પણ ગૂજરાતમાં વધતાં જાય છે, એ વિદ્વાનોને આનંદનો વિષય છે.

૨. શ્રી કુમારપાલ રાજાનો રાસ. જેન વાહ્મય પ્રવાહમાંની આ કુમારપાલ રાજાનો રાસ એક આવી આકર્ષક ગૂજરાતી પદ્યબદ્ધ કૃતિ છે. એ વિશે કર્તા પોતે કહે છે:—

પૂર્વેઈ જે મહાપંડિત હવે, સ્વરિ સોમસુંદર અભિનવે,
 પંચાસમિ ખાટિ તે કહો, તપાગચ્છ સિરિ દીકા થયો. ૫૪
 તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જિનમંડલ નામિ ઉવઝાય,
 કુમારપાલ પ્રબંધ જ ક્યો, સુણતાં નરનારી ચિત ક્યો. ૫૫
 શાસ્ત્રઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ ક્યો ગુરુ નામી શીશ,
 સંવત ચૌદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણનીલો. ૫૬
 કાવ્ય સ્તોત્ર ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિં આણ્યો તેહ,
 કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલા, તે મિં નેડીં વિવરી કલા. ૫૭
 સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમાં મ રાખો શંકાય,
 તે પ્રબંધમાંહિં જે જસ્યું, ઋષભ કહે મિં આણ્યું તસ્યું. ૫૮
 કેતાએક ગંભીરબોલ તિહાં જેહ, રાસમાંહિં મિં નાણ્યા તેહ;
 કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે નેડી. આણ્યા અવદાત. ૫૯
 જિન શાસ્ત્ર ક્રુઅનેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા,
 રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નીતિશાસ્ત્ર વલિ જેહ. ૬૦
 હેતુ ચુદિત દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
 વચન વિરુદ્ધ કહું હોઈ જેહ, મિહાકકડ ભાણું તેહ. ૬૧

કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં કહ્યા, કવિ જિંદા આગઈ હુઆ,
 સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહુ, રાસમાંહિ લેઈ આણ્યા તેહ. ૬૨
 એણીપરિં બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઝખીણુમાલા કરી,*
 સિદ્ધ ... .. બ્રહ્મસુતાઈ સાર મુજ કરી. ૬૩

આ પ્રકાશન વિ. સં. ૧૮૧૫ ની અને વિ. સ. ૧૬૯૨ ની એમ બે પ્રતિ ઉપરથી કર્યું છે; પહેલી પ્રમાણે આખો રાસ છાપ્યો છે, અને બીજીમાંથી પાકાંતર નોંધ્યા છે. બંને કાર્ય શુદ્ધિ માટે કાળજી પૂર્વક થયાં જણાય છે; પણ ખુલ્લું છે કે વિ. સં. ૧૬૯૨ ની પ્રતિ જે સારી અને સંપૂર્ણ હતી અને તે વાપરી શકાય એમ હતું તો તેને જ મુખ્ય ગણીને પુસ્તક તૈયાર કરવાથી જૂની ભાષાના અભ્યાસીને ઘણો વધારે લાભ મળત; કવિ ઋષભદાસને પણ વાંચક વધારે ન્યાય આપી શકત.

૩. કવિ ઋષભદાસ આવક. આપણા જૂના વાઙ્મય પ્રવાહમાંના પૌરાણિક ફાંટામાં જેમ ઘણાખરા કર્તા બ્રાહ્મણો છે, કાયસ્થ, સોની, વાણીયા, કણબી, “મગત,” અને બીજા વિરલ છે, તેમ તેના જૈન ફાંટામાં ઘણાખરા કર્તાઓ સાધુ થઇ ગયેલા માણસો છે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને કવિ તરીકે કીર્તિ જીતનારા વિરલ છે. સુરોપના મધ્યકાળમાં તેમ આપણા દેશના એ યુગમાં વિદ્યા વિદ્યાવ્યસન અને સર્જન લેખન, ધર્મનાં કર્તવ્યોનો આશ્રમ એક વા બીજે રૂપે ગ્રહણ કરેલો હોય તેવા વર્ગોનાં માણસોને જ સાધ્ય હતાં; એ કુંડાળા બહારના માણસોને હાલના જેવાં સાધ્ય હતાં નહીં, એ સ્પષ્ટ છે. અનેક પ્રકારનાં સાહિત્ય વંચાય ગવાય ભજવાય, અને ટોળેટોળાં તે સાંભળીને રીઝે, એવી વ્યવસ્થાઓ આપણા દેશમાં અનેકવિધ અને એકંદરે સારી હતી. પરંતુ શ્રવણ અને ચિત્તરંજન ઉપરાંત અભ્યાસ અને મનન અને સ્વયં-

* આ રાસ ખંડ ૨ નો, પૃ. ૧૬૮.

સર્જન વિના સરસ્વતી ઊગતી નથી, અને એવી અતુટતાઓ એ યુગમાં આ અતિન્દાના વર્ગોને જ પૂરતા પ્રમાણમાં હતી. તથાપિ ઋષાભદ્રાસ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ કવિ બનનાર વિરલ વ્યક્તિઓમાંના એક છે, અને એવા જૈન કવિઓમાં એમનું સ્થાન ઘણું ઊંચું નીવડશે એમ સંભવે છે.

ઋષભદ્રાસે આવી ઉચ્ચ પદવી મેળવી તેનાં કારણ—મારા અધીન મતે—એ દેખાય છે. એક તો એ ગર્ભશ્રીમંત હતા, એ કારણ. એમના પિતામહ વિસલનગરના વીશા પોરવાડ મહારાજે સંઘ કહાડીને સંઘવી * પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ મહારાસના પુત્ર સાંગણ † (સંભવે છે કે) વધારે બહોળા અને જલ્દી દૃઢતા બહેપારને અર્થે વિસનગર છોડીને ખંભાત બંદર આવી વસ્યા. ત્યાં એમને વેપાર સારી પેઠે ફળ્યો જણાય છે, અને એમણે પણ સંઘ કહાડ્યો હતો. ઋષભદ્રાસ આ રીતે પોતાના વતન બનેલા ખંભાત બંદરને ઉમંગે વખાણે છે, અને એમનું એ વર્ણન કવિસુલભ અતિશયોક્તિ વિનાનું તેમ અકચર અને જહાંગીરના સમયના ખંભાતના વણિકોનો સારો ચિતાર આપતું હોય ઉપયોગી જણાય છે, એટલે કવિના હિતચિંત્તા રાસમાંથી એ પંક્તિઓ ટાકું છું,—

શુજ્જેર દેશમાં નગર જ બહુ, હાર ખંભાત આગલે સહુ. ૨
વસે લોક વારુ ધનવંત, પહેરે પટોળાં નર શુભવંત;
કનકતણા કંદોરો જડયા, ત્રણ આંગુલ તે પહોલા ધગ્રા. ૪
હીરતણો કંદોરો તથે, કનકતણાં માંદલિયાં મથે;
બાંધી બલબલતી હાથે ખરી, સોવન સાંકલી ગલે ઉતરી. ૫

* સંઘપતિ—સંઘવડ—સંઘવી: ગઢપતિ—ગઢવડ ગઢવી:
રાજપતિ—રાજવડ—રાજવી: ઇત્યાદિ.

† ઋષભદ્રાસ પોતાનાં માતાનું નામ સરપા દે જણાવે છે
(બરતપાહુબસિ રાસ).

વડા વ્યવહારી જિહાં દાતાર, શાહુ પાધડી બાંધે સાર;
 લાંબી ગજ ભાખું પાંત્રીશ, બાંધતા હરખે કર શીશ. ૬
 ભૈરવતી એગતાઈ ભાંહિ, જણા ઝંગા પહેરે તે માંહિ;
 છટી રેશમી કેડે ભજ, નવ ગજ લાંબી સવા તે ગજ. ૭
 ઉપરે ફાલિયું બાંધે કોય, ચાર રૂપૈયાનું તે હોય;
 કોઈ પછેડી કોઈ પામરી, ત્રીસ રૂપૈયાની તે ખરી. ૮
 પહેરી રેશમી જેહ કલાય, એક શત રૂપૈયે તે થાય;
 હાથે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર બાણું સરગ થકા. ૯
 પગે વાણહિ અતિ સુકમાલ, શ્યામ વરણ સખલી તે બલ;
 તેલ પુષ્પ સુગંધ સનાન, અંગે વિલેપન તિલક ને પાન. ૧૦
 એહવા પુરુષ વસે જેણે ઠાય, સ્ત્રીની શોભા કહી નવં બંધ;
 રૂપે રાંભા બહુ શણગાર, નિત્ય ઉઠી વંદે આણગાર. ૧૧
 ઇચ્છું નગર તે ત્રંબાવતી, સાચર લહેર જિહાં આવતી;
 વાહાણ વખાણ તણા નહીં પાર, હાટે લોક કરે વ્યાપાર. ૧૨
 નગર કોટ ને ત્રિપોલિયો, માણુક્યોક બહુ માણસ મિલ્યો;
 વહેરે ફણી ડોડી શેર, આલે દોકડા તેહના તેર. ૧૩
 લોગી લોક ઇચ્છ્યા જ્યાં વસે, દાન વરે પાછા નવિ ખસે;
 પંચાશી જિનના પ્રાસાદ, ઈંદ્રપુરીશું કરતા વાદ. ૧૪
 પોપધશાલા જિહાં બહુ તાલ, કરે વખાણ ત્યાં ઋષિ વાચાલ;
 પુણ્યવંત પોપધ ધરતાં ત્યાંહિ, સાહામીવસલ હોયે પ્રાહિ. ૧૫
 એ નગરીની ઉપમા ધણી, જહાંગીર પાતશાહ જેહનો ધણી;
 તે ત્રંબાવતી માંહિ રાસ જેડંતાં મુઝ પહોંતી આશ. ૧૬
 યુગલ સિદ્ધિ અને ઋતુ ચંદ, જુહ સંવત્સર (૧૬૮૨) ધરિ આનંદ;
 માધવ માસ ઉજ્જલ પંચમી, ગુરુવારે ૧૭

મેં ગાયો હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાએ પૂરી આશ;
શ્રી શુરુ નામે અતિ આનંદ, વંદું વિજયસેન સ્તરીદ.* ૧૮

ભરતપ્રાહ્લયણિ રાસમાં કવિ જણાવે છે કે ખંભાતના ખંભનગર,
ત્રંબાવતી, ભોગવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી, એમ—

ઇસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ.
વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મંદિર ગલિ ભાત,
ભોજન દાલને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.+

ત્રાપભદ્રાસના હીરવિજયસુરિ રાસમાંથી મળતી એક ખીણ ચૈતિ-
હાસિક વિગત અહીંજ આપું છું. હુમાયું પાતશાહની ગૂજરાતસેરકની
ચડાઇને લગતી એ હકીકત હૃદયગ્રાવક છે. એ સહુઠાઈ દરમિયાન
લાખો પાન બાંધીને ગુલામગિરીમાં જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી

* સદગત શા હીમસી આણેક પ્રકાશિત હિતશિક્ષા રાસ
(ઇ. સ. ૧૮૮૫), ઢાળ ઉપાંત્ય. આ (અને આ રાસમાંના ખીજાં
અવતરણો આવશે તે સર્વની) ભાષા શ્રીપદભદ્રાસના સમયની ભાષા નથી.
પ્રકાશકે કાં તો અર્વાચીન પ્રત ઉપરથી રાસ છાપેલો, અંગર જૂની
ભાષાને અર્વાચીન (અને સામાન્ય વાચકોને માટે) સરલ બનાવીને તે
છાપ્યો. આ અવતરણમાંની જ કેટલીક પંક્તિઓ હીરવિજયસુરિ રાસમાં
આવે છે, તે (આ. ૫-૫. ૩૧૬-૮) વિ. સં. ૧૭૨૪ની પ્રત પ્રમાણે
તેમાં છાપેલી હોવાથી તેમાંની ભાષા જૂની છે, જે કે એ પ્રતિને પણ
કવિના સમયથી આશરે અર્ધ સૈકાનું અંતર, અને વળી તે અર્ધ સૈકા
એ જ, કે જે દરમિયાન આપણી ભાષાએ પોતાનું હાલનું રૂપ ઝડપથી
પ્રકાશ્યું હતું. મહા વક્તવ્ય આ છે કે પ્રેમાનંદ યુગથી ત્રીસ કે
ચૌદારે ર્ધ જૂની કૃતિઓ છાપવાને માટે બનતાં સુધી પ્રેમા-
નંદયુગ પહેલાં લખાયેલી પ્રતિઓ મેળવવી નોહ્યો.

+ આ. ૩, પૃ. ૧૦૩-૧૦૫.

નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામાં તગડયાં. અને તેમાંથી “ નવ લખ ” એક જણને આપ્યાં,—જાઓ આટલાં “ ખુરાસાન ” માં વેચીને જે ઊપજે તે નાણું લઈ આવો. હુમાયુના દરબારીઓમાં “ભૈરવ શા” નામે એક શ્રાવક હશે, હીરવિન્દ્યના અનેકાનેક ધનાઢય શિષ્યોમાંનો એક; તે “ પરધાન ” જેવા કોઈ અધિકાર ઉપર પણ હશે એમ જણાય છે; કદાચ (મુઘલ સલ્તનતના જાણીતા અંધારણ પ્રમાણે) અલ્લ-વરનો તે વખતનો માંડવિયો શેઠ જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી રીતે જ એવી તો બેકાળજીએ રાખવામાં આવતાં, કે તેમાંથી રોજ સંખ્યાબંધ મરી પણ જતાં. ૧ અલ્લવરમાં એક સહવારે હુમાયુએ કે નિમિત્તે ભૈરવશાને પોતાની મ્હોરછાપ સોંપી તુરત એ ઉદાર અને છાતીના આદા શ્રાવકે તેનો લાભ લઈને પાતશાહી ફરમાન લખી ઉપર મ્હોરછાપ વગેરે તમામ યથાયોગ્ય સંપૂર્ણતા ઊપજાવીને તે ફરમાન પેલા “ખોજ મકીમ”ના હાથમાં ધરી દીધું.

તે ફરમાન દેખાડ્યું ત્યાંહિ રે, ખોજ મકીમ બેઠો છે જ્યાંહિ રે. ૮

૧ કવિ કહે છે “દસ વીસો.” દશ વીસ કે ચાળીશ પચાશ જ જે રોજ મરતાં હતાં, તો ખુરાસાનમાં વેચવા માટે જૂદી પાડેલી અને ભૈરવશાએ છોડવેલી સંખ્યા “નવ લખ” નહીં, એક લખ પણ નહિ, હજાર બે હજારથી વતી ભાગ્યે હોય. “નવ લખ” એટલે કવિતામાં “જેનાં લાખે લેખાં થાય” એટલાં, અર્થાત્ અસંખ્ય. માળવા ગૂજરાત દ્વારમાંથી પકડેલાં બાનોની સંખ્યાને કવિતામાં “નવ લખ” એટલે અગણિત કહેવી એમાં ઝાઝી અતિશયોક્તિ નથી. આમ હજારો બાન પકડાય એ તો મુસ્લિમ વિજયી સવારીઓનો સૈકાઓથી બનતો રહેલો પરિચિત બનાવ હતો. મુઘલ શહેનશાહતની અકુશરશાહી શરુ થતી જાહોજલાલી તળે પહેલાના મુસ્લિમ સમયની અત્યંત કાળાંધાર કેટલીક પાતાલ જાંડી રેખાઓ છે, તેમાં આ પણ એક ભૂલી ન શકાય એવી છે.

હિંમતલાલ મંગેલકાર અંધારણ
ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદ

કરી તરાલીમ ને જીભો થાય રે, ગસ્તક મૂકી હાથેં ચાય રે;
 જીભો રહીને વાંચે ત્યાહિ રે, નામ હુમાયુનું લિખિયું માંદિ રે. ૯
 મકીમ ! કહા તુમ મેરા કીજે રે, નવ લખ બાંદ ભૈરવકું દીજે રે;
 અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરે રે, દીડી હપરિ અજમુખી મોહોરે રે. ૧૦
 મકીમ મુકે ભૈરવને આલે રે, તિહાં વાણીઓ જીવ ચલાવે રે;
 કાઢ્યાં બાંદ તિહાં સૌ રાતિં રે, જાગ્યો, જાગ્યાં ન રહિસ્યા વાંટિં રે. ૧૧
 થોટિક પંચસેં ધરથી આજ્યા રે, આલ્યા તેહને કરમી જાગ્યા રે;
 મુકી નારીઓ બંધન કાપી રે, વસ્ત્રેં બાંધી મોહોર તે આપી રે. ૧૨

x

x

x

x

જસ. હુમાયુ' સુધીના મુસ્લિમ સમયની એક સિદ્ધા રેખા જોઇ
 લીધી. હવે હુમાયુ' પછીના મુઘલ સમયની ઉજ્જવલ પાત્ર જોઇયે.
 અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળગિયે. અકબર
 ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજું કારણ સમજવા પ્રયત્ન
 કરિયે. હિંદના ઇતિહાસમાં અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્ગમાં
 અકબરનું સ્થાન કેટલું તો જાણું છે તેની નિર્મલ યુદ્ધિના ઇતિહાસ-
 કાએ પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી. સદગત વિન્સેન્ટ રિમમ,
 મોરલાન્ડ આદિ આ ઝમાનાના ઇતિહાસકોની શોધકૃત્તિએ હવે અકબર-
 ના સમયની એટલી તો વિગતો નવેસર ભેગી કરી ગોઠવીને નવા
 પ્રકાશમાં આણી છે, કે આપણે હવે એ મહાનુભાવનો દુનિયાના મોટામાં

+ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસ (અા ૦ પૃ -પૃ. ૨૭૭-૮૦).

ઘોડા, વાટખર્ચી, આદિ બાનોમાંના કેટલાકે પોતાની શાખ
 વડે મેળવ્યું હોય, ઘણાને અક્ષવરના મહાજને આપ્યું હોય; બધુંજ
 એકલા ભૈરવશાએ પૂરું પાડ્યું એમ માનવાની અગત્ય નથી. એ ગમે
 તેમ હો, લોકવાયકા તો આ બીણુ-કુરુણ બનાવ આવી રીતે પરિણમે
 તેનો બધો જશ ભૈરવશાને એકને જ આપે એ કુદરતી છે.

મોટા રાજને ટકર મારે એવો પ્રભાવ જોઈ શકિયે એમ છે. અહીં આ વિષય ઉપર લંબાણ છેક અપ્રસ્તુત, અને પ્રરતા લંબાણ વિના આવો વિષય ઠીક મંડાય પણ નહિ, એટલે એટલું જ કહીશ કે

શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સબકી

એ ઉક્તિ કવિપણીની અતિશયોક્તિ માત્ર છે: અમુકગર ન હોત તો સુનત હોત સમકી—એ જ હિંદના ઇતિહાસમાં સુદૃઢતર સત્ય છે. સાડાત્રણ સૈદ્ધાંતના ત્રાસથી અને કેરથી છેક ખળભળી ઊઠેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અમુકગરની ઉદ્ધાર રાજનીતિએ ધારણ આપી, નવું લોહી અને નવું વીર્ય ઊપજાવવા જોડેલા સમય આપ્યો, અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીંચવી શકે એમાં ખીજ પણ છૂટે હાથે એણે વાળ્યાં. અમુકગર જન્મથી જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઈને જન્મ્યો હતો. ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તંત્રની ઊંડામાં ઊંડી પ્યાસ હતી. સંજોગોએ એને રાજ અને રાજધિરાજ અને એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો, તો આ ધર્મપિપાસા છીપવવાને કોઈ એકેન્દ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઈ મહારાજા પોતાની બધી સત્તા વગ અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રકારે આ રાજપિએ પોતાની વય અને સત્તાના મધ્વાક્ષમાં વર્ષો લગી કર્યાં. મુસ્લિમ સંઘની ઘેર ઝનૂનને પણ આ નીડર મદદ લેખવી જ નહીં. રાજ એટલે લોકપાલ, કાલકારણ બની નવો, પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઊપજાવવા મથે તે રાજ પદને સાર્થક બનાવનાર રાજ, એ હિંદુ સંસ્કૃતિની નમૂનેદાર રાજ માટેની ભાવનાને એણે સાચા ઊમળકાથી વધાવી લીધી, અને હિંદુ મુસ્લિમના ઊંડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદ્ધાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી. આ પ્રયાસો દરમિયાન એક વખત એના જીવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો, તેની વિલક્ષણતા ઉપરથી અમુકગરે પૂછપરછ કરી, અને એને કહેવામાં આવ્યું કે એ વરઘોડો અમાનાના જૈન સંઘે અંપા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને કહાડ્યો

હતો, કેમ કે અંખાએ છમાસી ઉપવાસનું વિરલ પુણ્યતથ્ય ક્યું હતું. લાગત છમાસ લગી માળસ અન્ન વગર રહી શકે એ અમુકખરને સંભવિત લાગ્યું નહીં; તેણે એ વાઈને ઘડતા માન સાથે પણ પૂરા બંદોબસ્તથી એક માસ ગળી, અને તે વચન પ્રમાણે જ વર્તે છે એમ તેની ખાતરી થતાં, તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિનધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો રીત રીવાજો આદિ વિશે પણ તેના સાંભળવામાં આવતાં, અમુકખર જેવી વૃત્તિવાળા માળસને તો એક નવા રવતંત્ર અને વિશાલોદાર જ્ઞાનસ્થાન અને અનુભવસંચયની ભાળ મળી. જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમોત્તમ ગુરુ કોણ હતા તે શોધી કઢાડતાં અમુકખરને વાર લાગી નહિ, અને આ પ્રમાણે અમુકખરનો હીરવિજયસુરિ અને તેજસ્વી જિનભક્તો સાથેનો સમાગમ આરંભાયો.

હિમાચાર્ય અને તેમના સહાયકોએ ગુર્જરમંડલમાં x સંસ્કૃતિ

* શ્રી જિનવિજયજી: જૈન ઐતિહાસિક ગૂર્જર કાવ્યસંચય (૧૯૨૬): રાસસાર વિભાગ, પૃ. ૧૦૬.

x આપણા દેશને ગૂર્જરાત નામ મુસ્લિમ અમલ પહેલાં નહોતું. આનર્ત અને સૌરાષ્ટ્ર એ આપણા દેશના બે અંગોનાં જૂનામાં જૂના નામ. સૌરાષ્ટ્રમાંથી સોરઠ નામ થયું. આખા દ્વીપકલ્પને કાઠીવાડ-કાઠેવાડ-કાઠિયાવાડ નામ આપી, સોરઠ નામ તેના દક્ષિણ પેટાભાગને માટે સંકોચનાર મરાઠાઓ હતા. આનર્ત શબ્દનોજ અપભ્રંશ થઈને લાટ શબ્દ થયો જણાય છે. હિમાચાર્ય અને સિદ્ધરાજના સમયના આનર્ત, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર આદિ ચૌલુક્ય રાજ્યના વિભાગોને માટે એકઠું ગુર્જર મંડલ નામ જ ઘટે. આ વિષયના એકથી વધારે અંશ હજી સંદિગ્ધ છે. જુવો—A. S. Altekar ને A History of Important Ancient Towns and Cities in Gujarat and Kathiawad (1926) એ મુંબાઈ યુનિવર્સિટીના ઇનામી નિબંધ (છૂટા છાપેલો

અને વિધાનો એક બલવાન મોજે ઉત્પન્ન કર્યો હતો. ૧ એ મોજ દરમિયાન આપણી પ્રજામાં સાહિત્ય વિદ્યા આદિ જોરથી ફેલાયાં હતાં, અને નવાં પણ ઊપજ્યાં હતાં, પરંતુ એ સર્જક યુગનું આયુષ્ય ટૂંકું નીવડ્યું અને એ યુગ દરમિયાન થયેલું અને આરંભાયેલું ઘણું ખરું પાછું ધૂળ તળે દટાયું. થોડું ઘણું કળળતું કળળતું પણ ઊગ્યું અને નામ-શેષ રહ્યું તેનું કારણ અમદાવાદ પરિષદ વખતે મેં મહારા વ્યાખ્યાનમાં સ્પષ્ટવેલું તે હતું, કે અમદાવાદના સુલતાન વંશની નીતિ ઉપર મુસ્લિમ નીતિ હતી નહીં હિંદમાંની મુસ્લિમ ગાદીઓ દેહલીના તખ્તથી જેમ દૂર આવેલી, તેમ તે ગાદીને ટકાવનાર મુસ્લિમ બલ ઓછાં ઓછાં અને તેમ તે ગાદીપતિઓને પોતાની ગાદી ટકાવવાને લોકપાલ વધારે પ્રમાણમાં થવું પડેલું. પોતાની નીતિમાં પ્રજાના ગ્રહોને અને પ્રજાની રુચીઓને વિશેષ વજન આપવું પડેલું. વળી ગૂજરાતના તખ્તની લક્ષ્મી અને જાહોજલાલી તો મુખ્યત્વે અવલંબે દરિયાપારના વેપાર ઉપર; અને એ જાહોજલાલી કલા હિકમતો તમામમાં હિંદુઓની આપુકી હાકમી ખાસ કરીને જૈનોની.

તેમ Indian Antiquary ના ૫૩ મા અને ૫૪ મા વાલ્યુમોમાં.)

આનર્ત લાટ અને સોરઠ વચ્ચેનો ઐક્યભાવ મુસ્લિમ યુગે જ સાધ્યો છે; ગૂજરાતમાં મુસ્લિમ યુગ એ: અમદાવાદના સુલતાનોનો તે પહેલો, મુઘલ સલ્તનતનો તે બીજો. કચ્છ, ઈડર, આદિ જે જે પ્રદેશ અમદાવાદી સુલતાનો અને મુઘલ પતશાહે'ના "વિષય" માં રાજ્યસત્તા આણી શકેલી નહીં, તેમનું ગૂજરાત સાથેનું ઐક્ય આજે પણ આછું છે.

૧. ગુર્જરમંડલની સંસ્કૃતિમાં જે યુગના શિખર રૂપે શ્રી હેમાચાર્ય વિદાજે છે, તે પહેલાના સંસ્કૃતિયુગો વિશે પંડિત સુખલાલ, પંડિત જીવદાસ અને મુનિ જિનવિજય હાલમાં જે અભ્યાસો અને સંશોધનો કરી રહ્યા છે, તે ઉપરથી થોડાજ સમયમાં પુષ્કળ માહિતી મળી જશે એમ ધારું છું.

મદાન અક્ષયની રાજનીતિ અને અક્ષયર હીરવિજયના સમાગ-
મનું એક મદારોત્તુ ફલ એ આવ્યું કે ગૂર્જરાતી સંસ્કૃતિના જૈન
ક્રાંતિમાં ખીખે બલવાન મોજે કિપનન થયો અને આખા દેશમાં ફેલાઈ
દેશના સીમાડાઓથી આગળ પણ રેલાયો. ઋષભદાસ ગૃહસ્થ રહીને
પણ કવિ થયા કારણ કે તેઓ ગર્ભશ્રીમંત હતા. પોતે જ કહે છે:

સદલ પદારથ મુઝ ધરિ મિલંલ્યા, થિર થઈ લક્ષી રે નારય

પણ ઋષભદાસ કવિ થયા તેનું વધારે મોટું અને સચ્ચવન કારણ તો આ
કે એમને આ નવા મોજવતો લાખ મળ્યો. મોજે જોરમાં હતો તે
સમયમાં એ પાક્યા, વળી તેની સાથે એમનો અંગત સંબંધ નિકટ
અને કુટુંબીનો હતો.

મુઝ આંગણિ સહિકાર જ ફલીઈ, શ્રીગુરનામ પસાઈલ,
જે રવિ મુનીવરમાં અતીમોટા, વીજધસેન સુરિરાયલ. ૫૩.

મુઝ આંગણિ સહિકાર જ ફલીઈ, શ્રીગુરચણ પસાઈલ. આંચલી.
જેણઈ અક્ષયર નૃપ તણી રાખામાં, જલ્ય વાદવીચારી જ,
શકવ શન્યાસી પંડીત પોદા, સોય ગયા ત્યાહા હારીજ. ૫૪ મુઝ
જઈજઈકાર હુક જિનશાસન, સુરી નામ સવાઈ જ;
શાહી અક્ષયર મુખ્ય એ થાપ્યુ, તો જગમાહિ વડાઈ જ. ૫૫ મુઝ
તાસ પટિ જિયુ એક દીનકર, સીલવંતમાં સુરો જ;
વીજથદેવ સુરી નામ કહાવઈ, ગુણ છત્રેસે પુરો જ. ૫૬ મુઝ
તપાતણો જેણઈ ગઈ અજુઆહુ, હુધવઈમહાં સોલાગી જ,
જસ સિરિં ગુર એહેવા જઈવંતો, પૂણ્યપરાશ તસ નગી જ.*૫૭ મુઝ

---

* વૃત્તવિચાર રાસ, ત્રિ. સં. ૧૬૬૯: પ્રતિ ૧૬૭૯ની, કવિએ
પોતે લખેલી (જૈન ગૂર્જર કવિઓમાં રા. રા. મોહનલાલે છાપેલા
પ્રમાણે જ ઉપર છાપ્યું છે)

હીરવિજય-શિષ્ય વિજયસેન; (વિ. સં. ૧૬૦૪-૧૬૭૨) તેના શિષ્ય વિજયદેવ; (૧૬૩૪-૧૭૧૩) અને વિજયદેવની સાથે ૧૬૭૨-૧૬૭૪ એ ત્રણ વર્ષ તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયતિલક. આ વિજયદેવ અને વિજયતિલક બંનેના શિષ્ય ઋષભદાસ. †

ઋષભદાસને પોતાને સંસ્કૃત પ્રાકૃત આદિ સાહિત્યનું સારું જ્ઞાન હતું એમ એમની કૃતિઓ જ સાબીત કરે છે, રા. રા. મોહનલાલ દ્વિતીયદ્વેસાર્થ એમની સંખ્યાબંધ કૃતિઓ જાણુવે છે, અને “જૈન ગુર્જર કવિઓ પ્રથમ ભાગ” એ ગ્રંથમાં એમણે ઋષભદાસની સત્તર કૃતિઓમાંથી ઉતારા પણ ટાંક્યા છે. આ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌકિતકોમાં પણ એમની આ પહેલાં હીરવિજયસૂરીશ્વર રાસ અને બીજી કૃતિઓ પ્રકટ થઇ ચુકેલી છે. એમની લગભગ દરેક રચનામાં એમણે રચ્યાસાલ આપી છે તે ઉપરથી જાણવામાં આવે છે કે એમની કૃતિઓ વિ. સં. ૧૬૧૫-૬૬થી ૧૬૮૦ લગીમાં થયેલી છે, હીરવિજય સુરિ વિ. સ. ૧૬૫૨ની આખરમાં સદ્ગત થયા એટલે તેમની સાથે પણ ઋષભદાસ નો બાલ વયમાં પ્રત્યક્ષ પરિચય સભવે છે; અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય વિજયસેન સુરિ (વિ. સં. ૧૬૦૪), જેને આકબરે હીર-સવાઈ એ નામે પ્રખ્યાત કર્યા, તથા એ વિજયસેનના મુખ્ય શિષ્ય તપસ્વી વિજયદેવ સુરિ (૧૬૩૪-૧૭૧૩), જેમને જહાંગીર મહાતપા કહેતા, તેમનો તો આપણા કવિને આખો જન્મારો ગાઢ પરિચય હતો. વળી સત્તરમી

---

† વધુ વિગત માટે જુવો રા. રા. મોહનલાલ દ્વિતીયદ્વેસાર્થનો શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ નિબંધ (સુરત પરિષદના અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહમાં તેમ “જૈન યુગ” નામે જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના માસિકમાં).

આ નિબંધને સુધારી વધારીને કર્તાએ આ મૌકિતક માટે ફરી લખી આપેલો જુવો આ જ પુસ્તકમાં.

સદીના ઉત્તરાર્ધના જાણીતા જૈન કવિઓ—સંપ્રવિજય (સિંહાસન બત્રી-
શીના કર્તા), ગુણવિજય (કર્મચંદ્ર વંશાવલિ પ્રબંધના કર્તા), હેમ-
વિજય ગણિ (કર્મભાવવિજય રાસના કર્તા), નયસુંદર (નલદમયંતી ચરિત્રના
કર્તા), કનકસુંદર (સગાવશા રાસના કર્તા), ચ્ચમયસુંદર (નલદવદંતી
રાસ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસના કર્તા), આદિમાંથી કેટલાક ઋષ-
ભદ્રાસની સાથે સારી પેઠે સંબંધમાં આવેલા હશે. અને ઋષભદ્રાસ
પોતાના આગળ થઈ ગયેલા જૈન કવિઓમાંથી લાવણ્ય સમય (વિમલ
પ્રબંધ આદિના કર્તા:—જ. ૧૫૨૬ છેલ્લી મળી આવેલી કૃતિ ૧૫૮૯ની
છે), લીંગો, ખીંગો, તથા એ પહેલાંના જેપાલ વગેરેને સંમાનપૂર્વક
સ્મરે છે. કુટુંબ મોટું તથાપિ સંસ્કારી અને ધર્મ તથા સાહિત્ય—રત
હતું અને વળી તે સમયના ઉત્તમ સાધુઓ અને પુરુષોની સત્સંગતિમાં
રહેનારું, એટલે ગર્ભાશ્રીમંત ઋષભદ્રાસે વહેપાર અને કુટુંબવ્યવસ્થાનો
ભાર સુપાત્ર માણસો અને લાયક કુટુંબીઓ ઉપર રાખીને પોતાનું
આયુષ્ય ધર્માચાર અને પઠન પાઠન લેખનમાં જ મોટે ભાગે ગાળેલું
હશે એવો તર્ક એમના વિશે થોડો જણાય છે. એમની કૃતિઓમાંની
એકથી વધારે એમના જ હસ્તાક્ષરમાં પણ મળી આવે છે.

૪. આ રાસ વિશે એકથો સુદા.—જૈન સાહિત્યમાં રાસને
નામે ગણાતી કૃતિઓની સંખ્યા મોટી છે, અને તેમાંથી હજી થોડી જ
પ્રસિદ્ધિમાં આવેલી છે, એટલે આ જાતની રચનાનાં સામાન્ય લક્ષણો
બાંધવાનું કાર્ય અત્યારે થઈ શકે એમ નથી. પરંતુ કવિની પોતાની
પ્રતિષ્ઠા ઉપર રજી કલમમાં આવેલી છે તે પ્રમાણે જ એમણે આ અને
પોતાના ખીજા રાસો રચેલા છે. કથાભાગ કે વસ્તુ ગૌણ છે; નીતિના
અમારિ (અહિંસા), શીલ, દાન, તપ આદિ જે સિદ્ધાન્તો ઉપર જૈન
ધર્મ ખાસ ભાર મૂકે છે, તેનો બોધ કરવો અને જિન મતનો મહિમા
ગાવો, એ જ આ રાસનો પ્રધાન વિષય છે. પોતાનું કવન વિસ્તારવામાં
જૈન કવિઓ પોતપોતાની વિદ્યા દુષ્ટિ આદિ પ્રમાણે આગલા ગ્રંથો,

સુભાષિતો, લોકસાહિત્ય વગેરેનો ધૃટથી ઉપયોગ કરે છે. એક બે દાખલા બોધે.

જ્ઞાની નર સધલે પૂજય, નરપતિ નિજ નગરે જ મનાય;

જ્ઞાની ભલો નર જોહુ કુરૂપ, કોણ જુવે કોયલનું રૂપ.—૪

કોયલ રૂપ સ્વર મધુરો જોહુ, તપસ્વી રૂપ ક્ષમા કંહોહુ;

પતિવ્રતા* નારીનું રૂપ, કુરૂપને વિદ્યા જ સુરૂપ.—૫

અધિકું રૂપ તે વિદ્યા કહી, ગુપ્ત ધન તે વિદ્યા સહી;

યશ સુખની દેનારી એહ, વાટે બાંધવ સરિખી જોહુ.—૬

વિદ્યા રાજભવને પૂજય, વિદ્યાહીન અજ પશુઆ ગાય;

લક્ષ્મી પણ જુગ x તો શોભતી, જો ઉપર બેઠી સરસ્વતી.—૭

નાણા ઉપર અક્ષર નહિ, તે નાણું નવિ ચાલે કહિં;

જિહ્વાં અક્ષર તિહાં મહત્વ તે બહુ, ઉત્તમ અંગને પૂજે સહુ.—૮ +

અહીં વિદ્યા વિશેનાં જાણીતાં સુભાષિતો ભેગાં કરીને છેલ્લી કડીમાં કવિએ પોતાના જોષાર અને શરાશીના અનુભવને, લીસા અદે સુવાચ્ય છાપ વાળા સિક્કા વચ્ચેના ભેદનો દાખલો આપી, સાથે વણી લીધો છે. “ઉત્તમ અંગને” એટલે સિક્કા ઉપરના પાતશાહ કે રાજ્ય-કર્તાના ડોકાને એવો અર્થ પણ હોય. કુમાળપાળ રાસ ખંડ ૧ લામાં પૃ. ૩૭ મે ખંભાતમાં પોતાના સમયમાં પ્રચલિત સિક્કાઓની યાદી કવિએ આપેલી છે.

* પાતિવ્રત્ય. x જગતમાં.

+ હિતશિક્ષા રાસ, કાલ ૧. ભાષા માટે જુવો પૃ. ૧૦ તળેનું ટિપ્પણ.

ભક્તિ રૂપ ધનના શુભ લોકપ્રિય રાદના પદમાં આયા છે તે
શુભો:—

(રાગ વસંત—“નાહલો નિરશુભ રે”)

જિન તુઝ નામ નિધાન રે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
દેહડી જલતાં સાથિ આવઈ, વિણસી કિમઈ ન જાય.—જિં ૦ ૫૧
ચોર ન ચોરઈ અગનિ ન જલઈ, ધૂત કોઈ ન ચૂતારઈ;
વાટઈ વહઈતાં વિધન ન થાઈ, ધૂતઈ કહી ન હારઈ.—જિં ૦ ૫૨
એ ધન ખાતાં કહીઈ ન ખૂટઈ, વણજ કરિ નવિ જઈ;
કુવસન પડતાં એનવિ વિણસઈ, રૂસી ન લીઈ રાઈ.—જિં ૦ ૫૩
ચારતાણું ધહાં કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ;
સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું ન વિચાલઈ.—જિં ૦ ૫૪
એ ધનનું હેર નવિ થાઈ, લૂંટા સોય ન લૂંટાઈ;
સાચરજલ પ્રલવઈ નઈ એહેને, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ.—જિં ૦ ૫૫
એ ધનથી પેલું ધન આવઈ, રાજ ઋદ્ધિ સુખ ભોગ;
કુમારપાલ નૃપ એણીપર ચિંતઈ, પુણ્ય સકલ સંયોગ.—જિં ૦*૫૬

શિદ્ધરાજની ચિતા બળે છે ત્યાં કવિ વિલપે છે:—

(રાગ રામગિરિ: “રામ લાણુઈ હરિ ઉઠીઈ”—એ દેશી)

સોનાવરણી રે ચહઈ બલઈ, રૂપાવરણી તે હુંડ રે,
કુમકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરજલીઅ તેહ રે.—૨૯ માં
માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વ રે,
સુરનર કિંનર રાજિઆ, અંતિ મૃત્તિકા સર્વ રે.—૩૦ માં

જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલુ ..... તે પાગ રે,
 તે નર પોઢયા રે પાધરઈ, ચાંચ દિધ સિરિ કાગ રે.—૩૧ માં
 જે નર ગંજ રે બોલતા, ÷ x x x
 x ÷ x x x x x x
 જેસંગ સરિઓ રે રાજિઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—૩૬+માં

નરસિંહ મહેતાથી થે ક્યાંય જૂના આ લોકરચિત પરંપરાપ્રાપ્ત
 સ્મશાનવિલાપમાં ઋષભદાસની પોતાની એક માત્રા પણ હશે ખરી ?

ખીજે છોડેથી વિચારમાં પડી જઈયે એવા દાખલા ઊતારું. આ-
 લાણુ પ્રતિનિધિ દેવબોધિ સમસ્યાઓ પૂછે છે અને જૈન પ્રતિનિધિ
 હોમાચાર્ય કુમારપાલની રાજસભામાં તેના ઉત્તર આપે છે (પૃ. ૧૮૧-
 ૧૮૧: અઠાર સમસ્યાઓ આપી છે), તે વાંચતાં આપણને એમ લાગે
 છે કે આ શું આપણે સામળભટ્ટને તો નથી વાંચતા ? આમ ખીજે
 પણ અનેક સ્થળે લાગ્યા વગર ન રહે એટલી એ બેની સમાનતા
 જણાય છે. ઋષભદાસના ઘણા દ્રહા ચઉપદ અને ખાસ કરીને કવિત
 સામળની લઢણુને અને સામળની શબ્દ જ્યનાને એટલાં તો મળતાં
 આવે છે કે ઋષભપરે હીરવિજય શિષ્યને હીરસવાઈ કહ્યો હતો તેમ
 સામળને ઋષભસવાઈ કહેવાનું આપણને મન થઈ જાય છે. માત્ર
 ઋષભની કૃતિઓમાં જે લોકપ્રિય ઢાળોનાં મીઠાં અસરકારક પદો જોવામાં
 આવે છે તે એની કવિત્વ પદ્ધતિનો અંશ સામળમાં નથી.

પુસ્તકો વગરના અને વાંચતાં આવડે નહીં એવા શ્રોતાઓને
 માટે રચાયેલાં સાહિત્યમાં હોમર મહાભારત કે જાતકમાલાથી માંડીને
 સામળ લગી કે આજે પણ ગામડાના ભાટમવાયા અને કથકો લગી
 કેટલાંક લક્ષણ સર્વસામાન્ય હોવાનાં જ. આગળ આગળથી એ
 લક્ષણો જે જરાતરા ફેરફાર સાથે ચાલ્યાં આવે, તે આગળ આગળ

જરાતરા ફેરફાર સાથે ઊતર્યાં જાય. અને વર્ણનોમાં કિષ્કાંધો અને
 રૂપકોથી માંડીને જ્ઞાનનાં સૂત્રો કહેવતો અને ઉપમાઓ, રસનાં ટપાં,
 હાસ્યના દુચ્છા, આતુર્યના નમૂના, સૂત્રશૈલીમાં સમાવેલાં સરવૈયાં, લોક-
 પ્રિય કથાનકો ચમત્કૃતિઓ અને તાબુખીઓ, પદ અને શુદ્ધાશીમાં
 ફેરફાર સાથે, પરંતુ તત્ત્વદૃષ્ટિએ જોતાં એ ને એ મા અને એ ને
 એ આપની સંતતિ, સૈકાઓ સુધી હિંસાહિત્યવાદીમાં ઊગે અને કરમાય
 અને પાછાં ઊગે. સૈકાઓ લગી: જ્યાંસુધી પ્રગ્નનું આપું એ માનસ
 ફરી ન જાય ત્યાંસુધી. તથાપિ જ્યાં વિચારમાલા કે દૃષ્ટિ ઉપરાંત શબ્દ-
 રચના અને દૃષ્ટાંતો લગભગ એક ને એક એ કવિઓમાં એક આખા
 બંધમાં અથવા તો બંધના એક આખા અંશમાં જોવામાં આવે, ત્યાં
 સંભવે છે કે પાછલા કવિએ આગલાનું જ પોતાનું કરી લીધેલું.
 ઋષભદાસનું કેટલુંક જેમ આજલા કવિઓની કૃતિઓમાંથી અને
 આગલાં સુભાષિતો પદો આદિના અનુવાદ જ છે, તેમ ઋષભ પછીના
 આપણા કવિઓમાં કેટલુંક ઋષભનું જ એમણે લીધેલું છે. અને
 ઋષભ તો આપણે જોયું તેમ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં સ્પષ્ટ સ્વીકારે છે કે
 હા, મેં તેમ કર્યું છે; એ મહારું એક કર્તવ્ય જ હતું. સામળ પણ
 એવો સ્વીકાર કરે છે. x છાપખાનાં થતાં, પુસ્તકો સુલભ થતાં, અને
 નિરક્ષર શ્રોતા વર્ગને સ્થાને વાંચનાર વર્ગ આવતાં, આપણા નવા યુ-

x “કવચિતા સહુતણો પરતાપ.” “સેવક સહુ કવચિતા તણો.”

—નંદ બત્રીસી.

“કવિ કીધા લક્ષકોટિધા, મયા કરો માણું મતી”

—રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

“દાસ સૌ કવિજન તણો.”

—વેંતાલ પત્રીશી.

“સંસ્કૃત માંહિથી સોધિયું પ્રાકૃત કેરું પુરાણ.” “સામળલટ્ટ કવિએ
 કૌ, વેદ પુરાણો છાપ.” (અથવા—“પ્રાકૃત કીધું ધ્રુવ”)

ગમાં રચનાઓના કર્તૃત્વ વિશેના આપણા ખયાલ વધારે સ્ફુટ અને સ્પષ્ટરૂપે થતા ગયા છે, અને હવે આપણે કોઈ પણ કર્તા કને ઋણ અને શ્લામળના જેવા એક સામાન્ય ગોળગોળ સ્વીકાર ઉપરાંત ખંડે ખંડમાં, કડીએ કડીમાં, જેનું જેટલું લીધું હોય તેનો ચોક્કો ઋણ-સ્વીકાર માગીએ છીએ. કર્તૃત્વ અને ઋણસ્વીકાર વિશેના આ આપણાં નવાં ધોરણ ફલપતરામ જેવા કવિને લાગુ પાડી શકાય ખરાં? કે એમને મોટે ભાગે તો આ બાબતમાં દ્વારારામ લગીના યુગની જ એક વ્યક્તિ ગણવા ઘટે? આ મ્હને તો લાગે છે કે, એવો સવાલ છે કે જે વિશે થોડો ઘણો મતભેદ સ્થાને છે. નીચેની પંક્તિઓ વિચારો.

પહધલુ સુખ જે જાતિ નર્યા, ખીજુ સુખ જે ઘરિ દીકરા;
ત્રીજુ સુખ જે રણવણ * વરા, ચઉથુ સુખ જે પોતઘ ઘર.
પાંચમુ સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠ્ઠુ સુખ જે ઝાટું બારિ;
સાતમુ સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ લહઈ ઘર સ્વત્ર.
પહધલુ સુખ જે ન જઈઈગામી, ખીજુ સુખ જે વસઈ ઠામિ;
ત્રીજુ સુખ જે માનઈ ભૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ.
પાંચમુ સુખ ઈચ્છાઈ રમઈ, છઠ્ઠુ સુખ વેલાઈ જમઈ;
કવિ કહઈ સાતમુ સુખ એ ગમઈ, સકલ લોક ઘર આવી નમઈ.

આમાંની પહેલી ચાર ફલપત દાવ્ય કે જૂની વાંચનમાળામાંથી

(ટિપ્પણ આગલે પાનેથી ચાલુ)

“શાસ્ત્ર સકલની શાખ.”

“બ્રાહ્મણ ભાટ કે ચારણાં (કે) અન્ય કવચિતા હોય,
સેવક હું સહકોતણો, ખોડ મ દેસ્યો કોય.
જેહની બુદ્ધ દીધી શારદા, જેહની સાંભળી ક્ષાત,
તેહલું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહની વખાણી વાત.” વગેરે, વગેરે.

—સિંહાસન ખત્રીશી!

* ઋણ વિના.

ઊતારી નથી; આ રાસમાંની જ એ આઠે પંક્તિ છે: જુવો ખંડ ૨ ને,
પૃ. ૧૩૧.

આ રાસનો આરંભથી માંડીને સિદ્ધરાજનું મૃત્યુ થતાં કુમાર-
પાળ આવીને ગાદીએ બેસે છે ત્યાં લગીનો ભાગ સુશ્લિષ્ટ છે. કુમાર-
પાળના પ્રવાસવર્ણન અને દેકાણે દેકાણેના એના અનુભવોના વર્ણનથી
કૃતિમાં એટલે સુધી પૂરતા વૈવિધ્ય વાળી એકતા આવે છે. એમાં પણ
જૈન શ્રોતાઓને જે એવો યોધ જ પ્રધાન છે, પરંતુ પછીના ભાગમાં
તો એ યોધ જૈનેતર વાંચનારને જરા દંટાળે આવે એવો થઈ જાય છે.
વળી અસંભવિત ચમત્કારો (miracles) દેકાણે દેકાણે આવે છે તે
અર્વાચીન વાંચનારે કર્તાતા સમયના અભણ લોકના જ નહીં અભણ
વિદ્વાન તમામ પ્રજાના માનસચિત્ર લેખે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી
ગણવાના છે. આજે આપણા સુશિક્ષિત વર્ગમાં જે ચમત્કારો વિશે
આપણું માનસ એક જ ધોરણે વર્તતું છે નહીં. કૃષ્ણચરિત્રમાંના
ચમત્કારો આપણે કરારે ગણિયે છિયે, દશમસ્કંધ કે સુદામાચરિત્ર જેવાં
કાવ્યોમાં આપણને એવા ચમત્કારોના વર્ણનમાં અસંભવદોષ અને તેથી
કાવ્યત્વહાનિ નથી લાગતાં; ત્યારે જૈન પ્રબંધ કે રાસમાં એમનાથનું
ત્રિંગ ફાટે, તેમાંથી નીકળી શંકર પોતે કહ્યું કે “સાચો ધર્મ શ્રી
હિમાચાર્ય જે કહ્યું તે” અને કુમારપાલ રાજાનો સંશય આ પ્રમાણે
રજે છે, એવું વર્ણન આપણે સહી શકતા નથી. આ વિશે જો એવો
પક્ષવાદ કરવામાં આવે કે જૈનેતર કાવ્યોમાં આવાં વર્ણન અસંભવિત
પણ એક વાર તો સંભવિત લાગી જાય એવી ખૂબીથી થયાં હોય છે,
તો એ ખયાવ પણ લુપ્ત છે. કેમકે દશમસ્કંધ જેવા ઉત્તમ કાવ્યમાં
પણ એકથી વધુ સ્થળે જરાયે ખૂબી હોતી નથી. અસંભવ નર્મ અને
નાગા અસંભવ રૂપે જ કથાયેસો હોય છે, એ નિર્વિવાદ છે. કલાશા-
સ્ત્રમાં આ જ ખરું છે, કે કૃષ્ણનું પણ પરિચયથી સ્વયં બને છે, અને
ગમે તેવા પટ્ટકરણને પણ સુપરિચિત થઈ ગયેલું કૃષ્ણ—ગાંધાં બાલ-

કની જેમ ખૂંચતું નથી. અને આ ને આ વાત જૂદે રૂપે કહેવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ ઉપરની ભક્તિના પૂરમાં એ અધું તથાપિ જાય છે તે જણાતું પણ નથી, તો એ જ ખ્યાવનો લાભ જૈન સાહિત્યને પણ મળવો ઘટે છે.

જનનીના સુલતાને રહી આવી ઘેરો ઘાલ્યો અને કુમાર પાલને લાગ્યું કે 'મુવા તો !'—સારે જૈન ધર્મરક્ષક લોકોત્તર શક્તિ સુલતાન ઊંઘતો હોય છે ને એનો દોલિયો ઊપાડીને આણે છે કુમારપાલના શયનભવનમાં. અને મળસ્કે જગતાં જ સુલતાનને ઉલટું એમ થાય છે કે 'માર્યા તો !' તથા તે ખીચારો જેમ તેમ ધડ ઉપર ડોકું રાખીને આવા ચમત્કારિક વિષમમાંથી છૂટવા માટે નખી પડે છે, પોતાના મુલક અને પોતાની પ્રજામાં અમારિ પ્રવર્ત્તાવવાતું વચન આપે છે, અને કુમારપાલનો માંડલિક ખનીને વદાય થાય છે. આવાં વર્ણન અસંભવ દોષના જૂદા પ્રકારના દાખલા છે. અંગસ્ત્ય મહર્ષિના વચન માત્રથી પાનેતરમાં ઘૂમટો કહાડીને બેઠેલો છોકરો, મહર્ષિ “આ કન્યાદાન હું સ્વીકારું છું” એમ બોલતાં જ, છોકરો મટી કન્યા ખની જાય છે, એવી પ્રજાની કાવ્યસૃષ્ટિમાં ઝનૂની સુસ્લિષ્ઠ પણ દયાધન જૈન અને, એમાં મહારા જેવા અપક્ષ તોળાટને તો જરાયે વિચિત્ર નથી લાગતું. બ્રાહ્મણ અને જૈન એક લોહીની પ્રજા છે એક વાતાવરણનાં બાલક છે, શક્તિઓ તેમ અશક્તિઓમાં, રુચિઓ તેમ અરુચિઓમાં, સમાન છે, અને બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં જસિષ્ઠ બ્રિશ્વામિત્ર અંગસ્ત્યાદિને દેવો, દેવાધિદેવ, કુદરતના નિયત ધર્મ, અને કર્મચક્ર પણ પ્રસંગ પ્રમાણે નમે, તો જૈન વિચારમિનારમાં જેઓ ઋષિમહર્ષિના સમાનશીલ છે તેઓને કુદરતની અને તેથી પણ મહત્તર હોય એવી બધી જ શક્તિઓ જૈન સાહિત્યમાં શા માટે ન નમે !

૫. જૂનું જાડું-મૂંઝા, જૈન સાહિત્યમાં દોષો નથી એમ મહારે દાવો નથી. બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં નથી એવા દોષો જૈન સાહિત્યમાં !

એવા પદ્ધતિના સામે જરૂર આવી રહી છે. વળી દોષદર્શિની પ્રશંસાનો સાચો આશય એક જ ઘટે: સાહિત્યના નવા સર્જનને એવા દોષોથી ખનંતાં સુધી મુક્ત રાખવાનો. દોષને વિશે દોષવ્યવસ્થા ના ચાપ, દોષને વિશે પણુ ગુણવ્યવસ્થા ના ચાપ, તો એવા અસમંજસ વાતાવરણમાં ઉદભવતી નવી સાહિત્યરુદ્ધિ પણ એવા દોષોથી દ્વંદ્વિત જ બન્યા કરે. નવા થવાના જૈન સાહિત્યને, નવા થવાના જૈનેતર સાહિત્યના જેટલું જ, દોષદ્વંદ્વોથી જોમ બને તેમ વિમુક્ત અર્થવું ઘટે, એ વાત તો સૌ સ્વીકારે. પરંતુ નવું સાહિત્ય—જૈન કે જૈનેતર—આ તિથિથી વિચારણામાં પ્રસ્તુત વિષય છે જ નહીં. આપણી વિચારણા જૂના, અને મોટે ભાગે કાંતો અપ્રકટ કાંતો પ્રકટ તથાપિ અજ્ઞાત જેવા સાહિત્યને માટે જ છે. આવા સાહિત્યને અજ્ઞાતમાંથી ગ્રહણીતું અને હસ્ત-લિખિત પ્રતિઓ રૂપ જ છે તેને મુદ્રાકૃત બનાવવું એજ આપણો વિષય છે. અને આમાં જૈન જૈનેતરનો ભેદ છેક અરથાને છે. જૂના જૈનેતર સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાતુરાગ ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને જેટલા પ્રિય છે, તેટલા જ પ્રિય તે ભાષાપંડિતોને જૂના જૈન સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાતુરાગ પણ થવાં જોઈએ. જૈન વાક્યમયની સાહિત્ય દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કૃતિઓ બહે ઓછી હોય; જે ઉત્તમ કૃતિઓ હોય તે ગુણવત્તામાં આજના વાક્યમ-યની ઉત્તમ કૃતિઓથી બહે ઊતરતી હોય. ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યનો કૃમિક ઐતિહાસિક વિકાસ સમઝવામાં ઊંચી ઊતરતી જેટલી હોય તેટલી સર્વે જૂની કૃતિઓ કીંમતી છે. જે છે તે એ. માણસ નવાં માળાપ પેદા કરી શકતો નથી, તેમ પાછલા સમયનું વાક્યમ નહ થયું કે તેની જગા ખીજ કશાથી પૂરી જ શકતો નથી જે છે તે એ. અને અત્યાર લગી ચાલી રહ્યું છે તેવું દુર્લભ હજી પણ ખીજ એવરણ દાયક આપ્યા કરશે, તો ઇ. સ. ૧૮૫૦-૬૦ લગી જેટલું હતું તેટલું ૧૮૮૦-૧૯૦૦ લગી રહ્યું નહીં, અને ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ ની

વયમાં પણ આપણા ચાલુ ફર્લક્ષને લીધે કેટલુંક વધારે નહતું થયું, અથવા તો ૧૯૦૦ લગી હતું પણ હવે નથી એ દશાને પામ્યું. તે પ્રમાણે જ ખીજા ત્રીશ ચાળીશ વર્ષમાં પણ થવાનું. તો આ ટૂંકા પ્રવેશક * ની ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને “ જુગલ કર જોડ ” આજીજી આટલી જ કે—કાલ-અજગરે એ ય પગ તો ગળ્યા છે એવી હાલ-એહાલ આ ખીચારી સરસ્વતીના રક્ષણ માટે તેમણે નક્ષાખ્યાનમાંનું પારધિકૃત્ય કરવાને બનતા વેગે ધાવું.

પૂણા, તા. ૩ માર્ચ ૧૯૨૭.

બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર

---

* આ પ્રવેશક નિમિત્તે જૈન સાહિત્યની એક લઘુ સેવા કરવાનો પ્રસંગ આપવા માટે રા. રા. જીવનચંદ સૌકરચંદ જીવેરીનો આભારી છું.

કવિવર ઋષભદાસ

[આવક કવિ ઋષભદાસ એ મથાળાનો એક નિબંધ તા. ૧૦-૫-૧૫નો સુરતની પંચમ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલ્યો હતો કે જે તે પરિષદના અહેવાલમાં અને જૈન શ્વે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડના સને ૧૯૨૫ના ખાસ ઐતિહાસિક અંક (૭-૯ અંક) માં પૃ. ૩૭૪થી ૪૦૧ સુધીમાં પ્રગટ થયો છે. તે લખાયે આઠ વર્ષ થયાં તે દરમિયાન કેટલીક હકીકતો ઉપલબ્ધ થઇ છે તે ઉમેરી આખો નિબંધ હીકાહીક કરી અત્રે મૂકવામાં આવે છે:]

૧—કવિસમ્ભવ.

૧—કવિશ્રી પ્રેમાનંદની પૂર્વે-છ. સ. સત્તરમા સૈકાના પ્રારંભમાંજ થયેલા એક સમર્થ જૈન આવક કવિ ઋષભદાસનો પરિચય કરાવવા માટે ઉદ્યુક્ત થયો છું. તેઓ ખંભાતનિવાસી હતા અને તેમણે ખંભાતમાંજ રહી અનેક ગૂજરાતી કાવ્ય-કૃતિઓ-રાસાઓ રચી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં સમૃદ્ધ ફાળો આપી વિશિષ્ટ સ્થાન મેળવ્યું છે.

૨—પ્રથમ તેમનો સમય વિચારતાં જન્મ સંવત્ કવિએ પોતાના કાષ્ઠપણુ ગ્રંથમાં આપેલ ન હોવાથી અને મરણ સંવત્ ખીજા સાધનથી મળી શકે તેમ ન હોવાથી અનુમાનપ્રમાણથી કામ લાઇશું. તેમની પહેલી મોટી કૃતિ વ્રતવિચારરાસ સં. ૧૬૬૬ માં રચાયેલી છે. તેમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ પ્રારંભે કરતાં પોતે જણાવે છે કે જેવું જોઇએ તેવું પિંગલ અને વ્યાકરણનું જ્ઞાન પોતાને નથી:—

પિંગલ ભેદ ન ઓલખું. વિગતિં નહીં વ્યાકરણું,
મુર્યખમંડણુ માંનવી, હું સેવું તુઝ અણું.

૩—આમ કહી પોતાની નિરભિમાની વૃત્તિ અને દીન

કવિએ જણાવી છે. (કુમારપાલ રાસમાં પણ આજ વાત મૂકી છે. પૃ. ૧ કડી ૭) કવિ માટે પિંગલ અને વ્યાકરણનો સારો અભ્યાસ આવશ્યક ગણાય; ૧ આ કવિએ પોતાના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તે આપ તનો પ્રથમ ઉદ્દેશ્ય કર્યો.

૪—આ પ્રથમ કૃતિના અંતે પોતાની ગૃહસ્થ સ્થિતિનું પણ વર્ણન દૂકમાં કરેલું છે કે:—

સુંદર ઘણારે દીસઇ શોભતા, બહુની બાંધવ જોઇ,
બાલક દીસઇ રે અતાં બાળવઇ, કુટુંબ તણી કંઇ કોઇ.
ગ્યવરી મહાદયપીરે દીસઇ દૂઝતાં, સુર તરે ફલીડિરે આર્ય,
સકલ પદારથ સુઝ ધરિ મિં લલ્યા, થિર થઇ લછીરે નાર્ય.
મહત મનોર્થ મહારઇ જે હતો, તે ફલિડિ સહી આજ,
શ્રીજનધર્મનિં પાસ પસાડલઇ, મુજ સીધાં સહી આજ.

૫—એટલે પોતે બહુત બાઇની જોડવાળો, બાલકોનો પિતા, બહોળા કુટુંબવાળો, ગાય ભેંસનાં દૂઝણાં જેને ઘેર હતાં એવો, લક્ષ્મીવંતા રહી મુખી ગૃહસ્થાશ્રમ સેવતા હતા. તે પરથી સં. ૬૬૬માં તેમની ઉંમર આઠામાં આઠી ૨૫ વર્ષની ગણીએ તો સં. ૧૬૪૧ની આસપાસ તેમનો જન્મ થયો હોવો જોઇએ એમ સહેજે અનુમાન થઇ શકે.

૬—તેમની છેલ્લી કૃતિ સં. ૧૬૮૮ ની રોહિણીઆ રાસ મળી આવે છે. ચાર પછી થોડાં વર્ષો પોતે વિધવાન રહી વૃદ્ધાવસ્થા ધર્મ-ક્રિયામાં ગાળી હોય તો તે સંભવિત છે. ઉક્ત કૃતિમાં વિજયનંદસરિના

---

૧ કવિ દલપતરામ પોતાની પિંગલમાં જણાવે છે કે

પિંગલ પાઠ પઠ્યા વિના, કાવ્ય કરે કવિ કોય,
વલી વ્યાકરણ રિતા વદે, વાણુ વિમલનવહોય.

પોતે શ્રાવક હતા એમ જણાવે છે. તે સૂરિ સં. ૧૬૭૬ માં આચાર્ય પદ પામ્યા પછી સં. ૧૭૧૧ માં ખંભાતમાંજ સ્વર્ગસ્થ થયા.

૭. આ કવિ સં. ૧૭૦૦ સુધી વિદ્યમાન રહ્યા એમ ગણીએ તો તેમનું આયુષ્ય લગભગ ૬૦ વર્ષ પ્રાયઃ ગણાય. તેમનો કવનકાળ તો સં. ૧૬૬૬ થી ૧૬૮૮ સુધીના ૨૨ વર્ષનો નિશ્ચિતજ છે. કવિના આયુષ્યકાલ દરમ્યાનજ કવિવર સમયસુંદરનો કવન-કાળ છે અને તત્કાલીન સ્થિતિ સું હતી તે સંબંધી ઉક્ત ‘કવિવર સમયસુંદર’ સંબંધીના મારા નિબંધમાં જોઇ શકાશે. (જૈન સાહિત્ય-સંશોધક ખંડ ૨ અંક ૩-૪, તથા આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૭ સું પ્રસ્તાવના.) મુખ્યત્વે કરી ઋષભદાસ પોતાની કૃતિઓમાં જહાંગીર (ખુરમ) પાત-શાહનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેના સમયની સ્થિતિ તપાસીશું.

૨. જહાંગીર આદશાહના રાજ્યની શાંતિ.

૮. દિલ્લીપતિ જહાંગીર આદશાહ (રાજ્યકાળ ઇ. સ. ૧૬૦૫થી ઇ. સ. ૧૬૨૭) ના રાજ્યની સીમા આગ્રાથી પંજાબ અને કાશ્મીર સુધી અને માળવાથી ગૂજરાત સુધીની હતી.

૯. “અકબર અને જહાંગીરની રાજકીય નીતિ ઘણાક વિષયોમાં મળતી આવે છે. હિંદુ અને મુસલમાન બંનેને સરખા હક આપવામાં, બંને ઉપર એકજ સરખી રાજનીતિ ચલાવવામાં બંને એક સરખા મત ધરાવતા હતા; પરંતુ અકબરનું એવું ધારવું હતું કે, હિંદુ, મુસલમાન બંનેને એકજ પંક્તિ પર મુકવા માટે, તેમના ધર્મને ઉત્તેજન આપવા અર્થે, માણસે પોતાનો ધાર્મિક જુરસો અને ધાર્મિક લાગણીઓને સમાવી દેવી જોઈએ અને ધાર્મિક ભાવનાથી ખીલતા આત્મિક રંગને આછો કરી નાંખવો જોઈએ. અકબરને દરેક ધર્મ ઉપર આસ્થા હતી; જ્યારે જહાંગીર એમ સમજતો હતો કે કોઇ પણ માણસ પોતાના ધર્મમાં રહીને, તેમાં પ્રભુ માન્યતા રાખીને પોતાના

ધર્મની ક્રિયાઓ પાળીને પણ પારકા ધર્મવાળા તરફ માનની જાગૃત્તી જોઈ શકે છે.

૧૦. “અકબરનો અમલ ધણેજ સુસેલ્લરેલો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેણે પણ અને કળથી પોતાની દિંદુ પ્રમ્તનાં મન મેળવી લીધાં હતાં. દેશી સંસ્થાનો સાથે લગ્નનો સંબંધ વધારી તેમની વિદ્યા અને તેમના ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમભાવના બતાવી, તેમના પર પૂર્ણ ભરસો રાખી, તેમને મોટા મોટા ઓદ્યાઓ આપી તેમનો અનિ ઉપ-યોગી પ્રેમ સંપાદન કરી, તેમને રાજ્યમાં મદદગાર કરી લીધા હતા. જહાંગીરે રાજ્યાભિષેક થયા પછી પોતાના પિતાના પગલેજ ચાલવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. મરણપર્યંત તે નિશ્ચય તેણે પાળ્યો પણ ખરો.

૧૧. “જહાંગીરને નાનપણથી વિદ્યા તરફ ધણો પ્રેમ હતો. જહાંગીરના સમયમાં જહદ્દપ (વિન્યદેવસુરિ!) નામે એક વિદ્વાન જતી કિજ્જન પાસે આવેલી એક ઉજ્જડ પહાડની શુદ્ધમાં રહેતો હતો. અહિંઆ ત્રણ માઇલ સુધી સ્વારી જઈ શકે તેવું સ્થાન નહોતું, છતાં પણ જહાંગીર વારંવાર પગે ચાલી તેની પાસે જતો અને તેની સાથે વદવિવાદ કરવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગુજારતો. તે જ્યારે જહદ્દપનું વર્ણન કરે છે ત્યારે તેના શબ્દો બતાવી આપે છે કે તે જહદ્દપ પ્રત્યે શુદ્ધ અંતઃકરણનો ભાવ રાખતો. છ છ કલાક સુધી તેની સોયનમાં જહાંગીર રહ્યો છે.

“જહાંગીરનો અદ્વન ન્યાય, તેનો પ્રજા તરફનો પ્રેમ અને તેમના કલ્યાણાર્થે લેવામાં આવતા ઉપાયોમાં મહાન્ અકબર સિવાય કોઈપણ રાજા તેની ખરોખરી કરી શકે તેમ નથી.”

—જહાંગીર અને તુઝક જહાંગીર

[વસંત-શ્રાવણ ૧૯૬૫.]

૧૨. હુંકમાં અકબર બાદશાહના વખતમાં ગુજરાત સર્વતઃ હતાયું, અને શાંતિ ફેલાઈને જહાંગીરના વખતમાં લગભગ ગમી ગઈ

હતી. આવા વખતમાં કાવ્યધારા ઉછળે એ સ્વાભાવિક છે એમ ધારણા મત છે. ૧ તો અત્ર જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે કવિ ઋષભદાસ ખંભાતમાં રહીને આટલી બધી સંખ્યામાં કાવ્યકૃતિઓ કરી શકે એ શાંતિનું ચિન્હ સૂચવે છે. આના સમયમાં અનેક જૈન કવિઓ નાં નયસુંદર, સમયસુંદર આદિ મહાકવિઓ તેમજ બીજા નાના કવિઓ અનેક થઈ ગયા છે અને આખો સત્તરમો સૈકો લઈશું તો પુણ્ય મળી આવે તેમ છે. ૨

૩. મૂળ ગામ-ખંભાત.

૧૩. કવિ ઋષભદાસ પોતાના નિવાસસ્થાન-વતન તરીકે ખંભાત જણાવીને જ અટકતા નથી, પરંતુ પોતાની લગભગ બધા કૃતિઓમાં તેનું સુંદર વર્ણન આપે છે. શ્રેણિક રાસ, તેમજ હિતશિક્ષા રાસ, ભરતેશ્વર રાસ, આહુબલિ રાસ, હીરવિજય સૂરિ રાસ અને મલ્લિનાથ રાસ એ સર્વમાં તેનું વર્ણન ન્યૂનાધિકતા સહિત લગભગ એક સરખું આવે છે, અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય થશે.

(૧) તપન તરપોલીઈં કોટ અરજિં ભજ્યો,

આયર લહધરિં બહુ વહાંણુ આવધ,

૧—જો કે જર્મન ફિલસૂફ ‘નીશે’ નો મત જુદો છે કે યુદ્ધના—મહાન કલહના પ્રસંગોમાં પ્રતિભાશાળી રચનાઓ અને છે અને ખરા કવિઓ પ્રકટે છે.

૨—શુઓ (૧) જૈન રાસમાળા પ્રં મનઃસુખલાલ કિ. મહેતા (૨) મારી તે પર પૂરવાણી (૩) મારો ‘જૈનગૂજર’ કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ ત્રણેના પ્રકાશક જૈનશ્વેતામ્બર કોન્દરસ—પાયધુની. મુંબઈ.

વસત વિવહારીઆ, કનકદ્રોઢે ભર્મા,
 હિંદિ પરભાતિ જિનમંદિર જનમ,
 શ્રીઆ દેવગુરુતણા ગુણગી ગાયમ—
 પ્રવર પ્રાસાદ પંચારીઆ પ્રણુમીધ
 પૌશાલ બલહતાલીસ દીસધે,
 ગોચરી સુગમ તે સાધનિં અહીંકણિં,
 અહીંઆ રહતાં મુની મનહી હીમધે,
 તેહ બાણો તુમ્હે વિસાજ વીસધે—
 પૌપધ પ્રાસાદ વ્યાપાર પાસધ સહી,
 શાક પાસધ લીધ સ્વાદ રસીઆ,
 મુકુમ કહધ તેહ જગમાંહ ધના સહી,
 જ્યેષ્ઠ ત્રંબાવતી માંહિ વસીઆ
 શાસ્ત્ર સુણવા નર જ્યેષ્ઠ રસીઆ—
 —શ્રેણિકરાસ સં. ૧૬૮૨.

૧૪. હીરવિજયસૂરિ-હિતશિક્ષા-મલ્લિનાથ રાસમાં લાંબું વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે:—

(૨) ગુરુ નામિં મુઝ પોહોતી આસ, ત્રંબાવતીમાં કીધો રાસ,
 સકલ નગર નગરીમાંહિ જ્યેષ્ઠ ત્રંબાવતી તે અધિદી હોય.
 સકલ દેશ તણો શિષ્યગાર. ગુજ્જર દેસ નર પંડિત સાર.
 ગુજ્જર દેશના ૪ પંડિત અહ, ખંભાયતિ અગલિ હારધ સદ્.
 જિહાં વિવેક વિચાર અપાર, વસધ લોક જિહાં વર્ણુ અઢાર,
 બોલપાધ જિહાં વરણાવરણ, સાધુ પુરુષનાં પૂજધ ચરણ.

૪-૮ આતે બદલે મુદ્રિત હિતશિક્ષાના રાસમાં જેડણી મુધારી જે શબ્દો આપ્યા છે તે જવા દઇએ તો પાઠાંતર આ પ્રમાણે આપ્યા છે:—૪ નગરજ

વસઇ લોક વાર ધનવંત, પહિરઈ પટોલાં નારિ ગુણવંત,
કનક તણા કંદોરઁ જડયા, ત્રિણ્ય આંગલે તે પુહુલા ધડયા.

હીર તણા કંદોરઁ તલધ, કનક તણાં માદલીઆં મલધ,
૫ રૂપક સાંકલિજિં ખી ખરી, સોવન સાંકલી ગલિ જીનરી.

વડા ૬ વાણીઆ જિહાં દાનાર, સાલૂ પાવડી બાંધી સાર.
લાંખી ગજ બાંખું પાંત્રીસ, વાધંતા હરખઇ કર સીસ.

ભધરવની એગતાઈ જ્યાંહિ, ઝીણા ઝગા પહિર્યાં તે માંહિં,
છટી રેસમી ૭ કહિદિં બજી, નવ ગજ લંચ સવા તે ગજી,

જીપરિ ફાલીઈ બાંધઇ કોઇ, ચ્યાર રૂપઇઆનું તે જોઇ,
કોઇ પછેવડી કોઇ પાંમરી, ૮ સાઈ રૂપઇઆની તે ખરી.

પહિરિ રેશમી જેહ કભાય, એક શત રૂપ આ તે થાઇ,
હાથે બહિરપા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર બાણું સ્વર્ગ થકા. ૪૯

પગે બાણુહી અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વણું સખલી તે બલ,
તેલ ફૂલ સુગંધ સનાંન, અંગિ વિલેપન તિલક નિ પાંન. ૫૦

એહવા પુરૂષ વસિં જેણિ ઠાહિ, સ્ત્રીની શોભા કહી ન જાય,
રૂપિં રંભા બહુ શિણુગાર, ફરી ઉત્તર નાપઇ ભરતાર. ૫૧

અસ્યું નગર તે ગ્રંબાવતી, સાયર લહિરિ જિહાં આવતી,
વાહાંજી વધારિ તણો નહિ પાર, હાટે લોક કરિં વ્યાપાર. ૫૨

નગરકોટ નિ ત્રેપોલીઈ, માંણિકચોક બહુ માંણસ મધ્યું,
વોહોરઇ કુંલી ડોડી સેર, આલઇ દોકડા તેહના તેર. ૫૩

---

૫ બાંધી ખલખલતી હાથે ખરી, ૬ વ્યવહારી ૭ ત્રીશ, ૮ નિત્ય
ઉઠી વંદે અણુગાર.

લોગી શેઠ અર્યા નિદાં વસત્ર, દાંન વગ્ન પાછા નવિ પસર્થ,
 લોગી પુરુષ નિ કરુણાવંત, વાળિંગ કોટિ તુ અધ્યાત્મંત. ૧૫૪ x
 ખશુ પુરુષની પીડા હરિ, માતા નરનિં સાગ્ન શ્રિ.
 અગ્ન સહીયની શ્રિ સંગાત્ર, આવક છવદ્યા પ્રતિપાત્ર. ૧૫૫ x
 પંચારસી જિનના પ્રાસાદ, રૂઢ્યજ તોરણ નિદાં ઘંટાનાદ,
 રૂપસ્તાલીસ નિદાં પૈપધશાલ, કરમ વપાણ મુની વાચાલ. ૫૬
 પરિક્ષમણું પૌપધ પૂજાય, પુણ્ય કરતાં ઘટા ગ્નય,
 પ્રનાવના વ્યાખ્યાનિં ગ્યાદિં, શાહામી વાસઘ્ય હોષ પ્રાદિં. ૫૭
 હિપાશરો દેદરૂં નિ હાટ, અત્યંત દૂરિ નદિ તે વાટ,
 હંડિગ ગોયરી ઓદિયા આદિં, મુની અદિં રકિવા હોડિ પ્રાદિં. ૫૮
 અસ્યું નગર ગંગાવતી વાસ, હીરનાણો નિદાં જોડયો રાસ,
 પાતશા હુગ્મ નગરનો ઘણી, ન્યાય નીતિ તેહનિં અતિ ઘણી. ૫૯
 તાસ અમલિ કીધો મિં રાસ, જ્ઞાંગણુ સુત કવી કમમદાસ,
 સંવત સોલ પંચમાસીહી તસિં, અમાસો માસ દસમી દિન તસિં. ૬૦

૧ x હિનશિક્ષા રાસની સુદિત પ્રત સરખાવતાં x ચિન્દવાળી
 ૫૪-૫૫ એ કડીઓ, તથા ૫૭ થી ૬૧ સુધીની કડીઓ તેમાં નથી,
 અને તેના કરતાં હીરવિજયસુરિ રાસમાં વધુ છે, આટલી બધું સરખુ
 છે. છેલ્લે કડી એવી છે કે “એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર
 નંદનો ઘણી, એ ગંગાવતી માંહે રાસ, જોડંતા મુજ પહોતી આશ”
 અને પાદોનરમાં. ૨. હંડપુરીશું કરતા વાદ, ૩. પૈપધશાલા નિદાં
 જ્ઞાદ નાલ, એ પ્રમાણે છે. મહિનાથના રાસમાં ‘ચિદમતાલીસ ગઢા
 પૌપધશાલ’ એમ છે.

ગુરુવારિં મિ કીધો અભ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહોતી આસ,
શ્રી ગુરનામિં અતી આનંદ, વંદો વિજયાનંદ સુરિંદ. ૬૧

—૧૬૫૧ગવિજયસુરિ રાસ. રચ્યા સં. ૧૬૮૫.

૧૫. આ રીતે ખબાત સંબંધી વર્ણન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભરત-
બાહુબલિના રાસમાં જૂદીજ રીતે વર્ણન કર્યું છે તે જોઈએ:—

ધનાશ્રી.

- (૩) જિહાં બહુ માનવનો વાસે', પહોંચે સહુ કોની 'આશો;
ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
- મંદિર મોટાં છે આંહિ, બહુ ઋદ્ધિ હીસે છે ત્યાંહિ;
ઈંદ્ર સરીખા તે લોકો, કરતા પાત્રનો પોષો. ૨
- ધર ધર સુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી;
વસ વ્યવહારીઆ બહોળા, પહોંચે મન તણા ડોહળા. ૩
- વાહાણુ વખાર વ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી;
સાયર તણાં જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળાં. ૪
- નગર ત્રંબાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો;
નિજ પુર મુકીઅ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫
- ધસુ અનૂપમ ગામ, જોહનાં બહુ છે નામ;
ત્રંબાવતી પિણુ કહિયેં, અંમનગર પિણુ લહિયેં. ૬

૧ આ રાસની હસ્તલિખિત પ્રત સંવત્ ૧૭૨૪ ના ભાદ્રવા
શુદ્ધ ૮ શુક્રવારની મુનિ સરવિજયે સ્નાહડી નગરમાં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ
છે તેમાંથી અક્ષરશઃ આ ઉલ્લેખ મૂક્યો છે. આથી પ્રાચીન જોડણી
સમજી શકાશે. અને અને ૫ તરીકે મૂકાતો, ને અને એવા એકારાંત
શબ્દો પ્રકારાંત તરીકે મૂકાતા હતાં. કડીનો નંબર પણ તેમાં છે તે
પ્રમાણુ મૂક્યો છે.

- ભોગાવતી પિણુ હોય, નગર સ્ત્રીલાવતી જ્ઞેય;
કુર્ચાવતી પિણુ વાણું, ગઢ મઢ મંદિર વખાણું. ૧૭
- નગર ચારાસી ચહુટાં, શોભાનં દાટ તે મોટાં;
ઝવેરી પારખ સાસા, એસે દેસી દંતારા. ૮
- વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, જોઈ વખેબિખે દરખો;
મોટી માંડવી પુરજો, દાણુચેરી તિહાં વર્જો. ૯
- નગરી (નાં) લોક વિવેકી, પાપ તણી મતિ છેકી;
પૂજો જિનવર પાય, સાધુ તણા ગુણુ ગાય. ૧૦
- નહી કોઈને વિપવાદ, પંચ્યાસી જિન પ્રાસાદ;
મોટી પોપધશાળ, સંખ્યા તેહની એતાળ. ૧૧
- અહુ હરી મંદિર જોય, અહીં પર દર્શન હોય;
નહી કોઈને રાગદ્વેષ, વસતા લોક અનેક. ૧૨

હહા.

- નજ અનેક પુરમાં વસે, નહીં નિંધાની વાત,
અહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧
- વહેલ વરઘોડો વીંઝણો, મંદિર જાણિ આંત,
ભોજન દાળ તે ચૂડણો, એ સાતે ખંભાત. ૨
- અહુ વરિતથી દીપતું, અમરાપુર તે હોય,
શાહ જાહાંગીરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો જોય. ૩
- નગર ભણું વ્રજાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ,
ઝડપબ કહે તિહાં જોડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ. ૪

-ભરતઅહુજાણિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ મૈ. ૩ પૃ. ૧૦૩-૧૦૫

૧૬. આ નિબંધ મૂળ લખાયો ત્યારે એટલે સન ૧૯૧૫માં ખંભાત

નામ કેમ પડ્યું તેને માટે ગૂજરાતી સાહિત્યનાં માસિકોમાં જૂદા જૂદા વિદ્વાનો તરફથી ચર્ચા ચાલી હતી પણ ખંભાતની સંવત્ સત્તરમા સૈકામાં રચના કેવી હતી, ત્યાં જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેર-વેશ તે વખતે કેવા પ્રકારનાં હતાં, તે જાણવું વિશેષ ઉપયોગી થશે. ઉપરનાં વર્ણનો તાદ્દશ અને કવિકલ્પનાજન્ય અતિશયોક્તિથી રહિત છે. જનસ્થિતિ જણાવતાં આપણા કવિ, લોકો કેવી જાતનાં ધરેણાં (ત્રણ આંગળ પહોળા એવા કંદોરા, સોનાનાં માદળીયાં, સોના રૂપાની સાંકળી, હાથમાં વીંટી તે એરખા વગેરે) પહેરતા હતા. લૂગડાં (પટોળાં, ઝીણા જંગા-જંઘા, કેડે રેશમી દોરો-છડી, તે ઉપર પછેડી અગર કાળીયું અગર પાંમરી, ઝોઢવાની શાલ, માથે બાંધવાની પાંત્રીશ ગજ લાંબી પાઘડી વગેરે) પહેરતા, પગે કાળા ચામડાના સુંવાળા જોડા પહેરતા—એ સઘળું યથાસ્થિત દર્શાવે છે. ધરો જાળીવાળાં હતાં. ખંભાત પાસે દરિયો હતો અને મોતી પરવાળાં ઉપરાંત અનેક જાતનો માલ વંહાણો મારફત આવતો અને જતો—આથી વેપારીઓ પુષ્કળ હોષ ધણી દુકાનો અને વખાર રાખતા. વેપારીઓમાં ઝવેરી, પારખ, દોશી વગેરે હતા. સિકકામાં રૂપિયા અને દોકડા વાપરતા, નગરને ત્રણ પોળ—દરવાજાવાળો કોટ હતો તેમાં ચોરાશી ચૌટાં હતાં અને વચમાં મોટો ચોક હતો કે જે ‘માણેકચોક’ તરીકે ઓળખાતો. માંલતું દાણ લેવા માટે મોટી માંડવી હતી અને જંદર હોવાથી મજબૂત દુરખે બાંધેલ હતો. જૈનોની વસ્તી ઘણી હતી એ તેમાં ૮૫ દેરાસરો અને ૪૨ કે ૪૫ પૌષધશાળા—ઉપાશ્રય હતાં એ વાત પરથીજ જણાય તેમ છે. આ સિવાય અન્ય ધર્મોનાં—હરિમંદિરો ઘણાં હતાં અને જૂદાં જૂદાં દર્શનના પંડિતો પણ હતા—અમરપરશ્વરાગદ્વેષ નહિ હતો—ત્રેમ હતો. જૈનોમાં ધનાઢ્યો ઘણા હતા અને તેથી પ્રાયઃ ઘણાં ‘સ્વામીવા-ત્સલ્ય’ (જમણુવાર) થતાં, તેમજ વરા-વિવાહ કારજ આદિ પ્રસંગો પર અને દાન કરવામાં અતિ ધન ખર્ચતા. તે શ્રાવકો ધાર્મિક ક્રિયા

ધણી કરતા અને મુનિઓના રાગી હોઇ નેમના વ્યાખ્યાન—કપ-
દેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જાડાંગીર આદેશાહ (સને
૧૬૦૫ થી સને ૧૬૨૭) નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ધણી
સુખી હતી, વસ્તુની સોંધારત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ
ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાસ'—આખાદ થતું જતું હતું.

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કે:—

વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મંદીર મલિ ભાત,
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરનાં ખંભનગર, ત્રંખાવતી, ભોગાવતી, લીલા-
વતી, કુર્ણાવતી—એ જૂદાં જૂદાં નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક
ખિનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંખાવતી નગરી અને તેમાંના માણેક-
ચોક વિશે ની લોકવાર્તાઓ ધણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન
કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. સંવત્ સત્તરમા સૈફાના
ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી સારી રીતે પ્રાપ્ત થયો.

૪. કવિના સમર્થનમાં ખંભાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯. આ વર્ણનના સમર્થનમાં ખીજ ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની
આ સમયની સ્થિતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અસ્થાને
નહિ થાય.

૨૦. સુરપાન નામનો હકીમ અકબર આદેશાહની દવા કરતો
હતો તેને જાડાંગીરે અમીર બનાવ્યો હતો. આ ઇસમ-ઇ. સ. ૧૬૦૮
(સંવત્ ૧૬૬૪) થી સુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો.
ઇ. સ. ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦) માં આદેશાહે તેને ગુજરાતનો મુખેદાર
નીમ્યો અને મદમ્માદ સૂરીને તેનો દિવાન નિમ્યો. ખીજે વર્ષે (૧૬૧૭)
જાડાંગીર આદેશાહ દોદદના જંગલમાં હાથીનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી ધીરજ હોવાથી માત્ર બાર હાથી પકડાયા; પછી ત્યાંથી બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની નોંધમાં લખે છે કે ખંભાતના બંદરમાં માત્ર નાનાં વહાણુ આવી શકે છે. ખંભાત મુકામે બાદશાહે સોનાની મહેર કરતાં વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈકાના યુરોપિયન મુલાકાદરો નીચે પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (સને ૧૫૯૮) માં વેપાર એટલો બધો છે કે જો મેં તે જાને જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય એમ હું માનત નહિ (સી. ઈ. ૧૬૨૩ માં) એ શહેર ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણાં મોટાં પરાંવાળું છે અને ત્યાં વહાણુ ઘણાં એકઠાં થાય છે—[ડીલાવેલી]; [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સર-ખામણી થાય નહિ એટલું બધું સુરતથી મોટું ખંભાત છે—(એન્ડે લસ્કો); (સને ૧૬૭૧ માં) સુરતથી બમણું મોટું ખંભાત હતું. (એન્ડીયસ)

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ. ૨૫૨.

૨૨. ગુજરાત સર્વસંગ્રહમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું છે કે:—

ઇ. સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પુરાઇ જવાથી ફક્ત નાનાં વહાણોજ અને તે પણ મોટા જીવાળ વખતે ખંભાત આગળ આવી શકતાં. આથી કરીને ખંભાતથી જે કાંઇ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો દીવ, ઘોઘા, અને ગંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં ખંભાતનો વેપાર જોવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ માલ આયાત અને જાયાત થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

ધણી કરતા અને મુનિજોના રાગી હોઇ તેમના વ્યાખ્યાન—કપ-
દેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જહાંગીર આદશાહ (સને
૧૬૦૫ થી સને ૧૬૨૭) નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ધણી
સુખી હતી, વસ્તુની સોંધારત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ
ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાસ'—આખાદ થતું જતું હતું.

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કે:—

વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મંદીર જલિ ભાત,
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરનાં ખંભનગર, ત્રંગાવતી, લોગાવતી, લીલા-
વતી, કર્ણાવતી—એ જૂદાં જૂદાં નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક
ખિનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંગાવતી નગરી અને તેમાંના માણેક-
ચોક વિષે ૧ લોકવાર્તાઓ ધણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન
કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. સંવત્ સત્તરમા સૈકાના
ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી સારી રીતે પ્રાપ્ત થયો.

૪. કવિના સમર્થનમાં ખંભાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯. આ વર્ણનના સમર્થનમાં ખીજા ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની
આ સમયની રિથિતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અરથાને
નહિ થાય.

૨૦. સુરખાન નામનો હકીમ અમર આદશાહની દવા કરતો
હતો તેને જહાંગીરે અમીર બનાવ્યો હતો. આ ઇસમ ઇ. સ. ૧૬૦૮
(સંવત્ ૧૬૬૪) થી સુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો.
ઇ. સ. ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦) માં આદશાહે તેને ગુજરાતનો સુબેદાર
નીમ્યો અને અદમ્મદ સરીને તેનો દિવાન નિમ્યો. ખીજે વર્ષે (૧૬૧૭)
જહાંગીર આદશાહ દોહદના જંગલમાં હાથીનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી ધીમ હોવાથી માત્ર આર હાથી પકડાયા; પછી સાંથી
બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની નોંધમાં લખે છે કે ખંભા-
તના બંદરમાં માત્ર નાનાં વહાણ આવી શકે છે. ખંભાત મુકામે
બાદશાહે સોનાની મહોર કરતાં વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના
ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈકાના યુરોપિયન મુખાફરો નીચે
પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (સને ૧૫૯૮) માં વેપાર એટલો બધો
છે કે જો મેં તે જાને જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય
એમ હું માનત નહિ (સીઝરફેડિઝ); (સને ૧૬૨૩ માં) એ શહેર
ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણાં મોટાં પરાંવાળું છે અને ત્યાં વહાણ
ઘણાં એકઠાં થાય છે—[ડીલાવેલી]; [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સર-
ખામણી થાય નહિ એટલું બધું સુરતથી મોટું ખંભાત છે—(એન્ડ
લસ્કો); (સને ૧૬૭૧ માં) સુરતથી બમણું મોટું ખંભાત હતું.
(એન્ડડીયસ) —ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ. ૨૫૨.

૨૨. ગુજરાત સર્વસંગ્રહમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું
છે કે:—

ઇ. સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો
ભાગ પુરાઇ જવાથી ફક્ત નાનાં વહાણોજ અને તે પણ મોટા જીવાળ
વળતે ખંભાત આગળ આવી શકતાં. આથી કરીને ખંભાતથી જે
કાંઈ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો
દીવ, ઘોઘા, અને ગંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં
ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં
ખંભાતનો વેપાર જોવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ
માલ આયાત અને નિયાત થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

તથી ઝોટલું બધું તો ચઢતું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીઆનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓમાંના કેટલાએક હિંદુ ને કેટલાએક મુસલમાન હતા. હિંદુ વેપારીઓની આડત ધણી મુલખમાં હતી. કેટલાએક શીંગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માત્ર વેચવો યા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો. દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટાં વેપારનાં મથક હતાં.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મહા-દંતર દેખાય છે. એક વખતનું આગાદ ખંભાત બહાર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટિફેન્ટલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઇ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it. "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus

increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour. Since then the harbour has become sandlocked and the ships which formerly came right upto the city walls, must now moor half a coss outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p. 270.

૨૫. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:—
 ઇ. સ. સત્તરમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઈ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમાં ઘણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૦૦ માં મસ્કતના આરખોએ દીવખંડર પાયમાલ કરવાથી, યૂરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને મડકે જગ્યાવ કરવાનું મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમાં મોટું વેપારનું મથક થઈ પડ્યું (આ રીતે ખંભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયું.)

૫. વંશપરપરા-પિતામહ મહિરાજ સંઘવી.

૨૬. કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જાણુઅ માંહિ ખેત્ર ભરધિં ભલુ,
 દેશ ગુજરાતિમ્હાં સોય ગાયસ્થું,
 રાય વિગલ વડો ચતુર જે ચાવડો,
 નગર વિસલ તેણુઈ વેગે વાસ્ત્રું.
 —વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

તથી ઝોટલું' બધું તો ચઢતું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીઆનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓમાંના કેટલાએક દિંદુ ને કેટલાએક મુસલમાન હતા. દિંદુ વેપારીઓની આડત ધણી મુસલમાનમાં હતી. કેટલાએક શીંગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માલ વેચવો યા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો. દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટાં વેપારનાં મથક હતાં.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મદદતર દેખાય છે. એક વખતનું આગાદ ખંભાત બદર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટ્રિફ્ટનટેલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઈ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it. "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus

increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour. Since then the harbour has become sandlocked and the ships which formerly came right upto the city walls, must now moor half a coss outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p. 270.

૨૫. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:—
 ઈ. ઇ. સ. સત્તરમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઈ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમાં ધણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૦૦ માં મસ્કતના આરખોએ દીવખંદર પાયમાલ કરવાથી, યુરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને મકકે જમ્યાવ કરવાનું મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમાં મોટું વેપારનું મથક થઈ પડ્યું (આ રીતે ખંભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયું.)

૫. વંશપરપરા-પિતામહ મહિરાજ સંઘવી.

૨૬. કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જંબુજ માંહિ ખેત ભરથિં ભલુ,
 દેશ ગુજરાતિમાં સોય ગાયસ્થું,
 રાય વિગલ વડો ચતુર જે આવડો,
 નગર વિસલ તેણઈ વેગે વાસ્થું.
 —વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

(૨) જાંબુદ્વીપ અનોખમ કહીઈ, હરતળેવ ત્યાહા બાંહરે,
દેસ મુજર ત્યમાદિ આનિ સાર, નગર વીસલ વખાણરે,
સોય નગરમાદિ વીવહારી, નામ બહુ સહીગજરે,
પ્રાગવંશ વડો તે વીસો, કરતા ઉત્તમ કાગરે.

—સ્ત્રુલભદ્ર રાસ.

(૩) શ્રી સંઘવી મહારાજ વખાણું, વીસલ નગરના વાસીછ,
વડાં વિચારી સમકીતધારી, મિથ્યામતિ ગધ નહાસીછ.

—સમકીતસાર રાસ.

૨૭. મહિરાજ વિસલનગર—વીસનગરના વતની હતા. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૫૧૪ માં જણાવ્યું છે કે ‘આ વીસનગર કેટલાક કહે છે કે વિસલદેવ વાઘેલાએ (ધ. સ.) ૧૨૪૮-૧૨૬૧ ની વચમાં વસાવ્યું અને કેટલાક એમ કહે છે કે વિસલદેવ ચોદાણે ૧૦૬૪ માં વસાવ્યું ? આઘણા કવિ તો એમજ કહે છે કે વિસલદેવ ચાવડાએ વસાવ્યું અને તે યરાળર લાગે છે.

૨૮. પિતામહ મહિરાજના સંબંધે કવિ વિશેષમાં એ જણાવે છે કે:—

(૪) સંઘવી શ્રી મહિરાજ વખાણું, પ્રાગવંશ વડ વીસોછ,
સમકીત સીલ સદાશ(ય) કહીઈ, પૂણ્ય કરે નિસદીસોછ,
પડીકમણું પૂજા પરભાવના, પોષધ પરઉપગારીછ,
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહિ ચતુરા, શાસ્ત્ર સુગ્ધર્થ વિચારીછ.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) શ્રાવક તેહનો પ્રાગવંસિં વડો, નામ મહિરાજ સંઘવીજ કહીઈ,
દાન નઈશીલ તપ ભાવના ભાવતાં, સમકિત શીલવ્રતધાર લહીઈ.

—તતત્ત્વરાસ સં. ૧૬૭૬.

(૬) પ્રાગવંસિ વડો સાહ અહીંનજ જે, સંઘવી તિલક સિરિ સોય ધરતો,
શ્રી શૈત્રુંજય ગિરનારે ગિરિ આખૂએ, પુણ્ય જાણી બહુ યાત્રા કરતો.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૭) પ્રાગવંશે સંઘવી અહિરાજે, તેહ કરતો જિનશાસન કાજે,
'સંઘપતિ' તિલક ધરાવેના સારો, શૈત્રુંજય પૂજી કરે સફલ અવતારો.
સમકિત શુદ્ધ વ્રત ખારતો ધારી, જિનવર પૂજા કરે નિત્ય સારી,
દાન દયા ધર્મ ઉપર રાગ, તેહ સાધે નર મુક્તિનો માગ.

(૮) પ્રાગવંસિ વીસો વિખ્યાત, અહિરાજ સંઘવી મુખ્ય કબહધ વાત.

—મંદીનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫.

૨૯. આ પરથી જણાય છે કે મહિરાજ પોતે સંઘ કાંઠી સંઘવી-સંઘપતિ થયા હતા અને પોતે શૈત્રુંજય (પાલીતાણા), ગિરિનાર (જૂનાગઢ) અને આખૂની જત્રાઓ કરી હતી. વિશેષમાં તેઓ હંમેશાં જિન પૂજા કરનાર, શ્રાવકના ખાર વ્રત ધારી, આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયા-પ્રતિક્રમણ પૌષધાદિ કરનાર, દાન દયા અને ધર્મના રાગી જિનશાસનનાં કાર્ગો કરનાર ચુસ્ત શ્રાવક હતા.

૬. પિતા સાંગણુ સંઘવી અને માતા સરૂપાદે.

૩૦. કવિના પિતા સાંગણુ વિસલનગરમાં રહેતા હતા અને પછી ત્યાંથી ત્રંખાવતી એટલે ખંભાતમાં જઈ વસ્યા.

(૧) સોય નયરિ વસિ પ્રાગવંસિં વડો, અહિરાજનો સુત તે સિંહ સરિખો,
તેહ ત્રંખાવતી નગર વાસે રહ્યા, નામ તસ સંઘવી સાંગણુ પેખો.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાળ રાસ.

(૨) તેહના સુત છિ સીહસરિખા, સાંગણુ સંઘવી નામરે,
પૂન તણી ક્યરણી તે કરતા, ધરતા જિનવર ધ્યાનરે,

અનુકરમિ સંઘવી જે સાંગણ, ત્રંગાવતીમદા વાસણે,
તેહનો સુન એ મારુ નાખાઈ, કવીના સ્ફુપમદાસણે.

—સ્ત્રીલિખદ રાસ સં. ૧૬૬૮.

(૩) મહેરાજનો મૂત સંઘવી સાંગણ, વીસલનગરને વાસીછ,
જૈન ધર્મ માંહિ તે ધોરી, ન કરે વિકથા દાંસીછ,
વ્રત પાર બણાવે હમનરે, છત પુરે ત્રણિ કાલ છ,
પરરમણી પરધનથી અલગા, ન દીએ પરને આલ છ,
તપ જપ કીરિયા કહીને ન ચૂકે, મૃપા ન બોલે પાંદિ છ,
કર્મયોગે આવ્યા ઉનેઉછેગ, નગર ત્રંગાવતી માંહિ છ.

—છવત્રિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૪) તેહનો પુત્ર ભલ સંઘવી સાંગણ, દાહસ વ્રત સમકિત સાથિ,
પોપધ પૂન્ય ઉપવાસળાહુ આદરછે, અરિહંત પૂજ્ય નિત આપ હાથછે.

—નવતરવ રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) પુત્ર ભલ તેહનો સંઘવી સાંગણ, સમકીતધારી અ વિરત ધોરી,
દાન તે શીલ તપ ભાવના ભાવતાં, જેહની મતિ છે સદાય ગોરી.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૬) તાસ પુત્ર છર્મ નયન બલેરા, સાંગણ સંઘ ગજ ધોરી છ,
સંઘપતિ તીલક ધરાયાં તેણુછ, વાંધી પૂન્યની દોરી છ,
પાર વરતના જે અધિકારી, દાન શીલ તપ ધોરી છ,
ભાવિં નગતિ કરમ જિન કેરી, નવિ નરખમ પરનારી છ,
અનુકરમિ સંઘવી જે સાંગણ, ત્રંગાવતી માલ આવે છ,
પોપધ પૂજ્ય પડીકમાણું કરતા, દાહસ ભાવના ભાવછ છ.

—સમકીતસાર રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૭) મહિરાજને સુત સંઘવી સ્સાંગણુ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિધ્ધોરે—

દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણ ગાવે;

સાધુ પુરુષને શીષ નમાવે, જિન વચને ચિત્ત લાવેરે—

દ્વાદશ વ્રત તણા તે ધારી, જિન પૂજે તણુ કાલ,

પોષધ પડિકમણાં પૂન્ય કરતા, જીવદયાપ્રતિપાલરે—

સંઘવી સ્સાંગણુનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજદાસ,

જનની સ્સરપાદેને શિર નામી, જોડયો જીરતનો રાસરે—

—જીરજા બાહુબલિ રાસ. સં. ૧૬૭૮.

(૮) મહિરાજ તણો સુત અભિરામ, સંઘવી સ્સાંગણુ તેહતું નામ,

સમકિત સાર ને વ્રત જસ બાર, પાસ પૂજ કરે સફલ અવતાર.

—હિત. શિક્ષા રાસ અને હીરવિજયસુરિ રાસ.

(૯) પ્રાગવંશમાં સંઘવિ સ્સાંગણુ, બાર વરતનો ધર્મીજી

દાન પૂણ્ય પડિકમણા કરતા, પૂજ કરધ નીત્ય સર્માજી.

—પૂજવિધિ રાસ ૧૬૮૨

(૧૦) સંઘવી સ્સાંગણુ સુત તસ હોય, દ્વાદશ વરતનો ધોરી સોય

તાસ પૂત્ર પૂરધ મન આસ, કવીતા શ્રાવક ઋષભદાસ.

—મલ્લિનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૧. કવિના પિતાશ્રી સાંગણે પણ ‘સંઘવી’ તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી એટલે તેમણે પણ સંઘ કાઢ્યો હતો અને શ્રાવક તરીકેની ધાર્મિક ક્રિયા કરનાર પોતાના પિતા મહિરાજ જેવાજ ગુણુ ધરાવનાર તેઓ એક ચુસ્ત અર્હંત હતા. કવિએ પોતાની માતૃશ્રીતું નામ સરપાદે હતું એ પણ ઉપરના એક સ્થળે જણાવી દીધું છે, પણ તેમના સંબંધમાં વિશેષ કંઈપણ કહ્યું નથી.

૭ કવિ પોતે

૩૨. કવિ પોતે જે જણાવે છે તે પરથી પોતે પરમ શ્રાવક

હતા એમ સ્પષ્ટ થાય છે. શ્રાવકના જે આચાર જૈન શાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસથી બોધ લેતા, અને મંદિરમાં જઈ જિનની પૂજા હમેશ કરતા. આ સર્વ જણાવવામાં આત્મસ્તુતિનો દોષ ન વહોરતાં લઘુતા દર્શાવે છે અને તેમાં એ હેતુ જણાવે છે કે ‘આવા મારા આચાર અને મનના પરિણામ જાણી પ્રાપ્ત આચરણે-આત્મકાર્ય સારશે તો મને ‘પુણ્ય થશે-પરોપકારનો હું જાગી થઈશ અને તે પરોપકારથી આ સ્વ-વૃત્તાંત (આત્મ પ્રશંસાનો દોષ હોય તો તે વહોરી લઈને) જણાવું છું.’

(૧) જ્ઞપ્તબદ્ધાંસ સંધવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી જાણુ હુઓ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત જુદિ જાગીજી સકલ મુનીશ્વરને શિર નાંખી, પ્રણુમી કવિતા માયજી અરિહંતદેવ બણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મસૂતાયજી.

—જીવ વિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬

(૨) સંધવી સ્થાંગણુનો સુત વાર, ધર્મ આરાધતો શકિતજી સાર, જ્ઞપ્તબ ‘કવિ’ તસ નામ કહાવે, પ્રહ ઉડી ગુણ વીરના ગાવે. સમન્યો શાસ્ત્રતણાજી વિચારો, સનકિતશું વ્રત પાલતો પારો, પ્રહ ઉડી પડિકકમણુ કરતો. બેઆસણું વ્રત તે અંગે ધરતો. ચઉદે નિયમ સંભારી સંલેપું, વીરવચન રસે અંગ મુઝ લેપું, નિલ દશ દેરાં જિન તણાં જુહાર, અક્ષત મૂકી નિત આતમ તાર. આઠમ પાખી પોષધમાંહિ, દિવસ અતિ સઝૂંચ કડં ત્યાંહિ, વીરવચન સુણી મનમાં બેટું, પ્રાયે વનસ્પતિ નવિ સૂંટું. મૃષા અદત્ત પ્રાય નહિ પાપ, શીલ પાણું મન વચકાય આપ, પાપ પરિચહે ન મિટું માંહિ, દિશિતણું માન ધરં મનમાંંદિ. ૨૧ અભક્ષ્ય બાવીશ ને કર્માદાન, પ્રાયે ન જાયે ત્યાં મુઝ ધ્યાન. ૨૨

અનરથદંડ ટાણું હું આપ, શાસ્ત્રાદિકનાં નહિ મુજ પાપ ૨૩

સામાયિક દિશિમાન પણુ કરિયે, પોષધ અતિથિસંવિભાગ વ્રત ધારિયે ૨૪

સાત ક્ષેત્ર પોષી પુણ્ય લેઉં, જીવકાળે ધન થોડુંક દેઉં. ૨૫
 ઈમ પાલું શ્રાવક આચારો, કહેતાં લઘુતા હોયે અપારો. ૨૬
 પણ મુજ મન તણો એહ પરિણામ, કોઇક સુણિં કરે આતમરામ ૨૭
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહાં મહારે, ઇચ્છું અઋષભ કવિ આપ વિચારે. ૨૮
 પર ઉપકાર કાજ કંહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯
 ઋષભદાસે એ જોડિયો રાસો, સંધ સકલ તણી પહોતી આશો. ૩૦

—હિતશિક્ષાનો રાસ.

૩૩ ઉપરની ૨૨ થી ૨૯ કડીને બદલે હીરવિજયસરિના રાસમાં નીચેની કડીઓ આપેલી છે:—

નિત્ય નામું હું સાધનિં સાસો, થાનિક આરાધ્યાં જે વલી વાસો. ૮૮
 દોય આલોચણ ગુર કન્હઇ લીધી, આઠિમ છકિ સુધિ આતમિ કીધી. ૮૯
 શૈત્રુંજ ગિરિનારિ સ્થપેસર યાત્રો, સુલશાપા ભણ્યાં બહુ છાત્રો. ૯૦
 સુખ શાતા મનીસ ગણું દોય, એક પગિં જિન આગલિ સોય. ૯૧
 નીતિયં ગણુ વીસ નોકરવાલી, ઉભા રહી અરિહંત નિહાલી. ૯૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૪. આ ઉપરાંત પોતાના મનોરથ જણાવે છે:—

કેટલાંએક બોલની ઇચ્છા કીજઇ, દ્રવ્ય હુઇ તો દાન બહુ દીજઇ. ૯૫
 શ્રી જિન મંદિર બિંબ ભરાવું, બિંબ પ્રતિષ્ઠા પોઠી કરાવું. ૯૬
 સંધપતિ તિલક ભણુંજ ધરાવું, દેસ પરદેસ અમારિ કરાવું. ૯૭
 પ્રથમ ગુણદાણાનિં કરું જઇતો, કરું પુણ્યસહિત નર જેહ છિ હીનો. ૯૮
 એમ પાલો હોઇ જૈન આચારો, કહિતાં સુષ તો હોઇ અપારો. ૯૯
 પણિ મુજ મનતણો એહ પ્રણામો, કોઇક સુણિ કરિ આતમકામો. ૧૦૦
 પુણ્ય વિભામ હુઇ તવ મહારઇ, અર્યો ઋષભ કવિ આપ વિચારઇ. ૧૦૧
 પર ઉપગાર કાજિં કહી વાત, મન તણો સંદેહ પણિ જાત. ૧૦૨

—હીરવિજય સરિરાસ.

૩૫. આ પરથી જણાશે કે તે પરમ અર્હદભક્ત ક્રિયાશીલ શ્રાવક હતા. તેણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરીધી હતી, અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને તેણે ભણાવ્યા હતા. તે કહિ આપે છે કે બહુશ્રુત, શાસ્ત્રાભ્યાસી અને સંસ્કારી હતા.

૮ કવિ સંખે કેટલીક સાંસારિક વિગતો.

૩૬. ઋષભદામનાં ગૃહસુખ કેવાં હતાં તે તેમના નીચેના કથન પરથી જણાય છે:

લાલ મનમોહનાં રાગ ગોડી.

કુમારપાલના નામથી. મનમોહનાં 'સુજ ધરિ મંગલ ચ્યાર' લાલ, મનમો.
મનહ મનોરથ સુઝ ફલ્યો, મં, નામિં જય જયકાર લા. મ. ૬૯
સુંદર ધરણી શોભતી, મં, બહિન બાંધવ જોડિ લા. મ.
બાલ રમિં બહુ બારણિ મં, કુટુંબ તણી કંઠ જોડી, લા. મ. ૭૦
ગાય મહિષી દુઝતાં મં, સુરતર ફલીઓ બારિ, લા. મ.
સકલ પદારથ નામથી મં, ચિર થઇ લછી નારિ લા. મ. ૭૧

૩૭. તેમને સુલક્ષણી પત્ની, જેન બાંધવ અને એકથી વધારે બાળકો હતાં; ઘેર ગાય ભેંસ દુઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતા.

૩૮. બાલકોમાં પુત્રો વિનીત હતા, અને કુટુંબમાં સંપ સારો હતો. લોકોમાં અને રાજ્યમાં કવિની સારી પ્રતિષ્ઠા હતી. તે ઘેર ગાડાં રાખતા નહિ—આ વાત નીચેના કથન પરથી જણાય છે:—

કહો હિત શિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડા તણી આશ,
મંદિર કમલાનો વાસ, હૃતસય હોયે બારે માસ. ૧
મુણતાં સુખ બહુ થાય, માને મહોટાએ રાય,
સંપ બહુ મંદિરમાંય, લહે હય ગય વૃષભો ને ગાય ૨
પુત્ર વિનીત ધરે બહુઅ, શીલવંતી ભલી વહુઅ,
મુકટ ધણાં ધરે ન હુઅ, કારતિ કરે જગ સહુઅ. ૩

એ હિત શિક્ષાનો રાસ, સુણતાં સખલ ઉલ્લાસ

કર્યો ખંભાચત્રમાં રાસ, જિહાં બહુ માનવ વાસ,

૪

—હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ પૃ. ૨૧૫

૩૯. આમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે, કે બેહિન બંધવ જોડે, તેને હતી, આનો અર્થ એ બહિન અને એ બંધવ અને બંનેની જોડી. અગર એક બહેન અને એક બંધવ મળીને એક જોડી—એમ એ પ્રકારે થઈ શકે, છતાં તેમને ઓછામાં ઓછું એક બહેન અને એક બંધવ હતા એટલું તો નિશ્ચિતપણે લઈ શકાય. ભાઈ બહેનનાં નામ આખ્યાં નથી;

૪૦. ઋષભદાસ પોતાને ‘સંઘવી’ એ તરીકે કવચિત્ કવચિત્ ઓળખાવે છે—ઉદાહરણ તરીકે.

સંઘવી ઋષભદાસ એમ ભાષે, ભરતનું નામ પવિત્ર રે.

—ભરતબાહુબલિરાસ પૃ. ૧૦૫

તે પોતાના પિતામહ અને પિતા સંઘ કાઢવાથી સંઘવી કહેવાયા તેથી તેના પુત્ર તરીકે પોતે સંઘવી એ આડનામ રાખ્યું હોય અગર તો પોતે પણ સંઘ કાઢ્યો હોય તે કારણે પોતાના નામની આગળ ‘સંઘવી’ મૂક્યું હોય એમ એ પ્રકારે અનુમાન થાય છે, છતાં પહેલું અનુમાન વિશેષ સંભવિત છે. કારણ કે પોતાના મનોરથોમાંનો એક મનોરથ જણાવ્યો છે કે મારી પાસે દ્રવ્ય હોય તો ‘સંઘ-પતિ તિલક ભણુંજ કરાવું’ તેથી પોતે સંઘ કાઢ્યો નહિ હોય.

૬ નેમિદ્વતના કર્તા બિહમ તે કવિના લ્હાઈ કે ?

૪૧. સંસ્કૃતમાં ‘નેમિદ્વત અથવા નેમિચરિત્ર’ એ નામનું ૧૨૫ શ્લોક વાળું કાવ્ય છે કે જેમાં કવિદુલભૂષણ શ્રી કાલિદાસના ‘મેઘદૂત’ નામના પ્રતિભાશાલી કાવ્યના દરેક શ્લોકનું ચોથું ચરણ લઈ ઘટાવ્યું છે. આ વાત આ કાવ્યના ૧૨૬ શ્લોકમાં કહી પોતાની ઓળખાણ

કુટુંબમાં એજ આપે છે કે સાંગણ સુત વિક્રમ. શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

તદ્દુઃસ્વાદ્રે પ્રચરકપિતુઃ કાલિદાસસ્ય કાવ્યા-

દન્ત્યે પાદં સુપદરચિતાન્મેવદૃતાદ્ ગૃહીત્વા ।

શ્રીમતેમૈશ્વરિતવિજદં સાંગણસ્યાંગજન્મા

ચક્રે કાવ્યં બુધજનમનઃપ્રીતયે વિક્રમાગ્નય ॥

—કવિવર કાલિદાસના નિર્માણ કરેલા અને સુંદર પદોથી સ્મેષા મેધદ્રૂત કાવ્યના ચોથા ચોથા ચરણોને લઈને સાંગણના પુત્ર વિક્રમ કવિએ બુદ્ધિમાનોના ચિત્ત પ્રસન્ન કરવા અર્થે આ શ્રી નેમિનાથનું નિર્મલ ચરિત્ર રચ્યું કે જે રાણમતિના હુઃખથી આર્દ્ર છે.

—નેમિચરિત્ર+ પૃ. ૫૮-૫૯

૪૨ આમાં સંવત્ વર્ષ નથી આપેલ તેથી ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, છતાં સાંગણ સુત વિક્રમ એવી ઝાળખાણ પરથી તે આવક હોવાનું માલુમ પડે છે, તદુપરાંત ઋષભદાસ કવિ પોતે સંસ્કૃત ભાષાના નિપુણ જાણકાર હતા એ એમણે પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે વસ્તુઓ સંસ્કૃત કાવ્યો પરથી તેમજ સંસ્કૃત ગદ્ય પરથી લીધેલ છે તેથી પ્રતિત થાય છે, તેમજ તેને બંધવ હતો એ પણ ઉપર જોવાઈ ગયું તેમજ અનેના પિતાનું નામ સાંગણ છે તેથી તેમજ ઋષભદાસે પણ નેમિનાથ સંબંધે ગુજરાતીમાં ‘નવરસો’ બનાવેલ છે તે પરથી સમજ અનુમાન કોઈ કરે કે ઋષભદાસ અને વિક્રમ બંને સગામાઈઓ હતા. વિક્રમ એ નામપર એ કૃતિઓ નામે નેમિનાથ-ચરિત્ર તથા નેમિદ્રૂત જૈન ગ્રંથાવલિના પૃ. ૨૪૩ અને ૩૩૧ પૃષ્ઠ પર માલુમ પડે છે તો તે બંને કૃતિઓ એક હોઈ શકે, કારણ કે ઉપરોક્ત પુસ્તક નેમિદ્રૂતને બદલે નેમિચરિત્ર એ નામથી પ્રગટ થયું છે, વળી (મંત્રી) વિક્રમકૃત ‘મેધદ્રૂત’ નામની કૃતિ પણ તેજ

અંથાવલિના પૃ. ૩૩૨ પર માલુમ પડે છે તો તે (મંત્રી) વિક્રમ જૂદાં હોવાનો સંભવ છે.

૪૩. પરંતુ આ નેમિદ્વતની સં. ૧૬૦૨માં લખાયેલ પ્રત વાલુચરના ગદ્ય આપ્યું તે ત્યાં જીર્ણ છે. (નોટીસીઝ ઓફ ધી સંસ્કૃત મૅનસ્ક્રિપ્ટ્સ વો. ૧૦ પૃ. ૨૭); તેથી આ વિક્રમ ઋષભદાસના ભાઈ હોય ન શકે એમ હવે નિશ્ચિત થાય છે.

૧૦ કલ્પિની ગુરુ.

૪૪. કવિ જૈન શ્વેતાંચર સંપ્રદાયમાં તપા ગચ્છના હતા, અને તેના સમયમાં પ્રથમ તે ગચ્છની ૫૮ મી ગાદી પર ૧૩ હીરવિજય સૂરિ હતા કે જેમનો સ્વર્ગવાસ સં. ૧૬૫૨ ના ભાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧ ને દિને ઉમ્ના (અગર ઉન્નત)—હાલના ઉના ગામમાં થયો હતો. ત્યાર પછી તેમના ચતુર્ધર ૧૪વિજયસેન સૂરિ થયા. તેઓના

૧૩ હીરવિજય સૂરિ—અકબર બાદશાહેને જૈન ધર્મનો ખોદ આપનાર. જન્મ સં. ૧૫૮૩ માર્ગશીર્ષ મુદ્ધિ ૯ પ્રહલાદનપુર (પાલહણપુર), દીક્ષા પાટણમાં સં. ૧૫૯૬ કાર્તિક વદિ ૨, વાયક—ઉપાધ્યાયપદ નારદપુરિમાં સં. ૧૬૦૮ના માધ શુદ્ધિ ૫, સૂરિપદ શિરોહીમાં સં. ૧૬૧૦, સ્વર્ગવાસ ઉમ્નામાં સં. ૧૬૫૨ ભાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧. આનું સંસ્કૃત ચરિત્ર મુદ્રિત—હીરસૌભાગ્ય કાવ્યમાં છે. જુઓ આ કવિકૃત હીરવિજયસૂરિ રાસ; વિસ્તૃત ગૂજરાતીમાં ચરિત્ર માટે જુઓ 'સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ' એ નામનું મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી લિખિત પુસ્તક.

૧૪. વિજયસેન સૂરિ—તપાગચ્છની ૫૯ મી પાટે પિતા ક મશ્શા, માતા કોડમદે. જન્મ સં. ૧૬૦૪ નારદપુરીમાં, દીક્ષા ૧૬૧૩. બાદશાહ અકબરે તેમને 'કાલિ સરસ્વતિ' એ ખિરદ આપ્યું. સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૬૧ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ સ્તંભતીર્થે (ઋષભદાસનાજ વતનમાં) થયું. અકબર બાદશાહે સર્વ દર્શનની પરીક્ષા માટે તે ને દાર્શનિકને ખોલાવ્યા તેમાં વિજયસેને જય મેળવ્યો એટલે પાદશાહે કહ્યું કે 'હીરવિજય' તે ગુરુ, અને આ સવાઈ ગુરુ—એટલે ગુરૂથી શિષ્ય અધિક છે.

સમગ્રમાં કવિએ આદિનાથ વિવાદસો અને નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન
(સં. ૧૬૬૭ નું) રચેલ છે તેમાં તેમનું નામ આપ્યું છે. ૧૫ તેઓએ
ઋષભદાસને શિષ્ય તરીકે પાળ્યું. શાસ્ત્રાધ્યયન કરાવી તેના પર પરમ
ઉપકાર કર્યો જણાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેની કૃતિ પણ જોઈ
તપાસી શોધી આપેલ છે. કુમારપાલ રાસને અંતે કવિ પોતે જણાવે
છે કે:—

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિં ભાદ્રવા શુદ્ધ શુભ બીજ સારી,
વાર ગુરુ ગુણુ ભર્યો રાસ ઋષભિં કર્યો, શ્રી ગુરુ સોધિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી.

૨૨ પુ.

૪૫. ઋષભદાસે પણ તેમનેજ પોતાના ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા છે.
તે ગુરુનું વર્ણન આપી પોતે કહે છે કે 'તે જ્યસિંહ ગુરુ માહરો
રે.' આમાં જ્યસિંહ તે વિજયસેન સૂરિનું અપરનામ या मूलनाम છે.
[જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ, હીરસૈભાગ્ય વગેરે.] તેમનું વર્ણન આ પ્રમાણે
કવિ ભરતેશ્વરબાહુબલિ રાસને અંતે આપે છે કે:—

હીરતણો પાટે હવો, જ્યસિંહજી ગુણુવંત,
જિણે ઋષકબરશાહ બૂઝ્યો, દિલ્લીપતિ બલવંત.
જિણે દિલ્લીપતિ દેખતાંરે, જીત્યો વાદ વિવેક,
શાહ ઋષકબર રંજીઝારે, હાર્યા વાદી અનેક.
શાહ ઋષકબર એમ કહેરે, હીર તણો શિષ્ય સાચ,
રોહણાચળનો ઉપનોરે, તે નોય વળી કાચ.
જગગુરુનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણુગ્રામ,
ત્યાં દિલ્લીપતિ થાપતોરે, સૂરિ 'સવાઈ'રે નામ.

૧૫ વડ તપા ગજપાટિ પ્રભુ પ્રગટીજો, શ્રી વિજયસેન સૂરિ પૂરિ આસો;
ઋષભના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહત કવિતા નર ઋષભદાસો.

ઋષભ કહે નર તે ભલારે, રાખે પિતાનું નામ,
 શ્રી સ્વામીશ્વર કુલ જીઓરે, ભરત વધારે મામ.
 વસુદેવ કુલે કૃષ્ણજીરે, હશરથકુલે શ્રી રામ,
 તૃપ પાંડુકુલે ધાંડવારે, જિજ્ઞે કર્યાં ઉત્તમ કામ.
 ધૃષ્ટ દૃષ્ટાંને જાણુજીરે, તે એલો જગસાર,
 નિજ ગુરૂ મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારંવાર.
 વીરવચન આજીઆસતો રે, જૈાતમ આલણુ જાત,
 તો તેહના ગુણુ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત.
 હીર વચન દીપાવતોરે, જ્યસિંહ પુરૂષ ગંભીર,
 જિજ્ઞે ગચ્છ સંઘ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર.
 બિંબપ્રતિષ્ઠા બહુ થધરે, બહુઅ ભરાયારે બિંબ,
 શ્રી જિનભુવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાધ્યો બહુ લંબ.

૪૬. વિજયસેન સૂરિએ અનેક જિનમંદિરો બધાવી તેમાં
 અનેક જિનબિખોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે તે હાલના મોળૂદ શિલા
 લેખો પરથી માલૂમ પડે છે. આની પછી કવિ કહે છે કે વિજયતિલક
 સૂરિ પાટે આવ્યા (તે જ્યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ),
 જ્યારે તપગચ્છની પટ્ટાવલીમાં વિજયદેવ સૂરિ આવ્યા એમ જણાવ્યું છે.
 તો તે બંને ખરૂં છે, એટલે વિજયસેન સૂરિની પાટે બે આચાર્યો થયા
 (૧) વિજયદેવ સૂરિ^{૧૬} (૨) વિજયતિલકસૂરિ; અને તે આ પ્રમાણે:—

૪૭. “ વાચકશિરોમણિ શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી હિપાધ્યાયે

૧૬. વિજયદેવસૂરિ—જન્મ ઇડરમાં સં. ૧૬૩૪, દીક્ષા વિજયસેન
 સૂરિ પાસે સં. ૧૬૪૩, પંન્યાસ ૫૬ સં. ૧૬૫૫. સૂરિપદ સં. ૧૬૫૬.
 તેમણે ઇડરના રાજા કલ્યાણમસ્ત્રને પ્રતિષ્ઠાધ્યો હતો, અને જહાંગીર બહા-
 દશાહે તેને ‘મહાતપા’ એ ખિરૂદ આપ્યું હતું; સ્વર્ગવાસ ઉમ્ના નગરમાં
 સં. ૧૭૧૩ ના આપાદ શુદ્ધિ ૧૧ ને દીને.

‘કુમતિકુદાલ’ નામનો અંથ ખીજ ગચ્છોતી વિરૂદ્ધ ઘણી સખ્ત ભાષામાં રચ્યો હોવાથી તેને અપ્રમાણ ગણી વિજયસેન સૂરિએ ધર્મસાગરજીને ત્રણ પેઢી સુધી ગચ્છ બહાર કર્યા હતા. વિજયદેવ સૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામાં ધર્મસાગરજીના ભાણેજ થતા હતા અને અસ્પર મનેને પ્રેમ હતો. તેથી ગચ્છ બહારની હકીકતનો પત્ર ધર્મસાગરે વિજયદેવ સૂરિને લખ્યો કે જેના ઉત્તરમાં વિજયદેવ સૂરિએ પત્રની અંદર જણાવ્યું કે ‘કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુનું નિર્વાણ થયે તમને ગચ્છમાં લેઈ લઈશું.’ આ પત્ર માણસ સાથે મોકલ્યો; તેણે ભૂલથી તે વિજયસેનના હાથમાં આપ્યો. વાંચતાં હૃદયમાં પોતાના શિષ્યને માટે આઘાત થયો અને ખીજ કોઈને ગચ્છપતિ નીમવા વિચાર રાખ્યો. વિહાર કરતાં ખંભાત આવ્યા, સં. ૧૬૭૧, ત્યાં સ્વર્ગે જવા પહેલાં આઠ વાચક (ઉપાધ્યાય) અને ચારસો મુનિના પરિવારને બોલાવી જણાવ્યું કે ‘એક વખત તમે વિજયદેવસૂરિ પાસે જઈ માફ વચન માન્ય રાખવા કહેજો. જો માન્ય કરે તો પદ્ધતર તેનેજ સ્થાપજો, નહિ તો ખીજ કોઈ યોગ્ય મુનિને સ્થાપજો’ એમ કહી સંઘ સમક્ષ તે આઠે ઉપાધ્યાયોને સૂરિમંત્ર આપ્યો.

૪૮. આઠે વાચકોએ વિજયદેવ સૂરિ પાસે અમદાવાદ આવી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યનો અંતિમ સંદેશ કહ્યો, પણ તેમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો એટલે વિજયસેનની ગાદી પર વિજયતિલક સૂરિને સ્થાપિત કર્યા. તે ત્રણ વર્ષ પછી સ્વર્ગસ્થ થયા. સં. ૧૬૭૪. એમને કવિએ આ-ચાર્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા. ૧૭”

તે જીયસ્થિંહ ગુરુ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ,
સમતા શીઘ્ર વિદ્યા ઘણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ.

૧૭. દીપવિજય કૃત સોહમકુલ પટ્ટાવલી રાસપરથી. વિશેષ માટે જુઓ વિજયતિલક સૂરિ રાસ. ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થો.

૪૯. તેમની પછી ૧૮ વિજયાણુંદ સૂરિ થયા, અને તેમનો કવિએ ગુરૂ તરીકે અંગીકાર કર્યો.

તેહને પાટું વળી પ્રગટીઓરે, કદપતરનો કંદ,
વિજયાનંદ સૂરીશ્વરરે, દીઠે અતિરે આનંદ.
જેહની મધુરી દેશનારે, સૂરિ ગુણુ રે છત્રીશ,
ગુણુ સત્તાવીશ સાધુનારે, સત્તર ભેદ સંયમ કરીશ.
હીર હાથે દીક્ષા વરે રે, હુઓ તપગચ્છનો રે નાથ,
ઋષભ તણો ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ.

—ભરતેશ્વર રાસ સં. ૧૬૭૮.

૧૮ વિજયાણુંદ સૂરિ—મરૂ દેશના રોહ ગામમાં પ્રાગવંશી પિતા શ્રીવંત, અને માતા લાલબાઈ—શૃંગારદેવી સં. ૧૬૪૨ માં જન્મ, મૂલનામ કસો, હીરવિજયસૂરિ પાસે દીક્ષા સં. ૧૬૫૧, દીક્ષાનામ કમલવિજય, વિજયતિલક સૂરિએ શિરોહીમાં સૂરિ પદ આપ્યું. સ્વર્ગવાસ સં. ૧૭૧૧ આપાઠ શુદ્ધિ પૂર્ણિમા ખંભાતમાં. વિજયાણુંદસૂરિ હીરવિજયના શિષ્ય હોવાથી વિજયદેવના કાકા ગુરૂ થતા હતા પોતેજ્યારે અમદાવાદમાં હતા ત્યારે વિજયદેવસૂરિ મળતા માટે અમદાવાદ આવ્યા. અરસ્પર પ્રીતિથી અનેની સંમતિ પૂર્વક ગચ્છાધિપત્ય ત્રણ વર્ષ આણું. ભાવી યોગે ચોથા વર્ષથી વિજયદેવ સૂરિએ પોતાના નામનો પટ્ટો મુનિઓ માટે લખ્યો; આ સાંભળી આણુંદ સૂરિએ પણ પોતાના નામનો પટ્ટો લખ્યો. આ કારણથી એકજ કુળમાં બે આચાર્યોના નામથી બે ગચ્છ થયા એકનું નામ દેવસૂરિગચ્છ અને બીજાનું નામ આણુંદસૂરિગચ્છ. સાગર-ગચ્છની ઉત્પત્તિ પણ આ સમયમાં થઈ. (આ માટે બુઝો મારો ગ્રંથ નામે જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા પુષ્પ ૬ હું. પ્ર૦ અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.)

‘વિમલવસહી’ અપ્પર ગાણુમો, જોડી નામ કમે કાં ભમો,
આવક સોય રાસ નીપાત, પ્રાગવંશ વીસો વિખ્યાત.

—જયપલદાસ.

(આમાં વંશ પણ ‘વીસા પોરવાડ’ છે એમ આવી ગયું.)

૫૫

દિગ આગલિ લેધ ઈદ્રિહ ધરો, કાલ સોય તે પાછલે કરો,
કવણુ સંવહર થાયે વલી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રલી.

—સં. ૧૬૮૫.

માસ-તિથિ.

વૃક્ષ માંહિ વડો કહેવાય, જોણી છાયે નર દુષ્ટ પલાય,
તે તરુચરનિ નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અભ્યાસ.

—આશી.

આદિ અપ્પર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુધ આદરો,
અંતે વિના સિરિ રાવણુ જોય, અન્નુઆલી તિથિ તે પણિ હોધ.

—શુદ્ધ ૧૦.

વાર

સકલદેવ તણો શુર જોહ, ધણા પુરુષને વલ્લભ તેહ,
ધરે આલ્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તર.

શુર

—શુરવાર.

દીવાલી પહેલું પરવજ જોહ, ઉદાયી કેડે નૃપ ખેટો તેહ,
ખેટું મલી હુક શુરતું નામ, સમર્થે સીઝે સવસાં કામ.

—વિજયનાનંદ સૂરિ.

શુર નામે હુક પોહોતી આસ, ત્રણાવતીમાં કીધો રાસ.

૧૧. જનશ્રુતિ. સરસ્વતિની પ્રસન્નતા.

૫૪. એવું કહેવાય છે કે કવિએ બિજયસેન સુરિ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા શરૂ રાખ્યું હતું. એક રાત્રે ગુરૂએ પોતાના શિષ્ય સાથે સરસ્વતિ દેવીને પ્રસન્ન કરીને પ્રસાદ મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ રાત્રિએ ઉપાશ્રયમાંજ સ્પષ્ટ રહેલા ઋષભદાસના જાણવામાં આવતાં તેણે પોતેજ આરોગી લીધો અને તે મહાન્ વિદ્વાન્ થયો. આના પરિણામે ઉપર જણાવેલી સંખ્યાઅંધ કૃતિઓ તે રચી શક્યો. આવી દંતકથા છે (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકીતક ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬ પછીનું પહેલું-ખીણું પૃષ્ઠ.)

૫૫.. આ દંતકથામાં કેટલું સત્ય છે તે કહી શકાતું નથી, છતાં આટલું તો સત્ય છે કે દરેક કૃતિમાં કવિ સરસ્વતિ દેવીની સ્તુતિ કરવા ઉપરાંત તેનો પાડ, પ્રભાવ સ્વીકારે છે. સરસ્વતી દેવીનું મંગલાચરણ દરેકમાં કરી તેની સહાયતા માંગે છે. એક સ્થળે નમ્રતાથી જણાવ્યું છે કે:—

“ સમરૂં સરસતી ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,
હું મૂરિખ મતિ કેલવું, તે તાહરે આધાર.
પિંગલ ભેદ ન જોલખું, વ્યકિત નહીં વ્યાકર્ણ,
મૂરિખ મંડળ માંનવી, હું સેવું તુઝ ચરણ.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

સાર વચન ઘો સરસ્વતી, તું છે બ્રહ્મસુતાય,
તું મુજ મુખ આવી રમે, જગમતિ નિર્મલ થાય.
તું ભગવતી તું ભારતી, તાહરાં નામ અનેક,
હંસગામિની શારદા, તુજમાં ઘણો વિવેક.
બ્રહ્માણી બ્રહ્મચારિણી, દેવકુમારી નામ,
પદ દર્શનમાં તું સહી, સદ્ જોડે ગુણગ્રામ.

વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય,
 તું ત્રિપુરાબ્રહ્મવાદિની, નામ જપે સહુ કોય,
 હંસવાહની તું સહી, વાણી ભાષા નામ,
 તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.
 કરજો માતા વાંછ્યું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહાં નામ,
 તું મુજ માતા રાખે નામ, જોણું ભરત તણા ગુણુઆમ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૫૬. દરેક ગ્રંથની અંતે પણ પ્રાયઃ સરસ્વતીનો ઉપકાર તેની સમાપ્તિ થઈ તે માટે સ્વીકારે છે:—

કવિજન કેરી પોહોતી આસ, હીર તણો મિં જોડ્યો રાસ,
 ઋષભદેવ ગણધર મદિમાય, તૂંઠી શારદા બ્રહ્મસુતાય.

x   x   x   x

સરસતી શ્રી ગુરૂ નામથી નીપનો, એ રહો જિહાં રવિ ચંદ્ર ધરતી.

—હીરવિજય સુરિ રાસ.

૧૨ કવિ તરીકે ઋષભદાસ.

૫૭ ‘કવિ’ નું ઉપનામ પોતાના નામ આગળ ઋષભદાસ કોષ વખતજ આપે છે (‘પુણ્યવિભાગ હુછ તવ મહારમ્, અર્યો ઋષભ કવિ આપ વિચારમ્ —હીરવિજયસુરિ રાસ), પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે ખરો કવિ અને કહેવાતા કવિમાં આસમાન જમીનનો ફેર છે. જુઓ:—

આનંદ ભયે કવી નામથીએ,

તુમ કવી મોટા હોય;

કવિપદ પૂજિયે એ.

હું મૂરખ તુમ આગળે એ, તુમ ગુહિસાગર જોય— કવિપદ, ૧

- ક્યાં હરિત ક્યાં વાછડો એ, ક્યાં સાગરને ચીર
 ક્યાં બંટીની રાબડી, ક્યાં ધૃત સાંકર ખીર— કવિપદ. ૨
- ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે ખગુઓ સર,
 ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહું ગંગા પૂર. કવિપદ. ૩
- નામે સરીખા બેહુ જણાએ. બેહુનાં કવિયો નામ,
 નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમાં ઝાઝા રામ. કવિપદ. ૪
- ગજકંઠે ધંટા બલી એ, વૃષભ ગળે ધંટાય,
 તિણુ કારણે વૃષભો વળી એ, ગજની તોલ ન થાય— કવિપદ. ૫
- ચંદન ભાજી વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ,
 ગરૂડ ચીડી બેઉ પંખીઆ એ, પ્રાક્રમ સરખું ક્યાંહિ ? કવિપદ. ૬
- મહાનગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ,
 હેમ પીતળ પીળાં સહી એ, જુગુઆ છે ગુણ્યામ— કવિપદ. ૭
- તીર્થંકર નર અવરતે એ, માનવ સહી કહેવાય,
 તત્ત્વજ્ઞાન રિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય.— કવિપદ. ૮
- લંકાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ,
 એહમાં અંતર અતિ ઘણો એ, જિમ ઘઉં બાજર લોટ. કવિપદ. ૯
- હેમાચાર્ય પ્રમુખ કવિએ, મહાકવી તસ નામ,
 સિદ્ધસેન દિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ— કવિપદ. ૧૦
- વિક્રમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરપતો દાન,
 ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહિ તેહ સમાન— કવિપદ. ૧૧
- ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ જાણુ,
 એલ વિચાર હરંજે કથું એ, કરી કવિજન પ્રણામ— કવિપદ. ૧૨

લ. રાસ. પૃ. ૯૭-૯૮ હી. રાસ પૃ. ૩૧૧-૩૧૨.

૫૮. આ ઉપરથી જણાય છે કે કવિનો ઉચ્ચ ખ્યાલ ઋષભદાસને પળે પળે હતો ‘વિપ્રુધ કવીના નામથી, હુઓ સુજ અતિ

આનંદ' એમ જણાવી કવિના નામથી પોતે 'કવિ' તરીકે જાળખાઈ આનંદ લેવામાં આવતો. આમાં કુમારપાળ રાજના પ્રતિબોધક^{૨૧} હિમચંદ્રાચાર્ય અને વિક્રમ રાજના પ્રતિબોધક x[સિદ્ધસેન દિવાકર નામના સંસ્કૃતમાં જૈન મહાકવિઓ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલાને પોતે વખાણ્યા છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ પોતાના પૂર્વકાલીન જૈન ગૂજરાતી કવિઓ પૈકી કેટલાકનાં નામ આપી તેમની પાસે પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે.

આગિં જે કવિરાય, તાસ ચરણુજ્જ ઝડપભાય,
લાવણ્ય લીખો ખીમો ખરો, સકલ કવિની કીરતિ કરો ૫૩
હંસરાજ વાછો કેપાત્ર, માલ હેમનીં બુદ્ધિ વિશાલ,
સુસાધુહંસ સમરો(યો?) સુરચંદ, શીતલ વચન જિમ શારદચંદ. ૪૪

૨૧ હિમચંદ્રાચાર્ય—“અપભ્રંશ કિંવા પ્રાચીન ગૂજરાતીનાં વ્યાકરણુ આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત બોલીઓના પાણિનિ. એ સમર્થ ગૂર્જર ગ્રંથકારનો સમય ઇ. સ. ૧૦૮૮-૧૧૭૨ છે.” તેઓ ગૂજરાતના રાજન્ સિદ્ધરાજના સમયમાં હતા, પછીના રાજન્ કુમારપાળના ગુરુ હતા (સંક્ષિપ્ત ચારિત્ર માટે જુઓ યોગશાસ્ત્ર-મુંબઈ માંગરાળ જૈન સભા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ ગ્રંથના પ્રારંભમાં મૂકેલું માફ લખેલું ચરિત્ર, તથા ગુજરાત સાહિત્ય ખંડ ૫ વિભાગ ૨-૩-૪માંનો નિબંધ નામે 'જૈનો અને તેમનું સાહિત્ય' પૃ. ૬૫ થી ૧૫૮ પૈકી ૯૨ થી ૧૦૦. વિશેષમાં કુમારપાળ રાસ-પ્રબંધ, પ્રબંધચિંતામણી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ વગેરે.

x[સિદ્ધસેન દિવાકર. ઉત્તરચિનીના રાજ વિક્રમાદિત્યના પ્રતિબોધક આચાર્ય. તેમણે જૈન ન્યાયને પ્રથમ પદ્ધતિપુરઃસર મૂક્યું; કોઈના માનવા પ્રમાણે વિક્રમના નવરત્નમાંના ક્ષણપક તે એ હતા. તેમણે ન્યાયાવતાર, સંમતિતર્ક આદિ ન્યાયના ગ્રંથો અને કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર રચેલ છે.

એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ,
 સાચર આગલિ સંરોવર નીર, કસી તોડિ આવણુ નિ ખીર.   પપ
 પીર પાંડ ધૃત સરિષા જેહ, હું સેવક મુઝ ઠાકુર તેહ,
 તેહનાં નામ તણઈજ પસાય, સ્તવીઓ કુમારપાલ નરરાય.   ૫૬

—કુમારપાલ રાસ.

૫૯. આમાં પૂર્વ સમયનાં જૈન ગૂર્જરાતી કવિઓનાં નામ
 મળી આવે છે:—૨૧લાવણ્યસમય, ૨૨લીઓ, ૨૩ખીઓ, ૨૪સક-

૨૧. લાવણ્યસમય.—તેમનો વિમલપ્રબંધ સ્વ. સાક્ષર શ્રી મણિલાલ
 બકોરભાઈ વ્યાસે મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જન્મ સં.
 ૧૫૨૧, દીક્ષા ૧૫૨૯, પંડિતપદ સં, ૧૫૫૫; તેમણે સં. ૧૫૮૭ માં
 શત્રુંજયના સપ્તમોદ્ધારની પ્રશરિત લખી છે. તેમની કૃતિઓ વચ્છરાજ-
 દેવરાજ રાસ (આનંદ કાવ્ય મહોદ્ધિ મૌકિતિક ૩ જ્ઞમાં મુદ્રિત) વગેરે
 અનેક છે. વિસ્તાર માટે જુઓ વિમલ.પ્રબંધ, તથા આનંદ મૌ.
 ૩ જ્ઞની પ્રસ્તાવના. મારો ગ્રંથ—જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો
 પૃ. ૬૮-૮૮.

૨૨. લીઓ—શ્રાવક. સમય કૃતિ માટે જુઓ એજન
 પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૨૩. ખીઓ—એ શ્રાવક કવિ છે. સમય તથા કૃતિ જુઓ
 એજન પૃ. ૧૬૧-૧૬૨.

૨૪. સકલચંદ્ર—(ઉપાધ્યાય મુનિ) કે જેમણે ધણી સંગ્રાપો,
 સ્તવનાદિ, તેમજ આખ્યાન રચ્યાં છે. તે માટે જુઓ એજન પૃ.
 ૨૭૫ થી ૨૮૪.

લચંદ્ર, ૨૫ હંસરાજ, ૨૬ વાછો (વચ્છ), ૨૭ દેપાલ, ૨૮ માલ (મુનિ?),
 હેમ (?), સુસાધુહંસ, ૨૯ સમરોઝો (સમયસુંદર ૩૧ ?),

૨૫. હંસરાજ—જેમણે મહાવીર સ્તવન રચ્યું છે તે.

૨૬. વાછો—આવક. તેની કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૬૩ થી ૬૬. આમાં વચ્છ અને વચ્છ બંડારીનો સમાવેશ થાય છે.

૨૭. દેપાલ—આવક. તેનો સમય તેમજ કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૭ થી ૪૧.

૨૮. માલ—માલમુનિ—માલદેવ લાગે છે સમય તથા કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૦૫ થી ૩૧૦.

૨૯ સુસાધુહંસ—સાધુહંસ મુનિ. સમય અને કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૨.

૩૦ સમરોઝ—આ નામના કવિની કોઇ મોટી કૃતિ પ્રાપ્ત થઇ નથી. તેથી તેનો ઉલ્લેખ મારા ગ્રંથ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧માં થયો નથી. કવચિત્ તે નામના કવિની રવાધ્યાય આદિ નાની કૃતિ મેં જોઇ છે એવું સ્મરણમાં છે.

૩૧ સમયસુંદર—ખરતર જિનચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય શ્રી સકલચંદ મુનિના શિષ્ય. તેઓ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. તેઓ પણ એક સમર્થ કવિ હતા. જૈન ગુર્જર સાહિત્યમાં વિક્રમ સત્તરમી સદીના ઉત્તરાર્ધને ‘સમય-ઋષભયુગ’ કહીએ તો આણે તેમ છે. સમયસુંદરના સંબંધી વિસ્તૃત નિબંધ મેં લખ્યો છે તે આ નિબંધના પ્રારંભમાં જણાવાઇ ગયું છે. તેમણે ઘણી કૃતિઓ રચી છે. જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ પૃ. ૩૩૧ થી ૩૯૧.

સુરચંદ્રે વગેરે.-આ સર્વની બુદ્ધિ વિશાલ જણાવી તેમની પાસે પોતે મૂર્ખ બાલક છે એવું કહી આપણો કવિ વિનય સાચવે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ સરસ્વતીને સ્તુતિ કે જે પોતાના દરેક ગ્રંથમાં કરે છે તે કરતાં તેમની સહાયતા માંગવા પોતાની અનિશય દીનતા, લઘુતા, અને અમાનતા દર્શાવે છે:—

સમરં સરસતિ ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓળખું, વ્યક્તિ નહીં વ્યાકર્ણ,
મૂરખમંડળ માંનવી, હું સેવું તુજ ચર્ણ.

—કુમારપાલ રાસ. પૃ. ૧.

૬૦. કવિતા સંબંધી એક સ્થળે કહ્યું છે કે અણચિંતવ્યું જે કહે તે કવિતા--‘જિમ કવિતા અણચિત્યું’ કહ્યું-યા પાઠાતરં જીમ કવિતા મનિ ચિંતવ્યું કવે’—કુમારપાલરાસ પૃ. ૨૩ કડી ૧૧૯.

૧૩ કવિની કૃતિઓ

૬૧. ખીજે સ્થળે કહ્યું છે કે

કવિતા પંડિત જાગે ધણાં, બુઝવે નારિખાલ
પ્રાહિ પંડિત તે નહિ સમઝાવઘ લૂપાલ.

—કુ. રા. પૃ. ૧૧૧-૭૪; હી. રા. ૧૭૯-૧૧.

જણ્યો ગણ્યોવિચક્ષણ પણો, માગિઈ મહુત ગયો કવિ તણો.

—કુ. રા. ૧૪૧-૬૫.

૭૨ સુરચંદ્ર-આ નામના કવિની કોઈ કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. સુરચંદ્ર નામનો કવિ છે. જુઓ એજન પૃ. ૧૩૨ સુરચંદ્ર એટલે દેવચંદ્ર એમ હોય તો દેવચંદ્ર ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. જુઓ એજન પૃ. ૫૭૯-૫૮૧.

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોયી જેમકે એવું તેની ઉપસમ્યક્ કૃતિઓ તથા વૃદ્ધ વૃદ્ધ અંગરેજીની દીધા પરથી માલુમ પડતું હતું, પરંતુ કેટલાએક પ્રસિદ્ધ અંગરેજીની જાનીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મદારા લેન ચૂર્ચર કવિઓ ભાગ ૧ હતાં મોંથી છે. (પૃ. ૪૦૯ થી ૪૫૮). તે કપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે અંચના ત્રીગત ભાગમાં આવશે. તે કતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે તે હીરવિજયસુરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અક્ષયન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીધું બહુ સુખવસો,
ગીત યુષ્ઠ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા.

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ રતવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક ગનાવ્યાં હતાં. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધાં હતાં. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી ઠરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં.

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતાં સ્વ. રા. મણિલાલ બ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારી વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસુરિના આરખોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અને તેની કૃતિની ગાથાવાર ટીપ નોંધે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્, મૂલ જોડેને તથા બીજા આધારથી પૂર્યાં છે.)

૩૨“ સંધવી ટીપમકૃત રાસની ટીપ લખી છઠ:—

૩૩ ઐશ્વિક રાસની એક પ્રતમાં પશુ ટીપ આપી છે તેમાં જે રાસનાં નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ ટીપમાં છે તેનાં નામ; મહિનાય રાસ, હીરવિજયસુરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા-રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને ઐશ્વિક રાસની ટીપમાં છે અને આ ટીપમાં નથી તે ગૌડિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસનાં નામ		રમ્યા સંવત્ર.
*૧ શ્રીરીષભદ્રેવનો રાસ	ગાથા ૧૨૭૧	
૨ શ્રીભરતેશ્વરનો રાસ	ગાથા ૧૧૧૬	૧૬૭૮ પોસ શુદ્ધ ૧૦ (મુદ્રિત. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૩)
૩ „ જીવવિચારનો રાસ	„ ૫૦૨	સં. ૧૬૭૬ આશો શુદ્ધ ૧૫
૪ „ ક્ષેત્રપ્રકાશ	„ ૫૮૪	સં. ૧૬૭૮ મહા શુદ્ધ ૨ ને ગુરુવાર
૫ અન્નપુત્ર રાસ	ગાથા ૫૫૯	સં. ૧૬૭૭ વિજય- સેનસૂરિના વારામાં
૬ શત્રુજય રાસ	ગાથા ૩૦૧	
૭ સમકીર્ત રાસ	„ ૮૭૯	સં. ૧૬૭૮ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૨ ગુરુવાર
૮ સમધસરૂપ(સમયસ્વરૂપ) રાસ	ગાથા ૭૯૧	
૯ દેવસરૂપ રાસ	ગાથા ૭૮૫	
૧૦ નવનત્ત્વ રાસ	ગાથા ૮૧૧	સં. ૧૬૭૬ કાર્તિક વદ ૦)) રવિવાર
૧૧ થૂલીભદ્ર રાસ	ગાથા ૭૨૮	સં. ૧૬૬૮ કાર્તિક વદ ૦)) દીવાળી શુક્ર
૧૨ વ્રતવિચાર રાસ	ગાથા ૮૬૨	સં. ૧૬૬૬ કાર્તિક વદિ ૦)) દીવાળી.
૧૩ સુમિત્રરાજ રાસ	ગાથા ૪૨૬	સં. ૧૬૬૮ પોસ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૪ કુમારપાલ રાસ	ગાથા ૪૫૦૬	સં. ૧૬૭૦ ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૫ કુમારપાલનો નાનો રાસ	ગાથા ૨૧૯૨	
૧૬ જીવંત સ્વામીનો રાસ	ગાથા ૨૨૩	
૧૭ ઉપદેશમાલા	ગાથા ૭૧૨	સં. ૧૬૮૦

* ૧-૭ ઐશ્વિક રાસમાં કવિની કૃતિઓની ટીપ આપી છે તેમાં ગાથાની સંખ્યા સંબંધે જે ફેર છે તે આ પ્રમાણે:—૧, ૨૨૩;

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોવા જોઈએ એવું તેની ઉપલબ્ધ કૃતિઓ તથા જૂદા જૂદા ભંડારોની ટીપો પરથી માલુમ પડતું હતું, પરંતુ કેટલાએક પ્રસિદ્ધ ભંડારોની જાતીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મહારા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં નોંધી છે. (પૃ. ૪૦૯ થી ૪૫૮). તે છપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે ગ્રંથના ત્રીજા ભાગમાં આવશે. તે છતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે તે હીરવિજયસુરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અઠાવન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીઠ બહુ સુખવસો,
ગીત યુષ્ઠ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા.

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ રતવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક અનાવ્યાં હતાં. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધાં હતાં. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી કરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં.

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતાં સ્વ. રા. અશ્વિલાલ બેકરબઠ વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસુરિના આરખોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અંતે તેની કૃતિની ગાથાવાર ટીપ નીચે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્ મૂલ જોઈને તથા બીજા આધારથી પૂર્યાં છે.)

૩૩“ સંઘવી રીપમકૃત રાસની ટીપ લખી છઠ:—

૩૩ શ્રેણિક રાસની એક પ્રતમાં પણ ટીપ આપી છે તેમાં જે રાસનાં નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ ટીપમાં છે તેનાં નામ; મહિનાથ રાસ, હીરવિજયસુરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા-રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને શ્રેણિક રાસની ટીપમાં છે અને આ ટીપમાં નથી તે રાહિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસનાં નામ		રચ્યા સંવત્.
*૧ શ્રીરીપભદ્રેવનો રાસ	ગાથા ૧૨૭૧	
૨ શ્રીભરતેશ્વરનો રાસ	ગાથા ૧૧૧૬	૧૬૭૮ પોશ શુદ્ધ ૧૦ (મુદ્રિત. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૩)
૩ „ જીવવિચારનો રાસ	„ ૫૦૨	સં. ૧૬૭૬ આશો શુદ્ધ ૧૫
૪ „ ક્ષેત્રપ્રકાશ	„ ૫૮૪	સં. ૧૬૭૮ મહા શુદ્ધ ૨ ને ગુરુવાર
૫ અન્નપુત્ર રાસ	ગાથા ૫૫૯	સં. ૧૬૭૭ વિજય- સેનસુરિનાવારામાં
૬ શત્રુન્જય રાસ	ગાથા ૩૦૧	
૭ સમકીર્ત રાસ	„ ૮૭૯	સં. ૧૬૭૮ જોડ સુદિ ૨ ગુરુવાર
૮ સમપ્રસરૂપ(સમયસ્વરૂપ)રાસ	ગાથા ૭૯૧	
૯ દેવસરૂપ રાસ	ગાથા ૭૮૫	
૧૦ નવનત્વ રાસ	ગાથા ૮૧૧	સં. ૧૬૭૬ કાર્તિક વદ ૦)) રવિવાર
૧૧ થૂલીભદ્ર રાસ	ગાથા ૭૨૮	સં. ૧૬૬૮ કાર્તિક વદ ૦)) દીવાળી શુક્ર
૧૨ વ્રતવિચાર રાસ	ગાથા ૮૬૨	સં. ૧૬૬૬ કાર્તિક વદિ ૦)) દીવાળી.
૧૩ સુમિત્રરાજ રાસ	ગાથા ૪૨૬	સં. ૧૬૬૮ પોશ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૪ કુમારપાલ રાસ	ગાથા ૪૫૦૬	સં. ૧૬૭૦ ભાદ્રપદ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
૧૫ કુમારપાલનો નાનો રાસ	ગાથા ૨૧૯૨	
૧૬ જીવંત સ્વામીનો રાસ	ગાથા ૨૨૩	
૧૭ ઉપદેશમાલા	ગાથા ૭૧૨	સં. ૧૬૮૦

* ૧-૭ ઐશ્વિક રાસમાં કવિની કૃતિઓની ટીપ આપી છે તેમાં ગાથાની સંખ્યા સંબંધે જે ફેર છે તે આ પ્રમાણે:—૧, ૨૨૩;

રાસના નામ.	ગાથા	સંવત
૧૮ શ્રાદ્ધવિધિ રાસ	ગાથા ૧૬૧૬	સં. ૧૬૮૨ મદ્ય શુદ્ધ ૫ ગુરુ (સુદ્રિન શા. બી- મશી માણિક ખડક સુખમ)
૧૯ દિનાશિક્ષા રાસ	ગાથા ૧૮૪૫	
૨૦ પૂર્ણવિધિ રાસ	ગાથા ૫૭૧	સં. ૧૬૮૨ વૈ. શુ. ૫ ગુરુ
૨૧ આર્દ્રકૃમાર રાસ	ગાથા ૬૭૨	સં. ૧૬૮૨ આશો શુદ્ધ ૫ ગુરુ
૨૨ શ્રેણિક રાસ	ગાથા ૧૮૩૯	

સ્તવન ૩૩, નમસ્કાર ૮૨, થોળો (સ્તુતિઓ) ૪૨, સુભા-
ષિત ૫૪૦૦, ગીત ૪૧, દરિયાલી ૫.

૨૩ હીરવિજયસૂરિ રાસ	ગાથા	સં. ૧૬૮૫ આસો શુદ્ધ ૧૦ ગુરુ
૨૪ મહિલનાથ રાસ	ગાથા ૨૯૫	સં. ૧૬૮૫ પોષ શુદ્ધ ૧૩ રવિ.
૨૫ પુણ્યપ્રશંસા રાસ	ગાથા ૩૨૮	સં. ૧૬૮૩
૨૬ કમલનાથ રાસ	ગાથા ૨૮૪૬	
૨૭ વીરસેનના રાસ	ગાથા ૪૪૫૭	

[આ ઉપરાંત બે રાસ ઉમેરી શકાય એક તો જેમાં આ દીપ
છે તે નામે:—

૨૮ હીરવિજયસૂરિના આરખોલ રાસ. સંવત ૧૬૮૪
આવળુ:વર ૨ ગુરુવાર

અને બીજા એક રાસનું નામ શ્રેણિક રાસની એક પ્રત કે જે
'સંવત્' ૧૬૯૭ માધ વદિ ૮ રવિવારે સા. પદા વીરાતાં પાતાં આણીની

ઉતારે છે, લખીતં ગાંધી માધવસૂત વર્ધમાન પઠનાથ સમજી એ શબ્દોથી સમાપ્ત થયેલી છે તેમાં આપેલી ટીપ પરથી માલૂમ પડતું નીચેનું છે:—

૨૯ રોહિણીઆનોરાસ ગાથા ૨૫૦૦ (સં. ૧૬૮૮ પોષ સુદ ૭)

અને તીર્થકર ૨૪ નાં કવિત છે,

અને તે ઉપરાંત બંડારોની ટીપ વગેરે પરથી.

૩૦ અભયકુમારરાસ. સં. ૧૬૮૭ કાર્તિક શુદ્ધ ૯ ગુરુવાર

૩૧ વીશસ્થાનક તપ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૨ સિદ્ધસિક્ષા (?) રાસ પાટણ ત્રીજા બંડારમાં છે.

સ્તવનમાં સં. ૧૬૬૭ પોષ શુદ્ધ ૨ ગુરુવારે પૂર્ણ કરેલા નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (નેમિનાથનવરસો), વિજયસેનસૂરિ વગેરેના વખતમાં કરેલ 'આદિનાથ વિવાહલો' વિગેરે.

૬૫. કાવ્યની પરીક્ષા તેમાં રહેલાં વસ્તુ, પાત્ર અને રસ એ ત્રણથી સામાન્ય અંશે થાય છે. રસ સંબંધે જણાવીએ તો આ કવિનાં ઉપરોક્ત લગભગ સર્વ કાવ્યો ઉપલબ્ધ થાય તેમ છે. પણ તે સર્વ સંબંધે બધાના અવલોકન વગર કંઈપણ કહી ન શકાય, છતાં મને જે જણાય છે કે કવિએ રસની જમાવટ કરવામાં જે ચાતુર્ય, માધુર્ય, ઉપલબ્ધ થયાં છે તે પરથી કલ્પના, શબ્દપ્રયોગ, અને વર્ણનશૈલી વાપરેલ છે તે જોતાં તેમણે સફલતા મેળવી છે, અને સત્તરમા સૈકામાંના એક પ્રતિષ્ઠિત અને સમર્થ કવિ તરીકે ગણનામાં મૂકવા લાયકતું સામર્થ્ય બતાવ્યું છે. તેની કેટલીક કૃતિઓ સંસ્કૃત પરથી અનુવાદ છે, છતાં તે એટલી બધી ઉત્તમ છે કે વાંચતાં જણાય તેમ નથી કે તે અનુવાદ છે.

૬૬. ઉપરની કૃતિઓ પરથી કોઈ એમ કહેશે કે ઋષભદાસે પોતાની જે જે કૃતિઓ રચી છે તે પોતાના સંપ્રદાયને લગતી છે,

તેમાંની ઐતિહાસિક કૃતિઓ પણ—જેવી કે કુમારપાલ અને દીરવિજયસુરિ પરના રાસો છે—તે જૈન સંપ્રદાયની ઐતિહાસિક વ્યક્તિઓ સંબંધી છે અને એજ રીતે સર્વ જૈન કવિઓએ પ્રાયઃ ક્યું છે.

૬૭. આના ઉત્તરમાં કહેવાતું કે ઉપરોક્ત વાત મુખ્યત્વે કરી સત્ય છે અને એજ વાત જૈનેતર પ્રાચીન કવિઓને પણ લાગુ પડે છે. દલપત અને નર્મદ અર્વાચીન યુગમાં થયા પણ તે પહેલાં જોઈશું તો જૈનેતર કવિઓએ પણ પોતાના સંપ્રદાયને લગતું જ કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે. દુકામાં અર્વાચીન યુગ પહેલાતું કાવ્યસાહિત્ય—જૈનેતર કે જૈન—સાંપ્રદાયિક જ હતું^{૭૪} તેથી તે સાહિત્ય સમજવાને—અભ્યાસવા માટે જૈનેતર અને જૈનના ધાર્મિક સાહિત્ય—કથા વગેરેનો અભ્યાસ કરાવ્ય છે.

૧૪ કેટલાંક કાવ્યોતું વસ્તુ

૬૮. (૧) કુમારપાલ રાસ તે જિનમંડનગણિના કુમારપાળ-

૩૪ સરખાવો—પ્રસ્થાન માસિકના તાજ પ્રગટ થયેલા વૈશાખ સં. ૧૯૮૩ના અંકમાં ‘કવિશ્રી ન્હાનાલાલનો આધુનિક કાવ્ય સાહિત્યમાં ફાળો’ એ નામના રા. અભિજિતે લખેલા લેખની પહેલી પંક્તિઓ:—

“આપણા સાહિત્યનો અર્વાચીન યુગ દલપત નર્મદથી શરૂ થતો સાધારણ રીતે માનવામાં આવે છે. આ માન્યતા અનેક દૃષ્ટિબિન્દુએ છે કે નર્મદ દલપત પૂર્વે જે કાવ્યો લખાતાં તે બધામાં મુખ્યત્વે કરીને સામ્પ્રદાયિક તત્ત્વ વિશેષ હતું, અને આથી તે કાવ્યો સમજવાને માટે તે તે સમ્પ્રદાયોના થોડા ઘણા જ્ઞાનની ભૂમિકાની આવશ્યકતા રહેતી. આ વસ્તુસ્થિતિમાં દલપત નર્મદના આગમનથી ફેર પડ્યો, કાવ્ય સામ્પ્રદાયિક ચીલામાંથી નીકળી જઈ બધારે વિશાળ સૃષ્ટિમાં વિહરવા માંડ્યું: અને પરિણામે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ જેમ અનેકવિધ છે, તેમ કાવ્યની ગતિ પણ અનેક ક્ષેત્રોમાં થવા લાગી.”

પ્રખંધ* પરથી (૨) હીરવિજયસૂરિનો તે દેવવિમલ ગણિકૃત હીર-
સૌભાગ્ય નામના સંસ્કૃત મહાકાવ્ય પરથી, આ કાવ્યમાં સત્તરસર્ગ છે.
એમાં કાવ્ય ૨૭૮૯ છે; ઉપરાંત પ્રશસ્તિ ૨૨ કાવ્યાત્મક છે. બધાં
મળી કાવ્ય ૨૮૧૧, કદાચ શ્લોકમાન ત્રણ હજારને પાંચ કવિ કહે છે
તેમ થતું હશે (?) અને (૩) ભારતેશ્વર આહુતલી રાસ તે શ્રી હેમચં-
દ્રાચાર્ય કૃત ત્રિપણ્ડિ શલાઘા પુરૂષ ચરિત્રમાંના ઋષભદેવ ચરિત્રપરથી
રચેલ છે, ૭૨૧ દરેકમાં પોતાની કલ્પના, વર્ણનસુંદરતા, પ્રતીયમાન છે.

પૂર્વધ જે મહાપંડિત હવો, સૂરિ સૌમ પંડિત અભિનવો,
પંચાસમિં પાટિ તે કહ્યો, તવગજ સિરિ ટીકા થયો.
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિયાય, જિનમંડલ નાંમિ ઉવઝાય,
કુમારપાલ પ્રખંધજ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચિત્ત ઠર્યો.
શાસ્ત્રધ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરૂ નાંમી સીસ
સંવત અઉઠ્ઠ આણ્યો ભણો, કુપારપાલ ગાયો ગુણનીલો.
કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યા તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લહ્યા, તે મિં જોડી વીવરી કહ્યા.
સોય ગ્રંથ હમણાં વંચાય, મનમાં મત રાખો શંકાય,
તે પ્રખંધ માંહિ છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યું.

કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, મધ્ય રાસમાંહે જાણ્યાં તેહ,
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આણ્યાં અવદાત. ૬૩
જિનશાસ્ત્ર અતેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન સુણ્યાં કેતલા,
રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી તેહ. ૬૪
હેત યુક્તિ દૃષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
વચન વિરૂદ્ધ કહ્યું હોય જેહ, મિચ્છા દુઝંડ ભાખું તેહ. ૬૫

* આનું ગુજરાતી ભાષાંતર વડોદરા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી,
સ્વ. ૨૧૦ મગનલાલ યુનિલાલ વૈદ્યે કરેલું પ્રસિદ્ધ થઈ ગયું છે.

કનિત કાવ્ય શ્લોક નિ દ્વયા, ક્યાં કવિ જે આગળે લુગ્યા,
 સરસ સુકોમલ આપ્યા જેલ, રાસમાં, લેઈ આપ્યા તેલ. ૬૬
 એણિપરિ ગોલ ઘાગ્યા મનિ ધરી, રાજકવિ શુભમાતા કરી,
 સિદ્ધ કામકાજ માલીઈ વરી, જ્યારસુતાઈ સાર સુઝ કરી. ૬૭

—કુમારપાલ રાસ.

(૨) પ્રવિં જેવવિમલ પંન્યાસ, સોલ સરગ તેણિં કીધા ખાસ,
 ત્રિણ્ય સહસ નિ પંચ કાવ્ય, કરજેડી કીધાં તેણિં ભાવ્ય.
 પાંચ હજાર નિ સઘં પાંચ, એકાવન ગાથાવત્પદનો (ટીકાનો) સંચ,
 નવહજાર સાતસઘં પીરતાલ, કરિ અંચ નર બુદ્ધિ વિશાલ.
 વિકટ ભાવ છિ તેહના સહી, માલીરી બુદ્ધિ કાંઈ તેહવી નહિં,
 મઈ કીધો તે જોઈ રાસ, ખીજ શાસ્ત્રનો કરી અભ્યાસ.
 મોટાં વચન સુણી જે વાત, તે જોડી આપ્યા અવદાત,

—હીરવિજયસુરિ રાસ.

(૩) હુમ ચરિત કરે ઋષભતું, એ આણી મન ઉદાસ,
 સોળ સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૬૯. આ ત્રણે રાસ પૈકી ભરતેશ્વર રાસમાં જૈન પ્રથમ
 તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્રો ભરત અને બાહુબલિતું ચરિત ધર્મ-
 કથાનક રૂપે છે, બ્યારે ઋજરાતના રાજા કુમારપાલ, અને અકબર બાદ-
 શાહના પ્રતિબોધક હીરવિજયસુરિ—એ બંને ઐતિહાસિક પુરૂષોનાં
 ચરિત્રો તેમના નામાભિધાનના જે રાસમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

૭૦. દ્વિતશિક્ષાના રાસમાં જૈન શ્રાવકની ધર્મકર્ણી આપી છે,
 અને હીરવિજયસુરિના ૧૨ બોલના રાસમાં હીરવિજયસુરિએ પોતાના
 અમયમાંના વિદ્વાન સાધુ અને આચાર્યની સંમતિથી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય
 નામના વિદ્વાન ઉચ્ચસ્ત્રમાવી સાધુએ રચેલા ખીજ જૈન પંથોના ખંડ-

નાત્મક ગ્રંથ નામે ' કુમતિ કુંદાલ ' થી ધણો ખળખળાટ થયો હતો તેથી તેને જલશરણ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખળખળાટ અટકાવવા માટે બાર બોલ લખી તેને જૂદાં જૂદાં સ્થળોએ પળાવવા માટે મોકલાવી આપ્યા હતા તેનું વર્ણન છે.

૭૧ ઋષભદેવ અને મલ્લિનાથ એ જૈનના વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકરો પૈકી પહેલા અને ઓગણીશમા તીર્થંકર છે તેનાં ચરિત્રો છે. મલ્લિનાથ રાસમાં જ્ઞાતા ધર્મકથાંગમાંથી તેનો સંબંધ લીધો છે. શ્રેણિક એ મહાવીરના સમયમાં મગધનો રાજા હતો કે જેનું બિમ્બિસાર એ નામ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જોવાય છે. અભયકુમાર એ તેનો કુમાર અને મંત્રી હતો; તેમનાં ચરિત્રો તે તે રાસમાં આપ્યાં છે; સ્થૂલિભદ્ર એ નવમા નંદના શકડાલ મંત્રીનો પુત્ર હતો. અન્નપુત્ર, કધવન્ના, વીરસેન, સુમિત્ર રાજા જૈન કથાસાહિત્યમાં દાર્ણાતિક પુરૂષો છે. આર્દ્રકુમાર એ ઉક્ત અભયકુમારથી પ્રતિબોધિત અનાય રાજાનો પુત્ર હતો. આમ ચરિત્રો કાવ્યમાં નિરૂપણ કરી ' વાર્તાના ચમત્કારના ભોગી શ્રોતાઓની રચિતે પોષણુ' સાહિત્ય' કવિએ પૂરું પાડ્યું છે.

૭૨. તે સિવાય વિધિ, ઉપદેશ, બોધ સંબંધે સંસ્કૃત અને માગધી ગ્રંથો નામે શ્રાદ્ધવિધિ (રત્નશેખર સુરિ કૃત, વિરચિત સં. ૧૫૦૯). અને ઉપદેશમાલા કે જેના રચનાર તરીકે મહાવીર હરત દીક્ષિત શિષ્ય ધર્મદાસ ગણિ કહેવાય છે, તે પરથી સ્વતંત્ર અનુવાદ રૂપે શ્રાદ્ધવિધિ અને ઉપદેશમાલા રાસ કવિએ રચ્યા લાગે છે. શ્રાદ્ધવિધિમાં શ્રાદ્ધ—શ્રાવકોનાં સંપૂર્ણ આચાર આજીવેલા છે અને ઉપદેશમાલામાં સાધુના આચાર—ચરિત્રપાઠો મૂકેલા છે. તે સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ (બોધિ—પ્રજ્ઞા) શું છે, એ સમજાવવા સમક્રિતસાર રાસ રચ્યો છે અને જગતમાં જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વો પરથી પાપ, પુણ્ય આસ્ત્રવ [કર્મદાર], સંવર, [કર્મનિરોધ], નિર્જરા [કર્મનો અંશતઃ ક્ષય]

અને મોક્ષ [કર્મનો આત્મનિક્ક ક્ષય] એમ સાત તત્ત્વો થાય છે તે મળી નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજાવનાર નવ તત્ત્વ એ નામનો પ્રકરણનું અર્થ કવિએ નવતત્ત્વરાસરૂપે અનુવાદ કર્યો લાગે છે, અને પાર વ્રત [પંચમહાવ્રત અને સાતશુભ્રવ્રત મળી પાર વ્રતઃ—નામે અદિ'સા, અસ્તેય, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, દિગ્પદિમણ, દેશાવગામિક, ભોગોપભોગ પરિમાણ, અર્નય દંડ, સામાયિક, પૌપષ, અતિથિ સંવિભાગ] નું સ્વરૂપ, દેવ અને સમય જોડે શસ્ત્રનું સ્વરૂપ, સમજાવવા અને જૈન તીર્થોમાં મહાન તીર્થ નામે પાલીતાણાના શત્રુંજય પર્વતનાં તીર્થનું માહાત્મ્ય, અને પુણ્યની પ્રશંસા કરવા રૂપે અનુક્રમે વ્રતવિચાર, દેવસ્વરૂપ, સમય સ્વરૂપ, શત્રુંજય રાસ, અને પુણ્ય પ્રશંસારાસ કવિએ રચ્યા છે. આ શિવાય અનેક સ્તવનો, સ્તુતિઓ અને નમસ્કારો રચ્યા છે કે જે હાલ પણ ધણા ભાવથી શ્રાવકો પ્રભુસ્તુતિ કરતાં જોડે છે.

૭૩. તેમજ વિશેષમાં એ તોંધવા જેવું છે કે શ્રી ઋષભદાસ કૃત કુમારપાળ રાસપરથી સંવત્ ૧૧૮૨ આસો શુદ્ધિ ૧૦ (વિજ્યાદશમી) ને દિને જિનહર્ષ ગણિ નામના (ખરતર ગચ્છીય) સાધુએ કુમારપાળ પર સંક્ષિપ્તમાં રાસ રચેલો છે.

તે શ્રી જિનહર્ષ જણાવે છે કે:—

‘ રિપભ કીયો મેં રાસ નિહાણી, વિસ્તર માંહિથી ટાળી હો, ,

રાસ રચ્યો નિજ મતિ સંભાળી, રસના પવિત્ર પખાળી હો;

—સોભાગી ભવિયણુ ! ધર્મશ્યુ' હો ચિત્ત લાઇલે. ૧૨

૭૪. આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈન સાધુ અને શ્રાવકોમાં ઋષભદાસે પોતાના આચાર અને વિચારથી અતિ ઉત્તમ છાપ પાડી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે.

૭૫. ઋષભદાસની સર્વ કૃતિઓ તપસી નિરીક્ષવા યોગ્ય છે,

તેમાંથી તેમના સમયની ગૂજરાતની સ્થિતિની અનેક સામગ્રી મળી આવે તેમ છે. તેનાં સુભાષિતો જુદાં હાથ લાગ્યાં નથી. પરંતુ બધી મોટી કૃતિઓમાં પુષ્કળ સાંપડે છે અને એક બીજામાં પુનરુક્ત થાય છે તો તે દરેક કૃતિમાંથી સંગ્રહીત કરી શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્યાર ફંડ કે અન્ય સંસ્થાએ મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય છે. તેની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકજ પુસ્તકાકારે છપાય તો તે વિશેષ અનુમોદનીય છે. આમ થશે ત્યારે આ કવિ, પ્રેમાનંદ અને તેના જેવા કવિઓની સાથે પોતાનું સુયોગ્ય સ્થાન લેશે એ નિર્વિવાદ હું ગણું છું.

૧૫ ઇ. સ. ૧૮ આ શતકનું જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય

૭૬. જૈન ગૂર્જર સાહિત્યનો ક્યારે આરંભ થયો તેના સંબંધમાં સ્વ. સાક્ષરશ્રી ગોવર્ધનરામ આધવરામ ત્રિપાઠી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે:—

“૫૧^{મું} હરાડમું શતક. જૈન કવિતાનો પ્રથમ ઉદય.

(આ) જૈન કવિ ઉદયરત્ન.

જૈન કવિતાનો ગુજરાતીમાં પ્રથમ ઉદય—અન્ય કવિઓથી જુદો પડતો અને ઉક્ત પ્રકારની જૈન શૈલીના અને જૈન વિરક્તિના ગુણોથી ભરેલો—પણ **તનખા જેવોજ.**”૩૫

૭૭ આ કથન જૈન ગૂજરાતી સાહિત્યના અનંતશાખિત્વ, વિસ્તારની અનભિજ્ઞતાને લક્ષને થયું છે એમ જણાવ્યા વગર રહી શકાતું નથી, અને તેથી ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ સાક્ષરશ્રીને કપકો કે દોષ આપીએ તો અન્યાય ગણાશે. વાસ્તવિક રીતે જે સમયમાં આદિ ગૂર્જર સાહિત્યનાં બીજા ગુજરાતનાં અમુક સ્થલે રોપાઈ પ્રગટ થયાં છે એવું

ઉક્ત સાક્ષર જણાવે છે એટલે ઈ. સ. ૧૪૦૦-૧૫૦૦ સુમારે; તેથી અગાઉનું જૈન ગૂર્જરાતી સાહિત્ય હસ્તલેખોમાં મળી આવેલું જેવામાં આવ્યું છે. સત્તરમા સદ્કામાં-ખીબતનું ભરાણું એક વાવ્તુ રાખી કહીએ તો-શ્રી પ્રેમાનંદ શર કરે તે પહેલાંના અપભ્રંશ નામના શ્રાવક કવિ એકલાએ ક્ષગભગ દશદશ્વર ગાથા ઉપરાંત કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે, અને અઠારમા સદ્કામાં તેનો વિસ્તાર વિશેષ છે તો પછી તેને તત્કાલા કહી શકાશે નહિ. ઝોગણીશમાં શતકમાં પણ જૈન કવિઓ ઝોણા નથી થયા. તે માટે ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ જણાવે છે કે "એથો ભાગ-જૈન કવિઓ, એ ચારેક દરાડમાં શતક પેકે"-એ કથન ફેરવ્યા વગર છૂટકા નથી. મારું આ વક્તવ્ય જૈનોના ગૂર્જર સાહિત્ય યથોત્તે ઇતિહાસ લખાશે ત્યારે અને જેમ જેમ વધુ જૈન સાહિત્ય પ્રગટ થતું જશે તેમ તેમ યોગ્ય છે કે નહિ તે પ્રતીત થાય તેમ છે. ૭૬

૭૮. અત્યાર સુધી જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં નથી આવ્યું તેનું કારણ એ છે કે (૧) મોટે ભાગે અને પ્રાયઃ તેના સંપ્રદાયો જૈન મુનિઓ હતા, તેઓ પોતાની કૃતિઓ તથા પોતાના પૂર્વકાલીનની કૃતિઓ ધર્મસ્થાનમાંજ-ઉપાશ્રયમાંજ રહી વાંચતા અને સંભળાવતા. જ્યારે બ્રાહ્મણ કવિઓ ગામના ચોરામાં કે એ ત્રણ શેરીઓ ભેગી થતી હોય તેવા ચોગાનમાં વાંચતાં या માણુગોળાવાળા બની લોકને સંભળાવતાં. સરખાવો 'વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણ રાસ'—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩

૩૬ આ સને ૧૯૧૫માં લખાયું છે અને ત્યાર પછી તે અત્યાર સુધીમાં વધુ જૈન સાહિત્ય આનંદકાવ્ય મહોદધિના મૌહિતકોદારા તેમજ ખીજે સ્થલે પ્રગટ થયું છે. સંવત્ ૧૩૫૧ સદીથી સત્તરમી સદીના જૈન ગૂર્જર કવિઓનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર જૈન ગૂર્જર કવિઓ બામ ૧ લો—એ મારા સંગ્રહગ્રંથમાં બહાર પડ્યું છે તેમાં ૨૮૭ કવિઓની ૫૪૧ કૃતિનો નિર્દેશ છે.

-પ્રસ્તિ ૧. (૨) જૈન અને જૈનેતર બંને કવિઓ જૂદી જૂદી જાતની કથાઓ રચી લખતા, પરંતુ તે લખેલા ગ્રંથો ખીજને આપતાં યા ગમે ત્યાં મૂકતાં રખેને તેને 'આશાતના' થાય, તે માટે બહુ કાળજી રાખતા, જ્યારે જૈનેતરોનો તેવો અભિપ્રાય રહેતો નહિ. વળી આ ઉપરાંત હાલના જૈનો મૂળે એવા અભિપ્રાયના હતા કે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી લાભને બદલે ગેરલાભ વધુ થાય છે, જ્ઞાનની આશાતના થવાનો સંભવ છે, પાત્રને બદલે અપાત્રને હરને જવાથી જ્ઞાનનો દુરપયોગ થાય તેમ છે, તે ધીમે ધીમે હપાવવાની વલણવાળા થતાં જૈનશાસ્ત્રના પ્રકરણ ગ્રંથો અને સંસ્કૃત ભાષાના ગ્રંથો મુદ્રિત કરાવવા લાગ્યાં, અને પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય પણ કેટલુંક બાળબોધલિપિમાં (૩) શ્રાવક લીમશી માણેકે અખંડ પણે પ્રગટ કર્યું, પરંતુ હાલની શૈલી પ્રમાણે પ્રગટ કરવા પ્રત્યે બહુ લક્ષ ન રહ્યું. તેમ કેમવણીનો બહુ ઓછો પ્રચાર, તેથી સાહિત્યની કિંમત સમજાઈ નહિ અને તેથી જે કંઈ તે પ્રત્યે થયું તે પ્રમાણમાં ઘણું ઓછું હોવા ઉપરાંત અધૂરામાં પૂરું કેટલાક તરફથી ચિંથરીઆ કાળજીમાં પ્રગટ થયું. હવે સુચિન્દ જણાવા લાગ્યાં છે કે કંઈ કંઈ પ્રયત્ન સારી દિશામાં થવા લાગ્યા છે.

૧૬ કવિજ્ઞાં કાવ્યોમાંથી કેટલીક વાનગી.

૭૯. ઋષભદાસ કવિની કારકીર્દિ સં. ૧૬૬૬થી એટલે ઇસવી સનના અઢારમા સૈંધના પ્રારંભથી શરૂ થાય છે. એટલે ગૂર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ પ્રેમાનંદ, શામળ અને અખાની પૂર્વના હોવાનું તેનું જ્ઞાન છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેની વર્ણનશૈલી, શબ્દચતુરતા, ભાષાગૌરવ તે કવિઓની સરખામણીમાં ઉતરતાં હોઈ શકે તેમ નથી.

૧. ૧૦. હવે તેમના ભરતેશ્વર બાલુપતી રાસમાંથી મોટા નમુના લઈએ:-

રાગ રાગશી.

રૂદન કરેરે આતેહરી, ત્રાડે કંઠના દારરે,

નાળે બીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારરે;

રહો મંદા ભરત નરેશ્વર । ૧

રહો રહો ભરત નરેશ્વર, તુમ વિણુ શૂન્ય તે રાજરે,

છંદ્ર સરીખો દેવતા, માતે જોહની લાજ રે. રહો. ૨

મંસ્તક વેણીને વિહારતી, ફાડે કંચુકિ ચીર રે,

મોતીદાર ઝુંટયા પરે, નયણે ગળે વળી નીર રે. મંદા. ૩

નાટિક ગાન તે પરિહરે, મૂકે સકલ શણગાર રે,

ભૂમિ પડી એક વલવલે, કિસું કયું કરતાર, રે. રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂઝી ન જઈયે અનાથ રે,

સાર સંભાલ ન મૂકીયે, જોહનો ઝાલ્યો હાથ રે. રહો. ૫

નારી વનતીરે વેલડી, જળ વિણુ તેહ સુકાય રે,

તુમે જળ સરીખા રે નાથજી, જાતાં વેલડી કરમાય રે. રહો. ૬

જળ વિણુ ન રહે માછલી, સુકે પોયણુ પાન રે,

તુમ વિણુ વિણુસેરે ચૌવનું, કંઠ વિના જિમ ગાન રે. રહો. ૭

નારી નિરખી પાછા વળો, રાખો અમારી તે મામ રે,

તુમ વિણુ શૂનાં રે માળિયાં, શૂનો શય્યાનો ઠામ રે. રહો. ૮

ધમ વલવલતી રે પ્રેમદા, આંસુડાં હુહે તે હાથ રે;

તુમ વિણુ વાસર કિમ જશે, તુમ વિણુ દોહીલી રાત રે. રહો. ૯

ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૮૬.

આ રાજ ભરત ચક્રવર્તીને વૈરાગ્ય થતાં તેના રાજત્યાગ વખતે તેની રાણીનો વિલાપ. તે સાથે, નલરાજાએ તથા દીધેલી વૈદર્ભી પાસે

વનમાં એકલી છે તે વખતે જ વિલાપ પ્રેમાનંદે કરાવ્યો છે—‘વૈદર્ભી વનમાં વલવલે’—એ સરખાવો.

૮૧. આજ રાસમાં ‘આ હરતેશ્વર આવિયો’ હાલ ૩૪ માં છે, સરખાવો પ્રેમાનંદનું ‘ઓ નલરાય આવ્યોરે.’

૮૨. હવે અન્ય વિષય જોઈએ. લગ્ન પ્રસંગે થતી વધિમાં વપરાતી સામગ્રી વૈરાગ્યવાસિતને મન શું સૂચવે છે તેનું વર્ણન કરતાં કવિ તેજ રાસમાં (પૃ. ૭૦) કહે છે કે:—

માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે,
અંગે પીડી જવ યોગાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ. ૧

ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કટુ હોય;
ખૂંપ ભરંતા આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે. ૨

વળી ચિતે ભૂષણુ ભાર, ગળે સાંકળ ચિતે હાર
હાથે શ્રીફળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે. ૩

વરઘોડો ચઢીઓ જામ, ચિતે દુર્ગતિ વાહન તામ,
જહુ વાજિંત્ર બજાવે, મન ચિતે મુજ ચેતાવે. ૪

વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેઠી ગતિ સંભારે;
પુંખે ધુંસરું વેગે આણી, સંસાર ધુંસરની એંધાણી. ૫

ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિંધાશે નિરધાર,
દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસાર માંહે ખંડાવે. ૬

અર્ધ દેતાં જ્ઞાને જ્ઞેય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
શ્રાવસંપત્તિ જવ ચંપાવે, વિવેક—કોડીયાં મુજ ભંજાવે. ૭

નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું જાણે;
કન્યા છાંટે નવતંબોળ, કહે જીવ હશે એમ રોળ. ૮

કંઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે ખાળ;
પછી ગ્રહ તે કન્યા હાથ, તે તો દુર્ગતિ સાટું થાત. ૯

સોદ તિલક કરે તે મારે, જનું દર્શન કરી વારે;
 ગાંઠે પડતાં સહી બંધણો, દોડિયું છુટયું છે બાંધીનણો. ૧૦
 અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર-ચિતા રે સંભારી ત્યારે,
 ફેરા દેતો જોણી વાર, ચિતે ફરયું સહી ગનિ ચાર. ૧૧
 ચોરી ચારે મમ જાણ, એ દેખાડે ચાહુ ખાણ,
 એમ આતમભાવના બાવે, શુભ ધ્યાન દેવળી થાવે. ૧૨

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૭૦-૭૧

[આમાં હમણાંની લગ્નવિધિ માથેનું સામ્ય ઘણું પરખાય છે.]

૮૩. ભરતની સ્ત્રીનું વર્ણન કવિ આ પ્રમાણે કરે છે:—

દંત જિસા દાઢમકળી, અધર પ્રવાળી રંગ,
 ઓર ઘણી કટી પાતળી, સજાણ સુકોમળ અંગ.
 કનકકુંભ દેવે ઘડ્યાં, તારસ પથોધર દોય,
 કમળ-નાળ સરખી કહી; નારી જાહુડી હોય.
 પગ પંકજનું જોડનું, જંઘા કહલીરતંભ,
 હંસગતિ આસે સહી, રૂપે જાણું રંભ.
 દેવકુમારા પદ્મની, અંગ વિભૂષણ સોળ,
 પહેરણ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમ લોળ.
 ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત,
 રચણ જાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત.
 સાર વસ્તુ જગમાં ઘણી, લીધું તેનું સાર,
 નારીરત્ન નિપાછયું, તિસો ભરત ભરતાર.

—એજન પૃ. ૩૯-૪૦

૮૪. કુમારખલ રાસ લઈએ. આંખા પર કહેતાં કવિ કહે છે કે:—

અંબ તણા ગુણ કેતાં કહું, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું,
 સકલ વસ્ત્રમાં આંખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર.

પ્રેમલ જેહને પુહુવિ ન માય, તેણુંઈ ગંધંઈ સુખ સાતા થાય,
 પુદ્ગ તણો કાયલ મનિ ધરઈ, ખાતી બધી ટહુકા કરઈ.
 પત્ર સુકોમત્ર સહી કહેવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બંધાય,
 છાયા રીતત્ર સોય નિહારિ, ફલઈ અંત તે ઉણ્યાકાલિ.
 પવન લૂ અને તડકો તાપ, તેણુંઈ દિવસ નુખ કાઢઈ આપ,
 નદી નવાણુ સૂકે જિણિવાર, અમૃત રસ તવ દિયે સદકાર.
 અંબ તણા ગુણુ દીસેં જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આણુ તિસ્યા,
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરે, સોય પુરૂષ સધલામાં સરે.

—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩૩ કડી ૮૬-૯૧

૮૫. સિદ્ધરાજ જયસિંહનું સ્વર્ગગમન થતાં તેના શયને
 દાહભૂમિ પર લઈ જવામાં આવે છે ત્યારે કવિ કહે છે કે:—

સોનાવરણી રે એહ બલે, રૂપાવરણી તે ધુહરે,
 કુંકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરન્નલીઅ તેહરે.
 માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે,
 સુર નર કિંનર રાજઆ, અંતે મૃતિકા સર્વરે—

માન મ કરસ્યો રે માનવી.

જે શિરે રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગ રે,
 તે નર પોઢયા રે પાધરે, આંચ દિયે શિરિ કાગ રે—માન.
 જે નર ગંજ રે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાન રે,
 તે નર અગનિ રે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાન રે.—માન.
 ચીર પીતાંબર પહેરણું, કંઠે કનકના તે હાર રે,
 તે નર અંતે માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સાર રે.—માન.
 જે શિરિ છત્ર ધરાવતાં, ચઢતા ગજવર બાંધિ રે,
 તે નર અંતે રે લેછ ગયા, દેહું દોરડા બાંધિ રે.—માન.

યોસદિ સહસ અંતેકરી, પાયક છતું તે કોડિ રે,
 તે નર અંતે રે એકલા, સુતા ચીવર યોદિ રે—માન.
 ને જિહાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય બે સાથિ રે,
 એહ સરપજ દેહતું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિ રે.—માન.
 જોડચું દસી દસી યોલતા, કરતા ભોજન સાર રે,
 તે નર કાલિ માટી થયા, થડતા પાત્ર કુંભાર રે.—માન.
 ચંપકવરણી રે દેહડી, કદલી કોમલ જાંઘ રે,
 તે નર સુતા રે કાષ્ઠમાં, પડે બડોબડી ડાંગ રે.—માન.
 દેહવિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા હું લાખ રે,
 જોસંગ સરિખો રે રાજીઓ, બાલી ક્યોં તિહાં રાખ રે.—માન.

—એજન પૃ. ૧૪૭-૧૪૮ કડી ૨૯-૩૯

૮૬. એક પુરુષ, પોતાની સ્ત્રીને તે ગામનો ધણી લઈ ગયો તે માટે કુમારપાલ રાજા પાસે નીચે પ્રમાણે ક્યાંદ કરે છે કે:—

નિત જૂઝં દૂખીઓ ફરં, જોઈ તો ગાંભેગાંમિ,
 સીતા વિઝોલો રાધવ, કેમ રાયો વનિ રાનિ.
 રામ રડતે વનિ ગડું, રડયા તેહ મૃગલાય,
 રોયા તે વનનાં પંખિયાં, રોતા રયણિ વિયાય.
 રામ રહે લખમણુ યુઝવે, ઘેલા રામ મ રાય,
 ગઈ સીતા અમે લાવસું, લે લોટો મુખ ધોય.
 રાધવ! રૂઢન તમે મમ કરો, વનિ ઘેલા ચારયો રામ,
 એ જોડવી લખિ આણસ્યું, તેહતું સીતા ધરચ્યું નામ.
 જલ જલ કમલ ન સંપજો, વનિ વનિ અગર ન હોય,
 ધરિ ધરિ સીત ન સંપજો, વીર વિચારી જોય.
 આખા-મંગળુ વીજલી, પર્વત-મંગળુ મોર,
 ધર-મંગળુ સુખારગત, સુખ-મંગળુ તબોલ.

જસ ધરિ થોડી હાંસલી, આંખડીઆલી નારી,
 તે ધરિ સદા અબૂઆલકું, મુરખિ તેહ જ નિવારી.
 એક નર સુખીઓ તે દુખી, જોહને નહિ ધરિ નારી,
 કરે દીવો કલસજ કરી, કુણુ ઉભો રહે ખારી.
 તેણું કારણિં હું નિત રહું, અંન પાન કીઆ ત્યાજ,
 આગે કિમ હોલો રડ્યો, નારી માર કાજિં.
 ઉમયા વહાલી ઈશને, સીતા વહાલી રામ,
 હોજા વલ્લહી મારણી, રાધવ વહાલી સ્યામ.
 તિમ મુજ વાહલી પદમની, ચઢી પીહારઈ હાથિ,
 દિવસ દૂખઈ કરી નીગમું, પણિ નવિ જાય રાતિ.
 કનક તણી કચોલડી, ભાંગી યત્યર લગ્ગ,
 સગુણુ નિરગુણસું મરે, અમી વટાલ્યુ કગ્ગ.
 એણું દુઃખે યોગી થયો, જીવું તેણું આધાર,
 કુમર નરિંદ આગલિ થસે, તે ગઈ વાલઈ નાર.

—કુ. રા. પૃ. ૧૩૫—૧૩૬ કડી ૧૬થી ૨૮.

૮૭. સામર સંબંધી એક સ્થળે જણાવે છે:—

વાહણે ચઢ્યો એકવાર, ગાળે ગગન અપાર,
 ઊછળે સાગર નીર, ગાળે સખલ ગંભીર.
 મચ્છ પ્રગટ બહુ થાય, બચંકર સખલજ દેખાય,
 વાહણુ પાતાલમ્હાં જાય, ગગન લગી ઉંચું થાય.

—હી. રા. પૃ. ૨૧૪.

૮૮. હીરવિજયસૂરિનાં સંભારણાં માટે ઉપમાઓ આપી લખે છે કે:—

જિમ કોકિલ સમરે સહકાર, જિમ આતક સમરે ધન સાર,
 ચંદા તણે સમરણુ ચકોર, સમરે જલધર પ્રત્યે મોર.

મધુકર જિમ સમરે માદાતી, ઉગમ સ્ત્રી સમરે નિજ પતિ,
વજ્ર નાનહો સમરે જિમ ગાય, પાવક જિમ સમરે નિજ માય.
સકલ સાધ અમો સમરં હીંગ, ગૌતમ જિમ સમરે મદાવીર,
તેણિપરિ સમરં ગુર ગાયધાર, તુલો જતાં અહા કુળ આધાર.

—હી. રા. પૃ. ૨૨૫.

૮૯. વાણિયા સંબંધી એમ કહે છે કે:—

વણીંગ કટક ચઢ્યાં ફેરવે, વણિંગ ધનનો મદ છરવે,
વણિંગ બંધ થકી છોડવે, વણિંગ દરિદ્રપાણું નિગમે.
વણિંગ કરે સકલની સાર, વણિંગ કર ઉડાવણુ દાર,
વણિંગ દયાવંત જાણીઆ; દુર્ભિક્ષ-ઉતારે વાણીઆ.
અન્ન મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારતાં છોડે વાણીઆ,
ટાણે અકર અને અન્યાય, સોય કરે જે ન કરે રાય.
તેણું સહી વણિંગનું કુલ સાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર.

—કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૧૮૨.

૯૦. આજ પ્રમાણે ચોપાધમાંજ તે અન્યત્ર કહે છે કે:—

વડી જ્ઞાતિ વાણિંગની કહીએ, આ કલિયુગમાંહિ લહીએ,
જે નીતિ સકલના જાણુ, જેને અભક્ષ તણા પચ્યખાણુ.
નહી પર પ્રાણીનો ધાત, વાંકી વાટે જે નવિ જાત,
છરવતો મદ ધન કરે, તેણું કુલ વાણિંગનો વડેરો.
ધન્ય વણિંગનો અવતાર, કરે સકલ પ્રાણીની સાર,
વાણિંગ બંધ થકી છોડાવે, નર સહુને કર ઓડાવે.
વાણિંગ દેતા દર્ખણુ લક્ષ, વળી ગિતારે દૂરભિક્ષ,
વાણિંગને નમે રાણુ રાય, ટાળે અકર અને અન્યાય.
ચઢ્યા કટક તેહને ફેરવતા, નર દરિદ્રપાણું નિર્ગમતા,
તિણે વાણિંગનું કુળ સાર, જિણુ કુળે હુઆ બહુ દાતાર.

—હી. રા. પૃ. ૧૮.

૯૧. વણિકની ખીજી બાજુ પણ કહે છે:—

ગમે પાશ દેવે આણિયો, છેતર્યો નવિ જાગે વાણિયો
 લેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચઢાવે પાડ.
 વલી વિવંધરને સેવીયે, પણ નવિ સેવિયે કરાડ,
 આગે લુંટેરા છેતરા, ખુંદી હુંબડો દોય,
 લેછ હથીયાર તરકર હણ્યા, વણિગ સમો નહિ કોય.
 વણિક ધર તરકર ગયો, છાંટયો કોગલ તામ,
 નાહક ધોયો બાપડો, લેછ ન શકયો દામ.
 ભજન ભૂપ ભુઅંગમા, એ મુખ દોહલા હુંત,
 વૈરી વીંછી વાણિયો, પૂઠે દાહ દેખાંત.

આંગલ મૂકી માંગલ વાસે, માંગલ મૂકી મૂલ પ્રકાશે,
 જો જાણે તો પાડે હાંસે, વણિગ કલાથી હૈવે ન સે.

—હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૯૨. ખરો વાણિયો કેવો હોવો જોઈએ ? તે કહી તેને કવિ
 શિખામણ આપે છે:—

વણજ વ્યાપારે ડાહ્યારે જોઈએ, ઓલખે સહુ કરિયાણાં,
 સઘલી બાપા બેલી જાણે, પરખે સઘલાં નાણાં.
 હસ્તસંજ્ઞા સમજે રે સઘલી, કરપલ્લવી પણ જાણે,
 નેત્રપલ્લવી જે નર સમજે, વણજ કરી ધન તાણે.
 વિણ દીઠે સતકાર ન દીજે, દીજે બહુ દેખતાં,
 મિત્ર સંઘાતે વણજ ન કીજે, શાસ્ત્રે વરજ્યા એતા.
 નટ વિટ વેશ્યા ને જૂવટિયા, મ કરિશ ત્યાં ઉધારો,
 ધર્મ પોતાનો નવિ હેલાયે, તેહ વણજ કર સારો.
 કૂડાં કાટલાં તું પરિહરજે, દેખીતો એ લાભો,
 એક વારે એ શિરનો જશે, પાઘડી સાથે ગાભો.

ફૂડો કરહો મમ પ્રદિશ ભોલા, સમ મમ ખાઇશ ઝાઝા,
 પરધૂતીને પિંડ ને ભરતા, નદિ પરમારથે તાન્ન
 બહલી વસ્તુ મ આપીશ કોને, છતરતાં છેતરાઇશ,
 દૂધ બીલાડીને દૃષ્ટાંતે, મસ્તક ખૂંધું ખાઇશ.
 દેવ ગુરુ ધર્મ તણા સમ મૂકે, સત્યનો ચીતો રાખે,
 ભેલ સંભેલ મ કરજે વસ્તે, કાંઈક સાચું માખે.
 ખોલે માથું મુક્યું જેણે, તેહશું મ કરીશ ફૂડું,
 ધર્મિ પુરુષને જે તું વાંચિશ, તેણું લાભે તું ખૂડો.
 દેવ ગુરુ ઠાકુર મમ વંચો, ચોથો પુરુષ સુંહાલો,
 જે કાઇ મરણુ વિમાસે હાથે, નો મમ વંચે બાલો.
 કોતો પહુ મમ થાઇશ ભાઇ, નવિ પૂરેવિ સાખો,
 સમ મમ ખાજે ધીજ તજે જે, એ શીખામણુ રાખો.
 વણુજ વ્યવહાર કહ્યો મેં માંડી, રૂડે દુર્મતિ છાંડી,
 અપભ કહે હિતશિક્ષા સુણે જે, તસ શિર દૈવની ડાંડી.
 —હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૭૭-૭૮.

૯૩. વાણિયાને વિશેષ શિખામણુ પછી આપે છે:—

ઘણું વસ્તુતું આકરું બ્યારે, ઘણું ત્રગણું વેચે ત્યારે,
 અતિ ઝાઝું ત્યાંહિ ન જાણે, ગયાં કરિયાણાં ન વખાણે.
 પાસંગ કાટલાં હીણાં જેહ, ખાંધી ડાંડીયેં ટાલી તેહ,
 રસ-ભેલ ને વસ્તુનો ભેલ, તજે તેહને સાંધશું ભેલ.
 ફૂડો કરહો ને ખાતા લંચ, અતિ બહુ સેવંતા મંચ,
 નાણું ખોટું ને સાદું ભાંજે, લેધ શાઇ ને મોહું માંજે.
 આહક પરના નવિ ભાંજીજે, વાણી-દેર તે કિમહિ ન કીજે,
 અંધારે વસ્તુ ન દીજે, અક્ષરના ભેદ ન કીજે.
 પરવંચના જે બહુ પેરેં, ઉત્તમ કરતા ઝોક મેરે,
 કરી માયા ને વંચે જેહ, જગમાંહિ વંચાયે તેહ.

દેવલોક ને મોક્ષનાં સુખ, કિમ પામે પર કરી દુઃખ,
પરવંચના મ કરો ક્રોધ, સત્ય ચાલતાં? બહુ ધન હોય.

૯૪. કવિ પોતે શુદ્ધવ્યવહારી વણિક હતો અને તેથી વણિક સંબંધી જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

૯૫. કવિનાં થોડાં સુભાષિતો કુમારપાલ રાસમાંથી લઇએ: તે ચોપાઈ, દૂહા, છપ્પા વગેરેમાં છે.

અ. ચોપાઈમાં સુભાષિતો.

(૧) જનની સમ નહિ તીરથ કોઈ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલે જોઈ,
જેણે માની પોતાની માય, સકલ તીર્થ ધરિ ખેઠાં થાય.
જેણી માતાએ ઉદરે ધર્યો, મલ મૂત્ર ઘોષ ચોખો કર્યો,
તે માતાના પૂજે પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.
સોવન બરાબરિ તોલે જોય, ખંધિ ધરી કરે તીરથ સોય,
ઈંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.
પમ ઘોષને પાણી પીયે, અમૃત-કવલ માતા-શુભિ દિયે,
દેવ-ચીવર પહેરાવે જોય, ગુણ ઉસંકલ કિહે ન હોય.

ખંડ ૨ પૃ. ૬૯.

(૨) વિણ રાંધણે વિણસે જિમ ખીર, વિણ પહેરે નારિ વિણસે ચીર,
વિણ ખેડ્યું વિણસે જિમ જૂત, વિણ હાથે વિણસે ધરસૂત.
વિણસે વિણ ચઢ નારિ તુરી, અતિ લાડે વિણસે દીકરી,
વિણસે ખય રોગે જિમ ગાત્ર, વિણસે ભુંડા સાથે યાત્ર.
વિણસે દાતા વિહુણાં પાત્ર, વિણસે પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર,
મન મેલે વિણસે પરલોક, પુણ્ય કરિયું તે થાય ફોક.
વિણસે વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણસે કંઠ વિહુણું ગાન,
વિણસે પુરૂષ કુદેશે ગયો, વિણસે ઋષિ ચિરવાસો રહ્યો.

ખંડ ૧ પૃ. ૫૧.

- (૩) પ્રાદિં નર ઉત્તમ જગિ જેડ, અલ્પ આક્રિએ જાગે નેડ,
પટ મહિના છવે કેસરી, કાલા કાગ ન જાગે મરી.

ખંડ ૨ પૃ. ૧૩૫.

- (૩) અંધ પુરુષ ને આંગણે કુદ, નાદનો જાલ ને મા તમ મુદ,
પડ્યા દાંત સોપારી ઘુટે, આસણુ સુમકું ચઢવું ઉટે.
ધર નાજા વચિ ખીસા જડયો, નિર્ધન આટે જલજલિ પડ્યા,
લૂણું ભોજન ટાહું થાય, સાને દુખ મોટા કહેવાય.

ખંડ ૧ પૃ. ૧૨૯.

- (૫) ઉંધ ન માગે શેયા સાર, અરચિ ન ગણે દોષ વિચાર.
ભૂખ્યો નવિ માગે સાલણું, કામી ન પૂછે કુલ સ્ત્રીતણું. ૧-૨૨

- (૬) જો ધનવંત અધિકેશં જમે, સકલ લોકને તે પશુ ગમે,
જો નિરધન અધિકેશં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય.
ધનવંત બોલે આલપંપાલ, લોક ભણે તમ વાચાલ,
જો નવિ બોલે રંક સરીર, તો સહુ ભાખેં ભલા ગંભીર.
જો ઉઘે સુણતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પંડિત જાણુ,
પંથે ધનવંત પાલો જાય, તો તે માન રહિત કહેવાય. ૧-૨૭

- (૭) ધિગ્ મુખ જહાં નહિ તત્ત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો જ્ઞાન,
ધિગ્ કુલ જિહાં નહીં પુત્ર સુસાર, ધિગ્ નર જહાં નહીં પરઉપકાર.

૧-૯૪

- (૮) લોભે જાય પૂરવ પ્રીતિ, લોભે નાસે શુણ્ણની રીતિ,
લોભે ન રહે ન્યાય ને નીતિ, લોભઈ જાય કૂલની રીતિ.
લોભે નર સધળે હેલાય, લોભી વંચે પુત્ર પિતાય,
ધર્મ દેવ ગુરુ કરે નિષેધ, ન લહે તત્ત્વસું ભેદભેદ. ૧-૧૧૪

- (૯) ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ વાત,
ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂંજ, કહેતાં દુખ ઉપજસે વુજ.

માનવ્રજ કુણુ ઠાંમિ થયો, વાત કરંતા મહિમા ગયો,
માન મહત્ત્વ ન દીધું કયાંહિ, સુપુરુષ જાણી રહે મનમાંહિ.
દરિદ્રપણાની મ કરિસ કથા, સોય વાત તું કરજો ગતા,
જેણીવાતે અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય.

૧-૧૩૮

[આમાં સાત બોલ તજવાના કહ્યા છે. એ પ્રમાણે જુઓ સાતને
છેડીએ નહિ પૃ. ૨૭-૧૬૨, સાત નર શોધ્યા ન મળે ૩૧-કડી ૪ થી ૬,
સાત વિરલ માણસો ૩૫-૩૬, બોલતાં સાત વિધિ જળવવી ૩૬-૫૧, સાત
ધર્મવિહુણાં ૪૨-૧૩ ને ૧૪, આઠ દોહડા પુરુષ ૪૪-૪૦, આત દૂર ન
શોભે ૬૭-૬૩, સાતનો ત્યાગ ૧૦૪-૧ ને ૨, સાત બોલ ખટકે
૧૧૨-૧૮ ને ૭૯, લક્ષ્મીથી સાત પર ખાર ૧૨૮-૪૪, સાત દુઃખી
થાય ૧૩૫-૯, મુક્તિના ભજનાર સાત ૧૪૦-૫૫, વગેરે વગેરે
અનેક છે.

આ-હુણામાં સૂચાપિતો.

- (૧) કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
ભાર વહીતે જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર. ૨-૧૨૯
- (૨) મમતા માયા કારમી, ફેકટ ધંધ કરેસ,
જો ઋદ્ધિ મલિ અતિ ઘણી, અને તોહુ મરેસ. ૨-૧૯૨
- (૩) પીપલ તણું જિમ પાનહું, ચંચલ જિમ ગજ-કાન,
ધન યૈવન કાયા અસી, મ કરો મનિ અભિમાન.
કાચો પિંડ ન પોપિંધ, અમક્ષ ન કીજો આકાર,
વશ કીજો મન માંડો, તો લહીએ ભવપાર.
કાયા હંસ એ બલદિયા, ઋષભ કહે મન રાશ,
કર્મ રૂપિ એ સારથી, ફેરે ચિહું ગતિ વાસ.
કાલે જગ આધો સહી, કુણે ન આધો રે કાળ,
કાલ આહેડિ જગિ પડો, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ પાલ. ૨-૧૯૬

- (૪) સાયર સંદેશો મોકલે, ચંદા પુત્ર ! જીહાર,
ચઢ્યા કલંક ન ઉતરે, તુઝ ખંપણ મુઝ ખાર. ૨-૧૮૧
- (૫) માગણુ જો મયગલ ચઢે, સોવન કચોલો હતથ,
માંગ્યાં જો મોતી જડે, તોહિ જન્મ અકચતથ. ૨-૧૨૪
- (૬) શાસ્ત્ર શસ્ત્ર વાણી તુરી, નર નારી વેણાય,
જ્યારે જોડવાને મિલે, ત્યારે તેડવાં થાય. ૧-૧૬
- (૭) દીપક જિમ વલી તેજ વિણુ, સેન વિના જિમ રાય,
પુત્ર વિના ધરિ તે તરયો, ખીર વિના જિમ ગાય.
મંદિર મોટાં ધન વણાં, કાથી લક્ષ પ્રમાણુ,
જસ ધરિ ખાલક નવિ રમે, તે ધરિ સદા મસાણુ.
મંદિર સુનાં ખાલ વિણુ, સતથી વંશ ફલંતિ,
સુત હીણું ધર જોડનું, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૧-૮૧
- (૮) કણુ ન શોભે કુંડલે, શોભે સુણુતાં જ્ઞાન,
કર નવિ શોભે કંકણે, શોભે દેતાં દાન.
કાયા ન શોભે ચંદને, શોભે કંચણા સાર,
તાસ શરીરે લેખે સહી, કરતા પર ઉપકાર. ૧-૮૦
- (૯) પર કાજે તરઅર ફલે, પર કાજે જલધાર,
પર કાજે સુપુરુષ નરા, કરના પર ઉપગાર.
નરનારી પંખી પશુ, ભાવે સુરપતિ દેવ,
પર ગુણુ કાજે જો લવા, જુદુપમ કરે તસ સેવ. ૧-૮૪
- (૧૦) કાયર વિષે કવિ કહે છે:—
રણુ વાગધ સરણુઘાઘ્યાં, પાખરઇ કેદાણુ,
સુર! ધરિં વધામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ.
દેખીતા હુંગર જસ્યા, કામે કાયર થાય,
પડધ હગમણી પુંગડી, તો આયમણા જાય. ૨-૭

૪. છપ્પયમાં સુભાષિતો.

કવિત એટલે છપ્પામાં કવિએ ધણાં સુભાષિત રચ્યાં છે અને
આમજે છપ્પા વાપર્યા તે પહેલાં. તેની થોડી વાનગી લખ્યે:

૧) માગણ મરણ સમાન, સોય પણિ સુપુરૂષ કેરે,
તૂળણ કહે જે માંગે, લાજ તસ પાછો ફેરે.
ફિરી મડે પગ પ્રાણ, નાક મુખ નીચું ધાલે,
હૈયું હાથ હડખડે, જીભની યુગતિ ન ચાલે.
શ્રવણ સોય અંશય પડે, કવણ શબ્દ હોસે કહી,
મન ચિંત્યું મનમાંહિ, દેસે કે દેસે નર્ત. ખંડ ૨-૧૨૪

(૨) ચૈદે વિદ્યા સાથિ, હાથ મૂરખ ને ઉદ્ધ,
વરસે હુઓ વૃદ્ધ. ખાલની ઉલગ દ્રોહ.
રૂપે હુક સરૂપ, કરૂપને ખંધે ચઢાવધ,
જેહનાં કુલ અતિ ઉંચ, નીચને સીસ નમાવે.
પૂજનિક સઘલી નાતિનો, પાય પડે પાપી તણે,
છે દાસ સહુ લલિ તણા, ધન વિણ સહુએ અવગુણે. ૨-૧૧૦

(૩) મિલે જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજે,
મિલે મિત્ર અતિ ઉંચ, નીચ સંગ કાં કીજે.
મિલે અશ્વ પાખર્યો તો, પાય કુણ પાલો દોડે,
મિલે સાલુ ચીર તો, અંગિ કુણ ખામર ગોઠે.
મિલે છાયા કદપદ્રુમ, લીંચ તલે સાહને જઘઘ,
સુકવિ કહે નર કાય, મંદિર છોડી કો મઢીએ રહધ. ૨-૬૮

(૪) કર્મે રાવણરાય, રાહ ધડ સખ ગમાયો,
ઈશ્વર સરિખો દેવ, સોય ભિલડો નચાયો.
ખાંડુ સુત વનિ પેખ, રામ ઘરણિ હુઓ વિગોગ,
મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવે ભોગ.

છંદ અહ્યાગે સુરાગિયો, ધ્યાને યુદ્ધિયો,
ઋષભ કહે રાગ રંદ, કમે કા નવિ મૂકિયો. ૧-૮૦

(૫) દાન વિલગે ગળે, ગળે શુભ મજ પ્રમાદે,
મતિ વિના પડિત ગળે, ગળે મુખ લજ્જત વિવાદે.
લોભે ગુણદ ગળે, ગળે પુણ્ય અસતિગે દાતા,
પંડિત મરખમાં ગળે, મળે તપ માયા ચિત્તે.
ઋષંગે શિયલજ ગળે, દૂરિ ગયા નેદજ ગળે,
કરિ ઋષભ કહે રે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુત્ર ગળે. ૧-૮૧

(૬) કાયર વળી, સંખંધી આ વણિક કવિ કહે છે કે:—

કાયર મલિયા કાઠિ, કાઠિ ક્ષાણુ આણે,
ખાદને ખાંધ વધારતા, વઢ્યાની વાત ન જાણે.
હગણુ ધરે દથિયાર, વાટમાં વાંકા આલે,
રદામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે.
લોહી દીકે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુખ્તો દાવો ધરે,
બડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૨-૭

૧૭ કવિ સંખંધી વિશેષ.

૯૬. આ કવિને રાગ-સંગીતનું અને દેશીગોનું સારું જ્ઞાન હતું. રાગના સપ્ત સ્વરો સંખંધી કુમારપાળ રાસ ખંડ ૧ પૃ. ૧૭૨માં આખી ઢાળ આપી છે, અને રાગોનું વર્ણન હીરવિજય સૂરિ રાસ પૃ. ૧૭૦થી ૧૭૨માં કર્યું છે તેમાં પછી જણાવ્યું છે કે:—

ગાથા ગાઇ નવિ રીઝ્યો, ઋષભ કહે રાગેણુ,
રંભા રૂપ ન ભેદીઓ, યોગી કહે દરિદ્રેણુ.

૯૭. લોકોને રૂચે તેવા સાદા છંદો-દૂહા, ચોપાઇ, કવિત્ત-છંપચ વાપરવા ઉપરાંત ઢાળો-દેશીઓ પણ પુષ્કળ ઉપયોગમાં લીધી છે. તે

દેશીઓનો મોટો ભાગ પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કવિતાઓનો છે, તેમજ સામાન્ય લોક સમાજમાં પ્રચલિત જૈનેતર કવિઓની તેમજ સ્ત્રીગીતોની તેમજ અન્ય પણ દેશીઓ જોવામાં આવે છે. [ગિરિજા દેવીને વીનવું. કુ. રા. પૃ. ૧૬૯, ઓલે કાંઠે ગંગા ને પેલે કાંઠે યમુના—સ્ત્રી ગીત ભરત૦ રાસ પૃ. ૬૦, કાન યજ્ઞવે વાંસળી એજન પૃ. ૩૧, અને પૃ ૧૫ લોકપ્રચલિત દેશીઓ નામે મન ભમરાની, સાહેલડીની, બટા-ઉની, ઉલાળાની, ત્રિપદીની વગેરે.]

૯૮. દેશીઓ પરથી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવે છે. તે પરથી જણાય છે કે નયસુંદરનો સુરસુંદરી રાસ (છાનો રે છપીને કંતા ક્યાં રહ્યો રે—એ દેશી. જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૩ મૌકિતક ૩, સુરસુંદરી કહે શિરનામી. એ દેશી જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૧), સકલચંદ્ર કૃત કૃતિઓ (દેશી—સરસતી ભગવતી ઘો મતિ ચંગ—વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશો.) ગૌતમરાસ (દેશી—જિમસહકારે કોયલ ટહુકે.), રત્ન સાગરનો પ્રથમ પવારો (તેની દેશી,) સમયસુંદરના મૃગાવતી રાસ, પ્રત્યેક પુદ્ધ રાસ આદિ (તેની દેશી) હી. રા. પૃ. ૧૫૬ અને ૧૬૭, હવે રાણી પદમાવતી), કમલાવતી (તેની દેશી હી. રા. ૨૪૨), રત્નસાર કુ-માર (કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૩૦), મતિસાર કૃત શાલિભદ્ર રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ (એ કર જોડી તામ રે ભદ્રા વીનવે. દેશી હિત૦ પૃ. ૫) વગેરે અનેક કવિઓનું ભાષાસાહિત્ય આ કવિએ વાંચ્યું હોવું જોઈએ; તેમજ પોતે ઉલ્લેખેલા પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કૃતિઓ જરૂર અભ્યાસી હતી. તે કવિઓ સંબંધી જુઓ પારા. ૫૮-૫૯

૯૯. જૈન તેમજ જૈનેતર કથા સાહિત્યનો તેમને સારો પરિચય હતો એ તેમણે આપેલાં દૃષ્ટાંતો પરથી જણાય તેમ છે. વળી લોક-કથાઓ જે કંઈ પોતાના સમયમાં પ્રચલિત હતી તેમાં ભરથરી, વિક્રમ મુંજ, ભોજ, ઢાલામારણી વગેરેની વાતોનો પોતે ઉલ્લેખ કર્યો

એક દિન રંગિ રમઇ બારયરી, એક દિન ચાલ્યો સદૃ પરિહરી.

કુ. રા. ૧-૮૫-૨૪

વિક્રમરાજ સાહસું જોય, જીભઇ બહુ દૂખ પામ્યો સોય,
શૂનીચર સાથિ આદનઈ લાવ્યો, યઇ ચક્રરંગ દૂખ કાં ભોગબો.

કુ. રા. ૧-૧૬૪-૯૬

જુંજ પડ્યો જુરમ બહુજી, વારઇ પોતઈ રોખ્ય. ૧-૧૯૯-૭૭

જુંજ મગાયો બીખ, લોજ ભોગવે ભોગ. ૧-૮૦-૮૪

હોલા વલ્લહી આરણી, રાખવ વહાલો સ્યામ. ૧-૧૩૬-૨૫

૧૦૦. આમ અનેક જાતનાં વર્ણન અને સુભાષિતો વગેરે મુઠ્ઠી શકાશે. હાલ વિસ્તારના ભયથી સાધન સમયના અભાવે જૈનેતર કવિ-જ્ઞાનાં કાવ્ય સાથે ત્રડબદ્ધસનાં કાવ્યોની સરખામણી મુલતવી રાખવી યોગ્ય છે. અત્ર કવિ સંબંધી ઉપયુક્ત માહિતીઓનું સુખ્ય-ત્વે કરી એકઠી કરી મૂકવામાં આવી છે.

૧૦૧. ભાષા સંબંધમાં આ કવિ તળપદ ખંભાતનોજ રહીશ શ્રાવક હોવાથી જૈનમુનિઓમાં રહેતા તેમના ભ્રમણકાળથી જન્મેલ ભાષા-ભેદ યાને ભાષાસાંકર્યનો દોષ-આક્ષેપ તેના પર મુઠ્ઠી નહિ શકાશે કારણ કે તેણે પોતાની સર્વ કૃતિઓ ખંભાતમાંજ રહીને કરી છે. આથી તેની ભાષાનો અભ્યાસ, ખંભાતના આસપાસના પ્રદેશમાં અને ગૂબ્જ-રાતમાં ઇ. સ. સત્તરમા સતકના પ્રારંભથી કેવા પ્રકારની ભાષા પ્રચલિત હતી તેનો ઘણો સારો અને સત્ય ખ્યાલ, આપી શકે તેમ છે. તે કવિની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ પણ મળી આવે છે. વ્રતવિચાર રાસની તેમજ પાર્શ્વનાથ સ્તવનની એમ બે તેમની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ મારી પાસે છે. કેટલીક તેવી પ્રતો શ્રી વિજયધર્મસૂરિના આગા ભંડારમાં છે અને મલ્લિનાથ રાસની પ્રત ખંભાત જૈનશાળામાંના મુનિ ભાવ-

શ્યવિનયના પુસ્તકસંગ્રહમાં છે. પુણ્યપ્રશંસા રાસની પ્રતિ મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિ પાસે છે. તે પરથી કેવી રીતે જોડણી લખાતી—એક વણિક કવિ કેવી રીતે લખતો તેનો સારો ખ્યાલ આવે તેમ છે. અત્યારે જે રીતે 'ણ' લખાય છે તેજ રીતે કવિએ બાળબોધ લિપિ લખતાં લખેલો છે. તેમાં ગુજરાતી અક્ષરો આવે છે.

૧૦૨. રા. બ. હરગોવિન્દદાસ કાંઠાવાળાએ સન ૧૯૨૦ની છડી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ તરીકે આપેલ ભાષણમાં પૃ. ૩૪ પર જણાવ્યું હતું કે:—

૧૦૩. “સંવત્ ૧૯૬૦ના અરસામાં (ખર્જ જોતાં સં. ૧૯૭૦ અને ૧૯૮૦ની વચમાં) સંઘવી ઋષભદાસે પુણ્યપ્રશંસા રાસ રચેલો પરમ પૂજ્ય મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિએ કૃપા કરી મને જોવા આવ્યો, તે ઋષભદાસના સ્વહસ્તે લખેલો છે, એટલે તેમાં નકલ કરનારના પ્રમાદને અવકાશ નથી. તે બાળબોધ લિપિમાં માથાં બાંધીને લખેલ છે, છતાં તેમાં ગુજરાતી (કુટનોટ-સત્તરમી સદીમાં ગુજરાતી લિપિ ચાલતી હતી તેનો આ એક પુરાવો છે. અકબરના વખતના દસ્તાવેજમાં પણ એ લિપિ વપરાય છે.) અક્ષર ઘણા આવે છે. ત્રણ પાંખડાંવાળો અ, વચમાં પાંખું નહિ, પણ ચ ની પેઠે કરીને નીચે ગાંઠ જેવું જરાક વાળીને તેને કાનો કરેલો એવો સ (એ બંને પૂર્વે પ્રચારમાં હતાં) તેનાં બીજાં ન મળવાથી હાલના જેવા અને ગુજરાતી અક્ષરોને માથા દોર્યા વગર લખીને બાકી સર્વ અસલ પ્રમાણે આપું છું:—

આસો રે મુહ્ન આજ ફલી મન આસા । સરસતિ ।
 ઋષભાદ (પદી માત્રા) વ નમિ કીધો । પુણ્ય પ્રસંસા
 રાસોરે । આઘલી ॥ મેર મહી । સાયર સસી જ્યાંહિ ।
 જવલગ સુર પ્રકાસો । જવ લગ સીધ શલા સુરનાં
 તવ લગ રહૃહૃજ્યો રાસોરે ॥ મુ ॥ સુધી

જેત્યાં હુતા મવતો પાસો ૧ રીષભ કહ્યું પ રાસ સુર્જતા ૧
અનત સુપમ્મા ઘાસો ૧ ર (રે) મુજ પોહોતી મનની જાસો ૧

ઈતિ શ્રી પૂણ્ય પ્રસંસા રાસ પૂર્ણા ગાથા ૩૨૮ ૧
લલ્લોત ૧ સંઘવી ૧ ઋષભદાસ સામળ (પિતાદેવ નામ).”

૧૮—ઉપસંહાર.

૧૦૪. સને ૧૯૨૫ ની પંચમ ગૂઢ સાહિત્ય પરિપદમાં ‘શ્રાવક કવિ
ઋષભદાસ’ નામનો જે નિબંધ મોકલ્યો હતો તેને જરા વિસ્તૃત અને
વિશેષ હકીકતથી સુઠત કરી અત્રે મૂક્યો છે. ઉક્ત પરિપદના નિબંધમાં
છેવટે એ ‘પારાચાક્ર’ મૂક્યો હતો કે:—

છેલ્લે જૈન સાહિત્ય હજુ અપ્રકટ છે તે બહાર જાણવા વિશેષ
પ્રયત્ન થશે તો સમાજસ્થિતિ, રાજ્યના ઇતિહાસ, દર્શનની તર્કબળ,
ધર્મની ભાવના, અને તત્વજ્ઞાનજન્ય આનંદનાં ચિત્રો પ્રાપ્ત થઈ શકશે
એવું જણાવી નીચેની અંગ્રેજી કડીઓમાં કે જેમાં જૈન અને જૈનેતર
એ શબ્દો પૂર્વ અને પશ્ચિમને બદલે મૂકેલા છે તે કહી વિરમું ધું:—

“ Time has drawn near

When Jains and Non-Jains, without a breath,
Will mix their dim lights like life and death
To broaden into boundless day !”

૧૦૫. ત્યારપછી તો કાલપ્રવાહે કેટલુંયે કાર્ય કર્યું છે. તેજ
પંચમ પરિપદના પ્રમુખ સહાર શ્રી નરસિંહરાવે જૈન સાહિત્ય સંબંધી
અત્યંત જતાંય નીચેના કિંચિત્ ઉદ્દેશ્ય કર્યો હતો કે:—

‘આપણા જૈન બંધુઓએ કેટલાંક વર્ષથી પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય
પ્રગટ કરવાનો સ્વતંત્ર પ્રયાસ આરંભ્યો છે, એ પ્રયાસથી સુજર

સાહિત્યમાં ભાષાના ઇતિહાસ તેમજ સાહિત્યના ઇતિહાસ બંનેમાં નવો પ્રકાશ મળ્યો છે તેથી એ બન્ધુઓના આપણે ખરેખર આભારી છીએ. હેમણે પ્રગટ કરેલા ગ્રંથો પ્રાચીન સાહિત્યના છતાં, હેમની પ્રવૃત્તિ આ યુગમાં શરૂ થઈ છે તેથી આ યુગમાં આટલું એ પ્રવૃત્તિનું દર્શન કર્યું છે.’

૧૦૬. ઉક્ત પરિપદમાં જૈન સાક્ષર શ્રી (હાલ સ્વર્ગસ્થ) ચીમન-લાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. એ ‘પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય’ એ નામનો અતિ ઉપયોગી માહિતીવાળો વિદ્વાત્પુત્ર નિબંધ મોકલી જૈનો પાસે શું ભર્યું છે—શું ખમ્મનો છે તેનું જ્ઞાન ગૂજરાતી સાહિત્ય-જગતને કરાવ્યું હતું.

૧૦૭. સાહિત્યસૃષ્ટિવિધાયક શ્રીમાન્ (હાલ સ્વ.) રણજિતરામ વાવાભાઈ મહેતાએ સને ૧૯૧૭માં પોતાના એક લેખમાં લખ્યું હતું:—

‘ગુજરાતના ઇતિહાસ ઉપર અને વર્તમાન જીવન ઉપર જૈન સંસ્કૃતિનો સખળ પ્રભાવ છે. ખીજા પ્રાંતોમાં વિદ્યાતુરાગી બ્રાહ્મણોનો જે પ્રભાવ છે તેવો પ્રભાવ ગુજરાતમાં ગુજરાતી બ્રાહ્મણોનો નથી. ખીજા પ્રાંતોમાં બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણોતરો (શુદ્રો) શિવાય ખીજા વર્ણો નથી હોતા. પરંતુ ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણો, વૈશ્યો અને શુદ્રો એ ત્રણ વર્ણો છે. બ્રાહ્મણો અને શુદ્રો વચ્ચે જે મોટું અંતર ખીજા પ્રાંતોમાં છે તે આપણા પ્રાંતમાં નથી. બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણોતરો વચ્ચે તીખાશ મહારાષ્ટ્ર કે મદ્રાસ ઇલાકામાં છે તેવી આપણે ત્યાં નથી. ગુજરાતમાં સમાજના થર અન્યોન્ય સાથે ગાઢ સંબંધવાળા છે; તેમની વચ્ચે વિશાળ અવકાશ નથી. એક ધરમાંથી જવાની અમુક રીતે સુગમતા છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, શૂદ્ર અનુકૂળતાએ વૈશ્ય થઈ શકે છે અને વૈશ્ય બ્રાહ્મણ અથવા શૂદ્ર થઈ શકે છે. ધર ધર વચ્ચે અણુરાગ, વિરોધ કે

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ ક્રેટસેક આંગે જૈન વેપારી કામ (વૈષ્ણવ વેપારી કોમોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાદિદી ગણતરી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે.” (જૈન શ્વે. કા. હેરલ્ડ. આગસ્ટ ૧૯૧૭ પૃ. ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠ્ઠી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. રાજરત્ન હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ પોતાના ભાષણમાં જૈન સાહિત્ય સંબંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જુઓ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. કમલાશંકરને કહેવું પડ્યું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—‘પ્રાચીન કાવ્યો જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી ભાષાના આદ્ય કવિઓમાં આઘ કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અરસપરસ વિચારની આપણે થયેલી અને બંને કોમોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમાં રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રંથમાળાના મૌકિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્ધાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદની સ્વામત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્ધારો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

“જૈન બંધુઓની જાગૃતિ—જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીમત સમજતા થયા છે. જૈન કોમના નેતાઓને એવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ દેવું પડે છે. એક તો જે કોમના મ્હોટા ભાગે કેળવણીનાં ફળ આપ્યાં નથી, એટલે તેને સાહિ

ત્યેનો રસ લાગ્યો નથી. બીજું એ કે એ કોમનો સાક્ષરતા પામેલો વર્ગ, સાધુ, યતિ, મુનિજી વગેરેનો, તે પણ અમુક અપવાદો સિવાય, બંડારોમાં ભરાઈ રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાની વિરૂદ્ધ છે. આવી મુશ્કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી દારે છે તે તો તે દૂર કરનારાજ જાણે છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ બંડારોમાં અંધકાર સેવતા લાખો ગ્રંથોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણી આપણા જૂના સાહિત્ય પર, આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર પ્રકાશ નાંખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાષા ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ કાર્યમાં ઘૂમી રહેલા ભાષા-મોહનલાલ દેશાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર વાળી સંસ્થા તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદધિની સૌકિર્તમાળા પરોવનાર ઝવેરીઓનો જોટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો. એવા એવા સાહિત્ય-વિલાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે શું નરસિંહ મહેતાના સમયમાં કે શું તેની પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો અને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમાં માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં બીજી કોઈ રીતની ભિન્નતા જેવામાં આવતી નથી.”

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો શતક વાર (૧૩માથી ૨૦મા સુધી) વિસ્તૃત સૂચિરૂપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ ભાગ ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’ એ નામથી જૈન શ્વે. ડોન્ડરન્સ તરફથી બહાર પડ્યો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સંગ્રહ આવ્યો છે. વળી તેમાં પ્રસ્તાવનામાં “જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” એ નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ થયો છે: તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની ઉત્કટ અભિલાષા યથાશક્તિ પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમાં જૈનો હંમેશાં સામિલ રહી પોતાના અપૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આપ્યાંજ કરી ‘જૂના સાહિત્ય પર, જૂની ભાષા રચના પર, જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ કેટલેક અંશે જૈન વેપારી કામ (વૈજ્યવ વેપારી કામોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાહિદી ગણતરી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે.” (જૈન શ્વે. કા. હેરલ્ડ. આમસ્ટ ૧૯૧૭ પૃ. ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠી ચૂંટણીમાં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ રા. જી. રાજરત્ન હરગોવિન્દલાલ કાંઠાવાળાએ પોતાના ભાષણમાં જૈન સાહિત્ય સંબંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જુઓ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદના પ્રમુખ રા. બી. કમલાશંકરને કહેવું પડ્યું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—“પ્રાચીન કાલથી જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી ભાષાના આદ્ય કવિઓમાં આવે કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અસ્પર્શ વિચારની આપણે થયેલી અને અને કામોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમાં રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રન્થમાળાના મૌકિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્ધાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદની સ્વાગત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્ગારો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

“જૈન બંધુઓની જાગૃતિ-જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીંમત સમજતા થયા છે. જૈન કામના નેતાઓને બેવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ લેવું પડે છે. એટલે તો એ કામના મહોટા ભાગે કેળવણીનાં કૃણ આખ્યાં નથી, એટલે તેને સાહિ-

તપનો રસ લાગ્યો નથી. ખીજું એ કે એ કોમનો સાક્ષરતા પામેલો વર્ગ, સાધુ, યતિ, મુનિશ્ર વગેરેનો, તે પણ અત્યુચિત્ત વ્યવહારો સિવાય, બંડારોમાં ભરાઈ રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાની વિરહ છે. આવી મુશ્કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી ગારે છે તે તો તે દૂર કરનારાજ જાણે છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ બંડારોમાં અંધકાર સેવતા લાખો ગ્રંથોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણી આપણા જૂના સાહિત્ય પર, આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર પ્રકાશ નાંખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાષા ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ કાર્યમાં ધૂમી રહેલા ભાષા-મોહનલાલ દેશાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર વાળા સંસ્થા તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદધિની મૌકિકમાળ પરોવનાર ઝવેરીઓનો જોટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો. એવા એવા સાહિત્ય-વિલાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે શું નરસિંહ મહેતાના સમયમાં કે શું તેની પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો અને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમાં માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં ખીજી કોઈ રીતની ભિન્નતા જોવામાં આવતી નથી.”

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો સતક વાર (૧૩માથી ૨૦મા સુધી) વિસ્તૃત સચિરપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ ભાગ ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’ એ નામથી જૈન શ્રવે. ડોન્ડરન્સ તરફથી બહાર પડ્યો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સંગ્રહ આવ્યો છે. વળી તેમાં પ્રસ્તાવનામાં “જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” એ નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ થયો છે: તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની ઉલ્લેખ અભિલાષા યથાશક્તિ પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમાં જૈનો હંમેશાં સામિલ રહી પોતાના અખૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આપ્યાંજ કરી ‘જૂના સાહિત્ય પર, જૂની ભાષા રચના પર, જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર

પ્રદાશ નાંખ્યાજ કરશે અને પોતાના પૂર્વજોની તેમજ પોતાની બાપા પ્રત્યેની અપૂર્વ સેવા અને અગાધ પ્રીતિ વ્યક્ત કરશે; તેમજ જીનેતર ગૂજરાતી આલમ તે પ્રત્યે સમભાવ, ન્યાયશીલતા, અનબિનિવેશ, અને મધુરતાથી ભરેલી દૃષ્ટિ કરી તેની યોગ્ય ઠહર કરશે-એજ યાચના.

મુંબઈ, તા. ૧૯-૬-૨૭.

મોહનલાલ દલ્દીચંદ દેસાઈ.

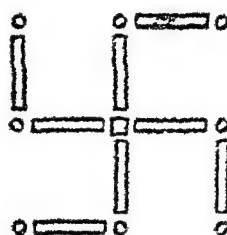
અનુલેખ

૧૧૪. ગત ડીસેમ્બરની ૨૭ મી તારીખે પાશ્વણુપુરમાં ત્યાંનો ડાયરનો ભંડાર જોવાની તક મુનિ ધીરવિજયની કૃપાથી મળી હતી, તેમાં આ ઋષભદાસ કવિ કૃત ‘જીવંતસ્વામી ના રાસ’ ની પ્રત જોઈ. તેની પ્રચલિત પરથી જણાયું કે તે રાસ સં. ૧૬૮૨ ના વૈશાખ વદ ૧૧ ગુરુવારે અંભાતમાં કવિએ રચ્યો હતો.

૧૧૫. વિશેષમાં સાથે સાથે કિંચિત્ શુદ્ધિ ખાસ નમ્બરે પડી તે જણાવી દઉં. ‘પ્રવેશક’ માં પૃ. ૧૭ પંક્તિ ૯ માં ‘ઉતારા’ એ શબ્દને બદલે ‘આદિ અને અંત ભાગો’ જોઈએ, અને તેજ પૃષ્ઠની છુટનોટમાં ઉલ્લેખેલ “જૈનયુગ”ને બદલે “જૈન શ્વે. કોન્કરન્સ હેરેડડ” હોવું ઘટે. મારા આ કવિસંબંધી નિબંધમાં પૃ. ૩૨, પંક્તિ ૧૧ માં ‘મહન’ને રથાને ‘મનહ’ છાપવું જોઈતું હતું.

મુંબઈ, ૨૭-૧-૨૮.

મોહનલાલ દલ્દીચંદ દેસાઈ.

શાંતિદાતા નમો નમઃ

અવતરણિકા:—

આવા સાહિત્યને અંગે તો ધણુએ લખવાનું હોય, લખવાની ઇચ્છા પણ હોય, સામગ્રી પણ યથાશક્તિ એકત્ર થઇ હોય, ગાંડીવ પ્રેસના, ગાંડીવની પણ્છમાંથી; શત્રુને સાવધાન કરનાર થડકારના ધ્વનિ તુલ્ય—ટંકારરૂપ ઠપકાએ સાંભળ્યા હોય, છતાં આખરે “કાંઈ પણ્છ બખ્યા વિનાજ પ્રજા પાસે મૂકવું” એવીજ જાણે કુદરતની પ્રેરણા ન હોય ! તેમ ધણો સમય વ્યતીત થવા છતાંએ, ફળ સમર્પ્યા વિનાજ પ્રસિદ્ધિમાં આણુવું પડ્યું છે, જે માટે વાંચકવર્ગની ક્ષમા વિના બીજું શું માગવાનું હોય ?

સાહિત્યના કાર્યને અંગે તો સંઘવી જીવજીવંત હોય એ શ્રી-હીરવિજયસૂરિ રાસમાં કહ્યું છે તેમ,

૧	૨	૩	૪	૫	૬
“કાજલ કાગળ કાંબળાઉં મળી,	કોડો	કાંબી	કાતર	વળી;	
૭	૮	૯	૧૦	૧૧	
“કોટિ કહોડિ કર કણુનું કામ,	કોડ ધરી	કળ્યું	ગુરનું	નામ.	
૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭
“કરણુ કરાનું કાયવશ કરી,	કવિતા કાવ્ય	કાવત	મનધરી;		
“એણીપરે શાસ્ત્ર તે કળે યાત, વાંકિ ન લહે વીયાની વાત”					

[આનંદ કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૧૨.

બ્યારે સત્તર કંઠકા એકત્ર થાય, અને તે વડે એક તાન એક ધ્યાન બાગી રહે તોજ સાહિત્ય કાર્ય કરી શકાય છે. તેમાંયે વળી ગૃહસ્થીયોને શારીરિક સાંસારિક અનેક ઉપાધિયો લાગેલી હોયજ કે જેમાંથી નપ્પત ચોરી કાચ કરવા એસવું એ મહાન ઉદ્ય હોય તોજ બની શકે.

અને ઋષભકવીર જેવા કોષક ગૃહસ્થજ્ઞ ભાગ્યશાળી હોય કે જે અનેક ઉપાધિયો હોવા છતાં સર્વોત્તમરીત્યા સાહિત્યની સેવા બળવી શકે. ઋષભકવીર જેવી સાહિત્ય સેવા બળવવા ગૃહસ્થીઓમાંથી હજી સુધી બીજા કોષ ઋષભદાસ ઉત્પન્ન થયાજ નથી એ વાત પણ નિર્વિવાદ છે. એજ હીરસરીશ્વરરાસમાં કવિ ઋષભદાસે પોતાની નિત્ય ચર્ચા લખતાં લખ્યું છે કે:—

“સ્તવન અઠાવન યોત્રીસ રાસો,

“પુણ્ય પસર્યો દીયે બહુ સુખવાસો. ૩૨

“ગીત થુધ નમસ્કાર બહુ કીધા,

“પુણ્ય માટે લિખી સાધને દીધા.” ૩૩

[આ. કા. મ. મૌ. ૫ સુ ૫૪ ૩૨૨]

એ સુબળ પદ સ્તવનો, ગહન વિષયના એક એકથી ચહિયાતા ૩૪ રાસાઓ અને કેટલાંયે સ્તુતિ નમસ્કારાદિ રચવા, એ ભગવતી શારદામાતની પરમ દયા મેળવેલા ઋષભદાસ વિના અન્ય ગૃહસ્થી કોણ કરી શકે ?

આવા પ્રાચીન સુરસકાવ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષર વર્ગની જરૂર હતી, પરંતુ “તે સમય સુધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાવ્યોને હજી પણ દાખી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ રુચ્યું નહિ.” તેમજ શ્રીયુત લક્ષ્યુભાઈ કેતેહચંદ હારભારી વખતો વખત કહેતા કે, “માત્ર સંસ્કૃત પ્રાકૃતજ નહિ ! સાથે સાથે બાળોપયોગી રાસાઓનું કાર્ય પણ કરાવો.” આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઈને પણ આવાં કાવ્યો વેળાસર બહાર પાડ્યાં છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આપેલ પ્રાચીન કાવ્ય, એ “ગૂજરાતી જૈન સાહિત્ય” છે અને એ સાહિત્યને—કાવ્યને “રાસ રૂપે આલેખવામાં આવે છે. “રાસનો” સામાન્ય અર્થ “ધ્વનિ કરવો, લલકારવું,

રાસ કીડા, અને કથા ” એવો થાય છે. તે ઉપરથી “ પદ્યકાવ્ય કથાઓને રાસ, રાસો અને રાસા ” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત જ્ઞાનની ખામી થઇ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેસોમાં પ્રચલિત ભાષા તે તે પ્રદેસોમાં ઓળખાતી થઇ ત્યારે, ગૂજરાતી ગદ્ય-ગ્રંથો અને સૂત્રોના આળાવબોધો તથા ટિપ્પાઓની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહાજનનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્ય કથા બંધ ગૂજરાતી ગ્રંથોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવબોધાય છે.

રાસાઓના પ્રખર અભ્યાસી શ્રીયુત મોહનલાલ દલ્દીચંદ દેશાધરજી, શ્રાવક કવિજ્ઞ ઋષભદાસ નામનો લેખ લખીને કર્તાની જીવની આપી છે જે અદલ તેઓના આભારી છિયે.

રા. રા. બળવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર મહાશયે, અતિ મહેનતે પ્રવેશક થોડા ગ્રંથની શોભામાં વધારો કર્યો છે જે માટે એઓશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છિયે.

શ્રાવક કવિ ઋષભદાસના સ્વહસ્તાક્ષરથી લખાયેલ ઇતિવિચાર રાસની આખી પ્રતિ શ્રીયુત મોહનલાલ દ. દેશાધર પાસે હોવાથી, કર્તાના હસ્તાક્ષરો જાળવવા માટે છેવટના પત્રનો એક પ્લોક મૂળ પાનાની જેવડોજ કરાવીને આ સાથે જોડ્યો છે. પ્લોક માટે પત્ર આપવા સારૂ શ્રીયુત મો. દ. દેશાધરના આભારી છિયે.

શ્રીમદ્ સૂરીશ્વર શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિનઃ શિષ્યરત્ન સુનિરાજ શ્રી રિદ્ધિવિજય, તતિશિષ્ય સુનિરાજ શ્રી સંયત્તવિજયજીએ આ

૧—જંદ ગ્રંથોમાં રાસક જંદ હોવાથી ને તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાહ્યોના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામાં આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પાડવાનો સંભવ છે.

કાવ્યની પ્રતો મેળવી હતી અને તેઓશ્રીએ આ 'મૌક્રિકનું' સંશોધન કર્યું હતું જે બદલ તેઓશ્રીનો પણ અતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છિયે.

અમારા તરફથી અત્યાર સુધીમાં સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી અને આવા કાવ્યોના ગૂઝરાતી અન્યો પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, કે જે પ્રયાસવડે આ અન્યને અમો તરફથી બહાર પડતા અન્યોમાં “અન્નાંદ ૭૦” (જેન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે અન્યાંક ૮ મા) તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવા બાગ્યશાળી થયા છીએ. ટાઇટલો ઉપર બૂલથી ૬૯ છપાયો છે.

અત્રે ફંડનો ટુંક ઇતિહાસ આપવો એ અયોગ્ય લેખાશે નહિ. મહંમ શેઠ હેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે પોતાના વીલમાં રૂ. ૪૫૦૦૦)ની રકમ, બીજી રૂ. ૫૫૦૦૦)ની અન્ય શુભમાર્ગે ખરચવા કાઢેલી રકમો સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં તેમના સુપુત્ર શ્રી. શુભા-ચંદ હેવચંદ ઝવેરી તરફથી મહંમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખરચવા કાઢેલા રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી આનંદ-ચંદ્ર સૂરીશ્વરની સલાહ અને ઉપદેશથી તથા શ્રી. શુભાચંદ હેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી, આ રકમોને એકઠી કરી મહંમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સને ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું. તેમજ યોગ્ય વ્યવસ્થા બજાવવા રહેવા માટે ટ્રસ્ટીઓ ત્રીસી ટ્રસ્ટીઠી કરાવવામાં પણ આવ્યું. મહંમ શેઠની દીકરી તે મહંમ શ્રી મૂળચંદ નગીનલાલેની વિધવા મહંમ બાઈ વીજકેરની આશરે રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ તેમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી મળવાથી, તથા મહંમ શેઠના ભત્રીજા અને આ ફંડના એક મુખ્ય ટ્રસ્ટી મહંમ શેઠ નગીનલાલે વેલાલાઈ ઝવેરીના વીલની રૂ. ૨૦૦૦)ની રકમ વધવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦)ના આશરાનું થવા ગયું છે. ફંડનો આંતરિય ભાવ “જેન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિક સાહિત્યની જેવું કે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત,

ગુજરાતી, ઇંગ્રેજી વગેરે ભાષામાં લખાયેલાં વંચાયેલા પ્રાચીન પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધો, લેખો વગેરેની જાળવણી, ખીલવણી, અને અભિ-
વૃદ્ધિ કરવાનો છે.”

આગમોદ્ધારક, આગમવાચનાદાતા, સાક્ષરશિરોમણિ આચાર્ય
મહારાજ શ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરના ઉપદેશથી આ ફાંડની સ્થા-
પના થયેલી હોવાથી તેમનું નામ ચિરંજીવ રહે એવા ધરાદાસહ આવા
કાવ્યોના સંગ્રહનું નામ “શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિ” રાખવામાં
આવ્યું છે.

આ પુસ્તક જોડે શ્રીમદ્સૂરીશ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિનું નામ જોડ-
વાયાં આવ્યું છે. તેઓનો ખ્વેલ આપવા બદલ શેઠ મોહનલાલ
હિમચંદ પાટરાકર સેક્રેટરી શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળના
આભારી છીએ.

મદ્રાસ શેઠ નગીનભાઈના સં. ૧૯૭૮ ના કારતક વદ ૫ ને
રવિવાર તારીખ ૨૦ નવેંબર સને ૧૯૨૧ ના દિનના ઉ. વર્ષ ૪૫ ના
થયેલા અકાળ મૃત્યુથી આ ફાંડના સર્વ કાર્યનો ભાર અમારા શિરે
પડવાથી જોઇએ એટલા પ્રમાણમાં કાર્ય થઇ શકતું નથી. શેઠ નગીન-
ભાઈ ફાંડની ૧૦/૧૧ વર્ષની કારકીર્દીમાં ૫૬ અંકો બહાર પાડવાને
ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા. જ્યારે અમે તે પછીના છેલ્લા પાંચ છ વર્ષમાં
માત્ર ૧૩ અંકોજ બહાર પાડી શક્યા છીએ. શેઠ નગીનભાઈના
આત્માને પરમાત્મા પરમ શાંતિ બક્ષે એવું ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કેશરીચંદ ડૂબ્બચંદ જેઓ સને ૧૯૧૬ માં ટ્રસ્ટીપણાથી
મુક્ત થયા હતા તેથી અને શેઠ નગીનભાઈ મેજાભાઈના અવ-
સાનથી ખાલી પડેલી બે જગ્યાઓએ શેઠ અચરચંદ કલ્યાણચંદ
ઝવેરી અને શેઠ નેમચંદ અલ્લેચંદ ઝવેરીની નીમણુંક કરવામાં
આવી છે.

અંતમાં એટલાં ઇચ્છી અવનઃશિક્ષાથી વિરમીશું કે આ અમારો પ્રયાસ સર્વ સાધનગ્રેમી જીવનને પ્રિયકર થઈ સુંદર સુરસ કૃપા આપનારો થઈ પડે. આવા પ્રયાસને જે પ્રજા તરફથી સાફ સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં ઘણાં મોક્ષિતકો પ્રજા પાસે મુકવા અમે અમારાથી જનનું કરી શકીશું.

હંસરાજ પ્રાગજી બિહીંગ
ગીરગાંવ, મુંબાઈ.
મહાશિવરાત્રી, સં. ૧૯૮૩

જીવજીવંદ સાકરચંદ જીવેરી,

હું અને બીજા ટ્રસ્ટીઓ.

અહીં અન્ય બંધાર પડે તે પૂર્વે આ સંસ્થાના એક હિસાબી સંચાલકના અકાલ અવસાનની અનિશય દિઃગીરી બહેલી તોંધ સેવાનું કાર્ય અમેને અમારા કમભાગ્યે પ્રાપ્ત થાય છે. આ કંડને મહંમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જીવેરીના સ્મારણાર્થે સ્થાપનાર અને સંસ્થાના ટ્રસ્ટી બાઈ શુલાબચંદ દેવચંદ જીવેરી દ્વારા આઠ દિવસની ડબલ ન્યુ-મેનિઅની માંદગી ભોગવીને અકાલે માત્ર ૩૮ વર્ષની ભરપૂરવાસ્થામાં સંવત્ ૧૯૮૩ ના ફાગણ સુદ ૫ ને મંગળવાર તા. ૮ મી માર્ચ સને ૧૯૮૭ ના રોજ પોતાની પાછળ પોતાની પત્ની બાઈ જશદેવ, ચાર પુત્રો તથા એક પુત્રીને મૂકીને દેહમુક્ત થયા છે. વિશેષ દિલગીરીની વાત એ છે કે તેઓનાં પત્ની બાઈ જશદેવ પણ માત્ર ઓગણીત્રીસ કલાકના વૈધવ્યયોગને ભોગવી બીજેજ દિવસે પોતાના પતિને પંથે પહોંચ્યાં છે. પરમાત્મા આ દમ્પતીના આત્માઓને ચિરઃસ્થાયી પરમશાંતિ બક્ષે એજ પ્રાર્થના છે..

જીવેરી બાઈ શુલાબ.
તા. ૧ એપ્રિલ ૧૯૮૭

જીવજીવંદ સાકરચંદ જીવેરી.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીના સ્મરણાર્થે તેમનાં નામથી
ચાલતી સંસ્થાના સંસ્થાપક.

સ્વ. લાલ ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી.

જન્મતિથિ

સં. ૧૯૪૫ ભાદરવા સુદ ૧૪.

તા. ૭-૯-૧૯૮૯.

સ્વર્ગવાસ

સં. ૧૯૮૩ ફાગણ સુદ ૫.

તા. ૮ માર્ચ ૧૯૮૭.

જેમના સ્વર્ગવાસથી સંસ્થાએ એક સેવાલાવી ટ્રસ્ટી ગુમાવ્યો છે.
પ્રભુ તેમના આત્માને ચિરઃસ્થાયી શાન્તિ અર્પો !

શ્રી આનંદકાવ્ય-મહોદધિ.

ભૌતિક ૮ મું.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Jave

BORN 1853 A. D., SURAT.

DIED 6th JANUARY 1906 A. D., BOMB

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपुरे.

निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्या

ચતુષ્પદ.

ચરણ પખાલ કરે સરસ્વતી; પુષ્પ લેઈ પૂજું ભારતી;
 ગુણ ગાઉ માતા સારદા; ત્રિપુરા તું મ વિસાર. ૮
 હંસગામિની હંસધ ચડી, વિદુષામાતા જંગમાં વડી;
 દેવી સમરે વાગેસરી, બુદ્ધિ આપઘ ચિત્તચોખ્ખું કરી. ૯

અક્ષ સુતા અક્ષાણી સાર, ચરણે ને ઉર * કંઠે હાર;
 વાણી ભાષા અક્ષચારિણી, દેવી કુમારી કીરતિ ધણી. ૧૦
 અક્ષવાદિની સરસવતિ દેવી, તૂઠી વચન દિધ તતખેવી;
 હંસવાહિની માતા સાર, તાંહરા ગુણોનો ન લહું પાર. ૧૧

તુઝવિણ અક્ષર એક નવિ લહું, તુઝવિણ મુરિખ નાંમજ કહું;
 સુરનર કિંતર સખલ નિધાન; તુઝવિણ કોઈ ન પાંમઈ માન. ૧૨

તુઝ વિણ વાદ કરઈ નર જોહ, માન ભિષ્ટ નર થાઈ તેહ;
 તુઝ વિણ નર પરદેસઈ જાય, જહાં એસઈ તિહાં નર હેલાય. ૧૩

તુઝ વિણ અંધસઈ સભા મઝરિ, †મુહુત ન પામઈ તે નર નારી;
 તુઝ વિણ નર બોલઈ આરડી, તિહારઈ લોક હસઈ અડખડી. ૧૪

જ્ઞાનવંત નર જહાં જહાં જાય, માન † મુહુત નર બહુ પૂજાય;
 નરનારી નૃપ લાગઈ પાય, જ્ઞાનવંતના સહુ ગુણ ગાય. ૧૫

જ્ઞાન વિના પદવી નવિ થાય, જ્ઞાન વિના મુગતિ નવિ જાય;
 જ્ઞાન વિના જાણઈ ધર્મ, જ્ઞાન વિના નાવિ સમજઈ મર્મ, ૧૬

તેણઈ કારણિ હું વંધુજ્ઞાન, હૃદય ધરે માતા તુજ ધ્યાન;
 તું તુઠિ મુખિ કરજો વાસ, ગાસુ કુમારપાળનો રાસ. ૧૭

મુખ જહવા મુજ કરો પવિત્ર, કુમારપાલનું કહું ચરિત્ર;
 મકપભદ્રેવ મહાવીર વિચોલી, અસ્યો નહિ કોઈ ભૂપાલ. ૧૮

રામ કૃષ્ણ શ્રેણિત મહારાય, નૃપ દોણીની કીરતી થાય; ૧૯
 પણિ એ નહીં દો તેહની જોડિ, કુમારપાલ ગુણ દીસઈ કોડિ.
 આગઈ ભરત બાહુબલિ હુઆ, જીવ જંત પણિ તિહારમ મૂઆ; ૨૦
 કુમારપાલ નૃપ મોટઉ સાર, અઢાર દેશ નિત પાલઈ અમાર.
 કુમારપાલ તે કહું કિહાં હવો, કવણુ જાતિ પિતા દોણુ સ્તબ્યો; ૨૧
 કવણુ માત કુંણુ તેહનો ઠાંમ, કવણુ દેશ કુંણુ તેહનો ગાંમ.
 જખૂદીપ અનોપમ કહું, ભરતદેવ તે માંહિ લહું; ૨૨
 ગુજરદેસ વસઈ અભિરામ, તિહાં દેઈથલી સુંદર ગાંમ.
 ગામ તણો દીસઈ બહુવાસ, ગઢ મઢ મંદિર ઉંચા આવાસ; ૨૩
 વસઈ વિવહારી વર્ણુ અઢાર, ઋદ્ધિ તણો નવિ લાઘઈ પાર.
 શ્રીજનના પોઢા પ્રાસાદ, ઈંદ્રિયુરીચુ કરતાં વાદ; ૨૪
 પોષધ સાલા પુણ્યના ઠામ, વસઈ દેઈથલી સુંદર ગાંમ.
 તેહનો રાજ ત્રિભુવન પાલ, ખાર ગામની કરઈ સંભાલ; ૨૫
 કાસમેરી દેવી સુકુમાલ, તસ ઉદરઈ ઉપનાં પંચ બાલ.
 કુમારપાલ બીજો મહી પાલ, કૃત્યપાલ ત્રીજો સુકુમાલ; ૨૬
 પ્રેમલદેવી છઈ અભિરામ, બીજી દેવલદેવી નાંમ,
 તિહુયણુ પાલનો એ પરિવાર, કુમારપાલ નર જુનેઠસાર; ૨૭
 જાતિ ખીત્રી કુલ ચચૂહાણુ, છત્રીસઈ રાજકુલી વહઈ આણુ.
 રાજકુલી છત્રીસઈ સોહઈ, નામ કહું સુણુજો સહુ કોઈ ૨૮
 ગોચર ગોલ અનઈ ગોહલા, કાઠી કિસારા નઈ કુંલલા.
 બરબઈતા બાબરીઆ જોહ, માડ મકુઆણુ ભલ તેહ; ૨૯
 જાતિ ઠાહિ માનઈ ડોરાઆ, સુમટ ભલા નર વર થોડીઆ. ૩૦

† દહેથલી-દેથલી ‡ કીર્તિપાલ પાં ૬ મોટા. x ચહુઆણુ.
 † જાવડા હીમા.

બાલા વીંઝાઈ નઈ વાઘેલા, વડી જાતિ કહીઈ વાઢેલ;
 યાદવ જેઠુઆ સોઈ સુભટ, જાડિયા નઈ પાસઈ જટ. ૩૦
 ડૂસોહલકી સાચા પરમાર, ક્ષત્રી †કખાવહઈ રણીવાર;
 જાતિ ચાવડા ચુડાસમા, ખાપ ગરાસ ન કરઈ તમા. ૩૧
 ખાંટ ખચર અનઈ ‡રાવલી, પતાઈ સરીખા ચહાં ભૂખલી;
 મસાણીઆ મોટા રજપૂત, પલાંણીઆ રાખઈ ધરસૂત. ૩૨
 હાલા જાલારણિનવિખસઈ, ધારઈઆ તે ધારઈ વસઈ;
 †ખારહઈઆ ખાંધઈ મહઈવાસ ખડગ તણઈ ખલિ ખાધ ગરાસ. ૩૩
 સરવઈઆ ક્ષત્રી તે સાર, પોઢી જાતિ કહીઈ પઢિઆર;
 છત્રીસ રાજકુલીઅ વખાંણી, સઘલામાં મોટા ચૂહાણ. ૩૪
 જીમ તારામાં મોટા ચંદ, જીમ સુર માંહિ મોટા ઈંદ્ર;
 જીમ પરવતમાં મેર વખાંણિ, તિમ ક્ષત્રીમાં જાતિ ચૂહાણ. ૩૫
 જેણઈ કુલી હુઓ કુમરનિંદ, જાણે પ્રગટયો ગગનિ દિણંદ;
 માન સરોવર જેહવો હંસ, જેણાઈ દીપાવ્યો ચઉલુક વંસ. ૩૬
 ઇક્ષવાક વંસ તે જગમાં સાર, સૂર્ય સોમ યાદવ પરિવાર;
 ચાહમાન ચઉલક છંદક, સીતાર વંસે રાજતિલક. ૩૭
 ચાપોદટ સિંધવ પ્રતિહાર, ચંદ્રકારા હકર જગિ સાર;
 સંકરકંકર નઈ સુરપાલ, ચઉલક વંસે બહુ ભૂપાલ. ૩૮
 ચંદેલ વંસ નઈ ઓહિલપુત્ર, ચઉલક વંસના રાખઈ સૂત;
 મજીરીક મકુઆણા અભંગ, ધાન પાલક નર રાખઈ રંગ. ૩૯
 રાજપાલક દધિલખ્યણ જેહ, તર દલીક નટ વંસહ તેહ;
 નિકુંભહુણ ભલહરિ અડવંસ, માખ પોખર સોઈ સુવંસ. ૪૦

સકલવંસ તેમાંહિ સાર, ચક્રલક વંસ તે અતિહિં ઉદાર;
 જ્યેષ્ઠવંસઈ હુઓ કુમરનરિંદ, તેહનો ગુરુ મુનિ હેમ સરિંદ. ૪૧
 હેમાચાર્ય કુમર નરિંદ, એક દિનકર નઈ બીજો ચંદ;
 બિંહુમાં પ્રેમ કેણિ પરિ થયો, કિમ પ્રતિબોધ રાગઈ લલો. ૪૨
 કેણુઈ દિવસઈ નૃપ બધકો રાજિ, કિમ વયરીનઈ આણ્યા વાજિ;
 કિમ મંત્રી કીધું સતોપ, કિમ સજનનો કીયો પોષ. ૪૩
 શ્રીગુન ભુવન કર્યા કેટલા, કહધસુંબિંબ ભર્યા તેટલાં;
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા કેહીપરિ કરી, કિમ સંઘવી થયો તિલક ધરી. ૪૪
 જૈન ધર્મ કિંમ પામ્યો રાય, અઢાર દેસ અમારિ કિમ થાય;
 સંઘ ભગતિ ભૂપતિ કિમ કરઈ. કેહીપરિઈ રાજરૂપી બિરદ ધરઈ. ૪૫
 કિમ ભૂપતિ પૃથ્વીઈ ભમ્યો, હૂસમ કાલ નૃપ કિમ નિગમ્યો;
 કેહી પરિ વયરીથી ઉગર્યો, કેતો કાલ નૃપ રાજીં કર્યો. ૪૬
 કુમારપાલ કિમ પામ્યો રાજ, તિહુ ભુવનધ કિમ વાંધી લાજ;
 કેમ કીધાં ગુન શાસન કાજ, સકલ ચરિત્ર મુખિ કહધસું આજ. ૪૭

ઢાલ

સાંસો કીધો સાંમલીઆ એ દેશી.

અથવા હમચીની (રાગ ગાડી)

ચક્રલુક વંશે રાજ ભૂચડ, છત્રીસ લાખ જસ ગામ;
 કનિ-કુળજતે દેશનો રાજ, કલ્યાણ કટક પુર ઠાંમ. ૪૮
 ગૂજર દેશ આવી તેણુઈલીધી, માર્યો પૃથ્વી રાય,
 નિજ સેવક નઈ દેસ ભલાલી, નૃપ નિજનગરઈ જાય. ૪૯
 ભૂચડ રાય નઈ પાટિ પનરમઈ, ઉપન્યો કુમર નરિંદ;
 સકલ ચરિત્ર કહધસું તે માંડી, સુણ્યો ધરિ આણુંદ. ૫૦

- ભૂઆં રાયનઈ કુમરી, સુંદર **મીશુલદેવી** નાંમ
તસ કંચુક નઈ થાનક આખો, ગૂજર દેસ અભિરામ. ૫૧
- એણું અવસરિ હવઈ ગૂજરદેસમાં, દેસ બલો વઢિયાર;
પંચાસરા તિહાં ગામ વખાણું, વસઈ તે લોક સુસાર. ૫૨
- સીલાંગસૂરિ ત્યાંહા આવી, બહુ આડંબર ત્યાંહ;
એક દિવસ શુભ સુકનહ જોવા, પુહુતા મહાવન માંહિ. ૫૩
- જોલી એક દીડી તિહાં ઝાડિ, માંહિતે બાલક એક;
રૂપિં ઈંદ્ર સરીખો દીડો, લખ્યણુ અગિ અનેક. ૫૪
- જેણું વૃક્ષે તે બાલિક પુઢિઓ, ન નમઈ છાયા ત્યાંહ;
ઉત્તમ નર હોસ્યે એ જગમાં, ગુરૂ ચિંતિ મનમાંહિ. ૫૫
- પાસઈ માતા દીડી તેહની, **રૂપસુંદરિ** તસ નાંમ;
પ્રેમ કરી ગુરૂ પુછઈ તેહનઈ, પૂર્વ વાત અભિરામ. ૫૬
- રૂપ સુંદરિ બોલે દ્વપ્પ ધરતી, સાંભલી ગુરૂ ગુણવંત;
ગૂજર દેસ ધણી મુજ સ્વામી, વયરી હણીઓ કંત. ૫૭
- આ બાલક હું ઉદરિ લેઈ નઈ, નાહી વનહ મઝારિ;
પૂત્ર જન્મહુઓ એણું થાનકિ, રહું એકલડી નારી. ૫૮
- સીલાંગસૂરિ તિહાં જ્ઞાન વિચારી, નામ ઠબ્યું વનરાજ;
ગૂજર દેસ ધણી એ થાસ્યે, એ કરમ્યઈ શુભ કાજ. ૫૯
- ગુરૂ જ્ઞાતી વલીઆ તવ વેગઈ, આવ્યા નિજપુર કામિ;
વિવહારી તેડયા તવ પાસઈ, કુમર કથાનઈ કામિ. ૬૦
- ગુરૂ જ્ઞાતી કહઈ સુણો આવક, આ વનમાં એક બાલ;
સોઈ કુમર જઈ લાવો ઈહાં, તે થાસ્યઈ ભૂપાલ. ૬૧

પદ્ય ૧૪;

હૃદા.

રાજ કરસણ સુતાં તુરી, મહિષિ ચંદ સુકીર;
 બાલપણથી સેવીઈ, સુખ લહીઈ સરીર. ૬૩
 તેણુઈ કારણિ એ બાલનઈ, જઈ લાવો તુમો આંહિ;
 સરીર સુશ્રુષા નિતિ કરો, રાખો નિજ ધરમાંહિ. ૬૩

આપાઈ.

વિવહારી તવ વનમાં જઈ, માત પુત્ર નઈ લાવ્યા સહી;
 રાખ્યાં નિજ ધરિ જહાં આવાસ, ભોજન ભક્તિ કરઈ નિત્ય ખાસ. ૬૪
 અનુક્રમિં વાધઈ તે બાલ, કીડા સખલ કરઈ ભૂખાલ;
 વિવહારીના બાલિક તણુઈ, મારઈ ફૂટઈ ઈંમહુ અવગુણે ૬૫
 શ્રાવક કહઈ એ મોહું પાત્ર, ધર સરીખી નવિદીસઈ યાત્ર;
 સિંહ તણું બાલિક અતિભલું, પણિ સોમઈ વનમાં એકલું. ૬૬
 વિવહારી મિલીયા તેણીવાર, માતા નઈ જઈ કર્યો જૂહાર;
 જાહનની તુમ્હ સુત મોટો થયો, વિણસ્યઈઈહા વણિગમાં રહ્યો. ૬૭
 તુલો કરો કો નૃપની સેવ, તુઠી વચન દીધ તતખેવ;
 માતા પુત્ર બેહું ઉલાસ, સોઈ ગયા માહિલાનઈ પાસ. ૬૮
 સૂરપાદ માહિલો જોહ, ગાંમ નગર પુર લૂંટઈ તેહ;
 તેહનઈ પાસઈ વનરાજ ગયો, ચોર શિરોમણી તે પણિ થયો. ૬૯
 લૂટી દેશનઈ વાસઈ વન અન્ય દિવસ નિંપાયાં અત્ર;
 ધૃત વિના તે બધસી રહ્યા, ઘણા દોષ લૂખાના કહ્યા. ૭૦
 લૂખું જીમતાં ગતિ મતિ જઈ, લૂખું જીમતાં ધૂનઈ *કાય;
 લૂખું જીમતાં બલ બુદ્ધિ ગલઈ, મૂકિ સો બાલ્યો નવિ બલઈ. ૭૧

‡ ગજ ‡ નઈ ‡ હવે ‡ સેવ્યો ફલ આપઈ તતખેવ * પાય.

તેણુમ કારણિ ધૃત ભોજન સાર, જીમ અસ્ત્રી મંડણ સિંહુગાર;
 નરનું મંડણ જીમ પાધડી, તિમ ભોજન મંડણ ધૃત ધડી. ૭૨
 જીમ ગંજનું મંડણ સિંદૂર, જીમ રણનું મંડણ નર સર;
 નદી તણું મંડણ જલપૂર, તિમ ભોજન મંડણ ધૃત ખૂર. ૭૩
 કીધાં ઉડદ તણાં દોલકાં, ભાંજી સોઈ કર્યાં મોકલાં;
 ધૃત તપેન્દ્રા માંડિ ધર્યાં, જીમતાં તપીઆ લોચન કર્યાં. ૭૪
 તેણુમ તપીઆ ધૃત લાગઈ પાય, જેહથી રત્ન કુંડલ પણિ થાય;
 સાંધ્યાં હુંગરી માંહિં ઝોલ, ધૃત મિલ્યું તો થયો કલ્લોલ. ૭૫
 ધૃત ન કહું અમૃત †કહધવાય જેહથી વાધિ નરનું આય;
 વૃદ્ધ, બાલ, પસુનઈ ગમઈ, તો વનરાજ કિમ લૂખું જમઈ. ૭૬
 તેણુમ કારણિ નર તેડયા સહિ, આણો ધૃત તુલો કહધનું ધડી.
 ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં આલ્યા વહી, ધૃતની ખજરી કિહાં નવિલહી. ૭૭
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં ત્રુટધ કાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન રહધ માંમ;
 ત્રિણિ મિલધ તિહાં વિણુસઈ દાંમ, ત્રિણિ મિલધ તિહાં ન વસઈ ગામ. ૭૮
 અતિસાર શીતલ હેડકી, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં પ્રાણી દૂખી;
 ધણુધ દ્રષ્ટાંતઈ ત્રિણિ જણુ જીહાં, નિશ્ચઈ કામ ન થઈ તિહાં. ૭૯
 ત્રિણિ પુરૂષ ધૃત કારણિ ગયા, તે પણિ પંથઈ બઠસી રહ્યા;
 ચિહું પાસેં નર જૂઈ જસઈ, એક વધીઆયત દીઠો તસઈ. ૮૦
 પથી એક આવતો જાંણીઓ, સિરિ કુંડલી જાતિ વાણીઓ;
 ત્રિણિ પુરૂષ ગયા તિહાં બપો, મુકિ કુંડલી મસ્તકિ થકી. ૮૧
 તવ કુંડલીક, સુંમ્યો વીર, બિધ ભાંજ્યા ત્રિણિ રાખ્યા તીર;
 લેઈ કાંમહું સાંધધ બાણુ, નાહા નર તે લેઈ પ્રાણુ. ૮૨

કાયરનર ઝાલઈ હથીઆર, રણિ સંગ્રામઈ કરઈ વિચાર;
 નાસું નાસું સાતું કિહાં, સંકા હુધ નિજ ધોતિ માંહિ. ૮૩
 અસા પુરૂષ તે કહ્યા ગમાર;; ફેક ફજેત કરઈ હથીઆર
 એ જઈ સુર પુરૂષનું કામ, સીમ કસીજો નહીં તિહાં ગાંમ. ૮૪
 જો કાયર તો સ્યા હથીઆર, જીમ ધન, યુદ્ધિ વિના વ્યાપાર;
 સોઘ પુરૂષ દૂખ પાંમઈ હાથ, ખડગ ભલું સૂરાનઈ હાથિ. ૮૫
 સૂર પુરૂષ જાતિ વાંણીઓ, ધીરજ ગુણ અગિઈ આંણીઓ;
 લેઈ ધનુષ નઈ મૂકાઈ તીર, નાઠા ત્રિણિ રાજના વીર. ૮૬
 આવી વેગ કહિઈ વનરાય, ધૃત લેધ ફૂડલીઉ જાધ;
 પણ બલીઓ નવિ જઈ ગ્રહો, ઓ આવધ નર સાંહમો વહો, ૮૭
 વનરાજિ બોલાવ્યો હેવ, વિનય કરી નર તેડ્યો ખેવ;
 જાઅંબક નાંમઈ જાંણીઓ, ધૃત આપી બોલ્યો વાંણીઓ. ૮૮
 સ્વામી તું પૃથ્વી નઈ યોગ, તાહરઈ કર્મિ ઘણો છધ ભોગ;
 કુણ કારણિું તું વગડેં ભમઈ, રાજહંસ છીલર કિમં * ગમંઈ ૮૯
 તવ વેગઈ બોલ્યો વનરાય, † ભલઈ પ્રધાન નહીકો આજ;
 જો તું માહરઈ પાસઈ રહઈ, તો હું સોઈ કરં જીમ કહઈ ૯૦
 પાસઈ સોઘ રહો વાંણીઓ, એક અવસર તેણઈ જાણીઓ;
 ભૂઅડરાય તણા નર જોહ, ધન ઉધરાવા આવ્યા તેહ. ૯૧
 ચઉવીસ લાખ સોનઈઆ ભરી, આરસહઈ વાજ કરિ ધરિ;
 આલ્યા તે ધન લેધ જસઈ સો લૂંટી નર લીધો તસઈ. ૯૨
 સખલ ખજનો આવ્યો હાથિ, શુભટ બહું મેલ્યા સંધાતિ;
 થાંણુભાંજઈ વહઈ વાણીઓ, રાયધ યુદ્ધિ સાગર જાણીઓ. ૯૩

ધણો દેસ કાંધો તેણુઈ લાથિ પોતાની વાલી ગુજરાતિ;
 બૂચાડ બૂપઈ જાણુઈ જસઈ, દિરી ગુજરાતિ ન આગ્યો તસઈ. ૯૪
 હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, ભૂમી ભલી દીસઈ કુણુ કાંમ;
 નગર અનોપમ વાસુ ગાંમ, જમ રહઈ મુજ પૃથ્વીમાં નાંમ. ૯૫
 એણુઈ અવસરિ દીડો ગોવાલ; ભૂપઈ બોલાવ્યો તતકાલ;
 અરો! મુપુરપ તુલો ચારો ગાય, જઈકો પૃથ્વી જહા બલકાય. ૯૬
 બોલ્યો આણુલલીઓ ગોવાળ, ભૂમી ભલી આપું ભૂપાળ,
 નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, બિહું ચાલ્યા મુંદર વનમાંહિ. ૯૭
 કોતગ કારણિ આપ્યો સ્થાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડઈ કાંન;
 નાકો લુંડી ધાયો સસો, કોતગ દેખી રાજા હસ્યો. ૯૮
 દિરીઓ જહાં સસસો કુતરો, જેણુઈ થાંનકિં લુંડી ક્યો. (૬૩)
 તે પાછેરો મુંડી કામ, ભલી ભૂમિ તિહાં વાસુ ગાંમ. ૯૯
 બાર ગાઉ દિરતો વિસ્તાર, ગઢ, મઢ, મંદિર, પોલ, પાગાર.
 ચઢરાસી ચોહુંટા ચઉશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ. ૧૦૦
 દંતારા દોસીના હાટ, વેચઈ સાર પટોલાં પાટ;
 વેચઈ શાલૂ સખરાં ચીર, જેણુઈ લખ્યાં જઈ આવન વીર. ૧૦૧
 માણિયુજી મોતી તોલાય, નાણુવટિ નાણાં પરખાય;
 ગાંધીને હાટે ગંધીઆણા, વઢઈ જહાં બહુ બઈસઈ જાણુ. ૧૦૨
 માલી, તબોલી, મણીયાર, વેચઈ તેલ મુગંધી સાર;
 વસઈ દેશીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાઘઈ પાર. ૧૦૩
 વિવહારિ બહુ વાસઈ વસઈ, કાંદિ મોટિ લઈ બઢા હસઈ
 વાઢાણુ તણી ‡ વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરઈ પરની તાતિ. ૧૦૪

ફડીઆ, સાથરીઆ પરતાગ, રસીઆ બહું આલાપાઈ રાગ;
 ચોટુંટા બણતા ચારણ ભાટ, * ત્રિફોલીઈ નાયઈ નટનાટ. ૧૦૫
 વણું અઢાર તણો તિહાં વાસ, કો કહઈની તિહાં ન કરઈ આસ;
 વિવહારી શુદ્ધિ સહુ પાલઈ ખરી, ન લીઈ કો કેહઈનું ધન હરી. ૧૦૬
 રાજભૂવન નિંપાયાં તિહાં, બહુ રચના કીધી છંદ જહાં;
 હયવર ગજની શાલા કરઈ, જોતાં નરનારી ચિત્ત ઠરઈ. ૧૦૭
 આયુધ સાલા રથના ઠાંમ, લેખ સાલા તિહાં અભિરાંમ;
 કરઈ માંડવી રાય સુજાણ, વિવિધ વસ્ત તિહાં લાગઈ દાંણ. ૧૦૮

ઢાલ આખ્યાની.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ દેશી.

રાગ. આસાઉરી સિંધુઆ.

સૂપ સકલાત નઈ ભયરવ મસર, શાલૂ અતલસનો નહિં પાર;
 ચીર, ચુંનડી, મોલિ પીતાંખર, હીર ચીનીઈં સાર. ૧
 હીંગ મરી નઈ તરવું સીસું, સાકર નઈ સોપારી;
 મોટી માંડવી પાટણ કેરી, આવઈ કુલ વ્યાપારી. ૨
 ત્રાંણુ પિત્તલ રૂપુ સોતું, મુગતાફલની જોડ;
 સખલ માંડવી પાટણ કેરી, આવે ટકોની કોડિ. ૩
 લવિંગ એલચી કપુર અરાસ, જયફલ જાવંત્રી;
 દાંણુ માંડવી મહાજન આપઈ, બધઠા મહંતા મંત્રી. ૪
 ખાંડ ટેપિરા અભરખ પાંચ, સિંગોડા નઈ દ્રાખ;
 પાટણુ માંડવીઈ બહુ આવઈ, દાણુ ટકોના લાખ. ૫

દ્વિતીયા

લખ્ય દાંણુ લોકજ દીર્ઘ, કર્ઘ સખલ વ્યાપાર;
પુણ્ય ખેત્ર પાટણુ તણો, સુણુયો સહુ વિસ્તાર. ૫

અષ્ટપદ.

વિસ્તાર કહમ્હિં પાટણુ તણો, વ્યાપારી વણુનરો ધણો;
અનેક પુરપ તિહાં આવર્ઘ જાઈ, વિવિધ વસ્ત તિહાં વેચાય. ૬

પુણ્ય તણી શાલા તિહાં શુદ્ધ, માગઈ જલ નઈ પાપ દૂધ;
દાંન, માંન અનઈ વિસરાંમ, અતિ શોભઈ પાટણુ પુર ગાંમ. ૭

શ્રી જીતના પોદા પ્રાશાદ, ઇંદ્રપુરીસ્થું કરતા વાદ;
પોપધ સાલા પુણ્યનો ઠાંમ, વાડી વન દીસઈ અભિરાંમ. ૮

સહસ લિંગની શોભા ધણી, ઉપમા માંનસરોવર તણી;
કમલ બહુ જલ મીઠઉ માંહી, હંસ, મોર, બગ, ઝીલઈ તિહાં. ૯

મચ્છ, કચ્છ, મંદુક બહુ તરઈ, ચક્રવાકી જલ ક્રીડા કરઈ;
દ્વિરતાં વાડી વન નચ્ચારામ, નાલિ કેલી આંખા અભિરામ. ૧૦

અંપક, નાગ અનઈ પુત્રાગ, તાલ, તમાલ અનઈ વર શાગ;
જાંખૂ દાડિમ દીસઈ ધણાં, ચંદન વૃક્ષ બહુ રલીઆમણાં ૧૧

કૂંપ કુંડ બહુ વાળ્યો ધણી, કુંચમૃત ભરઈ સ્ત્રી સોહાસણી;
કુશ ક્રીડા કરતા બહુ લોક, ધરિ ધરિ મંગલ પણિ નહીં શોક. ૧૨

બાવન વવા જસુ નનગર મઝારિ એક ચિતઈ સુણુયો નરનારી;
પાટણુ નગરી તણી ઉપમા, કવિઈ કેલવી આંખ્યા વવા. ૧૩

વાડી, વન નઈ વાળ્યો ધણી, વાલો વેલી વનિતા સિરિધણી;
વિવેક, વિચાર, વ્યાખ્યાની વસઈ, વાદી, વીર પાછા નવિ અસઈ. ૧૪

* ત્યાંહા સાલા † આપઘ. + અભિરાંમ x બહુરાંન ઈઆંખુ ÷ નગરિ.

વેણા, વંસ, વેશ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણરાસ;
વહુરા, વાણીઆ વર વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંભિ મઝારિ. ૧૫

વૈદ વાસના વિસ્તવ ધણા, વિશ્રામ હામ તે રહધવા તણા;
વર્ણ અઢાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અનોપમ ખાસ. ૧૬

વિસ્તુ મૂરતિ અનઈ વેદીઆ, વેષધારી નઈ બહુ વરતીઆ;
વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭

વયણુ શુદ્ધ નઈ વિદ્યાવંત, વણુકર તણો ન લાભઈ અત;
વસન, દાન, શીલ, તપધણી, વિચિત્રાઈ વરધોડા તણી. ૧૮

વાજી, વહધવ અનઈ વીજણા, વાંનર, વાધ રાય અંગણિ ધણા;
વિદ્રુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ ચવારિ, છાંટઈ રાગને દરખારિ. ૧૯

વાજીત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;
વધરાગીનું કરં વખાણુ, વસઈ લોક પરવેદન જાંણુ. ૨૦

વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઈ, નરસમુદ્ર પાટણ કુણુ કલઈ;
ઉદધી આભ મળ્યા જો નઈ, તો પાટણુનર સંખ્યા થાઈ. ૨૧

એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જોવા પાટણુનો વિસ્તાર;
સાંઝઈ સાથઈ ચોહુટઈ ચઢ્યા, કર્મ સંયોગે ભૂલાં પડ્યાં. ૨૨

રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;
વેગઈ તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩

સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, ભૂલાં પડ્યાં અહો નર નારિ;
સોંધોસ્વામી પણિ નવિ જડયો, વણિગ રત્ન જીમ સાયર પડયો. ૨૪

સ્વામી નામિઈ રાણો એહ ડાખી આંખઈ કાંણો તેહ;
એણઈ ઇંધાંણું મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

- રાઈ વેગઈ વગ્નવ્યો પડો, રાંણા કાંણા આવી ચઢે;
સકલ એકઠા થાઓ આજ, નૃપનઈ કાંઈ પૂછ્યાનું કાંઈ. ૨૬
- રાણા કાંણા ડાખી આંખી, નવસઈ નવાણું બાખી;
મિલ્યા એકઠા નૃપ દરખારિ, ભૂપઈ તેડાવી સા નારિ. ૨૭
- સોધી લીધું તું તાહરો ઘણી, તુઝ કારણિ ખપ કીધી ઘણી;
નૃપ વચને તે સોધઈ નારિ, પુરપ ન દીસઈ તેણું દારિ. ૨૮
- સાંખી એહમાં નહી મુઝ કંત, રાય વિનોદ તિહાં થયો અલંત;
ફિરી પઢો વગ્નવ્યો જસઈ, રાણો કાંણો આવ્યો તસઈ. ૨૯
- નારિ એલખી લિઈ ભરતાર, પંડિત કવિયણુ કરઈ વિચાર-
નરસમુદ્ર એ પાટણુ સહી, નરનારી સંખ્યા નવિ લહી. ૩૦
- નર સમુદ્ર પાટણુ એ સહી, કવિ કથાએ વિવરિ કહી;
જેણું નગરઈ ઋષ્ટું નાટિક નૃત્ય, પંડિતજન પાંમઈ બહુ વૃત્તિ. ૩૧
- રાસ રમઈ તિહાં બહુ બાલિકા, સુર મોહિ રહઈ સ્વર્ગે ચક્રા;
પાંન ફુલ તણા ભોગીઆ, જેણું નગરિં કો નહીં રોગીઆ. ૩૨
- કામિની કંકંતમાં સખસો પ્રેમ, સુરધરિ (ધંધ્ર) ઇંદાણી જેમ;
ભમર ભોગ પુરંદર ઘણા, વાસ બહુ લઘુમાલિણુ નણા. ૩૩
- મૃગ નયણી નારી પદમણી, વસઈ હસ્તની નઈ ચિત્રણી;
જ્યાગી જહાં ગડઈ નનિશાંણુ, ઈવસઈ લોક પરવેદન જાંણુ. ૩૪
- મયગલ માતા નઈ મદ ભર્યા, ધુધર ઘંટ સિણુગાર્યા કર્યા;
અસી નગરની ઉપમ કહું, ઇંદ્રપુરીથી અધિકી લહું. ૩૫
- જેહનો સ્વાંખી નૃપ વનરાજ, ત્રિણિભુવન જસ માંનઈ લાજ;
જેહનું ગજરથ ઘોડા બહુ, જેહનઈ સીસ નમાવઈ સહુ. ૩૬

જેહનધઝાઝી અંતે ઉરી, જેહનધ ધરિ બહુ લક્ષ્મી ભરી; ૩૭
 નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, ગોવાલીઆનું રાખ્યું નાંમ. ૩૮
 અણહલવાડું પાટણ ગામ, વસઈ લોક વાર અભિરામ, ૩૯
 નગરધણી ચિંતઈ વનરાજ, શ્રી ગુરુનઈ સંભારે આજ. ૪૦
 સીલંગ સૂરિ નઈ તેડી કરી, રાજ થાયના તિહાં પણિ કરી; ૪૧
 પચાંસરઈ કીધું પ્રાસાદ, સોવન ઘંટા વાજઈ નાદ. ૪૨
 પંચાસરો જિન પાર્શ્વનાથ, થાપિ મૂરતિ જગિ વિખ્યાત; ૪૩
 સંવત આઠ નઈ બિલોતરે, થાપી પાટણ નઈ રચના કરઈ, ૪૪
 વરસ પંચાસઈ પાંચો રાજ, વરસ સાઠિ તપ્યો મહારાજ; ૪૫
 જૈન ધર્મ આરાધી કરી, વનરાજી † તવ શુભ ગતિ વરિ. ૪૬
 જસ પાટીં હુઓ જોગરાજ, પાંત્રીસ વરસ તપ્યો મહારાજ; ૪૭
 ખીમરાજ હુઓ તસ બાલ, પચવીસ વર્ષ તપ્યો ભૂપાલ. ૪૮
 તેહનો ભૂચડ સખલ જગીસ, તપ્યો વર્ષ તે ઓગણત્રીસ; ૪૯
 વચરસીહ હુઓ ગુણ ખાણી, પચવીસ વર્ષ રહી તસુઆણ. ૫૦
 રંનાદિત પાટિં પાંચમઈ, પનર વરસતે રંગિઈ રમઈ; ૫૧
 સામંતસિંહ હુઓ નર જેહ, સાત વર્ષ નર તપીઓ તેહ. ૫૨
 સાંત પાટિ (એ) એણિપરિ થાય, વરસ એકસો છતું જાઈ; ૫૩
 તેણઈ કુલિ કો ન હુઓ પુત્ર, ભાણેજઈ લીધું ધર સૂત્ર. ૫૪
 તે *અધિકાર કહું તે સુણો, કણુરાય સુત ભૂચડ નણો; ૫૫
 તાસ પાટિ ચંદ્રાદિત હવો, †સોમાદિત નૃપતે અભિનવો; ૫૬
 તાસ પાટિ ભવનાદિત સોઈ, ત્રિણિ પુત્ર તેહનઈ પણિહોઈ. ૫૭
 રાજકુંઅર દહડક અભિરામ, એત્રિણિ કુંઅરનાં નાંમ; ૫૮
 રાજપુત્ર જ્યેડો જે ભલો, દેસ વિદેસ ભમઈ એકલો. ૫૯

પાટણિ દેખઈ તે પણિ ગયો, સોમેશ્વર આગલિ તે રહ્યો;
 ઈસિ દેવ પૂજ્યો ઉલાસિ, વાંણી તાંમ હુંઈ આદ્રસિ. ૪૮
 આણહલવાહું પાટણુ છહાં, રાજકુમર ચાલી ગયો તિહાં;
 સામંતસીંહની ભગની નેહ, પ્રેમ ધરી, તુઝ વરસઈ તેહ, ૪૯
 ઈસિશબ્દ સાચો મતિ ગ્રહી, રાજકુમર ચાલી ગયો વહી;
 આવ્યો પાટણુ નગર નિવેસ, ચિત્ત વિમાસઈ કવણુ કરેસ. ૫૦
 એણુઈ અવસરી પાટણુનો રાય, † ચઢી અશ્વપર વાડી નાઈ,
 હંસ ગતિ ચાલઈ રેવંત, એણુઈ અવસરિ આગક મારંત. ૫૧
 હાય હાય કુંભર ઇંમ કહઈ, વચન સુણી નૃપ ઉભો રહઈ;
 સામંતસીંહ ઇંમ ઉત્તર કરઈ, હાય હાય મુખિ કાં ઉચરઈ. ૫૨
 ફહાં.

રાજકુંભર મુખિ ઇંમ * કહઈ, સાંભલિ નૃપ મુજ વાત;
 છહારઈ નેહવા કરિ ચઢઈ, તિહારઈ તેહવાં સાત. ૫૩
 શસ્ત્ર, શસ્ત્ર, વાંણી, તુરી, નર, નારી, વેણાય;
 છહારઈ નેહવાને મિલઈ, તિહારઈ તેહવાં થાય. ૫૪
 તું સુપુરુષ અશ્વઈ ચઢ્યો, હય ચાલઈ શુભ ચાલિ;
 એણુઈ અવસરિ નૃપ રાજઆ, આગક તુરિ મ ધાલિ. ૫૫
 એણુઈ વચને નૃપ હરખીઓ, પરખ્યો હઈડાં માંહિં;
 કુમારકલા નાંણી કરી, ભગનિ દીધી તાહિં. ૫૬

હાલ ત્રિપદીના

(રાગ કેદારો)

ભગનિ લિલાદેવી સારી, જસ રૂપિં ગઈ રંભા હારી;
 પરખ્યો રાજ વિચારી.....હો.

૫૭

સુખ વિલસઈ સુખિં ભૂપાલ, જાતો સોઈ ન જાણુઈ કાલ;
રાણી ઉદરિઈ હુઓ બાલ.....હો.

૫૮

કર્મિં મરણુ લહઈ તસનારી, ઉદરિ બાલ રહ્યો સુવિચારી;
કાઢ્યો પેટ વિદારી.....હો.

૫૯

કર્મ ઉદય આવઈ નર જીહારઈ, શુકસસા બલ થાઈ તિહારઈ;
જરા કૃષ્ણ નઈ મારઈ.....હો.

૬૦

કર્મિં નલ નઈ વીતું જોઈ, દશરથ રામ વિયોગી હોઈ;
રાંમ હરિ દૂખ જોઈ.....હો.

૬૧

હરિચંદ્ર દૂખ ધર વહઈનીર, કાઢ્યા દુપદી કેરાં ચીર;
દૂખ લહઈ વિક્રમવીર.....હો.

૬૨

કર્મિં પાંડવ પૃથવી હારઈ, કોણી પુત્ર શ્રેણિક નઈ મારઈ;
વાઘણી પુત્ર વિહારઈ.....હો.

૬૩

કુખેરદત નઈ હુઓ કુયોગ, બહઈની વરી માતાસું ભોગ;
શનતકુમાર સહઈ રોગ.....હો.

૬૪

કર્મ તણી ગતિ વિષમ લહેવી, કર્મિં મૂઈ લીલાદેવી;
નૃપનઈ દૂખ દહેવી.....હો.

૬૫

ફહા

કુવેસ ધરિ ભાગું દહઈ, ગરઢપણિ દહઈ અનાથિ;
દહઈ આપહકી ભુંહડી, ગઈ પીહારઈ હાથિ. ૬૬

ત્રિશુન્ધ દુષ્ણ ન વિસરધ, જીમ ધન આવ્યું નય;
દિવાંગત દેવી હવી, ચિંતાતુર હુઓ રાય. ૬૭

હાલ

ત્રિપદિનો

ચિંતાતુર પૃથવીપતિ થાઈ, આલિક દેખી દુષ્ણ પલાય;
જન્મ મહોત્સવ ૧ કરધ રાઈ...હો. ૬૮

મૂલરાજ દીધું તસ નામ, વાધઈ કુંભર કલા અભિરામ;
ચોવનવય હુઓ તાંમ...હો. ૬૯

મામઈ રાજ દીધું તસ સાર, વલી પાછું લીધું તેણીવાર;
ખીજ્યો સોય કુંમાર...હો, ૭૦

લાગ લલો ભાણેનઈ જહારઈ, મામાનઈ લેઈ માર્યો તિહારઈ;
છત્ર નિજ મસ્તકિ ધારઈ...હો, ૭૧

હહો.

છત્ર લેઈનઈ સિરિ ધરઈ, લીધું મામા રાજ;
ગુણ કેડઈ દોપજ હુઓ, મરણ ગયો મહારાજ, ૭૨

અઉપધ.

જામાતા, વીંછી નઈ વાધ, મદિરા પાંતી, મૂરખ અભાગ;
ભગની સુત, પૃથવીતો નાથ, કીધું ગુણ નવિ જાણુઈસાત. ૭૩

ગુણ કેડિં અવગુણ એ હવો, ભાણેનથી માંમે મૂઓ;
રૂગૂજરધણી હુઓ મૂલરાજ, ભાણેન નઈ લાગી લાજ. ૭૪

સવત નવ અઢાણું જસઈ મૂળરાજ રાજ થયો તસઈ;
તેહનઈ પુત્ર હુઓ આમુંડ, તેર વરસ તપ મોઈઅખુંડ. ૭૫

વસન્તા પુત્ર હુઓ તસ ખાસ, રાજ કરધ ૧નર સોઈ છ માસ;
 દુર્લભરાજ કરધ તિહાં સાર, ખટ મહિનાને વરસ અગ્યાર. ૬૬
 તેહનઈ પુત્ર હુઓ એક ભીમ, તેણુઈ ઉતમ કુલિ રાખી સીમ;
 વરસ અઠતાલીસ પાલ્યુ રાજ, દિવંગત હુઓ મહારાજ, ૭૭
 ભીમરાય નમ સ્ત્રી બિધ સતી, વિક્રાંતા દેવી નઈ ઉદયમતી;
 વિક્રલદેવી સુત તે ખીમરાજ, ઉદયમતી સુત સખલી લાજ. ૭૮.
 નામિં કર્ણનૃપ સખલો જોહ, ખીમરાજથી રલહુડો તેહ,
 ભીમઈ રાખી સ્ત્રીની લાજ, દીધું કર્ણતણુઈ તવરાજ. ૭૯
 ઝસોય કર્ણ જગિ મોહો હવો, જાણે સૂર ઉગ્યો અભિનવો;
 અધિક પ્રતાપી નહીં અન્યાય, સાત ડાઝ દૂરિં કીઆ રાય. ૮૦
 ડંડ, ડાંડ નઈ હુખી જોહ, ડાડણિ, ડાકણિઓ કાઢ્યા તેહ;
 ડર છતો દૂરિ કીઉ ડંભ, કાઠી રોખ્યો કીર્તિ થંભ. ૮૧
 વરસ ઓગણત્રીસ ભૂપતિ ભયો, કર્ણરાય દેવંગત થયો;
 રાયતણી પટરાંણી ચંગ, મીણુલસુત હુઓ જોસંગ. ૮૨
 તે જોસંગનો સુણો અદાવત, કર્ણાટીક છધ દેસ વિખ્યાત;
 રાજ કરધ જય=કેસરી તિહાં, મીણુલ તેહની પુત્રી સહી. ૮૩
 થોવનવંતી દીડી જસઈ, વિવાહ કર્ણસું મેલ્યો તસઈ;
 ભૂપ ન પરણુઈ મીણુલ તણુઈ, રૂપ વિના રાજ અવગણુઈ. ૮૪
 મીણુલ મનિં ૪તવ કરધ વિચાર, કાષ્ટભક્ષણુ કરસું નિરધાર;
 અષ્ટ કુમરી જે પુઠિઈ હતી, બલવા સજ્જ થઈ તે સતી. ૮૫
 હવી વાત જવ જગિ વિખ્યાત. માર્છ વીનવીઓ તવ નરનાથ;
 પુત્ર વચન મુજ માનો આજ, એણી વાતઈ હુધ ક્ષત્રીલાજ. ૮૬

જોડ વસ્ત આપણે આદરી, તે કિમ મુંડી જમ પરિહરી;
 પરણો પુત્રી રાખો ઘંઘો પરીતિ, મનિમાંનિ પછઈ કર્યો પ્રીતિ. ૮૭
 વારવાર જનની કહઈ જામ, કર્ણુરાય તે પરણ્યો તામ;-
 મીણલ શીલવતી સુકુલીણ, કલા ભક્તી પણિ રૂપિં હીણ. ૮૮
 તેણઈ કારણિ નવિ માંનઈ રાય, મીણલ મનિ ચિંતા રૂઢાળ થાય;
 ભોજન ભલ સોલઈ શૃંગાર, પુરૂષ વિના ર્યો ઉમુજ અવતાર. ૮૯
 માત, પિતા, અંધવ મુજ બહુ, પુરૂષ વિના તે ઈવથા સહુ;
 કંતઈ માંની જા ધરિ નારી, કોડી સગાં તેહનઈ સંસાર. ૯૦
 એકસૂર અનૂઆલઈ જમ્, તારા કોડિ કરઈ નહી તમ્;
 એકે જીવ કાયામાં વસઈ, પાંચ ઇંદ્રી હરખઈ હસઈ. ૯૧
 જીવ સરખો નિજ ભરતાર, ઇંદ્રી સરખો નિજ પરિવાર;
 હંસ વિના કાયા મું કરઈ. પુરૂષ વિના સ્ત્રીને કિમ યગમેઈ. ૯૨
 ભૂખઈ તો મુજ છંડી ખરી, જીમ પવને અંજના પરિહરી;
 અમર કુમારઈ સુરસુંદરી, જનલ ચલ્યો હઈડું દૃઢ કરી. ૯૩
 તિમ મુઝનઈ ભૂખઈ પરિહરી, રાતિ દિવસ રહુ દૂખઈ ભરી;
 મંત્રી આગલિ કહઈ કથાય, પુણ્યઈ રહું થાસઈ નાય. ૯૪

હાલ આખ્યાની.

લંકામાં આવ્યા શ્રીરામરે-એ દેશી રાગ મારણી.

એણે અવસરિ એક માતંગીરે, તન ચિત્ર લિખી રંગરંગીરે;
 આવી રાય તણઈ તે સંગીરે; કરિ વેણિ વન્નવધ અંગીરે.
 મુખિ પંચમ રાગ આલાયઈ રે, તેણઈ કામીઅડાકામ વ્યાપઈરે;
 કિરપી તિહાં વધન બહું અપાઈરે, ૯૫

૧ લાજ ૨ અતિ ૩ મુજર્યો ૪ વૃથાકે ૫ સરે
 ૬ પર ૭ નલ ચલ્યોહઈ ૮ પર ૯ બહુધન.

તેણુઈ રાગઈ રંબો રાયરે, મનિ વ્યાઢૂલ ૧થાયરે;
 મંત્રી તેડો તેણુઈ ઠાયરે, તેડનઈ ભાંખી કામ કથાયરે. ૯૬
 સુણી મંત્રી માહરા ૨ભાઈરે, એહને આણિ મંદિરમાં વાહીરે;
 હું એહનઈ મદિરા પાછરે, રાખું સહી કંઠ વિલાહરે. ૯૭
 મંત્રી મનિ કરંધ વિચારરે, પાપી કામ તણુઈ ધિકકારરે;
 સુર નર કીધા ખોખૂઆરરે, મુનિ મુકાવ્યા તત સારરે. ૯૮
 કર્મઈ ઈંદ્રિતણુઈ ચુકાવ્યોરે, ઇશ્વર નઈ નાય નચાવ્યોરે;
 અહ્માનઈ ધ્યાન છંડાવ્યોરે(ચુ)રે, રાય મુંજ નઈ ભીખ મંગાવ્યોરે ૯૯
 કમિં ચંદ્ર કલંકી કીધોરે, મણિરથનઈ અપયસ દીધોરે;
 કુલવાલૂઓ ઝડપી લીધોરે, રહનેમિ મુણિ પ્રસિધ્ધોરે. ૧૦૦
 કર્મિં લખણા કીધી મમ્લીરે, ડગોતમની નારી ન મેહલીરે;
 ચૂલણી દીર્ઘસું ખેલીરે, કૈચકનઈ દીધા ઠેલીરે. ૧૦૧
 અવંતીનો કોટ પડાવ્યોરે, ૪અહ્મદતનઈ નરગ ચલાવ્યોરે;
 આર્દ્રકૂમારનઈ વણુજ ચલાવ્યોરે, નંદિખેણુનઈ મીન ૫મંગાવ્યોરે. ૧૦૨
 કુંડરિક નઈ ઉડો ઘાલ્યોરે, આપાદો કુમાર-ગિ ચાલ્યોરે;
 અરણુક ઋષિ પરધરિ મહાલ્યોરે, પાપી કામ ન જાય ઝાલ્યોરે ૧૦૩
 જે ઉત્તમ કુલના રાયરે, તે નીચ નારીસું ખાય(ધ)રે;
 વંસ વિપુલ દે માયરે, તે નીચા નરધરિ જાયરે. ૧૦૪
 ધિગ્ ધિગ્ કંદર્પએ પાપીરે, સુર, નર, પસુંમાં રહ્યોવ્યાપીરે;
 એકેંદ્રીનઈ એ મતિ આપીરે, ત્યાઈ ઇશ્વરઈ મુંક્યો સરાપીરે ૧૦૫

ફહા.

ધસિઈ અંતજ આંણીઓ, તુલ્ય કરઈ ઉનમાદ;
 નાટિકણી સ્ત્રી દેખી કરી, ચિત્તચલહુઓ(તે) રાય(નાથ). ૧૦૩
 કર્ણુરાય પરવસિ થયો, મંત્રી કરઈ વિચાર;
 નાટિકણી સું ખેલતા, ઉત્તમ નહી આચાર. ૧૦૭

ચઉપધ.

મંત્રી ખેસીં ૧ કરઈ વિચાર, પહરાઈયો મીણુલ સિંહુગાર;
 ખોલ સિખવી નઈ મોકલી, નૃપ પાસઈ આવી એકલી. ૧૦૮
 ઉંધ ન માગઈ સિ(સે)યા સાર, અરથિ નંગણઈ દોપ વિચાર;
 ભૂખ્યો નવિ માગઈ રસાલણું, કાંમી ન પૂછઈ કુલ સ્ત્રી તણું. ૧૦૯
 રાઈ ન પુછી તેહની જાતિ, તેહસૂં ચૂકે તેણી રાતિ;
 મીણુલ મનઈ વિચાર કરી, માગે લીધી કર મુંદડી. ૧૧૦
 નિશા ગઈ હુઈ પ્રભાત, મીણુલ તવ મંદિર જાત;
 ચિંતાંતૂર નૃપ હુઓ આપ, સહી મુઝ લાગ્યાં પોઠા પાપ. ૧૧૧
 એ વેશ્યા હું ક્ષત્રી વંસ, કાકસુંચ વિલુધ્યો હંસ;
 ભુંડણુ સાથિ મૃગપાતિ રમ્યો, ગધઈડી પગિ બાંલણુ નમ્યો. ૧૧૨
 ગદ્દલ સરિખી વેશ્યા નારી, આહાણુ સરિખો રાય વિચાર;
 ભૂપિં કામ કરિઈં જો ઇચ્છું, તો ક્ષત્રીનઈ જીવિત કિચ્છું. ૧૧૩
 વિષખાઈં કંપાવું ફૂઈ, મોટું પાપ સહી જાઈ મૂઈ;
 અસું વચનમુખિ ખોલાઈરાય, ન પીછ પાંણી અન ન ખાય. ૧૧૪
 તેડયો મંત્રી ખીજ્યો તાંમ, પાપી હુણુ કરિઈંજ હરાંમ;
 હું મતિ મૂઢ થયો રાજન, તુલ મંત્રી કાં નહી સાંન. ૧૧૫
 તવ પ્રધાન વદઈ ઉઘસી, સ્વામી રીસ મ કરચો દિસી;
 જે છંડી તુલો મીણુલ નારી, તે આવી તુલ મુહુલ મઝારિ. ૧૧૬

એણેમં વચને નૃપ હરખિયોંબહુ, ભૂપણ વસ્ત્ર પુઅપાવ્યા સહું;
 બહુ પ્રસંગી દિઉ નિધાન, ધન્યધન્ય મંત્રી (શ્વર) પ્રધાન. ૧૧૭
 મંત્રી વિણુ તે સુતું રાજ, મંત્રી વિણુ ન કરઈશુભ કાજ;
 મંત્રી વિણુ નૃપ ન રહઈ લાજ, મંત્રી કાજ કર્યું મુઝ આજ. ૧૧૮
 મંત્રી કટક ચટ્યાં ફેરવઈ, જીમ કવિતા રચણચિંત્યું કવઈ,
 તિમ મંત્રીથી રહઈ ધરસૂત્ર, મંત્રી વિણુ સ્યા બંધવ પુત્ર. ૧૧૯
 ઇમ પ્રધાન પ્રશંસી ઘણું, રાય નિશાન માગઈ આપણું;
 આણી મુદ્રિકા દીધી દ્વાધિ, ભૂપ ખુસી હુંઓ બહુ ભાતિ ૧૨૦
 પુર્વ નીમત નિમતીઈ કહિઉં, સોય વચન ઉસાયું પણિ થયું;
 રાંણી કુખ રહિઉં ૪આધાન, દિનદિન વાધઈ મીણુલમાંન ૧૨૧
 આંણી વાત તે સોફિંઈ જસેં, કાંમણુ કોટલ કીધાં તસેં;
 બણિ ભોમિ નઈ ઘાલ્યાં હેઈ, જસંગ થંભ્યો માંનઈ પેટિ. ૧૨૨

ઢાલ

કામણની—રાગ ધન્યાસી.

કાંમણુડું કીધું રાંણી મીણુલ કાજ, સોકડીઈઘાલી ધાતમોરા ૧લાલરે;
 રાય જસંગદે પ્રસવ ન થાય, દેસડહ તે વાગિ વાત. મો. કાંએ-આંચલી ૧૨૩
 સેત્ર ચણોડીનઈ માંકડીઆનું હાડરે કુંઆરીનું કાત્યું સુંત મો;
 સોય સિદ્ધરદ્ધઈ હાથા જાડિ, કાંમણુધ ખીલ્યો પુત. મો. ૧૨૪
 ભમરાની પાંખનઈ બાઉલીઆના કાંટા, કણુચરાં કેરાં ફૂલ. મો;
 રાખ મસાણુનઈ વેસનું બલીઆં, તિવટા કેરી ધૂલ. મો; ૧૨૫
 બાર વરસ રાંણી એણી પરિ નાંખઈ, ઉંદરઈ વાધઈ બાલ. મો;
 મીણુલતણુધ બહુ વેદન વાધી, રોમિ રોમિ ઉઠી ઝાલ. મો. ૧૨૬

૧ આખ્યા ૨ મનિ ચિતવ્યું કવે ૩ પણીસાયું ૪ ઉધાન
 ૫ વાંન ૬ માહારાજ ૭ ધૂલિ.

તેણુ દ્વિષિં રાંણી દારિકાં ચાલી, કાષ્ઠભક્ષણુનમ્ કાન્તિ. મો.
 જહધર હલાહલ ખાવા લાગી, પ્રાણુ કરેવા તાન્તિ. મો. ૧૨૭
 ગણિયા નમ્ ગારડી ભક્ષેરા, સાંખ્ય સંન્યાસી જેહ. મો;
 યન્ત્ર મન્ત્ર નર તંતના જાંણી, ભેદ ન લહધ કો તેહ. મો. ૧૨૮
 રાયવચનેં રાંણી દારિકા ચાલી, આવી કરેલી ગાંભિ. મો;
 યોગિ એક મળ્યો યુધિષ્ઠિ સુંદર, ૧કાગલ લિખી તેણુ ૨ઠાણી. ૧૨૯
 કર્ણતણુઈ જઈ એણીપરી કહ્યો, મીણુલ જન્મ્યો પુત્ર;
 કાગલીઉ જઈ પાટણુ પોત્રર્થો, રાય રહિઉં ઘર સૂત્ર. મો. ૧૩૦
 સોય કાગલ વાંચી નૃપ હરખ્યો, તોરણુ બાંધ્યા ઉચાર. મો.
 વાતસુણી સોકડીઈ સુખણિ, કામણુ જૂઈ જઈ ગરિ. મો. ૧૩૧
 કામણુ ખણી જવ ૧કાઢ્યાં શોષિં, પ્રસવ થયો તેણિવાર. મો.
 સુધ્ધ વધાંમણીઉ પછઈ આવઈ, નૃપ હુંઓ જયજયકાર. મો. ૧૩૨
 શ્યામ થયાં મુખ શોક્યોં કરાં, જળ જનમ્યો જેસંગ. મો.
 કર્ણુ તણો તે ૬સુત અતિ બલિઓ, દૂર્જન કર્યો મુખ ભંગ. મો. ૧૩૩

ઢાલ. ચઉપદ.

જેણુ બહુ પૃથવી પોતઈ કરી, ત્રિહુ ભુવને કીરતિ વિસ્તરી;
 ગૂર્જરદેશ ધણી અભિરામ, સિધ્ધરાય ધરાવ્યું નાંમ. ૧૩૪
 એણુઈ અવસરિ પાટણુના વિપ્ર, તીર્થ કરસી થયા પવિત્ર;
 ચઢીઆ જઈ હેમાચલ જીહાં, તીર્થ ભૂમિ કરસેવાં તિહાં. ૧૩૫
 એક અસંભવ કૌતગવાત, દીકો યોગી અચ્ચત્તાનાથ;
 સિધ્ધ યુધિષ્ઠિ સાધિઈ યોગની, ભાવિ ભગતી કરઈ એકમની. ૧૩૬

૧ સાગર ૨ હામિ ૩ આરિ ૪ તેણે ૫ કાઢી મુક્યાં
 ૬ સુતતે બહુ બલિઓ.

તેણુમં જોલાવ્યા ભટ ભાવીઆ, કુણુ નગરીથી તુહોં આવીઆ;
 ૧વિપ્ર કહમં સુણિ દેવી માય, પાટણિ સિધજેસંગદે રાય. ૧૩૭
 સિધ નામ સૂણ્યું જેતલમં, સિધ યુધિ ખીજી તેતલમં;
 એવડું બીરદ ધરાવાઈ જેહ, જઈ જેહં નર કુંણુ છઈં તેહ. ૧૩૮
 કદલી પત્રઈ બધસીં કરી, આવી તે પાટણિ પરવરી;
 બધઠોજીહાં સિદ્ધ જેસંગ(દે)રાય, સિધયુધિઃ આવધ તેણુઈં રહારિ. ૧૩૯
 જોલાવ્યો પાટણનો ધણી, રાજ વાત કરમં છમં ધણી;
 સિધ નામ તપ તાહરં કહમં, અસું બિરદ કુંણિ કારણિવલમં ૧૪૦
 જે આકાશ ભમધ દિનરાતિ, વિષધર નમં ખેલાવઈ હાથિ;
 અષ્ટ મહા સિધ જાણુમ જેહ, સિધ નામ ધરાવઈ તેહ. ૧૪૧
 ચિંતાતૂર હુઓ મહારાજ, કેહી પરિ ઉત્તર આપું આજ;
 સુભટ બહુ ધન ખાઈ જાઈ, ઉત્તર દેવો મમં પણિ થાઈ. ૧૪૨
 ચઉદ રત્ન કાઢ્યાં ઇશ્વરમં, સુર વહઈચી લેમ ગયા ધરિ;
 તાલપુટ વિપ છેહડઈ જડ્યું, તે ઇશ્વર નઈ ખાવું પડ્યું. ૧૪૩
 ૪મંત્રી તિમ ધન માહરં બહુ, વિવિધ પ્રકારમં ખાઈ સહુ;
 કામિઈ કો ઉભો નવિ થાઈ, મધુર વચન મુખિ જોલ્યો રાય, ૧૪૪
 અરે ! ૫યોગની કહું છું અહો; ધણી ભોમીથી આવ્યા તુહો;
 હવડા રહો આણુમં ૬આવાસ, વાંહણુઈ ઉત્તર ઉદિઈં ઉલાસ. ૧૪૫
 ચિંતાતૂર હુઓ તવ રાય, રાતિ દિવસ ખિણુ દોહેલાં જાય.
 સુર સુભટ વિમાંસણુ કરમ, તપ ચિંતાથી ૮દૂખ બહુ ધરમ. ૧૪૬
 તેણુમ અવસરે એક નર હરપાલ, તેહનો પુત્ર સજન સુકુમાલ;
 તેણુમ પુછી પિતા નમં વાત, ચિતા કિમ ટલસ્યે નર નાથ. ૧૪૭

૧ આહણુ ૨ કામિ ૩ લહે ૪ તિમમંત્રી ૫ વચન
 ૬ આવાસિ ૭ દેસું ૮ બહુ દુખ.

સાકરીઓ જોલ્યો હરપાલ, આગઈ કર્ણુ લવો ભૂપાલ;
 તિહારઈ (એલવા) કાતુગ બહુ, મઈ ઉપજતાં વાર્યાં સહુ. ૧૪૮
 હવડાં નાનો જોસંગરાય, તેદનઈ દો ગરદો ન સુદાય;
 ૧નાનાં ઉપરિ એદનઈ રાગ, ઇલાં જોલ્યાનો નહીં ૨મુજલાગ. ૧૪૯
 વાત કરઈ ઇમ પુત્ર પિતાય, મંદિર ડોહઈ મંત્રી બનય;
 શ્રવણિ વાત સુણિ જોતલઈ, તૃપ આગલિ જઈ કલકતેતલઈ. ૧૫૦
 કાંમ પડિઈ જોલ્યો ભૂપાલ, જઈ તેડી લાવો હરપાલ;
 મંત્રી સાંતુ ઉભો થયો, હરપાલ તણુઈ ઘરિ આલી ગયો. ૧૫૧
 વેગઈ જોલાઓ હરપાલ, તુલ નઈ તેડઈ છઈ ભૂપાલ;
 સો સાકરીઉ જોલ્યો તાંમ, અક્ષ ગરદાતુંસુ-છઈ કાંમ. ૧૫૨

ફહા.

કિંસુ કામ ગરદા તણુ, સુ પુછઈ અહારાય;
 ઈંદ્રી પાંચ હીણાં પડ્યાં, વચનઈ વાદ ન થાઈ. ૧૫૩

ઠાલ

એકબજૂ ઉઠાલતોરે-એ દેશી.

મુખ વાંટૂઆની પરિંમલઈએ, નાક ચૂઈ નઈ આંખો ગલઈએ
 કટિ ભાગિનઈ જોવડલ્યો એ, પગધૂજે નઈ મસ્તગિ પલોએ. ૧૫૪
 ૪ઝાઝું ખાધું નવિ ૫સહઈએ, પછઈસાતલલાં ગરદપણિ વધઈએ;
 લોભ લાલિય લવલી લરીએ, લોલયાદિક લગનીત ખરીએ. ૧૫૫

ફહા.

સાત લલા ગરદ પણિ વધઈ, ચિંત્યું કામ ન થાય;
 ધર્મ ધ્યાન ક્રિયા તણી, હુંસિ રહી મનમાંહી. ૧૫૬

૧ નાહનાં ૨ મુજ નહીં ૩ હઠીલા ૪ બહુર ૫ સદઈએ

વલી સાકરીઉ ઇમ કહધ, હું ગરદો એ બાલ;
 ૧અણુગમતી પ્રીતિજ કરઈ, નરના ગુણ વિસરાલ. ૧૫૭

અઉપધ.

બાલ પુરૂષ સું મિત્રી કરઈ, વચન અણુસમજિઉં ઉચરઈ;
 કારણ વિના હસતો ખડ ખડી, હુંસિ હીંડઈ ગર્દભચઢી. ૧૫૮
 સ્ત્રી વિચહ નીચાતી સેવ, આપથુઈ કરવાની ટેવ;
 હરપાલ કહઈ તસનહીં મહિમાઈ, સાતે બોલે નર હેલાય. ૧૫૯
 તેણુધ કારણિ નવિ આવું અહો, જઈ જેસંગનઈ કહયો તુહો;
 વાદ વિવાદ ન બાણું વાત, ઉત્તર દેસઈ પૃથવી નાથ. ૧૬૦
 રાજલુવનિ આવ્યું નવિ જઈ, ધર્મ ધ્યાન માહરું સીદાઈ;
 મંત્રી કહધ સુંણિ સ્વાંમી વાત, નવિ દૂહવીજઈ પૃથવીનાથ. ૧૬૧
 રાજ તસ્કર મૃગપતિ સાપ, સસ્ત્રપાણિ દૂહાવિઈ સંતાપ;
 કવિ બાલક પ્રેમઈ તેડીઈ, પણિસાતઈ નઈ નવિ છેડીઈ. ૧૬૨
 સું સીખાંમણ દિઉં હું બાલ, તું બુદ્ધિસાગર નર હરપાલ;
 વાંકી વિસમી મુંકો વાત, આવો જાહાં પથવીનો નાથ. ૧૬૩
 અસ્યાં વચન તિહાં મંત્રી કહઈ, સાકરીઉ સાચું સદહધ;
 જનપૂજ સુકૃતઈ ભરી, ભોજન ભક્તિ મધતાની કરી. ૧૬૪
 રમહહઈતો સાકરીઉ હરપાલ, આવ્યો જાહાં જેસંગ ભૂપાલ;
 તૃપનઈ સિસ નમાવેં જસેં, કાકો કહી બોલાવ્યો તસેં. ૧૬૫
 હસી કરી બોલ્યો હરપાલ, કામિધ કાકો (કેહે) ભૂપાલ;
 સખલ વધારધ માહરી માંમ, કાંઈકે મુઝ ઓસરખું તુઝ કાંમ. ૧૬૬
 જમ સુખીઆનઈન ગમધ દૂખી, ન ગમઈ તપીઆનઈ સર્વભખી;
 સીહ અંન કિંમઈ નવિ જમઈ, તિમ યતુઝ નઈગરદો નવિ ગમઈ, ૧૬૭

અસરથ નામ ધરાવઈ સાધ, જન પ્રજા નવ પીડ્યા વ્યાધિ;
 વૃદ્ધ વેશ્યા જીમ શીલઈરહઈ, તિમ કામિં મુઝ કાકા કહઈ. ૧૬૮

દૂહા.

સાતે સાયર હું ભમ્યો, જાંણુ દીપ પમ્મ;
 કારણ વિહુણી પ્રીતડી, કરતો કાઈ નંદીહ. ૧૬૯
 સ્વારથ સહુકો વલ્લહો, પર વલ્લહો ન કાઈ;
 વચ્ચ થેનું જવ પરહરઈ, જો થાનિ દૂધ ન હોઈ. ૧૭૦

ચરિત્ર.

જેસંગ કહઈ સાંભલી હરપાલ, હું રાજા મૂરખિ મતિ બાલ;
 જે મઈ તુઝ સેવા નવિ થઈ, સોમ ચૂક પથિ માહરી સહી. ૧૭૧
 તું ગરદો રાખઈ મુઝમાંમ, ૧ તુજ સરીખું ઉપનું મુઝકામ;
 પૂછઈ યોગીની દીક જવાબ, તુજથી મુજ વાધઈ પરતાપ. ૧૭૨
 સાકરીહ બોલ્યો હરપાલ, ચંદ્રહાસિ લોહડુ દિઈ ભૂપાલ;
 તેહની મુઠી નીપાઈ સાર, સાકરનું કીજઈ હથીઆર. ૧૭૩
 સભા સમુખિ હું લાવેસ રતેહ, અમો કહું તવ ખાન્યો રતેહ;
 ૪ કપટકલા કરે જે અહો, સકલ ભેદ સમજજો તુહો. ૧૭૪
 અવધિ આઠ દિવસની કરી, શાકરીઓ ધરિ આવ્યો ઢિરી;
 શસ્ત્ર નીપાઈ તે બહુ ભાતિ, આવ્યું અન્ય પુરૂષ નઈ હાથિ. ૧૭૫
 તેહનઈ સીખ દેઈ હરપાલ, આવ્યો જહાં બધો ભૂપાલ;
 બધી યોગી નૃપ જનબહુ, જોવા લોક મિલ્યા તિહાં સહુ. ૧૭૬
 એણુ અવસરિ બોલ્યો હરપાલ, કલા દેખાડો નર ભૂપાલ;
 સિદ્ધ બુદ્ધિ ખુસી જીમ હોઈ, નગર લોક સહુ નથણે જોઈ. ૧૭૭

૧ તું સરીખું ઉપનું એ કામ   ૩ એહ   ૪ જેસંગ
 ૪ એહ વિધિ. કહું છું.   ૫ યોગીનિ.

તવ બોલ્યો હરખી સિધરાય, બિહુતરિ કલા નરની કહધવાધ;
કુણ દેખાડું વિદ્યા આજ, સભા સુમુખિ બોલ્યો મહારાજ. ૧૭૮
સાકરિઓ ૧ બોલ્યો મુખિત્રાડિ, લોહ ભક્ષણ વિદ્યા દેખાડિ;
તવ વલતું બોલ્યો મુખિ દેવ, વહઈલું લોહ આણવો ખેવ. ૧૭૯
અસું વચન મુખિ બોલધરિટ, કપટ કલા તે વિચમાં થાઈ;
સુભટ એક આલ્યો તિહાં ધર્યો, નૃપ આગલિ બોલ્યો ઉલર્યો. ૧૮૦
રાજા પરમાડી જસ નાંમ, કલ્યાણ કટકપુર રજેહનો ઠાંમ;
અનેક અશ્વ, રથ, હથીઆર, ભેટિ મોકલ્યા નૃપ તુઝ સાર. ૧૮૧
રાઈ હાથિ ગ્રહી તરઆરિ, તે લઈ છોડી સભા મઝારિ;
ચંદ્રહાસ્ય દીકું હથિયાર, ભૂપ પ્રસંસઈ વારોવાર. ૧૮૨
તવ વેગઈ બોલ્યો હરપાલ, કિસું પ્રસંસઈ તું ભૂપાલ;
અસ્યાંખડગ બહુ મુહુલ મઝારિ, હવડાં કૈતગ કલા સંભારિ. ૧૮૩
તવ વેગઈ બોલ્યો ભૂપાલ, લોહ આણવો નર હરપાલ;
સાકરીઓ કહધ મ કરિ વિચાર, ખાઓ તુલ કરિલો હથિઆર. ૧૮૪
સકલ સભા દેખતાં રાય; ચંદ્રહાસ ખડગ તિહાં ખાય;
તવ હરપાલ સભાથી ઉડિ, જઈ ઝાલી ખાંડાની મુઠિ. ૧૮૫

ગાહા.

જાહા જાણુંત છંદો, કુલવધુ જાણેવ વર્ણવતાઓ;
કવી જણ એહજ ગાહા, સંત મુનિ જને કલા.

ફહા.

એણુધ દ્રષ્ટાંતધ નૃપ સુંણો, તઈ ખાધી તરઆરિ;
સમુદ્રતરી કમિ ખૂડસ્યઈ, સરોવર સોય મઝારિ. ૧૮૬

કનક કદા તિહાં આપી સહી, પુર (વ) કથા રમણ માંડી કવી; ૮
 હું છું વિવહાર સુધિવનો ધણી, નવિ કદમે કંચન તે ભાળી.
 શુભ સાગર નર નદાગ્યો જસે, મંત્રી સાજાગ્ય થાગ્યો તસે; ૯
 અનુક્રમે કર્યો સોરઠનો ધણી, આદ્યો ધન ઉચરાવા ભાળી.
 આર વરસ સોરઠ ભોગવી, ધન પ્રાપ્તિ તિહાં સખલી હવી; ૧૦
 સાહિઆર કોડિ સોવન, હાથિ રકરિતું જેસંગનું ધન.
 જે શ્રાવક પુણ્ય અર્થી આપ, ધન પામી તે ન કરઈ પાપ; ૧૧
 સાજણુ શુભ ગતિનો ભજનાર, સાત ક્ષેત્રની કરતોં સાર.
 જીણુ કીધાં જીનશાસન કાંમ, ગિરિ ઉપરિ ખરચ્યો બહુ દાંમ; ૧૨
 તે અધિકાર કહું તે સુંણો, સંબંધ ઉસાજન મંત્રી તણો. ૧૩

હાલ.

ભાદ્રવે ભીસમચાણી-એ દેશી, રાગ. સામેરી.

જેસંગ તણો પરધાંનરે, તેણુખ ખરચ્યું બહુ નિધાંન (રે) ૧૨
 સાજણુદે મહતો નાંમરે, તે ભોગવઈ રાયનાં ગાંમ (રે)
 શ્રી સોરઠ દેસ રતનરે, કરતો બહુ જતન (રે) ૧૩
 તેણું બહુ ધન ઉપાય રે. ઝગ્યો ગિરિ ઉપરિ ઉંઘાહી (રે)
 તિહાં જૂહાર્યા નેમજીણુંદ રે, ઉપનો મનિ અતિ આણુંદ (રે) ૧૪
 વિષવાદ હુઆ મનમાંહિ રે, દેખિ ચૈલ પપડ્યા બહુ ત્યાંહિ (રે)
 ધિગ્ધિગ્મુઝ રયો અવતાર(રે), જે તિર્થ ન કરું ઉધ્ધાર (રે); ૧૫
 લાભ આઠ ગણો ધહાં આજરે, ધમ ભાખેં શ્રી જીનરાજ (રે)
 એતો દવ્ય તણું જઈ કાંમરે, ગાંડિ નહિં રખહુ દાંમરે (રે); ૧૬
 ધન રાય તણું મુઝ હાથિરે, ખરચું તે જીહા બહુ ભાતિ(રે)

૧ સવિ ૨ ક્યું ૩ સાજણુદે. ૪ ગિરિ ઉપરિ ચઢ્યો.
 ૫ પડતા. ૬ ખોહીલા. ૭ અહિં.

પછેં થાનારૂં તે થાસ્યેરે, પુણ્ય કરતાં વિધન પલાસે(રે)
 પાપાણુ મધં ભુવન કરાવધરે, દંડ કલશ તોરણુ અધાવધ(રે). ૧૭
 તેણું તરણિ નધં હરાવધરે, ધંદ્ર ભુવન બિરૂદ ધરાવધ(રે);
 ઉચો જીમ સોવન મેર રે, ટાલધુનર ચિહ્ન ગતિ ફેર(રે). ૧૮

ફહા.

ચિહ્ન ગતિ ફેર ટાલતો, અસ્યો ભુમન ઉતંગ;
 બહુ લક્ષ સોવન ખરચીઉં, સાજણુ રાખ્યો રંગ. ૧૯

ઢાલ.

તો ચઢીઉધણુ માન ગાળે—એ દેશી.

રંગ રાખ્યો મંત્રી તિહાં એ, પછધં વિચારધ આપ તો;
 નૃપ મુજ લેખુ પૂછસધં એ, દેસું કસો જવાખ તો નૃ૦. ૨૦
 અસું વિચારી ઉતર્યો એ, આખ્યો વણુથલી ગાંમ તો;
 તિહાં વડ વિવહારીઆ એ, મેલ્યા પુણ્યને કાંમ તો. ૨૧

(રાજ મુજ લેખુ માગસ્યેએ;)

ચઉપધ

ગાંગાં, ગણુપતિ નધં ગોપાલ, સોમો સારણુ નધં શ્રીપાલ;
 તેતો તેગો નધં તેજમાલ, પાચો પેથો મુખિ વાચાલ. ૨૨
 રતનો રાનો નધં રણુમલ્લ, રલીઓ લહુઓ માણુસ ભલ્લ;
 ધનો, ધર્મસીને ધનસાર, મિલ્યા પુરુષ ન કલાધધિપાર. ૨૩
 સૂકો, સંધો, સવળશેઠ, મેથો મહાવો મોટું પેટ;
 નાના, નારદ નધં નરસિંધ, વીરો, વાધો નધં વરસંધ. ૨૪

(૧) દૂર ગતિના ફેરરે. (૨) જીવો. (૩) સાંભધ

૧૦૫૫૬, જુઓ નહં જુઓદાસ, અમરોઅમીઓ માણસ ખાસ;
 કાઓ, ઉકો નહં કર્મસી, રૂપભ રાંમ ગિયં બધંદા હસી. ૨૫
 દેવચંદ, દેવો, દેવરાજ, રસધો, સવો સમારે કાજ;
 ભાદો, ભૂપતિ નહં ભીમસી, જોખો શેઠ ખરો ખીમસી. ૨૬
 વધૂઓ, વિમલ અને વસરાંમ, કાલો કરધં જનશાસન કાંમ;
 સામસંધ, સત્તે, સંધરાજ, રામ, લખો ગિયં સગલી જલાજ. ૨૭
 બપુઓ, બાકીઓ, શેઠ બંગાલ, હીરા, હરખા મુખિ નહીં ગાલી;
 પતો, પદમસી નહં પંચાણુ, કીકોં, કુરો જે ગુણની ખાણુ. ૨૮
 સીરંગ, સાંગો નહં સીરાજ, તેડો માંડણુ, માધવ આજ;
 લહુઓ, લાડણુ નહં લખમસી, મુંછિયં ભુજ ધાલધં ઉલસી. ૨૯
 વીમો, વાસો નહં વરગંગ, લોલણુ લખીઆ લાંખી યંગ;
 ચાંચો, ૫૫૫૫૩ નહં ચાંપસી, પાપથકી પાછા રૂઢધં ખસી. ૩૦

ફહા,

પાંપ કર્મ તે નવિ કરધ, કરધ, સો પુણ્યહ કાંમ;
 અસ્યા પુરૂપ નર બહુ મલ્યા, મંત્રી બોલ્યો તાંમ. ૩૧

ઢાલ-પાંછિલી.

મુઝ સ્યાંમી મુંજો શ્રાવકો એ, મધં કીધું શુભ કાજતો;
 રાય તણો દ્રવ્ય ખરચી (ઓ) એ, તે મુઝ ચિંતા આજ તો (રા.) ૩૨
 એણે વચને વિવહારીઆએ, બોલ્યા વચન વિવેક તો;
 ધન બહુલું હલ પુણ્યથીએ, મ કરો ચિંતા રેખ તો. ૩૩

(૧) નહંઓ કાંગોતે. (૨) સંધજ. (૩) રાવ. (૪) કાજ. (૫) ચક્ર
 (૬) રહધ પાછાં.

બધા વડા વિવહારીઆએ, આજ્યા કાગલ સાર તો,
 નાંમ સકલ તિહાં માંડીઆએ, કરધં હવધં વડો વિચારતો. ૩૪
 કોટિધન નર બહુ હતા એ, પણિ નવિ ચાલધં જીવતો;
 દાતા તુછ કૃપી ધણાએ, એ દીસધં સદૈવ તો. ૩૫
 દાતા, સૂર, સાચા, નરાએ, પંડિત શીલ નિરીહ તો;
 એ સાતેં વિરલા મિલધં એ, જીમ પસુઆમાં સીંહ તો. ૩૬
 નિરધન મૂરખિ રેણુકા એ, ખોટાં ખારાં વારિ તો;
 કુભોજની નર કૃપણા એ, એ સખલા સંસાર તો. ૩૭
 એક કહધં નર કેટલાં એ, ફેક ઓસીયાલા થાધં તો;
 જો પછેડી ટુંકડી એ, સીદ પસારધં પાય તો. ૩૮
 જે બહુબહુ બોલા કૃપણાએ, કુબુધિ ધર્ષિવંત તો;
 જે મતિ હીણા વાહલાએ, કડઆં વચન કહંત તો. ૩૯
 જે ગંભીરહ ગુણુ ભર્યા એ, જે સરિ સખલા ભાર તો;
 તેણુધં વાર્યા સવિ પુરપ નધંએ, ન કહધં વચન અસાર તો. ૪૦
 સુર સરીખો નર એ, સાહ સાજણુ ગુણુવંત તો;
 સોધં નર ધંહા આવીઓ એ, જો જાણ્યા પુણ્યવંત તો. ૪૧
 જે ધોરીનર ધૂરિ લગધએ, તે ક્રિમ ગલીઓ થાય તો;
 જે પાખર છધં ગજ તણીએ, તે નવિ અજા ઉચાય તો. ૪૨

ફહા.

એણે વચને સહુ હરખીઉ, ખુસી હુઆ મન માંહિં;
 એક સાથરીઓ શુંભમતી, આવ્યો વેગધં ત્યાંહિં. ૪૩

અઉપાધ

વણિગ કહધં નર કહું છું અહો, કવણુ કાજ સાહુ બધા તુહો;
 પુણ્ય કાજ જોધંધ, કાંધં દાંમ, તે દેયો મુઝ સરીખું કાંમ. ૪૪

તોં વિવહારી કેતા હસઇ, સધલું કામ હવઈ તે થસઇ;
 આવ્યો અહઠ કોટિનો ધણી, સી ચિંતા આપણા ધન તણી. ૪૫
 ને ગંભીર અનઇ મતિ સાર, તેણુઇ કીધો ધણો આવકાર;
 સ્વામી ધન છન મંદિર કાંમ, દ્રવ્ય મંડાવાઈ નિજ નિજ નામિ. ૪૬
 જોઇકાગલ નઇ કર્યો વિચાર, મુઝ મસ્તગિ આવ્યો સહુ ભાર;
 જો હું ઉચલું તો આવાર, ના આપું તો મુઝસ્યો અવતાર. ૪૭
 અંચલ સેઈ જોલક પાથરઇ, વિધિ વિનતિ બહુ પરિ કરઇ;
 સ્વામી તુલ્કો વડા મુઝનાથ, તુલ્ક સેવક નઇ કરો સનાથ. ૪૮
 જીણુઇ કારણે તુલ્કો મેલ્યો દામ, તે મુઝ સોંપો સધલું કાંમ;
 તુલ્કો અનેક કર્યા બહુ કાજ, મુઝનઇ મોટો કીજઈ આજ. ૪૯

દૂહા.

મુઝનઇ મોટક કીજઈ, વચન વદન શુભધ્યાત;
 પ્રાહિ, પુરપનઇ જોલતાં, વિધિ રંગલવી સાત. ૫૦
 મધુરવચન ડાહાપણપણું, થોડઈ કામિં જોલ;
 માંન રહિત ત્યજ તુજ વચન, અનર્થ વચણ મ ડોલ. ૫૧
 તેણુઇ કારણે તે વાંણીઓ, વચન વદઇ વલી સાર;
 સ્ત્રાંમિ મુઝ મોટો કરો, કરતો વિનય અપાર. ૫૨

ચરિત્ર.

વિનય કરતો દીકો જામ, તવ વિવહારી જોલ્યા તાંમ;
 સ્વામી લક્ષ્મી લાહો લીજઈ, પુણ્યકામ વેગઇ કીજઈ. ૫૩
 જવ આદેશ જોણી પરિ લલો, સાજણુદે મહઇતો કરિ ગલો;
 આંણિ બાઈસાર્યો નિજ ઘરિ, ભોજન ભક્તિ કરી બહુ પરિ. ૫૪

ચૂઆ, ચંદન, ફેફલ, પાંન, વિનય કરિ બહુ દેતો માંન;
 સ્વામી સું નાણું દીજીઈ, કહો તે આણી-ઢગલી કીમઈ ૫૫
 કહુતો દિઠં સોનધઆ સાર, કહોતો સુપું હુંન ભંડાર;
 કહોતો અભિરાંમીજ અસંખ્ય, કહોતો આપું લ્યાહારી લક્ષ. ૫૬
 આ સેરી તરટંકી જોહ, ઘોડા મુહી કહીધ ૧જોહ;
 કહોતો આપું રૂપારાલ, કઈ રૂપીઆં સિચો ડંડાલ. ૫૭
 કમલીઓ વિવિધ રત્તની જાતિ, મણિ માણિક દિઠં બહુ ભાતિ;
 અસ્થાં વચન બોલધ મુખિસાર, આણી કીધો રત્ન રૂઆંબાર. ૫૮
 હરખ્યો સાજણુદે ધમ ભણુઈ, આ ધન ઢગલો કારણ કિણુઈ,
 જહારઈ ધન કાંધ માગઈ રાય, ડતિહારઈહું આવેસ આણુઈ ઠાય. ૫૯
 મઈ જોઉં તાહરં પારિખું, સકલ કામ થાસ્થઈ તુઝ થકું;
 પહધલા મુઝ હુંતી અધીર, મર દેશઈ લહું ગંગા નીર. ૬૦
 જાણ્યા વિન નર અરથ વિચાર, ખીજ બોલઈ સો ગંમાર;
 સાથરીઆનઈ સું ધનલંખ, જ હુઓ જનશાસન થંભ. ૬૧
 મંત્રી હરખી બોલ્યો તાંમ, તુઝ ધનતું ૫હવડાં નહીં કાંમ;
 જહારઈ ગરજ પડેસઈ મુઝ, તિહારઈ (હું) બોલવિસ તુઝ. ૬૨

ફહા.

અસ્થાં વચન મંત્રી કહધ, હધડઈ હર્ષ વિશેષ;
 એણુઈ અવસરિ હવઈ રાજમાં, ઉઠ્યા ચુગલ અનેક. ૬૩
 અવસર ખીજ સદા લગઈ, કો મમ જાણો આજ;
 જહાં પાણી તિહાં કાદવો, નવું લહું કુંણ આજ. ૬૪

હાલ.

અઢીઆનો-રાગ-મદદાર.

નવું મ જાણો આજ, નિર્ગુણ ન રાખઈ લાજ;
 ચુગલ આડી કરઈ એ, ભૂપ શ્રવણ ભરઈ એ. ૬૫
 દુગ્ધલ કના રાય, જીમ રેગિની કાય;
 કૃપી મન જરયો એ, ઈમિ સ્વરૂપ તરયો એ. ૬૬
 ખપ કરી પૂછઈ રાય, ચુગલ તે ઉભા થાય;
 ત્રહઈ રવાંભી સુણો એ, દ્રવ્ય લિઈં તુલ તણો એ. ૬૭
 એણુઈ માંડયો ઉદમાત, કીધું જીન પ્રાસાદ;
 તુમ ધન વાવર્યું એ, નાંમ પોતઈ ધરિઈં એ. ૬૮
 ખીજયો જસંગરાય, આણો એણુઈ કાય;
 મંત્રી નઈ ગ્રહી એ, સુભટ ચાલ્યા વહીએ. ૬૯
 આવ્યા સાજણુ પાસ, ખોલ્યા મનિ ઉલાસ;
 નૃપઈં તુઝ તેડીઓએ, દુરિજન છેડીઓ એ. ૭૦

હૃદય.

નૃપ હૃદયણો અતિ ધણો, તુઝેને તેડે તિહાં;
 સોરઠ દેસ ધન તુલ કનહઈ, તે લેસઈં ખિણ માંહિં. ૭૧
 મંત્રી સાજણુદે ભણુઈ, મઠ આગ્યું નવિ જાઈ;
 રાય તણું ધન દહદસઈં, મુઝ વિણ વિણસી જાઈ. ૭૨
 જો તુલારઈ ધન ચાહીઈ, તો મોકલિ આંણુઈ કાંમિ;
 દ્રવ્ય સધલો ખોલઈં ધરં, કોપ કરઈં કુંણ કાંમિ. ૭૩
 અમું સુંણી નર સો વલ્યા, આગ્યો જસંગ ન્યાંહાં;
 સ્વામી ધન લેવા ભંણી, તુલનઈં તેડઈં તિહાં. ૭૪

એણે વચને નૃપ ખીજીઓ, અશ્વ ચઢ્યો તેણીવાર;
સેન સુભટ નંધ લેઈ કરિ, પોહોતો ગઢ ગિરિનારિ. ૭૫

ચઉપધ.

ગઢ ગિરિનારિ આવ્યો રાય, સાજણુદે તવ સાહમાં જાય;
બહુ ધન મુંડી લાગો પાય, પણિ રાગ્નમનિ સખલ કષાય. ૭૬
ખીજ્યો જેસંગ બોલ્યો તિહાં, કહ્યો સોરઠ ધન માહરં કિહાં;
દિધ લેખું તું મુઝનેં સહી, આપી ધન ધહાં ઉભો રહી. ૭૭
તવ સાજણુદે કહ્યો કથન, કહો રજેતરું આપું ધન;
પણિ એક પુણ્ય લાહો લીજીઈ, ગિરિ ઉપરિ યાત્રા કીજીઈ. ૭૮
એણે વચને ટાઢો થયો રાય, તીર્થ ભોમિ ફરસેવા જાય;
ગિરિ ઉપરિ નૃપ ચઢીઓ જસે, જીન પ્રસાદ નૃપ દેખઈ તસે. ૭૯
ધંક્ર લુવન દીડો આકાર, પુહુલખણી સખલો વિસ્તાર;
ઉંચ પણુઈગગનેં જઈ અડ્યો, ખીખાં ભરીત નહી એ ધડ્યો. ૮૦
ચિત્ર લિખિન અનઈ ટ્રારણી, ઘણી પુતલી ચિત્ત ચોરણી;
ગોખ આલીઆ નંધ રઝોરડી, શક લુવન રચું કરતો હડી. ૮૧
દીડું નેમિનાથ સ્વરૂપ, જાણે પરમેશ્વરતું રૂપ;
મૂરતિ દેખિ હરખ્યો ધણું, નૃપ એણું ભાવધ આપણું. ૮૨
જન્મ સફલ સહી તેનરનારી, જેણુધ પ્રાસાદ કર્યો એણુધ ઠારિ;
તે ભવ તરિઓ કહ્યો મુખિરાય, ધન્ય પિતા ધન તેહની માય. ૮૩
અસ્યાંવચન નૃપ ભાંખધ જસઈ, મંત્રી સાજણુ બોલ્યો તસઈ;
સ્વાંમી એ દેહરં તુલ્ય રાય, ધન પિતા ધન તાહરી માય. ૮૪

સોરઠ દેસનું સધલું ધન, તે ઇલાં ખરચ્યું યમ પ્રસન;
 જે તુલા સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીગઈ જીવન નઈ ધન. ૮૫
 તથ હરખી જોલ્યો મહારાજ, તઈ કીધું એ પુણ્યનું કાંજ;
 તેા મુઝ ધન સાંચિં સ્યું કાંમ, તેં રાખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬
 હું ખીજ્યો ચુગલનઈ જોલ, હંચુ નીચું કલિકું નિટોલ;
 પાપી દુરિજન જગમાં ઘણાં, આડ જે કલઈ આપણાં. ૮૭
 અસ્થાં કામ તણા કરણહાર, પાપી તિહાં બહુ ધરઈ ખાર;
 ખીજ્યો રાજા તેડયા આડ, ગાંધઈઈ લેઈ ૧ નધાડ. ૮૮
 છેદી નાક નઈ કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;
 પ્રદક્ષિણા હુઈ નગર મઝારિ, રદેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯
 અસ્થો ડંડ દેઈ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નગરિ માંદિં;
 કાઢ્યા બાહિર તે આલ્યા વહી, આડ વિટંબણ સગલી યઈ. ૯૦

હાલ.

હીંચરે હીંચર હુઈઆં હીંડાલે—એ દેશી.

રાગ—ધન્યાશ્રી.

આડ મનિં ચિતવઈ, રાય મનિં રિઝસ્યઈ,
 આપસ્યઈ અસ્વ, તે અત્યંત મોટા;
 રાય રોપી ચઢીઓ, ચુગલ મુખ દેખતાં.
 નાકનઈ કાંન છેઘાંજ હોક—આંકણી—

બુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;
 અધર, અલગા રહ્યા દાંત દીસઈ;
 પાપ પ્રગટ ભર્યો, ચુગલ
 દેખતાં લોક તે દાંત

ચુગલ ગાધધં ચઢ્યા, ૧ગામ આખધ દિર્યાં
 મધસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;
 બણજ બહુ બાજ તધ, શખ્દ જે સાંભલ્યા
 નગરના ચાડીયા રસર્વ નાઠા—
 ધંમ દૂખ તે ભજધ, નાતિ તેહનધં તજધં
 ચાડી કર્યા વિના કહીધં ન ચાલધં
 સ્વાંનની પૂંછડી, સદાધં વાંકી રહધં
 જોહ ખટમાસ નલીધંજ ધાલધં—

૩

૪

ઢાલ.

ફાગનો.

ચાડ શિખામણુ દેધ કરી, વલીઓ જેસંગરાય;
 એણુધ અવસરિ ભીંમ તાંણીઓ, આબ્યો તેણુધ ઠારિ. ૫
 બેહુ કરજોડી વિનવધ, સાજણુને તેણુધ ઠાંભિ;
 સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજધં, શ્રી જીત મંદીર કાંભિં ૬
 સાજણુ કહે સુણિ શેહીઆ, નહીં મુઝ ધનવું રે કાજ;
 તુઝને પુણ્ય હવું સહી, તધ રાખી મુઝ લાજ. ૭
 ભીમ ઢભણુધ મંત્રીશ્વરં, દ્રવ્ય ખરચો બહુ ઠાંભિ;
 જે ધન પુણ્ય ચાનકિં ક્યું, તે નાવધં મુઝ કાંભિ. ૮
 તવ તે ભીમસા વાંણીઓ. આપધ રત્ન સો સાર;
 સાહ સાજણુ તે લેધ કરી, કીધુ તેમ ગલધ ઢાર ૯

દૂહી.

પાપ ભીર ભીમજ સહી, આખ્યાં રત્ન સુતંત;
 દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુધ અલંત. ૧૦
 દેવ તણું ધન વાવરધં, કરતો ગુરની ધાત;
 દૂડ કલંક ચડાવતાં, ભવિભવિદુધ ગ્મનાથ. ૧૧

સોરઠ દેસનું સમ્રાજ્ય ધન, તે ધણાં ખર્ચનું થઈ પ્રસન;
 જે તુલ્ય સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીવ્ય ટુલ્ય નઈ ધન. ૮૫
 તબ હરખી જોલ્યો મહારાજ, તઈ કાંઈ એ મુખ્યનું શંભ;
 તો મુઝ ધન સાંધિં સ્યું શંભ, તેં રાંખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬
 હું ખીજ્યો યુગલનઈ જોલ, હંચુ નીચું કલિકાં નિરાલ;
 પાપી દુરિજન જગમાં ઘણાં, આડ જે કલઈ આપણાં. ૮૭
 અસ્યાં કામ તણા કરણદાર, પાપી તિહાં યહુ ધરઈ ખાર;
 ખીજ્યો રાજ તેડયા આડ, ગાંધઈ લેઈ ^૧નધાડ. ૮૮
 છેદી નાક નઈ કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;
 પ્રદક્ષિણા હુઝ નગર મઝારિ, રદેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯
 અસ્યો ડંડ દેઢ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નગરિ માંહિં;
 કાઢ્યા બાહિર તે આલ્યા વહી, આડ વિટંબણ સખલી થઈ. ૯૦

હાલ.

હીંચરે હીંચર હુઝમાં હીંડાલે—એ દેશી.

રાગ—ધન્યાશ્રી.

આડ મનિં ચિતવઈ, રાય મનિં રિઝસ્યઈ,
 આપસ્યઈ અસ્વ, તે અત્યંત મોટા;
 રાય રોપી ચઢીઓ, યુગલ મુખ દેખતાં
 નાકનઈ કાંન છેઘાંજ હોઠ—આંકણી— ૧
 ખુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;
 અધર અલગા રહ્યા દાંત દીસઈ;
 પાપ પ્રગટ ભર્યો, યુગલ જે આડનો
 દેખતાં લોક તે દાંત પીસઈ— ૨

ચુગલ ગાધધં ચઢ્યા, ૧ગામ આખધ દિર્યાં
 મધસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;
 બણુજ બહુ બાજ તથ, શબ્દ જે સાંભલ્યા
 નગરના ચાડીયા રસર્વ નાઠા—
 ધંમ દૂષ તે ભજધ, નાતિ તેહનધં તજધં
 ચાડી કર્યા વિના કહીધં ન ચાલધં
 સ્વાનની પૂંછડી, સદાધં વાંકી રહધં
 જોહ ખટમાસ નલીધંજ ઘાલધં—

૩

૪

ઢાલ.

ફાગનો.

ચાડ શિખામણુ દેધ કરી, વલીઓ જેસંગરાય;
 એણુધ અવસરિ ભીંમ તાંણીઓ, આવ્યો તેણુધ ઠારિ. ૫
 એહુ કરજોડી વિનવધ, સાજણુને તેણુધ ઠાંભિ;
 સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજીધં, શ્રી જીન મંદીર કાંભિ ૬
 સાજણુ કહે સુણિ શેકીઆ, નહીં મુઝ ધનનું રે કાજ;
 તુઝને પુણ્ય હવું સહી, તથ રાખી મુઝ લાજ. ૭
 ભીમ ડભણુધ મંત્રીશ્વર, દ્રવ્ય ખરચો બહુ ઠાંભિ;
 જે ધન પુણ્ય થાનકિં કર્યું, તે નાવધં મુઝ કાંભિ. ૮
 તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપધ રત્ન સો સાર;
 સાહ સાજણુ તે લેધ કરી, કીધુ તેમ ગલધં હાર ૯

દૂહા.

પાપ ભીર ભીમજ સહી, આખ્યાં રત્ન સુતંત;
 દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુધ અસંત. ૧૦
 દેવ તણું ધન વાવરધં, કરતો ગુરની ધાત;
 દૂડ કલંક ચડાવતાં, ભવિભવિદુધ અનાથ. ૧૧

પૂર્વ પુરુષાં ધર્મ કહીકિ, ધર્મ વિહુણાં સાન;
નર નારી પંખી પશુ, સુણ્યો સદુ આવદાન. ૧૨

ચઉપધ.

સંયમ મુંકી લલઈ ધરવાસ, રહી પોસાલઈ કરતો આસ;
પૂર્ણ રૂઆળાનો પુત્ર, એલો ગુરુનઈ આપઈ કિત. ૧૩
શ્રી દેવ ગુરુના અવગુણ ગાય, માત પિતા સરિ મુંકંઈ ધાય;
રૂપલ કલઈ એ સાતઈ જોઈ, પ્રાંદિ ધર્મ વિહુણા હોય. ૧૪

દ્વહા.

ધર્મ વિહુણા એ સહી, કરઈ સો નરતાં શ્રમ;
પાપ ભીર ભીમો સહી, લીનઈ તેહતું નાંમ. ૧૫
તર્યો તે સાનણુદે સહી, તર્યો તે જોસંગ રાય;
તર્યો રસો ભીમન વાંણીઓ, પુણ્ય તણુમજ પસાય. ૧૬
પુણ્ય કાજ સાનણુ કરી, આગ્યો પાટણુ માંહિ;
રાય તણે ચરણે નમ્યો, ભૂપ પ્રશંસઈ ત્યાંહિ. ૧૭
નૃપ મંત્રી બિંદઈ એકમના, બિહુમાં વાધ્યો નેહ;
હવઈ ગહેમ નૃપ કિમ મહ્યા, સુણો આવદાતન એહ ૧૮

હાલ.

ધન્ય ધન્ય સેત્રુંજ ગિરિવર એ-એ દેસી-રાગ ધન્યાસી.

કોટિંગ ગણુ અતિ ગુણુનીલો, વયરી શાખા સાર રે;
ચંદ્ર ગછિં દતસૂરિ હવાં, ધન્ય તેહના અવતાર રે.
કોટિક ગણુ અતિ ગુણુ નીલો, એ આકણી. ૧૯

યશોભદ્ર સૂરિ રચ્યા, પ્રગટયા તેહનઈ પાટિરે; ૨૦
 પ્રધૂમ્ન સૂરિ તસ પાટિ હવો, જોણુધ લહી શુભ ગતિ વાટરે.
 શ્રી ગુણુસેન સોહામણા, દેવચંદ્ર સૂરિ સારરે; ૨૧
 નગર ધંધુકઈ આવીઆ, સાથિં બહુ પરિવારરે. કો. ૨૧
 તિહાં એક સાહ ચાંચો વસઈ, મોઢ વંસ અભિરામરે
 નારી આહની તેહને, શુપન લહઈ શુભ તાંમરે. કો. ૨૨
 આવી રહઈ તવ ગુર તાણુઈ, સુપન લહિઈ સ્ત્રી જોહરે;
 રચણ ચિંતામણી પેખીઈ, ગુરનઈ આખું તેહરે. કો. ૨૩
 ગુર કહધ સાંભલિ શ્રાવિકા, સુત હોસ્યઈ ગુણુવંતરે;
 સંયમ લેસઈ શુભપરિં, મહિમા વંત અત્યંતરે. કો. ૨૪
 અસ્યું કહી ગુર આલીઆ, ઉદરઈ વાઘઈ બાહરે;
 પુણ્યવંતો નર પ્રગટીઓ, માત પિતા પ્રતિપાલરે. કો. ૨૫
 સંવત અગ્યાર પસ્તાલઈ, લગન અનોપમ સારરે;
 કાતી સુદિ પુનિમ દિનઈ, જનમ્યો દેવકુમારરે. કો. ૨૬
 આકાશ વાંણી તવ હવી, સુત હોસ્યે બ્રહ્મચારરે;
 જૈન ધર્મ દીપાવસ્યે, લેસ્યે સંયમ સારરે. કો. ૨૭
 અતિ ઉત્સવ કરી થાપીઓ, ચંગદેવ તસ્સ નામરે;
 પંચ વરસંતો સુત થયો, બહુ વાઘ્યા ગુણુ આમરે. કો. ૨૮
 જોણુઈ અવસરિ તિહાં આવીઆ, દેવચંદ્ર સૂરિ રચારે;
 સાહમીઈ શ્રાવક કરઈ, આવઈ ગુર ગણુધારેરે. કો. ૨૯
 ચંગદેવ તિહાં માયસું, ગુરનઈ વંદનિ. જાયરે;
 જઈ બધો મુનિ બધસણુધ, હઈહઈ હર્ષ ન માયરે. કો. ૩૦

ગુર કહમ સાંભલિ આવિકા, ૧ પૂર્વ ળોલ સંભારીરે,
 એ સુત આપો અહતણુઈ, એ નહી રહમ સંસારરે. કો. ૩૧
 વલી વિમાસેં આવિકા, સુત દીધો કિમ જનથરે;
 મુઝ ભરતાર મહેસરી, કોપિં સોય ભરાયરે. કો. ૩૨
 સંધ ચતુર્વિંધ વિનવેં, સાંભલિ ચાહની વાતરે;
 એ સુત આપો ગુર તણુઈ, હુમ જનશાસન નાથોરે. કો. ૩૩
 ધેખવંત તે આવિકા, દીધું પુત્રનું દાનરે.
 કુંમર લેધ ગુર ચાલીઆ, જમ નિરધન નિધાનરે. કો. ૩૪
 કર્ણ પુરિ ગુર આવીઆ, ઉદ્યન મંત્રી જાંહાઈરે;
 કુંમર ભલાવ્યો તેહનેં, સુમરિં વાધઈ ત્યાંહિરે. કો. ૩૫
 એણુઈ અવસરિ ધરિં આવીઓ, ચંગદેવનો આપરે;
 સુત નવિ દેખઈ આંગણુઈ, ચિંતાતૂર હુંઓ આપરે. કો. ૩૬
 જઈ પુછઈ ધરિ નારીનઈ, પુત્ર ન દીસઈ કાંઈરે;
 સ્ત્રી કહઈ સુત ગુરનઈ દીઓ, ચાંચો કોખો ત્યાંહિરે. કો. ૩૭
 અંનપાંન તેણુઈ પરિહરી, આવ્યો ગુર નઈ પાસીરે;
 દેવચંદ દિંધ દેસના, સુણુતાં સહુ ઉલાસીરે. કો. ૩૮

હહા.

ઉલાસઈ ચાંચો સુંણુઈ, ગુર કહમ તત્વ વિચાર;
 આઠ પુરૂષ જગિ દોહલા, જો સોધઈ સંસાર. ૩૯
 દાતા, તપીઆ, સમતા નરા, ગુણુઅહી શીલ સુગ્ધાણુ;
 વિરલા પર ચિંતા લહઈ, વિરલા નહી રમનિ માંન. ૪૦

સાતઘ નર સોધ્યા મિલઘ, પણિ વિરલો દાતાય;
 દાતામાં દાંનિ વડો, જે દિધિ સુત ભિક્ષાય. ૪૧
 તું દાતા જગમાં વડો, તઘં દીધું સુત દાંન;
 તાહરી કીરતિ જગિં રહી, જહાં થિર અમર વિમાન. ૪૨
 મહાભારથ માંહિં કહિઉં, જેણઘં કુલિ યતિ ન થાય;
 તસ પૂર્વજ અવગતિ ભમઘં, મુગતિ કિલઘં ન જાઘ. ૪૩
 ચાંચો તિહાં સંસઘં પડિઓ, જાજી નવિ બોલાય;
 ઉઠ્યો ગુરુવંદન કરઘ, ઉદયનઘ મંત્રી જાઘ. ૪૪

વરતુ.

ધરિ આવ્યો ધરિ આવ્યો સેઠ ચાંચો;
 મંત્રી મુખિથી ઇમ કહે, સુપુરંપનર તુસીહ સાચો;
 પુત્રદાન જગિતે દિઉ, તે મે નવિ દેવાય;
 તણ્ય લખ્ય સોવન લીજીઘ, સ્વામિ ભગતિ ઉચ્છાય. ૪૫
 તેમ સેઠે તેમ સેઠે માંન કીધો;
 તણ્ય લાખ ધનનંવિ લીઓ, પુણ્ય કાજ મે પુત્ર દીધો;
 રાજ હંસ કુલમાં રેહે, પુત્ર એ હોસ્યે પ્રસિધો;
 તેણે કારણિ મે સુત દીઓ, રાખું ગુરૂની લાજ;
 લાજે ધર્મ કેતા મલે, કરે સો દૂકર કાજ ૪૬

ચઉપઘ.

દુઃકર કાજ નર લાજ કરઘં, બાવ દેવ સંયમ આદરઘં;
 લાજ મરિઅચી ન ગિહધરિં, તાપસ વેપ રહ્યો તે પહધરીં. ૪૭

ઋષભદેવ સાથિં ઋષિ જેહ, લાજ ધરિ ન આવ્યા તેહ;
 લાજ કુંડરીક દીક્ષા વહધ, લાજ તજ તવ દુર્ગતિ જાય. ૪૮
 લાજ કુંઝ રણુહ મઝારિ, લાજ શીલ પાલધ નરનારી;
 લાજ યાંચો આપધ પુત્ર, ન દીધ ગુર નધ પાછો ઉત્ર. ૪૯
 લાજ ધર્મ ધણા નર કરધ, લાજ પુરુષ કુમારગિં ટલેં;
 લાજ પ દાન દિન કેતલાં, લાજ ધં જુડા થાધ ભલા. ૫૦
 યાંચો ગુરનધ વાંદી વલ્યો, સકલ સંધ મનોરથ ફલ્યો;
 નવ વરસહનો સુત જવથયો, સંયમ લેધ ગુર પાસધ રહ્યો. ૫૧
 સોમદેવ દીધું તસ નાંમ, દિન દિન વાધધ બહુ ગુણુ ગ્રામ;
 એકદિવસ મુનિ ગુરનધ પાસિ, નાગપુરધ આવ્યા ૧ પ્રભાતિ ૫૨
 વસધ વિવહારી તિહાં ધનદ, પુણ્ય પસાધ કરધ આનંદ;
 કોયક પૂરવ પાપ પસાય, રતે વિવહારી નિર્ધન થાય. ૫૩
 સાહ ધનદ તવ ચિંતધ હીધં, ધનનાહું તો કહધ નધ કહીધ;
 જહારધ ધરિ ધન હુધ બહુ, પ્રાંહેં કિરપી થાધ સહુ. ૫૪
 ભોમિરહિઉં ધન વિણુસી ગધ, પરધરિં મુક્યા પરના થાધ;
 હરધ ચોર નધ રાજ લીધં, વિશ્વાનર પરબલધ દીધ ૫૫
 ધન હારધ નર બહુ જૂવટધ, પુણ્ય વિના વ્યાપારધ ઘટધેં
 જલ બૂઝધ કુવસનધ જધ, પુણ્ય કાજ વિમાંસણુ થાધ. ૫૬
 જો મધ પુણ્ય ન કીધું બહુ, તો ધરથી ધન નાહું સહુ;
 શોકાતૂર હુચો મનમાંહિં, ભૂમિ ખણેવા બધડો તિહાં. ૫૭
 ઉંડી ભોમિ ખણિ જેતલધ, લક્ષ્મી લલાહાલા થધ તેતલધ;
 ભરી ટોપલાં નાંખધ દારિ, એણુધ અવસરિ મુનિ આવ્યા ષ્ઢારિ; ૫૮

ધર્મલાભ દેઘ ઋષિ રહઈ, નરનારી હહડધ દૂખ વહઈ; ૬૦
 ભહા ૧મૂનિ એ આવ્યા આજ, રાખ દેઅંતાં ન રહે લાજ. ૫૯
 કૃપણ નહીં આપણુ ધરિ કદા, ધૃત, ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા; ૬૧
 આજ કેહીપરિ આપું ધસઈ, સ્ત્રી દૂખ આંણી ઉરધપધસઈ. ૬૦
 ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ધધંસિ નિંપની ધરહ મઝારિ; ૬૨
 વહધરો સ્વામી રાખો મન, તુહો મુનિવર છો પુરુષ રતન. ૬૧
 રાખ લેઈ વહરાવઈ જસઈ, ચેલઈ સમસ્યા કીધી તસઈ; ૬૩
 અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાન, રાખ તણું કાં દેતાં દાન. ૬૨
 શેઠ તિહાં સમસ્યા લાડી, ચેલાનઈ ઉપાડ્યો સહી; ૬૪
 લિહાલા ઉપરિ મુંડ્યો જસઈ, રહેમટકા બહુ થયા તસઈ. ૬૩
 દેખી શેઠ હુઝો હર્ષ અપાર, ગુરૂ તઈ કીધી માહરી સાર; ૬૫
 ગયું નિધાન વહ્યું તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણુ ધન. ૬૪
 ધન વિણુ કોઈ ન માનઈ ગુણઈ, ધન વિણુ નર સહુઈ અવગુણઈ; ૬૬
 ધન વિણુ કોઈ ન આવે કાંમ, ધન વિણુસું કીજઈ શુભ નાંમ. ૬૫
 ધન વિણુ રૂપ રલધ સંસાર, ધન વિણુ નેહ છંડઈ નરનાર; ૬૭
 ધન વિણુ બુદ્ધિ તે બધી રહઈ, ધન વિણુ પુરુષ મહુત નવિલહઈ. ૬૬
 લૂલો ટૂટો નધ પાંગલો, બહધરો, બોળડ નધ આંધલો; ૬૮
 ઋદ્ધિ પૂજા કોઠિ લહઈ, કંદર્પ કોડિ તે બધો રહઈ. ૬૭
 જો ધનવંત અધિ કેરૂં જમઈ, સકલ લોકનઈ તે પણિ ગમઈ; ૬૯
 જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય. તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮
 ધનવંત બોલધ આલ પંપાલ, લોક ભણઈ, ઓતસ વાચાલ; ૭૦
 જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ ભાંખઈ ભલા ગંભીર. ૬૯

જો ઉંઘેં સુણુતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પડિત જાંણુ;
 પંથધ ધનવંત પાલો જાય, તો તે માંન રહિત કહેવાય. ૭૦
 એટલું દ્રવ્યતણું બધાણુ, સાંભલિ ગુરુ તું ચતુર સુજાણુ;
 તે ધન આવ્યું ધરિ (તુમ)યજી, ગુરુ પસાઈ થયો હું સુખી. ૭૧
 તુલ્ય દર્શણુ વાઘઈ મુજ પ્રેમ, ટલી દોયલા થયું જવ હેમ;
 બહુ ધન ખરચી અતિ ઉઘાય, જીહારઈ એ ગુરુ પદવી થાઈ. ૭૨
 દીધું હેમાચારજ નાંમ, ૧કશ્મેરી ભણી ચાલ્યા તાંમ;
 સાંહમી આવી તિહાં સરસ્વતી, હેમ તણુઈ કર્મઈ થઈ છતી. ૭૩
 એક દિવસ ગુરુ ગિરિઓ જોહ, કહઈ સિદ્ધચક્ર મંત્ર વલી તેહ;
 હેમાચાર્ય સિખઈ સહી, સાથેવા ઉઠ્યા ગહધ ગહી. ૭૪
 મલયગિરિ, દેવેદ્ર સૂરિ, હેમાચાર્ય પુણ્ય અંકુર;
 એ ત્રિણિ ચાલ્યા રંગહઈગહી, આંમ કુંભારઈ આવ્યાં ડવહી. ૭૫
 પરિચટ વસ્ત્ર પખાલઈ જાંહા, દીધું ચીર ઉગવીઈ તિહાં;
 ભમરા બહુ ગુંજારવ કરઈ, ગંધ વિલૂહા મધુકર ફિરઈ. ૭૬

ફૂહા.

પ્રેમ વિલૂહા ભમરલા, ગંધઈ પદમણી ચીર;
 પ્રમલ સાર સુંગધ બહુ, પદમણી તણું શરીર. ૭૭
 પ્રદમની નઈ પોહર નિદ્રા, એ પોર નિદ્રા હસ્તની;
 ચિત્રણી નઈ ત્રિપહોર નિદ્રા, અઘોર નિદ્રા સંખણી. ૭૮
 પ્રદમની તે હંસનાદિં, હસ્તની ગંભીરતા;
 ચિત્રણી તે કાગડંઠી, સંખણી ખરંધીરતા. ૭૯
 પ્રદમની તે પુખ્તગંધી, ૪એલગંધી હસ્તની;
 ચિત્રણી તે ચંપગંધી, મચ્છગંધી સંખણી. ૮૦

પાસેર જમઈ તે પદમની, અધસેર જમે તે હસ્તની;
 સેર જમઈ તે ચિત્રણી, સર્વ જમઈ તે સંખણી. ૮૧
 પદમની સિરિ વેણી સુદમ, લંબ વેણી હસ્તની;
 ચિત્રણી (તે) ભમર વેણી, ટુંકડી રવેણ સંખણી. ૮૨
 પદમની તે પાંત રાયઈ, માંત રાયઈ હસ્તની;
 ચિત્રણી તે ચિત્ત રાયઈ, કલહ રાયઈ સંખણી. ૮૩
 પદમની તસવંક પયોધર, હસ્તની મોટા ષધણું;
 ચિત્રણી તસ શાંમ પયોધર, સંખણી લંબકુચના. ૮૪
 શુભદાંતિઈ સ્ત્રી પદમની, હસ્તની ઉંચા દંતી;
 ચિત્રણી સ્ત્રી સમીપાંતિઈ, સંખણી લંબ અત્યંત. ૮૫
 મહિલા લક્ષણ કવિ કહઈ, કમ લહઈ ચતુર નિરંદ;
 ચીર ભમરો દેખી કરી, હરખ્યો હેમસૂરિંદ. ૮૬

હાલ

ઘાનાને છુપીને કંતાકિહાં રહ્યોરે-એ દશી રાગ. રામગિરિ:

હેમ સૂરિં તિહાં પૂછીઈં એ, પરિચટને તેણુઈ ઠારિરે;
 જોણુઈ ચીરંઈ મધુકર ભમધરે, તે પહરંઈ કુંણ નારિરે-આંકણી. ૮૭
 પરિચટંકહઈસુંણો સાધુજ એ, અધિકારી એણુઈ ગાંભિરે;
 તે ધરિ નારિ પદમનીરે, રતનવતી એ હવઈ નાંભિરે. હે. ૮૮
 સાધ સહુંણા તિહાં આવીઆએ, અધિકારિ ધરિ બારિરે;
 ધર્મ લાલ દેઈ બોલીઆએ, આશ્રમ દેઈ ઉતારિરે હે. ૮૯
 તવ અધિકારી ઈંમ કહઈં એ, ઋષિ રહુ આશુઈ ઠારિરે;
 મધુર વચન દિઓ દેસના એ, સમઝાવો નરનારીરે હે. ૯૦

ઋષિજી ઉતારઈ ઉતરારે, નવરસ કરધરે વખાણુરે;
 સહુરસ ભેદ ભલા લલધરે, જે હુઈ જાણુ મુજાણુરે. હે. ૯૧
 શંગાર, હાસ્ય, રૂદ્ર, ૧ કૃષ્ણાભલીએ, વીર, ભયાનક સારરે;
 ખીભત્સ અદ્ભુત, શાંતિ રસારે, આંણ્યે ઉતારી પારરે. હે. ૯૨
 આઠરસ જેણુઈ જાણીઆરે, ન લલ્લો તેહમાંનો ભેદરે;
 પંડિત સોય અધુરડોરે, વિપ્ર જીસો વિણુ વેદરે. હે. ૯૩
 અષ્ટરસ આઠઈ અંગમારે, નવમો સિરિનઈ કાંમિરે;
 સિર વિણુ સરીર ન શોભીધરે, કર, પાય ન આવઈ કાંમિરે. હે. ૯૪
 શાંતિરસ રૂપણી રસવતીરે, નિંપાવ્યા મુનિ સારરે;
 આઠરસ રૂપિઆ તિહાં વલી એ, ધગાવઈ અંગારરે. હે. ૯૫
 સોઈ રસવતી જે જમધરે, નાસઈ તાપ કપાયરે;
 તપ, જપ, કષ્ટ કર્યા વિનારે, તે નર મુગતિં જાયરે. હે. ૯૬
 દૂરગઢ હુઓ કેવલીરે, ચંદ્ર, રૂદ્રનો શિષ્ય રતેહરે;
 તપ, જપ, ધ્યાન કર્યા વિનારે, સમતાઈ સિધ્યા તેહરે. હે. ૯૭
 એ રસ શાંતિ સોહામણોરે, પોખઈ દેવ ઇંદ્ર સૂરિરે;
 એણીપરિં દેતાં દેસનારે, હવું ચઉમાસું પૂરરે. હે. ૯૮
 ગુરૂકહઈ મુંજો અધિકારીઆરે, ચઉમાસું કરિવઈ ઇહાં સારરે;
 હવઈ ઇહાંથી અહો ચાલસ્યુંરે, રહઈતાં નહી આચારરે. હે. ૯૯
 સ્ત્રી પીહરિ નર સાસરેરે, મુનિવર એકઈ ગામિરઈ;
 એ ત્રણે વણુસે સહીરે, જો રહે એકે કામિરે. હે. ૧૦૦

ચઉપદ્ય.

વિણુરાંધણિવિણુસમજમખીર, વિણુ પહરઈ નારિ વિણુસમચીર;
 વિણુખેરું વિણુસઈ જમજૂત, વિણુ હાથિં વિણુસઈ ધરસૂત. ૧

|ણુસઘં વિણુચઢનારિ તુરી, અતિ લાડઘં વિણુસઘં દીકરી;
 |ણુસઘં ખયરોગઘં જીમ ગાત્ર, વિણુસઘં લુંડાસાથિં યાત્ર. ૨
 |ણુસઘં દાતા વહુણાં પાત્ર, વિણુસઘં પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર;
 નમયલઘં વિણુસઘં પરલોક, પુણ્ય કરિઉં તે થાય ફેક. ૩
 |ણુસઘં વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણુસઘં કંઠ વિહુણું ગાન;
 |ણુસઘ અતિઆલસ, નિજ કાંમ, વિણુસઘં અમરખીજથી ગાંમ. ૪
 ઠો તે વેગઘં વાંણીઓ, રાઉલરાઘં તે નાંણીઓ;
 વેણુસઘ પુરૂષ કુદેસઘ ગયો, વિણુસઘ ઋષિ થિર વાસો રહ્યો. ૫

ઢાલ-પાછલી.

રાગ-રામગરિ.

|ણુઘં કારણિં અહો આલસ્યુરે, પૂરવ રાખેવા પંથરે;
 યમ લાભ હવો તુલ્ય ઘણોરે, કરયો પુણ્ય : પુણ્યવંતરે. ૬
 હુવિહિત સાધુ થિર નવિ રહઘરે, રહતાં વિણુસ્યે વાતરે;
 પરિચય બહુ નરનારિસ્યુરે, તેણુઘ સંયમ વ્યાધાતરે. ૭
 તવ અધિકારી ધંમ કહઘરે, ઋષિ કહો કાંઘ મુઝ કાંમરે;
 ગુણઉસંકલ જીમ થઈઘરે, તુલ્યો કહ્યો ધર્મ અભિરાંમરે. ૮
 રદેવઘંદ્ર સૂરિ તવ બોલીઆરે, એક અપૂરવ કાજરે;
 રસના ઉંચી ન ઉંપડઘરે, કહઘતાં આવઘં લાજરે. સુ. ૯
 તુલ્ય ધરિ નારિ પદમનીરે, નગનપણુઘં રહઈ તેહરે;
 વસ્ત્ર તજી કરે સાધનારે, મંત્ર ફલઈ મુઝ નેહરે. સુ. ૧૦
 અહો કરે રમંત્ર સાધનારે, તું લેઈ રહઈ તરુઆરિરે;
 મન, વચન ચિતઈ ચૂકીઘરે, તો હણુજે તેણુઘ ઠારિરે. સુ. ૧૧

શુભે રંજીત અધિકારીઓરે, શુરનંદ કલ્પ મુખિ હાયરે;
 ત્રિણિ આચાર્ય નારિસુરે, ગઢ ગિરિનારે જાયરે. સુ. ૧૨
 શ્રી જન પ્રતિમા આગલિરે, નાગી પદમની નારીરે;
 આચાર્ય કર્મ સાધનારે, નર હાથિ તરવારીરે. સુ. ૧૩
 ન ચલઈ મેરની ચૂલિકારે, ન ચલઈ દુ સર્પ શેપરે;
 ન ચલઈ મુનિ મંત્ર સાધનારે, જીમસિરિ અક્ષર લેખરે. સુ. ૧૪
 પરગતિ હુઓ તવ દેવતારે, વિમલેશ્વર સુર જોહરે;
 કંઈક માગો અપિ રાજ્યારે, તુલ મનિ ભાવઈ તેહરે. સુ. ૧૫
 દેવેંદ્રસુરિ તવ જોલીયારે, કાંતીથી પ્રાસાદરે;
 શ્રી સેરીસઘ આણુવોરે, દિધ વિદ્યા જશ વાદરે. સુ. ૧૬
 મલયગિરિ મુખિ માગીહરે, સિંદાંત વૃત્તિ કરે સારરે;
 પરગામિ થયો સુર તે સહીરે, દિધ મુઝ શક્તિ અપારરે. સુ. ૧૭
 હેમ હરખિત તવ જોલીયારે, દિધ મુઝ વિદ્યા એહરે;
 વચનબલિ તપ યુઝવુરે, સાસન દીપાવઈ તેહરે. સુ. ૧૮
 હેમ વચને અતિ હરખીહરે, સુર હુઓ સંતુષ્ટરે;
 વિદ્યા ત્રિણિ દેઈ કરીરે, કીધી પુષ્પની વૃષ્ટિરે. સુ. ૧૯

હૃદી.

પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, વિદ્યા હુઈ પરતખિ;
 શુર ચરણે આવી નમ્યો, હેમાચારજ શિષ્ય. ૨૦

અઉપધ.

હેમાચાર્ય શુરનંદ નમઈ, શુરનંદ ચેલો દીઠો ગમઈ;
 હર્ષ ઉપને બધસે ધ્યાન, આંખિલ તપ આરાધઈ જ્ઞાન. ૨૧

૧૫ મહિના નઘં અંતિ કરી, આવઘં શાસન સુરસુંદરી;
 ૧૬ ગુરૂ વાંદિનઘં ઉભી રહી, સુન્નલિત વાંણી સુખિંથી કહી. ૨૨
 હેમાચાર્ય તાહરે શિષ્ય, તેહનઘં પદવી આપો ઋષિ;
 તેહથી જનશાસન ગાજસઘં, જસ પડહો જગિમાં વાજસઘં. ૨૩
 અસું કહીનઘં દેવી ગઘ, ગુરૂ ધ્યાનઘં(મી)ઉડિંઆ ગહગહી;
 મનમાં વાત હતી તે ૧૫ઘં, આગઘં દૂધ નઘં શાકર ભલી. ૨૪
 આગઘં સિંધ એને પાખર્યો, કનક કંકણ નઘં અમૃત ભર્યો;
 આગઘં ગુરૂ એલામાં નેહ, શાસન દેવીઘં દેખાડ્યો તેહ. ૨૫
 હરખ્યો ગુરૂ ઉડિઉ તેણીવાર, સાથિં સહુ લીધો પરિવાર;
 આવ્યા નાગપુરિ મુણીંદ, વસઘ વિવહારી જહાં ધનંદ. ૨૬
 ગુરૂ જ્ઞાતી તિહાં કરઘં વખાણુ, સંઘ ચતુવિધ સુંણુઘં સુખાણુ;
 ધર્મ કથા કહઘં ચિહું પ્રકાર, દાન, શીલ, તપ, ભાવના સાર. ૨૭
 જે હલૂઆ એકા અવતાર, તે આરાધઘં સોઘ ચ્યાર;
 યોવન વયિં ઇંદ્રી વસી કરઘં, બાર ભેદ તપ આદરઘં; ૨૮
 ભલી ભાવના ચોખું ધ્યાન, ધન પાંખી દિઘં પાત્રઘં દાન.
 સાતે ક્ષેત્રે વિત્ત વાવરઘં, બિંબ પ્રતિષ્ઠાં ચાત્રા કરઘં. ૨૯
 જે ધન ખરચ્યું જીમણુઘં હાથિં, જહાં જય તિહાં આવઘ સાથિં
 ગુરૂગિર્યા તિહાં એણીપરિકહઘં, અસ્થ સંસારી તે સદહઘ. ૩૦
 ગુરૂ ઉપદેશ સુંણી શુભ ધ્યાન, ધનદ ખરચઘં બહુ નિધાન;
 સંવત અગ્યાર છાસઠ્યો જસઘં, એહ મહોત્સવ કરાવ્યો તંસઘ. ૩૧
 હેમ સૂરિ નઘં થાપી કરી, રચાવ્યા તે પાટણ પરવરી;
 પત્તન (નો) રાજ જેસંગ જેહ, રાય રેવાડી ડચઢીઓ તેહ. ૩૨

હેમાચાર્ય દીક્ષા તિહાં, હર્ષ હુગો તવ હર્ષા માંહિં;
 ખેમોદા તે બોલાવઈ હસી, ધર્મ કથા કાંઈ શુદ્ધ હલસી. ૩૩
 હેમ વચન હરખીનઈ કહઈ, દયા, દાનથી નર સુખ લહઈ
 રાય કહઈ તું ગુરુ અવધારિ, નિત્ય આવેવું મુહુલ મઝારિ. ૩૪
 નૃપ વચને હરખ્યો મુનિરાય, રાજ સભામાં નિતિ જાય;
 ધર્મ સુણાવઈ જેસંગ તણઈ, હેતુ યુગતિ પ્રયાંતઈ ઘણઈ. ૩૫
 સ્વામી ખટ્ દર્શણ નિરખીઈ, સાચો ખોટો શ્રેય પરખીઈ;
 સુધો વર્ગ આદરીઈ આજ, કૂડો ધર્મ તજો મહારાજ. ૩૬
 કૂડા ગુરુ નઈ કૂડા દેવ, કૂડા શ્રેયની મ કંઈ સેવ;
 મિથ્યા ધર્મ કરંતા વલી, પુણ્ય સકલ જાયે પરજલી. ૩૭
 ગલીઈ ધોયો જીમ કાગડો, કિમ ઉજલ હોસી આપડો;
 તિમ જીમ મિથ્યા કરતો ધર્મ, કહો કિમ હોસઈ આઠઈ કર્મ. ૩૮
 તેણિકારણિં શ્રેય પરિખ્યા કરિં, સુધો ધર્મ તુહો આદરિં;
 જશોમતિ જીમ પરિખ્યા કરી, ખઈલ પુરૂષ જેણઈ કીધું ફિરી. ૩૯
 સંખપુરી સંખ શ્રેષ્ઠિ વિચાર, જશોમતિ તેહનઈ ધરિ નારી;
 સ્ત્રીને નવિ માંને' ભરતાર, સાહ પરણ્યો તવ ખીજી નારી. ૪૦
 નવ યોવન નઈ નાહી નારી, તે આવી ગરહા નઈ ધરખારિ;
 વૃદ્ધપુરૂષ તિહાં હરખઈ હસઈ, રાતિ દિવસ નવિ રૂપાછો ખસઈ. ૪૧
 જીજીકાર કરઈ સ્ત્રી તણઈ, જે બોલે તે પ્રેમઈ સુંણઈ;
 વૃદ્ધ પુરૂષ નઈ નાહનારી, દુહાહો યોગ મિલઈ સંસાર. ૪૨
 ખિહું નરનારી રંગિં રમઈ, પહલઈ સ્ત્રી નઈ તે નવિ ગમઈ;
 નરચત્તેહનઈ તન, ધન, માલ, ખિણુ ખિણુ ખટકઈ સોકણીશાલ ૪૩

દ્વિહા.

સા મેરી સુલખણી, ચઠી તે રાવલ ચઉકિ;
 હું તુલ પૂછું રે પડિતા, સૂલી ભલી કંઈ સોકિ. ૪૪
 સૂલી એકજ કંકડો, સોકિ અનંતા કંક;
 નિત્ય મરીઘ નિત મારીઘ, હઠડા પગ પગ હક. ૪૫
 સૂલી આપઘ એક મરણ, શોકી દિધ સોવાર;
 લોયણ પેહું તણખલું, ખડકઈ વારોવાર. ૪૬
 કાણો કોલો ફૂંચડો, સોકી વિના પીઉહંત;
 સોકી સરીખું કાંમદેવ, દૈવ મ દેઘસ કંત. ૪૭
 ઘરડી પડાં છમ દોઢ ઘરનિ, કણુય સરીખું કંત;
 કહો કિમ આખો ઉગરઈ, ભરડી આણુમ અંત. ૪૮
 પરવસ પીઉ પરવસ ધન, પરઘરિ લોયણ આસ;
 પર હતિ ને કજડાં, એ ચિહું પડયાં નિરાસ. ૪૯
 પરહતિ ગઈ ને પ્રમદા, ખિણુખિણુ સાથે તેહ;
 સાલઈ સાપણિ શોકડી, નરહ નસાડયો તેહ. ૫૦

અથ કુનિહાં.

બેર બેર દહંત, કઈ ઠાકુર લૂસણો;
 દહંત નારી કુનારી, (કે) બેર બેર રૂસણો.
 ગલીઓ બધલિ દહંત કઈ પંચઈ બધસણો;
 કુનિ કુનિ હાં (હાં) ભાઈ દહંત શોકડી શાલ કઈ ગુંમડ આસણો. ૫૧
 સીહન કઈ સરિસલ્લકઈ મેહા ગજણો
 ભૂપતિ કે સરીસલ, રણુઈ દલ ભંજણો.
 શાલતહી ખિણુઅણિ કે તાજો તાંજણો;
 કુનિ હાં હાં ભાઈ કામની કે સિરિ ૧ સલ્લકઈ લુંછન લાજણો. ૫૨

છંદ-અઠગપદ્ધિ.

કુંગર કડણિ કુકડ જીમ શલ્લઘ, ગાજી વિજ દેશરી સરિ સલ્લઘ;
 ચૂદો બાણુ જીમ ક્ષત્રી સલ્લઘ, ગયો નાથ સુકુલીની સલ્લઘ. ૫૩
 માતો ગયંદ વિંધ જીમ સલ્લે, ગોલ કુગોલ સોલડ જેમ સલ્લે;

ફહા.

નેહ નાહો નર નારિમાં, સંગતિ શોક વિરાંમ;
 હઠહઠ ફૂડી પાપિણી, સું કીજઈ શુભ નાંમ. ૫૪

કવિત્ત.

છંદ વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કડુઉં;
 મીહું નામજ સાર, ખાય તો ખાઈ જડખું.
 શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણ ભખી નવિ જાઈ;
 દેવા માગઈ ભીખ, પગે અણકહાણે જાય;
 ભોજ રાજ કરંઈ વઈતિરં, શોક બહધન જગમાં લહી.
 નામ અનોપમ એહ, પરિણામઈ માકાં સહી. ૫૫

ફહા.

પરિણામઈ ભુડી સોકડી, શાલઈ શાલ સમાનં;
 યશોમતી દુખણી થઈ, બધકી આરતિ ધ્યાન. ૫૬
 નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણ ન નમીઆં દોઈ;
 સૂકિ સૂઓ પનોતીઓ, જસપીઉતાં સુખ હોઈ. ૫૭
 સુંખા તે કિમ વિસરેં, જે મનમાંહિં પછઈ;
 હઠહાં થકીં જે ઉતરઈ, તો સુપનાંતર દીક. ૫૮

વાહલા તે કિમ વીસરઈ, જેસું ધણો સનેહ;
 વિસાર્યા ન વિસરઈ, ગરવા તણા સનેહ. ૫૯
 ક્યાંહાં કોયલ ક્યાંહાં અંબવન, ક્યાંહાં મોરા ક્યાંહાં મેહ;
 રતિ દિવસ તે સંભરઈ, જેમ આપીડા મેહ. ૬૦
 સજન થોડા હંસ જેમ, વિરલા કહી દિસંત;
 દુર્જન કાલા કાગ જેમ, મહિયલિ ધણા ભમંતિ. ૬૧
 તગણુ સરિસો નેહડો, મકરિસ હમડા ગમાર;
 ગાધે નાખી ગુણુ જેમ, વલતી ન કરે સાર. ૬૨
 જે આવે દસ ભલા, જે નાવે તો વીસ;
 જેણે ચિત્ત ઉતારીયા, તે સું કેહી રીસ. ૬૩
 સનેહ વિણુસીડં રસણું, ગઢ વિનાસિ પોલિ;
 અણુમાનિતો પરાહણો, આ વેઢે અધોલી. ૬૪
 પીઉડો મુજ સનેહ તજ્યો, હુઝો તે જાણુ ગમાર;
 જે નર માની વંકડા, તે નર થયા ખૂહાર. ૬૫
 નદીતે વંક વોલા ભણી, પર્વત ઉડા ખોહ;
 વાંકા નર ને વિધન ધણા, ગેહેલી મુદિ મ રોય. ૬૬
 એણુમ અવસરિ તિહાં આવીઓ, મંત્ર સુવાદી જેહ;
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, વેગઈ તેડયો તેહ. ૬૭
 કર્મ કથા માંડી કહી, તેહનઈ થઇ દયાય;
 મંત્ર મૂલ દીધું અસુ, જેણુમ નર પોડી થઈ. ૬૮
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, રાંધ્યાં અંન અપાર;
 મંત્ર મૂલ માંહિં ધરિઉ, ભુજન્યો ભરતાર. ૬૯
 પુરૂપ ટલી પોડી થયો, નાકાં ડાઠી મુંછ;
 લાંખી કોટિં લટકતો, લાંખા શિંગ નઈ પુંછ. ૭૦

છંદ-અમરમય.

કુંગર કડણિ કુ કડં છમ સલ્લઘ, ગાછ વિજ કેશરી સરિ સલ્લઘ;
 સૂકો ખાણુ છમ ક્ષત્રી સલ્લઘ, ગયો નાથ સુકુલીની સલ્લઘ. ૫૩
 માતો ગયંદ વિંધ છમ સલ્લે, બોલ કુબોલ સોહડ જેમ સલ્લે;

ફહા.

નેહ નાહો નર નારિમાં, સંગતિ શોક વિરાંમ;
 હહહહ ફૂડી પાપિણી, સું કીજઈ શુભ નાંમ. ૫૪

કવિત્ત.

છંદ વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કહુઉં;
 મીઠું નામજ સાર, ખાય તો ખાઈ જડખું.
 શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણ ભખી નવિ જાઈ;
 દેવા માગઈ ભીખ, પગે અણકહાણે જાય;
 ભોજ રાજ કરંઈ વધંતિ, શોક જહઘન જગમાં લહી.
 નામ અનોપમ એહ, પરિણામઈ માકાં સહી. ૫૫

ફહા.

પરિણામઈ ભુંડી સોહડી, શાલછ શાલ સમાન;
 યશોમતી દુખણી થઈ, જમહી આરતિ ધ્યાન. ૫૬
 નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણુ ન નમીઆં દોષ;
 સૂકે સૂઓ પનોતીઓ, જસપીઉતાં સુખ હોઈ. ૫૭
 સુંગી તે દિમ વિસરે, જે મનમાંહિ પદક;
 હહહાં થઈ ને ઉતરઈ, તો સુપનાંતર દીક. ૫૮

વાહના તે કિમ વીસરઈ, જેસું ધણો સનેહ;
 વિસાર્યાં ન વિસરઈ, ગરવા તણા સનેહ. ૫૯
 ક્યાંહાં કોયલ ક્યાંહાં અંબવન, ક્યાંહાં મોરા ક્યાંહાં મેહ;
 રાતિ દિવસ તે સંભરઈ, જેમ આપીડા મેહ. ૬૦
 સજન થોડા હંસ જેમ, વિરલા કહી દિસંત;
 દુર્જન કાલા કાગ જેમ, મહિયલિ ધણા ભમંતિ. ૬૧
 તગણુ સરિસો નેહડો, મકરિસ હમડા ગમાર;
 ગાધે નાખી ગુણુ જેમ, વલતી ન કરે સાર. ૬૨
 જે આવે દસ ભલા, જે નાંવે તો વીસ;
 જેણે ચિત્ત ઉતારીયા, તે સું કેહી રીસ. ૬૩
 સનેહ વિણુસીઉં રસણું, ગઢ વિનાસિ પોલિ;
 અણુમાનિતો પરોહણો, આ વેઢે અંધોલી. ૬૪
 પીઉડો મુજ સનેહ તજ્યો, હુઓ તે જાણુ ગમાર;
 જે નર માની વંકડા, તે નર થયા ખૂહાર. ૬૫
 નદીતે વંક વોલા ભણી, પર્વત ઉડા ખોહ;
 વાંકા નર તે વિધન ધણા, ગેહેલી મુધિ મ રોય. ૬૬
 એણુછ અવસરિ તિહાં આવીઓ, મંત્ર સુવાદી જોહ;
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, વેગઈ તેડયો તેહ. ૬૭
 કર્મ કથા માંડી કહી, તેહનઈ થઇ દયાય;
 મંત્ર મૂલ દીધું અસુ, જેણુછ નર પોડી થઈ. ૬૮
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, રાંધ્યાં અંન અપાર;
 મંત્ર મૂલ માંહિં ધરિઉ, ભુજ્યો ભરતાર. ૬૯
 પુરૂષ ટલી પોડી થયો, નાકાં ડાહી મુંછ;
 લાંબી કોટિં લટકતો, લાંબા શિંગ નઈ પુંછ. ૭૦

હાલ.

હમચીની.

પુંછ ૧નચાવઇ શિંગ હલાવે, દેખઈ નાની નારી;
 તે ગઇ રાજ સભામાં વેગઈ, નૃપ આગલી પોઠારીરે. હમચી. ૭૧
 સ્વામી માહરે કંત અનોપમ, સોઠી કીધો પોઠી;
 ભૂપ તેડો તસ સીખ દેઢનેઈ, છંદો સિરની ચાટીરે-હ. ૭૨
 જશોમતી તેડી ભૂપાલઈ, પૂછી પૂરવ વાતો;
 તઇં પોઠી કાં કીધો ભુડી, જો પોતાનો નાથોરે-હ. ૭૩
 જસોજતીકહઈંસુણિરુસ્વામિ, મઇં અપારાધ ન ષ્ટીધું;
 સોઠિં કાંમણુ કીધું સુઝનઇં, નર તાણી નઇં લીધુંરે-હ. ૭૪
 સુઝનઇં નવિ માનઇં બોલાવઈ, તવ હું રોસિં ભરાંણી;
 કરતા સું મઇં કીધો પોઠીઓ, અવર કલા નવિ જાંણીરે-હ. ૭૫

(પાછીલી હું પરતાણી હો.)

સોઠિતણુઇં પાપિં થયો પોઠી, દંદ કરઇં એ કાલો;
 એહનું મસ્તગ મુંડિ રાજ, ગાધઇઇં લેઇ ધાસોરે-હ. ૭૬
 ૪નૃપતિ નારિ વિખોડઇ ૫એહું, એહું નઇં વઢતિ વારઇં;
 જસોમતિનઇં અલદ ભલાવ્યો, તે પણિ તેહનઇ ચારઇરે-હ. ૭૭
 જસોમતિ પાલઇંનિજ પીહનઇં, વનચારિ જલ પાઇ;
 એણુઇ અવસરિ એક નારિસું, વડ ૭વિવહારી જાયરે-હ. ૭૮
 જશોમતી દેખી નઇ પૂછઇં, વિદ્યાધરની નારી;
 કુણુ કારણિએદીસઇં દુખિણી, ઝુરઇ વનહ મઝારીરે-હ. ૭૯

- વિદ્યાધરકહધ સુણિ હો, ^૧અબલા, કંત પશુ એણિ કીધો;
^૨અબલદ ટલીનઈ પુરૂપજ હોવઈ, સોય મંત્ર નવિ લીધોરે-હ. ૮૦
- અનુકંપા આવઈ તસ નારી, બોલઈ બુદ્ધિ વિચારી;
 પશુ ટલી જીમ પુરૂપજ થાય, સોઈ બુદ્ધિ ઉદ્ધિ સારીરે-હ. ૮૧
- વિદ્યાધર કહધ સુણિ અબલા, એહતો એક ઉપાય;
 એ અમી તિહાં એક મૂલડું, તેહથી માંણસ થાઈરે-હ. ૮૨
- વિમલ વિમાન વહી તવ ચાલ્યું, શબ્દ ગ્રહઈ તિહાં નારી;
 તેણઈ ક્ષેત્રઈ ઉગ્યાં વન વેલી, લીધાં ચુંટી બાહારીરે-હ. ૮૩
- છોડ એકેકા હાથે લઈ, પીઉનઈ ચારિ ચરાવઈ;
^૪સુદ્ધમૂલઆવ્યું મુખિ જીહારઈ, તવ પોઠી નર થાઈરે-હ. ૮૪
- જસોમતી હુઈ તવ સુખિણી, પીઉસું પ્રીતિજ વાધી;
 બહુ વન વનસ્પતિ સોધતાં, સુદ્ધ ઓષધિ લાધીરે-હ. ૮૫
- તિમ તું ધ્યાન ધરીનઈ સ્વામી, પટ દર્શન પરખીનઈ;
 સુદ્ધ ધર્મ રાજ આદરીઈ, કૂડો શ્રેય તજીનઈરે-હ. ૮૬
- સુદ્ધ દેવની પૂજા કીનઈ, સહઈ ગુરૂ પાય નમીનઈ;
 સુદ્ધ ધમ આરાધો રાજ, અનિ અનુકંપા કીનઈરે-હ. ૮૭
- સિદ્ધરાય હરખ્યો મનમાંહિં, હેમ વચન ચિત્તિ લાગો;
 સુદ્ધ ધર્મ શ્રવણે સાંભલતાં, કુમતિ કદાગ્નહ ભાગોરે-હ. ૮૮
- એણઈઅવસરિનૃપ અશ્વ ચઢીનેં, સિદ્ધપુરી માંહિં જાય;
 ઇસ તણો પ્રાસાદજ ઉગ્યો, ફરમાલ નીપાયરે-હ. ૮૯
- પાસઈ આણુ મંત્રી મોટો, રાજવિહાર કરાવઈ;
 મૂરતિ વીર તણી તિહાં માંડી, શ્રી જીનના ગુણ ગાઈરે-હ. ૯૦

- તે દેખી હરખી સિદ્ધ રાજન, આવઈ જીતાં ગુરૂ ખાસો;
અરિહંત ઇસવચિં સ્યો અંતર, સ્વામી સોય પ્રકાસોરે-હ. ૯૧
- હેમ ગુરૂ તિહાં એણીપરિ બોલઈ, અંતર કહું સુણિ રાય;
ઈસ તણઈ માથઈ હુઈચ દો, સોય નમઈ જીન પાયરે-હ. ૯૨
- શ્રી ગુરૂ વચન સુંણિ જોસંગદે, તેડયા શુભ સુતાંરિ,
વાસ્તુ શાસ્ત્રે વાંચોરે વેગઈ, તેડમાં કિસ્થો વિચારોરે-હ. ૯૩
- શાસ્ત્ર અર્થ સૂતાર પ્રકાસઈ, સુંણિ જોસંગ નરનાથો;
ધર સામાનિ તણેપંચ શાખા, રાજા ભુવન તે સાતોરે-હ. ૯૪
- ઈસ તણઈ દેહરઈ નવ શાખા, શ્રી જીન ધરિ એકવીસો;
મઠી મહેસ તણી વનમાંહિં, નગર ભુવનિ જગદીસોરે-હ. ૯૫
- શંઠરનઈ દેહરઈ એક મંડપ, જીન ધરિ એકસો આઠ;
ત્રિણુ છત્ર સિંધાસણુ શોભઈ, પદમાશન ચક્રવાટોરે-હ. ૯૬
- જીન પ્રતિમાનઈ પાય લિખીઈ, અહઈ નવ નિરધારો;
આદિ શક્તિ રહઈ જીન પાસેં, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારોરે-હ. ૯૭
- અન્ય દેવનઈ એહવી રચના, કીધી કુણઈ ન જાય;
કરઈ કરાવઈ દોહડી ચઢીઓ, તે મર દૂખીઓ થાયરે-હ. ૯૮
- અક, બાણુ, ગદા નઈ ગુખતી, જીણુ વિણુ હાંમ અનેરઈ;
ઉઠંગઈ અખલાની મૂરતી, વિણુ તણઈ હુઈ દેહરેરે-હ. ૯૯
- અનંત જ્ઞાની તણું પ્રકાસ્યું, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારો;
વિશ્વ ડર્મા કહઈ માંતો રાજા, અહઈ પૂરવતું સાશેરે-હ. ૧૦૦
- શાસ્ત્ર સુંણિ હરખ્યો જોસંગદે, તત્ત્વજ્ઞાન ચિત્ત ભાવઈ,
કનક કલસો કરી રાજઈ, શ્રી જીન ભુવનિ ચક્રાવર્તેરે-હ. ૧૦૧

દૂહા.

કેનકે કલસ રચના કરી, ભવિજન હરખ્યા તિહાંધ;
સેન લધ જેસંગ ચઢીઓ, આવ્યો પાટણ માંહિ. ૧

ચઉપધ

પાટણમાંહિ આવ્યો જેસંગ, હેમ સૂરિ સ્યું લાગો રંગ;

એક દિવસ જન મંદીર જહાં, નેમ ચરિત્ર વંચાઈ તિહાં. ૨

હેમ સૂરિ કરતા વ્યાખ્યાન, બહુ જન સું બઘડો રાગન;
એણુધ અવસરિઆવ્યોઅધિકાર, સેત્રુંજય પાંડવ સિંધ્યા સાર. ૩

બ્રાહ્મણ ભટ ખમી નવિ શાક્યા, સભા માંહિ તે બાંભણ બક્યા;
પાંડવ પાંચ પટ્યા કેદાર, હેમ ગલી ગયા મુક્તિ મઝાર. ૪

અસ્યું વચન બોલ્યા ભટરાય, સકલ રસભામાંહિ સંદેહ થાય;
નૃપ જેસંગદે પૂછધ ઈસ્યું, કહુ સ્વામિ ભટ કહધ છઈ કિસ્યું. ૫

હેમસૂરિ બોલ્યા તેણીવાર, ભારત શાસ્ત્રઈ ધર્યો વિચાર;
પાંડવનો કાનો ગાંગેય, કુટુંબ ય બ દીધી તતખેવ. ૬

એક વચન માહરૂં પાલ્યો, કુમારી ભુમિ જઈ બાલ્યો;
જહારઈ મરણ હુઈ ગાંગેવ, તિહારઈ ઉપાડ્યો તતખેવ. ૭

લેધ ચાલ્યા પર્વત નઈ શૃંગિ, વિશ્વાનર જવ મુક્યો અંગિ;
શબ્દ હવો બાલો કુંણ ડાંભિ, સો ભીખમ દહધ્યા એણુઈ ડાંભિ. ૮

દાધા પાંડવ ત્રિણિસઈ સાર, બાલ્યા દુર્યોધન હગ્નર;
કર્ણ તણી નવિ સંખ્યા લહી, અસી ઉકથા ભારથમાં કહી. ૯

હેમસૂરિ કહઈ સુણિ નરનાથ, કુંણ પાંડવની ભટ કહધ વાત;
જે પાંડવ પાંડુ સુત કહ્યા, તે સેત્રુંજય (ગિરિ) મુક્તિ ગયા. ૧૦

શ્રી સેતુન્નય પાંડવ ગિંબ, નારાક વગ્ગ મૂરતિ અસંગ્ય;
 ચંદ્ર પ્રભુ સાન્નય પ્રાસાદ, પાંડવ મૂરતિ કરતી વાદ. ૧૧
 એણુઈ વચને હરખ્યો નેસંગ, જૈન ધર્મનો લાગો રંગ;
 રાય કહઈ બંભણિ નવિ લહું, હેમ વચન સાચું સદહું. ૧૨
 વિપ્ર કહઈ નેસંગદે સુણો, આદિ ધર્મ નહીં રજૈનજ તણો;
 વેદ બાહ્ય અશુચિ મલ ભર્યા, એણુઈ ધર્મિ કોઈ નવિ તર્યા. ૧૩
 બદ્ધ મૂલ નહીં એહનો ધર્મ, શુભ ઉગારમં એહજ ઓધર્મ;
 ઉનાં પાંણી પુણ્યમં પીઈ, વસ્ત્ર યલેઈ મુખિ ઉતર દીઈ. ૧૪
 માંગી ખાય રોટી ભાત, શાસ્ત્ર તણી રચું જાણુઈ વાત;
 ભણ્યા ગુણ્યા એહનઈ નવિ કહું, હેમ વચન અહો નવિ સદહું. ૧૫
 એણે વચને ખીજ્યો ભૂપાલ, વિપ્ર નહીં તુહો મૂરખ બાલ;
 નવો ધર્મ ક્રિમ કહોછો મૂઠ, વાસ્તુ શાસ્ત્ર ન માંનો મૂઠ. ૧૬
 તેહમાં જન મંદીરનાં ભેદ, પ્રથમ તાંતે કરો નિષેધ;
 પછઈ ઉથાપો જનવરનો ધર્મ, કાં મતિ મૂઠ થયા તુહો દ્વિભ. ૧૭
 નેણુઈ ધર્મિ માગમં અજ અથ, સોય ધર્મ વિખોડઈ વિશ્વ;
 નેણુઈ ધર્મિ ઉત્પ હસ્યાકન્ઠ, તેણુઈ પુનિ નર કેહી પરિતરઈ. ૧૮
 કૂર્મ નાગ દાદુર નઈ દમો, યગ્ન કરીનઈ દૂર્ગતિ ભમો;
 મંસ ભખો વેષા સંગ કર, તેણુઈ ધર્મિ કેહી પરિ તર. ૧૯
 ખોટો શ્રેય ન કીજઈ જોય, જહાં હિંસા તિહાં ધર્મ ન હોય;
 દયા ભલી જનશાસન માંહિ, અસ્યો ધર્મ ન દીસઈ કિંહા. ૨૦
 દ્વિવસ આતલા ભુલો ભમ્યો; જે હું વિપ્ર વિરોધી નમ્યો;
 હિંસા ધર્મ પરપદ જોહ, ભૂપ કહઈ નવિ માનું તેહ. ૨૧

૧ સુ. ૨ જિન. ૩ મર્મ. ૪ દેઈ. ૫ પહેલુ તમો કરો નિષેધ. ૬ બ્રહ્મ. ૭ નર.

કનકખીજ ભખઈ નર કોઇ, માઠી સોનું દેખઈ સોઈ;
 તિમ તુલો જગમાં ભુલા ભમો, દયા વિના આલિં ભવ ગમો. ૨૨
 તુલો ન જાણો સાર, અસાર, નવિ સમજો કાંઈ તત્ત્વ વિચાર;
 જૈન ધર્મ નઈ જો અવગુણો, જીન વ્યાકર્ણ કિમ માંતો ગુણો. ૨૩
 હાક્યા પંડિત લાભ્યા તાંમ, હેમ સુરિ વાધ્યા ગુણ્યામ;
 જૈન ધર્મ સાંહમો નૃપ થયો, કુમતિ કદાચહ મનથી જગમ્યો. ૨૪
 ભૂપતિ ધર્મ જાણ્યો જસઈ, હેમસુરિ મુખિં બોલ્યાં તસઈ;
 જો રાજા મનિ હુંઈ રંગ, તો વ્યાકર્ણ કંઈ પંચાંગ. ૨૫
 રાય કહઈ સાંભલિ મુનિ હેમ, જીમ તુલનઈ ઉપજઈ બહુ પ્રેમ;
 તિમ કીજઈ ગુરૂ ગચ્છના ધણી, કીસી સીખ માગો મુઝ તણી. ૨૬
 એણે વચને હરખ્યો ૨ મુનિ હેમ, હેમસુરિ બોલ્યા તતખેવ;
 નૃપ જોસંગ કહું તુઝ સાર, કાશ્મીર શારદ ભંડાર. ૨૭
 આદિ વ્યાકર્ણ અનોપમ કહું, અષ્ટ પરતી તેણુઈ થાંનિકિં લહું;
 વેગઈ સોય અણાંવો રાય, જીમ વ્યાકર્ણ કંઈ રચનાય. ૨૮
 તવ ભૂપિં તેડ્યો પ્રધાન, કાજ કહીઉં દેઇ બહુમાંન;
 કાશ્મીર દેસઈ તુલો જઈ, વ્યાકર્ણ પોથી લાવો સહી. ૨૯
 નૃપ વચને તે હરખ્યો સહી, કાશ્મેર ભણી ચાલ્યો વહી;
 આવ્યો જીહાં શારદ ભંડાર, અગર ધૂપ કરી ભક્તિ અપાર. ૩૦
 તૂઠી તવ વેગઈ સરસતી, પોથી આઠ આપઈ ભારતિ;
 લેઈ વેગઈ આવ્યો પરધાંત, રાજા હરખી ૩ આંપઈ માંત. ૩૧
 દીઠી પોથી સુંદર ભાતિ, આપી હેમાચારજ હાથિ;
 છોડી પોથી જોઈ જસઈ, હેમસુરિ ૪ તિહાં હરખ્યાં તસઈ. ૩૨

સેવી શારદા કેરાચરુ, વલી પંચાંગ કરીઈ વ્યાકરુ;
 આપ્યું રાગ કેરઈ હાથિ, નૃપ હંધઈ હરખ્યો બહુ ભાતિ. ૩૩
 તેડયાં પંડિત જોસી જાણુ, ૧જોઈવ્યાકરુ ૨કરઈઅપ્રમાણુ;
 પંડિત કહઈ સાચુ તો કહું, જો વ્યાકરુ પરિખ્યા લહું. ૩૪
 કાશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપણું જન નહીં લવલેસ;
 ચંદ્ર કાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેણું ત્રિણિ ભુવન જીપતી. ૩૫
 તે દેવીનું ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીઈ કુંડ;
 શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કર, ૩તો પુસ્તક લેઈ જલમાં ધર. ૩૬

ફહા.

એણ વચને નૃપ ચિંત તો, બુદ્ધિ વિચારઈ તાંમ;
 વચર વિના એતાવલી, ૧દીસઈ મચ્છર ઠાંમ. ૩૭

ચઉપધ.

પાપીનઈ ન ગમઈ પુણ્યવંત, નિર્ધનને ન ગમઈ ધનવંત;
 નીચ કુલિનર કહીઈ જોહ, ઉંચ કુલીને હેલઈ તેહ. ૩૮
 મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિદાને જીમ સતી;
 મયલાને ન ગમઈ આચાર, ન ગમે કીરપી નઈ દાતાર. ૩૯
 ન ગમે રોગીને ભૂખાલ, ૪ન ગમેઆલસુ નઈ ઉજમાલ;
 સોભાગી નઈ સહુ કો નમઈ, દોભાગી નઈ તે નવિ ગમઈ; ૪૦
 મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરઈ, સુર વિહુણો તિહાં ધર્મી કરઈ;
 કપટી કપટ કરિં જગિમાંહિ, નિઃકપટી નઈ હેલઈ ત્યાંહિ. ૪૧
 નિર્લજ હીણઈ લગવંત, ૫કાયરનઈ સુરા નવમલંત;
 ન ગમેઈ આલ્મણ મુનિવરનાંમ, વચર વિના એ મચ્છર ઠાંમ. ૪૨

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ. ૩ તે પુસ્તક લેઈ તેડયાં ધરો.
 ૪ નંદે આપીઉ સુનર ઉજમાલ. ૫ કાયરસુરાને ન મલંત.

ફહા

મચ્છર ભરીઆ બંભણા, બોલઈ મુખથી ચંગ;
કાગલ પોથી કિમિ રહઈ, કરતાં પાંણી સંગ. ૪૩

ચઉપાધ

નૃપ પૂછાઈ આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિચું મુખિ ભણઈ;
હેમ કહે નૃપ વાર મ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪
તેડયા પડિત દેઇમાં, પુસ્તક લેઇ આલ્યા પરધાન;
આલ્યા શારદ દેહરં છાં, પુસ્તક મુંકું પાંણી માંહિ. ૪૫
જમ હંસા સર કીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી ઝીલઈ તરઈ;
કાઠી પુસ્તક બેયું જસઇ, ભીનુ કિંહા ન દીસઈ રકીસઈ. ૪૬
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આલ્યા છાં બંદો સિદ્ધરાય;
બોલ્યા પડિતનઈ પ્રધાન, જગમાં સાચું હેમ જ્ઞાન. ૪૭
એહવું વ્યાકર્ણ કુંણુ જગિં કરઈ, જેહની પોથી જલમાં તરઈ;
કલિકાલઈ એ સર્વજ્ઞ સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮
એણે વચને નૃપ હર્ષ અપાર, તેડયા શાસ્ત્રતણા લિખનાર;
ત્રિણુસઈ લહીઆ જે સાર, ત્રિણુવરસતે તિહાં લિખઈ અપાર. ૪૯
સોવન અક્ષર પોથી ભલી, અઢારદેસ માંહિ મોકલી;
વાંચઈ કોપી નાસે રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦
સારસ્વત, ઈંદ્રિ અનઈ પાંણિણી, માંન મ વહઈસ્યો તેહનાવણી;
તંત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જેડો હાય. ૫૧
ચંદ્રાનઈ જે કંઠાભણું, સોય કવી મમ નાખો વણું;
સવા લાખ હવે પ્રગટિઈ હેમ, તે વાંચીનઈ દુર્ગાં પ્રેમ. ૫૨

સેવી શારદ દેરાચરુ, વલી પંચાંગ કરીઉં વ્યાકરુ;
 આપ્યું રાગ દેરુ ઢાથિ, નૃપ હહહા હરખો અહુ ભાતિ. ૩૩
 તેડયાં પંડિત જોસી જાણુ, ૧ જોઈવ્યાકરુ ૨ કરુ અપ્રમાણુ;
 પંડિત કહઈ સાચુ તો કહું, જો વ્યાકરુ પરિખ્યા લહું. ૩૪
 કાશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપાણું જન નહીં લવલેસ;
 ચંદ્ર ક્રાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેણું ત્રિણિ ભુવન છપતી. ૩૫
 તે દેવીનું ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીઉં કુંડ;
 શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કર, ૩ તો પુસ્તક લેઈ જલમાં ધર. ૩૬

હૃદા.

એણુ વચને નૃપ ચિંત તો, યુદ્ધિં વિચારઈ તાંમ;
 વચર વિના એતાવલી, ઝીસમ મચ્છર ઠાંમ. ૩૭

ચઉપધ.

પાપીનઈ ન ગમઈ પુણ્યવંત, નિર્ધનને ન ગમઈ ધનવંત;
 નીચ કુલિનર કહીઈ જોહ, ઉચ કુલીને હેલઈ તેહ. ૩૮
 મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિકાને છમ સતી;
 મયલાને ન ગમઈ આચાર, ન ગમે કીરપી નઈ દતાર. ૩૯
 ન ગમે રોગીને ભૂખાલ, ૪ ન ગમે આલસુ નઈ ઉજમાલ;
 સોભાગી નઈ સહુ કો નમઈ, દોભાગી નઈ તે નવિ ગમઈ; ૪૦
 મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરઈ, મુર વિહુણો તિહાં ધર્મી કરઈ;
 કપટી કપટ કરિં જગિમાંહિં, નિઃકપટી નઈ હેલઈ ત્યાંહિં. ૪૧
 નિર્લજ હીણુઈ લજ્જવંત, ૫ કાયરનઈ મુગ નવમલંત;
 ન ગમઈ બ્રાહ્મણુ મુનિવરનાંમ, વચર વિના એ મચ્છર ઠાંમ. ૪૨

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ. ૩ તે પુસ્તક લેઈ તેહમાં ધરો.

૪ નંદે આપીઉ સુનરુ ઉજમાલ. ૫ કાયરસૂરને ન મલત.

હૃદી

મચ્છર ભરીઆ બંભણા, બોલઈ મુખથી ચંગ;
કાગલ પોથી કિમ ૧રહઈ, કરતાં પાંણી સંગ. ૪૩

ચઉપાધ

નૃપ પૂછાઈ આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિચું મુખિ ભણઈ;
હેમ કહેં નૃપ વાર મ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪
તેડ્યા પડિત દેધમાંન, પુસ્તક લેઈ આલ્યા પરધાન;
આલ્યા શારદ દેહરં જીહાં, પુસ્તક મુંકયું પાંણી માંહિં. ૪૫
જીમ હંસા સર કીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી ઝીલઈ તરઈ;
કાઠી પુસ્તક જોયું જસઈ, ભીતુ કિંહા ન દીસઈ રૂકીસઈ. ૪૬
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આલ્યા જીહાં બંધે સિદ્ધરાય;
બોલ્યા પડિતનઈ પ્રધાન, જગમાં સાચું હેમ જ્ઞાન. ૪૭
એહવું વ્યાકર્ણ કુંણુ જગિં કરઈ, જોહની પોથી જલમાં તરઈ;
કલિકાલઈ એ સર્વં સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮
એણે વચને નૃપ હર્ષ અપાર, તેડ્યા શાસ્ત્રતણા લિખનાર;
ત્રિણુસઈ લહીઆ જે સાર, ત્રિણુવરસતે તિહાં લિખઈ અપાર. ૪૯
સોવન અક્ષર પોથી ભલી, અઢારદેસ માંહિં મોકલી;
વાંચઈ કોપી નાસે રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦
સારસ્વત, ઈદ્રિ અનઈ પાંણિણી, માંન મ વહઈરો તેડનાવણી;
તંત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જોડો હાય. ૫૧
ચંદ્રાનઈ જે કંઠાભણું, સોય કવી મમ નાખો વણું;
સવા લાખ હવે પ્રગટિઉં હેમ, તે વાંચીનઈ દુર્ગાં પ્રેમ. ૫૨

શાલી પવાલિ સરલાં પદવાંત, દીકઠં ન ગમઈ ખીચડી ધાંત;
 ચીર પટોલાં શાલૂ જ્ઞેતિ, તિહારઈ ન ગમઈ ખાસર ખાત. ૫૩
 મેર શિખર જે રંગિં રમઈ, દુન દુંગર તસ નવિ ગમઈ;
 આલઈ મણિ મોતી ખંડાર, ન ગમઈ તસ દુનિ દાતાર. ૫૪
 હંસઈ માનસરોવર લલિલિં, ન ગમઈ ખીજેં ધાનકિં રલિલિં;
 નાગેં પાંચો અંદન ઝાડ, તો તસ ન ગમઈ ઉંચા તાડ. ૫૫
 તિમ એ જગમાં વ્યાકર્ણુ હેમ, દીકઠં ઉપજઈ પડિત પ્રેમ;
 હેમ તણી વાંણી જગિ સાર, અઘાર દેસ હુક વિસ્તાર. ૫૬
 હેમ હેમ જંપઈ જગિ રનાંમ, સિદ્ધરાય બોલઈ ગુણુ આમ;
 હેમ રાય અલગા નહીં અંસ, જેલવી પ્રીતિ અછઈ નખમંસ. ૫૭
 હેમ વચન સુણિ તવ રાય, પાપ બીર જેસંગદે થાય;
 આહેડો વાર્યો વાગરી, સાયર બલ મનઈ તિહાં કરી. ૫૮
 વરસઈ કોડી સોનઈઆ માંત, સિદ્ધરાય કરઈ પુણ્યદાંત;
 અકર મુંડીઉ મીણુલ નામિ, બહુતરિલાખ હેમબહુલડિગાંમિ. ૫૯
 અકર નવાંતો જે કર થાય, એક સો એનું હણ્યાનું પાપ;
 અકર ઉતારઈ તે નર ધન્ય, કોડિ ખાય છોડયાનું પુણ્ય. ૬૦
 અસ્યા અકર મુંડ્યા બહુરાય, હેમાચાર્ય તણઈ પસાય;
 નૂપ સન્મુખ હુઓ જવસાર, હેમસૂરિ તવ કર્યો વિહાર. ૬૧

દૂહા.

વિહાર કરંતો મુનિ તરઈ, તારઈ નરની કોડિ,
 ચિર રહઈતાં કીરતિ ઘટઈ, સંયમ લાગઈ ખોડિ. ૬૨

ચઉપધં.

મુપુરુષ સોપારી નધં પાંન, ૧હય વરહાથી નધં વિજ્ઞાન;
વલી કેવડો જગિ વિખ્યાત, દૂરિ ગયાં શોભધં એ સાત. ૬૩

ફહા.

તેણુધં કારણિં મુનિવર વડો, હેમાચારજ નેહ;
મંહિ મંડલિ વિચરધં સદા, પુરજન તારધં તેહ. ૬૪
સિંધ સોરઠ નધં માલવો, દક્ષણ વાગડ દેસ;
હેમ સૂરિ તિહાં વિચરીઆ, ભવિજન દિધ ઉપદેશ. ૬૫
એણુધ અવસરિ એક દેવતા, આવી કરધ મધ્ય રાતિ;
અવર દેસ તુહો પરીહરિ, હેમ રહો ગુજરાતિ. ૬૬
તુહનધં લાભ ૧તિહાં ધણો, ખૂઝધં બહુ નરનારિ;
સુર વચને ગુર આવીઆ, પાટણુ નગર મઝારિ. ૬૭
જેસંગ જઈ પાએ નમ્યો, પુરજન હુઓ ઉછાય;
હેમ સૂરિ પાટણિ રહ્યા, ઉત્સવ અધિકો માય. ૬૮
સિદ્ધરાય હરખ્યો ધણું, ધન્ય મુઝ ચલિલક : વંસ;
જેણુધ કુલિ ગુર હેમજ હવો, જસો સરોવર હંસ. ૬૯
વંસ વડો ચલિલક તણો, ભીમદેવ મહારાજ;
દોષ પુત્ર તેહનધં હવા, કર્ણ અનધં ખીમરાજ. ૭૦
કર્ણ તણો જેસંગ હવો, ખીમરાજ સુત સાર;
દેવ પ્રાશાદજ પુત્ર ભલો, બુદ્ધિ તણો મંડાર. ૭૧

દાલ.

ઐશ્વર્યપરિં રાજ કરંત દેશી-રાગ-ગાડી.

તેહનો તિહુયણુ પાલરે. ત્રિચુત તેહનઈ;	
દોઢ ચુતા શીલઈ ભલીએ—	૭૨
જ્યેઠો કુંભરનિરંદરે, બીજો મહીપાલ;	
કીર્તિપાલ ત્રિજો સહીએ—	૭૩
પ્રેમલદેવી ઘેયરે, જોસંગ સેનાળી;	
કૃષ્ણદેવ નઈ તે વરીએ—	૭૪
દેવલદેવી જોહરે, નગરી કાળેરી,	
પૂરણરાય નઈ તે વરીએ—	૭૫
ત્રય બંધવ બિ બહુન્યરે, દેવી કાશ્મેરી;	
પંચ પેભાંડુ જનમીઆરે—	૭૬
એક દિન કુંભર નિરંદરે, અશ્વઈ તે ચઢ્યો,	
રાજ સભામાં આવીઓ એ—	૭૭
દીઠો હેમ સૂરીંદરે, હઠહઠ હરખીઓ;	
પ્રેમ કરી ગુરૂ નિરખીઓએ—	૭૮
ધન્ય જન મુર્છીંદરે, સમતા રસ ભર્યો;	
સુમતિ ગુપ્તિ ઋષિ પાલતોએ—	૭૯
દેખી હેમ સૂરીંદરે, રાગ રંછઓ,	
ગંથો પોસાલઈ વાંદવાએ—	૮૦
બધો બિ કર જોડીરે, સુંણતો દેસના;	
ચિન્ત ચમક્યો અતિધણુંએ—	૮૧

- વલતું કુંભરનિરંદરે, પૂછઈ સાધુ નઈ,
કવાણુ ગુણે નર શોભીએએ— ૮૨
- હેમ કહઈ સુણો ગાયરે, નર નઈ સત્વગુણુ;
પરદારા સંગ નવિ કરઈએ— ૮૩
- તારામાંહિં જીમ ચંદરે, લલિધ ગૌતમ,
અભયકુમર બુધિ વડોએ— ૮૪
- મંત્ર માહિં નવકારરે, ઋદ્રઈ શાલીભદ્ર;
ઈંદ્ર વડો સુરમાં વલીએ— ૮૫
- ભૂપતિમાં જીમ રામરે, સીતા સતીયમાં;
પંખીમાં જીમ હંસસોએ— ૮૬
- ગઢમાં લંકા કોટરે, ગુણમાં સત્ત્વ ગુણુ;
હેમ કહઈ વૃષ બાણીયએ— ૮૭
- બીજો ગુણુ નવિ હોયરે, તે એણિનવિ અડઈ;
સત્વગુણે નર શોભીએએ— ૮૮
- જેમ એકલડો સીંહરે, ન સહઈ રનાગનઈ;
સત્ત્વ ગુણુઈ વનમાં ફિરઈરે— ૮૯
- જીમ એકલડો સૂરરે, ટાલઈ તિમીરનઈ;
ગગનિ મંડલ કરઈ ઉજલુરે— ૯૦
- મોટા પર્વત પોઢરે, વજ્ર તે નાંનકું;
ઉસ્વયં કુંગર ચૂરતોએ— ૯૧

કવિત.

ધણા મ જણી કામિની, સીહણી સીહ એકજ બઈ;
આવઈ નહીં કો દૂંકડો, પસુ, નર, નાગ, પત્રાઈ.

હુંડણિ બાધ લાખ, તોલઈ પરસેન ન ઠેલઈ;
 જે વતમાં એક સીંહ, તિહાં કો પાપ ન મેલઈ.
 તે માટઈ કહું પ્રમિતી, સત્ય સહીત જણિ એક.
 સહસસ્યું સાંહમે મિઠ્ય, કર્ય સો કામ અનેક. ૯૨

ઢાલ-પાછલી.

સત્ય હિણા નર જેહરે, લેખઈ નવિ ગુણું;
 જે ગુણ ખીખ અતિ ઘણા એ— ૯૩

કાયા વિન જીમ હંસરે, તરચાર ફલ વિના;
 વારિ વિના જીમ બનહવીએ— ૯૪

વર વિહુણી જીમ બાનરે, વેણા તુંખ વિના;
 પુરપાતન વિણ નર કિસ્યોએ— ૯૫

ચંદ્ર વિહુણી રાતિરે, હસ્તી વિણ દંતી;
 યોગ વિના યોગી જસ્યોએ— ૯૬

હુંણ વિના જીમ અન્તરે, ૧નૃપ સેન વિના;
 કાજલ વિણ જીમ આંખડી એ— ૯૭

દેવલ દેવ વિનાયરે, ગુણ વિણ ગચ્છ જસ્યો;
 અવરી ખીર વિના રજસીએ— ૯૮

તિમ સત્ય હીણો જેહરે, નર નવિ શોભીઈ;
 કાજ ન સીઝઈ તેહથી એ— ૯૯

ફહા.

સૂર સુભટ ભલ પંચ જણ, કાયર સો પંચાસ;
 નિસત્ય લક્ષ લેખઈ નહી, સૂરો એકજ ખાસ. ૧૦૦

ચરિત્ર.

- કથા કહું તુલ્લ સૂરા તણી, મુંલુયો નર પંડિત જે ગુણી;
હસતીનાપુર પાંડવ વસઇ, યગ્ન કરેવા મન ઉલ્લસઈ. ૧
- પ્રથમ અર્જુન બલીઓ જેહ, રાય યુધિષ્ઠિર તેડયો તેહ;
રે બંધવ તું થઇ પ્રસન્ન, આંણિ કુંભાર ઇલાં સોવન્ન. ૨
- બંધવ વચને હરખ્યો સહી, આલ્યો અર્જુન વેગઈ વહી;
સેતુબંધ રામેસર જીલાં, વેગઈ અર્જુન આલ્યો તિલાં. ૩
- ઝોણઈઅવસરિએક કૈાતુગ થાય, અડક્યો રથ આઘો નવિ જાય;
ચિહુંદસિ ચતુર નિહાલઈ યોધ, કાટ પાપાણુ ન દીસઇ રોધ. ૪
- સૂક્ષ્મ નજરઈ જોયું જસેં, વારતાં તોહ દીકહ તસઇ;
ઉંદિર એક દીકો અનુકૂલ, તેહનઈ પૂછઇ તાંનુ મૂલ. ૫
- હઇઈ વિચારઇ અર્જુન વીર, સત્રા તરી જે સાયર નીર;
તે મહિમા નવિ પાંણીપાહાણુ, સોય શક્તિ નૃપરામ સુખાંણુ. ૬
- સોય દ્રષ્ટાંત મિલ્યો તે ખર, નવિ રૂંધઈ તાંનુ ઉંદરો; ...
દેવ, દાનવ, યક્ષ, યોધા જેહ, પ્રતિગ થઇ બોલ્યો તેહ. ૭
- ઉંદિર ટલી હુઓ હનુમંત, મધુર વચને બોલ્યો ગુણવંત;
રે અર્જુન તું જાઈ કિંહાં, નૃપ રામઈ મુઝ મુંક્યો પંઈહાં. ૮
- જોણઈ રામિં માર્યો રાવણો, લોહ સંગ્રામ હવો અતિધણો;
તોણઈ રામિં ઇલાં બાંધીપાજ, અવર પુરૂષ રૂંધાં જાવું તાજ. ૯
- વેગઈ બોલ્યો અર્જુન ધીર, સાંભલિરે તું હનુમંત વીર;
મઈજાવું સકહી ઝોણઇ પંથિ, સોવન લેવું સહી એકાંતિ. ૧૦
- તઈં પણિ સેવ્યો કાકુર રાય, તો કિમ છડેસ યગ્નહકાંમ;
પુણ્ય કાજ તુલ્લો પણિ કરો, ક્રોધ કાંલી દૂરિ પરિહરો. ૧૧

પદમપુદ્ગલુદ્ગદિલિં છમ્મોમ^૧ કરમ કરાવમ અનુમોદમ રન્નેમ;
 સાદાચ દિમ્મતસ સરિમ્મં પુણ્ય, કૃપ્પમ્મં મુખિં રેમ્મંચિલિં કાંનિ. ૧૨
 તવ ખોલ્યો કપિ કેરો નાય, સાંભલિ અનુન પાંડવ બ્રાત;
 જો તાલરે કંચનમ્મં કાજ, ખીજ વાટમ્મં ન માહારાજ. ૧૩
 અનુન કલમ્મં સુણિ પવન પુત્ર, હવમ્મ કલ્લં તુલ્લં છેલો ઉત્ર;
 ઋસમ્મંઠલિંમ્મવું સુણિ કપિરાજ, કલ્લતો ખાંધું ખીજ પાજ. ૧૪
 ઉડીઓ અનુન સુભટ સુખણ, ખખીજ કરમ્મં ખલ્લુ મુકે ખાણ;
 પરિખ્યા કારણિ, તિહાં હનુભૂપ, સાત તાડ તિહાં કરમ્મ સરપ. ૧૫
 પાજ ઉંપરિ પડીઉ ઉછલી, ખાંણ પાજ વાંટી નવિવલી;
 સકલ કલા સત્વ દીઠું જસમ્મં, કરજોડી હનુ ખોલ્યો તસમ્મં. ૧૬
 સ્વામી તિહાલ્લમ્મં કનકમ્મં કાંમ, કવણુ કાચં કરમ્મ સંગ્રામ;
 લિમ્મં સોનું તુલ્લ આપું રેમરી, મમ્મં સત્વ જોવા પરિખ્યા કરી. ૧૭
 કંચન લેમ્મ પાછો વલ્યો, આવી રાય યુધિષ્ઠિર મલ્યો;
 સોવન દીધું બંધવ હાથિ, સુભટ પ્રસંસમ્મં તે ખલ્લુભાતિ. ૧૮
 ધીર્યવંતના સહુ ગુણુ ગાય, એકલમ્મ સત્વમ્મં કાંમ ન થાય;
 વાઘ સીંધં ગજ બલીઆ બહુ, પશુઆં નાંમ ધરાવમ્મં સહુ. ૧૯
 એકમ્મ પમ્મિલ રથ નવિ કિરમ્મ, એક કરિં ખાટી નવિ કરમ્મ;
 એકહાથિ કિમ્મ ઉલ્લણુવું થાય, એક પગમ્મ કિમ્મ ચાલ્યો જાય. ૨૦
 જો નરનારી મિલમ્મ સુસંગિ, તો સુત સુદર ઉપજમ્મ અંગિ;
 તિણુ સત્વણુ પરદારા શીલ, જીહાં જાય તિહાં પામમ્મ લીલ. ૨૧

ફહા.

પરનારી નર જે તજમ, તસ ધરિ જય જયકાર,

પરદારા સંગ જે કરમ, તે કનર થયા ખુબાર. ૨૨

૧ એહ. ૨ તેહ. ૩ મહેં સુણુયું એમ. ૪ મેં. ૫ પાજ કરમ્મ. ૬ વણુવું. ૭ તો સુત ઉપજો સુદર. ૮ હુઆ. ૯ પચેતે નર.

હાલ.

આખ્યાનની. રાગ રામગિરિ.

પરદારાસું	પ્રીતિ કરતાં,	કંઠ	છેદન	થાય,	
રોર નરગઈ	તે પડઈ,	ધમ	શાસ્ત્ર બોલઈ	ન્યાય.	૨૩
આગઈ તો અહિલ્યા સંધાતિ,	ઈંદ્ર	પામ્યો	મોહ;		
સહસ ભગ પોતઈ હવો,	અસુચી	વહીઈ	મોખ.		૨૪
અમર ગુરૂની અંગનારે,	જઈ	રહરિ લાવ્યો	ચંદ;		
દિન દિન કલા તે ખિણુ પામ્યો,	હવઈ	પોતઈ	મંદ.		૨૫
રવિધરણી કહઈ રોહિણી,	કુણુ	દૂખ	છઈ મનમાંહિ;		
તુઝ પીઉ અમૃત આવીઓ,	તું	દુખ્મલ	કાંપ.		૨૬
રોહણી કહઈ રવિ ધરણી, સુંણો,	મુઝ	પીઉ કલંકી	હોય;		
એક દિવસ સાળે માસમાં,	તેણું	કારણુ દુખ્મલિ	જોય;		૨૭
રાંમ ધરણી સાધવી,	દસકંધર	લાવ્યો	પાસ;		
સર્વ સેના કુટુંબ સાથિં,	નેહિ	પામ્યો	નાસ.		૨૮
સતી શિરોમણિ દુપદી,	કૈયકંઠ	કીધું	જોર;		
સો બ્રાત અગનિ બાલીઓ,	પામીઓ	વેદન	ઘોર.		૨૯
નૃપ મણિરથની મતિ ગઈ,	જોણું	કર્યું	પાતિગ	કાંમ;	
સ્ત્રી કાજી બંધવ મારીઓ,	તેણું	વંસ	કીધો	સાંમ.	૩૦
ચંડ પ્રદોતન ચૂકીઓ,	સહુ	મૂઢમાંહિ	મોટ;		
મૃગાવતી નઈ કારણિં,	જોણું	ચણાવ્યો	કોટ.		૩૧
ષટ યોધ રમતા વનિ ગયા,	પરદાર	કીધી	પ્રીતિ.		
અર્જુનઈ આવી તે હણ્યા;	સો	નરગ	પાંમ્યા	નીડી.	૩૨

૨ ધમ શાસ્ત્રે બોલાય. ૨ જઈ લાવ્યો હરિચંદ.

દ્રુત.

છર્ત પુરુષ નરગમ્ ગયા,	લાણુ	પરતગિ	પાપ;	
તેણુમ્ કારણિ પરસ્ત્રી તન્ને,	વાર	આતમ	આજ.	૩૩
કાચમ્ તાંતણે ગાંદડી,	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહધ નર બાપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૪
કાચમ્ કુંભધ વારિ જીમ.	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહધ નર બાપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ.	૩૫
તડકધ છાધઉ તાડનો,	તિમ	પરનારી	નેહ.	
સહયુર કહધ નર બાપડા,	સીદ	વિડંબધ	દેહ;	૩૬
તરસ્યાં પાણી ખાર જલ,	સુ	મુખ પાંમધ	દેહ;	
અપભ કહે નર ચેતજો,	ત્યજ	પરનારી	નેહ.	૩૭

દુનીઆ.

પરનારીસું જીવકે ચિન્ત ન લાધધ;
 જો ચિન્ત લાણુ હોધ તો નચિન્ત ન જાધધ;
 જો નિત જાણુ હોધ તો નિંદન સોધધ;
 દુનિહાહા ભાધ, કબહી પડિધ પાસિતો;

મસ્તગ જોહીધ.

૩૮

અપભ કહીધ નવિ કીજીધ,	પરનારીસું	નેહ;	
મુંજ સરીખો રાજીયો,	બહુ દુઃખ પામ્યો	તેહ.	૩૯
રંભ જસી ધરી અંગના,	રકરધ	હાવસુભાવ;	
તુહધ પરસ્ત્રી પેખતો,	નીચો અનિતિ	સભાવ.	૪૦
શીતલગુણુ નવિ શશિ તજધ,	ઉજ્જતા ન છડે	ભાણુ;	
કવિ કહધ બિ સાચિ જસધ,	એક પરગતિ નધ	પ્રાણુ.	૪૧

કવિત્વ.

સ્વાંન કરધ લધુનીતિ, પાય પણિ ઉંચો એકહ,
 વસ્ત્ર ન ભીજધં કેણિ, સોય મણિ પ્રકૃતિ વિશેષધ,
 માખી હાથ ધસંત ઉંટ મુખ ઉંચું રાખધ,
 છંડી નાગરવેલી, કંટક બાઉલડો ભખધ,
 સુધ ચાટધ આંગુલી, કાગ વિટાલધ કુંભ નધ,
 મુનિ હેમ કહધરે ગુણીયણો, શીખ ન લાગધ સહધ જનધ. ૪૨

ફહા.

૨શીખ તાણુધં સહજ જનહી, જીમ મલ ચરતિ ડૂંગાય;
 અંબા મધ્ય રહધં ગોટલી, તુહધ કશા ન જાય. ૪૩
 તિમ નીચા નર નધ વહી, દીજધ બહું ઉપદેશ;
 પરચ્છીથી ૨નવિ વેગલો, છંડધ નહીં લવલેશ. ૪૪
 પરદારા જસ વહીહી, તે સુખ સેજજ ન હોય;
 પરનારીથી વેગલા, તસ ધરિ લિલા હોય. ૪૫

અઉપધ.

કલિ કલિં સોની સંગ્રામ, શીલધ અંબ ફલ્યો અભિરામ;
 માગ્યો મેહ વૂહો અતિગણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૬
 સતી સુભદ્રાની સુણો વાત, જોહતો જગિ જાણું અવદાત;
 કૂપ ચાલણિ તાંતણે તોલી, છાંટી નીર ઉધાડી ડોલી. ૪૭
 નારદ વેઠી લગાવધ ઘણી, એ પરતગિ છધ આતમતણી;
 તોહધં મોક્ષ ગયા તસ ગુણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૮

શીલધ રહી અંજના સંદરી, તો વનદેવધ રહ્યા કરી;
 સીલ તાણું સંકટ તસ ટલું, શિલ શિરામણિ તે પવેગધ દ્રવું. ૪૯
 કલાવતીનું સીઅલળ જ્વેઠ, ભુવનધ પાંગી જગિ રત્નેધ;
 નદીપૂર તે પાણું વલું, શીલ શિરામણી પ્રગટ દ્રવું. ૫૦
 રામચંદ્ર ધરિ સિતા જ્વેઠ, અગનિ કુંડમાં પછડી તેઠ;
 વિશ્વાનર દિટી જલ થયું, જનક સુતાનું નામજ રહ્યું. ૫૧
 વંકચૂલ વનિ મોટા ચોર, તત ચઉથું તેણું લીધું ધોર;
 કારણપણુધ તેણુધં રાખ્યું શીલ, રાજ ઋદ્ધિ બહુ પાંખ્યો લીલ. ૫૨
 શેઠ સુદર્શણ શીલધ રહ્યો, સૂલી દિટી સિંધાસણ થયો;
 કહીઆર નવિ શીલધ ચલ્યો, રાજ રૂદ્ધિ તેણુધં પુણ્યધ મિલ્યો. ૫૩
 અસ્થાંવચન ષગુર હેમધ કલા, કુંભરનિરંદધ તે સદ્રહાં;
 ઉઠી બંધ કરજોડી કરી, પરદારાની અગડળ કરી. ૫૪

ફહા.

પરનારી તેણુધ પરિહરી, છળીઆ ગુરના પાય;
 અતિ આણુંદિધ ઉઠીઓ, નૃપ નિજ જનગરધ જાય. ૫૫

ઢાલ

ધસ નગરીકા વણજારારે-એ દેસી-રાગ કેદારો.

એણુધં અવસરિ જસંગરાય, નૃપ હમડધ ચિંતા યાય;
 પરાતિ દિવંસ તે દોહલધ જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬
 નૃપ પુત્ર વિના બહુ ઝૂરધ, લટકધ બાજધ અણસૂરધ;
 હોધ પુત્ર પુણ્યધ ક્તેઅ, નવિ લહીધ શ્રેય અધૂરધ. ૫૭

૧ પ્રગટ. ૨ દોહ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ
 ઘેહિલધ. ૬ અધૂરધ.

જો કનક તણા આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થંભ ખાસ;
 પણિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહધ તે ધર ઝુપ વિચારો. ૫૮
 ધરિ બંધવ બહધની સાર, અતિ પોઢો બહુ પરિવાર;
 એક પુત્ર ન સારો લહીધં, તેહનધં સદા એકલડો કહીધં. ૫૯
 ખરાં દીપ રત્ન અબૂઆહું, ધરિ દીવા : કોડિ નિહાહું;
 તુહધ પણિ ધરિ અધારં, બાલિક નહી એક સાં. ૬૦
 ધરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી;
 તોહધ પણિ નિરંધન નાંમ, ધરિ પુત્ર વિના સ્યા દાંમ. ૬૧
 ધંમ ચિંતધં મનિ મહારાજ, વિણ પુત્ર કિસ્યું મુઝ રાજ;
 હવધં લોપી મનથી લાજ, આવી બધંદા બ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨
 તપ પૂછધ ગુરને તહીય, માહરધ પુત્ર અજધ કંઈ નહીય;
 મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યધં, ગુર બોલ્યા મન ઉલ્લાસધં. ૬૩
 ગૂર ૧સમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,
 ગુર પૂછી વાત કહેવી, વલી અંબા ગુર પદ સેવી. ૬૪
 ગુર હમડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો તપ જેસંગ;
 તાહરધ પુત્ર નહી મહારાજ, લેસ્યેં કુમરનિરદહ ફરાજ. ૬૫
 હુઓ સબલો મનિ વિખવાદ, રાધં વલતો ન કાઢયો સાદ;
 ધરિ આબ્યો જેસંગરાય, તેડ્યા પડિત બહુ તસ ઠાય. ૬૬
 કહો પડિત હોસ્યેં પુત્ર. કિમ રહધસ્યેં મુઝ ધરિ સૂત;
 વેગધં આપો મુઝનધં ઉત્ર, મમ બોલયો કાંધં ઉત્સૂત. ૬૭
 બોલ્યા જોતિષી કરીધં વિચાર, તાહરધ પુત્ર નહીં નિરધાર;
 રાજ લેસ્યધં કુમરનિરંદ, મમ કોંપીસ તું નરધંદ. ૬૮

શીલધ રહી અંજના સંદરી, તો વનદેવધ રક્ષા કરી;
 સીદ તાણું સંકટ તસ ટલ્યું, શિલ શિરોમણિ તે વેગધ દ્રલ્યું. ૪૯
 કલાવતીનું સીઅલજ નેધ, ભુજધ પાંખી નગિ રત્નેધ;
 નદીપૂર તે પાશ્વું વલ્યું, શીલ શિરોમણી પ્રગટ દ્રલ્યું. ૫૦
 રામચંદ્ર ધરિ સિતા નેધ, અગનિ કુંડમાં પછડી તેધ;
 વિશ્વાનર દિટી જલ થયું, જનક સુતાનું નામજ રલ્યું. ૫૧
 વંકચૂલ વનિ મોટો ચોર, વ્રત ચઉયું તેણું લીધું ધોર;
 કારણપણધ તેણું રાખ્યું શીલ, રાજ અદ્ધિ બાહુ પાંખો લીલ. ૫૨
 શેઠ સુદર્શણ શીલધ રલ્યો, સહી દિટી સિંધાસણ થયો;
 કહીઆર નવિ શીલધ ચલ્યો, રાજ રદ્ધિ તેણું પુણ્યધ મિલ્યો. ૫૩
 અસ્યાંવચન ષગુર હેમધ કલા, કુંભરનિરંદધ તે સદ્ગલાં;
 ઉઠી બંધ કરજોડી કરી, પરદારાની અગડજ કરી. ૫૪

ફહા.

પરતારી તેણું પરિહરી, છખીઆ ગુરના પાય;
 અતિ આણુંદિધ ઉઠીઓ, નૃપ નિજ જનગરધ જાય. ૫૫

ઢાલ

ઇસ નગરીકા વણજારે-એ દેસી-રાગ કેદારો.

એણું અવસરિ જોસંગરાય, નૃપ હમડધ ચિંતા થાય;
 રાતિ દિવસ તે દોહલધ જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬
 નૃપ પુત્ર વિના બાહુ ઝૂરધ, ભટકધ બાજધ અણસૂરધ;
 હોધ પુત્ર પુણ્યધ તેઅ, નવિ લહીધ શ્રેય અવૂરધ. ૫૭

૧ પ્રગટ. ૨ દોષ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ
 ઘેહિલધ. ૬ અકુરધ.

જો કનક તણો આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થંભ ખાસ;
 પણિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહધ તે ધર ગ્રુપ વિચારો. ૫૮
 ધરિ બંધવ બહધની સાર, અતિ પોઢો બહુ પરિવાર;
 એક પુત્ર ન સારો લહીધં, તેહનધં સદા એકલડો કહીધં. ૫૯
 ખરાં દીપ રત્ન અન્નૂઆલું, ધરિ દીવા : કોડિ નિહાલું;
 તુહધ પણિ ધરિ અધારં, આલિક નહી એક સાં. ૬૦
 ધરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી;
 તોહધ પણિ નિરંધન નાંમ, ધરિ પુત્ર વિના સ્યા દાંમ. ૬૧
 ધંમ ચિંતધ મનિ મહારાજ, વિણ પુત્ર કિસ્યું મુઝ રાજ;
 હવધં લોપી મનથી લાજ, આવી બધંદા બ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨
 નૃપ પૂછધ ગુરને તહીય, માહરાધ પુત્ર અઝધ કંઈ નહીય;
 મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યધં, ગુર બોલ્યા મન ઉલ્હાસધં. ૬૩
 ગૂરૂ સમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,
 ગુરૂ પૂછી વાત કહેવી, વલી અંબા ગુરૂ પદ સેવી. ૬૪
 ગુરૂ હમડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો નૃપ જોસંગ;
 તાહરધ પુત્ર નહી મહારાજ, લેસ્યેં કુમરનિરદહ ફૂરાજ. ૬૫
 હુઓ સબલો મનિ વિખવાદ, રાધં વલતો ન કાઢયો સાદ;
 ધરિ આબ્યો જોસંગરાય, તેડયા પડિત બહુ તસ ઠાય. ૬૬
 કહો પડિત હોસ્યેં પુત્ર. કિમ રહધસ્યેં મુઝ ધરિ સૂત્ર;
 વેગધં આપો મુઝનધં ઉત્ર, મમ બોલયો કાંધં ઉત્સૂત્ર. ૬૭
 બોલ્યા જોતિષી કરીધં વિચાર, તાહરધ પુત્ર નહીં નિરધાર;
 રાજ લેસ્યધં કુમરનિરંદ, મમ કોંપીસ તું નરધંદ્ર. ૬૮

નૃપ અતિ શોધાતૂર જાણી, એક પુરોહિત ગોલ્યો વાંળી;
 સ્વામી કહણુઆ મહારૂં કીજઈ ગંગાથી જલ આણી જઈ. ૬૯
 પગિ આણુંહાણું નઈ પાલાં, લેઈ ગંગા જલ મુકુમાલા;
 જઈ સોમેશ્વર નઈ પૂજે, નવિ દીસઈ ઉપાય દૂજે. ૭૦
 અરથી સાંસાં ન કરઈ ધામ, જલ પાજ અંધાવઈ રામ;
 નાચ્યો ઇશ્વર મુકિ માંમ, અરથી જેસંગ આલ્યો તામ. ૭૧
 આલ્યો સોમેશ્વર જહાં ઇસ, પૂજી રાય નમાવઈ સીસ,
 આપો પુત્ર ભલો તજી રીસ, મમ જૂઠ લિખ્યું જગદીસ. ૭૨
 ષટ મહીના પૂજઈ જગદીસ, પછે અંતિ ગોલ્યા ઇસ,
 રાગસું પડિઓ ભમ્તિં સહી, પુત્ર નહીં તુઝ કર્મઈ. ૭૩
 વલી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંભરનિરંદહ રાજ,
 એણે વચને રાજ રહો, તું ઇસ થઈ સું બધરો. ૭૪

કવિત્વ.

વિગતઈ ભૂલ્યો વિશ્વંભર, લંક ન દીધું નારી,
 લંક આપ્યો સીહનઈ. વસઈ વગડઈ મંસ આહારી,
 ન ફલી નાગરવેલી, ફલ તાડને દીધાં,
 નયન તુજસુ નારી, લોચન મૃગનઈ દીધાં,
 સ્વર ન દિધો શુક વચન, કંઠ કોકિલા કીધું તુઝ;
 નૃપ જેસંગ એણીપરિ ઉચરઈ, હામિં હામિં ભૂલ્યો ચતુર્ભૂજ. ૭૫
 ચતુર્ભૂજ (તું) અતિ ચૂકીઓ, રંગ અતિ ગુંજ દીધું;
 અખંલ ચિહર ઇજલા, કેવડઈ કાંટો કીધો.
 આપુ (તે) અંધ પાંગલા, ભૂપતિ અમરાં થોડો;
 જાસ રંજઈ અસવાર, તાસ લેઈ કીધો ઘોડો.
 સૂપ દીધઈ ઇંદ્રિ વારણાં, તો ઉદરઈ કૂટ કાંકરિઈ;
 કહઈ જેસંગ વિસંભરાં, (તે) ગુણવંતાં ગુણ હર્યો. ૭૬

વિસંભરા વેયાં નહીં, તો અંતર એવડુ કીધું;
 પ્રેમલ બહુલાં પુખ્ત, તાસ તો ફલહ ન દીધું.
 ફલદ અંબદિક્ષા, સદા ફલે નાલીઅરી;
 કોહલામાં કલીયો નહિ, ગોટલઈ ગુથીજ કેરી.
 કનક દીધું કૃપણાં, દાતા દુબલ સરજીય.
 નૃપજેસંગ એણીપરિ ઉચરઈ, તાહરી લીલા કુંજુ લહઈ. ૭૭
 સોવન ન કીધું સુગંધ, વાસના એકજફલ આપી;
 અવર વૃક્ષ જીવઈ ધણું, કેલિ તો નાંખે કાપી.
 હરિ વલ્લભ જે ભક્ત, રસના એક તસ આલી;
 શેષનાગ જે સાપ, તાસ મુખિ સહસ લેઈ ધાલી.
 મૂરખ દીધી સુંદરી, ચતુર ધરિ સંખની સારઈ સહી;
 નિરધનકું બહુ બાલ, જેસંગ ધરિ એકઈ નહી. ૭૮

હાલ પાછલી.

એણે વચતે ધશ્વર લાગ્યો, દૂખ તૃપનો અંશ ન ભાંગ્યો;
 લિખ્યું મઘ નવિ લોપાય, વિણ અક્ષર દીધું ન જાય. ૭૯
 હુઈ જેહનઈ જેહવું કર્મ, આપઈ તેહને તેટલો ભ્રમ;
 જગમાં એક સાચો ધર્મ, મૂર્ખ જન લાગો ભ્રમ. ૮૦
 તુલો ધર્મ વિના કિમ પાંમો, જૂઓ નિરધન વિપ્ર સુદામો;
 તેણે વિપ્રે દાંવજ દીધું, તેહવું ફલ પરતગિ લીધું. ૮૧
 હરિ વિક્રમ સરિખા જેહ, કરમિં દૂખ પામ્યાં તેહ;
 દેવ, દાનવ નઈ યક્ષરાય, પુણ્ય ખૂટતઈ દૂખીઆ થાય. ૮૨
 જે સગર સરીખો રાય, સુત સાઈ હજાર કહઈવાય;
 એક વેલા મરણજ થાય, કીધાં પાપ કર્મ નવિ જાય. ૮૩

કવિત્વ.

કરમિં રાવણુ રાય, રાણુ ધણ રાણ મગાથો,
 ધર્મિવર સરિણો દેવ, રોય બિલકી નચાથો,
 કરમિં નલ હરિચંદ, ચંદ કલકલ પાથો,
 પાંડુ સત વનિ પેણિ, રાંમ ધરણિ દુગ્ગો વિયોગ.
 મુંજ મગાથો બીખ, બોજ બોગવર્મ બોગ,
 ધંદ આહિલ્યાઈ મુ રાગિયો, બ્રહ્મા ધ્યાનધં પ્યુક્યો,
 અપભ કલકલ રાય રંક, કરમિં કો નવિ મુંડીયો, ૮૪

ઢાલ પાછલી.

તુઝ જેસંગ કરમિં અસાર, તાહરં પુત્ર નાહી નિરંવાર;
 ધણુ રખેદાણો નૃપ આપ, સહી પૂર્વ ભવતું પાપ. ૮૫
 અસ્યું રાય વિચારી આવ્યો, સહુ પુરજન લોહ વધાથો,
 નૃપ મંદિરમાંહિ સિધાવ્યો, ધરનારી નાહુ બોલાવ્યો. ૮૬
 નૃપ રૂદન કરંતો ભાખમં, રાજ પૂત્ર વિના કુંણુ રાખમં;
 મુતતો વનવિ જેસંગ કરમિં, અસી વાન કહી ધસિ ભ્રમિં. ૮૭
 નૃપ વચનેં જૂરમં રાણી, સત પાખમં ઋધિ મલાણી;
 એક પુત્રી હુઈ જે કાંણી, તેહજ તુલ કૂલ સપરાણી. ૮૮
 કિસ્યું અંધલા કેરં ધાયું, કિસ્યું બહિરા પુરપતું ગાયું;
 કિસ્યું હીંકુઆ કેરં પાયું, કિસ્યું વૃધ પુરપતું જાયું. ૮૯
 કિસ્યું કુડી બદામતું નાંણું, કિસ્યું કૂકસા કેરં ખાણું;
 કિસ્યું ગાડરનું દુઝાણું, કિસ્યું ભુંગણી કેરં યવિહાણું. ૯૦
 તિમ પુત્રી બાઈ માહું, તુહમ વાંઝી કલકે નાહું;
 તજ સંયમ મંદિર-રહમણું, તિસું વાંઝીઅડાનું મહમણું. ૯૧

મ. મૈ. ૮

શ્રી કુમારગીતા રાસ.

દૂહા.

વાંઝિ પુકારમ થલિ ચઢી, હું કાં જનમી માય;
પુત્ર ન હીઠોલ્યો પાલણુઈ, વહુઅ ન લાગી પાય. ૪૧
મંદિર મોટાં ધન ધણાં, હાથી લક્ષ પ્રેમાણુ,
જસ ધરિ આલક નવિ રમઈ, તે ધરિ સદા મસાંણુ. ૪૨
મંદિર સુનાં આલ વિણુ, સુતથી વંસ ફલંતિ;
સુત હીણુ ધર જેહનું, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૪૩

કવિત.

દાંત વિલંબ ગલમ, ગલઈ સહમ કાજ પ્રમાદિ;
મતિ વિના પંડિત ગલમ, ગલમ મુખ લજ્જ વિવાદઈ;
લોભિઈ ગુણુહ ગલમ, ગલમ પુણ્ય અસતિઘે દાતા;
પંડિત મૂરખમાં ગલમ, ગલમ તપ માયા ચિતમ,
સ્ત્રી સગિં શિષ્યલજ ગલમ, દૂરિ ગયા નેહજ ગલમ;
કવિ ઋષભ કહધરે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગલમ. ૪૪

દૂહા.

દીપક જામ વલી તેલ વિણુ, સેન વિના જામ રાય;
પુત્ર વિના ધરિ તે તર્યો, ખીર વિના જામ ગાય. ૪૫

ઢાલ.

મુનિવર મારગિ ચલતાં—એ દેશી.

સ્નેહ વિહુણું સુ રસાણું, ગઠ વિહુણી પોલી;
પ્રેમ વિના જેમ પ્રીતડી, મન મલઈ અધોલી. ૪૭

પુત્ર વિના નર તસ્થો,	હસ્થો	લૂણો	આસ;	
સુત વિણુ તેલવો જાણ્યો,	જેલવો	સંસારનો	વાસ.	૧૮
કરો લિધ વિણુ હમ પારણું,	કાલ	વિહુણો	મેલ;	
કરો પતિ વિણુ હમ પાણી,	ગય	ગોવન	નેલ.	૧૯
જનાગ વિના યોગી હસ્થો,	મન	વિહુણું	ધ્યાન;	
ગુરુ વિણુ ગચ્છન શોભીઈ,	વર	વિહુણી	જન.	૧૦૦
દાતા વિણુ હમ યાચક,	પ્રાણ	વિહુણી	દેલ;	
પૂત્ર વિના ધર તે તસ્થો,	ભાખઈ	જેસંગ	એલ.	૧
ફલ વિહુણો તરુચર હસ્થો,	ચંદ્ર	વિહુણી	રતિ;	
ગુણ વિણુ નામ ન શોભીઈ,	પોત	વિહુણી	ભાતિ.	૨
લુંણુ વિહુણી રસવંતી,	ધન	વિહુણું	હાટ;	
ગયવર દંત વિના જરથો,	સૂત્ર	વિહુણો	પાટ.	૩
કાજલ વિણુ આંખો જસી,	પરિમલ	વિહુણા	કુલ;	
ગતિ વિણુ હયવર નહીં ભલો,	તે નવિ	પાંમઠ	મૂલ.	૪
પુરુષાતન વિણું નર કિસ્થો,	વેદ	હીણો	ખંભ;	
દેવલ દેવ વિના કિસ્થો,	વિણુ	શીલઈ	રંભ.	૫
પંખ વિના પંખી હસ્થો,	સરોવર	વિણુ	હંસ;	
પુત્ર વિના તે કુલ તસ્થો,	નવિ	શોભઈ	વંસ.	૬

દ્વિતીયા.

વંસ ન શોભઈ સુત વિના,	સુત	વિણુ સ્થો	પરિવાર;	
નૃપ જેસંગ ધરિ નારિસું,	કરતો	કાઠી	વિચાર.	૭
યોગી જંગમ જે ગણી,	પંડિત	૧જે	પ્રધાન;	
એક પુત્ર જે મુઠ દિઈ,	આપું	સકલ	નિધાન.	૮

શૈવ સંન્યાસી આંભણા, મંત્ર તંત્ર ના જાણ; ૧
 એક પુત્ર જે મુઝ દિધ, આપું રાજસહાણ. ૨
 કોડિ ઉપાય નૃપ કરધ, પણિ નો હુધ એક બાલ; ૪૧
 તાંમ વિચાર વાંકો કરધ, કુંભતિ ભજધ ભૂપાલ.
 અઠોતરસો બુદ્ધિ વસધ, રાવણ તણધ કપાલ; ૪૨
 એકધ બુદ્ધિ ન ઉકલી, પેતેહનધ શીટણ કાલ. ૪૩
 ભણ્યો ગુણ્યો જેસંગદે, ઉધો કરધ વિચાર; ૪૪
 મારું કુંભરનિરંદનધ, જમ સૂત દિધ મહારાજ. ૪૫

ચરિત્ર

સ્વારથ ભૂત પાપી સંસાર, લોભીધ પાતિગ કરધ અપાર; ૧૨
 લોભધ ભરત બાહુબલિ ભિડધ, લોભિં કંસ પિતાનધ નડધ. ૧૩
 કનેકકેતુ મારધ નિજ પુત્ર, જાણ્યું લેસ્યે મુઝ ધરસૂત્ર; ૧૪
 લોભ લગધ સુરપુરી કુમાર, રહણ્યો પિતા તેણે નિરધાર. ૧૫
 કોણી રાજ લોભી થયો, પિતા હણી નધ ઝનરગિ ગયો; ૧૬
 સૂભૂમરાય ચક્રી નર જેહ, અતિ લોભધ દૂખ પાંખ્યો તેહ; ૧૭
 સ્વારથ ભૂત દીસધ જગસૂત્ર, કાંમે ચુલણી મારધ પુત્ર; ૧૮
 કાંમિંધ લોક હુધ વલી અંધ, ભૂપતિ મરાવધ કુંભરનિરંદ. ૧૯
 કિમ પોયણિ ઉગધ પાષાણિ, કિમ સુપુરુષ વંછધ પરહાણિ; ૨૦
 કિમ સોનધવલી લાગધ સાંમિં, કિમ રહધ મુનિવર એકધ કાંમિં. ૨૧
 કિમ અમૃત થાય વિષ રૂપ, કિમ દેખતો કંપાવધ કૂપ; ૨૨
 કિમ અવધૂત વંછધ મનિ લીલ, થૂલિભદ્ર કિમ છંડધ શીલ. ૨૩

મગિધરનથ નાનકું નાગી નેહ, શારંગ નાભિ કસ્તૂરી નેહ;
 નાગદંત વાધણી વનિ થાય, શરવનાં દોષી કિમ મનય. ૧૯
 મ પૃથ્વી પાલછે જગિ મેર, કિમ પદિનકરથી કુછ અધેર;
 મો ઉપાગ નેસંગદે કરઈ, કુમારપાલ પદિમ માર્ગો મરઈ. ૨૦
 મસંગ કોપ કરઈ અદભુત, બહુ તેડ્યા પોતાના હત;
 મઓ વેગઈ વીટી દમયંતી, કુમારપાલકલ નાખો દલી. ૨૧
 ધાયા સુર સુભટ મહાગલિ, વેગઈ બાધ વીટી દમયંતી;
 માર્યો રાગ તિલુયાગુપાલ, કુમારપાલ નાહો સમશલિ. ૨૨
 નહોઁ આગ્યો પાટણમાંદિ, ખખર ખોજ લહી નૃપ નિદાં;
 બહુ કોપ્યો નેસંગ નરનાથ, કારણુ વિના નૃપ કરતો ધાત. ૨૩

ગાહી.

તંતથી ધર, તંતથી દેવલં; રાવલં પિતં નતથી;
 નેણે અકારણિ કુવિયા, ખલા દોતિન્નિન હુતિ. ૨૪

હાહી.

કારણુ વિના કોપઈ અસંખ્ય, કારણુ કોપ સંખ્યાય;
 કારણુ પડીછ કોપ નહિ, તે રવિરલા ઋપિરાય ૨૫
 કારણુ વિના કોપે સહિ, હુઓ અસંખ્યા પ્રાંતિ;
 તો હુઃખ મનમાં સું કહે, કાહું મનની પ્રાંતિ. ૨૬

ચઉપધ.

મનની પ્રાંતિ કાઠીઈ સુખ લહુ, હવડાં હું સહી જાતું રહું;
 શાસ્ત્રિં ખોલ કલા જઈ નેહ, સહી સંભારઈ રાજ તેહ. ૨૭

ચતુર હુમ તે ધડં વિવેક, ફૂલ અરયઈ નર છડે દેસ;
 ગાંમ કાળં ફૂલ તણ અભિરામ, દેસ કાળં તણ સહી ગાંમ.
 આતમ કાળં છાંડી જઈ દેસ, ઉમા નવિ રહીઈ લવસેસ; ૪૧
 અસ્યું વિમાસી કૂંમરનિરંદ, ચાલ્યો હમડઇ ધરી આણંદ.
 કૃષ્ણ દેવ અનેવી જીહાં, આવી કૂંમરનિરંદ તિહાં;
 ભેટી શીસ નમાવી રહ્યો, વલી વૃતાંત માંડી નઈ કહ્યો. ૩૦
 કૃષ્ણ કહઇં સુંણિ કૂંમરનિરંદ, સરીખાં દિન નહિ તારા, ચંદ્ર;
 સરીખા વેલા સરીખું કાલ, સરીખા વાસર નહિ ભૂપાલ. ૩૧
 સુર, નર, નારી, અરિહા, ઇસ, તેહનઈ સરીખિ નહિઅ જગીસ;
 વાસુદેવ, બલદેવા જોડિ, કાલીઈ ચક્રી પાંખ્યા જોડિ. ૩૨
 એક દિન રાજ કરઈ નૃપરાંમ, એક દિન જાંડઇ તે પુર ગામ;
 એક દિન રાવણ સમત્ર જગીસ, એકદિન ભૂમિ લુહઇ તસ સીસ. ૩૩
 એક દિન પાંડવ રંગી રમઈ, એક દિન તે નર વનમાં ભમઈ;
 એક દિન રાંગ રમઈ ભરથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી. ૩૪
 જે નૃપમુંજ દિઇ બહુ સીખ, એક દિન તેણઇ માગી ભીખ;
 હરિચંદ સરિખો સાહસ ધીર, એક દિન વહઇ હુંબધરિ નીર. ૩૫
 જે શ્રેણિક જગિ બલીઓ હુંઓ, એક દિન તે કંઠ પંજરિ મૂઓ;
 જે વિક્રમ જગમાં વિખ્યાત, એક દિન છેલ્યા તસ પગ હાથ. ૩૬
 એણઇં દ્રષ્ટાંતઇ રસમજ્યો રાય, સંરિખા દિન ન કોઈના જાય;
 આજ લાંપી બધસો એકકાઈ, એક દિન તુઝ સરિ છત્ર ધરાય. ૩૭
 કાલિં પુણ્ય પ્રગટ જમ થસ્યઈ, સકલ આપદા ઝંતહારી જસ્યઈ;
 મ કરિસ ચિંતા ઈહાં રાય, નગર ભડું જે તાહરા પાય. ૩૮

શુભ થાનકે જાણી નૃપ રહ્યો, રાય જેસંગદે તે પશ્વિ લલિતો; ૪૦
 જાનું હેર આવ્યું જસઈ, અવધૂત થઈ નૃપ નાંદો તસઈ. ૪૧
 આળ્યો નૃપ પુરપાટણ માંહિ, કુણમેર પ્રાસાદદ છડાં, ૪૨
 ખેડાં ભરડાના ભેલો નૃપ થાય, કાલ દેટલો વ્યથિમાં જાય. ૪૩
 જાણું હવું જેસંગદે જસઈ, ભરડા છગવા તેડ્યા તગમ; ૪૪
 આવ્યા રાવલ ગરદા બાલ, રાય કરમ તિહાં પાય પખાલ. ૪૫
 ધુધં ચરણુ નૃમં આકાર, ભરડા પગિ લખ્યાણુ નહિ સાર; ૪૬
 કુમારપાલ પગિ આળ્યો હાથિ, મયગલ મછ લિખ્યા બહુભાતિ. ૪૭
 સાયર સીહ તણો આકાર, ધજ તોરણુ નમં ધનુષ અપાર; ૪૮
 સંખ ચક્ર નમં ચરમહપાય, ચિતિ ચમક્યો જેસંગરાય. ૪૯
 આળ્યો રાવત અતિ સાંકડે, વિષધર વાંકો ધાડ્યો ધડે; ૫૦
 મયગલ પડ્યો અન્નડીમાંહિ, બજ પ્રાકમ ન રદીસઈ કિહાં. ૫૧
 નૃપ જેસંગદે કરમ વિજાન, તેડ્યા મંત્રી નમં પ્રધાન; ૫૨
 આરે સુભટ સુરા થયો; આ ભરડાનમં ઈહાં રંધયો. ૫૩
 અસું કહી નૃપ કાંમીંઈ જાય, ભોજન ભરડા કરમ તસકાય; ૫૪
 કુમારપાલ ચિતિ ચમક્યો તિહાં, બુદ્ધિ વિમાસઈ હમડા માંહિ. ૫૫
 સહી મુઝ ઉપરિ માંડ્યુ કૂડ, જાણુંતો હુઓ અગતિ મૂઢ; ૫૬
 આવી પડીહ સંકટ માંહિ, હાર ન દીસઈ જવા રકિહાં. ૫૭
 જમ મયગલ ફરસેદ્રીકાય, પડમ અન્નડી આવધ કાય; ૫૮
 પરિમલ વાહો ભમર જેહ, કમલમાંહિ બંધાણો તેહ. ૫૯
 આંખિમં વાહો પસુ પતંગ, અગનિમાંહિ પરમલમ અંગ; ૬૦
 કર્ણ વસિમં મૃગ હુઓ અન્નણ, સંકટ પડીઓ ખોમ પરાણ. ૬૧

તિમ હું રસના રસ લોલપી, આવી બધડો જાહાં ધરરપી;
 તો હું હુઓ પસુની જોડી, મન થકી યુદ્ધિ નાહિ કોડિ.
 મૂઠ પુરૂષ હું નર નહીં ભૂપ, દેખતો જાંપાવ્યો કૂપ; ૪૧
 હવઘં નીકલવા કરં ઉપાય, તો હું સાચો રાવતરાય.
 અસું વિમાસઘ રાગ જમઘં, જમતાં ભોજન પાશું વમઘં;
 ઉભો થઈ નઘં અતિ ઉબકઘં, ભરડા સહુ હડસેલઘં ધકઘં. ૫૨
 ભરડા સભા છાંટીછ જવભરી, હાક્યો રાવત દ્વિટિ દ્વિટકરી;
 ખરડી ડીલઘં તે નાહો જય, વલતોં સોય પ્રગટ નવિ થાય. ૫૩
 સિદ્ધરાય આવ્યો તિહાં તસઘં, કુમારપાલ ન દીસઘં કિસઘં;
 મંત્રીને તવ પૂછઘં ભૂપ, કુમારનિરંદ કિહાં ભરડા રૂપ. ૫૪
 તવ મંત્રી કહઘં સુણિ હો રાય, એક ભરડો ધહાં મુંગુ જય;
 તે ઉબકીઓ સભા મઝારિ, ભરડઘં હાંકી કાઢ્યો ધારિ. ૫૫
 સિદ્ધરાય ખિજ્યો બહુ તાંમ, મંત્રી મૂઠ બિગાડ્યું કામ;
 સહી સંકટ છૂટો વનિ ગયો, તે મૃગપતિ કિમ જાઈ ગયો. ૫૬
 ખીજ્યો રાય સેનાપતિ ભણી, મંત્રીનઘં નાખ્યાં અવગુણી;
 રે મૂઠો વિણુસાડ્યું કાંમ, હું જેસંગ તુલ્ય રાલીસ કાંમ. ૫૭
 જો જઈ ઝાલો કુંમરનિરંદ, તો તુલ્ય સિરથી જાસઘં ડંડ;
 જો જઈ વિણુઝાલિ પાછાવલ્યો, તો ધરધરણીનઘં નવિ મલો. ૫૮
 ખીજ્યો નૃપજવ બોલ્યો અરયો, સેન લઈ સેનાપતિ ધરયો;
 કુમારપાલના જોતો પાય, અલી કુંભાર તણુઘં ધરિ જાય. ૫૯
 વિટિઉં ધર પ્રજાપતિ તાણું, અલી કુંભાર મ બોલેસ ધાણું;
 તુઝ મંદિરમાં કુંમરનિરંદ, આપિ ઉમુઝનઈ કરિ આનદ. ૬૦

અલી ભણુધ ધીરજ આહરી, સહી તુહારાય તણી મતિ દિરી;
 જો ડંડઈ તો ડંડિ નિસંક, કોકટ કુંભર મદેસ કલંક. ૬૧
 ઝાયા કીજઈ ખડો ખંડ, ચોર તણી વલી દીજઈ ડડ;
 કહુ પતીજ કંઈ વલી સોય, કુંભારપાત્ર જો ઘરમાં હોય. ૬૨
 ચોખાં વચન કહઈ કુંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈ વિચાર;
 તેડયા સુભટ સહુ સજ કરી, કુંભારતણું ઘર જોયું દિરી. ૬૩
 જોતાં નૃપ નવિ લાયો તિહાં, ખિણુખેદ હુઓ મન માંહિં;
 નીચું રમુખ કરી તે વલ્યો, પાટણુ રમાંહિં પાછો તે વલ્યો. ૬૪
 ખખરિ કરી નરજેસંગ તણઈ, સુણી વાત નૃપ ખહુ અવગુણઈ;
 મુખ લેઈ સ્યું પાછો વલ્યો, કુંભારપાત્ર જો તુલ નવિ મલ્યો. ૬૫
 ખીજ્યો નપતિ નાંણ્યો જસઈ, સેનાની વલીઓ તિહાં તસઈ;
 ખખરિ કરેવા કુંભરહ તણી, ચાલ્યો ઘરિ પ્રજાપતિ ભણી. ૬૬
 ઝોણુધ અવસરિતિહાં અલીકુંભાર, ભંડ થકી કાઢિઓ કુંભાર;
 સ્વામિ તુઝ રાખ્યો નવિ જાય, જો રાખું તો (મુજ) રસધરાય. ૬૭
 હવડાં તુઝ રિડો પરદેસ, ઉભો છડાં મ રહઈ લવલેસ;
 કટક વચન કહું છું આજ, તું અપરાધ ખમે મહારાજ. ૬૮
 કુંભર કહઈ સુણિ પરજાપતિ, તુઝ સમ લોકો જગમાં નથી;
 અભયદાનનો તું દાતાર, મુઝ પ્રાણુ ઉગારણુ હાર. ૬૯
 અવસરિ કાજ કરઈ તે મિત્ર, અવસર ચૂક્યો સુંત કહું શત્રુ;
 જીમ કો મૂર્છાંગતહ શરીર, તિહારઈ ભહું એક દીપુ નીર. ૭૦
 તિમ અવસરનો તું જગિજાણુ, તઈ ઉગાર્યા માહરા પ્રાણુ;
 જવ ઉસંકલ થાઈસિ તુઝ, તવ સુખિ નિદ્રા(ભરી) હોસઈમુઝ. ૭૧

અસ્યું કહી નઈ આલ્યો જાય, વયરી ભાગો નહાડા જાય;
 વેગઈ જાંણુ સેનાની થાય, ચઢી કટક તવ કેડિઈ થાય. ૭૩
 કુમારપાલ તવ જૂઈ ફિરી, આવતાં દીઠા ગજ તુરી;
 તવ વેગઈ નૃપ સખલ પલાય, સેનાની પુઝિઈ જાય. ૭૪
 કુમારપાલ ભયંકર થયો, ભીમસિંધ હાલી સરણિ ગયો;
 રાખિ રાખિ નર તુંહિ કૃપાલ, આચ્યું સેન જેસંગ ભૂપાલ. ૭૫
 ભીમસિંધ મનિ કરઈ વિચાર, જીવ ઉગાર એ ૧૫મ સાર;
 આંણી કરણા રાખ્યો રાય, ઝાંખર ખાડ ધાલ્યો તસઠાય. ૭૬
 વેગઈ સેનાની આવ્યો તિહાં, કુમારપાલ નવિ દીસઈ કિહાં;
 પૂછઈ હાલીનઈ કરિ ગ્રહો, ઇહાં આવ્યો નૃપકહઈ કિહાંગયો. ૭૭
 હાલી ભીમ ખોલ્યો મહામતી, ઇહાં નર કોઈ આવ્યો નથી;
 નવિ માંતો તો જીવો જાંણુ, જો હુઈ તો જેસંગ આંણુ. ૭૮
 તવ સેનાપતિ ખીજ કરી, ખેત્ર આખું તેણુઈ જોયું ફિરી;
 ખોર ઝાંખરાં બહુ છઈ જહાં, ભાલે અણી પરાયાં તિહાં. ૭૯
 કટકઈ ચાપી કરી અતિધણી, કલા કલવી બહુ આપણી;
 એક ન રવાણુ આયુધ અણી, રાખણુ હારો ત્રિભુવન ધણી. ૮૦

દ્વિહા.

જસકું રખઈ સાંઘ્યાં, માર ન સકઈ કોય;
 બાલ ન વંકો. એતાં નરાં, જો જગ વયરી હોય. ૮૦
 જસકું મારઈ સાંઘ્યાં, રાખ ન સકઈ કોય;
 જમરા ચોટી ન ચૂકસેં, જો જગ ઉગણુ હોય. ૮૧

સુર સુભટ રાણુ બહુ મલ્યા, વીંટયો કુંભરનિરંદ; ૮૨
 નૃપ. માર્યો તિહાં કિમ મરઘં, રાખણુ હાર જીણુંદ. ૮૨
 મોનાની ઝાંખો થયો, સુભટ હુગ્યા ખીન ખેદ; ૮૩
 સુખ લેઈ પાંછા વલ્યા, પાંણી ગયા કું મેદ. ૮૩
 કટક ગયું જવ નાંણીકું, તવ હાલી સજ થાય; ૮૪
 ઝાંખર પાછાં તિહાં કરી, કાઢિઉં ગૂજર રાય. ૮૪
 સ્વામી તું સુપુરુષ સહી, મઘ કીધી તુઝ બાધ; ૮૫
 ૧ઝાંખરમાંહિં ધાલીઓ, ખમન્ને તે અપરાધ. ૮૫
 કુંભારપાલ ઓણીપરિ કહધં, સામલિ સુપુરુષ વાત; ૮૬
 તઘં મુઝ રાખ્યો જીવતો, તું મઝા બંધવ તાત. ૮૬
 નિત ઉડી દાનહ દીધ, સોના ખંડી લાખ; ૮૭
 એક જીવ ઉગારિધ, તેહનું પુણ્ય અસંખ. ૮૭
 દાન દિધં નઘં તપ તપેં, જલધં નાહધં સો વાર; ૮૮
 કુંભર કહધં એ નર નાંણુયો, દયા વિના સહુ છાર. ૮૮
 કરું ન શોભધ કુડલધં, શોભધં સુણતાં જ્ઞાન; ૮૯
 કર નવિ શોભધ કંકણે, શોભધં દેતાં દાન. ૮૯
 કાયા ન શોભધ ચંદનિં, શોભધ કરણા સાર; ૯૦
 તાસ સરીરે લેખઈ સહી, કરતા પરઉપકાર. ૯૦
 તઈં રાખ્યો મુઝ રેલીમડા, ઉડી આપ પરાંણુ; ૯૦
 તું ઉપગારી જગિ થયો વડો, તું જગિ સખલો નાણુ. ૯૦
 દેહ ચર્મનિ વાણુહી, કરી પહધરિવું પાય; ૯૧
 ઝગુણુ ઉસંકલ વલી, તુહધ થયુ ન જાય. ૯૧

ભીમસેન સંતોષીઓ નૃપ આલ્યો — પરદેશ,
જવ હું રાજ લહધસ વલી, તવ તુઝ ભક્તિ કરેસ. ૯૨

હાલ.

૪૧

પર્વતમાંહિં વડો મેર હોઈ—એ દેસી—રાગ દેશાખ, રાગ કદારો.

અસુ કહીનઈ આલ્યો રાય, ગામ નગર પુર જોતો જાય.
કૌતગ એક અનોપમ થાય, ઉંદિર એક દીઠો તસ ઠાય. ૯૩
તે દરમાંહિં પદસીનઈ લાવઈ, લેધ સોનધઆ આહરિ આવધ;
હેમ ટંકા માંડ્યા એકવીસ, નાચિઈ ઉંદિર કરઈ જગીસ. ૯૪
કૌતગ જોધ નર ભૂપાલ, લેધ સોનધઆ કરતો આલ;
તવ ઉંદિર ઉદીરઈ હુંધ કાલ, વેગઈ મરણુ કરઈ તતકાલ. ૯૫
હધહધ નૃપ કરતો મુખિ ત્યાંહિ ખિન ખેદ હુઓ મનમાંહિં;
હું જગિ પાપિ મોટો મૂઠ, ભણ્યો ગણ્યો રહુઓ મતિમૂઠ. ૯૬
મઈમનિ કીધો અસ્થોઅ વિચાર, ઉંદિર નહીં વણજ વ્યપાર;
નવી કરવી કાંધ જમણવાર, દાંત દેવું તસ નહિ નિરધાર. ૯૭
તીર્થ નવિ કરવી એહનઈ યાત્ર, નવિ પોખેહવા પૃથ્વહ પાત્ર;
એહનધ નવિ કરવી ભોગનિ વાત, તો સ્થું કરસ્થે કનકની ધાત. ૯૮
પણિ પાપી જગિ મોહની જાલ, મોહે લખમણ કીધો કાલ;
બ્રથ પુરોહિત વારઈ નિજખાલ, મોહઈ મુનિસર દેતો આલ. ૯૯
શેતો રાંમ રડાવધ રાંત, મનમાં ચિંતધ સીતા ધ્યાન;
બલિભદ્ર મોહઈ વહઈ સરિકાંનહ, સુરપતિ બોધ દેધ નિદાન. ૧૦૦
ઉંમયા મોહો ધશ્વર નાચ્યો. નંદિખેણ કોશા ધરિ ઝરાચ્યો;
લાડુ મોહઈ અખાડો જાચ્યો; અરણુક ઋષિ પરરમણી રાચ્યો. ૧

- કુટુંબી રાજ્યા જે રાજીરાય, મરણ લહી તે દરગતિ જાય;
આર્દ્રકુંભાર તાંતણું બંધાય, કંત મોલી સ્ત્રી કાઠ ખાય. ૨
- એક હસાવઈ એક રડાવઈ, એક બોલાવઈ મનમાં જે ભાવઈ;
એક ધન મોહ્યા પાપ કરવઈ, એક દેહ મોહ્યા મંસજ ખાવઈ. ૩
- મોહઈ મુંઝી માતા આપ. મુતનઈ કહી બોલાવઈ આપ;
પુત્રીનઈ કહઈ આપો માય, મોહઈ મુખિ અવલું બોલાય. ૪
- મોહઈ મુંઝયા ગરદા બાલ, મોહઈ ઉંદિર કીધો કાલ;
પશ્ચાતાપ કરઈ ભૂપાલ, તિહાંથી ચાલ્યો કુંભારપાલ; ૫
- આબ્યો ઉંદિર ગામ મઝારિ, જઈ રહ્યો દેવશ્રીઆ ધરિઆરિ;
પ્રાંહિં તે પુણ્યવતી નારી, તેણું કીધી નૃપની મનોહારી. ૬
- પંથિ જાણી ભક્તિ કરી સાર, ભોજન ભૂપતિ સખરો આહાર;
પ્રીત્યો કર્યો ગંધ અપાર, હરખ્યો નૃપ બોલ્યો તેણીવાર. ૭
- જે નર મુગંતિતણા ભજનાર, તેહનઈ અંગિ પડઈ ગુણસાર;
તે નર કરતા પર ઉપકાર, તે ન ગણુઈ નર આપ પરાય. ૮
- શારદધન લખમી દાતાર, તે ન જૂઠું કુલ ના આચાર;
દેતાં ન કરઈ સોય વિચાર, જીમ જગમાં તરચાર સહકાર. ૯
- તરચાર કલ્પ સરિખી સારી, દાતા દેવશ્રીઆ જે નારી;
ભૂખ્યા નવિ જય ભીખારી, માનવ પરિખ્યાની કરનારી. ૧૦
- દીકો કુંભર નરેશ્વર જીહારઈ, ભોજનભક્તિ કરીઅતિ તિહારઈ;
ખુશી થયો રનૃપ હહડામાંહિં, મધુર વચનિ મુખિ બોલ્યો તાંહિ. ૧૧
- જે મુઝ રાજ દીઉં જગનાથિ; તિલક કરાવઈ તિહારઈ હાથિ;
અચ્યું કહીને ચાલ્યો ત્યાંહિ, આબ્યો ગામ તે દમયલીમાંહિ. ૧૨

ચઉપધ.

રાંધ દધિલી આળ્યો જસઠ, જાંણુ હવું જેસંગનઠં તસઠં; ૧૪૧
 સુભટ મોકલ્યા જે ૧ મહાબલિ, તેણુઠં વીંટી આવી દધિલી. ૧૪૨
 આકૂલ વ્યાકૂલ નૃપતિ થાય, સજન તણુઠં સરણુઠં તવ જય; ૧૪૩
 રાખિ રાખિ પ્રજના ધણી, હણવા સુભટ નર આવ્યા ભણો. ૧૪૪
 તવ ૨સજનઠં આવી દયા, કૂમારપાલ પરિ કીધી મયા; ૧૪૫
 ઇંટ માંહિ નર ઘાલ્યો સોય, તે થાનકિં નવિ જાણુઠ કાય. ૧૪૬
 સુભટ બહુ આવ્યા પુરમાંહિ, કુમારપાલ નહી દીસે ક્યાંહિ; ૧૪૭
 ગઢ મઠ મંદિર જેતાં દિરઠં, કૂમારપાલ સાહવા પરિ કરઠં. ૧૪૮
 જેતાં કિહાં ન દિસઠં ઓજસઠં, સજન તણે ધરિ આવ્યાં તસઠં; ૧૪૯
 વેગઠં જઠ ઝાલ્યો કૂંભાર, કહઠં કુમારપાલની ઋસાર. ૧૫૦
 સજન કહઠં સેનાપતિ કરો, ઘોળીનો ઉખાણો ખરો; ૧૫૧
 સ્ત્રી સાથિં નવિ ચાલઠં જસેં, ગાધંડીને ફૂટઠં તસેં. ૧૫૨
 તિમ તુહો રાય ન ઝાલ્યો જય, ધર લૂટેવા કરે ઉપાય; ૧૫૩
 પણુ સરિ ગાળે જેસંગરાય, તિહાં પ્રજા લૂંટી નવી જય. ૧૫૪
 સુર થઇ ઝાલ્યો કૂંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઠં વિચાર; ૧૫૫
 કુમારપાલ સહી નાસી ગયો, ધરિ કુંભાર તણુઠં નવિ રહ્યો. ૧૫૬
 સેનાપતિ સેન લેઇ વલ્યો, નૃપ જેસંગને આવી મલ્યો; ૧૫૭
 કરજોડી વિનવીઓ રાય, કૂમારપાલ પકિમ ઝાલ્યો જય. ૧૫૮
 ઝેણુઠ અવસરિ સજન કૂંભાર, કૂમારપાલની કરતો સાર; ૧૫૯
 ઈંટ થકી તવ કાઢ્યો રાય, વિપ્ર વોસિર મિલ્યો તસ હાય. ૧૬૦
 ત્રિણિ મિલી તવ કરઠં વિચાર, ખીજ્યો સજન પિતા તેણીવાર; ૧૬૧
 કિસી વાત કરો મનિ :કોડિ, લાડ દેસ દીસ(જ)ઠ ચિત્રોડ. ૧૬૨

સગરના પલા પવ જાણ્યો અમર, કુંભારપાલ કરઈ કંઈકો કિસ;
 એ ઉપગાર તણી છે વાત, ઉપગાર વિના નર ખસુ અનાથ ૨૪
 વિગર મુખ છતાં નહિ તત્વજ્ઞાન, વિગર નર નહિ દેનો જ્ઞાન;
 વિગર ફલ છતાં નહીં પુત્ર સુસાર, વિગર નર છતાં નહીં પરઉપકાર ૨૫

દ્વિતી.

પરકાળ તરુઆર દલઈ, પરકાળ જલધાર;
 પરકાળ સુપુરુષ નર, કરતા પરઉપગાર, ૨૬
 નર નારી પંખી પશુ, ભાવિં સુરપતિ દેવ;
 પર ગુણ કાળ જે હવા, નકપત્ર કરઈ તસ સેવ. ૨૭

કવિત્વ.

માનવનો મન હરણુ કંઈ, કોઈકો યહુકઈ;
 મોર કલા મંડોતો, હંસ ગતિ ચાલતો લરકઈ. ૨૮
 મૃગ લોચન સીંહ લંક, અંબ દ્વળ અમૃત ભરીઓ;
 કલ્પદ્રુમ જગિ અવતરિ, તેણુષ ઉપગારજ કરીઓ.
 નીલ ચાસ દરિસણુ ભલો, મયગલ કુંભ મુક્તા વસ્ત્રો;
 નૃપતિ કહઈ નર ગુણીયણોં, નિગુણ પુરુષ જીવ્યો કિર્યો. ૨૯
 દાંત, શીલ, તપ ભાવના, કીઓ ન પરઉપગાર;
 જીવે જતન તેણુઈ નહુ કીઓ, વચન સોય નહીં સાર.
 જન ભુવન, જન બિંબ, પૂજા કો પ્રેમ ન કીધી;
 ઉપશમ ધર્યો ન જીવ, તીર્થ કો યાત્ર પ્રસિદ્ધિ.
 જન વચન ગુણવંત ગુણ, વિવહાર ચિત્ત ન થિર રહ્યો;
 ગુણ હીણો નરહરણુ રતણો, અવતાર તાસ અચલઈ ગયો. ૩૦

મૃગયો ભખઈ નઈ મંસ, મંસ જન મૃગુ નાવઈ; ૩૦
 નાંદિ ધરંજ ચિત્ત, નેત્ર સ્ત્રી ઉપમ કહાવઈ. ૩૧
 તાપસ વાહલો ચર્મ, શ્રૃંગ ગલિ યોગિ બંધઈ;
 જીમણો જાઘ મૃગ, સુકત તવ નિધિ સંધઈ. ૩૨
 કસ્તૂરી નાભિ રહઈ, પ્રેમલ જગિમાં વિસ્તરઈ;
 સુણો ભૂપ મૃગ ઈમ કહઈ, નિગુણ જનમ મુઝ કાં કરઈ. ૩૩

ફહા.

મૃગ વચન શ્રવણે સુંણિ, કરતો રાય વિચાર;
 ગુણ હીણા નર પસું પરિ, ગાઘ ભઘસ અવતાર. ૩૨

કવિત્વ.

તરણ ભખું દેહ ખીર, નિરવહ્ય તરણી ઉતાર;
 ધૂતજ માઈ સાર, જીવ જગતનાં ઠાર;
 છાંણુ કરંજ પવિત્ર, રોગ મુતરઈજ ટાલું;
 દિવસઈ દેખું ગ્રહઈ, આંખી સદા અનુઆલુ.
 તેત્રીસ કોડિ સુર પૂંછડઈ, પંડિત પૂજી ગુણ સ્તવઈ;
 સુંણી ભૂપતિ ગ્યવરી રભણઈ, નિગુણ જનમિ કાં મીઠવઈ. ૩૩

ફહા.

ગ્યવરી વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ બોલ્યો મુખિ વાંણિ;
 ગુણ હીણો નર ને વલી, ગર્દભ સમ કરી નાંણી. ૩૪

કવિત્વ.

ગર્દભ કહઈ હું સાર, છઈ રતિ મહારઈ સરખી;
 ચંદન કે છંટ છાંહાર, ભાર સિરિ લીઈ હરખી.

તરણુ મણુ નિશદિસ, રીસ નદી મન માદરમ્;
મુખ ઉજલું નધ સાંમ, અગી કુલિં આલિં અત્મારમ્.
ગર્દભ કો ગળીઓ નહી, બોલ્યો આપું રિદ્ધિ બહુ;
નિગુણુ જનમ મમ કો કરો, ભૂપતિ આદિ સુણ્યો સહુ. ૩૫
ફહા.

ગર્દભ વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ ઉદ્ધરમ્ સોય અભાગ;
ગુણુ હીણા નર જાણ્યો, જોલ્યો પંખિ કાગ. ૩૬
કવિત્વ.

ચરતમ્ ન કંઈ છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;
મુઝથી ખીલીધ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પટોલું.
જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ ત્રિપ્રાં દેરમ્;
લીંડી ઓખધ કાજ, એનમ્ વલી કાંમ અનેરમ્.
વિષધર વિપ મુઝ નવિ ચંદમ્, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
અધમ નરનમ્ તોલિ, પરાજ મુઝનમ્ કાં કંઈ. ૩૭
કવિત્વ.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
ભોજન પહેલો આહાર, દીધતો ભખવું સુઝે.
માલો જલને કંઈ ભોગ પ્રગટ નહી છાનો;
કંઈ કટખનો પોપ ગગનિ ફલ ચરં લોભાણો.
છેતર્યો છપ્યો જાઉં નહી ફરન વર્ણુ કાગા સહી,
નિગુણુ જનમિ કાં મીઠવો વાયસ વાત વવરીગમ્; ૩૮

ફહા.

વાયસ વચન શ્રવણે સુંણી, નૃપ ક્રેહે સોય અભાગ;
ગુણુ હીણા નર જાણ્યો, જોલ્યો મુરખ કાગ; ૩૯

દૂહા.

છાગ વચન શ્રવણું સુણી; તૃપ કહ્યું મ કરો વાદ;
 નિર્ગુણ જલમા તુલ્ય કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૪૧
 જગમાં કોઈ અસ્થો નહી, તોલું નિર્ગુણ જોડી;
 તેણુંઈ કારણિં અવગુણ તજી, આણો ગુણની કોડિ. ૪૨
 અવતાર ધન્ય સજ્જન તણો, કરતો પરહપગાર;
 તુઝ પુત્રઈ મુઝ રાખીઓ, ભલો તું જાતિ કુંભાર. ૪૩
 સજન પિતા સંતોખીઓ, ભાખઈ ગૂજર રાય;
 તું કુંભાર મુઝ દૂડુંબ નઈ, લેઈ ઉજેણી જાય. ૪૪
 સજન ભલાવી સચર્યો, આલ્યો કુંભરનિરદ;
 વિપ્ર મિત્ર સાથિં લીઓ, કરતા બહુ આણુંદ. ૪૫

ઠાલ.

એક વજ્ર ઉછાલતો-એ દેશી.

અતિ આણુંદિઈ સંચર્યો એ, વિપ્રવોશિરનઈઆગલિ ૧૫થર્યોએ;
 ઇછા રંગિઈ તે રમઈ એ, થયો મધ્યાન તિહારઈસુંજમેએ. ૪૬
 ભૂપતિ વિપ્રનંદ કહ્યું હસીએ, પરિ ભોજની કરસું કિસીએ;
 તું વિપ્રનંદ હું નરનાયકો એ, આજ ગાંધિનહી એક પાયકોએ. ૪૭

દૂહા.

પાયકો (એક) ગાંધિઈ નહી, લાગી ભૂખ અપાર;
 ધન વિના સું (જઈ) વુહરીઈ, દોકડા તે જગિ સાર. ૪૮

કવિત્વ.

દોકડઈ દીયે તેહ, દોકડઈ હૂખ પણિ નય;
 દોકડઈ હરિજન દાસ, દોકડઈ દેવ વસિ થાઇ. ૪૯
 દોકડઈ મહિપતિ મિત્ર, દોકડઈ દંદ પણિ ભાંગઈ;
 દોકડા દેસ વિદેસ, જગત્ર જન પાએ પનમઈ.
 આવો આવો સહુકો કહઈ, ઉભા થઈ આદર કરઈ;
 દોકડા વિહુણી હુંસિ જેમ, કુપ છાંય મનમાંહિં રહઈ. ૫૦

ફહા.

કુઆ તણી છાંમ છાંહડી, ફિરી ફૂપિંજ સમાય;
 ધન વિન રહુંસી કરી કર, બોલ્યો ગૂજરરાય. ૫૧

ઢાલ-પાછલી.

તવ વિપ્ર કહઈ સુંણો વાત એ, મુઝ વિધા જગિ વિખ્યાત એ.
 ભીખ ભીખારીને માત એ, તું ચિંતા મ કરસિ નાથ એ; ૫૨
 ભીખ સાધ તણી કલ્પવેલિ એ, કાઠી દૂરગતિ નારી ડેલીએ;
 રાય નમાવઈ સીસ એ, ભીખ આપઈ પરમ જગીસએ. ૫૩
 સુર નર વિદાવૃંદ એ, ચક્રી હલધર નઈ ધંદ્ર એ;
 ગજ કેસરી લાગઈ પાય એ, તે તો ભીખ તણો મહિમાએ. ૫૪
 વાત કહી વિપ્રઈ ધણી એ, પછઈ ચાલ્યો તે ભીક્ષા ભણી એ;
 જઈ પછો નગરિમાંહિં એ, ભેલ કર્યો ડલાવ્યો તિહાંએ. ૫૫
 અન્ન ઉદક સહુ લાવીઓ એ, નૃપ આગલિતેપણિ આંણીઓ એ;
 વિપ્ર ભીખારી છવ એ, તેણુછ ઓલવ્યો કર્યો દિવ્ય એ. ૫૬

રોટી ભાત લેધ કરી એ, ભરી થાલનઈ નૃપ આગલિધરિએ;
 કાલ નઈ ભાવ જોધ કરીએ, રાય આહાર લીધ પેટજ ભરીએ. ૫૭
 રચણી રથઈ રવિ ગયો એ, તવ કપટ નિદ્રાઈ નૃપ થયો એ;
 ભોજન લાલચી જાંભણો એ, તેણે ખાધું કરંબો અતિ ઘણો એ. ૫૮
 પેટ ભરી પૂરણ થયો એ, તવ રાય તણઈ પાસે ગયો એ;
 સ્વામી કરંબો આંણીઉ એ, તુલ્લો ખાધ સંતોખો પ્રાણીઉ એ. ૫૯
 રાય કહઈ સુણો મિત્ર એ, ન ઘટઈ તુઝ કરંબો અત્રએ;
 ખાધો કરંબો મુઝ તજ એ, હવઈ સુખ ખાઉં થઈ લાલચી એ. ૬૦
 જોણઈ દીધું તેણઈ દેવરાય એ, કિરપી દાતાર ન થાય એ;
 પર આગલિ ઉડિઉ હાથ એ, સું જાંણુઈ દીધાની વાત એ, ૬૧
 રવિપ્ર કહઈ સુણો ઉવાત એ, કહું કરંબા તણો અવદાત એ;
 મુઝ ઉધારો એ દીઉ એ, તેણઈ કારણિ આહાર પહોલોલીએ. ૬૨
 મુઝનઈ પચીઓ આહાર એ, તવ જાંણ્યો કરંબો સાર એ;
 હવઈલાવ્યો કરંબો તુલ કલ્હરે, મમ ઠલકો નૃપ મુઝનઈ દીઓએ. ૬૩

દૂહા.

ઠપકો મુઝનઈ મમ દીઓ, મધ કીધી તુલ સાર;
 વિખ કરંબો જાંણી કરી, કીધો ૪ પ્રથમ આહાર. ૬૪
 ભૂપઈ અવસર જોલખ્યો, નવિ જોલ્યો મહારાજ;
 વચન વાદ કરંતડાં, પ્રીતિ ઘટઈ સહી આજ. ૬૫
 વચન વાદ સ્ત્રી એકાંતિઈ, વણુજહ દૂરિ ગયાંઈ;
 અવસર ચુકો લોભિ પડિઉ, મિત્રી એમ પલાય. ૬૬

ભોજન કરી કરાવીય, સુખ દુખ મુંઝી કહંતિ;
 દીનઈ [લીનઈ] પ્રેમસ્યું, મિત્રી એમ વૃથાંત. ૬૭
 તિણુઈ કરણિં તિહાં વિપ્રને, સંતોષ્યા બહુ ભાતિ;
 ખડગ લેઈ નૃપ ચાલીઓ, આવ્યો છતાં ખંભાતિ. ૬૮

ઠાલ.

નંદનકું ત્રિસલા હુલસાવઈ-એ દેશી-રાગ-આશાઉરી.

ખંભ નયર નૃપ આવ્યો વેગઈ, બધો પુણ્ય પ્રસાદિયે;
 દીડો અહિમસ્તગિ ગંગેટો, નાચતો બહુ નાદિયે-ખં. ૬૯
 એણુઈગિવસરિમુનિહેમાચારજ, અરણુ ભોમિ તિહાં આવયે;
 અહિમસ્તગિ દીડો ગંગુટો, સખલ સુકન મનિ ભાવયે-ખં. ૭૦
 ડાખું છમાણું જોતાં દીડો, કુમરનિરંદ સોભાગિયે;
 તેણુઈ પણિ હેમાચાર્ય દીડા, વિનય કરી પગિ લાગીયે-ખં. ૭૧
 સ્વામી હું પૃથ્વી રડવડીઓ, રાજ કરિં નવિ ચઢીયે;
 પુણ્ય હીન દુખ પાંખો બહુલું, કર્મિં હું પણિ નડીયે-ખં. ૭૨
 હેમ સૂરિ તવ હરખી બોલ્યા, નૃપ મનિ ચિંતા ટાલોયે;
 અહિ મસ્તગિ દીડો ગંગેટો, એણે સુકુને ભૂપાલોયે-ખં. ૭૩
 સંવત એકાદસ નવાંણું, મહાવદિઈ તુઝ કાણયે;
 અહિચિઆદિસનઈપુષ્પનક્ષત્રઈ, મધ્યાંત માહિં રાજોયે-ખં. ૭૪
 એણેવચને હરખ્યો નૃપહથઈ, લાગો મુનિવર પાયોયે;
 વચનપ્રમાણુ હ-સઈ સહીતાહરૂં, તું સાચો ઋષિ રાયોયે-ખં. ૭૫
 એણે અવસરિ તિહાંઉદયમંત્રી, આવ્યો વંદન કામિયે;
 કુંભારપાલ તવ પૂછઈગુરનઈ, એ રહઈ છે કુંણુ કામિયે-ખે. ૭૬

હેમ કહઈ સુણિ કુંભરનિરંદો, એ જનશાસન ચંદોરે;
 મરદેશઈ શ્રીમાલી વંસિં, ઉદુ નામ વણિદોરે-ખં. ૭૭
 ધૂત લેવા ચાલ્યો ચઉમાસઈ, ખેત્ર [આગલિ આવ્યોરે;
 તિહાંએકંકણખી સુકુનજ ભેદી, તેણે ઉદુ બોલાવ્યોરે-ખં. ૭૮
 વણિગ વાત કહું એક સાચી, ઇહાં તુઝ ઝલ્લિ ન મલસ્યેરે;
 કરણાવતીએ ગૂજર દેસે, તિહાં તુઝ ભાગ્ય ફલસ્યેરે-ખં. ૭૯
 ચ્યાર પુત્રસું તેપણિ આવ્યો, બાહડ, અંબડ, સોહલોરે,
 ચઉથઉ પુત્ર ચાહડ કહઈ, કપટ રહીત તે ભોલોરે-ખં. ૮૦
 ચ્યાર પુત્ર નઈ સાચિં લેઈ, આવ્યો ગૂજરમાંહિરે;
 મણિધરનઈ માથઈ એકદેવી, દીડી બપડી સાંહિરે-ખં. ૮૧
 વણિગ વિચાર કરે જવ હઈઈ, તવ એક સુકની બોલછરે;
 કઈ રાજ કષ્ટ મુદ્રા થાસઈ, નર નહી તુઝકો તોલેરે-ખં. ૮૨
 સુકુનનમી નઈ તેપણિઆવ્યો, નૃપ જેસંગતે મિલીઓરે;
 મંત્રી મુદ્રા આપી તેહને, પુણ્યતર તસ ફલીઓરે-ખં. ૮૩
 ઉદ્યન મંત્રી નામ ધરાવઈ, તે વંદન ઇહાં આવ્યોરે;
 નૃપ સમઝાવી કુંભરનિરંદને, ઉદ્યન હાથિ ભલાવ્યોરે-ખં. ૮૪

ફહા.

૧ઉદ્યન હાથિ ભલાવીઓ, કુંભરનિરંદહ રાય; ૮૫
 ભોજન ભક્તિ ભલી કરઈ, ૨ભગતિ કરઈ તસ ઠાય.

હાલ.

પ્રણમું તુહા સીમંધરજી-એ દેશી.

એણઈ અવસરિ જેસંગતેજી, કીધું દૂતેરે જાણુ;
 કુંભરનિરંદ ખંભાયતિમાંજી, મંત્રી ધરિ રહઈ ઠાણુ.

૧ કુંભરનિરંદ ભલાવેયો, સોંખો ઉદ્ય હાથિ. ૨ સેવ કરઈ દિનરાતિ

કુંભરનિરંદ મનાવેયો મનાવેયો મનાવેયો

- નરેસર માનો સાચેરી વાત, તિહાં જઈ ઝાલો જીવતોજી;
આલસ તજી નરનાથ—એ અચંદ્રી. ૮૬
- કટક ચઢ્યાં જેસંગનાંજી, ચાલઈ તે દિનરતિ;
કુંભારપાલને ઝાલવાજી, વીંટી નયર ખંભાતિ—ન. ૮૭
- જાણુ હવું મંત્રી તણુછજી, તેડ્યો કુંભરનિરંદ;
જા તું નાસી જીવતોજી, તુઝ આલેલા ફંદ—ન. ૮૮
- પડિઈ પાંનિ ચુનો દીઓજી, નાવ્યો તાહરંદે કાંમિ,
પકારણિ પડિછનવિ રાખીઓજી, તો હું પમુઆ કાંમ—ન. ૮૯
- કુંભર કહઈ મંત્રી સરજી, મ કરો ખોટીરે વાત;
મુખિ કિરિયાતું તે દીછજી, જે ર્યોતાનો તાત—ન. ૯૦
- તાત સરીખો તું સહીજી, તિહુયણુપાલ નઈ કાંમિ;
મુઝ નવિ રાખઈ મંદિરંદજી, તે મુઝ હિત નઈ કાંમિ—ન. ૯૧
- તાહરા ગુણુ જગમાં ઘણાંજી, મુઝ હમડઈ ન સમાય;
ઘરતી કાગલ જે કરંજી, તુહઈ લખ્યા ન જાય—ન. ૯૨
- તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, કીધો પરઉપગાર;
કાજ કરઈ ફૂલઈ નહીજી, નર ઉત્તમ આચાર—ન. ૯૩

કવિત્ત.

- સોય પુરૂષ જગિ સાર, જાણુજી વિરલા લઘઈ;
દાન શીલ તપ સૂર, વિવેક વિપ ઇંદ્રી વધઈ.
આપ અવગુણુ આખિ, વિવિધ ગુણુ વિદ્યા કરા;
ઋદ્ય ન ધરતો ગેસ, ખુદ્ધિકાંજ અતેરાં.
ન ન માંન, ન ન લોભ, અવગુણુ, ગુણુપરદૂખલજીહાર;
કરી નામ ન ફૂલણુ, તે ડવિરલા સંસાર. ૯૪

૧ વેલા પડ્ય. ૨ પોતાની માત. ૩ નર જગમાં તું સાર.

ફહા.

સાર પુરુષ જગિ તું સહી, તથા કાધું શુભ કામ;
 નિજ મુખિ તું કિમ ઉચરઈ, પોતાના ગુણ ગ્રામ. ૯૫
 તું ગુણવંત ગુણે ભર્યો, તાહર વચન પ્રમાણ;
 તુઝ વચને નાસું સહી, નિજ રાખવા પ્રાણ. ૯૬

ઢાલ-પાછલી.

મરણુતણો ભય મનિ ધરીજી, નાહો કૂંમર નિરંદ;
 ગયો પોસાલઈ પાધરેજી, ૧રાખો હેમસૂરીંદ-ન. ૯૭
 નર પૂણ્યાઢય જાણી કરીજી, રાખઈ મૂનિવર ત્યાંહિં;
 કુંમારપાલને ધાલીઓજી, ૨ભોમી ભુંહરામાંહિ-ન. ૯૮
 પુસ્તગ ખડક્યાં બારણેજી, બધઠા હેમસુરિંદ;
 સેનાનિ તિહાં આવીઓજી, પૂછિઉં કુંમરનિરંદ-ન. ૯૯
 હેમસૂરિ તવ ઈમ કહઇંજી, દીસેં નહી નર કિહાંઈ;
 જો તુહ સોધ્યો નવિ જડ્યોજી, તે ધાલ્યો આ માંહિ-ન. ૧૦૦
 સોધ્યો કુંમર નરેશ્વરજી, નવિ લાધો નર કિહાંઈ;
 સુર સુભટ ઝાંખા થીઆજી, ખિણુ ખેદ મનમાંહિ-ન. ૧
 સુર સુભટ પાછા વલ્યાજી, કાઢિઓ કુંમર નરેસ;
 તું ઉભો ઈહાં મમ રહઇંજી, નાસીજી પરદેસ-ન. ૨

ફહા.

પરદેસઈ પંથી ફર, તુંમનિ નહિ સહદેસ;
 સાત બોલ તજવા સહી, તું સૂણી નૃપ ઉપદેશ. ૩

ચરિત્ર

તજે નગર છતાં વયરી ધણાં, તજે વાદ છતાં નાદિ આપણાં;
 તજે મુહુલ તે અતિગનજરાં, તજી નેલ વિના દીકરા. ૧
 તજે વૃક્ષ થયો જે ખીણ, તજે ધર્મ દયા જે દિવ્ય;
 રાય તજે પરનારી ભોગ, એ સાતિ તજ્યો સયોગ. ૨
 આર જોલ નવા સાંભણે, સદસ હાથ ગજથી વેગણે;
 શત હાથિં હય તજ્યો નાથ, શકટથી રહીઈ પંચ દાથ. ૩
 વયરી વિરહં વિખધર નાગ, તેહથી કીજઈ દેસલ ત્યાગ;
 ઉભા રહી નવિ પિજઈ નીર, તું મુખ લહીઈ આપ શરીર. ૪

હાલ-પાછલી.

એણે વચનેં નૃપ હરખીઓજી, નમિઓ મુનિવર પાય;
 તંઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, જૈનયતિ ઋપિરાય.
 મુનિવર માનો સાચીરે વાત. ૭
 રાખઈ કીડીં કંથુઓજી, છોડઈ ટ્રોડિરે પાસ;
 તો કિમ દૂહવઈ નર તણુઈજી, એ મુઝ નઈ વિશ્વાસ-મુ. ૮
 આગઈં તુઝનઈં ધુરિ લગઈંજી, પૂરવિં મુઝપરિ રમેમ;
 ગુણુ ઓસંકલ કિમ થસુંજી, એ દુખ સાલેં દેહ-મુ. ૯
 હું રાવત તું મુનિવરજી, ફિરીઈ જૂજૂમ દેસ;
 કેહીપરી મલસ્યું એકકાજી, કિમ તુઝ ભકિત કરેસ-મુ. ૧૦
 અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યોજી, આવ્યો વટપદ ગાંભિ;
 તેણુઈં થાંનકિ એક વાણિઓજી, કુટક સાથરીઓ નાંભ.
 સણો નૃપ કરખી કહીન અપાર-અંચલી. ૧૧

કુમારપાલ નૃપ તિહાં ગયોજી, પૂછિઉ ખાજીમ પાડ;
ઈમજ ઈમજ મૂખિ તે કહઈજી ઘૂણાવઈ નિલાડ-સુ. ૧૨

ટોલિ વચન શ્રવણે સુણીજી, ખીજ્યો નૃપ મનમાંહિ;
ચિણા તોલાવી તિહાં લીઈજી. બધો ઠુંગઈ ત્યાંહિં-સુ. ૧૩

ચિણા ભખી પાંણી પીડંજી, ઉઠિ ચાલ્યોરે રાય;
કિરપી કુટકજ વાંણીઉજી, નૃપની કેડિ ધાય-સુ. ૧૪

પાલવ ગ્રહીનઈ રાખીઓજી, મુખથી બોલધરે ગાલિ,
ધનવિણુ આવ્યો વુહુરવાજી, ધિગ્ જીવ્યું તુઝ બાલિ-સુ. ૧૫

કુમારપાલ નૃપ ઈમ કહઈજી, મ કરીશ શેઠ પુકાર;
હવડાં નાણું નવિ મલઈજી, દેસું તૂઝ નિરધાર. ૧૬

સમઝાવ્યો સમજઈ નહિંજી, મેલ્યું માણસ તાંમ;
ચિણા તોલાવીનઈ ભખ્યાજી, હવઈ ન દિધ મુઝ દાંમ-સુ. ૧૭

ભૂપતિ કહઈ નર સાંભલોજી, મુઝ હુઓ સૂખડી પ્રેમ;
મઈ પૂછી જોયું એહનઈજી, એ કહઈ ઈમજ ઈમ-સુ. ૧૮

મઈ જાણ્યું ફાસ દીઈજી, લીધા તામ ચિણાય;
એ વલતો ખાધા પછીજી, કીજઈ કીસો ઉપાય-સુ. ૧૯

લોકઈ વાર્યો વાંણીઓજી, પણિ નવિ માંનધરે બોલ;
ખીજ્યો કુમર નરેશ્વરજી, પાપી પાહણુ નિટોલ-સુ. ૨૦

વાર્યો ન રહઈ વાંણીઓજી, તવ હુઉ નૃપ દૂખ;
વજ પડોસરિ વાંણીઓજી, જેહમાં એહવા પુરૂષ-સુ. ૨૦

ખાઈ કામતાં ન સાડલોઈ, નાવ મુંઝાં નિરખાર;
 ઘોઢા લાગઈ વાંગીઓઈ, એકને એ કમળર-ન. ૨૧
 ગલઈ શરી તવ નાંખીઓઈ, પગઈ રહેા ગતિમંદ;
 પુરજન શોકનાં દેખતાંઈ, આલો દેખનિરંદ-ન. ૨૨

હૃદી.

આલ્યો કુંભર નરેસરૂઈ, કીધુ આપ વિચાર;
 દેણ સમું બૂંદું નહિંઈ, દેગૃધ દૂખ અપાર. ૨૩

કવિત્વ.

દેણ તણો જગ દાસ, વાસ પણિ દેણુઈ મુંઝઈ;
 દેણે દેહજ ખોઈ, દેણુથી ભોજન ચૂકઈ.
 દેણે દીન મુખ હોઈ, દેણુથી દાસઈ દુખીઓ;
 દેણુઈ ઉવટ વાટ, દેણુથી મુઠ ન મુખીઓ;
 દેણુથી કીર્તિ પાંગલી, નરગ ગતિ નરખી કહી;
 નીચ ચોની અવતાર, છુટઈ પશુ પીકઈ વહી; ૨૪

હૃદી.

પીઠ વહીનઈ, છુટરયે, પરવસિ તેહની દેહ;
 તે ભોગવતાં દોહેહું, છાહાં દુખનો નહિ છેહ. ૨૫
 પરધન લેઈ એકનરા, કરતા અમૃત આહાર;
 પરભવ ભઈસા ખર થઈ, સિરિ વહઈસઈ બહુ ભાર. ૨૬
 શાલિ દાલિ ધૂત ચોલથી, વિખ ૧ખાધું તે ખાસ;
 પરધન પણિ નવિ રાખીઈ, દેણિ તણો જગિ દાસ. ૨૭

ધંમ ચિંતી નૃપ ચાલીઓ, કીધો યોગી ૩૫;
ખડગ હાથિ લેઈ કરી, ભર્યાયિ આવ્યો ભૂપ. ૨૮

ઢાલ.

રાંમ ભણુધ હરિ ઉડીધએ. એ દેસી—રાગ રામગિરી.

ભર્યાયિમાંડીરે આવીઓ, મલીઉ સુકુનનો જાણુરે;
વિનય કરી તસ પૂછીઉં, કહીઈ રાજ મંડાણુરે. ભ. ૨૯
શ્રી મુનિસુવ્રત દેહરધં, બધી તે કાલી દેવિરે;
દોધ સખદ દેવી કરધ, માલી સારધ તતખેવરે. ભ. ૩૦
ત્રિણિ સખદ કલસિં કર્યાં, દંડ સખદ તે ચ્યારરે;
વચન સુણિ કહઈસુણુ હેવી, કહું તુઝ સુકન વિચારરે. ભ. ૩૧
દોઈ સખદરે દીવધં કીઆ, તેહનો એહ વિચારરે;
હીંદુઅ સિરિ વહધ આગન્યા, આંણુ ન ખંડધં પૂઠંમારરે. ભ. ૩૨
ત્રિણિ સખદરે કલસીં કીઆ, તે ત્રિહુ ભુવનમાં નાંમરે;
સ્વર્ગ નઈ મૃત્યુ પાતાલમાં, ગાય તાહરા ગુણુ ગ્રામરે. ભ. ૩૩
ચ્યાર સખદરે દંડધં કીઓ, કહું તુઝ અર્થ તે આજરે;
લાખ એદાદસ વાળુ ભલા, હોસધં ચિહુ ખંડિ રાજરે. ભ. ૩૪
સખદ સુણી નૃપ સંચર્યો, ચાલ્યો કુંમરનિરંદરે;
કુલાગ નગરમાં આવીઓ, સર્વાર્થ તિહાં યોગંદરે. ભ. ૩૫
બિઈ કર્નેડીરે નૃપ નમ્યો, યોગી કરઈ તે પાયરે;
હું તુઝ પૂછુંરે પંડિતા, કહીઈ રાજ તે થાયરે. ભ. ૩૬
યોગી રભણુધં સુણિ રાજ્યા, માહરધં મંત્ર છધ આજરે;
એકદિધં અબહુ માલનધ, એક દિધં દિવ્ય રાજરે. ભ. ૩૭

કુંભરનિરંદ એણીપરિ કહઈ, નહી મુક દાંનનું કામરે;
 મુજ દિઈ મુજર દેસમે, પાઠણુ કેડું ને રાજરે. ભ. ૩૮
 તવ યોગી તસ સીખવઈ, મંત્ર આરાધન ત્યાંદીરે;
 કુંભરનિરંદ સીખી કરી, આઘ્યો અમસાન માંદિરે. ભ. ૩૯
 કાલી ચઉદસી રાતડી, દીધું મૃતક એકરે;
 અગણિ કુંડ તેહનઈ દિઈ, આયુધ દિઈ અનેક. ભ. ૪૦
 વીર વક્ષયોરે આવીઓ, કાટો ખેતરપાલરે;
 તે છલી નૃપનઈ પાડવા, કરતો રૂપ વિકરાલરે. ભ. ૪૧
 તિહારઈ લખમી લીલાવતી, દેવી પરતગિ થાયરે;
 આજ થકી વર્ષ પાચમઈ, સહી તું મૂજર રાયરે. ભ. ૪૨
 સોઇ રાખદે વીરઈ સુંણ્યા લાગો ભૂપતિ પાયરે;
 વિદ્યા સકલ તે સાધી કરી, ખેતલ થાંનક બાધરે. ભ. ૪૩

હહા.

વીર વક્ષંતઈ ઈમ કહિઉં, સાંભલિ કુંભર નિરંદ;
 રાજ કરે સપરિવારસું, છમ તારામાંદિ ચંદ. ૪૪
 રાખદ સુંણિ નૃપ નાચીઓ, ઉલટ અંગિ ન માય;
 અર્યો હર્ષ હુઈ અસિપરિં, તો છવ હુખીઓ ન થાય. ૪૫
 નારી નામિં હરખતો, ઘાય ધનનઈ કામિ;
 આલસ ધણું અંગિ વલી, છન પૂજા નઈ કામિ. ૪૬
 હાસ વિનોદ કરતાં સુંણી, છવ ધરધ તિહાં કાંન;
 મૂત્ર સિદ્ધાન્ત સુંણતાં વલી, ન રહઈ ચોથું ધ્યાન. ૪૭
 રંભારૂપ દેખી કરી, કાટી આંખિઈ જોય;
 શ્રી નવકાર ગણુંતડાં, નયણું નીદ્રા જોય. ૪૮

ભારીકરમી જીવડા, જીમ નારીનું ધ્યાન;
 તિમ કરધ પરમેશ્વર તાણું, પામઈ અમર વિમાન. ૪૯
 પર નિંદા કરતાં વલી, જીભઈ વાધધ ભેર;
 શ્રી જીનવર ગુણ ગાવતાં, આલસ અંગ અધોર. ૫૦

ઢાલ.

રાગ વસંત—નાહલો નીરગુણરે.

જીન તુઝ નાંમ નિધાનરે, એ ધન કોઈ ન ખાય;
 દેહડી જલતાં સાથિં આવઈ, વિણુસી કિમઈ ન જાય. જ. ૫૧
 ચોરન ચોરઈ અગનિન જલધ ધૂરત કોઈ ન ધૂતારઈ;
 વાટઈ વહઈતાં વિધન નથાય, ધૂતઈ કહી ન હારઈ. જ. ૫૨
 એ ધન ખાતાં કહીઈ ન ખુટઈ, વણુજ કરિ નવિ હારઈ;
 કૂવસન પડતાં એનવિ વિણુસુઈ રસી ન લીઈ રાય. જ. ૫૩
 ચાડતાણું ઇલાં કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ;
 સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું નવિ ચાલઈ. જ. ૫૪
 એ ધનતું હેર નવિ થાય, હુંટા સોય ન લૂંટાઈ;
 સાયરજલ પ્રભવઈ નઈ એહને,, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ. જ. ૫૫
 એ ધનથી પેલું ધન આવઈ, રાજ ઋદ્ધિ સૂખ ભોગ;
 કુમારપ્રાણ નૃપ મનિ એણીપરિ ચિંતઈ, પૂણ્ય સકલ સંયોગ. જ. ૫૬

ફહા.

મોહ કર્મ મૂઝનેં ઘણું, જીવ રહઈ નહી ઠામિ;
 તૃણા વાલો નરપતિ, રહીડું ગાંભો ગાંભિ. ૫૭
 અસું કહી નૃપ સંચર્યો, લીધું યોગી વેસ;
 કાંતીપુરમાં આવ્યો, કલ્યાણકારક વલી દેસ. ૫૮

હાલ.

રામ બાણી પરિ ઉઠીયો—એ દેશી.

શુર વિના ગચ્છ નવિ જિત કર્યા, એ દેશી—રાગ આસાહી.

કસ્યાણુકારક વલી દેસમાં, આવ્યો કુમર નિરંદોર;
 કૌતગ જૂઈ નૃપ રાજ્યો, ધરતો અતિદી આયુદોર. કૌ. ૫૯
 સરિ વિણુ પુરપ પડ્યો તિહાં, શમિની કર્મ (કાને) વિચારોર;
 એ સિરિ વેણી અતિવડી, કાને કુંડલ સારોર. કૌ. ૬૦
 ડાઠી મોટી અતિધણી, એ જઈ પાનનો ભોગીર;
 દંત અછં નર સોખલા, મુણીયો કૌતગ યોગીર. કૌ. ૬૧
 યોગીધં પૂછિહં નારનેં, જાણ્યો કિમ વિચારોર,
 તે પણિ મર્મ પ્રકાસીધં, તે તુલ્ય મુદ્ધિ અપારોર. કૌ. ૬૨
 પહધલી કહધં સુણો પંથીઆ, વેણી વાંસગ આકારોર;
 ખધિધં ઘાસ જ કુંડલા, તવ મંઈ જાણ્યો વિચારોર. કૌ. ૬૩
 ત્રીજી કહધં ઝડય ઉજલુ, ડાઠીનો આકારોર;
 સુનંધં ભર્યોજ અંશુકડો, જાણ્યો પાનનો ભોગીર. કૌ. ૬૪
 પાંચમી કહધં સુણો યોગીઆ, કહુ તુઝ વાત એકાંતોર;
 આંગલી ટચી નખ લોહી ભર્યાં, તેણે નર સોખલા દતોર. કૌ. ૬૫

હૂહા.

કૌતગ દેખી હરખીઓ, આવ્યો સરોવર પાલી;
 તિહાં એક દેવ ભુવન અછે, મસ્તગ પૂજ નિહાલી. ૬૬

ચરિત્ર.

મસ્તગ પૂજા દેખી રાય, હૃદયમાંહિં રવિમાસણ થાય; ૧
 પૂજારાનંદ પૂછ્ય રજસંધ, સિર પૂજા તે કારણ કિસંધ. ૬૭
 પૂજાર યોગ્યા તસ હાય, આગઈ એક મકરધ્વજ રાય; ૨
 તેણુ ધણાવ્યું સરોવર સાર, અમૃત સાગર નામ અપાર. ૬૮
 સરોવર પાણીઈ ભરીયું જસંધ, કમલ અનોપમ પ્રગટીઈ તસંધ; ૩
 તેહમાં મસ્તગ યોલધં સોય, એકં જૂઝ ઇં સહુ કોઈ. ૬૯
 વાત હવી મકરધ્વજ જહાં, બહુ પંડિત પણ બધા તિહાં; ૪
 ભૂપંઈ પૂછીઈ મન સદેહ, કહુ મસ્તગ સું કહ્યછઈ એહ. ૭૦
 તવ પંડિત હુઆ અતિ બાલ, ઉત્તર તવિ દીધો ભૂપાલ; ૫
 હુંતા પંડિત અતિ વાચાલ, તવ મતિમૂઢ હુઆ સમકાલ. ૭૧

દૂહા.

સમકાલિં નવિ યોગ્યા, ઉત્તર ન થયો ત્યાંહિ. ૧
 અવસર આળ્યો જાલવે, તે થોડા જગમાંહિં. ૭૨
 અવસર વાહન વાહીઓ, રોસ ન દીધો ધાઓ; ૨
 રોસ ગયો રસ વિસમ્યો, પછઈ ધાઉ ન થાઉ. ૭૩
 કવિતા પંડિત જગિ ધણાં, યુઝવે નારિ બાલ; ૩
 પ્રાંહિ પંડિત તે નહિં, સમઝાવઈ ભૂપાલ. ૭૪
 ધરિ સૂરા રણિ પંડિતા, ગામ ગેમા ગોઠિ. ૪
 રાજ સભામાં યોગતાં, થરથર ધૂજે હોડિ. ૭૫
 મુંહડઈ માંગ્યું જે દીધં, નાપછ રાખ્યો સરણ; ૫
 પૂછ્યા ઉત્તર જે દીધં, તે જગિ વિરલા ત્રણ. ૭૬
 પૂછ્યો ઉત્તર નવિ થયો, પંડિત પંચ સહાઈ; ૬
 સાત યોલ પ્રાંહિ વલી, ખટકઈ હૃદયમાંહિં. ૭૭

ચરિત્ર.

પુછ્યાનો ઉત્તર પૂન થાય, જોજન વેલા મૂળ્યો જાત;
 વાદ સમય ગાથા વિસરઈ, વ્યાખ્યાનની વ્યાધાનજ કરઈ. ૭૮
 ગાન કરતા ગણ બંધાય, શુદ્ધ અર્થ મરડિઈ દ્વન થાય;
 સભામાંહિ કુંકરો કરે, એ સાતે જોલ હમંઈ ખટકઈ. ૭૯
 ભૂપઈ પુછિઈ જોલ વિચાર, પંડિતનઈ કહઈતાં હુઈ વાર;
 સોય જોલ હમંઈ ખરખરઈ, પછઈ અવધિ ખટ મહિના કરઈ. ૮૦
 અવધિ આજ્ઞા લેઈ રાય, પંડિત ચ્યાર પરદેસઈ વય;
 આવ્યા નવકોટિ મરથલી, તિહાં એક પંડિત દોઢો વલી. ૮૧
 સુંદર ડાઢી સુંદર વાંન, જાણે નાગરવેલી પાંન;
 ચંદ્ર દોહન કરઈ વિજ્ઞાન, નિજ ડાઢીનું રાખઈ માંન ૮૨
 મુહુત ન રાખઈ ડાઢી તણું, તે મૂરિખ જગમાંહે ધણું;
 અસત વચન જોલેં અજ્ઞાંન, ડાઢી નહિ તે કહું ઉપાન. ૮૩
 હાસ વિનોદ કૂતુહલ કરે, ભાંડ વચન મુખથી ઉચરે;
 સ્ત્રીની કથા કરઈ અતિધણી, ડાઢી નહિ તે કહું પુનની. ૮૪
 સંવર નહી જસ ખાધાતણો, ક્રોધ, લોભ, કામ રસ ધણો;
 લંચા જોજન આસ પરધરાં, ડાઢી નહી તે કહું આંખરાં. ૮૫
 પુણ્ય પાપની ન લહઈ વાત, ન લહઈ શાસ્ત્રતણા અવદાત;
 વ્રત પાલઈ જો થાઈ મહું, તે ડાઢી કહીઈ સુપહું. ૮૬
 જીવ જતન નદા પરિહરી, જગમાં ડાઢી તેહની ખરી;
 કંપટ નહી નર મરકિપગાર, તે ડાઢી જગમાંહિ સાર. ૮૭
 સાર પુરૂષ ડાઢી રૂપણિ સાર, દીઠા પંડિત રૂપ અપાર;
 સચંદ વદન દેહ કંચનવાંન, વિદ્યાતણું તે દેતો દાંન. ૮૮

અસ્યો પુરુષ તે જાણી રસાર, પંડિત ગયા સોય રચિતિધાર; ૧
 બાંભણ ચ્યાર તિહાં કરે જૂઠાર, એકે બુદ્ધ કહિઓ વિચાર. ૧૧૮૯
 તવ તે પંડિત બોલ્યો આપ, હું નવિ જાણું જાણું આપ; ૨
 આપ કનઈ જવ પંડિત જાય, પિતા દેખાડ્યો તેણે કાય. ૧૧૯૦
 તિહાંપિણ પંડિત આવ્યા ધસી, તેણે પિતા દેખાડ્યો હસી; ૩
 તેહને આવી પૂછ્ય વાત, તેણે દેખાડ્યો ગરદો તાત. ૧૧૯૧
 તે પૂછિઓ તવ બોલ્યો આપ, ઉ સાંહમો વડવો નઈ આપ; ૪
 તે કહનઈ નર ચ્યારે ગયા, પ્રશ્ન કરીનઈ ઉભા રહ્યા. ૧૧૯૨
 તે પંડિત તવ બોલ્યો અસું, થોડી વાતનઈ ઉપુછો કિસું; ૫
 હું પણ ઉત્તર આપું સહી, થોડા દિવસ તુહો રહો ગહમગહી. ૧૧૯૩
 તુહો આવ્યા પરદેસજ થકી, ધન વિહણું થાઓ છો દૂખી; ૬
 દિઉં બુદ્ધિ તે કર્યો સહી, સ્વાન ચ્યાર લિઓ હાથિં ગહી. ૧૧૯૪
 તે વેચો તુહા નગરી માંહેં, બહુ ધન તેહનું આવધ ત્યાંહિં; ૭
 દયા કાળું મતિ આપું અસી, લોભી બાંભણ ઉકિઆ ધસી. ૧૧૯૫
 તેણે જમ પાલ્યા ચારધ સ્વાન, વેચી કરસું બહુજ નિધાન; ૮
 કહઈ કુતિરા બાંભણ ચ્યાર, આવ્યા પુછવા અર્થ વિચાર. ૧૧૯૬
 તે પંડિત તવ બોલ્યો હસી, તુહા ચ્યારે બાંભણ મતિ ખસી; ૯
 અર્થ ભેદ નવિ સમજો અસું, સહી મૂરખ જ તુહાભણીઆ કિસું. ૧૧૯૭
 સાસ્ત્ર અર્થ સમજો સુકુમાલ, સ્ત્રી રતિવંતી નઈ ચંડાલ; ૧૦
 ગર્દભ દેવાઅર્થક સ્વાન, આમડતાં જ ઉપજાઈ સ્નાન. ૧૧૯૮
 તે કુતિરા વેલી બાંધ્યા પેટિ, એકઈ લોભઈ બુડા નેહિ; ૧૧
 માથું અર્થ કહમજમ જેહ, મઈ તુહા મર્મ પ્રકાસ્યો એહ. ૧૧૯૯

૧ કરિ. ૨. પરવરી. ૩ કહો છો. ૪ બાંભણ નહીં. ૫ સુણજો.
 ૬ તમહો.

એણુમ વચને નર સમઝયાતિહાં, લોભિ આય ઘટયાં નર સહી;
 તૃણ રહીત હુઆ નર જોહ, આહિલંબી દીસઘ સહી તેહ. ૧૦૦
 અર્થ ખરો લાગો (જગ) ત્યાંહિ, હરખ્યા પંડિત હઠશિમાંહિ;
 આવી રાયને કર્યો જૂહાર, ભાખ્યો સખદ તણોજ વિચાર. ૧
 તેણે વચને નૃપ હુઓ ખુશી, ભુવન કરાવ્યું મન ઉલ્લસી;
 મસ્તગ પાહાણુતણું તિહાંધરી, પૂજા તેહની ચાલુ કરી. ૨

હહા.

કુંભર નિરંદ કથા સુંણી, હુઓ તે હહઘ પ્રસન્ન;
 સહી લોભઘ જગ ખુડીઓ, લોભ તજઘ તે ધન્ય. ૩

અઉપધ.

શાસ્ત્રઈ કહ્યાઈ અંધા આહ, પહધસો રચણી ન લહઈ વાટ;
 તેહથી ભારે દિનઆંધસો, ત્રીજો રાત્રી દિવસ પાંગલો. ૪
 અઉથહ જનમ જોણ્યો જે અંધ, માની પાંચમો કહું નિરંધ;
 છઠો કોધી આંધો કહીઓ, જીણઈ પંચ કુપંચ નવિ લહો. ૫
 કામાંધ કહો સાતમો, લોભી લોચણ વિના આહમો;
 જેણુમ વંચ્યો સકલ સંસાર, ધિગ્ ધિગ્ લોભીનો અવતાર. ૬
 લોભિં જાય પુર્વ પ્રીતિ, લોભઈ નાસઈ ગુણની રીતિ;
 લોભઈ ન રહધ નાય નધ નીતિ, લોભઘ જાય ફૂલની રીતિ. ૭
 લોભઈ નર સઘલઈ હેલાય, લોભી વંચઘ પુત્ર પિતાય;
 ધર્મ દેવ ગુરુ કરઈ નિષેધ, ન લહધ તત્ત્વસું ભેદાભેદ. ૮

હહા.

તત્ત્વ ચાત જાણુમ નહીં, લોભી મયહું મન;
 કુંભારપાલ એણીપરિં કહઈ, લોભ તજો તે ધન. ૯

અસું	વિચારી	ચાલીઓ,	આવ્યો	જહાં	મલખાર;	
કોલખ	પાટણનો	રાજીઓ,	ભક્તિ	કરેજ	અપાર.	૧૦
જે	સુપુરુષ	ઉત્તમ	નરા,	ચૂકઈ	નહીજ	લગાર;
મૂરખિ	રચણી	નવિ	ઉલખઈ,	જમ	કોયલ	સહકાર. ૧૧
માન	સરોવર	હંસનઈ,	જાણી	૧મન	ગુણવંત;	
એ	બધાં	ગુણ	વાધસ્થઈ,	આદર	કરે	અત્યંત. ૧૨
પુરુષ	કુપુરુષ	ન	ઉલખઈ,	મૂરખિ	જેહ	ગમાર;
ભમરઈ	જો	ચંપો	તજ્યો,	ગુણ	નવિ	રલલા લગાર. ૧૩
શશિ	નવિ	દીઠો	અંધલે,	ગુણ	નવિ	ગલીઆ ચંદ;
લૂલઈ	ધનુષ	ન	ખંચીઉ,	જો	પોતઈ	બલમંદ. ૧૪
મૂઠે	નાદ	ન	જાણીઓ,	બહઈરઈ	ન	દીધો ચિંત;
ભીલી	મુતાહલ	તજઈ,	ગુણવંત	ન	ગયો	વિત. ૧૫
ગુણવંત	કુમારનિરંદ	છે,	દીકઈ	હર્ષ	ન	માય;
પેખી	ભક્તિ	કરે	ધણી,	કોલખ	નગરનો	રાય. ૧૬
કુમારનિરંદ	એણીપરિ	કહઈ,	સુંણિ	પૃથવિના	નાથ;	
તઈ	મુઝ	ભક્તિ	કરિ	ઘણી,	જમ	પોતાનો તાત. ૧૭
આપ	તણો	ગુણ	દીકરો,	કિમ	હસંકલ	થાય;
ખાધિ	કરી	તીર્થ	કરઈ,	તો	હું	રણીઉ રાય. ૧૮
તું	મુઝ	તાત	થકી	વડો,	દુખમાં	દીધું સુંખ;
ગુણ	ઓસંકલ	કિમ	થસું,	તુઝ	ગુણ	સોય અલખ. ૧૯
અસું	કહી	નૃપ	ચાલીઓ,	આવ્યો	જહાં	ઉજેણિ;
તિહાં	મહાકાલ	પ્રસાદઅછંઈ,	જોવા	લાગો	તેણિ.	૨૦

હાલ

કુંભરીઆની-રાગ રામગિરી.

- ૧ રાય પ્રાશાદમાં જ્ઞેયતાં, દીઠી સાપની ટિંચુરે;
અક્ષર લેખ પણિ તિહાં લખ્યો, કદિહં અસ્યું તિહાં કદણુરે-રા. ૨૧
- ૨ સંવત અગ્યાર નવાંણુરે, હોશ્યે કુંભરનિરંદરે;
વિક્રમ નૃપ પરે તે સહી, સકલ લોક આણુંદરે-રા. ૨૨
- ૩ પાંચી ૧નિરખીઠ આલીઝો, આબ્યો હજોણિ માંદિરે;
વોશિર વિપ્ર પણિ તિહાં મલ્યો, મધ્યોરાગસજનનઘલાંદિરે-રા. ૨૩
- ૪ કુટુંબ પરિવાર ત્યાંહા મલી, આલ્યો ગુજ્જર ભૂપરે;
ગામ દેરાસરમાં આવિયો, દીઠું જોગિઅ કપરે-રા. ૨૪
- ૫ કુંભરનિરંદ જઘ તસ નમ્યો, પૂછયા આર અવદાતરે;
સ્નાન નઈ દાન જ્ઞાની, કહઘ ધ્યાનની વાતરે-રા. ૨૫
- ૬ સ્નાનનો અર્થ ઘટ નિર્મલો, દાની શ્રવકગારીરે;
જ્ઞાન તે શ્રવ નિર્લોભતા, ધ્યાન વિપય નિવારરે-રા. ૨૬
- ૭ વચન સુંણી નૃપ હરખીઝો, ભલા બોલ કહઘ આરરે;
સોય પુરપ જગિ આદરઘં, જોહનઈ અલપ સંસારરે-રા. ૨૭
- ૮ બહુલ કરમી જગિ શ્રવડા, હણુઈ પરતણાં જંતરે;
લોભ વિપય નર રવિધુલા, હઘઘ કપટ અત્યંતરે-રા. ૨૮
- ૯ આર લોભઈ ગતિ ચક્ર ભમઈ, નહી મુકિતનો પંથરે;
નાથ યોગીઅ સહી કહઘ ખરં, હરખ્યો રાય અત્યંતરે-રા. ૨૯
- ૧૦ અતિહિં પ્રસંસી સંચર્યો, આબ્યો ચિત્રોડ માંદિરે;
શાંતિ પ્રશાદમાં જઘ નમ્યો, રામચંદ્ર મુનિ ત્યાંદિરે-રા. ૩૦

બિ કરજોડી પુછીઉં, કહું નગરીની આદિરે;
પુર્વ કથા તે મુનિ કહે, બોલે મધુરડઈ સાદિરે—રા. ૩૧

હહા.

મધૂર વચન મુનિવર કહઈ, સુંણિ ૧ પૃથ્વીના નાથ;
આગમ રઘુવંસમ હવો, ચિત્રાંગદ નરનાથ; ૩૨
તિહારઈ એક યોગી આવીયો, વાધ વડુઓ તસ હાથિ;
અમૃત ફલ એક લેમ કરી, દીધું નૃપ નમ હાથિ. ૩૩

હાલ.

મુનિવર મારગિ ચાલતાં—એ દેશી.

નૃપ રંજ્યો તવ ઈમ કહમ, સુંણિ યોગી નાથ;
કવણુ વસ્તુ તુલ્ય આહીમં, કહો તે મુખવાત—નૃ. ૩૪
તવ યોગી મુખે ઈમ કહમ, સુંણિ પૃથ્વીરાય;
વિદ્યા એક અધૂરડી, (તે) તુઝથી ૨ સંધાય—નૃ. ૩૫
સૂરો રૂપિં રૂપ્યો, ગુણુ અતિ અભિરામ;
બત્રીસ લક્ષણુ નર વલી, થાય તેહથી કામ—નૃ. ૩૬

ચઉપઈ.

બત્રીસ લક્ષણુ કહીમ જોહ, સુંણ્યો સહુ સભાપતિ તેહ;
હીઉં કપોલ નમં ત્રીજું મુખ, એ ત્રિણિ પુહુલા પાંમમ મુખ. ૩૭
નાભિ સત્વનમં ત્રીજો સાદ, ત્રિણિ ગંભીર લહમ જસવાદ;
કંઠ, પુહિ, ઉન્ધાનમ લિંગ, લધુથી નર પુજમ અંગ. ૩૮

અંગુલ, દંત, નખ, કેસ તન્નય, પંચ પાનલઈ સુખ ગદુ ૧આય;
 તન લોચન કર હીઈ નાક, પાંચે લાંબે લાલક ધન લાખ. ૩૯
 નાસિક ખંધનક નરના નખ, કક્ષા મીઠીકં છડું મુખ;
 એ પટ ઉચ્ચ અતિ સોભાય, દિન દિન ઉન્નતિ ડગતિ થાય. ૪૦
 અધર આંખિ છલ્લા તાલવું, નર શુંવનની કિષમ દું;
 હાથ, પાય તલિ રાતઈ વર્ણિ, તે સિરિ છત્ર ધરાવક ત્રિણિ. ૪૧
 હાથ હથેલી રગત અત્યંત, તે નર હુઈ અતિ ધનવંત;
 નીલી મંચ પીલી અસાર, ૪હુઈ લંપટ કર્મ મંસ આહાર. ૪૨
 હાથ હથેલી કાલી હોય, વહકલો પોહુચઈ દુર્ગતિ સોય;
 અંગૂઠા તલિ વાયસ પાય, મૂલ રોગઈ તસ મરણુજ થાય. ૪૩
 સંલગન અંગુલીમિલી તે જોય, તે નર પ્રાંહિ કિરપી હોય;
 છિદ્ર સહિત નર જો અંગુલી, તે નર દાતા હુઈ વલી. ૪૪
 છત્ર દંડ સહિત આકાર, આમર રેખા સોભઈ સાર;
 તે નર ચક્રિ થાઈ સહી, એ વાત સામુદ્રિક કહી. ૪૫
 હય, ગય, રથ, વૃષભ, પાલખી, એણી રેખાઈ નર હુઈ સુખી;
 આયુધ એક તણો આકાર, તે તર નવિ હારઈ નિરધાર. ૪૬
 ત્રાપો-સાયર પ્રવહણુ હોય, રૂપ, સોવનનો ભોગી સોય;
 હલ, ઉખલ, મુપલ આકાર, તે નર કરસણનો વ્યાપાર. ૪૭
 મંદિર પુષ્પ તણી માલાય, એણે આકારિ રાગ થાય;
 હવે નર દંત તણો અધિકાર, મુણયો સામુદ્રિક વિચાર. ૪૮
 દંત સહિત પાલક જનમીઓ, કર્મ સત મહીનામાં ઉગીઓ,
 તે પાલિક કુલનો ખય કરે, ઘિઈ વરસઈ આવ્યા દુખ હરઈ. ૪૯

સાત વરસ દશ વરસ મઝારિ, પડી ઉગતઈં ભડું વિચાર;
 બત્રીસ પૂરા ઉગઈ જોય, તો તે નર સહી રાગ હોય. ૫૦
 જે નરનઈં હુઈ ત્રીસહ દંત, તે નરથાઈ લખમી વંત;
 અઠવીસ દાંતિં હુઈ સુખી, એકવીસ દાંતિ નર હુઈ દૂખી. ૫૧
 એકવીસથી ઉગઈ ઓઝાય, તે તો નર અધમાધમ થાય;
 તિક્ષણ દાઢા હુઈ જોહની, નખર પ્રગતિ હુઈ દોહની. ૫૨
 નાના કાલા વિરલા વણી, વિસમા દાંત રહ્યા નીકલી;
 અધમ જીવ સાંહામું નવિ જોઈ, તે નર ધર્મ વિહુણો હોય. ૫૩
 જોહના દંત અછઈં અતિહિં, અસુલ, ઉપમ તસ મુચકંદહ ફૂલ;
 સિનગ્ધ સુગંધ ડાઢિહુઈ જોહની, કાર્તિ ઘણી હુઈ તેહની. ૫૪
 ખર, હાથીના સરિખાં દંત, તે નર ઉત્તમ નઈ ધનવંત;
 હરિ કૂર્મના સરીખી પુંઠિ, લખમિ પાય પડઈ તસ ઉઠિ. ૫૫
 કુંભ કોટિ અને વાટલી, તે રાગ હુઈ મહાખલી;
 સૂક વાયસ બગલો નઈ મોર, અસી કોટિ નર દરિદ્ર અધોર. ૫૬
 જસ મુખચંદ સરીખું હોય, તે નર પ્રાહિં ધરમી ઓહાય;
 ઉંદિર, મૃગ સરીખું મુખ, તે પાપી નવી પામઈ સુખ. ૫૭
 જીભા કાલી નઈ સાંમલી, તે પાપીથી લખમી ટલી;
 જડી જીભ અનઈ પાતલી, અસતી જીભાખી નઈ અતિમિલી. ૫૮
 રાતી રસના જોહનઈ હોઈ, ભોજન ભોગ લહઈ નર સોય;
 રાતઈ તાલૂઈ રાણી વરઈ, કાલઈ તાલૂઈ કુલ ક્ષય કરઈ. ૫૯
 પીલી તાલવિ રાય અત્યંત, ધોણઈ તાલુઈ નર બલવંત;
 કાજી પીઠ સરિખા હોઈ નખ, તે નર પામઈ બહુ સુખ. ૬૦

૧ દંદ-દરિદ્ર. ૨ સરિસું. ૩ જોય. ૪ વાદી. ૫ કાલ
 હોઈ તો કુલ ખપ કરઈ.

સુખા સરિખા જો નખ હોઈ, વાંદ્રા લખા ધોલા સોય;
 અપટા નખ તે નહી નર બલા, દૂખીઆ દીન બમઈ એકલા. ૬૧
 એક ધારિં નર રાગ થાઈ, ગિય ધારિં ભોગી કંઈવાય;
 લઘુસંકર્ષ જય ગહુ ધાર, તે દારીદ્રિ મ ક્રિ વિચાર. ૬૨
 વીર્ય મીનગંધ તો સુખી, લખ સરિખઈ ગંધઈ દૂખી;
 દુધ તથા મધુ સરીખો ગંધ, તેહને સ્ત્રીમું અતિ પ્રતિખંધ. ૬૩
 કંદર્પ કમલ પદ સરીખોહોઈ, પૃથ્વી રાગ થાઈ સોય;
 કંદર્પ હવન સરિખો હવઈ, અતુરપાદપાણું ભોગવઈ. ૬૪
 માંસ ગંધ તો હોઈ ચોર, લોહી ગંધ તો અવ્યસન અધોર,
 હસ્તીમદ સરીખો ગંધાઈ, ખારઈ વીર્યઈ દુખીઉ થાય. ૬૫
 દુધ સરીખઈ વર્ણિ રાય, કાલઈ વીર્યઈ યોગી થાય;
 અધમ વીર્ય (તે) કડવું કહિઉં, સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ એ લહિઉં. ૬૬
 વાઘ સિંધ હસ્તીનું અંગ, તેહનઈ આકારિં જોહનું લિંગ;
 તે ભોગી યોગી નહિ કંદા, પાંચમ ઇંદ્રીનાં સુખ સદા. ૬૭
 કુંકે લિંગઈ રાગ હોઈ, થૂલ લખ દારિદ્રી જોય;
 લિંગ પાતલે અતિ સોભાગ, તે નર ઉપરિ નારી રાગ. ૬૮
 અલતા પરવાલ ને રંગિં, રૂધિર હુઈ નર જોહને અગિ;
 ભોગી હુઈ નર તેહ ધનાઢય, સોય પુરુષનું વડું નિલાડ. ૬૯
 લોહી કમલ સરીખું હોઈ, ગહુ કન્યા નર પરણિં સોય;
 સ્વાનં, ઉંટ, પાંડર શીઆલ, એણે રૂધિર નર દૂખ ચિરકાલ. ૭૦
 વાંનર(વાઘ) સીંહસરીખીકકડિ, તેહથી લખમી ચાલી જવહઈડિ;
 નીલ કંઠ, મૃગ, દાદુર પેટ, તે નર રાગ થાઈ પતેડિ. ૭૧

૧ મધ. ૨ વાસના. ૩ તે નર ભોગિને ધનાઢય. ૪ વઢ.
 ૫ નેટી.

ફહા.

સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ કલાં, એ લખણ બત્રીસ;
 વલી લક્ષણ નીતિ શાસ્ત્રમાં, ભાખ્યા દોદસ વીસ. ૭૨
 એકેકું સીહ, બગ તણું, ચરણાયુદ્ધનાં ચ્યાર;
 પંચ લખણ વાયસ તણાં, સ્વાંન તણાં ખટ્ટ સાર. ૭૩
 ત્રિણિ ગુણ ગર્દભ તણા, પ્રધાન પુરૂષના ચ્યાર;
 એકેક ગુણ આડે તણા, લીજઈ નર નિરધાર. ૭૪
 હંસ, મોર, મૃગ, મીન, માલી, કોત્ર કોકિલ લોહકાર;
 એકેક ગુણુક એહનો ગ્રહધ, વાધધ બુદ્ધિ અપાર. ૭૫

અઉપઈ

સાહસીક ગુણુલિધંસીહડા તણો, એક ગુણુલવઈ બગલાનો સુંણો;
 સંવરઈ ઇંદ્રી રહઈ એક ધ્યાન, એણી બુદ્ધિઈ નર મિલેં નિધાન. ૭૬
 ચેણીયુદ્ધના લિધં ગુણ ચાર, યુદ્ધ કરેં નર થઈ હુંશિઆર;
 બગેં વહધલો પોખધ સજન, લોગ કરઈ બલ જેનું તન. ૭૭
 છાંતો લોગ ધીકાધપણું, કાલે ઘર કરતો આપણું;
 અપરમાદી નવિ છેતરાય, પાંચે ગુણ વાયસ લેવાય. ૭૮
 ઘણું જમઈ થોડઈ પણિસરઈ, સ્વાંમી ભકિત સદા રતે કરઈ;
 સુનિદ્રા સજનને સૂર, સ્વાંન તણાં લખણ ખટપૂર. ૭૯
 ત્રિણિ ગુણ ગર્દભના સાર, થાકો વહઈ વાંસઈ ભાર;
 તાદિ તાપ મનમાં નવિ ધરઈ, સદા લગેં સતોષઈ ચરઈ. ૮૦

દૂષ્ટા.

આર	બુદ્ધિ	પ્રધાનની,	પરપંચી	વાચાલ;	
સર્વતણે		સતોપતો,	પરમન	લહમ	તતકાલ. ૮૧
હંસ	દૂધ	જલથી	પીઈ,	જલ નઈ	તજઈ અપાર;
તિમ	અવગુણથી	ગુણ	લીઈ,	તે નર	ઉત્તમ સાર. ૮૨
મોર	માન	પગ	જોઈ તજઈ,	નર દેખી	કરઈ ગ્યાન;
ગુણ	ઢંકઈ	અવગુણ	૧લવઈ,	મુંડી	મનિ અભિમાન, ૮૩
વનમાં	ચરતો	નાસતો,	દિરી	જૂઈ	જમ હણું;
તિમ	નર	પાપ	કરંતડાં,	દિરી	વિચારઈ મણું. ૮૪
મીન	પરિ	ચંચલ	નરા,	પોતા	તણઈ વલી કાંમિ;
આલસ	મંદ	તણી	પરિ,	બધસી	ન રહઈ કાંમિ. ૮૫
માલી	મધ્ય	રોપઈ	સહી,	ચંપાતું	વનખંડ;
કરતાં	બાહલ	પુરૂપા,	થોહર	નઈ	ઝેરંડ. ૮૬
ઝોણઈ	દૃષ્ટાંતઈ	નર	વલી,	હઈઈ	ધરઈ વિવેક;
હીંદુ	રતરક	ભુંડા	ભલા,	સહુનઈ	ન કરઈ ઝેક. ૮૭
કોલ	તણી	પરિ	સણગીઝે,	સંકટ	પડઈ પલાય;
ખિણમાં	ઉભો	ઈહાં	વલી,	ખિણ	સો જોયણ જાય. ૮૮
કોયલ	પરિ	મધુરો	લવઈ,	સકલ	સભા મનિ સુહાય;
વણ	દીધો	જસ	તેહનો,	દીપતો	કીર્તિ ન માય. ૮૯
કોયલ	કિર્યો	ધન	સંચજ,	કાજ	કર્યો ધન તેહ;
જીવંત	વચંતે	કરી,	જગ	આપણો	કરેઅ. ૯૧
ઝેક	દિન	જીવ	દંતમાં,	ગિહમાં	હુંઝો કિલેસ;
દંત	કહઈ	કરસું	કિસું,	જવ	જસું પરદેશ. ૯૨

તુઝ વિણ સહી માહરઈ સરખ, તૂઝ વિણ હું ન મરંત;
 બધડી ચાવું લાપસી, તાના લોલ કરંત. ૯૩
 દો દસ વીસે અગ્ગલા, વયરી વયર ધરંત;
 જો વસિ ૧૫૩યો માહરે, કાપી આઘ કરંત. ૯૪
 અમ્મો ચાવું ચુગલું અમ્મો, અમ્મો ન કૃં પ્રમાદ;
 તું કવણ બિચારી જીભડી, બધડી કરઈ સવાદ. ૯૫
 ડું ડું કરતી ફરસતી, ખાન્ન લાડુ વાલ;
 દંત વિના તાહરા થસ્યે, ગબચી રસરીખા ગાલ. ૯૬
 જીજી કહધરે દંત તું, સીદ ચઢાવઈ રીસ;
 વચન ઉચ્ચું અહો બોલસું, જજેણઈ પડસો બત્રીસ. ૯૭
 આજ ઘડી દીન દોયમાં, માહરં કીધું જોય;
 વચન વિરોધ બોલી કરી, પૂજ કરાવું તોય. ૯૮
 બોલ્યા બત્રીસે બાપડા, રહ્યા તે પદો કરજોડિ;
 માતા એહવું બોલજો, દંત ન આવે જોડિ. ૯૯
 બંધ થકિ મુકાવીઈ, અનઈ વલી પાડું પાસ;
 જો તઈ મીનતિ મુઝ કરી, તો તુઝ પુર આસ. ૧૦૦
 આંખા, રાયણ, શેલડી, દ્રાખ અનઈ, જખીર;
 જીભઈ પસાઈ ખીડલાં, બેઠાં ચાવો વીર. ૧૦૧
 જીભ પસાઈ જગ સુખી, જીભઈ જયજયકાર;
 મધૂર વચન કોકિલ લવે, તેણે વાહલો સહકાર. ૧૦૨
 તેણે કારણિ ઉનર એક તું, કોયલના ગુણ આંણિ;
 જગમાં ૮૮ થાએસ વલી, ગુણ સધલાની ખાંણિ. ૧૦૩

૧ પડસ્યો અમ તણે. ૨ જોવા. ૩ એક. ૪ પડસ્યો દંત. ૫ બે.
 ૬ લાગે. ૭ મુખિ. ૮ તો જગમાં.

ભાગા કટકા લોદના, ઇમ સાંધકા લોદનાર;
 ભાગ્યા મન જે મેલવઈ; લખ્યણુ એલ અપાર, ૧૦૪
 બત્રીસ લક્ષણ નરતણાં, વિવરી બાપા જોય;
 હવઈ લક્ષણ કહું નારીનાં, સુપ્રરૂપ કાણુચો તેલ, ૧૦૫

ચઉપધ.

લાંચુ પોહોલું જોલનું નાક, તેલનું પોહુચક સહ અભિલાષ;
 નાક અથ જસ હુંકું હોઈ, દાસપણું પામઈ સ્ત્રી સોઈ. ૧
 પીલી આંખિ નારી સદા દાસ, વલ્લભલી રાંડઈ પ્રીતિ નહીં પાસિ;
 લાંચ નિલાડી સસરો ખાય, દેવર લાંબઈ પેટિ સમાય. ૨
 લાંચી કહઈડી ખાઈ ધણી, દુકે લટીએ સ્ત્રી અવગૂણી;
 રેવેત તાલૂઈ દાસી થાય, રાતઈ તાલૂઈ પરણે રાય. ૩
 વદન વિરૂપ ન દીસઈ સોમ, જસ જંધાઈ ઝાઝા રોમ;
 કાય કેસ જે વાંકા હોય, નારી નર નઈ ખાય સોય. ૪
 હરણાંખી હરણાંની જનુ, ઉદર કોટિ મૃગકેઈ માન;
 તે રાજની પત્ની થાય, તેહનો કાલ બહું સુખભરી જાય. ૫
 ગરૂડ હંસ ચક્રવી કોટિલી, એહવેં સાદિં નારી ભલી;
 લખ કણું નઈ ભમર સુવંક, તે સ્ત્રી પાંમઈ સુખ અસખ. ૬
 ગાલે ખાડા ઉચા કેસ, રોમ વિના તન નહીં લવલેસ;
 ગીધ પંખીયા સરીખી આંખિ, નર સરખઈ સાદિં મમ રાખિ. ૭
 નિલવટ કાલું તિલક અપાર, પાંચ પુત્ર જણેં તે સાર;
 જીભા રાતી પુણ્યઈ ધણઈ, તે ધનવંતિ પુત્રહ જણેં. ૮

જોહની રસના અતિ ઉજલી, સોય સગાનધં નાખધં દલી;
 કાલી જીભધં કનક નિષેધ, તે નારી કરધ વંસહ છેદ. ૧૮
 ઉધત પિંડ ખર સરિખો નાદ, અથવા ઘોઘર જોહનો સાદ;
 રોમ કઠિણુ હુધં જસ કાય, રાજ સુતા તો દાસી થાય. ૧૦
 કાગ સરીખી જોહની જનુ, ડાભેં થણી છે તિલકજ માંનુ,
 સુચ્ચર રોમી સ્ત્રી નહીં સૂખી, તે રંડા નારી હુધં દૂખી. ૧૧
 જસ હસ્તીના સરીખી જંધ, તે સ્ત્રી પામધં ભોગ સુરંગ,
 કનક રોમ નાભિં ત્રિણિ રેખ, તે રાંણી સૂખ લહધ અનેક. ૧૨
 થૂલ પયોધર કંઠે સુકુમાલ, રોમ રહીત અને રૂપાલ;
 તે સુખણી હુધં સસારિ, નાનંધં વિરલધ દૂખણી નાર. ૧૩
 હૃદય તિલક હુધં પુણ્યધં રતણે, ત્રિણિ પુત્ર ચઉ પુત્રી જણે;
 મેખલા નાભિ દૂધ વાટલી, તે સ્ત્રી નૃપનધં પરણેં વલી. ૧૪
 લાંબુ પેટ નહ જડી જધ, ટુંકે લટીએ ટાલુ સંગે;
 પદ પયોધર જો ઝાઝા કેસ, તે સ્ત્રી વિધવા બાલિ વેસ. ૧૫
 અતિ ઉંચી અતિ નીચી નારિ, અતિ ગોરી અતિ કાલી વારિ;
 અતિ જડી તેં અતિ પાતલી, તે સ્ત્રી સુખ નવિ પાંમે વલિ. ૧૬
 ગંધ મીન છછુંદર જસ્યો, ઉગ્ર ગંધ ભૂડો હુધં જસો;
 વેસણુ કીંખ સરીખા ગંધ, તે નારી સ્યું કિસ્યો પ્રતિબંધ. ૧૭
 ચંપક ફુલ તણો ગંધ ધરધં, તે નારી નરનધં વસિ કરધ;
 ઉદર પાતલું દુધાંટી દૂર, એતસ લખમી રહધ ભરપુર. ૧૮
 પ્રસેવ રહીત તન થોડા વાલ, નેત્ર, ગાત્ર જસ દોઢ વિશાલ;
 નિદ્રા ભોજન અદ્ય કપાય, રાતી જીભધં રાંણી થાય. ૧૯

માંકણ જૂ જસ આંગિ રમણ, કાલી છળા તપ તપ કર્મ;
 પીલી પ્યાંખિં નારી કરી, પીલી આંખિં સ્ત્રી રાખરી. ૨૦
 કાછળ પીઠ સરીખો બગણાય, પુત્ર મુકામલ પ્રસવેં આય;
 પીપલ પાંન સરીખું બગણાય, સારુ મુખીઓ છાંતે તેડનો પગ. ૨૧
 જોહનેં પગિ ધજ અંકુસ સાર, મુસલ છત્ર મદા આદાર;
 તે કંન્યા રાગનેં વરધ, છાંતે જાવધ તિલાં લીલા કર્મ. ૨૨
 જસ પગ ઉંચો જડો હોઈ, પુત્ર પવિત્ર જણુઈ સ્ત્રી સોઈ;
 ચક્ર કલસને પદ્મ આદાર, તે સ્ત્રી પામે નૃપ ભરતાર. ૨૩
 ભૂમી ન લાગઈ ઈચી આંશુલી, તે વિભચારણિ હોઈ વલી;
 લાંખી પુહુલી વિરલી હોઈ, નારિ કુંઆરિ ચૂકઈ સોય. ૨૪
 પગની પાંતી ઉંચી લહી, સોય નારી કુસીલણ કહી;
 મોટી હુધ તો માલન ખેદ, લાંખી હુધ તો પાંમઈ ખેદ. ૨૫

દ્વિહા.

એ ઇચ્છી લખણ કલાં, પહોળાં નરનાં જાણિ;
 તે લક્ષણ નૃપ તુઝ કહીઉ. ૨કામ કરો ચિત્તિ આણિ. ૨૬
 દયા કાછું નૃપ હા કરઈ, ઉઠી ચાલ્યા દોય;
 યોગી રાય તણી કથા, મુપુરૂપ મુણ્યો સોય. ૨૭

હાલ.

મુનિવર મારગ ચાલતા-એ-દેસી.

નૃપ યોગી કુંગર ચઢ્યા, કાધું અગનિનો કુંડ;
 યોગી કહઈ નૃપ ઇલાં ફરે, હુધ વિદ્યા અખંડ-ન. ૨૮

ભૂપતિ આપ વિચારીઉં, ધન અરથી એહ;
 પુરસા કારણ અગણિમાં, સહી સુ બલઈ દેહ-નૃ. ૨૯
 હું બાહું ને એહનધં, તો એ પુરસો જોહાધ;
 હું અરથી છઉં તુલ તણો, તો હોધ છલ વિણ સોય-નૃ. ૩૦
 રનૃપઈ આંખ્યો ઝોલખી, બોલધ કપટધ રાય;
 કુંડ ડપાછલિ હું તો ફરં, ને તું આગલિ થાય-નૃ. ૩૧
 યોગી ફરધ તવ આગલિ, પાછલિ નર (વર) ભૂપ;
 મહિપતિ યોગી લેઈ કરી, નાંખ્યો અગનિ ફૂપ-નૃ. ૩૨
 યોગી ટલી પુરસો થયો, આખ્યો રાયનધં હાથિ;
 લખમી કારણિ નર કરધ, પાતિગ ધન ધાત-નૃ. ૩૩

અઉપધ.

લખમી લખણ હીણી જાણેય, ઉંચ નીચ ધરિ પધડી સોય;
 અસતી નારી બહું ભરતાર, તેણુઈ કીધા નર બહુ ખોઆર. ૩૪
 તુઝથી નર પાંમધ ગલધપાસ, તઈ કીધા નર પપરધર દાસ;
 તેં ફેરવીઆ જન પરદેસ, પુત્ર પિતામાં કરધં કિલેસ. ૩૫
 મોટા નાંના તઈ પણિ કર્યા, સુપુરુષ કુપુરુષ બેહુ આદર્યા;
 લૂલા ટુંટા કોઢી ઉવર્યા, ઘણા પુરુષના પ્રાણુજ હર્યા. ૩૬
 તુઝ દર્શન થયું ચોરી મન્ન, તઈ રોલવીઆ પુરુષ રતન;
 જોણુઈ તાહર બહુ કરીઉંજતન, તે નર જતા ન લહઈ અન. ૩૭
 સાસ્ત્રે તું અનરથતું મૂલ, તઈ નર કેતા મેલ્યા ધૂલિ;
 તુંહઈ વંછઈ લાછિ અપાર, નગરી દેવી સરડો પૂજાર. ૩૮

૧ ઘાઇ ૨ ભૂપઇ. ૩ પાખલિ. ૪ હોઇ. ૫ ખોહાર, ૬ ધરિધ.

૭ કર્યા.

દેખમ્મજ્ઞ અનરથની કોટિ, ધન દારણિ રૂપ પામ્યા ઝોટિ;
 તુલ્ય નરનર્મ લાલચ થણી, લલિ ન જુલ નર મર્મિભાણી. ૪૦
 કવિ રાગિ પડિત દાતાર, પ્રાદિએ રચિલું ઉપરિ ખાર;
 કિરયા કાયર પાપી મૂર્ખ, તે ધરિ પદ્મમેવા તુલ્ય દર્ખ. ૪૦

ઠાલ.

લખમી તુલ્ય પુછું વડી, કિરયા ધરિ કાં જાઈ;
 ચતુરાં દાતા સર જે, તિહાં તુલ્ય કાં ન સહાય. ૪૧
 ચતુરાં ધરિ મૂઝ ઝોટિણી, દાતા દીધ પર યદાથિ;
 સરા ધરિ રંડાપણું, તેણુઈ હું કરપી પદાથિ. ૪૨
 અવડી ગતિ માહરી સડી, હું અનરથનું મૂલ;
 છંડી તે છુટી ગયા, લોભી મત્રીયા ધૂલિ. ૪૩
 લોભીઈ યોગી કિમ મુઝો, નહી મુઝમાં કાંઈ સાર;
 પ્રાદિં લલિત આબ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૪
 સ્ત્રી ધરિ મંત્રી સેજડી, વસ્ત્ર પાત્રને આહાર;
 કવિ કહઈ ધન આબ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૫
 એહ સરપ લલિ તણું, મુનિ કહઈ સંત વિચાર;
 કુંભારપાલ નૃપ સાંભલો, આગલિ સ્યો અધિકાર. ૪૬

ઠાલ-પાછિલી.

એ અધિકાર આગલિ થયો, લિઈ પુરિસો રાય;
 દુર્ગ કરે દુર્ગ ઉપરિ, જોઈ સુદર કાય. ૪૬

પ્રગટ થયો કૂટ દેવતા, એહનર્ધ કોટનો કાંમ;
 ગઢ કરવા તુલ્ય દિવિં, જે રહ્ય માહરં નાંમ. ૪૭
 રાય કરે ગઢ રચ્યો, ઉંચો અભિરામ;
 ભૂપ ધરમં તિહાં તેહનુ, ચિત્રકોટન નામ. ૪૮
 ચઉદ સહસ ગઢમાં વસ્ય, કોટીધન સાર;
 લાખેણુ રહેં તલહટીધ વસે, તસ અંત ન પાર. ૪૯
 ઉંચો ગઢ રલીઆમણો, સુંદર સોભય કાંમ,
 અવર નગર તિહાં નેસડો, નદી વાટા નર્ધ નાંમ. ૫૦
 અવર ડુંગર રગય ઉપમાં, જાણે એ ઢેખાલ;
 ચિત્રોડ ગઢ રલીઆંમણો, ચિત્રાંગદ ભૂપાલ. ૫૧

હહા.

પૂરવ કથા અવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 ગઢ ઉપરિ આવી ચઢીઓ, જેતાં અતિ આણુંદ. ૫૨
 સુકોસલ વાધણીતાણું, જણેં ઝઠાંમિ નિર્વાણુ;
 જન મંદિર જૂહારી કરી, ચાલ્યો ચતુર સુજાણુ. ૫૩
 આળ્યો નૃપ ઉતાવલો, કનિકુખજ ન્યાહાં દેસ;
 તિહાં તર આંખા તણાં, નગરતણુધન નિવેસ. ૫૪

ઢાલ.

વંછિત પૂરણ મનોહરં—એ દેશી. રાગ સામેરી.

કૌતુગ જેઈ તિહાંથી ગયો, કાશી દેસમાં આવીઓ;
 ખોજાવીઓ નૃપનર્ધ તિહાં એક વાંણીધએ. ૫૫

એક દીક્ષ મન ઉલસાઈ, લમ્પક વદન દરખાઈ લમ્પક;
વલી વિકસઈ લોચન દો પ્રેમઈ ક્રીએ. ૫૬

દેખી નર ઉપજાઈ નેણે, હુછ શીતલ ગાદી દેણે;
સહી સનેહી જાણે પૂર્વભવ તર્ણોએ. ૫૭

પૂર્વ સનેહ ગાણે તસઈ, કુંભારપાલ દીસે જસઈ;
સનેહ રસિં મદનશેઠ રલેછ ધરિ ગયોએ. ૫૮

બોજન ભગતિ ભલી કરી, કનક થાલ ક્રિગિઈ ભરી;
આગલિ ધરી વલી વસ્તુ વિવિધ ભાતિનીએ. ૬૦

કુંભર નિરંદલ ચિત્ત ક્યો, ચૂડા લેઈ નૃપ સંચર્યો;
બહુ ક્યો નગરીમાં નૃપ એકલોએ. ૬૦

કર્મયોગે ક્રોતગ થયો, મદનશેઠ મરણુઈ ગયો;
દ્રવ્ય ગ્રહો નગરી ભૂપઈ તેહનોએ, ૬૧

રમત ગમત કંથા પહાઈસિ, કુંભારપાત્ર આગ્યો ધરિ;
બહુપરિ તાત્રાં દીસે આરણ્યએ. ૬૨

પુછઈ કુંભર તિહાં રહ્યા, મદન પુરૂષ આ કિહાં ગયો;
જન કહે મરણુ થયો ઉતસ શેઠનોએ. ૬૩

શેઠ તણે સુત નહી જસે, ભૂપઈ ધન લીધું તસે;
કરુણા રસિઈ રોય ૪ કુંભરનરેશ્વરએ. ૬૪

ધિગ્ ધિગ્ પાપી નૃપ અસ્યા, ફરઈ ભુજગ ભોગી જસ્યા;
નર કસ્યા પરહ્મજણુ કારણિ સરજઆએ. ૬૫

વાઘ સિંધ વિપધર સહુ, તેહના મન મધલા બહુ;
ભખઈ સહુ તંદુલ મચ્છ જમ મનિકરીએ. ૬૬

વધદ મન મયલો યોગ, વંછઈ ધનવંતાં રોગ;
 મૃતસોગ વાંછે મૂઢ મસાણીઆએ, ૬૭
 નારદ વેદિ વંછે ઘણી, દુર્ભિક્ષ વંછઈ કંણુધણી;
 છલભણી જોતી ચાલઈ શાકિનીએ. ૬૮
 દોષિ વંછઈ છિદ્રનેં, અસતી વધ ભરતારનેં;
 તિમ મનિ નૃપ વંછઈ મૃત્ય નિરવંસી એ. ૬૯

હહા.

વંસ નહી જસ પાછલિ, નૃપ વંછઈ તસ મરણુ;
 ધિગ્ ધિગ્ પાપી તે નરા, કરતા પરધન હરણુ. ૭૦
 પુણ્ય યોગ પામું વલી, ગૂજર દેસનું રાજ;
 જોહનઈ સુત નહી પાછલિં, તે ધન નહી મુઝ કાજ. ૭૧

હાલ.

કંસારી મનમોહઈ એ દેસી-હલાલાની.

અસ્યું કહીઅ ચાલ્યો રાય, પાટલપુરમાંહિં જાય;
 નૃપ ન રહઈ થિર ત્યાંહિં, આવ્યો રાજગૃહિમાંહિં ૭૨
 રજોયાં નગરી આરામો, જોયા શાલિભદ્ર ઠામો;
 જઈ વધભાર ગિરિ ચઢીઓ, જિન (વર) પાએ એ પડીઓ. ૭૩
 તિહાં થકી નૃપ ચાલ્યો, કામરૂ દેસમાં માલ્યો;
 રમતો ભમતો એ રાય, નાગપાટણમાંહિં જાઈ. ૭૪
 નગર ભમઈ નૃપ આપો, રાજ્ય કરઈ તિહાં સાપો;
 કૈતુગ કુંભર નિરદો, આવ્યો જીહાં વ્યાલયંદો. ૭૫

જાતિં તે ચર્મકારે, ગોલ્યો વચન તે આરે;
નહી ધન લીઠં એ રાય, વાણુલી પદ્મરં એ પાપ. ૭૬

દ્વિહી.

ગોણે વચનેં નૃપ હરખીગો, મુઘા દિધ મુઝ દાન;
મધુર વચન મુખથી રહ્યઈ, અનર્થ આદર બહુ માન. ૭૭
દુલહી :ગીતવતી સતી, કાંણો અનઠ સુદુમાલ;
દુલહો નાગ સમતા રસિ, માંન રહિત ભૂપાલ. ૭૮
દુલહો નિરધન વિવહાર, સુધતપીઆ થોડા આહાર;
દુલહા તે જગિ જાણુજે, મધુર વચન દાતાર. ૭૯
દાતા ને મધુરો વલી, મધ દીઠ્યો ચર્મકાર;
ગુણ લેઠ ઉત્પ આલીગો, આગલિ સુણિ અધિકાર. ૮૦

અઉપધ

કુંમારપાલ નૃપ આલ્યો જસઈ, અતિ અંબાવન દીઠું તસઈ;
લેઈ લુંબ બધો તેણુઠ હાય, કુંમારપાલ તિહાં અંબા ખાય. ૮૧
અદાર ભાર વનસ્પતિ માંહિં, અસ્યો સવાદ ન દીસઠ દિહા;
પંચવરણુ રસ અમૃત જસ્યો, જમતાં રોગ ન થાઈ કિસ્યો. ૮૨
ઘોલી અંબાડાખરીઓ ભરીઓ, અમૃત ધૃત માંહિં ભેલ્યો કર્યો;
મેલ્યાં દહધથરાં અર્થ હવઈ સર્થો, રસ જમતાં સહી કોહો કર્યો. ૮૩
કરઠ સરડ આટઠ આંશુલી, દેખી દાઢ દેવોની ગલી;
અંબ તણો રસ ઈચ્છી સોઠ, જમતાં ટીપ ન આપઠ કોઠ. ૮૪
પુણ્યઈ લહી આંબા કાતલી, પુણ્યઠ પોલી તે પાતલી;
પુણ્યઈ ધાર તે ઋદ્ધતની મિલી, ભવનો રોગ ગયો નીકલી. ૮૫

અંબતણા ગુણ કેતાં કહું,	ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું;	
સકલ વસ્ત્રમાં આંખો સાર,	દેખીતો સુંદર આકાર.	૮૬
પ્રેમલ જોહને પુહુવિ ન માય,	તેણુંદ ગંધિઈ સુખ સાતા થાય;	
પુરૂ તણો કોયલ મનિ ધરમ,	ખાતી બધકી ટહુકા કરમ.	૮૭
પત્ર સકોમલ સહી કહમવાય,	ધરિ ધરિ તોરણિ તે બંધાય;	
છાયા શીતલ સોય નિહારિ,	ફલમ અંબ તે ઉજળા કાલિ.	૮૮
પવન લૂ અનમ તડકો તાપ,	તેણુંદ દિવસ મુખ કાઢમ આપ;	
નદી નિવાણુ સૂકમ જોણિવાર,	અમૃત રસ રતન અખો પાય.	૮૯
જીણુ દિન થાકઈ મહીપી ગાય,	તેણુંદ દિન રસ એ અખો પાય;	
હસમ કાલિ મોટો દાતાર,	વૃદ્ધ માંહિં આંખો રસહમકાર.	૯૦
અંબ તણા ગુણ દીસઈ જસા,	નર ઉત્તમ અંગિ આંખું તિસ્યા;	
તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરમ,	સોય પુરૂપ સઘલામાં સરઈ.	૯૧
અંબ જરયો શ્રેયાંસ કુમાર,	જોણી વેલા કો નહીં દાતાર;	
તેણીવેલા દિધિદ્ધૂરસ આહાર,	પ્રતિ લાખ્યો તીર્થંકર સાર.	૯૨
હવડાં એક જગદૂ દાતાર,	પડિમ કાલિ થયો સહમકાર;	
ત્રિણુ વરસ કર્યો (અન્ન) સગાલ,	મારી ડેલ્યો ફૂત ફૂકાલ.	૯૩
જોણી વેલા હડખડીઆ રાય,	અન્ન વરાંસઈ અંગુલ ખાય;	
છત્રપતિ નર હંતા જોહ,	જગદૂનમ ધરિ આવ્યા તેહ.	૯૪
લીજમ ધન નમ દીજમ અંન,	વણીગૂ કીજમ જીવ જતન;	
જગદૂ કહેં દિઉં અંન અંખાર,	ઉ સાહમા કંણુના ડભંડાર.	૯૫
કણુ કોકાર ઉઘાડ્યા જસઈ,	લીખીતપત્ર તિહાં પગટયાતસઈ;	
એ કણુ સઘલો પુંણ્યને કાજ,	એહનો ધન મુઝ લેવા તાજ.	૯૬

નરપતિ નર તવ ક્યો વિચાર, આઘ્યા જગદ્ કદમ્ભ તેણીવાર;
 આપો પદ્મ મમ ક્યો વિચાર, ગાદા રંકે બસ નહીજ લગાર. ૯૭
 આઠ સહસ્ર મૂઢા તેણીવાર, લેધ ગયો વિસત્રદે રાય;
 સિંધ દેસનો રાય હમીર, બાર સહસ્ર મૂઢા દિધ વીર. ૯૮
 ગંજણુવર્ધ મોટો સુલતાન, એકવીસ સહસ્રા મૂઢા દિધિવાન;
 માલવપતિ નંદી સહસ્ર અઢાર, સાડ પરતાપ બીસ દગ્ગર. ૯૯
 અવર અનેક પૃથવીના નાય, જગદ્ધર્મ ઉડાવ્યા હાય;
 સંવત અગ્યાર નંદી બારેતર, દિધ દાંન છતાં પનરેતરો. ૧૦૦
 અન્ન દુકાલ તે અતિ આકલો, ધૂન અછરણ માંહિ બલ્યો;
 દૂધ દહીંમાંહિં ડબકાં ખાય, પાણી પૂર તણુયો બાય; ૧
 નાદો દુર્ભિક્ષ જણ્યો જસર્ધ, સોડલા સુત નર ધાયો તસર્ધ;
 લેધ લાડુઆ આડો દિરધ, રોટી મારિ અવલકષ્ત્યો કરે. ૨
 કિહાં બય છો નાસી કરી, કરિ પ્રાક્રમ તું પાછો દિરી;
 જવા ન દિધં તુઝનર્ધ કિહાં, હું બાંધી તુઝ રાખું ધહાં. ૩
 દાંતે તરણું લેધ દુકાલ, છોડિ છોડિ જગડૂ કૃપાલ;
 તેં ઓઝને લજબ્યો ખરં, હવે નાવું છતાં પનરતરો. ૪
 અસ્યો કોલ કરી નર્ધ ગયો, જગડૂનો જસ મહિમા રહ્યો;
 શ્રીમાલી વંસે સિંણુગાર, જનમ લગે કીધો પરકપદાર. ૫
 અસ્યા પુરુષ ૪ નર હુધં જોહ, અંબ સરીખાં કહીધ તેહ;
 અંબ તણો ગુણ બહુ લેવાય, ગુણ લેધ નૃપ આંખા ખાય. ૬
 એતલર્ધ તિહાં આબ્યો રખવાલ, ભટક દેધ મુખિ પદીધી ગાલ;
 અરે ! મૂઢ કિમ આંખા ખાય ? બાંધી મસ્તગિ મુકું ધાય. ૭

૧ અન્ન. ૨ અવેર્યો કર્ધ. ૩ તે મુજ લજબ્યો હાંક્યો ખરો.
 ૪ જગમાંહિ. ૫ બોલ્યો.

અણુન્નણિઈ જલ ઝીલેજેહ,	અણુન્નણિઈ ફલ ખાય તેહ;	
અણુમિલતઇ સંધાતિ જય,	મુર્ખ દૂહવઇ પૃથવીરાય.	૮
કૂપ કંઠિ ઉંધઇને સૂઈ,	હીડતાં સાહમું નવિ જૂઝ;	
અણુસમઝયો બોલઇમુખ્યથડી,	એ સાતઇ નર થાઈ દૂખી.	૯
અણુસમજ્યો બોલ્યો રખવાલ,	કુમારપાલ સિરિ ઉડી ઝાઝ;	
લેઇ પૂરૂષ હાથિં ઝાલીઓ,	અંબા થડિ બાંધી ચાલીઓ.	૧૦
જસ્યો અપરાધ તસ્યો નર દંડ,	અલ્પ દોષ દુષ દિઈ તે લંડ;	
બહુ અપરાધ દેખી નર સાર,	થોડી રીસ ન ધરઇ બહુખાર.	૧૧
સાર પુરૂષ ૧ જૂજરાત ભૂપાલ,	માર્યો કુટિઓ નહીં રખવાલ;	
અંબાનઇ થડિ બાંધી કરી,	કુમારપાલ ચાલ્યો પરવારિ.	૧૨
આગલિપુરૂષમિલ્યો ગહઇગહી,	ત્રિયા વિયોગઈ યોગી થયો;	
વિનય કરી બોલ્યો તેણઈ ઠાય,	સુંણિ સ્વાંમી તું રૃથવીરાય.	૧૩
મુઝ ધરનારી પદમની જોહ,	નગર ઘણીઇ લીધી તેહ;	
તવ મનમાંહિ હુઓ ખિણુખેદ,	રાતિ દિવસ હું ન લહું ભેદ.	૧૪
સ્ત્રી સ્ત્રી સરીખી હુંતિ ઘઘરિ,	ભગતિ કરતી તેં બહુ પરિ;	
મુઝ વીસારી નવિ વીસરઈ,	નીર કુંભ નિત લોયણુ ભરઈ.	૧૫

હૃહા.

નિત જૂરં દૂખીઓ ફરં,	જોઈ તે ગાંભો ગાંભિ;	
સીતાતણુઇ વિયોગડે,	કિમ રોયો જગિ રાંમ.	૧૬
રામ રડતે વનિ રડું,	રડયા તેહ મૃગદાય;	
રોયા તે વનનાં પંખિયાં,	રોતા રયણિ વિયાય;	૧૭

૧ ગુજ્જર. ૨ પૂરવ કથાય. ૩ સીતા વિદ્યોલયો રાઘવ, કેમ રોયો વનિરાનિ.

રામ રડઇ લખમણુ છુઝવે,	ગેહલા રામ મ દાય;	
ગઇ સીતા અમે લાવચું,	લે લોટા મુખ ધોય	૧૮
રાધવ રદન તમે મમ કરો,	વનિ ગેહલા ધાર્યો રામ;	
એ જોહવી લખિ આણચું,	તેલનું સીતા ધરચું નામ.	૧૯
જલ જલ કમલ ન નીપજે,	વનિ વનિ અગર ન હોય;	
ધરિ ધરિ સીત ન સંપન્ને,	વીર વિચારી જોય.	૨૦
આભા મંડણુ વીજલી,	પર્વત મંડણુ મોર;	
ધર મંડણુ સુભારગ,	મુખ મંડણુ તળોલ.	૨૧
જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી;	આંખડીઆલી નારી;	
તે ધરિ સદા અજૂ આલડું,	મુરખિ તેલ જ નિવારી.	૨૨
એક નર સુખીઓ તે દુખી,	જોહનધ નાહિ ધરિ નારી;	
કરિ દીવો કલસજ કરી,	કુંણુ ઉભી રહઇ પારી.	૨૩
તેણે કારણિ પકરઇ રહું,	અંન પાન કીઆ તાણું;	
આગઇ કિમ ઢોલો રડિઓ,	નારી માર કાણું.	૨૪
ઉમયા વાલી ઇશને,	સીતા વાલી રામ;	
ઢોલા વલ્લહી મારણી,	રાધવા વાલી સ્યામ.	૨૫
તિમ મુઝ વાહલી પદમની,	ચઢી પીહારઇ હાથિ;	
દિવસ દુખઇ કરી નીગમું,	પણિ નવિ જાય રાતિ.	૨૬
કનક તણી ક્યોલડી ભાગી	પથર લગ્ગ;	
સગુણુ નિરગુણુ સુમરઇ,	અમી વટાલુ કગ્ગ.	૨૭
એણે દુખીઈ યોગી થયો,	છવું તેણે આધાર;	
રકુમરનિરંદ આગલિયસઈ,	તે ગઇ વાલઈ નારી.	૨૮

ચરિત્ર.

કુંમારપાલ થોડે દિન હસઇ, તિહારઇ બલ માહારં ચાલસ્યે;
 હવડાં હું યોગી થઇ રહું, સુપુરૂષ વિણ હું કહનઈ કહું. ૨૨
 સુંણી વાત ભૂપતિ ઉચરઈ, જેહની વાંછા તુપણિ કરઈ;
 તે મુઝ કુંભરનિરંદહ નામ, પણિ કો પુહુતુ રાજ ન ગાંમ. ૨૩
 નાગો નાગાનઈ સું કરઈ, દૂખીઈ દૂખીઆ જૂરી મરઈ;
 તું યોગી નઈ હું ભીખાર, કેહીપરિ કરં તાહરી સાર. ૨૪
 સુપુરૂષ જાંણી તેં મુઝ કહિઉ, મુઝથી કાંમ પકિસું નવિ થયું;
 તું હું જગમાં પુરૂષ અસાર, યાચના ભંગ તણો કરનાર. ૨૫
 આસ કરી નર આવ્યા જેહ, વલઇ નરાસ નર પાછો તેહ;
 સોય લાજ તેહનઈ નવિ કરી, લજ સોય સાંહમાનઈ સહી. ૨૬
 સરોવર જાંણી નર બહુ ધસ્યા, નીર ન પામ્યા પાછા ખસ્યા;
 એણી વાતઇ સર સોય ધિકાર, પુરૂષ તણુઈ નહી લાજ લગાર. ૨૭
 જે તરચર સુભ ફૂલ્યાં ફૂલ્યાં, અરથી લોક તિહાં ઘણા મિલ્યા;
 ડાઢિ ગલાવઇ ન દીઈ સોય, લઘુતાપણું તે તરવર હોય. ૨૮
 જે ધનવંત આ લઇ લે માલ, ર્યાચક મિલઇ તિહાં ગરદાપાલ;
 કર ખંચીઇ નઇ કિરપી થાય, તો જસ મહિમા તેહનો જાય. ૨૯
 વિકટ કામ સૂરાનઈ કહિઉં, આલસપણિ જે તે નવિ થયું;
 સો પુરૂષ કાયરમાં સરઈ, સૂરપણું ચાલ્યું તસ વહી. ૩૦
 એણુઈ પ્રજાંતઇ સુંણિ નર ગુણી, તું દૂખ રોયો મુઝ નૃપ ભણી;
 મઈ તુઝ કષ્ટ ન ભાંગઇ જેઈ, તો હું સુપુરૂષ સાનો હોઇ. ૩૧
 શાસ્ત્રીઈ વાત મનઈ છઇ સહી, સોય કથા તઈ મુઝનઇ કહી;
 તે વિવરી ભાખું બ્રાત, સુપુરૂષેં બોલ તજેવા સાત. ૩૨

ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ગાયાની મ કરિસ વાત;
 ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂજ, કદમનાં દૂખ ઉપજેસં તુઝ. ૩૩
 માંન બ્રહ્મ કુંજુ હાંમિં થયો, વાત કરતાં મહિમા ગયો;
 માંન મુદ્ધત ન દીધું ક્યાંદિં, સુપુરૂષ જાણી રહે મનમાંદિં. ૩૪
 દરિદ્રપણની મ કરીસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા;
 જોણી વાતઘે અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય. ૩૫
 રકટીયક સુપુરૂષ આગલિ કહેં, નિશ્ચેં કાંમ જો થાતું લહેં;
 હાંમિ હાંમિ જો લવલવ કરેં, તો તે નર મૂરખમાં સરેં. ૩૬
 તું પંડિત નહી મૂર્ખમાંદિં, મનની વાત ન બાળમ કિહાં;
 જોતાં જોતાં ભમતાં નેટ, સુપુરૂષ જાણી પામ્યો પેટ. ૩૭
 જો ભગવંતનું કીધું હસ્યઈ, ગૂજર દેસનું રાજ મુઝ થસ્યઈ;
 તો તુઝ દૂખનો આણું છેહ, જીમ મુખ પમિં તાહરી દેહ. ૩૮
 શુભ વચને સંતોખી તિહાં, જન સુપુરૂષ તુઝ મંદિર જહાં;
 તાહરી વાત મુઝ નવિ વીસરઈ, જહાં લગઈ જીવ કાયામાં ધરઈ. ૩૯
 અસ્થું કહીને આલ્યો જસેં, શેઠ સરહીહો મિલીઓ તસઈ;
 કુંભારપાલ દીઠો તેણઈ કાય, પદ્મ કલકઈ જીમણેં પાય. ૪૦
 તાંમ સરહીઓ બોલ્યો ત્યાંહિ, આગઈ સ્વામી દધથલીમાંદિ;
 કુંભારપાલ પગિ પદ્મજન હતું, વણઈ કાલે થયું તવ જીતું. ૪૧
 સહી તું કુંભારપાલ મહારાજ, થોડઈ દિવસ તુઝ થાસ્યઈ રાજ;
 પંડિત જોતિપીએ મુખિ વાત, અઢાર દેસનો થાઈસ નાથ. ૪૨
 સ્વામી તવ કરજે મુજ સાર, ફેરી કરતાં ગયો અવતાર;
 યોગીનીપરિં ધરિ ધરિ ભમું, ભૂખ્યો તરસ્યો રાતિ જીમું. ૪૩

વલી વાહણુઈ ઉડી સંચરે, ખાંધછ મોટા કોથલ ધરે;
 મયલછે વસ્ત્રછે પૃથવી ભમું, ઉદર પુરણા એણીપરિ કરે. ૪૪
 મધુર વચન મુખથી ખોલતો, આતમ અયમ તિહાં ખોલતો;
 કુમારપાલ તવ કરઈ વિચાર, વિનયવંત એ પુરૂષ સુસાર. ૪૫
 વિનયે દેવ દેવી વસિ થાય, વિનયે નાગતણું વિખ જાય;
 વિનયે વાઘ ગજ બલીઆજેહ, નીચા નમણા ચાઈ તેહ. ૪૬
 વિનયે કરી ગુરૂ વિદ્યા દિધે, વિવિધ વસ્ત વિનયે પાંખીઈ;
 વિનયે વેદિ રણિ ન કરઈ સુર, વિનયે ન મરઈ વીંછી અંકૂર. ૪૭
 વિનયવંત સરહીઓ જોહ, વચને ટાઢીક કરતો ૧દેહ;
 સખદ સુંણતાં અતિ આણુંદ, હરખી બોલ્યો કુંભરનિરંદ. ૪૮
 અરે! પુરૂષ! ચિતા પરહરિ, રાખે તું મન નિશ્ચલ કરી;
 વિનય કર્યો તુઝ કલસઈ નેટ, હું રાગ તું નગરી શેઠ. ૪૯
 અસું કહી નહ ચાલ્યો રાય, જાતાં પંથઈ ભૂખ્યો થાય;
 ધૂજો કાયા કરતો દૂખ, ત્રિણિ દિવસ નર વેઈ ભૂખ. ૫૦
 પેટે પાટો ખાંધી કરી, નગરમાંહિ ચાલ્યો પરવરી;
 તિહાં એક કલખણી સાંહમી મલી, કુમારપાલ દેખીનઈ ટલી. ૫૧
 પંડિત ભૂખનછ સરિ નાંમ, લગ્નવી રમુંકયા તેહછ કાંમ;
 કુંમારપાલ બોલ્યો ઉલસી, દિધ રોટી એક થછ મનિખુસી. ૫૨
 તવ તે કલખણુ ખોલી ચંગ, દીસછ હાલી કોછ જડંગ;
 ઉભો અંન માગછ એણછકાંમિ, હું જાઉં સુત ભોજન કાંમિ. ૫૩
 અવગુણ પુંઠિઈ જે ગુણ કરઈ, પરં અરથઈ નર પોતઈ મરઈ;
 અધમજાતિ નર અભખ ન ખાય, પાપી કુલનછ નહિ હિંસાય. ૫૪

સ્ત્રીઈ પ્રાપ્તો ને નવિ ચલે, નિરંધન પરજાગનથી ટલે;
 ભૂખ્યો રહીનઈ આપઈ આદાર, આનઈ મુદિનનાગા બગનાર. ૫૫
 અધમપુરુષ મૂરખમાંદિ તે નરે, હુને લાય તે નવિ વાવરદ;
 અછતઈ શું આપઈ આદાર, લીધું દરિદ્ર કુલઈ સંયતાર. ૫૬
 દીધા વિણુ દારિદ્રી લેાય, જૂઝમ પાનિજ કર્નો સેાય;
 પાપ પસાઈ નરગઈ જાય, મરી છવ દારિદ્રી અવતરે. ૫૭
 કરી પાપ વક્ત્રી નરગઈ દ્રિરઈ, પુનરપિ દારિદ્રી અવતરે;
 દીધાવિણુ નવિ પાંમઈ ખરે, જનમ મરણુ નિંચઈ કૃતિકરે. ૫૮
 દાંન વિના નીચઈ કુલિંગઈ, કર્મ સંયોગઈ કલમણિ થઈ;
 આગલિ પણિ દીસઈ નિરંધન, તે દિમ માગ્યું આપે અત. ૫૯
 હઈઈ વિચારઈ યુગરરાય, ન દીઈ સારી કરતા માય;
 કાલ, ભાવ તિહાં મન વિશ્વાસ, લીધી રોટી ઝુંટી જાસ. ૬૦

હહા.

જાસ લેઇનઈ ચાલીઓ, કીધો આપ વિચાર;
 ભુખ લેખણુ નઈ માંગવું, ત્રિણિસરિ ધિઃકાર. ૬૧

ચઉપઈ.

માગ્યાં સમું નહિ માહું કોઈ, આતમ હૃદય વિચારી જોઈ;
 માન બ્રહ્મ નર માગીઈ થાય, સકલ લોકમાં મહિમા જાય. ૬૨
 છહાંલગઈ તપીઓ તિહાંલગઈ ગુણી, માગણુ નવિ જાય પરલણી,
 રૂપવંત રાગાંગી જોહ, માગી મુહુત ગુમાવઈ તેહ. ૬૩
 ધરમી કરમી લગવંત, શીલવંત સત્યવાદી સંત;
 ઉત્તમ કુલ આચારિ તિહાં, પરધરિ લાય ન નીચો છહાં. ૬૪

ભણ્યો ગણ્યો વિચક્ષણપણો, માગિઈ મુહુત ગયો કવિતણો;
 વિનય વસ્ત્ર સું કિજે વડધ, જે ન રહ્યો પોતાને ઘડધ. ૬૫
 માંન મુહુત તસ નાસી ગયું, વીસ વિસામાં કાંધ નવિ રહિઉં;
 નીચા નમણો ને વાચાલ, વિજ્ઞાંની સૂરા નધ ગાલિ. ૬૬
 વેચાવચ નઈ પરઉપગાર, માંગ્યઈ ગુણુ તે કીધા છાહાર;
 થોડા બોલો તિહાં પણિ ગમઈ, જે ભીખે ભોજન નવિ જમધ. ૬૭
 મંત્ર યંત્ર તંત્ર નધ મૂલ, માગતાં ગુણુ મલીઆ ધૂલિ;
 નાંના મોટા ને સુરપતી, માગીઈ લઘુતા જે નરપતિ. ૬૮
 સુપુરૂષ હુઈ તે સુણ્યો વાત, દીજઈ પણિ નવિ ધરીઈ હાથ;
 કુમારપાલ કહે સાચું કવું, ગૃહસ્થતણે ભુડું માંગવું. ૬૯
 સુકવિકહધ સુંણિ માહારા બ્રાત, મગ્યાની તું મ કરીસ વાત;
 માગિઈ માંન રહીત તે હોઈ, સજન સગાં નવિ માંનધ કોઈ, ૭૦
 નગર નહીં તું વગડઈ રહીઈ, સજન કનઈ માગણુ નવિ જઈઈ;
 મંદિર થી રૂંડો જુંપડો, માગણુ મમ જઈસિ દૂંકડો. ૭૧
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, તેહથી રૂડું કોહિઉં ધાંન;
 તજે પટોલા ખાસર ખાસ, પણિ મમ કરયો પરની આસ. ૭૨
 પલંગ, પછોડી પોઢણુ પાટ, તેહથી રૂડી ત્રી ખાટ;
 અશ્વ તણ પાલા આશવું, પણિ જગમાં ભૂડું માંગવું. ૭૩
 સુખીઆથી દુખીઓ તે સાર, ચંદનથી અંગિ સખરો છાર;
 જીવ્યાથી તે મરણુ સનાથ, પણિ જે દીજઈ નવિ તે હાથ. ૭૪
 રંગિ રાતો તબોલહવાંન, તેહથી રૂડાં ગુંદી પાંન;
 વિષથી વિરૂં અમૃત જાણિ, માગી ન કરીસ ગુણુની હાણિ. ૭૫

ગામ, લાંબસ, બહુ માગી જડી, તેડથી બહી નવિ બાંડી બોઢી;
 ખણિ પોતાની લગ્ન રાખિ, દીન વચન મુખથી નવિ બાખિ. ૭૬
 કારણુઈ પડય જે રાખઈ લાજ, તે નર પાંમે ખોટું રાજ;
 કવિયણુ કલક વિમાસિ જોઈ, માગ્યા સમુ ન માફું કાય, ૭૭
 અસ્થું વિમાસી આલ્યો વહી, આગલિ જતાં જનનજ મિલી;
 કુંભારપાલ વિમાસઈ લાંબિં, આલી આળ્યો જનનજ માંહિં. ૭૮
 કીધુ જનનવટી શેઠ જૂહાર, ઉભો તિહાં રહ્યો તેણીવાર;
 જમવા ઉતરી છહારે જનન, કુંભારપાલ તિહાં માંડ્યા કાન. ૭૯
 કાછડ ભીંડી નઈ સજ થયો, વાંસો ચોલેં મનિં ગહગહો;
 સકલ પુરપ આંધોલેં નાય, કુંભારપાલ તિહાં ધૂઈ પાય. ૮૦

દૂહા.

કળહી માણસ લાખ લહઈ, કળીક લાખ સવાય;
 કળીક માણસ કોડિ લહઈ, જળ વાગ્યો વાઘ ક વાય. ૮૧
 દેવ નચાવે જોણીપરિં, તિમ નાયેં રંક રાય;
 કુંભારપાલ નર સારીખા, પરના ધૂઈ પાય. ૮૨

કુંનચાં.

કિસદિન અગ્રણા અન્ન કે ભો પરિ સૂચણા,
 કિસદિન દુર્જન સેતિ ગોઠ કે સજ્જન બટણા;
 કુની હાંહાં ભાઈ દેવ નચાવે નાચી,
 સોઈ પરી નચણા. ૮૩

ચરિપદ.

ખાય પખાલઈ મનમાં આસ, મુઝનેં નહી મુકઈ નિરાસ;
 જનન વિહી તિહાં ભોજન કરઈ, કુંભારપાલ તિહાં પાંણી ભરઈ. ૮૪

સકલ પુરુષજમીઆ તેણીવાર, ન કરી કુમારપાલની સાર;
 મૂઢ મતિ નર નારી બાલ, ભૂખ્યો રાખ્યો નર ભૂપાલ. ૮૫
 આગધ હવો એક^૧ કિરપી શેઠ, જીહાં જીવ્યો તિહાં કીધી વેઠ;
 કિરપી સધલામાંહિં સરઘં, સરોવર પાલ રસોધ કરઘં. ૮૬

ઢાલ.

રાગ—ગોડી—રાગ વસંત.

એક	પંથી	રે,	આવી સરોવર પાલિ જમતો;	
તેણે	અવસરિ	રે,	લુંડી તિહાં આવ્યો સરોવર ભમતો.	૮૭
નર	સાહમુ	રે,	પહધલું કરી વિનય વિવેકઘં જૂઘં;	
નર	કિરપી	રે,	તિહાં અંસ નાનીપાધ નિગુણાં સોધ.	૮૮
તવ	બધઠો	રે,	લુંડી પગ ઉંધા ધાલી;	
નર	ભૂડો	રે,	તુહધ તસ રાખ (ન) રોટી નાપી.	૮૯
પછઘં	જોતો	રે,	રોતો તે માગે પુંછ હલાવી;	
પણિ	પાપી	રે,	પુરુષા તસ તુહધ મહધર ન આવી.	૯૦
તવ	લુંડી	રે,	સૂતો તે પડતો પેટ દેખાડી;	
પણિ	રાંકડો	રે,	રોટી નવિ નાંખધં કડકો ફાડી.	૯૧
તવ	ઉઠીઓં	રે,	આથો નર સાંહમો ચાલી આવેં;	
પણિ	તોહો	રે,	દુષ્ટ નવિ આપધ બધઠો ખાવધં.	૯૨
પછઘં	કૂતો	રે,	ભૂખ્યો પગ કણું હલાવધ;	
તે	બધઠો	રે,	ઝાડધ તસ કંચુ નહીં મનમાંહિં.	૯૩
તવ	લુંડી	રે,	લાજ્યો મુંકી આસનધ તિહાં સૂતો;	
તવ	વિરૂઓ	રે,	ખીજ દેખાલ મારધ વૂતો.	૯૪

તવ લુંટી રે, આશ્યો તે તિહાં પંચી નહ યાત્;
 તિમ જાનવી રે, જગમાં તે સરીખા દુષ્ટ રત્નેષ. ૯૫

દુહી.

દુષ્ટી તે જગિ જાણીઈ, મતિ હીણા નર મંદ;
 વિવેક હીન જાણી કરી, ખીજો . કુંભરનિરંદ. ૯૬
 ચીર પીતાંબર પામરી, સાર પટોલા પટ;
 સકલ વસ્ત દ્રવિં લહીઈ, વિવેક ન લહીઈ હટ. ૯૭
 વિવેક કિસ્યો નરનઈ હીઈ, જે પંડિત દાતાર;
 વિવેક રશિખ્યો નર જાં નહી, કિરપી અતે ગમાર. ૯૮
 ભક્તિ કરી મઈ એહની, એણઈ મુજ ખખરિ ન લીધ;
 વિવેક હીણ જાણી કરી, કુંભરઈ કોધન કીધ. ૯૯

ચઉપદ.

કુંભારપાલ ખીજ્યો મનમાહિં, પૂછી જાતિ વણિગની સાંહિં;
 જાણ્યા પુરૂષ મિલ્યા એ ઘાટ, જાંન વાંણીઆ જાતિ લાડ. ૧૦૦
 કુમારપાલ તિહાં કરઈ વિચાર, કઠિણ કઠોર અદાતા અપાર;
 સું સીખામણુ દીજઈ આજ, કંઈ ભક્તિ જવ લહઈશું રાજ. ૧
 અસ્થું વિચારી કુંભરનિરંદ, ભૂખઈ કાયા હુઈ મંદ;
 એણે અવસરિનૃપડઆળ્યોજાં, એક દૂડલીઓ દીઠો ષતિહાં. ૨
 તેણઈ પુરૂષે માંડ્યું રાંધણું, કુંભર વિવેક કરે અતિધણું;
 ધંધણુ પાંણી આંણી દીઈ, નૃપ નહ ભૂખ્યો જાણ્યોખીઈ. ૩

૧ હોઈ. ૨ વિવેક ન કર્યો નર જાનવી. ૩ ઉભો. ૪ આળ્યો.
 ૫ હીઈ.

રાંધ્યાં અંનં ધીસું વિવેક, વણિગુ વિવેક ન ચૂકઈ રેખ; ૪
 અંનં પાનં ધૃત નહં શાલનું, ભૂપ તણુઈ દીધું અતિ ઘણું. ૫
 જોણું દીધું તેણુઈ દેવાય, નદી ખણિ જલ પ્રગટ થાય;
 મોટા ડુંગર મધ્ય મઝારિ, ખણતાં ટીપ ન લહીઈ વારિ. ૬
 દૂડલીઓ જાતિં દાતાર, નદી સરિખો નર મહા સાર;
 શાસ્ત્રસુણ્યાવિણુશુભમતિ જોહ, કર્મ યોગે પડઈ છે તેહ. ૭

હાલ.

વિચરત વિચરત આવીઓ, પ્રણમું શ્રી મંધરજી-એ દેશી.

કર્મ યોગઈ સહઈજી પડઈ એ, આતમ નહ ગુણુ એહ;
 દાન શીલ તપ ભાવનારે, પરઉપગારી તેહ આતમજી-
 શુભ મતિ આણોરે. ૭
 કાંઈ કરજો તત્ત્વ વિચાર, મમ હારીસ નર અવતાર;
 કાંઈ કરજો પર ઉપકાર, નર ભવનું એ ફલ સાર-આં. ૮
 વિનીતપણું સહઈજઈ અછેરે, જીન પૂજની ટેવ;
 પર અવગુણુ નવિ ઉચરઈ, સુપુરુષની કરો સેવ-આં. ૯
 દયા ઘણી જસ જીવમારે, દાખિણનું ગુણુ સાર;
 અદ્ય કસાઈ ઉપશમઈ રે, સહઈજી થોડો આહાર-આં. ૧૦
 શાસ્ત્ર સખ્દ સહઈજી રચઈ રે, ઉપજઈ આપ વિવેક;
 સહઈજી અમૃત બોલતો રે, કઠિણ વચન નહીં એક-આ. ૧૧
 અદ્ય રાગ નર જોહનઈ રે, સહઈજી થોડો દેખ;
 પ્રેમ ધરઈ મનમાં ઘણો રે, દેખી મુનિવર વેષ-આ. ૧૨
 હાસ, વિનોદ, કુડા નહી રે, સહઈજઈ થોડો ભોગ;
 અદ્ય માંન માયા તસી રે, પ્રાંહિ થોડો સોગ-આ. ૧૩

સહમળું જી. હું નવિ ગમનું રે, પ્રાંદિ' યોગે લોભ;
 ભવ્ય જીવ જગમાં અસ્થાજી, સહમ જમ તેદની શોભ-આ. ૧૪
 ચુર ઉપદેસ વિના વલી રે, કર્મ યોગમ ચુચુ દોષ;
 વિવિધ જાતિના પંખીઆ રે, પંચ વર્ણ તન જોય-આ. ૧૫
 નીલકંઠ કુણુમં ચીતર્યો રે, કાગ કીઆ કુણુમ શાંભ;
 સુપુરુષને શુક્ર પંખીઆ રે, સહજે' જપતાં રાંભ-આ. ૧૬
 હસ્તી દંતુસલ કુણુમં ધ્યા રે, અધડ હુઆ ક્રિમ કુંટ;
 દિવ્ય રૂપ નર એકનું રે, જનમ તણાં એક કુંટ-આ. ૧૭
 સીહણી જણિયું બાચકું રે, જણતાં દોહો ૧સાપ;
 તિહાં થકી અતિ ઉછાલ્યો રે, લીધું મસ્તગિ ભાગ-આ. ૧૮
 તેહનમ કહો કુંજુ શીખવે રે, સહમજતણા ચુચુ દેહ;
 અમૃત અંબ કદૂ આ કર્યારે, સહમજી હુઆ એહ-આ. ૧૯
 સહમજી સુપુરુષ રૂઝડો રે, સહમજી નહીં વિજ્ઞાન;
 સહમજી સુખ મધૂર લવે' રે, સહમજી દેતાં દાન-આ. ૨૦
 સહમજી દાન સુપુરુષ દીધ રે, ફૂડલીઓ સીરાજ;
 રાય પ્રશંસી અતિ ઘણું રે, વણિગ વિવેકી આજ-આ. ૨૧

ચઉપધ.

આજ ફૂડલીઓ વડ દાતાર, કીધી કુમારપાલની સાર;
 રાય કહમં તઈ દીધું મુંદા, કહમ ઓસકલં થાસ્યું કદા. ૨૨
 જહારમં થાઉં હું ગૂજરમણી, તિહારમ તું આવે મુઝ ભણી;
 તઈતુ ભક્તિ કરી છો ઘણી, જાતિ જણાવે સહુ આપણી. ૨૩

દ્વહા

અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યો, થોડો દૂસમ કાલ;
એણુમ અવસરિ જેસંગદે, મરણુ કરમ મૂપાલ. ૨૪

ચઉપધ

જેસંગ મરણુ કરમ જેણીવાર, વેગમં તેજ્યા મંત્રી ચ્યાર;
કૃષ્ણ દેવ કાન્હડદે જેહ. સાંતુ સાજણુ તેજ્યા તેહ. ૨૫
રાય કહમ સુણિ મંત્રી વાત, મુઝ કંઈમં તુહો વાહો હાથ;
કુમારપાલ ન દેવું રાજ, અસ્યું વચન ભાખમ મહારાજ. ૨૬
રાય વચન રાખેવા કામિ, કંઈમં કર વાહમ તેણું કામિ;
તવ હરખ્યો જેસંગદેરાય, મરણુ લહી નિજ થાંનકિ નય. ૨૭
સગાં સજન મંત્રીજન મલી, મસાંણુ ભોમિ લેમ ગયા વલી;
અગર રકપૂર સુગધી સહમં, આણી વેગ લગાવી ચહમં. ૨૮

હાલ.

રાંમ ભણમં હરિ હડીમ—એ દેસી—રાગ રામગિરિ.

સોના વરણીરે ચહમં બલમ, રૂપાવરણી તે ધુહ રે;
કુંકુમ વરણી રે દેહડી, અગનિ પરગલીઅ તેહરે. ૨૯
માંન મ કરસ્યોરે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે;
સુરનર કિંનર રાજ્યા, અંતિ મૃતિકા સર્વરે—માં. ૩૦
જે સિરિ રચી રચી આંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગરે;
તે નર પોઢ્યારે પાધરમં, ચાંચ દિધ સરિ કાગરે—માં. ૩૧

જે નર ગંછરે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાનરે;
 તે નર અગનિરે પોલીઆ, કાયા કાજલ વાનરે-માં. ૩૨
 ચીર પીતાંબર પહરણુઈ, કંઈક કનકના તે હારરે;
 તે નર અંતિ માટી થયા, જોતાં કંઈ નવિ સારરે-માં. ૩૩
 જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર ખંધિરે;
 તે નર અંતિરે લેધ ગયા, દેહધ દોરડાં બંધરે-માં. ૩૪
 અહસંદિ સહસ અંતે ઉરી, પાયક છતુ તે કોડિરે;
 તે નર અંતિરે એકલા, સૂતા ચીવર ઓઢિરે-માં. ૩૫
 જે જીંદાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય એ સાથિરે;
 એહ સંપન્ન દેહનું, પુણ્ય કરે નિજ હાથિરે-માં. ૩૬
 જેહસું હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજનસારરે;
 તે નર કાલિ માટી થયા, ધડતા પાત્ર કુંભારે-માં. ૩૭
 અંધકંઠરણીરે દેહડી, કદલી કામલ બંધરે;
 તે નર સૂતારે કાળમાં, પડધ ભડોભડી ડાંગરે-માં. ૩૮
 દેહ વિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા તું લાખરે;
 જેસંગ સરિખારે રાજઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખરે-માં. ૩૯

હાલ.

તે ગિરઆ ભાઈ ગિરઆ-એ દેસી. નંદનકું ત્રિસલા હુલરાવતી એ દેસી

રાગ આશાહરી.

માહર માહર મ કરીસ કંતા! કંતા તું ગુણવંતારે;
 નાભિસાય. કુલ ઋષભ જીજ્ઞાસ, આત્યા તે ભગવંતારે-માં. ૪૦
 એ અંચલી.

ભરત નવાણુંભાઈ સાથિં, વાસુદેવ બલદેવારે;
 કાલિ સોય સમેટી ચાલ્યા, સુર કરતા જસ સેવારે-મા. ૪૧
 ભરત બિલીપણ હરિ હાથ મતા, કરણ સરિખા કેતારે;
 પાંડવ પંચ કૌરવ સો સુતા, અમિદ વહંતા જેતારે-મા. ૪૨
 નલ કૂબેર નર્મ રાય હરિચંદા, હડીઆ સો પણિ હાલ્યારે;
 રાવણ રામ સરિખા સુરા, કાલિં તે પણિ ચાલ્યારે-મા. ૪૩
 દિશાનભદ્ર રાય વિક્રમ સરિખા, સકલ લોક સિરિ રાણોરે;
 સગરતણા સુત સાઈ હજારથ, સો પણિ ભુમિ સમાણારે-મા. ૪૪
 ગૂંજર દેસ ધણી નરનાયક, સિદ્ધ નાંમ ધરાવધરે;
 પુણ્ય રચું ખૂટઇ આયસું ત્રુટઇ, તે નર માટી આવધ રે-મા. ૪૫

દ્વિતી.

મરણ હવું જેસંગદે, દેસે વાગી વાત;
 એક દિવસ અવણે સુણી, કુંભારપાત્ર નરનાય. ૪૬

હાલ.

રાગ-ધન્યાસી-ઉત્તાલાની.

રાય જહારથ રંગમાં ખેડો, કર્ણ તે શબ્દ પછડો;
 પાટણિ નહિ કો રાય, પૂજા પાદુકા ચાય. ૪૭
 હડીઓ કુંભરનિરદો, આળ્યો ઉજેણી ધંદો;
 મિલીઓ વોશિર વિપ્રો, સજન કુંભાર મિત્રો. ૪૮
 સજન કુટુંબ લેઈ સાથિં, ચાકઈ દિવસ નર્મ રાતિ;
 પુહુતો સિદ્ધપુરી માંહિં, કુટુંબ નર્મ મુંકીક તાલિં. ૪૯

દ્વિતી.

સિદ્ધપુરીથી	સંચર્યો,	પાટણપુરમાં	ભાવ;	
કુમારપાલ	નિરંદ્ર નંદ,	સુકન	અનોપમ	થાય. ૫૦
વેશા વહનલી ને વારિ ઘટ,	મદિરા	મારી	અંન;	
એ પટ એ સાંઠમાં મિલમ,	તો	પામમ	બહુ	ધન. ૫૧
આગત પુષ્પ દીપક દહી,	ધૃત	શ્રીફલ	આરીસ;	
એ સાતમ સાંઠમાં મિલમ,	તો	ત્રિણિ	છત્રદ	શીપ. ૫૨
જીવ કરેવો ચીવરી,	વાંતર	હરણાં	સ્તેહ;	
કવિ આણુ કહમ નૃપનંદ વલી,	જીમણાં	બધ	તેહ.	૫૩
સાંઠ સારસ નંદ ખર તુરી,	લાલી	કાવાં	હુંતિ;	
સુકવિ કવિમુખ ધંમ કહમ,	અદલા	વક્ષ	ફલતિ.	૫૪
સુકન વિચાર શાસ્ત્રિ ધણા,	સુહૃદ	સુપન	અનંક,	
પરઉપકાર	કારણમં,	વિવરી	કહું	અશેપ. ૫૫

ચતુષ્ઠ.

સુકવિ વિચાર સુપન તે કહમં,	પહમલમપોહોરિ	સુપનંતર	લહમં;	
તેહતું ફલ એક વરસઈ હોય,	ખીજે	પુહુર	અકમાસિં	જોય. ૫૬
ત્રીજમપોહોરિ સુપન નર લહિઉં,	તેહતું	ફલ ત્રિહું	માસે	કહિઉં;
ચોથમ પોહોરિ સુપન જે થયું,	એક	માસિં	તેહતું	ફલ કહિઉં. ૫૭
સુર ઉગમતિ વેલા લહું,	દસ	દિવસે	તેહતું	ફલ કહિઉં;
વાત પિત શ્લેષમજ સહી,	સુપન	હુમ	તે	લેખમ નહીં. ૫૮
વૃષભ, ગાય, પરવત નંદ કરી,	તર	પ્રાસાદ	ચલમ	પરવરી;
રૂઢ, મરૂઢ, વિષ્ટા ચોપડે,	અગમ્ય	નિધાન	પ્રગટ	થમ જડે. ૫૯

રાજ, હસ્તી, ઘોડો, ગાય, વૃષભ કચ્ચન જો દેખાય;
 તેહને કુટુંબ તણી વૃદ્ધિ થાય, ૧ સુખ ભર કાલ સદા તસ જાય. ૬૦
 દધિ, તંબોલને વસ્ત્ર અમુલ, બદ્ધ, ગ્રહ, કંદુકનાં ફલ;
 મોતી, કમલ, ચંદ્ર નથ સંખ, દીકઠી લક્ષ્મી લહઇ. અસંખ્ય ૬૧
 ક્ષીર વૃક્ષ ફલીઓ અતિ ભલો, તે ઉપરિ ચઢીઓ એકલો;
 પછે વલી જગે નિદ્રા થકી, ધન પામઈ તે થાઇ સુખી. ૬૨
 આંખો, બીલી, કોઠ નિધાન, ફલ ફલીઓ દેખઇ શુભવાન;
 સોય પુરુષને વિદ્યા ફલે, ફલ્યાં દેખિ સકલ સુખ મિલે. ૬૩
 પ્રાશાદ વિષય ખાવાનું કરઈ, પછઈ સમુદ્ર ભુજઈ તરઈ;
 નિદ્રા મધ્ય અસ્થું દેખાય, દાસ ટલી તે રાજ થાય. ૬૪
 કંન્યા, દીપ, ફલ, છત્ર ફૂલ, દીકઠી પાંમઇ મંત્ર અમુલ;
 માનવ પગની માટી ખાય, સોવન પંચસઈ લાભજ થાય. ૬૫
 બાહુ મંસ ભખે નરકોય, સોવન સહસ લહઇ નર સોય;
 મસ્તક તણી જે માટી ખાય, સોવન લાખ તસ પ્રગટ થાય. ૬૬
 છત્ર, ખડગ નઈ વાણુહી જોય, સુપને લાખાં દેખઈ સોય;
 પંથ કરેવો તેહને થાય, દેસ વિદેસ તે જોતો જાય. ૬૭
 પ્રવહણુ બધસી સાયર તરઈ, દેખી સુયન ઉચાસો ભરઈ;
 પાછો વલઇ તવ લાવઈ ધન, તેહથી સુખ પામઈ નિજ રતન. ૬૮
 પજા સજા દેખઇ નિજ દંત, તેહની લખગી સહી નાસંત;
 પીડા ઉપજઇ તેહને સહી, શાસ્ત્રિ વાત અસી સાંભડી. ૬૯
 ભઈસા ઉટડી ઉપરિ ચઢી, દખણુ દસઈ નર કરતો હડી;
 થોડા કાલમાં વ્યાધી તસ થાય, મારઈ કરડઇ રસઇ રાય. ૭૦

ખર ઉંઠઈ, અસંવાજ ધાય, ચટ્ટી સોય દેખણુ દસ વનય;
અસ્યું સુપન નર દેખઈ સોય, ઘોડઈ કાલિ તસ મરાગુજ દોય. ૭૧

સરસ વસ્ત ને' દ્રુત તેલ, અંગ વિલેપન કરાવઈ છલ;
તો તેલનઈ વલી વાંકું જોય, મરાણુ લલઈ નર નિશ્ચઈ સોય. ૭૨

રાતાં ચીવર પલઘરી નારી, રક્ત વિલેપન હાથિ વિચારી;
કાલાં ચીવર કાલાં વિલેપ, સાંદમુંભિલઈ કરઈ જમઘરિ જોય; ૭૩

ઘોલાં વસ્ત્ર સ્ત્રી પલઘરી કરી, શ્વેત વિલેપ હાથિઈ કરી;
સુપને' સુતાં દેખઈ અસ્યું, સઘલધથી ધન આવઈ ધસ્યું. ૭૪

નિદાવસિ નર આખ્યો મિલિ, કોમક પુરપનઈ બાંધી વલી;
તેલનઈ પુત્રતણું ફલ જડઈ, પણિ તેલનઈ ઉંચલવુ પડઈ. ૭૫

હાલ.

તે ગિર્યા ભાઈ તે ગિર્યા—એ દેસી—રાગ આશાહરી.

નંદનકું ત્રિશલા દ્વલરાવતી—એ દેસી.

ઘોલો સર્પ નઈ જમણુઈ હાથિ, સૂપનઈ ડસતો દેખઈરે;
દસમઈ દિવસ તે સહસ સોનૈયા, ગણિ લિઈ પતસ લેખઈરે. ૭૬
સુપન વિચાર સુંણો નર સહઈ—આંકણી.

કોંચ પંખી નઈ કુરકુટી, સુપનઈ બાંધી જગઈરે;
સોય સુકલની પાંમઈ કંન્યા, કર્મ ભોગલી ભાંગઈરે—સુ. ૭૭

સૂર શશીનું મંડલ દેખઈ, હઠઈ હર્ષ ન ભાયરે;
વ્યાધિ રોગ તસ દૂરિ પલાઈ, દેહ કનકમય થાયરે—સુ. ૭૮

વૃષભ, તુરંગ, ગજ, રથ સુપનઈ, તે ઉપરિ ચઢી રોધરે;
 દેસ દેસની લખમી આવી, સોય પુરૂષ ધરિ જૂધરે-સુ. ૭૯
 સુપનઈ દધિકો દિધ આપનઈ, તો ધરિ ઋધિ ભરાધરે;
 ધરિ આવી કો ધૃતઈ નાહધ, તસ ધરિ કંદલ થાધરે-સુ. ૮૦
 સુપનઈ દધિ ખાતાં જસવાધઈ, જલો તણો ડંક વાધરે;
 વીંછી નાગ ડસ્યા તે રૂડા, ધન પામે પુણ્ય સાધરે-સુ. ૮૧
 સરોવરમાંહિ નર નિદ્રામાંહિ, ઈકમલપતિ ખીર ખાધરે;
 સોય સુપન જગમાંહિ મોટું, પૃથવીરાય થાયરે-સુ. ૮૨
 સુપનવિચાર કહિઓમઈ માંડી, તેહમાં સુપન જે રવાધરે;
 સોયસુપન શ્રીકુંભરનિંરદ(ન)ઈ નિદ્રામાંહિ ઓસાધરે-સુ. ૮૩

હહા.

શુભ સુંકનઈ તૃપ આવીઓ, પછકો પાટણમાંહિ;
 કૃષ્ણ દેવનઈ જઇ મિલ્યો, ભગતી પ્રેમલ ત્યાંહિ. ૮૪

હાલ.

ભમરાની-રાગ ગોડી.

પ્રેમલદેવી પ્રેમસું મન ભમરારે, સુંકઈ જલ અંધોલ લાલ મન ભમરારે.
 દૂર્ગા દેવી તેહમાં મ. ઝીલઈ કરઈ કલોલ લા. ૮૫
 કુંભારપાલ જોઈ કરી મ. જોલ્યો મધૂરી ઝવાણી લા.
 જો મુઝ રાજ ગુજરતાણું મ. એ તું મુઝ મસ્તિગિનાય લા. ૮૬
 દૂર્ગા ઉડી પ્રેમસું મ. અછડી ઉત્તમ અંગિ લા.
 નાયક દૂદધનઈ રમઈ મ. શબ્દ કરઈ મનિ રંગિ લા. ૮૭

તિહાં એક સુકુનજ પાકડી મ. બોલ્યા મધુરી યાંણી લા.
 રાજ થાસઈ દિન સાતમઈ મ. નૃપ વદન્યથ તૂઝ આંણુ લા. ૮૮
 એણુધન્યસરિપાટણવિપય મ. સુભટ મલી કરઈ રાજ લા.
 મંત્રી આપ વિચારતો મ. કોહોનઈ દેસું રાજ લા. ૮૯
 એક રાવત તિહાં અતિભલો મ. જોસગનઈ કુલિ જોહ લા.
 મંત્રી સહુજ મિલી કરી મ. થાખો રાજ તેહ લા. ૯૦
 સિંધાસણ ણિઠરી કરી મ. બોલ્યો મૂરખ તાંમ લા.
 રાજ તુહો મુઝ આપીઉ મ. કહો સું કીજઈ કાંમ લા. ૯૧
 તવ મંત્રી મુખી બોલિઆ મ. કુટો તુંહો કપાલ લા.
 સીંહ થાનિક બધો સહી મ. ન ટલી જાતિ શિઆલ લા. ૯૨
 તવ તેહનઈ ઉઠાડીઓ મ. ખીજો રાવત સાર લા.
 તેહનઈ રાજ બધસારીઓ મ. ભીતિ વિના રયો ભાર લા. ૯૩
 ગાત્ર ભંગ તે નર થયો મ. ત્રૂટિ તેહનઈ કહધડિ લા.
 નીચું જૂઠ મનિ ખીહું મ. રાજ થકી ભલી હમડી લા. ૯૪
 નિસત્વ નર જવ જાંણીઓ મ. તવ ઉઠાડઈ વીર લા.
 ગંગામાંહિં પખાલીઈ મ. કેશ ન થાય હીર લા. ૯૫
 અન્ય સુભટ તેડી કરી મ. થાખો ભલ ભૂપાલ લા.
 તિલક વેલા તે બોલીઓ મ. રહો, લૂઈ આવું કપાલ લા. ૯૬
 ઉડી નિસત અલગો રહઈ મ. નહી તુઝ રાજ સોભાગ લા.
 માંન સરોવર ઝીલીઓ મ. કાગ ન થઈ હંસ લા. ૯૭

હૂહા.

કાગ સરીખો નરપતિ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર;
 મંત્રી પુરપ મિલી તિહાં, કરતા બુદ્ધિ વિચાર.

અઉપધ.

મંત્રી આર તવ કરમ વિચાર, દીધા બોલતો કિર્યો વિચાર;
કૃષ્ણદેવ કહઈ ઉપાય, જીમ આપણુપો બોલ ન બાઈ. ૯૯

એક સિંહુગારી તિહાં હાથણી, મહાત શિખામણુ દીધી ધણી;
કલસ હાથણી સંદિધ કરી, પાટણુ વન જાગે પરવરી. ૧૦૦

જીમણુઈ પાસેં કુંભરનિરંદ, ઢોલ્યો કલરા ધરી આણુંદ;
એણીપરિં શિખવીઓ કુંતાર, પઢો વળવ્યો તેણીવાર. ૧

ક્ષત્રી સુભટ સહુ સજ થયો, રાજનનઈ અરથિં આવિયો;
કલસ હાથણી જસ ઢોલ સઈ, તે પૃથવીપતિ રાજ થસઈ. ૨

અસી વાત હવી પુરમાંહિં, સુભટ લક્ષ્ય મિલ્યા તવ ત્યાંહિં;
રાજ થકી ચાલી હાથણી, મુખ મરડી ન જૂઠ કમ ભણી. ૩

કેતા નર આધું મુખ કરે, કેતા નર આડાં ઉતરઈ;
કેતા ભૂમિથી ઉંચા રહઈ, કેતા કીર્તિ વચન મુખિ કહઈ. ૪

કેતા નર મુખિ બોલઈ ભાંડ, કેતા કહઈ કિહાં જસ્યઈ રાંડ;
કેતા કહઈ એ કહઈ નઈ જૂઠ, કેતા કહઈ જઈ પડરથે કૂઠ. ૫

લોક તણાં મુખ જેહવાં લોક, કરવા કૈતુગ મિલીઆ થોક;
એક દોડઈ નર એક આરડઈ, એક હાથણી નઈ પાથે પડઈ. ૬

અનેક વચન નર મુખથી કહઈ, પણિ હાથણી નવિ ઉભિ રહઈ;
શેક, સેનાપતિ, સાર્થવાહ, મુંકી હાથણી વનમાં જાઈ. ૭

આવી કુંભરનિરંદહ જહાં, કનક કલસ સરિ ઢોલઈ તિહાં;
જ્ય જ્યકાર શબ્દ તિહા હોઈ, પુણ્ય કરઈ તે ન કરઈ કોઈ. ૮

હાલ.

પ્રણમું તુલો સીમધરજી-એ-દેસી.

પુણ્યધં ગજરથ ધોડલાંજી, પુણ્યધં પુત્ર વિનીત;
પુણ્યધં દીર્ઘ આહિખંજી, પુણ્યધં મણીપતિ મિત;

સોભાગી પુણ્ય સમો નહીં કોઈ.

૧ શત્રુસાહમું નવિખૂઈ (સકે)જી, પ્રીતિ પુણ્યમું હોય;
સોભાગીં આચવી. ૧૦

પુણ્યધં ભોજન દેવનાંજી, પુણ્યધં સૂરીલી રે નારિ;
પુણ્યધં સુંખભરી જીવીછંજી, ગજ ગાજધ ધરઆરિ-સો. ૧૧

પુણ્યધં મંદિર માલીઆજી, પુણ્યધં રૂપ ઉદાર;
પુણ્યધં કમલા ધરિ રમછંજી, પુણ્યધં ભોગ સુસાર-સો. ૧૨

પુણ્યધં ચીવર અતિ ભલા, સુખ બહુ સિથારે સોય;
પુણ્યધં જી જી સહુ કરછંજી, વચન ન ખંડછ કોય-સો. ૧૩

પુણ્યધં બંધવ બહુનડીજી, પુણ્યધં માત પિતાય;
પુણ્યધં સુંદર સેવા કરછંજી, પુણ્યધં જસ બોલાય-સો. ૧૪

પુણ્યધં દેસ અઢારતુંજી, કુંભર નરેશ્વર રાજ;
પુણ્યધં પાટણ બઠસિજી, પુણ્યધં પામ્યું રાજ-સો. ૧૫

અઉપધં

પુણ્ય તે કુંભર નરેશ્વર ધણું, સાહચ્ય તે કૃષ્ણદેવહ તણું;
નીરભર્યું નવિગાધ વિણુ ઘડછં, વાડિ વિના વેસો નવિ ચઢછ. ૧૬

ધનુષ વિના નવિ આલછં તીર, તરવર નવિ વાઘઈ વિણુ નીર;
પવન વિના નવિ આલછં વાંહણુ, કાયા તો જો માંહિં પરાંણુ. ૧૭

વિણ નિસરણી કિમ ચઢાય, સુભટ સાહાય વિના સ્યોંરાય;
 બાલ પુરૂષ જન ગરદો થાય, લાઠી સાહાયઈ ચાલ્યો જાય. ૧૮
 સાહાય તણી છઈ મોટી વાત, કેસી ઘઢઈ પરદેસી હાય;
 વાંમ સાહાય સંઘામહ રાંમ, તો તેણુઈ કીધું પુણ્યનું કામ. ૧૯
 ચંડ કોસીઓ સુભગતિ વર્યો, જો વીરઘ સરિ હાથજ ધર્યો;
 ગયો દેસ સંઘસો તો વલ્યો, જો પાંડવનઈ કાલડ મલ્યો. ૨૦
 હનુ આબ્યો રામ નઈ કાજ, કુંમરનિરંદ અનેવી સાય;
 કરઈ દેસ અઢારનું રાજ, બંધકો વયરીના મુખ ભાંજ. ૨૧

ફહા.

વયરી મુખ ભંજ કરી, બંધકો નૃપતિ રાજ;
 મંત્રી શેઠ મિલી તિહાં, આવ્યાં ઉચ્છવ કાજ. ૨૨

ઢાલ.

ભમરાની રાગ ગોડી.

મંત્રી સહુ મિલી કરી મ. પ્રણમઈ કુંમરનિરંદ-લા.
 રાજ તિલક રકાઢઈ સહી મ. દીપઈ જીમ દિણંદ-લા. ૨૩
 સેઠ સેનાપતિ તિહાં મલી મ. વિનવીઓ મહારાજ-લા.
 કહો કેહીપરિ પાલસ્યો મ. અઢાર દેસનું રાજ-લા. ૨૪
 ઉંચો સાસ લેધ કરી મ. ઉઠિઓ નૃપ તતકાલ-લા.
 ખડગ બલિ ઉનૃપહુ સહી મ. નવિ માનઈ તતકાલ-લા. ૨૫
 લખમી ઝકઢઈ નવિ લખી મ. સૂર હુઈ તે ખાય-લા.
 વસુધા વસિ છઈ સુભટ નઈ મ. ભૂજ બલિ હુઓ રાય-લા. ૨૬

૧ મલિ કરિ. ૨ કરઈ. ૩ હું મહિપતિ. ૪ સાધારણ એ છે,

સંવત અગ્યાર નવાંચુંમ મ. માગશિરદં મંડાણ-ત્રા.
કાલીચક્રિયમં થાયના મ. રાય અખંડન આણુ-ત્રા. ૨૭

દ્વિતી.

અખડ આગન્યા રાયની, માંતમ તે સહુ કાય;
ગજ રથ ઘોડાં લેઈ કરી, ભૂપ તણું મુખ જોય. ૨૮
મણી મુક્તાફલ ધાત ભરી, વધાવઈ નર-નારિ;
પાંચ રાખદ વાજઈ વલી, તોરણ આંધ્યા આરિ. ૨૯
ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિશ્ઠ થાય;
કુંભરનિરંદ કેસરી, લીલ કરઈ મહારાય. ૩૦
રાજ કરતો ચિંતમ, હું ભમીઓ બહુ કાંમિ;
ગુણ તેહના નવિ વિસરઈ, જે આવ્યા મૂઝ કાંમિ. ૩૧
અવગુણ પુંહિમ ગુણ કરઈ, તે વિરલા સંસાર;
ગુણ કેહિમ ગુણ કીજઈ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨
ગુણ કેહિઈ ગુણ નવિ કરઈ, કૃતધન તેહનું નામ;
જે નર હુમ ગુણ મચ્છરી, તે ન લહઈ શુભ કાંમ. ૩૩
દાન દિધ નઈ તપ તપઈ, પૂજઈ જનવર પાય;
કવિયણ કહઈ ગુણ મચ્છરી, મુકિત કિમઈ ન જાય. ૩૪
કુંભારપાત નપ ગુણ ગ્રહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;
ગુણ ઓસકલ કારણઈ, તેડ્યા પૂરવ મિત્ર. ૩૫

કવિત્ત

સ્વાન મસ્તક કાગ મંસા, ચહે પાપકો જેહ;
ચાંડાલ ચાંચો ચોહટઈ, ભૂજી જીંચો તેહ.

ભૂજી ઝીલ્યો તેહીં કરધ મુદ્રા ઉઘાલધ;
 ગખૂ જમણું જૂધ ઝડતધન જર્યો ટાલે.
 રજો નિહાલે નણુણ પુરૂપ, અપવિત જોહનો મંસ;
 કાજ ન દોધ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ. ૩૬

હાલ.

સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહાં તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુંભાર-ગુણુવેલડીયા.
 સાત સહ્યાં ગાંમજ ભલાં સા. આપઈ ભૂપ ઉદ્ધાર-ગુ. ૩૭
 ભીમ હાલી બોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતધ પાસ-ગુ.
 રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮
 જોણી પસ્તીઈ કરંઓ દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.
 તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. રંગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯
 ચણ્યાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.
 કૂટક ઉવણિગ વડોદરં સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦
 ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાપ્યો નિજ પ્રધાન-ગુ.
 રાજ ઝડિ સહુ તાહરં સા. મુજ અરથઈ સેર ધાન-ગુ. ૪૧
 સજન તણુઈ સંતોખીઓ સા. આલ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.
 લાડ દેસ ભટ વોશિરિ સા. ૪ કીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨
 હેમ સુરિ ચરણે નમ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.
 કેહીપરિં તુઝનઈ ૧ થસું સા. ગુણુ ઓસંકલ આજ-ગુ. ૪૩
 સર્વાર્થ યોગી ભલો સા. તેડ્યો પાટણમાંદિ-ગુ.
 સોવન મદી તેહની કરી સા. રાખ્યો ૧ આયસ લાંહિ-ગુ. ૪૪

સંવત અગ્યાર નવાંણું મ. માગશિરઘે મંડાણ-લા.
કાલીયઉથઈ થાયના મ. રાય અખંડન આંણ-લા. ૨૭

ફહા.

અખડ આગન્યા રાયની, માંનઈ તે સહુ ક્રોધ;
ગજ રથ ઘોડાં લેઈ કરી, ભૂપ તાણું મુખ જોય. ૨૮

મણી મુક્તાફલ થાલ ભરી, વંધાવઈ નર-નારિ;
પાંચ રાખદ વાજઈ વલી, તોરણ આંધ્યા આરિ. ૨૯

ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિક્રા થાય;
કુંભરનિરંદ કેસરી, લીલ કરઈ મહારાય. ૩૦

રાજ કરતો ચિંતઈ, હું ભમીઓ બહુ ઠાંભિ;
ગુણ તેહના નવિ વિસરઈ, જે આવ્યા મૂઝ ઠાંભિ. ૩૧

અવગુણ પુંહિઈ ગુણ કરઈ, તે વિરલા સંસાર;
ગુણ કેહિઈ ગુણ કીજઈ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨

ગુણ કેહિઈ ગુણ નવિ કરઈ, કૃતધન તેહનું નામ;
જે નર હુમ ગુણ મચ્છરી, તે ન લહઈ શુભ ઠાંભ. ૩૩

દાન દિઈ નઈ તપ તપઈ, પૂજઈ જનવર પાય;
કવિયણ કહઈ ગુણ મચ્છરી, મુદિત કિમઈ ન જાય. ૩૪

કુંભારપાત્ર નપ ગુણ યહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;
ગુણ ઓસંકલ કારણઈ, તેડયા પૂરવ મિત્ર. ૩૫

કવિત.

સ્વાન મસ્તક કાગ મંસા, ચહે પાપકો જેહ;
આંજલ આલ્યો ચોહઈ, ભૂજી જીલ્યો તેહ.

૧ મુક્તાફલ ભરિ થાલમાં.

ભૂલ ઝીલ્યો તેહી કરધ મુદ્રા ઉઘાલધ;
 ગખૂ જમણું જૂધ ઝડતધન જસ્યો ટાલે.
 રણે નિહાલે નગુણ પુરૂષ, અપવિત જેહનો મંસ;
 કાજ ન દોધ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ. ૩૬

હાલ.

સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહાં તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુંભાર-ગુણવેલડીયા.
 સાત સહ્યાં ગાંમજ ભલાં સા. આપઈ ભૂપ ઉદ્ધાર-ગુ. ૩૭
 ભીમ હાલી ખોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતધ પાસ-ગુ.
 રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮
 જેણી પ્ત્રીઈ કરંઓ દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.
 તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. રંગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯
 ચણ્યાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.
 કૂટક ઉવણિગ વડોદરં સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦
 ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાપ્યો નિજ પ્રધાન-ગુ.
 રાજ ઝડિ સહુ તાહરં સા. મુજ અરથઈ સેર ધાન-ગુ. ૪૧
 સજન તણઈ સંતોખીઓ સા. આલ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.
 લાડ દેસ ભટ વોશિરિ સા. ૪કીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨
 હેમ સુરિ ચરણે નમ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.
 કેહીપરિં તુઝનઈ પથસું સા. ગુણ ઓસંકલ આજ-ગુ. ૪૩
 સર્વાર્થ યોગી ભલો સા. તેડ્યો પાટણમાંહિ-ગુ.
 સોવન મઠી તેહની કરી સા. રાખ્યો આયસ લાંહિ-ગુ. ૪૪

ખેત્રપાલ લખમી તણી સા.	મૂરતિ કરાવી દોય-ગુ.	
કોલખપાટણનો ને ધણી સા.	બહુ સંતોખીઓ સોય-ગુ.	૪૫
જેણુંયોગીમુખિભાખિયા સા.	ચતુર બોલ વિચાર-ગુ.	
ડંડ ખપર દિધ કનકના સા.	કંઠિ રચણનો હાર-ગુ.	૪૬
રામચંદ્ર મુનિ તેડીઆ સા.	નૃપ લાગો જઈ પાય-ગુ.	
સોવન પુષ્પ વધાવીઆ સા.	બહુ પ્રસંસો પતાય-ગુ.	૪૭
કાસી દેસનો વાંણીઓ મા.	જેણું રાખ્યો ધરિ રાય-ગુ.	
સોલગાંમ તસ રસોંપીઆ સા.	ગૂણ ઓસંકલ થાય-ગુ.	૪૮
બાલચંદ્ર તિહાં તેડીઓ સા.	જાતિધ તે ચર્મકાર-ગુ.	
સામંતરાય તસ થાપીઓ સા.	આપ્યા ગાંમ તસ બાર-ગુ.	૪૯
સોય પુરંપ સંભારીઓ સા.	આંખાનો રખવાલ-ગુ.	
નિજ વન તાંમ ભલાવતો સા.	સુખિં રગમાડઈ કાલ-ગુ.	૫૦
ત્રિયા વિયોગી ને હતો સા.	તે આઘ્યો તેણું ઠારિ-ગુ.	
સાસરવાસો બહુ કરી સા.	સુંખી પદમની નારી-ગુ.	૫૧
શેઠ સરહીઓ થાપીઓ સા.	આપ્યા ગામ તસ બાર-ગુ.	
વક્તી ત્યાંહાં સંભારયું સા.	થાપી કણબણ માય-ગુ.	૫૨
વીસગાંમ વેગઈ કરી સા.	કીધુ તામ પસાય-ગુ.	
ધૃત કુડલીઓ હડીઓ સા.	સીરાંજ તેહનું નાંમ-ગુ.	૫૩
મુગટ બંધ તેહનઈ કર્યો સા.	મુંચ્યા સોરઠ ગાંમ-ગુ.	
કૃષ્ણદેવ નઈ પાએ નમ્યો સા.	મુખ્યો રાજનો ભાર-ગુ.	૫૪
સકલ દેસ તુહો ભોગવો સા.	મમ પૂછો મૂઝ વિચાર-ગુ.	
પંચ સર્વાં ભરડા મિલ્યા સા.	જેહમાં પૂરિઓ વાસ-ગુ.	૫૫

તેહની વૃત્તિ વધારતો સા. રહધિયા મંદિર ખાસ-ગુ. ૧૫૧

ગુ. ૧૫૨

ઉંદિર મરણુ જીહાં થયુ સા. એક ભુવન તિહાં સાર-ગુ. ૧૫૩

તેહતું નામ તિહાં થાપીઉં સા. ઉંદરીઆ વિહાર-ગુ. ૧૫૪

સુપન પાઠકી તિહાં તેડીઆ સા. જોણુધ કરી રાજની વાત-ગુ. ૧૫૫

સોવન રનાન કરાવીઉં સા. ગરાસ ગાંમ તસ વાત-ગુ. ૧૫૬

સિરવિણુ પુરૂપ તણિ કથા સા. જોણુધ કહી પંચઈ નારી-ગુ. ૧૫૭

ગામ અકેક તેહનઈ દીઉં સા. વાત વિનોદ સંભારિ-ગુ. ૧૫૮

સોય પૂજાર તેડીઓ સા. જોણુધ કહી મસ્તગ વાત-ગુ. ૧૫૯

સોવન સહસ તેહનઈ દિઈ સા. કંચન જુહવા સાત-ગુ. ૧૬૦

જોણુધ કરિઓ ગુણુ જોલો સા. તસ સંભાર્યા ત્યાંહિ-ગુ. ૧૬૧

નૃપ સંતોષી જ્યહુપરિ સા. જસ વાધ્યો જગમાંહિ-ગુ. ૧૬૨

ભૂપલ દેવી; પટરાંણી સા. પરણી પદમની નારિ-ગુ. ૧૬૩

પદ્માવતિ સોલ કંન્યાસુ સા. સા આણિ ધરિઆરિ-ગુ. ૧૬૪

અઢાર દેસ પોતધ ભલા સા. હરિત સહસ ધ્યાર-ગુ. ૧૬૫

અગ્યાર લાખ વાજી ભલા સા. રંથ પંચાસ હજાર-ગુ. ૧૬૬

ખહુતરિ નર પુદ્ધિ ભલી સા. સુરા સામંતરાય-ગુ. ૧૬૭

અઢાર લાખ પાલા ભલા સા. આગલિથીઉં જાય-ગુ. ૧૬૮

ચઉપધ.

એટલું રાજા કુંભરનિરંદ, પ્રગટ ઉદય જીમ ગગનિ દિણુદ;

સખલ પ્રતાપી મોટાં રાય, ચઢી તુરંગમ બાહિર જાય. ૧૬૫

રંગઈ ભંગ હુઓ તિહાં રાય, કૃષ્ણદેવ હસ્યો તેણે ઠાય;

મર્મ વચન મુખિ બોલ્યો આલ, કુંભારપાલ સરિ ઉઠી ઝાલ. ૧૬૬

રાખી તાંમ યનેવી લાજ, કિહાં કોયું દિન પદધલું આજ;
 અલગો તેડી કરસું કાજ, અસ્યો વિચાર કરઇ મહારાજ. ૬૭
 રાજભુવન નૃપ આળ્યો જસઈ, વેગ યનેવી તેડ્યો તસઈ;
 વિનય કરી નઈ બોલ્યો રાય, વડો યનેવી આપજ ઠાય. ૬૮
 એણુઈ ઠાંમિ અગ્નોથઈ મારિ, પણિ મમ હસસો સભા મઝારિ;
 પુલહસંતાં મુઝ વિણુસ્યઈ કાજ, સુભટ કોય ન માનઈ લાજ. ૬૯
 કમં મર્મ નઈ જન્મજ વાત, નવિ કહીઈ પૂર્વ અવદાત;
 જીવતણી ગતિ નવિ લલધવાય, સરીખા દિન નહીં રંકહ રાય. ૭૦

દહા.

સરિખા દિન સરિખા વલી, નોહઈ સુર, નર ઈંદ્ર;
 જીહાં સંપદ તિહાં આપદા, ચઢત પઢત રવિચંદ. ૭૧
 તરઅર સદા નહીં સરીખડાં, જો નહિ દોલતિ સાર;
 જોઈ અઢઈ નર તે પડઈ, ન પડઈ પીસણહાર. ૭૨
 જોણુઈ પથર સલાં ટાંકણાં, હેમ સયાં લોહ ધાય;
 મુકુટ થઈ મસ્તગિ અઢયા, જીન પ્રતિમા પૂજાય. ૭૩
 જોણુઈ વચ્ચિં વેદન પસહી, તે પાંખો નૃપ અગ;
 મુકતાફલ વીંધાવીઉં, તે પાંખ્યા સ્ત્રી સંગ. ૭૪
 છિદ્ર લહી ચઢિઉં તાવડઈ, વડું ધરિઉં તસ નાંમ;
 જસ તેહનો જગમાં ધણો, સમરઈ આપું ગાંમ. ૭૫
 જોણુઈ ખાંધઈ ધુસર ખમ્યાં, તો ઘોરી ગુણ ગ્રામ;
 નહીંતર પોઠી સાંઢીઆ, જસ હીણા નર નામ. ૭૬

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઘ સમઝજે, મમ જો નૃપની આદિ; ૧૭૦
 એક સાહ નઈ ખીજો સેવડો, સું જોઈશ એની આદિ. ૧૭૧
 નદી નિરંદ્રહ ઋપિ ફૂલ, મુકતોહલ કમલાણુ; ૧૭૨
 એતાં આદિ ન જોઈઘ, ગુણુ લીજઘ ગુરુઆઈ. ૧૭૩
 ગૂણુ લીજઈએ પ્રચના, સૂણુયો શાસ્ત્રજ ભાવ; ૧૭૪
 જીમ દીવો તિમ નરપતિ, એહુતો એક સ્વભાવ. ૧૭૫
 જોણુઘ ઉપાયો દીવડો, ન કરઘ તેહની સાર; ૧૭૬
 તઈ થાપ્યો નૃપ મુઝ તણુઘ, મ કરીસ મૂઝ પતીઆર. ૧૭૭
 ડાકણિ પાસા જીમ કહ્યો, લખમી યોવન કાલ; ૧૭૮
 શાસ્ત્ર શસ્ત્ર પતીઆર ર્યો, ખિણુમાં વયરી થાય. ૧૭૯
 મદી નખયો નરપતિ, નારી વચન વિલાસ; ૧૮૦
 નિર્ગુણુ નીલજ ત્રીયતો, સો કીજઘ વિશ્વાસ. ૧૮૧
 નૃપ વારઈ બહુ પ્રેમસું, તું મમ લોપીસ લાજ; ૧૮૨
 ભગની કંત વડ નાતરઘ, મઈ સુધ્યું તુલ રાજી. ૧૮૩
 દૂધ સિર્યો લોભડો, તોહ ન મીઠો થાય; ૧૮૪
 અહિનઈ અમૃત પાઈઘ, તો સહી વિષ નવી જાય. ૧૮૫
 વાર્યા ન રહઈ કૃષ્ણદેવ, સુચઘ પૂરવ ભાવ; ૧૮૬
 મુંકઈ નહી સુર નર પશુ, આપ આપણો સભાવ. ૧૮૭
 મધુરઘ વચને વારતાં, કરતો રઠોટિલ વાત; ૧૮૮
 સુકવિ કહઈ નર સાંભલો, રાખ્યાં ન રહઈ સાત. ૧૮૯
 કમલા, યોવન, લખાડ, કાલ, અતીસાર, ગજકણુ; ૧૯૦
 પ્રાણી રાખ્યો નવિ રહઈ, ઝેજવ આવઘ જન મરણુ. ૧૯૧

રાખ્યો ન રહઈ કૃષ્ણ દેવ, તાંમ વિચારઇ રાય;
ભાંડ ભીસ ફૂઝઈ તદા, ૧જવ તે પાહુ ખાય. ૮૮

ચરિત્ર.

અમું વિચારી નર ભૂપાલ, તેડયા નર નાવી તતકાલ;
અરે સેવકો કહું છું અહો, કૃષ્ણદેવ કહઇ જાયો તુહો. ૮૯

તેલ અગિ ચોસો જઈ મુર, હાડ સવે કરયો ચક્રચૂર;
લેઇ આજ્ઞા આવ્યા તિહાં, કૃષ્ણદેવ અનેવી જીહાં. ૯૦

વિનય કરીનઈ વલગા વાડ, ૨મરડી ભાંજ્યાં ઘડાડમહાડ;
તેહની કાયા કોથલ કરઇ, જીમ જીવઇ નર નવિ મરઇ. ૯૧

કૃષ્ણદેવ કરઇ મનિ શોક, જોયો જીહ્વાકેશ દોષ;
જેહની રસનાં લાંખી હસઇ, તે નર નારિ દૂખીઆ થસઇ. ૯૨

કમલપ્રભ આચાર્ય જેહ, તીર્થકર દલ મેલઇ તેહ;
મરણુ લહી મુનિ ઋગુગતિ જાઇ, તેતો રસનાતણો પસાય. ૯૩

પૂરવભવિં શ્રીમદ્વપભ જીણુંદ, વૃષભ મુખિ પચિંતવતાં બંધ;
લાગૂં પાપ જે ચોખું મન, વરસ દિવસ નવિ પાંખ્યા અન. ૯૪

મરિચચિ ભરતતણો સુતજેહ, અસત્ય વચન મુખિ જોલ્યો તેહ;
બહુ સંસાર વધાર્યો તિહાંઈ, જીવ ભમ્યો તસ ચક્રગતિ માંહિ. ૯૫

વિક્રમ રાજ સાહામું જોય, જીભઇ બહું દૂખ પાંખ્યો સોય;
શનીસર સાથિં સાહનઈ લાવ્યો, થઇ ચક્રરંગ ૧દૂખકાં ભોગવ્યો. ૯૬

ફૂલો.

જીવનમાં દાધાં રૂખડાં, ફૂલ્યા દીસઇ કાંહઇ;
કુવચન દાધાં ન ઘડાલઇ, સાલઇ હમડાંમાંહિ. ૯૭

૧ જ્યાહારે. ૨ ભરડી. ૩ હાડેહાડિ. ૪ દુર્ગતિ. ૫ ચિંતવિહ.

૬ સ્યાનો. ૭ દવના. ૮ પલ્લવઇ.

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુબચનઈ નમ્મ;
 સૂવચન સોય ન વિસરઈ, જીમ સુપુરૂપ નિજ માય. ૯૮
 સરગ નરગ મુખ જીભથી, જીભઈ નર સુખ હોય;
 જીભા વસિ નહીં જેહની, તે દૂખીઆ ભવ દોય. ૯૯
 કૃષ્ણદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂમ વેરી સોય;
 કુમારપાલને સહુ નમ્મ, આંણુ ન ખંડઈ કોય. ૧૦૦
 લખમી લીલા બહુ ધરી, તપ ન કરઈ અન્યાય;
 અકર નહીં જસ ગાંમમાં, ડંડ ન લીધ (લા) રાય. ૧

ઢાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમધરજી—એ દેસી.

ડંડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડંડ તે દેવલિ હોય;
 બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂપણુ સોય;
 સુણો નર ? સાચો કુમરનિરંદ, સુ.
 અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ ગગનિચ દિણુંદ-સુ. ૨
 બધન બાલી કુંચુઈજી, બધન મસ્તગિ વેણિ;
 બધન ઘોટિક પેટનઈજી, પણિ નવિ બધન કેણિ-સુ. ૩
 વંકાઈ લોકમાં નહીંજી, વંકા વહઈલી કંભાણિ;
 નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ-સુ. ૪
 હરઈ નહીં કો રકહઈનુંજી, હરઈ ત્રિયાપર ચિત્ત;
 મારિ શબ્દ નહીં ગાંમમાંજી, તે લોકકાર વદંતિ-સુ. ૫

મારિ, શયદ ભૂઆ ધૂરીછ, કષ દીસમ રણમાંહિ; ૬
 કુંભારખાલનાં, ગાંમમાંછ, મારિ, શયદ નહીં કીકાંઈ-સુ. ૬
 નગર લોક નપુસકાછ, પરસ્ત્રી રામનહ, તાછ; ૭
 બહુ જોલા નર બહુ વસમછ, રપરગૂણ જોલાણ કાછ-સુ. ૭
 મુંગા વસમ બહુ ગાંમમાંછ, પર અવગૂણ નધરે કામિ;
 તસકરે બહુ તસ ગાંમમાંછ, ગૂણ ચોરેવા કામિ-સુ. ૮
 દહા.

ગૂણ જોલેઈ સહુ પરતણા, અવગૂણ નહીં સંસારિ;
 વસમ લોક પુણ્યવત તિહાં, છિદ્ર રહિત નર નારિ. ૯

અઉપધ.

છિદ્ર રહિત વસમ નર ત્યાંહિ, છિદ્ર અ છઈ માણ મોતીમાંહિ;
 દમન નહીં જસ નગર મંજારિ, ગંજ અરિ દમન લેહઈ તસ કારિ. ૧૦
 ગ્રહો ન દીસમ કો નર કિહાંઈ, રાહુ ગલઈ છઈ રવીમે યતિહાંઈ;
 અથવા અંદ્ર ગ્રહણ પ્રણિ હોમ; કષ વર વહુકરે ગ્રહણઈ સોય. ૧૧
 અસ્યું નગર પૂતે પાટણ કહું, ઈંદ્રપુરીથી અધિકું જલહું;
 રાજા કુંભરનિરંદહ જીહાં, બાંવન હહાજસ પનગરસું તિહાં. ૧૨
 હેમાચારજ સરિઆ જતિ, હેમ વ્યાકર્ણ ધણા હરી, મતિ;
 હેમણિ બ હરિ મૂરતિ ધણી, હા મુખિ દાનહ દેવા ભણી. ૧૩
 હીમધ બુદ્ધિ બહુજન વસમ, અનઈ હસાવમ આપણ હસમ;
 હરીઆલીના બહુ કહમ નાર, હડીઆ લોહ તણા વહમનાર. ૧૪
 હાક્યા વહઈ એહવા નર ધણા, હાથી હયવરની નહીં મણા;
 હથી યુંધી હથીઆરંહ ધણી, હીરા જાતિ હુઈ અતિધણી. ૧૫

૧ રાજમાંછ. ૨ જોલામ પરગૂણ. ૩ શનિ. ૪ સહિ. ૫ સમાહિ.

હેમ અંસુ નઇ હંસ નહિ મણા, હીરા ગતિ પટોલા તણા; ૧
 હાથિ મોકલા પુર જન લોક, હરિ સરિખા નેર વસઈ અશોક. ૧૬
 હેમાચલની વસ્ત અનેક, હાસ નરનઇં જીહાં વિશેષ; ૧
 હેમંતિ રિતુના ભોગી સહુ, હુંસિ લોક વસઇ તિહા અહુ. ૧૭
 હરી વંસી હરિઅડ અહુ વસઈ, હાલિ હોંદુ અતિ ઉલસઈ; ૧
 હડુકતણાં જીહાં અહુવહનનાર, હાટ હેસ્મી હરિ વૃષ સાર. ૧૮
 હાલી હલ નવિ લાધઇ પાર, હડીમાર હડીઆ વરકાર; ૧
 હંસા હોલી હોલા હર્ણ, કો નવિ ઉપાય તસ મરણ. ૧૯
 હરિ હંસ હોલામ્યા જીવ, તે સુખીઆ જીવનિ ચરઇ સદૈવ; ૧
 હરખી હરિલંકી નારિ, હંસા ગમની પુરહ મઝારિ. ૨૦
 હસ્ત વદન હય ગતિ હસ્તની, હંસહઠઈ હાલઈ ગતિ મનિ; ૧
 એ આવન હહા પુરમાંહિ, આવન વયા તે દૂરિં ત્યાંહિ. ૨૧
 વિકલ વિટલ વાંકા નર જીહાં, વિસન સાત નિવાર્યો તિહાં; ૧
 વક વિરોધી નહીં પુરમાંહિ, વિપ્રીત ભાખી કાઢ્યા તિહાંઈ. ૨૨
 વયરી વિધન નહી વડઈ વાત, વંચક નર નહીં વિશ્વાસધાત; ૧
 વહિ પાડા વધના કરનાર, તે પુરમાંહિ નહિ નિરધાર. ૨૩
 વાસી ભોજન કો નવિ કરઇ, વયર વાંણી પુરજન પરિહરંઈ; ૧
 વઢા વઢીઆ નરજો પણિ હતા, ભૂપઇ તે વાર્યા બોલેતા. ૨૪
 વિદ્યા વિરંધના જે ધણી, ભૂપઇ તે નાંખ્યાં અવગુણી; ૧
 વચન મુખા નવિ બોલઇ કોય, વાદ કૂવાદ નવિ બોલઇ કોય. ૨૫
 વાસના ભુંડી જે નર નારી, તે નવિ લાભઇ પુરહ મઝારિ; ૧
 વાત નહીં જીહાં નંદા તણી, કાઢીઆ વંદી મતિના ધણી. ૨૬

વિનીતા જે શીલઈથી ખસઈ,	અસી નારી કાં તિહાં નવિ વસઈ;	
વલી વિભચારી નર નવિ મિલેં,	વરણી વરગ થકો નવિ ટલઈ.	૨૭
પ્રભવઈ નહીં વ્યંતર વ્યંતરી,	જેણુ નગરઈ ન વસઈ વાઘરી;	
વિપધર વીછી સરિખા નરા,	નગર થકી તે રહી બાહરા.	૨૮
વારણી પાંત તણાં કરણુહાર,	વાર વાતના ભાંજનહાર;	
વૃષ હરી નઈ વાઢિ જેહ,	પાટણુમાંથી કાઢ્યા તેહ.	૨૯
વણુજ કુવણુજ તિહાં નવિ હોય	વિપ રીસઈ નવિ ખાખ કાય;	
વલી પુરૂપ જીહાં નહીં વિજગણા	વિકત નર પ્રાંહિં નહી ધણા.	૩૦
વચન વડાનું ખંડઈ જેહ,	પુરથી પૂઢરી કીઆ નર તેહ;	
વાંધ્યું બોલઈ વાર્યાં નવિ રહઈ,	અસ્યા પુરૂપ કાઢ્યા તિહાં સહઈ.	૩૧
વેર વરાડ નહી ધરિ બારિ,	પ્રાંહિ થોડી વિધવા નારિ;	
મુલિં મુંહી જીહાં વાણુડી,	સાત રોગ તે પૂરમાં નહી.	૩૨
વાલો વેદ ન નહીં વલવાય,	વર્ણુવરાંધ્ય(નહીં)વસિ રૂપન થાય;	
વિષ્ટ કુંહાડઈ વાય કુવાય,	દોય વસ્ત નહીં તેણુઈ ઠાય.	૩૩
ઐહ બાવન વરયા વવા,	સુંણુયો બોલ કહું રજે નવા;	
કુંમારપાલઈ વલી પરહર્યા,	બાવન લલા પૂર બાહિર કર્યા.	૩૪
લંઠ લખાડી સ્વળ રહીત,	લંઠલંઠ લપટ લખણુ સહીત;	
લોલુચ લુટિ તણા ખાનાર,	પુર બાહિર કાઢ્યા તેણીવાર.	૩૫
લક્ષણુહીણો લોભી લતખોર,	લહેંણું નાપઈ કઠિણ કોર;	
લોપઈ વચન રાયનું જેહ,	પાટણુમાં ન વસઈ તેહ;	૩૬
લુંણુ હરામ તણાં કરનાર,	લસણુ કંદ તણા ખાનાર;	
લઘુતાપણું નર પાંખ્યાં જેહ,	લગવ્યા નવિ લાગઈ તેહ.	૩૭

લપોડસંખ લાસરીઆ હતા, લહણુઈ જૂહું જે ખોલતા,
લાંખી જીભ અનંદ લાંપડા, સભા થકી કાઢ્યા બાપડા. ૩૮

લોચન લુગડાં મયલું દોષ, રાય સભામાં નહીં નર સોય;
લત લપડાક અનંદ લાકડી, એ ત્રિણિ નઈ વેલા પડી. ૩૯

લશ્કરપરની જીહાં નહીં ખીહીક, લાલી લાવાં ન હણુઈ લીખ;
લેશ્યા ^૧લુંડીના નર નહી, લોભી લેણીઆ નાકા તહી. ૪૦

લિંગ ^૨નઢાંકઈ લહણુઈ જીમઈ, તે પાટણુપુરમાંહિં નવિ ભમઈ;
લોઢાનાં નાણાં ^૩નહીં તિહા, લૂખા પુરૂષ ન દીસઈ ^૪કિહાં. ૪૧

લેહનારા થોડા ^૫પુરૂષ જીહાં, લૂખસ લિંઘાતા તુછ તિહાં;
લાંઘઈ લોટઈ નઈ નર કોઈ, લૂખું ન જમઈ પુર જન સોઈ. ૪૨

લીધો ખોલ ન મુંકઈ જેહ, ભૂપઈ હાકી કાઢ્યા તેહ;
લાલો શખદ નવિ જાણુઈ કોય. લુંડી સરીખા નર નહીં કોય. ૪૩

લડત ખોર લખ લખતા જેહ, પ્રાંહિં પાટણુમાંહિં ન રહ્યા તેહ;
લાંકા, લેપડુ લકડકાડ, બાવનમાં તે કહ્યા તિહાં લાડ. ૪૪

હૃહા.

લાડ નહીં જસ દેસમાં, કાઢ્યાં કઠીણ કઠોર;
પાલિ મધ્ય જઈ તે વસ્યાં, જીહાં ઝાઝાં રહઈ ચોર. ૪૫

હાલ.

ગિરિજા દેવી નઈ વીનવું—એ દેસી—રાગ—ગોડી.

સાંસો કીધો સામલીયા—એ દેસી.

તસ્કરમાંહિં નર તે રહ્યા રઈ, પછઈ ન ^૬કોખ્યો રાય;
સુપુરૂષ તે તાકઈ જસ્યો રઈ, તરયોન મુંકઈ ધાય. ૪૬

ભાંખઈ કૂંમર નરેશ્વરે—એ આંકણી.

૧ નર નારિ. ૨ દેખાડક ૩ નવિસહિ. ૪ કહી. ૫ નર લાહાં
૬ કીધ્યો.

બાહ્યલિ તે તાકથો ઘણુરંધ, પણિ નવિ હણીઉ બ્રાત;
 નિજ કુલ સાંહમું જોઈ કરીરંધ, દિધ સિરિ પોતંહ હાય-ભા. ૪૭
 ઉદાઘ રાય આગઈ ઉવોરે, સળસો સોય મુજલથ;
 અંડપ્રવોતન ડાંભીકરંધ, પણિ હણીઆ નવિ પ્રાંથુ-ભા. ૪૮
 અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરિરે, વાલિ આંખો પાય;
 રાવણુ રાય અકલાવીઉરે, પણિ નવિ રાખ્યો પતાહ-ભા. ૪૯
 તિમ ઉત્તમ નર નરપતિરે, ઋદય વિચારઈ આપ.
 ઉંદિર કુલનું સું મારવુરે, કોખો ફણિધર સાપ-ભા. ૫૦
 રૂકદલીદલ વનનું બલ કિસુરે, કોખો જીહા કોહાર;
 ખન ખમઈ નાલ તે કમલનુંરંધ; હસ્તી સુંઠિ પ્રહાર-ભા. ૫૧
 કોફલ ઉપરિ સું કફરે, ગાઠા ઘણુ નો ધાય;
 સરોવર પાંછીઆ રેલતારે, કીટક કુલ રોલાય-ભા. ૫૨
 છાગ, રાંશા કુલ નવિ ખમઈરે, પંચાયણની ફાલ;
 પરાલ પૂલ તે નવિ સહઈરે, દાવાનલની ઝાલ-ભા. ૫૩
 કણુની જાતિમાં આકરોરે, કઠિણ કોર ગુઆર;
 પણિ ઘંટા મનિ તે કિર્યોરે, દલત ન લાગઈ વાર-ભા. ૫૪
 નર મૂરિખ નબલા સરિરે, મુંકઈ સળસો ધાય;
 કુંભ પ્રહાર તે વજનોરે, કરતાં ન રહે લાય-ભા. ૫૫

ફહા.

મુખુદિ વિચારઈ નરપતિ, તેડયા નર નઈ નારિ;
 મારિ ડડ નઈ લાડનઈ, કાઢયા દેસજ આહરિ. ૫૬
 દરિજન તે રૂખીઆ કીઆ, સજન ૪કીધું સંતોષ;
 રાજ નિઃકટક પાલતો, આણુ ન ખંડઈ કોઈ. ૫૭

હાલ.

લાલની-રાગ મલ્હાર-ઉલાલાનો.

આણુ ન ખંડય નૃપતી કોઈ, પાલઈ નિર્મલ રાજ લાલરે; ૫૬
 એણુ ધિવસરિ એકગાંધર્વ આળ્યો, જીહાં યધો મહારાજ-લા. ૫૮
 તેણુ ધગ ધર્વ એકરાગ આલાખ્યો, સાચો મેઘ મલ્હાર-લા. ૫૯
 ચિહ્ન દસિથી તવ વીજ ચમકઈ, વૂઠો મેઘ અપાર-લા. ૫૯
 વાત સુંણી તવ હેમાચારજ, આવ્યા નૃપ નઈ સંગિ-લા. ૬૦
 સત્તમ સુરહ આલાખ્યો અંગિ, કાષ્ટ ફલઈ મનિ રંગિ-લા. ૬૦
 સ્વરનાભેદ કહઈ નૃપ આગલિ, ઉપજવાના ઠામ-લા. ૬૦
 પડગ રાગ પટ થાનકિં થાય, નામ કહઈ અભિરામ-લા. ૬૧
 કંઠ ઉદર રસના નય તાલું, મસ્તગ જીહું નાક-લા. ૬૧
 રઘડજનાદ ખટ થાનકિ ઉપજે, હેમ સુરિ મુખિ વાક-લા. ૬૨
 ઋષભ રાગ રિદયથી ઉપજઈ, નાક થકી ગંધાર-લા. ૬૨
 મધ્યમનાંભિ પંચમ ત્રિહું ઠામિ, કંઠ હૃદય સરિ સાર-લા. ૬૩
 સિંધુ સોય નિલાડઈ નિરખો, સઘલઈથીય નિષાદ-લા. ૬૩
 ષડજ સ્વરઈ બોલઈ મુખિ મોરો, ઋષભ તે કુટ-કુટ નાદ-લા. ૬૪
 રાજહંસ લવઈ ગંધાર, ઝગવાલકા મધ્યમ સાદ-લા. ૬૪
 પંચમ કોકિલ સારસ ધૈવત, કીર નિષાદહ નાદ-લા. ૬૫
 પડગ-સ્વરઈ બોલઈ મુખિ માદલ, ગોમહીષ ઋષભજ નાદ-લા. ૬૫
 સંખ થકી ગંધાર ભલે રો, મધ્યમ ઝલરી સાદ-લા. ૬૬
 પંચમ ગોહીઅસિં ડગર, મહાભેરીય નિષાદ-લા. ૬૬
 વાજસ્ર નતિ કહીઈ એ સાતઈ, ઉપજઈ સુંદર નાદ-લા. ૬૭

નાદિં મોહી રહ્યા નર નારી, પસુઆ પંખી જોડ;
 જાતો કાલ ન જાણુધ દેવા, નાદિં લીણા તેડ-લા. ૬૮
 સુખીઆનઈ હુધ નાદ વિનોદી, દૂખીઆનું દૂખ જાય-લા.
 સકલ પ્રાણીનઈ તે મનોહારી, કંદર્પ દૂત કહાય-લા. ૬૯
 નવ નવ રસ ઉપાયો નાદ, રાજવલ્લભ જસ નામ-લા.
 પંચમ વેદ કહું પણિ એહનઈ, પંથીનો વિસરાંમ-લા. ૭૦

હૃદી.

હુધ હુધ નાદ અપરમપાર, સુંણતાં રીઝધ લાલ;
 સરોવર મોહ્યા હંસલા, મૃગહ ચરંતા ભાલિ. ૭૧
 નાદ પીઅંતો જો મરધ, તેહની કાં રૂધ માય;
 વિસહર વેઠધ કરંડનધ, મૃગહ મેરવા જાય. ૭૨
 અરયો નાદ શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 એહુ કરજોડી નૃપ વિનવે, ધન્ય તું હેમસુરિંદ. ૭૩
 હેમ સુરિ નૃપ આગલિં, વાંચધ શાસ્ત્ર અનેક;
 એણુધ અવસરિ પ્રદેશથી, આવ્યો નર તિહાં એક. ૭૪

હાલ.

સિંહતણી પરિ એકલો-એ દેશી, રાગ ગોડી તથા ધોરણી.

એક પુરૂષ તિહાં આવીઓએ, નામ્યું નૃપનઈ સીસ.
 દેહરૂં પાટણુ દેવકધરે, તિહાં સોમેશ્વર ધસોરે, ૭૫
 નૃપ અવધારિધ, કીજઈ દેવલ સારોરે, આતમ તારીઈ-આંચલી.

ધસ ભૂવન અતિ ખલભલ્યુરે, કહું તુંઝ ગૂજર રાય;
 જો ચિત્તિઆવધ તુલ તણુધરે, તે ખિણુમાંહિં તે યાચોરે-ન. ૭૬

રાય લીધ તવ આખડીરે, વારી રાખ્યોરે હંસ;
 જવ એ દેહરૂં નીપજધરે, તવ મુઝ ખાવું મંસોરે-ન. ૭૭

નૃપ વચ્ચને દેહરં થયુરે, ખાવા લાગોરે મંસ;
 હેમ સુરિ તવ જ્યોત્સનારે, સાંભલિ રાય સુવસોરે-નૃ. ૭૮
 જઘ જોઘઘ તે ભૂવન નધરે, જહાં સોમેશ્વર ધસ;
 તિહાં લગઘ મંસ ન ખાધધરે, નૃપ મમ કર્યો કાંધ રીસોરે-નૃ. ૭૯
 એણે વચ્ચને નૃપ હરખીઓરે, ચઢીઉ કુંભરનિરંદ;
 વિનંચ કરી તવ નેડીઆરે, સાથિં હેમ સુરિંદ-નૃ. ૮૦
 લિઉ સુખાસણ પાદખીરે, ખધસો મુનિવરરાય;
 હેમ કહધં નૃપ જે જતીરે, તે ચાલિ નિજ પાયરે-નૃ. ૮૧
 તુહો આગલિથી સંચરે, અહો નાસું ગિરિનાર;
 શ્રી સેત્રુજય આવસુરે; ધસ તણુધ દરખારોરે-નૃ. ૮૨
 નૃપ ચાલ્યો પાટણ ભણીરે, મુનિ સેત્રુજય જયરે;
 જહાં સોમેશ્વર દેહરંરે, તિહાં બિધ એકા થાયોરે-નૃ. ૮૩
 એણુધ અવસરિ દેખી ધણારધ, બોલ્યા બ્રાહ્મણ એમ;
 તુહ નમી નૃપ ધશ્વર તણુધરે, નવિ નમઈ મુનિ હેમોરે-નૃ. ૮૪
 ભૂપભાણુધ સુણો મુનિવરરઈ, તુહ નવિ માતોરે ધસ;
 એ જગિ મોટા દેવતારે, સઈ નવિ નાંમો (તહો) સીસોરે-નૃ. ૮૫
 હેમ સુરિ મુખિ ધંમ કહધરે, હરિ, બ્રહ્મા, જન, ધસ;
 જે સેવ્યો શિવપદ દિધરે, તાસ નમાવું હું સીસોરે-નૃ. ૮૬

હાલ.

પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા-એ દેશી-રાગ વિરાટ.

મુનિ વચ્ચને નૃપ હરખીઉ, બોલ્યો મુખિ તતખેવરે;
 હેમ સુરિંદ સરીખો ગુર, ધસ સરીખો મુઝ દેવરઈ-મુ. ૮૭

એક ધૂઈ તસ નીરમાં, એક રાખા અગિ મયલરધ; :
 એક લોકાં તન વચ્ચ સું, એક ઉઘાડા બાધલરે-મુ. ૮૮
 એક ચરચા તન કેશ નઈ, એક અગિઈ બહુ છારે;
 નૃપ પૂછઈ હેમ સૂરિદનઈ, કહુ કહુ ધર્મ સારે-મુ. ૮૯
 હેમ કહઈ સુંણો નરપતી, જે તુલ દેહે મુખિ ધસરે;
 સૌય ધર્મ તુંહો આદર, જામ તુલ દોઈ જગીસરે-મુ. ૯૦

હાલ.

ભાવી પટોધર વીરનો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

નૃપ પુંછા સોમેશ્વર તણુધ, કુંણુ સાચો જગિ ધર્મ;
 કાકુ લિંગ શંકર તણુ, પ્રગટયો ધરા પરમ-નૃ. ૯૧
 શ્રી શંકર તિહાં બોલીઈ, સાંભલી કુંભરનરદ;
 ધર્મ ભલો નૃપ આદર, જે કહઈ હેમસુરિદ-નૃ. ૯૨
 એ યોગી જગમાં ખર, જેહનું સાચું શીલ;
 શુદ્ધ ગુર ચરણ પસાઉલધ, લહી લખમી લીલ-નૃ. ૯૩
 એણે વચને નૃપ હરખીઓ, લાગો ગૂઝનધ પાય;
 જાનં ધર્મ નૃપ ઓલખધ, સમકિત સાહમો ચાય-નૃ. ૯૪
 લીધી ગુર કન્હધ આખડી, પરદારા નહીં નેહ;
 મંસ ભખું નહીં હુ વત્રી, જાહાં લગધ ધરીધ દેહ-નૃ. ૯૫

દ્વહા.

દેહ ધરે હું જાહાં લગધ, મંસ ન ખાવું સાંધ;
 હેમસુરિ સું નરપતી, આવ્યો પાટણ માંહિ. ૯૬

ઢાલ.

એમ વિપરીતિં પરપતાં-એ દેસી.

નરપતિ નર તેડાવીઆ, ખટ દર્શણ ના નાયેરે;
વાતોરે પૂછ્ય નપ તસ દેવનીએ. ૯૭

એક કહે દેવ નારાયણ, ઇસિ બ્રહ્મા નધં નમીધરે;
ભમીધરે જીમ વ્યારધ નવિ ખાણિમાંએ. ૯૮

એક કહ્ય સસિ સૂર નધં, નિત ઉડી નધ પૂજેરે;
દુજેરે દેવ ન નમીધ કો વલી એ. ૯૯

હુમસરિ નધ પૂછીઓ, કહુ મુનિવર તુલ્લ સાચું રધ;
રાચુરે કુંણ મૂરતિ દેખી કરીએ. ૧૦૦

હુમ કહ્ય સુંણો નરપતી, સોય દેવ નધ પૂજેરે;
બુજો રે દોષ અઢાર જસ વેગલાએ. ૧૦૧

કોધ, માન, માયા, નહી, મૂરખપણું નહી જોહમાં રધ;
તેહમાં રે મદ આઠ્ય જો વેગલાએ. ૧૦૨

લોભ નહી જસ દેવમાં, નહીં શોક નહી પ્રેમ રધ;
તેમ રે રતિ અરતિ નિદ્રા નહીએ. ૧૦૩

મિથ્યા મુખિ નવિ બોલવું, નવિ પ્રાણીનો ધાતો રધ;
વાતોરે ન કરધ જે ચોરી તણી એ. ૧૦૪

હોસ વિનોદ કીડા નહી, ભય મચ્છર ને ટાલે રધ;
ગાલેરે દોષ અઢાર જે દેવના એ. ૧૦૫

દેવ અસ્યો આરાધીધ, ગુર નિગ્રંથ સાચેરે;
રાચો રે ધર્મ કહીઓ જે કેવલી એ. ૧૦૬

જીવ દયા જસ ધર્મમાં, નહીં પ્રાણીનો ધાતોરે;
નાયો રે સોય ધર્મ તુલ્લો આદરો એ. ૧૦૭

ફહા.

વિપ્રધં પ્રેર્થો નરપતી, નવિ માંનઇ મુનિ આંણુ;
 ડાકમડોલા બહુ કરઇ, જીમ જલ થોડઇ વાહાંણુ. ૮

હાલ.

પાટ કુસુમની પૂજ પડપઠ-એ-દેસી-રાગ-આસાઉરી.

ભૂપવચન નવિ માને જહારઇ, તવ કહઇ મુનિ દ્રષ્ટાંતો;
 ચ્યાર મિત્ર વસઈ કોશલાઇ, મુણિ તેહનો અવદાત. ૯
 હો રાજ કુમતિ, કદાચહ જાંડો, દીધ દ્રષ્ટ કરી નૃપ જૂક;
 પુરવ રાગ મનિ ખંડો હો રાજ-એ આંચલી.

ચ્યાર મિત્ર ચાલ્યા ધન કારિણુ, દીઠી લોહની ખાંણિ;
 પ્રબલ પોટલા તિહાંપણિયાંધ્યા, પૂજાણી વસ્ત સદ્ગારહો-હો રા. ૧૦
 અનુક્રમિ ચાલ્યા તે આધા, દીઠી રૂપા (ની) ખાંણી;
 લોહ નાખી તેણુઈ રૂપુ લીધું, એક કરઇ તિહાં કાણિ-હો રા. ૧૧
 અનુક્રમિ ચાલ્યા નર તિહાંથી, દીઠું કચન સારો;
 રૂપુ તજ તેણુઈ સોવન લીધું; લોહન તજઇ લોહકારોરે-હો રા. ૧૨
 તિહાં થકી નર ચાલ્યા ચ્યારઇ, દીઠી રચણુની રાસો;
 કનક તજ તેણિઈ રતન લીધાં, લોહ કારઇ લોહ પાસહો-હો રા. ૧૩
 ત્રિણ મિત્ર નમ્યા તસ ઓપાએ, નાખી લોહ લે રતન;
 કુમતિ કદાચહ રતન ન લીધાં, લોહતણું કરઇ જતનહો-હો રા. ૧૪
 અનુક્રમિ ધરિ ચાલ્યા ચ્યારઈ, રતન ધણી હુઆ મુખીઆ;
 લોહકાર હુઆ દારિદ્રી, કુમતિ કદાચહ દુખીઆહો-હો રા. ૧૫

દૂહી.

કુંભતિ કદાચહ જોહનઇ, તે સુખીઆ કિમ થાય;

૧મદ મચ્છર મુંદ્રી કરી, ૨સુમતી ભજો મહારાય.

૧૬

ઢાલ.

રાગ ધન્યાશ્રી. આવે આવે રિષભનો પુત્ર-એ દેશી.

- એણે વચને નૃપ હરખીઓ એ, લાગો મુનિવર પાય;
કુંભર નૃપ ગાઇઇ.
- ખિંબ ભરાવે કનકમર્ધ એ, શાન્તિનાથ જનરાય-કું. ૧૭
- નિજ દેહરાસરિ તેહ ઈવધ એ, નૃપ પુંજધ ત્રિણ કાલ-કું.
- વાત સુણિ તવ બાંભણઈ એ, હંદી મસ્તગ ઝાલ-કું. ૧૮
- દેવબોધ તેણુધ તેડીઉ એ, આવ્યો પાટણમાંહિ-કું.
- બહુ બોલઈ બિરદાઉલી એ, જાત્ર મિલ્યા ઉબહુ ત્યાંહ-કું. ૧૯
- બહુ આડંબર આવીઉ એ, કમલ નાલનો ડંડ-કું.
- કેલી ૪પાંતની પાલખીધ એ, તાંતણુધ બધ અખંડ-કું. ૨૦
- આઠ વરસના છોકરા એ, ખાંધિ લિધ ચક્રોલ-કું.
- આવ્યો રાજ સભા વચિં એ, બોલધ વચન કલ્પોલ-કું. ૨૧
- એક ભણુધ એ સુરપતિ એ, એક ભણુધ ગોવિંદ-કું.
- એક ભણુધ વિદ્યાધર એ, એક ભણુધ રવિ ચંદ-કું. ૨૨
- પવન સાધના તે લહધરે, ગારડિક મંત્ર અનેક-કું.
- પિંગલ ચેતિક તે ભણ્યો એ, વ્યાકર્ણ વલી વિશેષ-કું. ૨૩
- સોવન સિદ્ધ વિદ્યા કનધ એ, સિદ્ધ સાર જસ મંત્ર-કું.
- સેવ કરધ જસ નરપતી એ, પાય નમધ સુ પવિત-કું. ૨૪

અઉખધ

સુર નર નાયક પ્રાય પડ્ય, દેવગોષ્ઠિ અભિમાનિર્દ્ય વડ્ય;
 પંચસહઈ પુરતક પોદી ભરી, નગર સદા ૧ જોણુ જોયું ઢિરી. ૨૫
 ઉદરિ પાટો આંધી કરી, એક કરિ દ્વદાસો ધરી;
 નિસરણી લીધી એક હાથિ, ગિરદાઉલી બોલ્ય બહુ ભાતિ. ૨૬
 પેટ પાટાનું કારણ કદમ, મુઝ વિદ્યા ઉદરિ નવિ રહ્ય;
 રખે પેટ એ કાટી જાઘ, ઇંમ મુખિ બોલઈ પંડિત રાય. ૨૭
 કુદાસો ૨ આલ્યો તે માટિ, જાંતો પંડિત પર્વત ઘાટિ;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ જાઘ પાતાલિ, કુદાલધ કાઢું તતકાલ. ૨૮
 નિસરણીનો મહિમા અસ્યો, કો પંડિત આશ્રસઈ વસ્યો;
 તેહને ઝાલી આણી ઈલાં, ભૂચર લોક વસઈ જાજાલાં. ૨૯
 તે આલ્યો પંડિત ડોલતો, મુખિ વાંણી એહવી બોલતો;
 ઉપકો પંડિત નગર મઝારિ, પંડિત ધરિ મુંકઈ જલ આરિ. ૩૦
 ખડ ખાઉ તે પાણી પીઉ, તાહી કરિ આવી ઉત્તર દીઉ;
 એમ કરતો આલ્યો દરબારિ, રાજાઈ કીધી મનોહારિ. ૩૧
 પંડિત કહ્ય રે રાજા મુંણો, તુઝ નગરીમાં વાદી ઘણો;
 મુઝ સાથિ બોલઈ જાઘ કોય, તું પંડિત ૪ સોધી નહ જોય. ૩૨
 હું ૫ હાર તો પોદી જાય, તે હારિ તો લાગઈ પાય;
 એણે વચને બહુ હરખ્યો રાય, હેમસરિ તેડ્યા ૬ તરફ ઠાય. ૩૩
 આલ્યો મુનિવર તપ દરબારિ, આવિ એકો સભાહ, મઝારિ;
 કહું ? રાજા વાદી કુણુ નામ, તે સાથિ બોલુ ગુણુઆમ. ૩૪

૧ તેણુ. ૨ કરિ. ૩ ફરતો. ૪ સાંજીને લેય. ૫ હાર્યો.

૬ તેણુ.

ધણુહીણા એ ૧૫ ખીઆ, પણિ બહુલો પરિવાર;
 તું સમુદ્ર એકલો વહી, નવિ છલ્યો નિરધાર. ૪૬
 એહ વચન સાયરતાણું, ભાખ્યું કુંભરનિરંદહ;
 એ સંન્યાસી બહુ મિલ્યા તુલ્ય એક હેમસૂરિદ. ૪૭
 હેમ કહ્યું સાચું કહું; રંગહુસું હાર્યું એક;
 પણિ હું નહીં નૃપએકલો મુઝ પરિવાર અનેક. ૪૮
 અરિહંતસિદ્ધમુનિકેવલી ગણધર, સંધ મુઝાણુ;
 ૩ તે પરિવાર સહુ મુઝતણો, જોહની જગિવહ્ય્યાણુ. ૪૯
 તું પણિ ધર્મરાજઅઝઈ, તત્વતણો ૪ તું જાણુ;
 સાચ પખ્ય તું નરપતી, તુઝથી વચન પ્રમાણુ. ૫૦

ચરિત્ર.

વચન પ્રમાણુ નૃપ તુઝથી થાય, દે ૫આદેશ પૃથવીના રાય;
 તવ રાજ મુખિ બોલ્યો નાદ, બિંહું પંડિતમાં લાગે વાદ. ૫૧
 કવિત કાવ્ય મુખિ બોલ્યું છંદ, ગાહા ગીત નંદ ગુણુપદ બંધ;
 સિલોક સુભાષિત સમસ્ત્યા વાદ, બિહુંમાં કહ્યુંતો ન ધટ્ય સાદ. ૫૨
 પિંગલ વિદ્યા નંદ વ્યાકર્ણુ, ચોતિપ કેરા બોલ્યું ચર્ણુ;
 હરિઆલી મુખિ કહ્યું ગાજતા, બિહું નવિ દીસ્ય કે બાજતા. ૫૩
 વેદ તણી કાંડી તે ભણ્યું, રાજસભા તે સઘલી મુંહુધ;
 તર્ક શાસ્ત્રની કરતા વાત, પણિ નવિકો ભાગી નંદ જત. ૫૪
 બોલ્યું પંડિત જીમ સરસ્વતી, એક સંન્યાસી નંદ એક યતી;
 વચનવાદ બેહુ નવિ હારીઆ, કુંભરનિરંદહ તવ વારીઆ. ૫૫

૧ જે. ૨ બહુ આગલિ. ૩ તે પરિવાર સર્વ માદરો. ૪ જગિ
 ૫ આગન્યા.

વચનવાદ ન કરસ્યો સહી, સમસ્યા અર્થ પૂછો ગહગહી;
પૂછ્યાનો પડ ઉત્તર હોય, સહી પંડિત નર સાચો હોય. ૫૬

ફહા.

સન્યાસી ઉવાચ:—

તૂરીઆં તેજ નઘ નદીઅ જલ, પુરૂષ હી વાચા સાર;
સ્ત્રીનું મંડળ આભરણ, ગલઘં સંકલ્યોજ હાર. ૫૭

હેમ કવિત્ત.

કિસો ગલ સંકલહાર, નારી જે હોય નીલજ;
કિસો તુરિકો તેજ, રહે ચામડી વજ;
કિસો નદીકો નીર વલી ઉન્હાલે સુકે,
કિસો પુરૂષ કો બોલ બોલ્યાં નહી ચૂકધ;

નઘતૂરીઅ તેજ નિત્રી અસજ, સલિલ !વાહો સૂકણો;
હેમ ન માનધ તેહ નર, જે પુરૂષહી વાચા ચૂકણો. ૫૮

ફહા.

ચોગી ઉવાચ:—

મુનિઆ મંડળ કઠૂડો, પૃથવી મંડળ પુરૂષ;
પુરૂષા મંડળ લક્ષ્મી, વચન સોય સહ હર્ષ. ૫૯

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો હર્ષ નર ઉર, જે હું આતમ નહુ રંબ્યો;
કિસો કાયાકો કષ્ટ, ક્રોધ તન ચિતધિ મંબ્યો.

કિર્યો પૃથ્વીધં પુરુષ, કુંભતિઆ નમં વિજ્ઞાની;
 કિર્યો નર મંડલુ દ્રવ્ય, કૃપણ ગુણ નહીઆ નર દાંતી.
 ન ન કાયા કટ ન નર મંડલુ, કરપી ધરિ ધસો ધન;
 હેમ કહઇ સ્યો વચન સાર, જોહું ન રંજ્યો મન. ૬૦

હૃદય.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ધર પુત્રે રણ બધવે, કરનું મંડલુ દાંત;
 દેવખોધિ પંડિત ભણઇ, સુકૃત સાર સ્નાન. ૬૧

કવિત.

હેમવાચ:—

કિસું સાર સનાંત, હીઉં જો મુખ ન છંડઇ;
 કિર્યો તે પુત્ર કપુત્ર, કીર્તિ જે કુલની પખંડઇ.
 કિર્યો રણમાંહિ બ્રાત, જોહું દીસો બલગાત;
 કિર્યો કર મંડાણુ દાંત, પોખઇ જોહું કુપાત.
 ન ન સ્નાન ન ન બધવ, પુત્ર કપુત્ર નહિ ધરિ ભસો;
 કરિ કુપાતહ દાંતથી, દૂરગતિ રખેલઇ એકસો. ૬૨

ચરિત.

પંડિતઉવાચ:—

ગિરધુ પુત્ર કહીજઇ જોહ, તા વાહન ભક્ષ કહીઇ તેહ;
 તાસ ભક્ષણુ નામ જે કહઇ, તેહનું વાહન જે જગિ લહઇ. ૬૩
 તેહનું ત્રાહણું સું વલી હોય, ઉત્પત્તિ તાસ વિચારી જોય;
 તા વાહન ભક્ષ કેસે તાત, તાસ અંધન રિપુ જગિ વિખ્યાત. ૬૪

તેહના બાંધ્યા જે જગિ લહઇ, તાસ તેણો સ્વાંમી કૂંણુ કહઇ;
 તેહનું વાહન અતિ બલવત, તેણુ આણ્યો જગિજેહનો અંત ૬૫
 તેહનઇ બાંધ્યા જે વસિ કરઇ, તે વહઇલો મુગતિ સંચરઇ;
 જન્મ મરણુ જરા નહી છાં, કવિ કહઇ તે સુખ પાંમઇ કિહાં. ૬૬
 એહનો અર્થ—કંદર્પ.

અઉપધ.

હેમવાણી:—

શલીમુખ વાહન વાહન જેહ, તેહનું વાહન કહીઇ તેહ;
 તેહનો એટો તેહનું પુત્ર, કંવણુ સોય દીઉ મૂઝ ઉત્ર. ૬૭
 તેહનું ભખણુ તાસ સુતાય, ૨તેહનો પુત્ર બલીઉ કહઇવાય;
 કહુ કવિ તે સાથિ ઉપજઇ, સો વસિ ડીધઇ શુભ ગતિભજઇ. ૬૮
 અર્થ—ઉમન વસિ કરવું.

અઉપધ

૪યોગી ઉવાચ:—

સુરપતિ વાહન કેરો સૂત, તાસ પસામિની કેરો પુત્ર;
 તાસ પિતા મસ્તગિ જે રહઇ, કૂંણુથી સોય કંલકજ લહઇ. ૬૯
 તાસ રિપુનો હામજ લહઇ, તાસ ધરીનઇ કૂંણુ જગિ રહઇ;
 તેહનો કૂંણુ અલઇ જગિ ભાર, તાસ રિપુ હાકુર કિરતાર; ૭૦
 તેહની નારી સાથિં નેહ, ઝાઝુ દૂખ પામે નર તેહ.
 જે નર તેહથી અલગો રહઇ, કોણુથી સોય કલંકિજ કેહ; ૭૧
 દેવ બોધિ કહઇ તે સુખ લહઇ, લખમીછંડે તે સુખીયો હોઇ.
 એહનો અર્થ—દ્રવ્ય છાંડવું.

૧ વાહન. ૨ તાસ. ૩ મનિ વસિ કરઈ તે સુખી થાઇ.
 ૪ પંડિતોવાચ. ૫ સામાનિક. ૬ કેહે.

અહિપદ.

હેમવાણી:—

વારિ પુત્ર તેહનું સુત જોહ, તાસ પુત્ર અતિ બલીહ તેહ;
 તેહનું ભજાણુ તાસ 'આત્રિકા, તરીઈ તેહના કંતજ થા. ૭૨
 તેહનો પુત્ર તે રૂપ સુસાર, તેહના અંત તણો કરનાર;
 તેહના આભરણુતણું ઘુખિ જોઈ, તેહનો પુત્ર અતિ બલિયો હોઈ. ૭૩
 તેહનો સ્વાંમી તસ રિપુ કહોં, કવણુ જોલ કલંકજ લહોં;
 સોય વસ્ત નર જો આદરઈ, ધન છાંડઈ તુલઈ નવિ તરઈ. ૭૪
 અર્થ—પરસ્ત્રીગમન કરતો ન તરઈ.

હહા.

૧યોગી:—

રૂપ, શાસ્ત્ર, સાહસીક પાણું, એ ત્રિણિ રત્ન અપાર;
 દેવજોધિ રઝોણીપરિં ભણુઈ, અંકથહ મંત્રી સાર. ૭૫

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો નર મંત્રી સાર, કારણિ જો કાંમિ નાવ્યો;
 કિસ્યો રૂપ ગુણ હીણુ, વદઈ કુવચન જોલાવ્યો. ૭૬
 કિસ્યું તે શાસ્ત્ર વખાણુ, અહિં તે મુરખિ હાથઈ;
 કિસ્યો સાહસીક નર, ચોર દિઈ ખાતર જઈ રાતિ.
 ન ન રૂપ ન ન શાસ્ત્ર, ન ન સાહસિક મંઈ નમનજો;
 હેમ કહેં સ્યો મિત્ર, પડિઈ કામ ડઅલગો રહો. ૭૭

હૃદી.

પંડિત ઉવાચ:—

પાલી, ખયડું, પરોણો, ચઉથઉ વનનો મોર;
 અર્થ કરઈ તે પંડિઆ, નહીં તરિ ભાખ્યો દોર. ૭૮
 પાલી કાં ચાલઇ પદમની, ખેડું બહુમિ સુપુરિ;
 ૧પ્રાણી પ્રીતિ ન કીજઇ, મોરો ચિત્ત વિલુધ્ધો ધરિ. ૭૯

હૃદી.

પંડિત ઉવાચ:—

સરોવર સાંહમિ સંચરી, નીર ભર્યું જોણીવાર;
 વેણી દંડ આગલિ કીઉ, પુઠિઈ નાખ્યો હાર. ૮૦

હૃદી.

હેમવાણી:—

સરોવર બધકા હંસલા, મુત્તાહલ તસ આહાર;
 મોતી માલ ચિંણા ભણી, પુઠંઈ નાંખ્યો હાર. ૮૧
 ભુજંગ વરાંસઈ પંખિણી, રખિઈ લિધ મુખિ વેણી;
 પડવા રનાગી પદમની, આગલિ આંણી તેણી. ૮૨

હૃદી.

પંડિત ઉવાચ:—

૩ એ તાંઈ ગર્ભ છિન્ન.

હેમવાણી:—

બાલપણઈ જે આપડા, ચોવનનઈ ધનહીણ;
 પીઆરઈ સાસઈ જે સસઈ, એ તાંઈ ગર્ભ છિન્ન. ૮૩

પંડિત ઉવાચ:—

તે મેં કહિ ન દીઠ;

હૃદી.

હેમવાણી:—

ચારે દસ્યે જોઇ સહી, જોયું નંબુ પીઠ;
પર નંધા જે પરદરે, તે મેં કહી ન દીઠ. ૮૪

હૃદી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તેણું તું કાઢુ કરેસ,

હૃદી.

હેમવાણી:—

સાઠે વરસે ૧આલિકો, ૨આલી ડિમ પરણેસ;
તે તરણી ઠહુંઆહહહ, તેણું તું કાઢુ કરેસ. ૮૫

હૃદી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

વાયસરાહવા ભુજંગમ હરી, નિશિદિન લખ્ય ઓઠ બાલ;
લિખી લિખ મિટઇ વિરહિણી, કારણ કહઇ સુકુમાલ. ૮૬

હૃદી.

હેમવાણી:—

કાગલ લિખ્યો એણું કારણું, પીઠની શુદ્ધ કહન;
કાગલ કંઠે ઝડપ્યા બાણી, લિખી લિખી સોચ મિટંત. ૮૭

૧ આલિકો. ૨ આલિકા. ૩ તું બાહુક.

ચંદ ગણે વા રાહ લખ્યો, કાંમ વધતો જાણી,
 નિજમુખગલતો પચિતકરી, રાય ભુસો નિજ પાણિ. ૮૮
 પવન ભખેવા અહિ લખ્યો, વાઈ તે કામ વિકાર;
 વેણી ભુજંગમ ભર્યા ભણી, અહી ટૂંચો તેણીવાર. ૮૯
 સીંહ લખ્યો એણુઠ કારણુઠ, નિજ વસ કરેવા કાંમ;
 કટિ સીંહઈ સાથિં ભર્યા ભણી, લિખી મિઠયો હરિ કામ. ૯૦

પકિત કવિત.

ઢાલ.

મનોહર હીરજીનો, રાગ પરજીઓ; હરિયાલી.

એક નર નારી નતી નીપાછ, રંગે રાઠ ધરિ જામ;
 તે નારીનો સંગ કરવાને, ભોગીને સુહાય;
 નર સહુ સાંભલોરે, જસમતિ હોય અતિ સારિ;
 જલ થલી ઉપની જાણી, જગ વિખ્યાતા નારી-નર. ૯૦
 સગા સગામાં જે નર વઢતા, જસ એગડા નવિ આજે;
 તે નારી તસ મંદિર આવે, તેહનો ઝગડો ભાંજે-નર. ૯૧
 ઇંદ્રો એક અછે તસ પોતે, પીડ કરમ પર જતો;
 સકલ સભાનર સૂણુજે સદ્દમ, પાપી તેહતો કંતો-નર. ૯૨
 દેવબોધ કહે તે સુણુયો, નાણા વણી નવિ ચાલે;
 મુનિવરે તે મારી કાઢી, ગેહી મંદિર જમ મહાલે-નર. ૯૩

અઉપધ.

આદિઅખ્યર વણિ કંચન પરિખ, મધ્ય વિના ભૂઆ ધરિ નિરખ્ય;
 અંત અખ્યર વણિ રાખે ભૂર, તે અખલા મુનિવરથી દૂરિ;
 અરથ—કાકસી (કાંસકી).

પંતિ ઉવાચ.

હરિયાલી કવિત્ત.

૧૫.—કવિત્ત:—

આઠ ચરણ ચાલંત, ચિહ્નું ખટ લો (સ્વા)ન ખટકણું;
 ત્રિણિ નાક નિર્ધાર, ત્રિમુખ જૂજૂઘ વર્ણી;
 ચાર ભૂજ એક પૂંછ, નખ દશ, વીસઘ આર;
 યુગમ ઉપરિ જાણિ, અધિક નહીં નિરંધાર;
 દંત રચિહું ઉપરિ ચિંતવ્યો, અર્થ અર્યો તે કૂંણુ ઉકલધ;
 દેવખોધ કલધ ખોલ્યો, પંડિત અર્થ પિરદ ખોલું વલધ. ૯૪

અઉપધ.

હેમવાણી:—

કંન્યા કારણ જોઇધ જોહ, એક રથધ જોતરીધ તેહ.
 બિહું નામ હરીઆલી હોધ, અવર અર્થ ન(હિ) દૂજો કોઈ. ૯૫
 વરધોડો.

હરિઆલી કવિત્ત.

૪થોગી:—

એક અચેતન પુરુષ, નામ દો અક્ષર કહીધ;
 કાયા તુ તસ એક, સીસ કધ કોડે લહીધ;
 ખાચો ગયો ખાતાલ, ઉંચ ગગનિં જઈ અડચઉં;
 પર ઉપગારાં કાણ, સૂર ગજ સાચિં ભડીઉં;
 હારધ નહીં જો સરિ ઘણી, વદન છાં વિકસઘ નહીં,
 કવિ દેવખોધ કલધ ગુણીઆણો, એહનો અર્થ લાભધ કહીં. ૯૬

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

હાર સંકલાં પહધરધ જોહ, સુપુરપનઈ નામિ જધ તેહ; ૯૫
 સકલ કાયાનું અંધાણુ, તેણુધ નામિં એ અર્થ સુજાણુ. ૯૭
 અર્થ—કોટ.

પંડિત કવિત્ત.

ચ્યાર પુરુષ બિધ નારિ, યુગ્મ વહદલાં જાણો;
 આઠ મિલધ એક પુરુષ, માંનઈ રક તસ રાણો;
 વિણ પરણુધ તસ નારી; નારિ સું નેહ ન મંડધ;
 પુત્રી નહીં તસ પુત્ર, વિષય તો વેગથી છાંડધ;
 સીસ ચ્યાર સોહાંમણાં, ઉતપતિ થલ નઈ નીરથી;
 દેવબોધ ઈમિ ઉચરધ, પંડિત અર્થ કહુ કથી. ૯૮

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિખ્યરવિણ ચંડીમુખિ રહોધ, મધ્ય ખ્યરવિણ ઘોડારિં ઝળેય;
 અંત વિના મંડપ તલિ સહી, એણે અરથિં હરીઆલી કહી, ૯૯
 અરથ—મંચક. (ચકલી)

ચઉપધ.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ચેત્ર માસિ હીંડઈ ચમકતી, નવિ અડકધ તસ યોગી જતી,
 ગાજઈ અંબર વરસધ મેહ, તેહ નારીસું ઉપજધ સનેહ. ૧૦૦

૧ સંન્યાસી ઉવાચ. ૨ જોય. ૩ હોય.

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિણ સહુકો જામઈ, મંચ પ્યર વિણ ઝાઝી ગમઈ;
અંત અપ્યરવિણકો ગમ કરા, તે અપ્યસા ધર્મિ પરિદરો. ૧
અર્થ—પાવડી.

ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

સિરિ ઉપનિ કરી જઈ વસી, કૃષ્ણ જલઈ ઝીલઈ ઉલસી;
મૂખવિણ જામા દીસઈ દોય, તેહનું કરિઉં ન લોપઈ કોય. ૨
પંડિતજન નઈ આવિઈ કાંગી, તેહના માર્યા નાવઈ કાંમિ;
નપુંસકની નારી થઈ, ઉતપતિ તેહની લોલઈ સહી. ૩

ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિણ હરિની કથા, મંચ પ્યર વિણ લેવું મિથ્યા;
અંતપ્યર વિણ મસ્તિગ જોઈ, તુઝ હરીઆલી એહજ જોય. ૪
અર્થ—લેખણ.

ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

કૃણ સુખીઉ કૃણ દુખીઉ દીણ. કૃણ ઉત્તમ કુંજુ જાતિ હીણ;
દેવજોષ કહઈ જો તુલ્ય લહુ, પૂછીઆનું પડુતર કહો. ૫

ચરિત્ર.

હેમવાણી:—

સુખીક તે જે સમતાવંત, દુખીક તે જે દીણ કરંત;
ઉત્તમ તે જે સાચું ગમઈ, હીણ જાતિ તે જે પરનઘ દમઈ. ૬

પૂજ્યાનો પડુતર કરઈ, હેમ વચન ^૧સહુકો સદહઈ;
દેવબોધ તિહાં ઝાંખો થાય, એણુઘ અવસરિતિહાં બોલ્યો રાય ૭

કાંઈક વિદ્યા ખીજી રમું, દેવબોધ ઉઠિઉ અભિનવો;
સ્વાંમી ગારડ વિદ્યા રમો, જો હાર તો પોલી ગમું; ૮

તિણઈ તિહાં વિદ્યા કીધી અસી, ઉદિર મોટા આવ્યા ધસી;
હેમઈ ઉઠાડ્યા તિહાં સાપ, મંત્ર તણો તિહાં કીધું જાપ. ૯

તવ પડિત તેડ્યા વિનોલ, રાજ સભામાં થયો કલ્સોલ,
હેમઈ તેડાવ્યાઃ માંજર, નાકા નોલ નવિ કરિઓ પ્રહાર. ૧૦

પંડિતનું મુખે ઝાંખું થયું, ફેકટ માન સભામાં લલું;
હવઈ મુનિવરનઈ કિમ જાપસું, દેવબોધ વિમાસઈ અસું. ૧૧

વિગર ચિંત મર હુઓ જાંમ, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તાંમ;
સ્વાંમી તું વાહણે આવયો, રાજ સભામાં પ્રગટ થયો. ૧૨

હહા.

એણે વચને પડિત વલ્યો, આવ્યો જવ પરભાતિ;
ધર્મ કયા કહ્યું નૃપનાણુઘ, રંજ્યો પૃથ્વીનાથ. ૧૩

સૈવ ધર્મ વખાણીઓ, દેવ વખાણ્યો ઇસિ;
ગુર સંસારી બાંભણા, તીર્થ ગંગા નીર. ૧૪

ગંગા ઝીલું હરિ નમું, બ્રહ્મ તો યજ્ઞા નામ;
અસ્યા વચન પંડિત કહઈ, સભા વિસરજી તાંમ. ૧૫

હાલ.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુજ્ય પ્રકાશ્યો-એ-દેશી-રાગ-આશાહરી.

સભાવિસરજી સહુ કો વલીઆ,	નૃપ	તેડધ	દેવગોથો;	
વાત વિનોદ કરતાં આવ્યા,	દેહરાસરિ	બહુ	ગોધો.	૧૬
કુંભારપાલ શુભસ્નાન કરી નઈ,	પૂજ્ય	હરિ	પ્રતિમાંધ;	
શાંતીનાથની પ્રતિમા પાસઈ,	પ્રણમી	લાગો	પાય.	૧૭
દેવ ગોધ સંન્યાસી તિહારઈ,	ખીજી	બોલ્યો	તાંમ;	
ચંપાવન વચ્ચે ર્યો ધતુરો,	જીન	પ્રતિમા	કુંજી	કામિ. ૧૮
આદિ ધરમ સૈવ એ તાહરં,	ધૃવર	તાહરો	દેવ;	
શાલિ દાલિ ધૃત છાંડી રાગ,	ધર્મસ	તણી	સી	દેવ. ૧૯
મોતાનુ ચન પાંન તજી નઈ,	વિરહી	નઈ	કુંજી	ધાવધ;
મણિ મુક્તાશ્લ હાર તજીકો,	કાકરડા	૧કો	ધાલધ.	૨૦
ગંગા નીર તજી કો રાગ,	વંદું	નીર	કાં	પીજઈ;
ઉંચ પુરુષની સંગતિ મુંકી,	નીચ	તણી	કાં	કીજઈ. ૨૧
તરુઅર અંબ તણાં ફલ મુંકી,	આક	તણાં	કુંજી	લાવધ;
શીલવતીનું સંગ તજીકો,	ગણિકા	નઈ	ધરિ	જાવધ. ૨૨
અસ્વ અતોપમ આધો ઠેલી,	રાસભ	કોઇ	પલહાંજી;	
સૈવ રધર્મ તજી કો રાગ,	જૈન	રધર્મ	કો	આણઈ. ૨૩

૧ ધરિ લાવધ. ૨ દેવ. ૩ બિંબ ધરિ.

ફહા.

જૈન ધર્મ જન બિંબ નઈ, બિહુંકરિ આધા ઠેલિ;
હરિહર વિપ્રા ગંગાજલ, શૈવ ધર્મ મ મેહેલિ. ૨૪

હાલ.

રાગ-ધન્યાસી-દેખો પુણ્ય પ્રધાન-એ-દેસી.

કહિઉં ન માનઈ રાય, તવ દેવા પ્રરતગિ થાય;
હરિ, હર, અહ્લા જેહ, ત્રાહે મુખિ તે બોલીઆએ. ૨૫

સાંભલિ કુંભરનિરંદ, પૂરવ ધર્મ ન છંડીએ;
જગમાં તત્વ વિચાર, હરિ હર અહ્લા જાહવીએ. ૨૬

પ્રીત બાંધછ જવ દેવ, પિતરીઆ સાતછ આવીઆએ;
મુખિ કહઈ કુંભરનિરંદ, અવર ધર્મ તું મમ કરઈ એ. ૨૭

દુર્ગતિથી ઉધાર, એણુધ ધર્મ અહનઘ થયોએ;
મ કરિસ બીજે એય, જો હુધ અહ કુણ તણો એ. ૨૮

અમું કહી કુલ સાત, દેવ સંઘાતિ ઉત્પત્યા એ;
ભૂપ તણુઈ ચિંતાય, તેડયો ઉદયન વાંણીઓ એ. ૨૯

ફહા.

તેડયો ઉદયન વાંણીઓ, કહી તસ પૂર્વ કથાય;
મંત્રી કહછ ચિંતા કરી, જો સિરિ મુનિવર રાય. ૩૦

જઘ જણાવ્યું સુરિનઈ, ભાખ્યો સહુ અવદાત
મુનિવર કહછ ઈહાં આણુયો, જવ હુધ પ્રભાત. ૩૧

ઠાલ.

રાગ મહાર. ચતુર ચંદ્રાનની ગો દેસી.

હંગીઓ સુર સોહામણો, હુલિં ૧તવ પ્રભાતરે;
 ઉદયન કુંભરનિરંદસું, નિજ ગુર કનકાળ જનતરે. ૩૨
 કુંભરનિરંદહ કેસરી, જોહવો ગગનિ દિણુંદરે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્થો, રજાણે પુનિમ ચંદરે-કું. ૩૩
 ગુર વંદન કરી નૃપ ઠવઠ, સુંણુઠ ધર્મ કથાયરે;
 મુનિ કરઠ પવનની સાધના, રિઝવવા નિજ રાયરે-કું. ૩૪
 ગાદી સાત આસણુ તલઠ, બધહો તિહાં ઋષિરાયરે;
 ગુર થયા અંતરીક આસણુઈ, નૃપનઈ કૌતુગ થાયરે-કું. ૩૫
 મધૂર વચન દીઈ દેસના, કરજો જીવ દયાયરે;
 જંતુ હરે નૃપ પરતણા, સુખી તે નવિ થાયરે-કું, ૩૬
 દેવ અસ્થોઅ આરાધીઈ, નહીં કાંમ કપાયરે;
 ગુર નિગ્રંથ નઈ સેવીએ, જીમ ભવનાં દૂખ જાયરે-કું. ૩૭
 કુગુર, કુદેવ, કુધમનો, નવિ કીજઈ સંગરે;
 મુરખિ માંનીએ કિમ તરઈ, જોહનઠ એહસું રંગરે-કું. ૩૮

કવિત.

દેખ્યા દેવ અનેક, સોય પણિ લંપટ લોભી;
 હાથિ કરઠ હથિઆર, સુભટનઈ હણુઠ સુખોભી;
 રગત મંસનો આહાર, ભોગ ભઈસાનો માગઠ;
 દેખીયેખી કૃપિ પડઠ, પુરૂષ જે પાએ લાગઈ;

તત્વ વાત ખુઝાઈ નહીં, દેવ સહુકો કહઈ; હેમ કહઈરે મુરખિ ઘણા, દેવ ન કો સાચો ૧૯૬ ૩૯
 આક, ધતૂરીઓ, અગથીઓ, પૂજ પાતરી ચઢાવઈ;
 રૂંડમાલા ગલમાંહિં, ધસ તવ ખુસીઉ થાવઈ;
 ઝહિ પોટલા રાખ, બધલ એક ખાંડો બાંડઉ;
 ધરિ ધરિ માંગે ભીખ, કહું દેવ કંઈ ગાંડો ?;
 ભોલો ભોલો સહુકો કહઈ, ભોલો તે સાચે સહી;
 હેમ કહઈ નઈ દેવ, દેવપણું ચાલ્યું વહી. ૪૦

વ્યાધ્યર્થ પાથરઈ, હાથિં ડમર વગ્નવઈ;
 આગઈ રૂપ અપાર, ઉર ભભૂત લગાવઈ;
 પૂરઈ સીંગી નાદ, સીસ બહુ જટા વધારઈ;
 મસ્તકિ રાખે ગંગ, ધ્યાન ચિત્ત ઉનસું લાવે;
 નામ ધરાવે દેવતા, કરણિતા એહવિ કરઈ;
 હેમ કહઈ એ દેવ નઈ, પૂજત બહી કહો કિમ તરઈ. ૪૧

ધસ ન પૂજ્યો દેવ, ભીખ રજેશુધ ધરિ ધરિ માગી;
 જોર આગઈ નાચિ, હુઆ સો બડા અભાગી;
 અરીમ ઓર વઢનાગ, ભંગ બહુ ખાવઈ ભંગી;
 જોગી કહાવઈ આપ, પૂજવઈ લોક કુલિંગી;
 કાંમ જલાયા જાગી કહઈ, ત્રિયા વિના નહીં એકલો;
 હેમ કહઈ ઈરે નૃપતિ, ઇશ્વર દેવ તે નહીં ભલો. ૪૨

હૃદા.

ભલો નહીં એ દેવતા, તારઈ નહીં નૃપ તોય;
 અગનિ હરિજઈ અંધિકા, જગમાં જૂઠું જોય. ૪૩

વિવિધ પ્રકારનાં પૂતલાં, નામ ધરાવઘ દેવ;
શુભવિભુ ગહેલા માનવી, સું કરતા તસ સેવ. ૪૪

કવિત.

દેવ અગનને ધસ હરિ ઉચ્છંગે નારી,
ઉમથા ધચ્છે મંસ હાથિ ખડગ મુખિ મારી;
પાણી તીરથ જનસ અજ્ઞમાર તેજ ધર્મ;
શુર સંયોગી જનસ નામ કહાવે જ્ઞહ;
પાત્ર કાગાપુંછ પૂજે સિસ નમાવે સાપને;
મુનિ હેમકહેરે નરપતિ કેહિપરિ તારે આપને.

ફહા.

તારઈ નહીં નર તિહાં લગઈ, ન કરમ તત્ત્વ વિચાર;
સુહ દેવ ગૂર ધર્મ વિણ, કો નવિ પામઘ પાર. ૪૫
રાગ રહિત તે દેવતા, અપરિચી શુર સાર;
અહુ દયા જનસ ધર્મમાં, એ ત્રિણુષ્ઠ તત્ત્વ અપાર. ૪૬
એણે વચને નૃપ હરખીડ, રંછ રાજ સભાધ;
શુર વ્યાખ્યાન કરી તિહાં, વેગઈ તેડયો રાય. ૪૭

ઢાલ.

પટાઉની-રાગ ગોડી.

રામ તણુઈ તેડી કરીરે, શુર અધસઘ નિજ ધ્યાન;
ચક્રવીસ તીર્થકર રે, નૃપ દેખઈ સોવન વાંનરે;
તેતો ઉંચા મેર સમાન રે, હેમમુનિ નમોરે. ૪૮
સુંણુઈ ઘંટાનાદ સુંકાનિ રે, મુનિ અધડો જીહાં ધ્યાનરે;
શ્રી જન પૂજા કારણુઈ રે, નૃપનાં કુલ એકવીસ;
ચંદન ચરચઘ પાઉલઘ રે.—હેં ૪૯

જન નઇ નામઇ સીસરે, મુંખિ દેતા(અતિ) આસીસ રે;
નૃપ! જીવયો કોડિ વરીસરે, કઈ શુદ્ધ ધર્મની આસ રે; *

જન નાંમિં હુઇ જગીસરે.—હે૦ ૫૦

નરગ થકી અહો નીકલ્યારે, શ્રી જન ધર્મ પસાય;
વારછુ મોટા રાયરે, તાહરા પુરવજ સુખીયા થાયરે.

તેતો જૈન ધર્મ મહેમાયરે હે૦ ૫૧

ચઉવિસે જિન પ્રતિમારે, ખોલે મધુરી વાણી;
જૈન ધર્મ નઈ જે તજરે, ખીજઇ ધર્મિ જામરે,

તે લહઇચ્ચઈ યોગતિ ખાંણિરે હે૦ ૫૨

તેહનઈઆભવિપરભવિ હાંણીરે, ભજ જૈન ધર્મ ચિંતિ આંણી.
રાજ મનિ હરખ્યો ધણુરે, લાગો ગુર નઇ પાય,

શુભમતિ સાચી આંણીરે,—હે૦ ૫૩

પારવ્રત મુઝ આપીઈ રે, ઇમ ખુઝયો નરવર રાયરે,
સહુ કુમતિ કદાગ્રહ જાયરે, હવઈ મતિ મયલી નવિ થાયરે,

વ્રત ધર્મ દિઈ મુનિરાયરે, હે૦ ૫૪

ફહા.

દાંન શીલ તપ ભાવના, નૃપ આદરતો જોય;
શ્રી ગુર વચન સુંણી કરી, ધર્મ વાસીત હોય. ૫૫

એક દિવસ વ્યાખ્યાનમાં, ચાલ્યો વ્રત વિચાર;
શુદ્ધો આવક તે કહું, જે પાલઇ વ્રત પાર. ૫૬

કુમારપાલ નઈ ગુર કહિ, ત્રિક અંગિં વ્રત પાર;
સમકિત સુધું આરાધીઈ, આવકનાં વ્રત પાર. ૫૭

હાલ.

પ્રણમું તુલ્લ સીમંધરું એ દેશી.

પહઠલું વ્રત ઇમિ પાલીઠળ, તસનો ન કીજઈરે ધાત;
 આરંભઈ જયણા કહીઠળ, ઇમિ બોલ્યા જગનાથ. ૫૮
 સુંણો નૃપ ધર્મ દયાઈરે હોય, આંકણી;
 દયા વિના ન વસીઠળ, મૃગતિ પહોતા ન કોય-સું. ૫૯
 કૃમીવાલાદિક કીડલાંઠળ, કાયા જીવ અનેક;
 અનુકંપાઈ કાઢતાંઠળ, દોષ ન લાગઈ રેખ-સું. ૬૦
 જીવ દયા જીગિ પાલતાંઠળ, છુટો ગજ અવતાર;
 પર ભવિ નર ભવ રાજ્યાંઠળ, થયો તે મેઘકુંભાર. ૬૧
 પરદેહી નઈ પીડતાંઠળ, આપ સુખી કિમ થાય;
 જીવ કાલકસૂર મારતોઠળ, સત્તમ નરગિ જાય-સું. ૬૨
 બિજું વ્રત ઇમ પાલીઠળ, મૃપા મ બોલેરે વાય;
 નારદ સરગિ સંચર્યોઠળ, જે મુખિ બોલ્યો સાચ-સું. ૬૩
 કુંભરનિરંદહ સાંભલોઠળ, મૃપા સમું નહી પાપ;
 ડચેબો પર્વતરાય વસુઠળ, પાંખ્યો સોય સંતાપ-સું. ૬૪
 શેઠ પુત્ર નઈ કારણિંઠળ, ભાખી કૂડીરે સાખ;
 પતિ બોઈ પાણી ગયુંરે, જે ઉપરાજ્યું લાંખ-સું. ૬૫
 ત્રિજું વ્રત ઇમ પાલઈઠળ, જીમ આવક જીનદાસ;
 સોવન કઢા સહઈઠળ લહીઠળ, તસ્કર ભયા નિરાસ-સું. ૬૬
 અથવા વંચક શેઠનઈઠળ, સુંણ્યો સોય કથાય;
 જસ અપજસ તે પાંખીઉઠળ, સુંણિ પૃથ્વીના રાય-સું. ૬૭

ધહ લોકઈ દુખ પાંમસઈ, જે ૧ હરસ્યઈ પર ધન;
 લોકખર નગિ ચોરટોઈ, કિમ દુખ પાંમ્યો તન-સુ. ૬૮
 ચઉથું વ્રત ઈમ પાલીઈ, જીમ કપ્પાડીરે પુરુષ;
 ચંદ્ર જોઈ ચિત્ત વાલીઈ, પાંમ્યો સુખ અતિ સરસ-સુ. ૬૯
 હેમ કહઈ સૂખ તે લહઈ, જે નગિ પાલઈરે શીલ;
 વંકચૂલ તણીપરિં; તે નર પાનઈ લીલ-સુ. ૭૦
 વિપય વિડખ્યો રાવણોઈ; ખોયા વસા નરવીસ;
 ખોયું રાજ લંકાતણુઈ, ખોયાં સધલાં રીસ-સુ. ૭૧
 પંચમ વ્રત ઈમ પાલતાંઈ, જીમ પેથડદેરે શાહ;
 માલવ દેસ મંત્રી થયોઈ, લોભિં ન પડ્યો ત્યાંહ-સુ. ૭૨
 હેમ કહઈ નૃપ સાંભલોઈ, ધન સંચિઈ દુખ હોઈ;
 મમ્મણુ નંદિ નઈ સાગરાંઈ, કિમ દુખ પાંમ્યા સોય-સુ. ૭૩
 છઠું વ્રત ઈમ પાલીઈ, દસિનું કીજઈરે માંન;
 કાકજંઘ રાગ મિલ્યોઈ, રાખ્યું ચોખું ધ્યાન-સુ. ૭૪
 માંન વડે દુખ પાંમીઓઈ, દેખો કોણીરે રાય;
 ગુફા ખારણુઈ તે બલ્યોઈ, છડી નરગિ : જાંય-સુ. ૭૫
 સત્તામ વ્રત ઈમ પાલીઈ, જીમ નગિ રાજીરે ધર્મ;
 પુરવભવિં રોગી હોતોઈ. અગડ લેઈ દહઈ કર્મ-સુ. ૭૬
 યુગલ હુઆં જો નારકીઈ, કરતા ભખ્ય અભખ્ય;
 મુંજ પડ્યો ગુરઈ બહુઈ, વારઈ પોતઈ રાખ્ય-સુ. ૭૭
 અનરથડંડ તે ટાલીઈ, રાખો રસનારે રસાહ;
 સૂરસેન મહાસેનઈ, સૂણ્યો પુર્વ કથાય-સુ. ૭૮

કઠિણુવચન મુખિં ખોલતાંજ, મહસેન જીભધરે રોગ;
મધુરવચન મુખિ ભાખતાંજ, સૂરસેન શુભ ભોગ-સુ. ૭૯

નુંમું વ્રત ઇંમ પાલતાંજ, સામાયક વ્રત સાર;
પરભવિ દૂખણી ડોકરીજ, નૃપ કુંભર નિરધાર-સુ. ૮૦

સામાયક વ્રત ખીજથીજ, પસર્યું પુણ્ય અપાર;
સંયમ લેઈ મુગતિં ગઈજ, છુટી સ્ત્રી અવતાર-સુ. ૮૧

સામાયક વ્રત નંદતાંજ, પાંખ્યો ગજ અવતાર;
મુધનશેઠ વિવહારીઓજ, મિથ્યા ધર્મ અસાર-સુ. ૮૨

દેસાવગાસિં વ્રત ભલુંજ, પાલધ તે જગિ સાર;
સુમિત્ર રહ્યા જગિ જીવતોજ, ફલીઉં વ્રત અપાર-સુ. ૮૩

પ્રતિહારઈ દૂખ પાંખીઉંજ, જો નહી વ્રત પચખાણ;
સુમિત્ર ઠામિ તે મુઓજ, ખિણમાં ખોયા પ્રાણ-સુ. ૮૪

પૈષધવ્રત અગ્યારમુંજ, પાલધ સાગરચંદ;
નભસેન સરિ ખાંલતાજ, હમડમ અતિ આણુંદ-સુ. ૮૫

આવકચૂલણી પિતા કહિઓજ, પૌષધ વત નો ધાર;
અલ્પ દોષ દૂખણી કહીજ, લિઈ આલોચણુ સાર-સુ. ૮૬

વ્રત વિના દુખ પાંખીઉંજ, શ્રેણિક નહીં પચખાણ;
પૌષધ એક અગિં નહીંજ, તેણુમ સુખ ન લલક ધ્રાણુ-સુ. ૮૭

પ્યારમું વ્રત ઇંમ પાલીધજ, કીજમ અતિથિ સંવિભાગ;
ધનશેઠ સુખીઓ થયોજ, મુગતિં પાંખ્યો ભાગ-સુ. ૮૮

નર સંગમ ગોવાલીઓજ, દીધું મુનિવર દાન;
શાલિભદ્ર નર તે થયોજ, પાંખ્યો બહુજ નિધાન-સુ. ૮૯

દાન તણે ગુણે એવલીજી, સુખ પાંખો નયસાર;
 પરભવિ અરિહાં તે થયોજી, પાંખો ભવ જલ પાર-સુ. ૯૦
 પ્રેમઈ ધૃત વિહરાવીઉંજી, ધન ધન તે દાતાર;
 ઋષભતણે જીવ તે હવોજી, મિથ્યાત્વી ધનસાર-સુ. ૯૧
 દિધા વિના નવિ પાંખીઉજી, જીમ દુમક અવતાર;
 વાસી રાજગૃહી તણેજી, ભમતાં ન લહ્યા આહાર-સુ. ૯૨

ફહા.

એણુધ દ્રષ્ટાંતઈ જાણુયો, ધન સંચીઈ દુખ હોય;
 દીધા વિન નવિ પાંખીઈ, હૃદય વિચારી જોય. ૯૩

ચક્રિપદ.

પુણ્ય વિના નવિ પાંખઈ કોઈ, નર ! દીધાનું ફલ તું જોય;
 એક નર બધ સધ પાલખી, એક ઉપાડી થાઈ દૂખી. ૯૪
 એકનઈ હાથી હયવર હારિ; એકનઈ એક એક છાલું આરિ;
 એક નરનઈ મંદિર માલીઆ, એક ઝુંપડીઈ સો જાલીઆ. ૯૫
 એકનઈ નારી દીસઈ ઘણી, એક નર નારી વિના રેવણી;
 એક નર ભોજન અમૃત આહાર, એકનઈ ઘઈસિ તણો વિચાર. ૯૬
 એકનઈ પલંગ પછેડી પાટ, એકનઈ ન મલઈ ત્રુટી ખાટ;
 એકનઈ પહધરણિ પટોલાં, એક નરનઈ ન મલઈ કાંમલા. ૯૭
 એક નારી ગલિ મોતી હાર, એકનઈ ચીડીયા નહીં નિરધાર;
 દીધાના ફલ જોયો વલી, મૂલદેવ ધરિ સંપદ મિલી. ૯૮
 એક રાજ એક મૂલી વહઈ, દત્ત વિહુણાં ઈમ(સુખ)દુખ સહઈ;
 પગિ દાઝઈ નઈ માંધઈ બલઈ, રાતિ દિવસ પર મંદિર રલઈ. ૯૯

દ્વિતીયા.

પુણ્ય વિના પર ધરિ રસે,	દત્ત વિના દુષ્પ હોય;	
તેણુઘ કારણિ નર સાંભલો,	કૃપી મ થાર્યો કોય.	૧૦૦
કૃપી તો ધન મેલીઘ,	જો કલિ મરણુ ન હોય;	
લખમી બાંધી પોટલઘ,	સરગે ન પુહુતો કોય.	૧
કાયર ખાંડું કૃપણુ ધન,	કુડુઆંઈ લીંબ ફલાઈ;	
વાંઝિ અચ્ચો નઈ રાંન કૂઓ,	એ પંચ ઝૂરી મૂઆંઈ.	૨
કૃપી ધરિ માંગણુ ગયો,	જાંણું આવી ધાડિ;	
ખીલકઘ નિર્ણુ નાસંતા,	મુઠું તે માંયું ફાડી.	૩
યાચક જન કીર્તિ કરઈ,	કિરપી વાગઈ બાંણુ;	
હાકઘ તિહાં હેમતિ હુઘ,	આસણુ ગયા પરાંણુ.	૪
વાંઝિણી પુત્ર પ્રસવઈ નહીં,	સાંઠ સરઈ નહીં નાથ;	
તિમ કિરપી અવતારમાં,	ઉંચો ન કરઈ હાથ.	૫
કરપી કાં તું જનમીઓ,	જણ્યો તો જીઓ કાંય;	
કુલ કીરતિ કડકા કરી,	મુઓ સો જીવંતાય.	૬
તુરી પલાણુતાં પરખીઘ,	અચ્ચી પરખીઘ અનાથી;	
જનતિ જીલ પરખીઘ,	કૃપી જોલ સુ સાત.	૭

ચતુર્થા.

ધરિ આવઈકો રેખખ્યત ભાટ,	તવ તેહનઈ દેખાડઈ હાટ;	
હાટિઈ આવઈ રેખખ્યત ભાટ,	તવ તસ ધરિ દેખાડઈ સોય.	૮
પર ધરિ પ્રીસણુ ધૂલે હાથ,	પુણ્યતણી તે ભાંજઈ વાત;	
ભોગલ ભીડી દિઘ ખારણું,	ધરિ લાવઈ ભુડું સાલણું.	૯

બધડો વાત કરઇ દુલહી, સધલામાં ગુલધાંણી ગુલી;
સાત બોલઇ કૃપણ ઉલખાય, કવિઆંણુ કહઇ મમ દરિસણુ થાય. ૧૦

ફહા.

દરિસણુ ભુંડું કૃપણાં, ભુંડું તે કિરપી ધાંમ;
ભુંડું તે કિરપી આંગણું, જહાં પુણ્યનું નહીં નાંમ. ૧૧

ચઉપધ.

પુણ્યનું નામ ન દીસઇ કિહાં, કરપી નરના પગલાં જહાં;
પેટ ભરી નવિ ખાઇ પ્રાંહિં, દુબલ માણસ તસ ધરિમાંહિં. ૧૨

કિરપીધરિ નિજ નારી ખડી, જાણે બલ વિહુણી બોકડી;
અજ તે, ૧ લુંડણિ સરીખીહોઇ, લુંડણિ ૩૫ બિલાડી જોય. ૧૩

માંજરી મૂષક પ્રમાંણ, ઉંદર કાય ગરોલી જાંણી;
કિરપી ધરિ ગરોલી અસી, ભૂખી ભમરી હુઇ જસી. ૧૪

ભમરી માખી નઈ અનુસારિ, માંખી માંકણુ જસી વિચાર;
માંકણુ જુઅ સરીખો હોઇ, છપગી લીખ સરીખી રજોઇ. ૧૫

એ કિરપી ધરિ ચરિત્ર વિચાર, ઝકૂપણપણું મુકો નરનારિ;
દાતા ગુણુ આણો બલ સહુ, દાનિઈ પદવી પાંમ્યાં બહુ. ૧૬

હાલ.

આવઇ આવઇ ઋપભનો પુત્ર-એ દેસી.

દાનિંઇ નવ નિધિ પાંમઇએ, રાજ ઋધિ સુખભોગ તો;

દાન વખાણીઇએ-

દાનિં ૩૫ સોહાંમણો એ, દાનિં સકલ સંયોગતો-દાં. ૧૭

બધકા વાત કરઇ દુલલી. મુનિવર તણોરે વલી દસ પ્રકાર તો;
સાત બોલઈ કૃપણ ઉઘખાડું, અંગિ ધરોરે નૃપ વ્રત જો બારતો-બુ. ૨૭

હૃદય

દરિસણુ ભુંડું, નૃપ હરખીઉ, અંગિધ ધરઇ વ્રત બાર;
ભુંડું તે કિરપી ર્યું આરાધતું ચૂકઈ નહીં નીરખાર. ૨૮

મુનિ હેમસુરિંદ મુખિ, નૃપ કીધૂં પચ્ચખાણુ;
પ પરમાણ્વિઈ જો લિખ્યાં, તે સધલું પરમાણુ. ૨૯

પુણ્યનું નં બરીતણિ તત્વ આરાહીઇ. શ્રીદેવ ગુર નઇ ધર્મ;
મકિત સુંઘું રાખીઇ, જીમલહીઇ શિવ સમ્મ. ૩૦

કિરપીધર્મિ અન્ન તે શ્રી અરિહંત જઇ, દોષ અદારઇ દૂરિ;
ધેહું પ્રકારઇ સદહધતાં, અષ્ટ કર્મ કરઈ ચૂર. ૩૧

માંખરી કિરપી ધાંમિધ જિન પહંધલું નમું, ભાવ જિના ભગવંત;
અ જિન ચક્રથી થાપના, સહું સેવું એક ચિત. ૩૨

માંકણુ બ્લખધિ અઠયાવિસનો ધણી, વાંણી ગુણ પાંત્રિસ;
એ કિરપી સમોસરણિ બધકા પ્રભુ, જગત નમાવઇ સીસ. ૩૩

દાતા શુ અતિશય ચક્રીસ જીન તણાં, રંગિ દિધ ઉપદેશ;
વયર વિરોધ સમાવતા, ટાલઇ રસયલ કિલેશ. ૩૪

અરિહંત અસ્થો નમું, ગુર વંડું નિગ્રંથ;
જત્રીસઈ શોભતા, મુનિવર ઝંજે માહંત. ૩૫

ધાંમિય ધંદ્રી વસિ કરઇ, નવ વિધ બંલ સાર;
ધાંમિયાર કષાય પરિહરઇ, મહાવ્રત પંચ ધાર. ૩૬

એ ચ્યારમ મિથ્યાંતજ હોઈ, મિથ્યા ધર્મ મ કર્યો કોઈ;
મિથ્યા ધર્મ કરતાં વલી, મુગિત નારી ન લહઈ નિર્મલી. ૪૭

એણે ભેદે સમકિત ઉચરી, બાર વ્રતની ટીપજ કરી;
વ્રત બાર કહું તુલ દિરી, સુંદર્યો સહ ચિત્ત ચોખું કરી. ૪૮

પહંપજું વ્રત તે પ્રાણાતિપાત, ત્રસ જીવની ન કરું ધાત;
આરંભઈ તો જયણા કહી, પ્રથમ વ્રત ઈમિ પાલું સહી. ૪૯

કૃત્તિવાલાદિક કીડા જેહ, શરીરમાથી કાઢઈ તેહ;
આપમ અર્થ અનુકંપા જેહ, કરું ઉપગાર મનિ રજાંણીતેહ. ૫૦

પાંચ અતિ ચાર દૂરિ ઠકરીઉં, જાને ચાલમતો સહી પરિહર;
વાર વસઈ રીસઈ ધા કર્યો, ગાઢઈ અંધનઈ પસુ આદર્યો. ૫૧

અતિધણો જે ભારજ ભર્યો, કુર્ણું કંબલ જે છેદન કર્યો;
ભાત પાંણીનો કહીઉં વિછેદ, પતેહનઈ ઉપજઈ અધિકો છેદ. ૫૨

દૂહા.

ખેદ ન ઉપાઈ વલી, જામ કહઈ શ્રી જીનરાજ;
જીવ દયાનઈ કારણિં, ગુર કહઈ એક કથાય. ૫૩

અઉપમ.

ગુર માંડી કહઈ એક કથાય, અમરપુરિ સુગ્રીવહ રાય;
વિમલા તસ પરરાંણી સાર, અમરસિંધ કુખિ અવતાર. ૫૪
શુભ લગનિ તે જાયો પુત્ર, વાધ્યું પિતાતણું ધરસૂત્ર;
અનુક્રમિં ચોવન વય હુઓ, રમતાં રાય રેવાડી ગયો. ૫૫

૧ આપ અર્થે અનુકંપા કાજે. ૨ દાઝે. ૩ પરિહર. ૪ એ નિશ્ચયે મનમાંહિ કરે. ૫ તેહને ઉપાયો અહુ ખેદ. ૬ ભાખે.

દીઠો છાગ એક બાંભણ હાથિ, તે ત્રાડી બોલ્યો બહુભાતિ;
 ૧અમરસિંધઈ તેડ્યો તેહ, કુંણ અરથઈ લેઈ જાઈ એહ. ૫૬
 તવ બોલ્યો બાંભણ ડોકરો, મઈતા યગન આરંભ્યો ખરો,
 તેણુઈ કારણિ મારી બોકરો, અમરપુરી સુર થાસઈ વડો. ૫૭
 મુઝનઈ પુણ્યથાસઈ અતિધણું, કહિઉં ન જાઈ ૨પુણ્ય તસતાણું;
 તેણુઈ કારણિ મઈ માંડ્યો યાગ, એ પણિ મુખીઓ થાસઈ છાગ. ૫૮
 અમરસિંહ કહી મ ક્રિ કર્મ, જીવ હણતાં નો હોઈ ધર્મ;
 અગનિમાંહિ કો નાંખઈ ત્રિણ, વિશ્વાનર વાધઈ બહુ વર્ણ. ૫૯
 લોહીઈ ખરડ્યા જીવ કર પાય, તે રંગતી ઉજલ કિમ થાય;
 સમુદ્ર મધ્ય કો નાંખઈ ખાર, સહી નવિ મીઠો હુઈ લગાર. ૬૦
 પાપિં જીવ સંસારઈ દિરઈ, પાપ કરઈ જીવ કેદીપરિ તરઈ;
 જીવ હણતાં જો હુઈ ધર્મ, તો પાતકનું કેહું કર્મ. ૬૧
 જૂઠું બોલઈ જો જ્યાર, તો કુંણ પાપિં હુઈ અસાર;
 ચોરી કરતો મુખીઓ થાય, તો કુંણ પાપિંઈ દુખ સહઈ કાય. ૬૨
 પરસ્ત્રી ગમનિંઈ કીર્તિ દિરઈ, કુંણ પાપિં અપજસ વિસ્તરઈ;
 જીવ હણતાં જો મુખ હોઈ, તો દુખીઉ નવિ દીસઈ કોઈ ૬૩
 ઈમ ઉપદેશ દિધ નપ જસઈ, એક મુનિવર તિહાંઆળ્યો તસઈ;
 નપ પૂછઈ કહો વૃક્ષ ઋષિરાય, જીવ હણિઈ કો મુખીઓ થાય. ૬૪
 તવ ઉપદેશ દિધ ઋષિરાય, જહઈ ભખતો ન માતો થાય;
 કાલવઈ પછડો જો નવિ કલઈ, અગનિકુંડમાંહિ નવિ બલઈ. ૬૫
 નીલ કુંડમાં કીજઈ વાસ, જો નવિ લાગઈ કાલો પાસ;
 બાલઈ આંખિ ખણીઅતિધણું, તે જન ત્રુટઈ લોચનતાણું. ૬૬

સીંહ સાથિં જુઝઘ ૧ મૃગલો, સાપણિ સરિ નાયઘ સૂડલો; ૬૭
 કંટક સેજેં જો ઉંધાય, તો જીવ હણુતો સુખીઓ થાય. ૬૭
 મ હંણીસ પ્રાણી મ કરીસ પાપ, આગઘ એ તુઝ બોકડ બાપ; ૬૮
 પૂર્વિ યગનં કર્યા એણે બહુ, તે અવદાત કહું તૂઝ સહુ. ૬૮
 સાહમું લલિત સરોવર જેહ, તુઝ તાતેં ખણાવ્યું તેહ; ૬૯
 કુંડ ખણી વૃક્ષ રોખો તાય, છાગતણાં તિહાં બાંધ્યા પાય. ૬૯
 તેણુધ પાપિં થયો એ છાગ, તઘં ગ્રહી આણ્યો કરવા યાગ; ૭૦
 પુર્વ કથા મુનિ ભાખઘ જસઘં, જાતિ સ્મરણુ લહધમ્બજ તસઘં. ૭૦
 વાત ન માંનઘ બાંભણુ અજાંણુ, તવ મુનિવર ભાખઘ ઇંધાણુ; ૭૧
 તુઝ ધરમાં ધન ડાટિઉં જેહ, જા દેખાડઈ બોકડ એહ. ૭૧
 લોભી બાંભ રહીઆત થયો, છાગ તણુધ ધરિ લઇ ગયો; ૭૨
 જાનિ બોકડો યુદ્ધિ અપાર, સોવન કદા દેખાડી સાર. ૭૨
 બાંભણુ સાચી માંતી વત, એહહી માહરો પુરવ તાત; ૭૩
 આવી મુનિનઈ લાગો પાય, સંયમ લેધનઘ મુગતિં જાય. ૭૩
 અણુસણુ તાંમ કરે બોકડો, દેવલોકિ હુઓ સુર વડો; ૭૪
 અમરસિંહ પુણ્ય પોતઘ ગ્રહી, આલ્યો તે પ્રદેશે વહી. ૭૪
 જોગી એક મિલ્યો સિદ્ધનાથ, કૂમરતણુ તેણેધ ઝાલ્યો હાથ; ૭૫
 કાઠી ખડગ મારેવા રહ્યો, છાગદેવ તવ પ્રગટ થયો. ૭૫
 તેણું યોગીતું કીધું કામ, કુંમરતણુધ રાખ્યો અભિરામ; ૭૬
 અતુકમિ તે પામ્યો રાજ, જીવદયા રકર્યો મહારાજ. ૭૬
 મેરૂપ્રભ હાથી અવતાર, શશો એક રાખ્યો નિરધાર; ૭૭
 પુણ્ય રૂપ દુલ્યો સહકાર, શ્રેણિક ધરિ થયો મેધ કુંમાર. ૭૭

આગળ હુઓ એક મેધરથ રાય, તેણુમ રાખી પારેવા કાય;
 દેવતાઈ તસ સાચો કહિઓ, થમ તીર્થ કર મુગતિ ગયો. ૭૮
 મુનિવર મેતારય મોટા કહ્યો, પરકાળ તેણુમ પરિસો સહ્યો;
 દયાવંત ૧૭૧ નેમકુંમાર, પ્રાણિ કાળ તજ્યો સંસાર. ૭૯
 તેણુમ કારણિ નૃપ કીજમ મયા, જૈન ધર્મમાં સાચી દયા;
 એણે વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, પાપી જન વાર્યા તિહાં સહુ. ૮૦
 આહેડી, માછી, ખાટકી, પાપ થતાં જોહના ધર થકી;
 તેડી તે રાખ્યા ચાકરી, જીવદયા તેણુમ આદરી. ૮૧
 નદી કૂપ સરોવર વાવ, તિહાં મેહલ્યાં ગલણાં બંધાય;
 અણુગલ પાણીનાં બહુ પાપ, સાંપિ શાસ્ત્રમ કહિઓ રવિચાર. ૮૨
 સાત ગાંમ બાલિમ સંતાપ, વરસ દિવસ માછીનું પાપ;
 અણુગલ પાણી એક દિન પીધ, એટલુ પાતિગ અંગિ લીધ. ૮૩
 તેણે કારણુ નૃપ વારે બહુ, પુરજન લોક તિહાં તેડ્યા સહુ;
 નૃપકહેં જન વંછઈ સુખ સોય, જીવ ધાત મમ કરજો કોય. ૮૪
 જીવદયા તે સાચો ધર્મ, કોય ન કરસ્યો પાતિગ કર્મ;
 રાખો જીવ પાલોજ અમારિ, પડો ફિરઈ નીત દેશ મઝારિ. ૮૫
 વાજ સુંદર લાખ અગ્યાર, ગાય ભેંસ અસીહઅ હજાર;
 એક સહનમ એકસો કરી, ગલ્યાં વારિ પીધ તે ફિરી. ૮૬
 અસી દયા વરતમ જગમાંહિં, જીવ ન મારઈ કો નર કિહાંધ;
 રાય તણા નર નિતિ ફિરમ, જીવ તણી તે રખ્યા કરમ. ૮૭
 એણુમ અવસરિ મેવાડહ દેશ, તિહાં એક નગરતણુમ નિવેસ;
 વસમ વિવહારી ગાંમ મઝારિ, માયું જૂઠુ ઘરની નારિ. ૮૮

નારિ ક્રીડી ક્રીડી વાત; ક્રીડી જૂ મારી તિહાં ધાત; ૧
 દાંક્યું ન રહય પાતિગ કર્મ, દાંક્યું ન રહય વલી અધર્મ, ૨૯
 દાંક્યો ન રહય કોઠ કપાય, લસણ ભખ્યું તે સહી ગંધાય; ૩૦
 દાંક્યું ન રહય મદિરાપાન, દાંક્યું ન રહય વલી વિજ્ઞાન. ૪૦
 અતીસાર વ્યસની નંઈ ચાડ, દાંક્યો ન રહય વલી લખાડ; ૪૧
 દાંક્યું અય રહય ન વિસરય, ખુણય ખેડો ખુખુ કરય. ૪૨
 અગિ અજરણ નાહનું જ્યાલ, છાનો નહીં બોલય તતકાલ; ૪૩
 દાંક્યું ન રહય પાતિક મંદ, વાત ગય જીહાં કુંભરનિરંદ. ૪૪
 કુંભારપાલ કોપિં ધડધડયો, જાણે અગનિ જ્યહુ ધૂત પડયો; ૪૫
 કુંણ પાપી જૂ મારય જેહ, બાંધી વેગઈ આણો તેહ. ૪૬
 ખીજી રાય દોડન્યા દાસ, બાંધી શાહ આણ્યો નૃપ પાસ; ૪૭
 કુંભારપાલઈ દીકો જસઈ, ધિગધિગ રાય કરય તિહાં તસઈ. ૪૮
 રે ? પાપી ? કિમ માર્યો જત, વણિગ તવ બોલ્યો દુર દાંત. ૪૯
 દોકટ કોધ કરસું રાય ? હણય સોય મુઝ કરડય ખાય. ૫૦
 રાય કહઈં તું કરડે હણયઈ, હું મારું અન્યા અવગુણુહ; ૫૧
 તો તુઝ મુઝ કેરો નહીં દોષ, પ્રાણી રતજી તું મ કરિસ રોષ. ૫૨
 તેડયા વેગઈ તિહાં તલાર, ઉતાવળા મ લાયો વાર; ૫૩
 આ વણિગ ના હણ્યો પ્રાણ, જીમ કો અવર ન ખડય આણ. ૫૪
 બાંધી શેઠ નઈ ચાલ્યા જસઈ, મંત્રી મહઈતા બોલ્યા તસઈ; ૫૫
 સ્વામી તું ક્રીડી નવિ હણય, નર મારેવું કિ મુખિ ભણય. ૫૬
 ભોમિં પડિઉં ધન કરનવિ કરય, તે નર ચેરી કેહીપરિ કરય; ૫૭
 નવ થોવન પરણી પરિહરય, તે નર પર મંદિર કિમ ફરય. ૫૮

લવણ શાકથી અલગો રસમ, કંદ મલ તે કંદીપરિ રસમ;
 જે નવિ દાવધ કીડી જત, તે કિમ માનવનઈ મારંત. ૧૦૦
 કૃપાવંત થાજે દીપતો, શેઠ તણુષ તે રાખ્યો જીવતો;
 અહુવિવહારી કહઈ મુખિજસઈ, કુંભારપાલ નૃપ બોલ્યો તસઈ. ૧
 મારંતો તો પાછે દિરમ, જે જીન મદિર બોલુ કરમ;
 વિવહારી નઈ જમ તિહાં કહ્યું, રાય વચન તેણુમ સદહ્ય. ૨
 મુક્યો વિવહારી ગયો ગામિ, લુવન કરાવ્યું તેણુમ કામિ;
 જીન મરતિ માંડી અભિરામ, જૂઠું વિહાર કરાવ્યું નામ. ૩

દહા.

શ્રીજીનલુવન કરાવીડં, છટો લસા આપ;
 કુંભારપાલનાં રાજમાં, કો ન કરમ વલી પાપ. ૪

હાલ.

અરણિ મુનિવર રાજ્યો-એ દેસી-રાગ-ધવિરાડી.

પાપ ન કરમ કો નગરમાં, ન કરમ જીવની ધાતરે;
 અતુકમિ તિહાં આવીઆ, પાપ દિવસ ન રાતરે.

પુરુષ.

નવરાતિ પર્વહ પ્રયલ જાણી, પૂજારા આવ્યા સહી;
 નર હાય જેડી, માંન બોડી, અર્ચક બોલમ ગહગહી;
 સ્વાંગી દેવ્યા ભોગ માંગમ, કૃતશ્વરી નામિ લહુ;
 મહીષ બોલકુ જેહ સખ્યા, તેહ તુલ માંડી કહુ. ૫

ઢાલ.

સાત સહાર્થ દિન સાતમેં, આઠમઠ આઠ સહારે;
નવમઠ દિન નવસઠ લહું, રાય વિમાસઠ (તું) કાંધરે;

ત્રુટક.

કાંધ વિમાસઠ કૂંમર ભૂપતિ, મહિપ મોટા આપીધ;
દેવી ભોજન ભોગ દેધ, રાજ અવિચલ થાપીધ;
અસ્થુ અરચકહિ તિહાં બોલ્યા, ભૂપ મનિ ભાવધ નહીં;
રાય ઉત્તર દિધ પાછો, ભરડકનધ પોને તહિં. ૬

ઢાલ.

કુમરનિરંદહ બોલીઓ, સુંણી ભરડા મુઝ વાતરે;
જૈન ધર્મ મુજ ચિત્ત વસ્યો, ન કર કીટક ધાતરે;

ત્રુટક.

ધાત ન કર જો કીટક, મહિપ મોટા કિમ દિહિં,
કાંધ ભરડા ! ભરમ ભૂલો, સમગ્ગવી પોતઠ હીલિં,
જો આહધ અગ્ન પાડા, જીવતાં તુલ દીજીધ;
સમગ્ગાવિ અરચક દેવી તાહરીઃ પ્રાંણવાત નવિ કીજીધ. ૭

ઢાલ.

મહીપ ન આપધ નરપતી, ખીજ દેવીઅ તાંમરે;
આવી વેગધ ઉતાવલી, જીહાં નૃપ શય્યા કાંમરે;

ત્રુટક.

હામ સુવા નૃપતિ કેરો, દેવી તિહાં બોલધ અરસી;
મહીપ માહરા આપિ રાગ, અવર વાત કહઈ કરસી;

જોડય ખીજસ તુલય દેધસ, માહરા મહીપ રહય કંઠી;
 અનેક રાંગુ ધહાં હુઆ, પૂજા કો ભાંજય નહીં. ૮
 ઠાલ.

વિનય કરી નૃપ જોલીઓ, સાંભલિ નગરીની દેવીરે;
 ભોજન ભક્તિ તુલ પ્રાદુ કરે, પ્રાદુ સાકર સેવરે;
 ટુટકે.

સેવ સાકર તુલો લીજય, પ્રાણુયાત ન શીજય;
 ધર્મ જાણી પશુઅ પાડા, મારેવા કિમ દીજય;
 જીવતા જો તુલો રાખો, મહીપ તુલ આપું સહી;
 મારવાં મુઝનીમ દેવ્યા, જીવ જત કશા કહી;
 ઠાલ.

કોપી તાંમુ દેવાંગના, પરિસો કોધો પ્રતિકૂલરે;
 નયન કરી તિહાં રાતડા, મસ્તગ માર્યુ ત્રિશૂલરે;
 ટુટકે.

ત્રિશૂલ માર્યુ જામ મસ્તગ, તાંમ નૃપ કોઠી થયો;
 અગિ વેદન વેગ વાધી, દેહ વાંત સધલો ગયો;
 નૃપ મનિ થયો અખો; દેહચિંતા નવિ કરય;
 જૈન ધર્મ હું નવો પામ્યો, રખે અપજસ વિસ્તરય. ૧૦

ઠાલ.

ચિંતાનુર નૃપ તિહાં થઈ, ઉદયન નેડીક તાંમરે;
 ભૂપ કહય સુણો જાંધવા, જો તું દેવીનું કાંમ;

ત્રુટક.

કાંમ જો તું દેવી કેરું, ત્રિશૂલ તાકી મારીધું;
 અંગિ વેદન કાય કોઢી, અનધ શીશ વડારીધું;
 તેહ ચિંતા નહીં મંત્રી, ચિંતા મુઝ ધર્મજ તણી;
 રખે દેશે વાત વાગધ, પતિ જામ સો આપણી. ૧૧

ઢાલ.

મંત્રી તાંમ રવિચારીધું, આવ્યા શ્રી ગુર પાસરે;
 વાત સકલરે માંડી કહી, ગુર બોલ્યા ઉલાસરે;

ત્રુટક.

ઉલાસ આંણી ગુર બોલ્યા, ચિંતા મંત્રી મમ કરો;
 મંત્ર જલ આ તુહો લેઈ, નૃપ તણાં મુખમાં ધરો;
 સકલ અંગિ નીર છાંટો, પાસ નામ મનમાં જપો;
 કષ્ટ કોઢ જેણે દૂરિ રનાસે, પૂર્વે કર્મ તિહાં ખપો. ૧૨.

ઢાલ.

મંત્રી જલ લેઈ કરી, છાંટયું રાયતું અંગરે;
 વેદન રોગ દૂરિં ગયો, દેહ થમ કુંકુમ રંગરે;

ત્રુટક.

દેહ કુંકુમ રંગ જેહનો, ભૂપ મનિ ઉત્તર થયો;
 બહુ સેન લેઈ રાય ચઢીઓ, ગુર તણે પાસે ગયો;
 રહ્યો વાંદી જસિં ઉભો, નારિ એક રોતી સુણઈ;
 અતિ મધુર વચને રાય પૂછધ, હેમ સ્મરિ મુનિવર તણધ. ૧૩

ઢાલ.

ગુર જાંતી તિહાં બોલીઆ, સાંભલિ ચાલુક રાયરે;
જે તુહા રાતિ દેવાંગના, માર્યો મસ્તગ ધાયરે;

૩૧૦

ત્રુટક.

ધાય મસ્તગિ સખલ માર્યો, વેદન અંગિ વાધી ઘણું;
તેહ દેવી ઇહાં બાંધી, પાપ ભોગવે આપણું;
નૃપ કહઇ ગુર તુહો મુનિવર, દયા આણી છોડીઈ;
દેવાંગના દૂખ કાય દીજઇ, તરણ કાટ ન મોડીઈ. ૧૪

ઢાલ.

ગુર કહઇ નૃપ સુણિ રાજઆ, મુકંઠ મંસનો આહારરે;
હઠ ન કરઇ 'મુઝસુ' વલી, કરઈ વલી જીવની સારરે;

ત્રુટક.

સાર કરઈ જો જીવ કેરી, દેસ અદારમાંહિં ફરઇ;
જેહ છાંનો જીવ મારઈ, તેહનઇ પ્રગટ કરઇ;
તોહ દેવી એહ છૂટઈ, તિહાં લગી બાંધી રહઈ;
કુમારપાલ તિહાં વેગ ઉઠી, દેવી નઈ સુપરિં કહઈ. ૧૫

ઢાલ.

દેવી કહઇ સુણિ નરપતી, હું કહું મુખિ મારિરઇ;
દેશ અદારમાંહિં ફિરઇ, વરતાવું અમારિરઇ;

ત્રુટક.

અમારિ વરતી દેસમાંહિં, જીવ કો મરઇ નહીં;
જેહ પ્રાણી હણુઇ છાંનો, સીખ હું દેઉં તહીં;

સ્થો રાગ તસી પ્રગ્ન, દેવી પશિ તેહવી થય; -
હેમ વચને જે દેવી છુટી, દિરધ મહિઅલિ ગહગહી. ૧૬

હહા.

મહિઅલિ દેવિ નિત દિરધ, કરતી જીવજ સાર; -
શ્રી ગુરુ ચરણ પસાઉલે, વરત્યો જેજેકાર. ૧૭

તેજલો વાચાલડો, જેણુધ કુલિ એક ન હોય;
કંઠા હીણી વાડિ જીમ, રપગ ચંપઈ ઉસહુ કોય. ૧૮

એકજ સૂરજ ઉગીઓ, સુપુરૂપ હેમસુરિંદ; -
કુંમતિ તિમિરનઈ ટાલવા, જઉગ્યો પુનિમચંદ. ૧૯

ઋષભ કહે જન સો જસ્યો, સરગ મૃત્ય પાતાલિ; -
હેમસુરિંદહ સારિખા, દૂલહા દૂસમ કાલ. ૨૦

કલિકાલઈ નર પિ હવા, એકતો હેમસુરિંદ; -
ખીજો ઋપિરાગ કહો, મોટો કુંમરનિરંદ. ૨૧

કુંમારપાલથી ગુરુ વડો, જેણુધ પ્રતિબોધ્યો રાય; -
માછી મેહલ્યા વાગરી, કો જગિ જીવ ન સાહધ. ૨૨

આહેડી વનિ નવિ દિરધ, સુખે ચરઈ મૃગ, ગાય; -
માછી મીન ન પરમવધ, સુગુર હેમ પસાય. ૨૩

અન્ન મહીધી મહીધ ધાણા, વૃષભ તુરંગમ ગાય; -
પંખી કહધ પચિરંજીવ્યો, હેમસુરિ (મુનિ) રાય. ૨૪

સસલા સહેલા સૂકરા, હેમતણા ગુણ ગાય; -
જલચર થલચર પંખીઆ, પ્રણમઈ જંગગુરુ પાય. ૨૫

૧ તેહ. ૨ જેમ. ૩ જાણ. ૪ ઉદ્યો. ૫ સુરિંદહ
૬ મુનિવર.

- થલચર પસુઆં જન નામઈ, પંખી મુનિવર આણુ;
 નીરજવ નૃપનઈ નમઈ, ઐણુ રાખ્યા અત્ત ૧પરાણુ. ૨૬
 ઋષભદેવ આગઈ હવા, તિહાં તે કીઉ ઉપકાર;
 ગૂરુ ઉપદેશ દેઈ રહ્યા, રેરાય કરી અત્ત સાર. ૨૭
 અનેક પુરૂષ આગઈ હવા, અભયદાંત દાતાર;
 તે નર અહો દીકા નહીં, દીકો નૃપ નિરધાર. ૨૮
 કંઠાસાગર બહુ હવા, અરથો નહીં ઐણુ કાંમિ;
 પરતગિ દિઈ તે દેવતા, નૃપ આગ્યો અત્ત કાંમિ. ૨૯
 મેઘકુંભર આગે હવો, જંતુ ઉગાર્યો એક;
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, રાખ્યા જતુ અનેક. ૩૦
 વીર જિણુંદ જહાં વિચરતો, જીવ ન મરે તેણે કાંમિ;
 કુંભરનરંદ ઉગારતો, રાખ્યા જીવ અનેરઈ ગામિ. ૩૧
 એક દિવસ નેમઈ વલી, મુંકાવ્યા મૃગ બાલ;
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સદા કરઈ સંભાલ. ૩૨
 મેઘરથ રાઈ રાખ્યાઓ, એક પારેવો જંત;
 કુંભરનિરંદ સરીખા કિહાં, રાખ્યા જીવ અનંત. ૩૩
 અમરસિંધ આગઈ હવો, અજ એક ઉગારેસ;
 કુંભરનિરંદ જીવજ પડો, ફરઈ અહારજ દેસ. ૩૪
 હરિપલ માછી ઝમીનની, કરતો સાર સંભાલ,
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સકલ જંતુ પ્રતિપાલ. ૩૫
 તેણે કારણિ જલ જીવ કહઈ, આધિકો કુંભરનિરંદ;
 વનિ જાણુઈ મુનિહેમનઈ, ન લહું ઋષભજીણુંદ. ૩૬

થલચર કહે જનવર વડો, જેણે કલિઓ કરૂણા ધર્મ;
 પંખી કહ્યું મુઝ ગુરૂ વડો, જેણે સમઝાવ્યો મર્મ. ૩૭
 પંખી વાદજ ટાલવા, તિહાં બોલ્યો કવિરાજ;
 કરઈ કરાવઈ અનુમોદતાં, લાભ સરીખો થાય. ૩૮
 ૧આંખો રોખો તે ભક્ષો, સીચ્યો તે ગુણવંત;
 ફલહ ચખાવઈ તેહ ગુણી, ત્રિણ નર માહંત. ૩૯
 એણે વચને પંખી હસ્યા, લાગા કવિઅણ પાય;
 શ્રી જન હેમ નરપતિતાણા, નિત્ય પસુઆં ગુણ ગાય. ૪૦
 કીર્તિ જગમાં વિસ્તરી, કુમારપાલ ગુણવંત;
 અદાર દેસમાંહિ વલી, ન હણુઈ પ્રાણી જંત. ૪૧

ઢાલ.

પદ્મરથ રાય વીત શોકાપુરી રાજીઓ-એ દેશી-રાગ-મારૂણી.

જીવ ન મારે કોઈ વલી દેશ અદારમારે;
 વાધી પુણ્ય દયાય;
 જીવ જંત હણુઈ કો પરદેશમારે;
 તે દૂખ સખલુ રાય-ચડો નરપતીરે-આંકણી.
 કાસી દેસમાં વાણારસી નગરી ભલીરે;
 નૃપ પુગલ જયચંદ;
 જોયણ સાતસઈ રાજ્ય કરઈ નર ચિહ્ન પાંસેરે;
 જેહવો ગગનિ દિણંદ. ૩. ૪૨
 ચ્યાર સહઈ ગયવર ગાજઈ પ્યારણુધરે;
 સાદિ લાખ રસહાંણુ;

૨૩૨૩ લાખ જસ પાલા આગલિ હિલગૂરે,

ખાર ૨સત નિસાંણુ—૩.

૪૩

ગંગ જમુના (૩પિ) જોહને લાકડીરે;

તેણે પુગલ નાંમ,

નીર વિના નૃપતિ નવિ ચાલી શકધરે;

સેન સખલ અભિરામ—૩.

૪૪

તેણુમ રાજી નિત્ય પાપ હુમ તિહા અતિધણુરે;

જીવ ઘાત નહીં પાર,

વાત સુંણી તિહાં કુંમરનિરંદહ તેહનીરે;

કરતો હીમ વીચાર—૩.

૪૫

ચતુર ચીતારો તેડી પટ લખાવીઓરે,

સરગ નરગ આલેખ.

પુણ્ય કરમ (તે) નર દીસમ સરગિ સંચરોરે,

પાપી નરગ વિશેષ—૩.

૪૬

૩૫ લખાવ્યું માંહિ જયચંદ રાયનુરે,

આગલિ કુંમરનિરંદ,

અમકર જોડી ભાખમ જયચંદ ભૂપનધીરે,

રાખિ જીવ ગોવિંદ—૩.

૪૭

યુગલ કોહિ સોનમગ્યા સાંઠિ ભરી ધર્યારે;

વાજ દોય હજાર;

રત્ન અમૂલિક કીધું રાય ભેટણુરે;

સુપરિ લખ્યો જૂહાર—૩.

૪૮

હૃદી.

જૂહાર લખ્યો જયચંદનઈ, ભેટિ કરિઉં બહુ ધન;
વિનય વચન સુંણી રાયનાં, ભૂપતિ હુઓ પ્રસન્ન; ૪૯

ઢાલ.

રાગ કેશરો-અતિ દુખ દેખી-એ દેશી.

પ્રસન્ન થઈ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો મંત્રી વાત;
હું મુરખિ રાજા લોલપી, તેણુઘ કર્યો પ્રાણીનો ઘાત. ૫૦
મંત્રિને કહ્યો સાચો કુંભરનિરંદ, જાણે ઉગ્યો પુનિમચંદ;
જેણુઘ કીધું જંતુ આણુંદ, જેણુઘ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ ફંદ-મં, ૫૧
કુંભર નૃપનઈ દરિસણુઈ, હું તર્યો જયચંદ આપ;
પ્રતિબોધ ૧ હું પામીસ વલી, નવિ કરું રે જગમાંહિ પાપ-મં, ૫૨
તેડીઆ માછી વાધરી, ખાટકી પાપી જોહ;
પરજંતુ નઈ જે પીડતાં, નૃપઈ વાર્યો રે દેસમાં તેહ-મં. ૫૩
મછ જલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ હાંમ;
જીવ જંત કો મારધ નહીં, પટોવજનવધરેજીહાં નૃપ રહાંમ-મં, ૫૪

હૃદી.

અમાર પટો વાગઈ નિતિં, નવિ મોડઘ તરડાક્ષી;
કુંભારપાલ પ્રતિબોધથી, જયચંદ થયો કૃપાલ. ૫૫
કૃપા રૂપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ પદ્મણ્ડ;
આચાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ નૃપ આંણુ. ૫૬

- ૧૩૧૩ લાખ જશ પાલા આગલિ હલગૂરે,
 પાર મેસત નિસાંણુ—૩. ૪૩
- ગંગ જમુના (રૂપિ) જોડને લાટીરે;
 તેણે પુગલ નાંમ,
 નીર વિના નૃપતિ નવિ ચાલી શકયરે;
 સેન સખલ અભિરામ—૩. ૪૪
- તેણુમ રાજ નિત્ય પાપ હુમ તિલા અતિધણુરે;
 જીવ ઘાત નહીં પાર,
 વાત મુણી તિલાં કુંમરનિરંદલ તેડનીરે;
 કરતો હીમ વીચાર—૩. ૪૫
- ચતુર ચીતારે તેડી પટ લખાવીઓરે,
 સરગ નરગ આલેખ.
 પુણ્ય કરમ (તિ) નર દીસમ સરગિ સંચર્યોરે,
 પાપી નરગ વિશેષ—૩. ૪૬
- ૩૫ લખાવ્યું માંહિ જયચંદ રાયનુરે,
 આગલિ કુંમરનિરંદ,
 અમકર જોડી ભાખમ જયચંદ ભૂપનઇરે,
 રાખિ જીવ ગોવિંદ—૩. ૪૭
- યુગલ કોડિ સોનમઆ સાંઠિ ભરી ધર્યોરે;
 વાજ દોય હજાર;
 રતન અમૂલિક કીધું રાય ભેટણુરે;
 મુપરિ લખ્યો જૂહાર—૩. ૪૮

ફહા.

જૂહાર લખ્યો જયચંદનઈ, લેટિ કરિઉં બહુ ધન;
વિનય વચન સુંણી રાયનાં, ભૂપતિ હુઓ પ્રસન્ન; ૪૯

ઠાલ.

રાગ કેદારો-અતિ દુખ દેખી-એ દેશી.

પ્રસન્ન થઈ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો મંત્રી વાત;
હું મુરખિ રાજા લોલપી, તેણુમ કર્યો પ્રાણીનો ઘાત. ૫૦
મંત્રિને કહ્યો સાચો કુંભરનિરંદ, જાણે હુઓ પુનિમચંદ;
જેણુમ કીધું જતું આણંદ, જેણુમ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ ફંદ-મં. ૫૧
કુંભર નૃપનઈ દરિસણઈ, હું તર્યો જયચંદ આપ;
પ્રતિબોધ હું પામીસ વલી, નવિ કરે જે જગમાંહિ પાપ-મં. ૫૨
તેડીઆ માછી વાધરી, ખાટકી પાખી જેહ;
પરજતું નઈ જે પીડતાં, નૃપઈ વાર્યો જે દેસમાં તેહ-મં. ૫૩
મજ જાલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ કાંમ;
જીવ જત કો મારધ નહીં, પઢોવજવધરેજીહાં નૃપ રકાંમ-મં. ૫૪

ફહા.

અમાર પઢો વાગઈ નિતિ, નવિ મોડમ તરડાલી;
કુંભરપાલ પ્રતિબોધથી, જ્યયદ થયો કૃપાલ. ૫૫
કૃપા રૂપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ પડહાણ;
આચાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ નૃપ આણુ. ૫૬

૧ અતિ પામ્યો સહી. ૨ ગાંમ.

પંચ પ્રકાર સઝાય રૂપ, વાગ્ય નિત વાગ્ય;
 ચઉદ રાજમાં જીવ જો, તે નૃપ નર્મ સહુ મિત્ર; ૫૭
 જીવ જત પંખી પસુ, ન હણ્યુ સોય સુન્દર;
 તે સ્વલ્પ કુંભરનરિંદનર્થ, જીમ પોતાના પ્રાણુ. ૫૮

અક્રિપા.

પ્રાણુ ન હણ્યુ કો કહ્યતણો, દયા ધર્મ દીપ્તો અતિથણો;
 કુંભરપાલ મોટો માહત, અદાર દેશ ઉગાર્યા જત. ૫૯
 કર્ણાટક ગૂજર માલવો, માફ દેસ જસ પોતઠ હવો;
 સોરઠ સિંધુ કુંકણ કરી, સપાદલક્ષ વસઠ પરવરી, ૬૦
 રાષ્ટ્ર લાંટ અનર્થ ભભેર, સકલ દેશ જોણ્ય કીધું જેર;
 કચ્છ જાલધર નર્મ મેવાડ, જોણ્ય થાનિક ઉત્તરી પાપ ધાડ. ૬૧
 દીપક દેશ જવસઠ અભીર, સકલ લોક ગલી પીધી નીર;
 અદાર દેશ એ પોતાતણ્ય, જીવ જત કો તિહાં નવિ હણ્યુ; ૬૨
 ચઉદ દેસ અતેરો પજાહાં, જીવ જત કો ન હણ્યુ તિહાં;
 ધન આપી મત્રી ખલ કરી, જીવ ધાત કથા પરિહરી; ૬૩
 એમ વિસ્તરી દેસદયાય, મારિ શબ્દ જો સુખિં કહ્યવાય
 તો ઉપવાસ રાજ આદરર્થ, કુન્નૂં જોલે આંગિત કરધ; ૬૪
 એક દિવસ નૃપ કુંભરહ જેહ, કાકિસગ્ગ ધ્યાનર્થ ઉભો તેહ.
 મંકોડો વલગો નિજ પાય, ઉખેડ્યો અલગો નવિ થાય; ૬૫
 કર્ણાસાગર કુંભરનિરદ, સમતારસ સીતલ જીમંદ;
 અતિ અનુકંપા આણિય દયા, રખે દુખ પામઠ પરશાય. ૬૬

૧ છે. ૨ વહાલો નૃ પ. ૩ પાપીગાદ. ૪ અભિરામ, ૫ ત્યાહાં.

અસ્યું વિભાસઘ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંશિનઘ રાખિ;
 તન ધન પ્રાણુ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યું નૃપતિનઘ કાજી. ૬૭
 પરકાજિં હુએ વર્ધમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન;
 સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, જેણુઈ નિજ પ્રાણુ કર્યા તાજી. ૬૮
 મુનિ મેતારજ આગે હયો, પરકાજે તે મુનિવર મુએ;
 મેઘરથ રાગપરતનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૬૯
 સંઘ કુમાર આવ્યા પરકાંમિ, ગજ ત્રોહોપાએ રહ્યો ઠામ;
 વિક્રમ પરદુખ ભંજણુ કહ્યો, તો તસ જગમાં નાંમજ રહ્યો. ૭૦
 વાંમણુ મિત્ર પદ્મપરિં થયો, મુનિસુવ્રત પરકાજી ગયો.
 હું પરકાજિં આવું આજ, આપું મ કોડાનઈ ખાજ. ૭૧
 દેહધર્મ તો એહવો અછઈ, અંતિંઘ કાયા વિણુસઘ પડઈ;
 સડણુ પડણુ વિક્રંસણુ પણું, જરા રોગતણું દુખ ઘણું. ૭૨
 સનતકુમાર સરીખા જેહ, રસાત રોગ ખિણુ પગટયા તેહ;
 ચંપા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોઠી દેહ થયો તતકાલ. ૭૩
 હિદાઈ રાજન્નપિનઈ જોઈ, સખલ રોગ તસ અંગિ હોઈ;
 પુંડરીક રાજા જે કહ્યો, ખિણુમાં દેહ તસ વિણુસી ગયો. ૭૪
 અસ્યું વિભાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહાં હેઘોં નિજ પાય;
 ચમ મંસ મકોડા મુખિ. ભૂપઘ અલગો મુકયો મુખિં. ૭૫
 અસી દયા નર કુમરનિરંદ, કિસું વખાણુઈ કવિ મતિમંદ;
 એક જીભાણુ કહ્યો ન જાય, દયારૂપ ધડ્યો એ રાય. ૭૬

ફહા.

દયા રૂપે રાજા ઉઘડ્યો, મુખિ ન કહઈતો મારિ;
 પહધજુ વ્રત ધમ પાલનો, ખીજઈ મૃષા નિવારી. ૭૭

પંચ પ્રકાર સજાય રૂપ, વાગધ નિત વાગ્ય;
 ચક્રિદ રાજમાં જીવ જે, તે નૃપ નર્મ સહુ મિત; ૫૭
 જીવ જત પંખી પસુ, ન હણુમ સોય સુમનસુ;
 તે સ્વલ્પભ કુંભરનરિન્દનર્મ, જીમ પોતાના પ્રાણુ. ૫૮

અરિપદ.

પ્રાણુ ન હણુમ કો કહ્યતણો, દયા ધર્મ દીખ્યો અતિશયો;
 કુંભારપાલ મોટો માહત, અદાર દેશ ઉગાર્યા જત. ૫૯
 કર્ણાટક ગૂજર માલવો, માફ દેસ જસ પોતઠ હવો;
 સોરઠ સિંધુ કુંકણ કરી, સપાદલક્ષ વસઠ પરવરી, ૬૦
 રાષ્ટ્ર લાંટ અનર્ધ ભંભેર, સકલ દેશ જોણુમ કીધું જેર;
 કચ્છ જોલધર નર્મ મેવાડ, જોણુમ આનિક ઉનહી પાપ ધાડ. ૬૧
 દીર્ઘક દેશ યવસઠ અભીર, સકલ લોક ગલી પીઈ નીર;
 અદાર દેશ એ પોતાતણુઈ, જીવ જત કો તિહાં નવિ હણુઈ; ૬૨
 ચક્રિદ દેસ અનેરા પજાહાં, જીવ જત કો ન હણુમ તિહાં;
 ધન આંપી મત્રી અલ કરી, જીવ ધાત કથા મગિહરી; ૬૩
 એમ વિસ્તરી દેસદયાય, મારિ શયદ જો સુખિં કહ્યવાય
 તો ઉપવાસ રાજ આદરઈ, કુન્નૂકું બોલે આગિત કરઈ; ૬૪
 એક દિવસ નૃપ કુંભરહ જોહ, કાઉસગ ધ્યાનઈ ઉભો તેહ.
 મંકોડો વલગો નિજ પાય, ઉમેડગો અલગો નવિ થાય; ૬૫
 કર્ણાસાગર કુંભરનરિદ, સમતારસ સીતલ જીમયદ;
 અતિ અનુકંપા આણિય દયા. રખે દુખ પામઠ પરકાય. ૬૬

અસ્થું વિમાસઘ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંણિનઘ રાખિ;
 તન ધન પ્રાણુ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યું નૃપતિનઘ કાજી. ૬૭
 પરકાણિં હુએ વહ્નિમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન;
 સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, ૧ તેણુઈ નિજ પ્રાણુ કર્યા તાજી. ૬૮
 મુનિ મેતારજ આગે હવો, પરકાજે તે મુનિવર મુઓ;
 મેઘરથ રાગપરતનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૬૯
 સંઘ કુમાર આવ્યા પરકાંમિ, ગજ ત્રોહોપાએ રહ્યો કામ;
 વિક્રમ પરદુષ્પ ભંજણુ કહ્યો, તો તસ જગમાં નાંમજ રહ્યો. ૭૦
 ચાંમણું મિત્ર પરુપરિં થયો, મુનિસુવત પરકાજીં ગયો.
 હું પરકાણિં આવું આજ, આપું મ કોડાનઈ ખાજ. ૭૧
 દેહધર્મ તો એહવો અજઈ, અંતિંઘ કાયા વિણસઘ પડઈ;
 સડણુ પડણુ વિક્રંસણુ પણું, જરા રોગતણું દુષ્પ ઘણું. ૭૨
 સનતકુમાર સરીખા જેહ. ૨ સાત રોગ ખિણુ પગટયા તેહ;
 અંપા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોઢી દેહ થયો તતકાલ. ૭૩
 ઉદાઘ રાજઋષિનઈ જોધ, સખલ રોગ તસ અંગિ હોઈ;
 પુંડરીક રાજ જે કહ્યો, ખિણુમાં દેહ તસ વિણસી ગયો. ૭૪
 અસ્થું વિમાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહાં છેદ્યો નિજ પાય;
 ચમ મંસ મ કોડા મુખિ. ભૂપઘ અલગો મુકયો મુખિં. ૭૫
 અસી દયા નર કુમરનિરંદ, કિસું વખાણુઈ કવિ મતિમંદ;
 એક જીભાગુણુ કહ્યો ન જાય, દયાશ્પ ધડયો એ રાય. ૭૬

ફહા.

દયા રૂપે રાજ ડધડયો, મુખિ ન કહધતો મારિ;
 પહધતુ વત ધમ પાલતો, ખીજધ મૃષા નિવારી. ૭૭

અઉપધ.

ખીજઠ વત જુહું પરિહરઠ, પંચ મૃગાની અગડજ કરઠ;
 કન્યાલી ભોમાલી ગાય, કુહું કિમઠ ન ખોલઠ રાય. ૭૮
 ફૂડી સાખી ન દેઉ ખરી, ધર્મ કાણું મઠ જયણા કરી;
 થાપણુમોસો સોય નિષેધ, તે નવિ રાખઈ જાણું વેદ. ૭૯
 પંચ અતિયાર તણ ભૂપાલ, સહસાકાર ન દીજઠ આલ;
 પરના મર્મ પ્રકાસી દીધ, સ્વદારામંત્ર ભેદ ન કીધ. ૮૦
 અઉપધ જુહું રતે ઉપદેસ, ફૂડા લેખ લખ્યા પરદેસ;
 એ અતિયાર ટાલઠ સહી, ન ટલઠ તો તસ જયણા કહી. ૮૧

ફહા.

શ્રીજીનવર મુખિં ઈમ કહઈ. મૃપા સમું નહીં પાપ;
 વત ત્રિજઠ ચોરી તળે, વાર આતમ આપ. ૮૨

અઉપધ.

ત્રીજઠ થૂલ અદત્તાદાન, તેણઠ થાનક નૃપ ચોખું ધ્યાન;
 વાટપાહું નવિ ખાતર દીઉં, ગાંઠિ છોડી નમ્ર નવિ લીઉં. ૮૩
 દાંણુ તણું નવિ માંનજ કહીઉં, સોય વચન રતે મીઠઠ રહું;
 પંથઠ ભોમિ પડયું લાભીઠ, નિશ્ચઈ તે ંધન નવિ રાખીઠ. ૮૪
 મંદિર હાટ અનઈ મહીમાંહિં, જાહુ લખમી જો દીસઠ તિહાં;
 સોય ધન પુણ્ય થાંનક કરૂં, પરની લક્ષ્મી હું નવિ હરૂં. ૮૫
 પાંચ અતિ ચાર એહના કહું, ચોર તણું આણ્યું નવિ અહું;
 ન દીઉં સંજ્ઞા ચોરહ તણઠ, વસ્તુ ભેલ નહી લાભજ ઘણઠ. ૮૬

લોક વિરૂદ્ધ તે ન કરું પાપ, ફૂડાં તોલ નહ ફૂડાં માપ; ૮૦
પાંચ અતિચાર એ ટાલીઈ, જો ચાલઈ તો શુદ્ધ પાલીઈ. ૮૧

ફહા.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતો, ન લિઈ પરનું ધન; ૮૨
કારણ પડિછ જોણુ રાખીઈ, થિર પોતાનું મન. ૮૩

ચઉપધ.

કિમ મન રાખઈ નર મહારાજ, સકલચરિત્ર મુખિકહમસું આજ; ૮૪
સુંણ્યો સહુ નર પુરુષ રતન, કુમારપાલ કિમ રાખઈ મન. ૮૫
પાટણમાંહિં વસઈ નર એક, બાર વ્રત તસ બલ વિવેક; ૮૬
કુબેરદત્ત વિવહારી નામ, જોહના જગિ બોલઈ ગુણ્યામ. ૮૭
લોભઈ સોય ગયો પરગાંભિ, વાંહણુ પંચ સઈ ભરીઆ દામ; ૮૮
રત્ન દ્વિપ ભણી તે પલ્યો, ચઉદ કોડિ ધન લેઈ વલ્યો. ૮૯
સાયર વચિ એક ડુંગર દીઠ, તે વચિં વાટઈ વાહાણુ પધઠ; ૯૦
આગલિ પંથ ન દીસે ઝ્યાહાં, ચિંતાતુર હુઓ માલમ ત્યાહાં. ૯૧
માલમ શેઠ નર સહુઈ મિલઈ, વાલ્યાં વાહણુ પાછાં નવિ વલઈ; ૯૨
કુબેરદત્ત તિહાં એણીપરિં કહઈ, કોઈક ભેદ કિસો ઇહાં લહઈ. ૯૩
એણુઈ અવસરિએક હોડીમાંહિં; બધસી પુરુષ નહ આવ્યો ત્યાંહ; ૯૪
કીધુ શેઠ તણુઈજ જૂહાર, મનરંગિ બોલ્યા તેણીવાર. ૯૫
પંચશૃંગ નામા એક દ્વીપ, તિહાં સતસાગર રાય અણપ; ૯૬
તેણુઈ સગર્ભા મૃગલી હણી, લાણું બાંણુ મૃગબાલિક ભણી. ૯૭
દીઠા પ્રાણુ મૃગલીના ગયા, સતસાગર નૃપ આવી દયા; ૯૮
ધિગ્ ધિગ્ પરાજનો અવતાર, પાપ કર્મ નિત કરઈ અપાર. ૯૯

નૃપનૃપ નરગ કલિલે તે સહી, અસ્યા પાપ છુટ્ય કહું કંદી;
 બીહનો નૃપ પરસોકાલ ભાણી, અગર દરી જીવ લગુપા નાળી. ૯૭
 નગરીમાંલિ વગ્નવ્યો પદો, જીવ મ લંબુસ્યો નાનો વડો;
 દયા કાજ પરચિંતા કરમ, નૃપ શુક ૧ પરદીપમ દેવલ. ૯૮
 જાંણ્યા પંચસદ્ય જોભ્યાંવાલણુ, સતસાગર નૃપ કીધું જાણુ;
 તેણુઈ ભૂપઈ મુઝનઈ મોકલ્યો, વાલણુવરી આવી તુલ્લ મિલ્યો. ૯૯
 વાંલણુ પંચસદ્ય પલમલાં જોલ, તુલ્લો નવા નવિ દીસ્યો તેલ;
 મિલ્યા વાલણુ ધલાં એકલગ્નર, કાલેવા લવઈ કહું ઉપચાર. ૧૦૦
 સોય પુરૂષ જોલ્યો મનરંગિ, કો એક ચઢઈ આ દૂંગર શૃંગિ;
 દેવ ભુવન એક મોહું તિહાં, જોડિ દમામાં જમ તે માંહિં. ૧
 સોય જન્મવય ગાઢઈ ધાય, ભારંડ પંખી તેણુઈ કાય;
 તે ઉડમ ભયંકર થઇ, તેણુઈ પવનઈ રતે ચાલમ વહી; ૨
 પણિ ઝઈહાં વાતપડિજ વિરાંમ, જોલ ચડમ તેરહમ એણુઈ કામિ;
 તુલ્લો શેક મુખિ ભાખો જોલ, એણુઈ થાંતક નર જમ તેલ. ૩
 શેક કહઈ નર મુંજુજો તુલ્લો, મુખિ આદેશ ન દેસું અલ્લો;
 મઈ ઉચરીઆં જઈ વ્રત આર, કિમ જોલું મુખિ વચન અસાર. ૪
 કીડી કંથુઓ ન કહું હજો, સરખો જીવઅજીમ સર્વજ તુંલતણો;
 કહઈનઈ કહું હું કૂણુધલાંમય, મિત્રવા અલજો પુત્ર પિતાય. ૫
 કુંજુનઈ ચાલમ એણુઈ કામિ, હું પોતે જન્મસ એણુઈ કામિ;
 ના ના કહઈતાં આલ્લો શેક, અછડો તિહાં જીવ પ્રતિમા ભેટિ. ૬
 સાગારી અણુસણુ ઉચરી, ચ્યાર સરણુ મનમાંહિ ધરી;
 ગાઢમ વાલ્યાં ત્રંચ નિશાણુ, ભારંડ પંખી પડયું ભંગાણુ. ૭

ઉડયા ભારંડ પંખી સહુ, તેણી પંખઈ ૧ હુંઓ પવનજ મહું,
 તેણુમ રૂપવ નઈનઉ પાછા વલ્યા, અણહલવાડઈ પાટણ પલ્યા. ૮
 આવ્યાં વાહણુ ભરૂં અચિભણી, નાલિ ભરી તિહાં મુકી ગણી;
 ધાયા લોક નગરના ઓઘણા, વાહણુવટી ૪ તિહાં મલીઆ ઘણા. ૯
 દીકા મહિતા દીકા લેકા, દીકા ખલાસીઓના થોક;
 દીકાં કરિઆણાં બહુમાંહિં, પણિ એક શેક ન દીસમ ક્યાંહિં. ૧૦
 પૂછઈ લોક મહધતા સરિનાંમિ, શેક તુહાર કહુ કુંણ કાંમ;
 એક કહમ શેક આગલિ હસમ, એક કહમ પાછલિ આવસમ. ૧૧
 એક કહમ ન લહું અવદાત, જાણું પેટ ભર્યાની વાત.
 એકકહમસાહી વચલમ વાહાણિ, એક કહમ ધૂય મુખ પાંણિ; ૧૨
 કહમતું વચન મિલમનહીં છમ, વામનદેવ મંત્રી કહમ તાંમ;
 શેક તણી ગાંતિ નવિ સમઝાય, તો અવસ્યમ જે હોસમ આય. ૧૩
 ચાલી વાત ગમ પાટણમાંહિં, ચિંતાતુર ૫ હુંઉં સહુકો ત્યાંહ;
 મિલ્યા પુરૂષ જે વડવા ચાલ, નૃપ નઈ વિનવીઉ તતકાલ. ૧૪
 સ્વાંમી તુહો આવો તસ ઘમરિ, દ્રવ્ય તણી કાંઈ કીજઈ મહરિ;
 પૂછઈ સહુ આરણુ કારણુ ભણી, કુંભારપાલ વલતું ઉચરઈ. ૧૫
 અસ્યું વચન નૃપ બોલ્યો તહી, પરતું ધન મુઝ કલ્પઈ નહી;
 એહની લખમી તે પણિ ખાય, જે નર એહનો પુત્ર પિતાય. ૧૬
 દુર્જન બોલ્યા નર તેણુમ કાય, તેણુમ તિહાં ભંભેચો રાય;
 વીસ કોડિ સોનમઆ જેહ, કુંણ કારણિ નૃપ મુકો તેહ, ૧૭
 નૃપ એ મોટા કુબેરદત્ત, જેહનઈ પોતઈ ઝાઝું ચિત્ત;
 વાહણુ પંચસઈ આવ્યા ધહાં, પુઠિ ન દીસમ કિહાં. ૧૮

૧ નઉ. ૨ વાઇ. ૩ જેહ. ૪ ને ભેટયા તેહ. ૫ હઉ.

- દયવર દાથી લીરા બાહુ, બૃષતિ ધન લીનમ તે મહુ;
 રાગ મનમુ' ક્યો વિચાર, વિવદારી ધન લેતાં મી વાર. ૧૯
 જોલનઈ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, નેદનું મ લીધ ધરમુત્ર;
 આગઈ સિદ્ધરાજ જેસંગ જેલ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેલ. ૨૦
 કુંભારપાલ(તવ)જોલો ખુલ્લરી, ગરો રમુખાં નુમ મનિદાં ખરી;
 પાપિં લોચણુ ગયા પિતાય, તો મુત મું નસ સરીજો થાય. ૨૧
 કમિં તાત લેવો કોઠિઓ, તો મું વંછઈ તસ લોહીઓ;
 જોલ પિતા લ્યારો હોઈ, પુત્ર પંથ આદરરચઈ સોય? ૨૨
 કાલગસરિઓ કહીઈ જોલ, મલિપ પંચમઈ દાણતો તેલ;
 સોય મરિનઈ નરગિં ગયો; મુત તેલતો તે શ્રાવક થયો. ૨૩
 જૂઠા જોલો જોલતો બાપ, મુત સાચો તે કોલું પાપ;
 લોહ ખરો તસ્કરમાં શરે, રોલણીઓ ચોરી પરિદરઈ. ૨૪
 રાવણુ લંપટ મુત કિમ બલો, નમિ રાય રલો એકલો;
 ચંદ્રકુ હું તો રીસાલ, નેલતો મુતજે અતિ મુકુમાલ. ૨૫
 તીર્થંકર ચઢી નૃપ જોલ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેલ;
 નેમિં કામ હણ્યો મનિ હડી, કહુ કીર્તિ વાધી કઈ ઘડી. ૨૬
 એણે દ્રષ્ટાંતઈ સમજ્યો નરા, આદરો બોલ હુઈ તે ખરા;
 પરધન લેવાની તણ વાત, બાલ પ્રાણુ કરમ કુણુ ઘાત. ૨૭
 જે નર હરઈ અભિંતર પ્રાણુ, તે તો પાપી મૂઢ અજાણુ,
 સોય થકી ભારે નર તેલ, બાલ પ્રાણુ હરઈ નર જોલ. ૨૮
 અભિંતરપ્રાણુહણીનઈતેમુઓ, અવરાં દુષ્પ તેલનઈ નઈ જૂઓ;
 બાલ પ્રાણુ પાપી તે હરઈ, સકલ કુલુંબનઈ દુખીઓ કરઈ. ૨૯

તેણુ કારણિ નવિ લીડું ધન, ત્રીજા વ્રતનું કરૂ જતન;
 અસ્થુ વચનનૃપભાખધ જસઈ, મંત્રી મહર્ષતા ૧૫૫ઠા તસઈ: ૩૦
 સ્વામી તુલ્લા મ લેસ્યો વધરિ, પણિ આવો નૃપ તેહનમ્ ધધરિ.
 તસ મંદિર દેહરાસર સાર, જૂહારી સફલ કુરો અવતાર. ૩૧
 એણું વચને ચઢીઓ નૃપ તિલાં, આળ્યો વિવહારી ધર જીહાં;
 પધઈ નપ મંદિરમાં ધસી, ગુણુશ્રી દેખી બોલ્યો હસી. ૩૨
 બહધની મુઝ તું માતા હામિ, તાહરું ધન રનૃપ નાવધ કાંમિ;
 તું મનિ ચિંતા કરજે તાજી, પરનું ધન મુઝ નાવધ કાજી. ૩૩
 એણે વચને ગુણુશ્રી તે કરી, વિવિધ વસ્ત લેમ્ આગણિ ધરી;
 રાય કહ્યું મુઝ નહીં દો કામ, દેખાડો દેહરાસર હામ. ૩૪
 ગુણુશ્રી માતા આગણિ થમ, દેહરાસર દેખાડ્યું સહી;
 જોતા નૃપતિ હર્ષ અપાર, દીડો ઈંદ્રભુવન આકાર ૩૫
 રત્ન જડિત સોવનમય થંભ, પાંચિદ્વાર તિહાં મણિમય બિંબ;
 મોતી માલા ઝગહુ જુમખા, જાણે આણ્યા સરગહ થકાં. ૩૬
 દેખી તે હરખ્યો મનિરાય, ૪એમ્વંદન કીધું તેણુમ્ હાય;
 મનમાં ચિંત્યું એણુમ્ સંસાર, ધન વિવહારી એ નરનાર. ૩૭
 કાંઈક જીવ્યું માહરું ધન્ય, જે મુઝ નગરઈ અસ્યાં રતન;
 એ વિવહારી પુણ્યધ કરી, પાટણિ કીર્તિ બહુ વિસ્તરી. ૩૮
 જેહનધધરિ જિનપ્રતિમાઅસી, દેહરાસર હરખઈ રહ્યા હસી;
 સોવન ધરિ મણિમય માલીઆં, ભમરી ગોખ જડિત જલીઆ. ૩૯
 નાગ તણી શાલા તિહાં સહી, અસ્વ તણી પાયગ પણિ કહી;
 રથશાલા રમવાના હાંમ, પોષધશાલા અતિ અભિરાંમ. ૪૦

તે દેખી નય દરખાજ જસઈ, લિખીત દીપ તિલાં દીડી તસઈ;
 વાંચઈ કુમારપાલ ઉલસી, નિરખી દીપ હુઆ નર ખુસી. ૪૧
 પટ કોટિ સોવન નિધાન, આઠ સહસ્ર તુલ દુપા માન;
 દશ હજાર મણિ રતનની ગતિ, બિ સહસ્ર દુબ દ્રુતતિલ બાતિ. ૪
 કુખી ચોસઠિ માણુનું માન, બિઈ સહસ્ર ખાંડી રાખમ ધાન;
 સોલે કુબે ખારી એક, માન થડી નવિ ચૂકઈ રેખ. ૪૩
 વાણ સુંદર સહસ્ર પચાસ, કરી હજાર તિલાં બાંધ્યા ખાસ;
 અસી સહસ્ર જસ પોતે ગાય, મંદિર મોટા પંચ સાધાય. ૪૪
 પંચસઈ હજ નઈ પંચસઈ હાર, વાહણ પંચસઈ વાહઈ જલવાર;
 શકટ પાંચસઈ ચાલઈ વહી, એ ધન સહુ પોતાનું સંહી. ૪૫
 વાંચી દીપનઈ ઉઠિઓ જસઈ, ગુણગ્રી રોતી દીડી તસઈ;
 તસ ખોલાવઈ પાટણનો રાય, દૂણુ કારાણિ તું ઝૂરઈ માંય. ૪૬
 સ્વામી પુત્ર તણી ગતિ એહ, ખિણખિણ સાલઈ મુત સસનેહ;
 તેણઈ મરણ લહું જે આજ, તો મુઝ છવ્યાનું સું કાજ. ૪૭
 આપધાત કરસું હવઈ રાય, પુત્ર તણો વિરહ ખમ્યો ન જાય;
 અનપાન ન રચઈ આજ, મોટાં દૂખ એ જગમાં સાત. ૪૮
 પહલિા દુખતણી સુણિ વાત, ઉદરિં ઉપનો ચાલ્યો તાત;
 જણતાં મુઈ જેહની માય, એ દુખં ખીનું સહી કહઈવાય. ૪૯
 ત્રિનું દૂખ જે નિર્ધનપણું, ચઉથું દુખ જે પરવસિપણું;
 પાંચમું છઈ જગિ મોટું દૂખ; નર નરધન નઈ ઝાઝી ભુખ; ૫૦
 છહું દુખ જે સુંણ્યો સરઈ, નર પદ્મીનઈ મહિલા મરઈ;
 સાતમું દૂખ મુણ્યો સહુકાય, અંતિ પુત્ર મરણ જસ હોય. ૫૧

સ્વામી એ દુષ્પ એણુમ સંસાર, ખિણુખિણુ સાત્તમ હમઆ મઝારિ.
 ગુણુશ્રીકહમ તે મુઝ દુષ્પ આજ, પુત્ર સનેહ સાલમ મહારાજ. ૫૨
 રાય કહમ સુંણિ ગુણુશ્રીમાત, તુઝનમ એ દૂણુમ ભાખી વાત;
 તેહને તેડયો આણું ઠામિ, વિણુ સમઝે રૂઝ કુંણુ કાંમિ. ૫૩
 વામદેવ તેડી તેણીવાર, ભૂપઈ પુછિઉં સકલ વિચાર;
 તેણુઈ વાત તિહાં માંડી કરી, કુમારપાલ તપ સુંણુયો સહી. ૫૪
 રત્નદ્રીપથી વલીઆ જસઈ, વાહણુ હુગર ખોલ્યા તસઈ;
 નવાં પંચસઈ પહોણાં તિહાં, અનપાંન ખૂટાં તે માંહિં. ૫૫
 તે દુખીઆ નર દીકા જસઈ, કુબેરદત્ત ખોલ્યો તિહાં તસઈ;
 આપણુ ખાજીમ નીર અપાર, એ ભૂખ્યાં કિમ લીજમ આહાર. ૫૬
 પર ભૂખ્યાં જો જમીમ આપ, એ જગમાંહિં મોટું પાપ;
 આપો અંન અનમ સુખડી, પ્રથમ બાધો પુણ્યની પુડી. ૫૭
 આપ્યું અંન સુખી સહુ થાય, પુણ્યઈ તિહાં એક લલ્લું ઉપાય;
 નૌ નવિ ચાલઈ આધાં જસઈ, શેઠ હુગર રદીકો તસઈ. ૫૮
 વાહ્યા ત્રંબ ઢોલ વાગ્યાલ, ભારંડ પાંખી ઉડ્યા સમકાલ;
 તેણુઈ પવનઈ નૌ ચાલ્યા વહી, સહુકો ખેમઈ આચ્યા સહી. ૫૯
 અનપાંન વિના તિહાં શેઠ, કેહીપરિંમ તે જીવસ્યઈ નેટિ;
 અસી વાત જવ મંત્રી કહી, કુમારપાલ ખોલ્યો ગહમગહી. ૬૦
 જસપુણ્યઈ તર્યાં વાહણુ હગ્ગર, તેણુમ કાંધી બહુ માનવ સાર;
 ડોહનું દુષ્પ મમ કરો લગાર, તે જીવમ જી સહી નિરધાર. ૬૧

ફહા.

તે જીવમ જી શુભપરિં, તેહનઈ ન વાય ઉવાય;
 પ્રાંહિં તે જગિ સાતનું, વચન તે સાચું થાય. ૬૨

રાગ તાપીઓ	શુર સાળી,	દેવ	શુભુદય	ગાલ;	
કવિઆણુ કલમ	એ સાતનું,	વચન	કલમ	તનકાલ.	૬૩
રાય વચન સાચું	થયું,	આગ્યું	એક	વિમાન;	
પદુમેરદત્ત નમ	સ્ત્રી તિહાં,	માંદિ	તે બાહુજ	નિધાન.	૬૪
આવી મિલીઓ	રાય નમ,	દરખો	પુરજન	લોક;	
શુભુશ્રી	કમલાવલુઆચું,	નાકો	સગન	શોક.	૬૫
ઋદ્ધિ દેખી નૃપ	દરખીઓ,	બહુ	પ્રસંસમ	રાય;	
એણું અવસરિ	હવઈ શેકનઈ,	પૂછઈ	પૂર્વ	કથાય.	૬૬

હાલ.

આજ હવું સુવિહાણુ—એ દેશી.

શેક કલમ સુંણિ	રાય !,	પૂજા	શ્રી છતની	કરીએ;	
નાંમ :જપું	અરિહંત,	પવન	વન	જેયું	કરીએ. ૬૭
એણું અવસરિ	એક કુંડ,	દીકો	તવ નીરઠ	ભર્યો એ;	
કૌતગ કારણિ	માંદિં,	જવ	જેવા નઈ	ઉતર્યો એ.	૬૮
દીકી બારી	એક,	કિઘાડી	માંદિં	પલો એ;	
દીસઠ	નગર નિવેસ,	પુરૂષ	તિહાં નવિ	મલ્યો એ.	૬૯
આલ્યો	રાજદુઆર,	સપ્તમ	ભુમિં	જવ ગયો એ;	
દીકી કન્યા	એક,	બોલાવી	ઉભો	રહ્યો એ.	૭૦
કુંભર કલમ	સુણો સ્વાંમી,	તિલકાપુરનો	રાગ્યો	એ;	
પાતાલકેતુ	નૃપ નાંમ,	જસ મહિમા	જગિ ગાગ્યો	એ.	૭૧
કરમિં હુઓ	મતિહીણ,	મંસ	લોકથી	તે થયો એ;	
માણસ	મારઠ તાંમ,	દયા ધર્મ	નૃપનો	ગયો એ.	૭૨

સ્વાંમી સુણિ અવદાત, પૂર્વ કથા તુમનેં કહું એ; ૭૩
 એક દિવસ એક જીવ, આંણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ.
 મંસ ભખેવા કાજી, રાંધણીઆ કરિ તે દીઉં એ; ૭૪
 પુછઈ વારેવાર, આરિ મંસ નીપાછઉં એ.
 કર્મયોગ તે જીવ, માંજરી લેધ ગઈ એ; ૭૫
 જ્યેથો ન દીસઇ જત, રસોઇદાર ચિંતા થઇ એ.
 તેણઈ ભય નૃપનો આણિ, મૃત બાલિક લેધ આવીઓ એ; ૭૬
 અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિં નીપાછઉં એ.
 ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બધોડો તિહાં જસઈ એ; ૭૭
 પ્રથમ આણ્યું માંસ, થાલીમાંહિં મુક્યું તસઈ એ.
 ખાવા લાગ્યો જનમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ; ૭૮
 પ્રસંસીઉ અ સુપકાર, પુછઇ વૃતાંત તેહ તણોએ એ.
 માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લંપટી તે થયો એ; ૭૯
 આણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ.

હૃહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લંપટ જોહ;
 જીહા કારણિ નર રહ્યા, સુણ્યો નર કહું તેહ. ૮૦

ચઉપધ.

કુંડરીક સંયમનો ધણી. જીભઇ ઠેલ્યો દુર્ગતિ ભણી; ૮૧
 મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણઇ ગતિ પાંમી વ્યંતર તણી.
 માસ ખમણ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો; ૮૨
 આપાઠભૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી.
 તિમ જીમ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણસ ખાય; ૮૩
 પુરજન લોક ગયા ઉચતી, હું પુત્રી છું તેહની વલી.

હવડાં તે ઈંદાં આવરયમ્, નારી વત પુત્રનઈ મારયમ્;
 જો મૂઝ પરણાવ નામું સંધી, કુંભારપાત્ર ! મઈ હા મુખિ કાઢી ૮૪
 સાંત્યો પુત્ર દેરમાં જસઈ, આગ્યો રાખસ રાગન તસઈ;
 પુત્રીનઈ કહમ્ આણુઈ હાય, કાયક નર કાયા મંધાય. ૮૫
 પુત્રીકહમ્ સુણિ મુઝ પિતાય, પુઝઆગલિ કુંગુરહઈ ઓણુમહાય;
 એક કુંભર વર જોમમ તેહ, ખાવા ભાળી નર ન મલમ તેહ. ૮૬
 રાય કહમ્ સુણિ પુત્રી કહું, સોઁયો વર હું કિયાં નવિ લહું;
 તઈ કુંણુ બાણ્યો આણું તેહ, પુત્રી વર તસ ન ભણુ દેહ. ૮૭
 સમ ખાતો નર દીઠો જસઈ, મુઝ નઈ પ્રગટ કીધો તસઈ;
 પુત્રી પરણાવઈ નરનાથ, કુંભરદત્ત ન મુકું હાય. ૮૮
 ૧તો ભૂજ મુકું એહનો આજ, મસં નીમ કશે મહારાજ;
 પુત્રીકહમ્ સુણિ મુઝ પિતાય, ખાધઈ જીવ તૃપતો નવિ થાય. ૮૯

હૃદી.

ખાધઈ જીવ તૃપતો નહીં, રાય વિચારી જોય;
 મેરૂ સરીખા અનંત દગ, અન રખવરાવ્યા સોય. ૯૦
 ભમતાં જીવ અનંત ભવ, સ્તન્ય પાંત કીઆ માય;
 અસંખ્ય સાયન જલ થકી, તે પણિ અધિકું થાય. ૯૧
 એમ ગતિ ચાર ભમંતડા, જીવે કીધો આહાર;
 તોહે ભુખ્યો પ્રાણિયો, સમતા નહીં લગાર. ૯૨
 શ્રવણુ નેત્ર મુખ નાસિકા, કટિ કાયા નમ્ હાય;
 પુત્રી કહમ્ પિતા સુંણો, એ નિર્ભજ જગિ સાત. ૯૩

ચતુષ્પદ.

સાતઠ નીલજ સરીખા સદા, પોખે તૃપતિ ન પાંમઠ કદા;
 મુંઝઠ માંન ખિણુ ભૂખ્યાં યદા, કાયા પ્રેમ ધરઠ તૃપ મુઘા. ૯૪
 આગઈ પાપ કર્યાં તુલ્લો બહુ, કરો અગડ છમ છૂટો સહુ;
 પુત્રી વચને વલીઓ રાય, મંસ અગડ કીધિ તેણુઠ ઠાય. ૯૫
 પુરજનલોક પસહુ આવી વસ્યો, રાજા રાજ કરઠ ઉલસ્યો;
 પુત્રીવર નઈ તેડી કરી, વિમલ વિમાન દીધુ ધન ભરી. ૯૬
 સોય વિમાનઠ બઠસી કરી, તુઝ પુણ્યઈ આવ્યો પરવરી;
 રાય કહઠ વિવહારી ભલો, તું સાંહસીક અનઠ ગુણુનિલો. ૯૭
 તુઝ આવિઠ હુઓ જ્યજ્યકાર, કરો સકલ કુટંબની સાર;
 હું આવ્યો જૂહારવા દેવ, તુઝ રવિવહારી વડો વિવેક. ૯૮
 બહુ પ્રસંસી તેણુઠ ઠાય, કુંમારપાલ નિજ મંદિર જાય;
 કારણુઅણુઠ તૃપમનિનવિચલ્યો, વ્રત લેઈ તૃપ સાચો પલ્યો. ૯૯

દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત તૃપ પાલતું, ન લિધ પરતું ધન;
 વ્રત ચોથું ઇતૃપ પાલતો, કરતો શીલ જતન. ૧૦૦

ચતુષ્પદ.

મહાવ્રત કરો ટાલઈ દોષ, પરદારાનો ઈતૃપ સંતોષ;
 વિધવા નારીતું પચ્ચખાણુ, પશુઆં ભોગ ન વંછઠ જાણિ.
 વિનીતા જેહ કૂંમારી હોય, ભોગ ન વંછઠ પતૃપતિ સોય;
 વિનીતા પરણી આકજ સહી, અવર દોષ તે ક્લાગઠ નહીં.

૧ ત્યાહાં. ૨ દીઠયે હું હરખ્યો હેવ. ૩ અંગિ આદરે
 ૪ મુજ. ૫ નરપતિ. ૬ લગડી.

રૂપાણવા કહીયે તેહ, કુંભારપાલ છંડી તેહ;
 આર. માસ નૃપ શીલજ ધરય, અગ્રહ પર્વ તિથિ પરિહરય. ૩
 મનિ ચૂકય આવય ઉપવાસ; વચનિ ચૂકય આંગણિ તાસ;
 કાયા ચૂકય નીવી કરય, દિવસઈ અહસય મનિ ધરય. ૪
 પાંચ અતિચાર એહના ધારિ, વિધવા વેશ્યા કુત્રાંગના નારિ;
 હાસ વિનોદ કીડા નવિ કરય, કુંભારપાલ નૃપતિ પરિહરય. ૫
 એશીપરિ પાત્રય રચોખું શીલ જેહવું નિર્મલ ગંગ સલીલ;
 મન વચન કાયા જસ સાર; કારણ પડિય ન ભન્યો વિકાર. ૬
 જે પટરાણી આઠઈ કહી, કર્મે તે દેવાંગત થઈ;
 મંત્રી સહુ જોલ્યા ગહધગીહી, કુંભારપાલ નૃપ પરણો સહી. ૭
 સ્ત્રીવિણુ રાજનહય નર નાથ, તેણુય કારણિ ગ્રહો કંન્યા હાથ;
 કુંભારપાલ કહય રહું એકલો, વ્રત ખંડયાથી વિખ તે ભલો. ૮

ફહી.

કુંભારપાલ નૃપ ઈમ કહય સાંભલિ મંત્રી વાત;
 શીલ ન ખંડું હું સહી, મુઝ સિરિ ગુરનો હાથ. ૯
 અગડ ગ્રહી જે ગુર કન્હય, તે હું પાહું સાર;
 વ્રત લેધનય ખંડતો, નરગ લહું અવતાર. ૧૦
 સુપુરુષ વચન સાચું સહી, જૂઠું કહઈ ન હોય;
 મઈ વ્રત અગિ આદ્યું, સહી ન છંડું સોય. ૧૧

ચઉપય.

સોય વચન નવિ ચુકું સહી, જે વ્રત લીધું સરિ ગહધગીહી;
 કિમઈ ન ખંડું તે નિરધાર, રાખું ઉત્તમ ફૂલ આચાર. ૧૨

સુપુરુષ નરની સાચી વ્રાત, નો હઠ જુકી હુઈ સાચ; ૧૩
 ભાતિ પટોલધ ૧લોહડધ લીહ, વચન થકી નવિ ચૂકધ સહી.
 શેષનાગ સરિ લીધું ભાર, તે નવિ છંડઈ સહી નિરધાર;
 સૂર્ય ડસહુ અનૂઆલું કરધ, કુલ લગઈ પૃથવી ફિરધ. ૧૪
 ધસઈ નાગ ગલધ જો ધરિઓ, તોતેહનઈ અલગો નવિ કરિઓ.
 સુપુરુષ નર સાચું આદરઈ, તેણી વાટઈ નવિ પાછો ફિરઈ. ૧૫
 દિસાનભદ્ર રાગ જગિ જોહ, વચન પ્રમાણ કરધ નર તેહ;
 શાસિભદ્ર ધનઈ આદર્યું, વિષમ ઈકાજ તે સધલું કર્યું. ૧૬
 શિવકુમાર નવિ શીલઈ રહ્યો, કાઢિઓ બોલ તેણુનિર્વહ્યો;
 જંબુસ્વામિસાહમું નવિ જોય, વચન નકી નવિ ચૂકધ સોય. ૧૭
 કાંઈકે હું તેહની પાંતિતો, પણિ કો નહીં કાયર સાથતો;
 સીહડો તે નવિ થાઈ શીઆલ, મંત્રી ! મુખિ મમ બોલો આલ. ૧૮

હૂહા.

અશ્યાં વચન ભૂપતિ કહધ, ન ચલ્યો પનૃપતિ આપ; ૧૯
 શીલવ્રત અંગિ ધરી, ટાલું પૂરવ પાપ.
 સોવન તણી કરી પૂતલી, પટરાંણી તસ નાંમ;
 થાપી રાજભુવન જસઈ, વ્રત રાખું અભિરાંમ. ૨૦
 પાંચઈ ઈંદ્રી વસી કરું, આરાધઈ જન આંણ;
 અંગિ ધરધ વ્રત પાંચમું, જો પરિગ્રહ પરિમાંણ. ૨૧

ચઉપધ

પાંચમધ વ્રત ચોખું ધ્યાન, સકલ વસ્તનું કીજધ માન;
 નવ વિધ પરિગ્રહનું પરમાંણ, અગડ ન અંહધ તે જગિ જાંણ. ૨૨

હવઈ કહું નંપ મદિનું માન, ૫૮ કોટી સોવન નિધાન;
 અષ્ટ કોડિ રૂપીઆ લહું, અવર મદિ પશિ પોતઈ કહું. ૨૩
 મણિ દશ સહસ તુલા તે માન, ખીજન કોડિ બદ નિધાન;
 પાંચ લાખ વાછ જસ ભલા, એક સહસ હાથી ગુણ નિલા. ૨૪
 રથ રૂડા જસ સોલ હજાર, ગિસહસ કુંભ ધત તેલહ સાર;
 ગિષ્ઠ સહસ ખાંડી પોતઈ માન, હલ હજાર સખ્યા તસ માન. ૨૫
 મંદિર પાંસમેં પાંચસઈ હાટ, સકટ પંચસઈ સુંદર ઘાટ;
 સભા પંચસઈ વાહન સાર, સખ્યા તેહની પાંચ હજાર. ૨૬
 રઆસી હજાર દૂઝ્ય જસ ગાય, સકલ સેનની કહું સખ્યાય;
 અગ્યાર સહસ હાથી ગાજતાં, પંચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં. ૨૭
 અગ્યાર લાખ વાછ વિસ્તાર, પાલા પુરૂષ તિહાં લાખ અંદાર;
 સહસ કિંટની સખ્યા જ્ઞેય, કુંભારપાલનઈ પોતઈ હોય. ૨૮
 ઈમિ નીજ ધનની સખ્યા ટ્રી, પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી;
 ઈમિ રાગ બહું ધરઈ વિવેક, શ્રીગુર કહઈ કથા તિહાં એક. ૨૯
 અલ્પ સંસારી જે નર હોય, ભવ્ય જીવનું લક્ષણ જ્ઞેય;
 મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ, તે નર લોભ તણુઈ પરિહરઈ. ૩૦
 લોભઈ લાંગા લક્ષણ જાઈ, અતિ લોભઈ નર દૂખીઓ થાઈ;
 આર પુરૂષની સુણયો વાત, અતિ લોભનો કહું અવદાત. ૩૧
 તે આરઈ ધન કાગણિ ગયા, કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા;
 વલ્મીક એક દેખઈ તસ કામ, સહી સરાડઈ ચઢસ્યઈ કામ. ૩૨
 શિખર આર વલ્મીકનઈ પાસ. તે દીકાં જવ મન ઉલાસ;
 એક કહઈ એ ભાંજો વલી, પીઉ નીર રનર નિર્મલ ગલી. ૩૩

શિખર એક ભાંજ્યું જેટલઈ, જલ મીઠું પ્રગટિઉં તેટલઈ;
 પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યાં, બીજા શિખર ઉપરિ ૧તવ કર્યાં. ૩૪
 યુગલશિખર તિહાં ભાંજ્યું ૨જાણ, કનકતણી તિહાં પ્રગટિ ખાણ;
 તૃણા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીજું શિખર જોયું ૩તેણુખ ખણી. ૩૫
 દીઠી રતન તણી જવ રાસિ, ચાર પુરૂષ હરખ્યા ઉલાસ;
 ચઉથું શિખર હવે ભાંજો સહી, અસુ વચન મુખિ બોલ્યા ૪તહીં. ૩૬
 ચઉથો કહ્યું મુક સુંબો વાત, અતિ તૃણા કીજઈ નવિ બ્રાત;
 પુણ્યઈ પાંખ્યા છો અતિઘણું, તો મન થીર રાખો આપણું. ૩૭
 ત્રિણિપુરૂષ તિહાં બોલ્યા અસુ, ચઉથા તું નવિ જાણુઈ કિસું;
 જો તુઝનઈ ધન વાહ્યું નહીં, તો ૫સું કાજ રહ્યો ૬તુ આંહિ. ૩૮
 ચઉથો તવ ધન હીંડ્યો ચડી, સોય ઉવચન વન ૭દેવઈ લહી;
 તેહનઈ ઉપાડી મુકીઓ, પોતાનઈ મંદિર દૂકીઓ. ૩૯
 ત્રિણિ પુરૂષ ૮તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સદલા ૯૦કલા;
 તેણુખ ત્રિણે તિહાં કાધું એહ, ચઉથું શિખર ભાંજઈ ૧૧તિહાં તેહ ૪૦
 શિખર વેદ ભાંજઈ જેટલઈ, વિખધર પ્રગટ થયો તેટલઈ;
 આત્રિ ભસ્મ કર્યા તેણુઈ ઠામિ, ત્રિણિ પુરૂષતા જમનઈ ૧૨કામિ. ૪૧
 લોભ રહિત નર હુંતો જેહ; દોઈ ભવિં સુંખ પાંખ્યો તેહ;
 તે પણિ દીસઈ તે સાથનો, અસ્યો પરણાંમ તુહઈ નાથનો. ૪૨
 સહી તું સુ ભગતિનો ભજનાર, તેણુખ તૂઝનઈ નહી લોભ લગારિ;
 અસ્યાં વચન ગુરનાં સાંભલી, બહું પરિગ્રહ તપ મુકઈ વહી. ૪૩

૧ જઈ. ૨ જામ. ૩ તિહાં. ૪ રહી. ૫ સ્યે. ૬ છે.

૭ વાત. ૮ દેવ્ય. ૯ જે. ૧૦ થયા. ૧૧ તક. ૧૨ ગામિ.

હવઈ કહું નપ ઋદિતું માંન, પટ કોટી સોવન નિધાન;
 અષ્ટ કોડિ રૂપીઆ લહું, અવર ઋદિ પણિ પોતઈ કહું. ૨૩
 મણિ દશ સહસ તુલા તે માંન, ખીજાં કોડિ અદ્ધ નિધાન;
 પાંચ લાખ વાછ જસ ભલા, એક સહસ હાથી ગુણ નિલા. ૨૪
 રથ રૂડા જસ સોલ હજાર, ગિસહસ કુંભ ધત તેલહ સાર;
 ગિછ સહસ ખાંડી પોતઈ ધાંન, હલ હજાર સંખ્યા તસ માંન. ૨૫
 મંદિર પાંસમેં પાંચસઈ હાટ, સકટ પંચસઈ સુદર ધાટ;
 સભા પંચસઈ વાહન સાર, સંખ્યા તેહની પાંચ હજાર. ૨૬
 રચસી હજાર દૂઝય જસ ગાય, સકલ સેનની કહું સંખ્યાય;
 અગ્યાર સહસ હાથી ગાજતાં, પંચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં. ૨૭
 અગ્યાર લાખ વાછ વિસ્તાર, પાલા પુરૂષ તિહાં લાખ અંદાર;
 સહસ હિંટની સંખ્યા જ્ઞેય, દુંભારપાલનઈ પોતઈ હોય. ૨૮
 ઈમં નીજ ધનની સંખ્યા કરી, પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી;
 ઈમં રાજા બહુ ધરઈ વિવેક, ત્રીશુર કહઈ કથા તિહાં એક. ૨૯
 અલ્પ સંસારી જે નર હોય, ભવ્ય જીવતું લક્ષણુ જ્ઞેય;
 મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ, તે નર લોભ તણુઈ પરિહરઈ. ૩૦
 લોભઈ લાગો લક્ષણુ ગદઈ, અતિ લોભઈ નર દૂષીઓ યાઈ;
 ચ્યાર પુરૂષની સુણુયો વાત, અતિ લોભનો કહું અવદાત. ૩૧
 તે ચ્યારઈ ધન કારણિ ગયા, કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા;
 વદમીક એક દેખઈ તસ કામ, સહી સરાઈઈ ચદસઈ કામ. ૩૨
 શિખર ચ્યાર વદમીકનઈ પાસ, તે દીકાં જવ મન ઉલાસ;
 એક કહઈ એ ભાંજો વલી, પીહ નીર રનર નિર્મલ ગલી. ૩૩

શિખર એક ભાંજ્યું જેટલઈ, જલ મીઠું પ્રગટિઉં તેતલધ;
પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યા, બીજા શિખર ઉપરિ ૧તવં કર્યા. ૩૪

યુંગલશિખર તિહાં ભાંજ્યું ૨જાણ, કનકતણી તિહાં પ્રગટિ ખાણ;
તૃણા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીજું શિખર જોયું ૩તેણુમ ખણી. ૩૫

દીકી રતન તણી જવ રાસિ, ચાર પુરૂષ હરખ્યા ઉલાસ;
ચઉથું શિખર હવે ભાંજો સહી, અસું વચન મુખિ ખોલ્યા ૪તહીં. ૩૬

ચઉથો કહધ મુઝ સુંણ્યો વાત, અતિ તૃણા કીજધ નવિ બ્રાત;
પુણ્યઈ પાંમ્યા ઓ અતિધણું, તો મન થીર રાખો આપણું. ૩૭

ત્રિણિપુરૂષ તિહાં ખોલ્યા અસું, ચઉથા તું નવિ જાણુમ કિસું;
જો તુઝનઈ ધન વાહલું નહીં, તો ૫સું કાજ રહ્યો ૬તુ આંહિ. ૩૮

ચઉથો તવ ધન હીંડ્યો ચહી, સોય ૭વચન વન ૮દેવધ લહી;
તેહનઈ ઉપાડી મુકીઓ, પોતાનઈ મંદિર દૂકીઓ. ૩૯

ત્રિણિ પુરૂષ ૯તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સદ્રલા ૧૦કલા;
તેણુમ ત્રિણે તિહાં કાધું એહ, ચઉથું શિખર ભાંજધ ૧૧તિહાં તેહ ૪૦

શિખર વેદ ભાંજધ જેટલધ, ત્રિખધર પ્રગટ થયો તેટલધ;
આત્રિ ભસ્મ કર્યા તેણુમ ઠામિ, ત્રિણિ પુહ્તા જમનધ ૧૨કામિ. ૪૧

લોભ રહિત નર હુંતો જેહ; દોઈ ભવિં સુંખ પાંમ્યો તેહ;
તે પણિ દીસઈ તે સાથનો, અસ્યો પરણાંમ નુહઈ નાથનો. ૪૨

સહી તું સુ ભગતિનો ભજનાર, તેણુમ તૂઝનઈ નહી લોભ લગારિ;
અસ્યાં વચન ગુરનાં સાંભલી, બહું પરિગ્રહ નૃપ મુંકધ વલી. ૪૩

૧ જઈ. ૨ જામ. ૩ તિહાં. ૪ રહી. ૫ સ્યે. ૬ છે.

૭ વાત. ૮ દેવ્ય. ૯ જો. ૧૦ થયા. ૧૧ તહિ. ૧૨ ગામિ.

પંચ અતિસાર છંડઈ '૧તેલ, ધન ધાન નધ રમંદિર જેલ;
સોનું રૂપું સાતે ધાત, દુપદ ચઉપદની જે ગતિ. ૪૪.

ફહા.

પંચ અતિચાર પરિહરઇ, આરાધઇ વ્રત સાર;
છઠું વ્રત ઔચાગિ ધરઇ, છમ પાંમઈ ભવપાર, ૪૫

ચઉપધ

છઠું વ્રત નૃપ પાલઇ આજ, ચિહ્નદ્રસિ માંન કરઇ મહારાજ;
પાંચ અતિચાર ટાલઇ જેલ, ઉંચા નીચાં ત્રીચ્છા તેલ, ૪૬
હવઈ સાતમું વ્રત વિચાર, ભોગ પ્રભોગ નાંમઈ સંભારિ;
કુંભારપાલ પાલઈ ગદમગડી, ચઉદ નીમ સંભારઈ સહી. ૪૭
સચિત એક જે નીલાં પાંન, ખીડા આઠતણું તે માંન;
દ્રવ્ય આઠ લિધ ધરી વિવેક, ચાતુરભાસ વિગય ઘૃત એક. ૪૮
સદા લિધ એકાસણુ આહાર, નિશા સમય કરવો ચઉવિહાર;
નીલાં પાંન ચઉમાસઇ નદી, અભક્ષ દોષ ન લાગઈ કહી, ૪૯
એક દિવસ નૃપ કુંભરનિરંદ, ભોજન ભુજઈ નરનો ઈંદ્ર;
ઘેઅર મીઠાં કરતો આદાર, મંસ સાંભર્યું તેણીવાર. ૫૦
પશ્ચાતાપ કરઇ નરનાથ ચિંત, જાંભુઈ પાડું મુખના દંત;
અરયો અવિચાર અવલોકીકરી, ગુરૂ પાસઈ આગ્યો પરવરી. ૫૧
નિજ ગુરૂ આગલિ કહીકથાય, હેમસૂરિ કહઇ સાંભલિ રાય;
દંત ઉપરિ તે કરઇ ક્રોધ, ન સૂર્યો જેણિં ગુરૂનો બોધ. ૫૨
નંદિખેણુ નધ ધમિલ જેલ, દઢ પ્રવારી નર કહીઇ તેલ;
આરામ નંદન સાંહમું જેઇ, ઈકાળે ભક્ષણુ ન કરતા સોય. ૫૩

૧ ધીર. ૨ ખેમસો ચીર. ૩ અંગઇ. ૪ આપવાત ન કરતા સોય.

તેહનઈ સુગુર મિલ્યા જોઅંતિ, તેતો અધકા ઉંચી પંતિ;
 તું પ્રતિબોધ સુણો નૃપ આપ, જન પ્રાસાદ કરે જાન પાપ. ૫૪
 તુજ મુખમાં બત્રીસહ દંત, તેતાં ભુવન કરધન અત્યંત;
 શ્રીજન પ્રતિમા માંડી કરી, ધૂઓ પાપ આલસ પરિહરી. ૫૫
 બત્રીસ થડો બાંધધ પ્રાસાદ, ધજ તોરણ તિહાં ધંટા નાદ;
 સાત હાથ પ્રવાલા તણી, કાધી પ્રતિમા : ત્રિભુવન ધણી. ૫૬
 દોય ધોલા દોય કાલા રંગિ, બિ રાતા બિધ નીલધ અંગિ;
 કંચણ વરણ સોલ જણુંદ, કરધ બિંબ તિહાં કુમરનિરંદ. ૫૭
 પાપભીર એહવો નિરીસ, અનંતકાય મુક્યાં બત્રીસ;
 સદોષ વસ્ત વણી બીજ જોહ, કુમારપાલ રમુંકી તેહ. ૫૮

હાલ.

પર્વતમાંહિ વડો મેર હોધ-એ દેશી.

રાગ-દેશાખ.

પાંચ અતીચાર એહના ટાલધ. અચિત હામ તે સચિત નિહાલધ;
 અચિત વસ્ત સચિત પ્રતિબદ્ધ, એ ટાલધ નૃપ જાણી અશુદ્ધ. ૫૯
 ઉપક દુપક તુજ આપધી કહીધ, ભક્ષ કરતાં સુખ ક્રિમ લહીધ;
 એલા ઉબી પુંખ ન ખાય, પાપડીઉ પરિ પ્રેમ ન રલાધ, ૬૦
 વ્યાલૂ અસૂરિઉ તે નવિકીજધ, ઉંદય વિના મુંખિ અન ન દીજધ;
 એણીપરિ નૃપ રાખધ આચાર, રાજ કરતાં પ્રતિ સંસાર. ૬૧

હાલ.

એપ્રતિ સંસારી નૃપ કહિઓ, પાલધ વત સુસાર;
 કર્માદન પનર તજધ, ધન ધન નૃપ અવતાર. ૬૨

અર્થપદ્ય.

મીઠાન તણે વિસ્તાર, અગડ અનોખમ રાખઈ સાર;
 મનપાટા તે વૃષ નવિ કરઈ, ખાતિગ ધન સઘનું પરિકરઈ. ૬૩
 કોહું. છાસા ઠંટા જેહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ;
 માડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહનલિ ગાડાં નહીં નિરધાર. ૬૪
 માડી કર્મ ગાડાં વહનલી, ભાગ હેતુ ન જ્યેવું વહનલિ;
 ફેડી કર્મ કહીઈ જોઈ, સરોવર કુઆ ન ખણાવઈ તેહ. ૬૫
 પુણ્ય કાજ તો જાણ્યા કહી, દંત વાણિજ તે છડું સહી;
 દંત ચરમ નહ નખલા જેહ, કસ્તુરી મણિ કહીઈ તેહ. ૬૬
 મોતી પોઈ સાચાગરિ જઈ, ચરમ ન કિઈ વૃષ નિશ્ચઈ સહી;
 લાખ વાણિજ્યજો કીઓ નિખેચ, લાખ ધાવડી મહુડાં છેદ. ૬૭
 સાજી સાચુ સોમલજાર, વસી વંછનાગ નહીં વ્યાપાર;
 મીઠું તેલ અરણેટો ગંધી, તેહના હાંથુ વૃષ મુંઝઈ વસી. ૬૮
 રસ વાણિજ્ય તે કહું અસુદ્ધ, માંખણ ચીડ તે ત્રીન્ને મધ;
 કેસ વાણિજ્યનું ન કરઈ કર્મ, વૃષ પાલઈ શુદ્ધ આવઈ ધર્મ. ૬૯
 દુગદ ચક્રપદ લાભજે કાઈ, સોય કર્મ વૃષ કરતો તાઈ;
 વિસ વાણિજ્યનો નહીં વ્યાપાર, કોઠાનું ન કરઈ હથીઆર. ૭૦
 યંત્ર પીલણુ ધરડીં છખલા, ઘાણી કોહલૂ નઈ મુંસલા;
 જો ન કરઈ વૃષ પુણ્યનઈકાંમિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખઈ સહુ હાંમિ. ૭૧
 નાલું છેદનું ન કરઈ કર્મ, જો મનિ બાણઈ સુધો ધર્મ;
 દવ દેવાનું વૃષ પચ્ચખાણુ, જીમતિમ રાખઈ પરનાં પ્રાણુ. ૭૨
 કુઆ, તલાવ, દ્રહ વાળો જેહ, તે ન ગલાવઈ ઉત્તમ દેહ;
 અસની પોખ તજઈ નિરધાર, રેસુકે સ્વાન તજઈ મહારાજ. ૭૩

હૃદય.

કર્મ પનર નૃપ પરિહરધ, ઘરધ સુધર્મ વિચાર;
અષ્ટમ વ્રત અંગિ ધરધ, સફલ કરધ અવતાર.

૭૪

ઢાલ.

તું ચઢીઓ ધણ માન ગળે-એ દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

વ્રત આકમું ઇંમ પાલતો એ,	ટાલધ અનર્થડંડ	તો;	
ખેલા નાટિક પેખણું એ,	નવિ જૂઠું પાખડું	તો.	૭૫
વાધ છાલી નવિ ખેલતો એ,	નૃપ મન વારધ આપ	તો;	
સેત્રુંજ બાળ સોગડાં એ,	નહીં નૃપ તેહનું પાપ	તો.	૭૬
નૃપ નવિ ખેલધ જૂવડું એ,	ન કરધ ગુણની હાણિતો	તો;	
નૃપ નલ દવદંતી પાંડવા એ,	હૃતધ દૂખીઆ જાણી	તો.	૭૭
રાજકથા નઈ સ્ત્રી કથા એ,	ભક્ત કથાનો ત્યાગ	તો;	
દેસ કથા નૃપ જો કરધ એ.	...	...	૭૮
હીચોલે નવિ હીચતો એ,	જલધ ઝીલધ સું હોય	તો;	
પાપ કરતાં પ્રાણીઓ એ,	મોક્ષ ન પહોતો કોય	તો.	૭૯
ભીંસા ઘેટા બોકડા એ,	કુકટ નધ માંજર	તો;	
મધ વઢતા નવિ જોવતો એ;	એ પેખે સુર સાર	તો.	૮૦
ચોર સતી નધ બાલતા એ,	નૃપ નવિ જોવા જાય	તો;	
મન મયકું એણુધ થાંકધ એ,	અશુભ કર્મ બંધાય	તો.	૮૧
ચિહું ભેદે અનર્થડંડ,	ટાલધ જાણી અસાર	તો;	
આર્ત ધ્યાન નધ રૂઢ ધ્યાન,	પાપોપદેસ હથીયાર	તો.	૮૨
માટી કણુહ કપાસીઆ એ,	નીલ કુલિ જલ જોઈ	તો;	
જાળ વિના નવિ ચાપતો એ,	કુંભરનિરંદહ	તેહ તો.	૮૩

જલ તર ધી નેલના એ, બાજન બાવિં દહિ તો;
 ઉપાડા નવિ સુંદરો એ, જીવ પાછ અસંખ્ય તો. ૮૪
 ચાલ સાલહી પાપડા એ, પંજર ન રાખત કાય તો;
 બંધન સહનઈ દોહલું એ, સુખ સદુ નઈ જ સુદાય તો. ૮૫
 પાંચ અલીયાર યાત્રો એ, કંઈય રાગ કુંભાખિ તો.
 કાય કુમિષ્ટ પાપોપગરાણુ, બોગમ બહુ અભિલાખ તો. ૮૬

દહિ.

એ પ્રત બાંધ્યું આઠમું; તુંમું સોયા નિધાન;
 સામાયિક પ્રત પાલીધ, રાખી ચોખું ધ્યાન. ૮૭

દાલ.

કાજ સીધાં સફલ હવધ સાર-એ દેસી-રાગ-સામેરી.

સામાયક પ્રત નૃપ પાલધ, કીધા કહિણું કમં પતિહાં શાલધ;
 નિત્ય સામાયક બિ કરતો, મુખ્ય નીમ પ્રનન નૃપાધરતો. ૮૮
 એહના પાંચ અલીયાર આખમ, મન વચન કાયા ચિર રાખમ;
 જેણુધ આરતુદ્ર ધ્યાન ધ્યાયો, તેણુધ સુગતિ નહુ પાયો. ૮૯
 અણુ પૂંજી આયોગ્યાલધ; મુર્ખિ ઉઘાડધ બોલ આલધ;
 એમ અંગી અલીયાર આવધ, પરભવિ જાતાં નવિ કાવધ. ૯૦

દહિ.

પરભવિ જાતાં તે સુખી; જે પ્રત પાલધ સાંરડ,
 કારણ પણુધ નૃપાધરતિ ચલ્યો, સુંણ્યો તે અધિકાર. ૯૧

અઉપધ.

એક દિવસ સાકંભરી રાય, પૂરણ નામિં તે કહધકાય;
 કુંભારપાલ ભગિનિ ભરતાર, તેહવધ ગજરથ અથ અપાર. ૯૨

૧ નૃપ. ૨ મણિ. ૩ એક અધસરિ.

તે યમદોલિન નારી સંગિ, સારિ પાસા રમતો મન રમિ
 લેષ સોગદી દેતો વદાય, કહધ મુગસરિ કમારો વધાય. ૭૯૩
 ત્રિણિવાર રાખત ધમ કહો, નિજ નારીથી નવિ સાંસલો;
 નારિ વાર્યો નિજ ભરતાર, કહિણ વચન ભમ ખોલ્ય અસાર. ૭૯૪
 માહરી જ્વાળા ન રાખતોય, કમારમાત્ર સાંહમું તું જોય;
 મારિ નિવારી તેણુ ધાય, કિમ મુનિવર સરિ કિધ ધાય. ૭૯૫
 કહધવું હુધિ તે મુઝનધ કહો, પણિ લાંબી જાલધ મમ વહો;
 શ્રી સુરદેવ નધ ત્રીજો ધર્મ, મેઘો કરતાં પાતળ કર્મ. ૭૯૬
 નારી વચને ખીજ્યો રાય, પાટૂ પ્રાહાર કર્યો તેણુ ધાય;
 જા તુઝ યધવ નધ કહધ નારિ, હુંસિ મ રાખીસ હધ્યા મઝારિ. ૭૯૭

૬૬.

હુંસિ મ રાખીસ કામની, કહધ જાધ યધવ વાત,
 વેગ અઢાવી જ્વાલજે, દેખાડું મુઝ હાથ. ૮૦
 નારી કહધ સુંણિ કંત તું, ત્રિણધ અવગુણ કામ;
 સોજધ જ્વાળો કીટ પંખ, ત્રીજું તુંજ અભિમાન; ૮૧
 શંકિત વિના નર કેટલા, માંન કરધ બહુ અધરિ;
 રણ પંડિત દીસધ ધણા, સુરપણું નિજ ધધરિ. ૧૦૦

અંકવિત્ત.

તારા તુહ યત્ર તિહાં લગધ, જહાં નવિ જગ્યો ચંદ;
 મયગલ મદ્યત્ર તિહાં લગધ, જા સીહ કરધ ગતિ મંદ. ૧
 અગતિજાલ યત્ર તિહાં લગધ, ધનધ જહાં નીર ન નાંખ્યો;
 મુઢમતિ યત્ર તિહાં લગધ, સુરુર ચરણ ન પાંખ્યો.

મણિધર મેઢેયલ મિલો લગઈ, યુદ્ધ ન હિંચો છડાં લવી;
ભરતાર નૃપંબલે તિહાં લગઈ, છડાં કુંભર નેટિ તુઝ ન લવી. ૨

ફહા.

કુંભારખાલ બલીઓ ખાહુ, તઈ નવિ ચાલઈ ત્યાંધિ;
વચન વાદ સાનઈ કરઈ, માંન તગ્ને મન માંધિ. ૩

હાલ.

મનોહર હીરછરે-એ દેસી-રાગ પરછઓ.

મૂર્ખ માંન ન કરસ્યો કોઈ, એ પ્રગ્યાંતજ નેઈ;
શવણ સરીખોશીસ ગમાવઈ, લંકા નગરી જોઈ. ૪

નર સહુ સાંભલોરે—

માંન મ કરસ્યો. ભાઈ, શ્રેષ્ઠિ માન કીકે મૃગ લણતાં,
તો લહી દુરગતિ ખાઈ. નરં આંચલી.

ભીમસેનલડ બલીઓ જગમાં, ખાત યુધિષ્ઠિર જેહો;
કુંભ કર્ણ સરિ તું બલમાંહિ, યુદ્ધ લાગો તેહો-નર. ૫

કોણી રાગ અતિ અભિમાની, માંન થટી નવિ ખસીઓ;
ગૂફા ખારણુઈ તે નર બલીઓ, જઈ નરગાદિ વસીઓ-ન. ૬

જરાસિંધુ પણિ કૃષ્ણઈ માર્યો, ચમરેદો ચુર હાર્યો;
શનતકુંભારનઈ શોમઈ પીડ્યો, કંત રહઈ તું વાર્યો-ન. ૭

ફહા.

એણે વચને નૃપ ખીજ્યો, ચટ્ટીઓ સખલ કપાય;
નારી પગની વાણહી, સીખ કરી દિઈ રાય. ૮

જસ ધરિ ખેટી લાડટી, ધરિ કામિનીકેરી સીખ;
આવણુ વિતઈ હલ કરઈ, એ ત્રિણુઈ માગઈ ભીખ. ૯

ધિગ્ નારિના વચનઈ. ધિગ્ તે કુંભરનિરંદ;
ધિગ્ તે શ્રી જનધર્મનઈ, ધિગ્ તે હેમસરિંદ. ૧૦

એણે વચને રાણી તપી, ચાલી પીહરિ ઉઠી;
ભૂપતણુઈ મુખિ ઇંમ કહ્યું, જામ કદાવું પુઠિ. ૧૧

ચઉપધ,

અસ્યું કહીનઇ ચાલી જસઈ, બ્રાહ્મણ એક બોલાવ્યો તસઈ,
રે! જોસી! પાટણમાં જઇ, જાંણ કરો રાજનઇ સહી. ૨૧
લેઇ આજા રાણી તણી, ચાલ્યો બ્રાહ્મણ પાટણ ભણી;
દીઠા લોક તિહાં અદભૂત, પાટણિ આવ્યો બ્રાહ્મણ દૂત. ૫૧
મોટી ડાઠી મુછિ હીણ, કાલા રંગઇ કાયા ખીણ;
મોટું માથું હીણ નિલાડ, વંક વદન નઇ ગાત્રે ખાડ. ૬૧
રાસભ દંત અનઇ હોઠાલ, આંખિ ગલઇ મુખિ ચૂઠ લાલ;
સુંદર નાક જાણે ડેડકું, અશુભ ગલઈ તે માંહિં થકું. ૭૧
કુંકી કોટિં લાંબો નસો, જાંણે પરખતનો વાલ્યો;
હાથ પાયની સોભા ધણી, જાંણે ગાડાની પીજણી. ૨
કહઇડિ કોઈ સરીખો લાંક, વાંસો જાણે વાંહણી વાંક;
પહરરી જૂલડું નઈ સંચર્યો, જાંણે ધૂલિ કોથલ ભર્યો. ૩
કટિ ચુંથો બાંધી હીંડીઓ, જામ કોઠી આપડ ભીડીઓ;
રૂપહીણ દીસઇ વિકરાલ, એકવડો જે ગુણ મુખિ વાચાલ. ૪
ફાંડું ધોતીઉ સાંધું બહું ભાતિ, જાંણું કરવતું લીધું હાથિ;
મસ્તગ ફાલ ફરકઇ ચોટલી, પાછલિ આટાની પોટલી. ૫
એ બ્રાહ્મણનું અસ્યું સ્વરૂપ, પોલિં પછડો દરિદ્ર રૂપ;
હઠઇ વિચારઇ ઉભો રહી, કોષક પુરૂષ નઈ પૂછું સહી. ૬
અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો નીમ, બાંભણ એક મલ્યો નર તાંમ;
પૂછી વાત તેહનઈ સરિ નાંમિ, કુમારપાલ મલસ્યઇ કુંણ હામિ. ૭
કુમારપાલ બાંભણ નઇ વચર, બોલતો નવિ બાંભણ મહઠર;
તિહુણપાલ સુત જીવત મૂઓ, જે બાંભણનો વચરી હુઓ. ૮

કકિણુવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઈ દુખ વીસાર્યો નસઈ;
રે! બાંભણુ! કહું સાંભલિવાત, પૂરાં કહીંછ ન થાય સાત. ૯

- દહીં.

સાગર વિપ્રા ડકિણિ બુઝ્યા, અગનિ જમ (જગિ) રાય;
કવિ કહય સાત અધૂરડાં, પૂરા કિમય ન થાય. ૧૦

અઉપઈ.

અસું કહી ચાલ્યો બાંભણો, હડી માર દીડો અણુમણો;
જઈ પૂછઈ બાંભણુ તસ વાત, કિહાં મિલસ્યઈ પાટણુનો નાથ. ૧૧

ખીજી બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંભારપાત્ર તુઝ કિસું કાંમ;
તું ભીખારી હેર જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨

ઉઘડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિત પરખ્યો ખરો નિટાલ;
પરીઉઠ્ઠણુ પૂછું હું કુંણુભાતિ, જીમ જણાવઈ એહની જાતિ. ૧૩

હડી માર કહીઓ બિલાડ, જગનઈ લુંડું વંછઈ ચાડ;
વેદ મસાણી જંદીવાન, એ સાતઘનું મયલું ધ્યાન- ૧૪

અસ્યુ કહી નર આથો પલ્યો, એક નરઆગંધિ અર્થક મિલ્યો;
રાય અર્થરિપૂછી નર જસઈ, આથો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫

ખીજી દૂત કહય રે!, દુષ્ટ!, ખાય અસું બોલે પાંપિજ;
બ્રાહ્મણુ નઈ નંદઈ કુણુ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ કાંમ. ૧૬

પુત્રી વિદ્રેરો પરસ્ત્રી રંગ, પરભાતિ પાપીનો સંગ;
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઈ ઉદરિ ભરાય. ૧૭

પર નિંધા કરતો નર જેહ, પર ભોજનઈ તૃપ્તા તેહ;
કવિ કહય સો કુંભઈ નાહય, સાત આભડછેટિ કહી ન જાય. ૧૮

અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો જાય, પંડિત ભેટિ હુમ તસ કાય;
પૂછી વાત તસ રાગં તણી, તેણુઈ નાખ્યો બાંભણુ અવગુણી. ૧૯

દૂત કહધ કેણે કારણ વઢધ, રખે ગલે કો માહરધ પડધ; ૨૧
 વિનયે કરતાં વાંકો નમધ, યાયક યાયક નધ નવિંગમધ. ૨૨
 પાડો પંડિત લુંડી જોહ, હાટ પડોસી કહીધ તેહ; ૨૩
 મીઠો મલ્લ અનધ માંગણાં, સાત અદેખા કાને સુણ્યા. ૨૪
 અસુ કહી આલ્યો વાચાલ, આગલિ એક મલ્યો નર આલ; ૨૫
 પૂછિઉં કિહાં મલસ્યધ ભૂપાલ, તે નર બોલ્યો આલ પંપાલ. ૨૬
 ઝાંખો દૂત હુઓ મનમાંહિં, નિર્મલ યુદ્ધિ વિચારે તિહાં; ૨૭
 હું ન લહુ સહિ પેતર કાલ, પરવેદન સું જાણુધ આલ; ૨૮
 રાજ બાલિક વિપ્રા ચોર, જમરો જગમાં પાડધ સોર; ૨૯
 અગનિ પારધી કવિયણુ કહધ, પરવેદન સાતધ નવિલહધ. ૩૦
 અસુ કહી નર આલ્યો જસધ, સૂતો નર એક દોડો તસધ; ૩૧
 જધ જગાડયો લાગી પાય, કહધ કિહાં મલસ્યધ પાટશુરાય. ૩૨
 તે દારિદ્રી જાતિ ક્યાડ, લેધ કુદાસો ઉઠિઉ ધાડ; ૩૩
 આવિ દેખાડું પાટણ ધણી, રાય ગયો છધ ઇંધણુ બણી. ૩૪
 બાંભણુ કહધ મુઝ લાગું પાપ, ઉંદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાપ; ૩૫
 સૂ સૂરે નર સહી એકસો, તું ક્યાડી સુતો બસો. ૩૬
 વાધ સિંધ ચિતર કુતિરા, માર્ગરીનધ પાપી નરા; ૩૭
 બૂજગ લખધ ઉંદિર એકલા, એ સાતધ નર સૂતા ભલા. ૩૮
 અસુ કહી નર આલ્યો જાય, અમલી એક મિલ્યો તસ હાય; ૩૯
 પૂછી જાગરી રાજની જસધ, નાંખી ચરમનધ બોલ્યો તસધ. ૪૦
 રે! બાંભણુ! મુઝ દીધી ગાલિ, આહાંહણુ તુજનધ દેખાલ; ૪૧
 મારધ પણિ માર્યું નવિ જાય, બાંભણુ તવ બોલ્યો તસ હાય. ૪૨
 શકતિ વિનો બહુ કરતો રીસ, સુપુરુષનધ નવિ નાંમધ સીસ; ૪૩
 દાંન વિહણો વંછધ માંન, વિદ્યા વિણુ કરતો અભિમાન. ૪૪

કહિણ્યવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઈ દુખ વીસાર્યો નસઈ;
રે! બાંબણ! કહું સાંભલિવાત, પૂરાં કદઈ ન થાય સાત. ૯

દ્વિ.

સાગર વિપ્રા ડહિણિ જુગ્યા, અગનિ જમ (જગિ) રાય;
કવિ કદઈ સાત અંધૂરડાં, પૂરા કિમઈ ન થાય. ૧૦

અઉપઈ.

અસું કહી ચાલ્યો બાંબણો, હડી માર દીડો અણુમણો;
જઈ પૂછઈ બાંબણ તસ વાત, કિલ્લ મિલસ્યઈ પાટણનો નાથ. ૧૧

ખીજ બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંભારપાત તુઝ કિસું કાંમ;
તું ભીખારી હેર જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨

ઉઘડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિત પરખ્યો ખરો નિટોલ;
પરીઉઠ્યું પૂછું હું કુંભારાતિ, છમ જણાવઈ એકની જાતિ. ૧૩

હડી માર કહીઓ મિલાડ, જગનઈ ભુંડું વંછઈ ચાડ;
વેદ મસાણી બંદીવાન, એ સાતઘનું મયલું ધ્યાન. ૧૪

અસ્યુ કહી નર આલો પલ્યો, એક નરઆગલિ અર્ચક મિલ્યો;
રાય અર્ચક પૂછી નર જસઈ, આલો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫

ખીજ દૂત કહઈ રે!, દુષ્ટ!, ખાય અમું બોલે પાંપિષ્ટ;
બાંબણ નઈ નંદઈ કુણ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ કાંમ. ૧૬

પુત્રી વિદરો પરચી રંગ, પરભાતિ પાપીનો સંગ;
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઈ ઉદર ભરાય. ૧૭

પર નિંદા કરતો નર જેહ, પર ભોજનઈ તૃપ્તા તેહ;
કવિ કહઈ સો કુંભાર નાહઈ, સાત આભડછેટિ કહી ન જાય. ૧૮

અસ્યુ કહી ભટ-ચાલ્યો જાય, પંડિત ભેટિ હુષ તસ કાય;
પૂછી વાત તસ રાગે તણી, તેણઈ નાંખ્યો બાંબણ અવગુણી. ૧૯

ફૂત કહધ ક્ષેણુ કારણુ વહધ, રમે ગણે કો માહરઈ પડધ; . .
 વિનય કરતાં વાંકો નમધ, યાયક યાયક નઈ નવિંગમધ. ૨૦
 પાડો પંડિત લુંડી જોહ, હાટ પડોસી કહીધ તેહ;
 મીટો મલ્લ અનધ માંગણાં, સાત અદેખા કાતે સુણ્યા. ૨૧
 અમુ કહી આલ્યો વાચાલ, આગલિ એક મલ્યો નર-આલ; . .
 પૂછિઉં કિહાં મલસ્યધ ભૂપાલ, તે નર બોલ્યો આલ પંપાલ. ૨૨
 ઝાંખો ફૂત-હુઓ મનમાંહિં, નિર્મલ યુદ્ધિ-વિચારે તિહાં;
 હું ન લહુ સહિ-ખેતર કાલ, પરવેદન સું જાણુધ આલ. ૨૩
 રાજ આલિક વિપ્રા ચોર, જમરો જગમાં પાડધ સોરઝ
 અગનિ પારધી કવિયણુ કહધ, પરવેદન સાતધ નવિ-લહધ. ૨૪
 અમુ કહી નર-આલ્યો જસઈ, સૂતો નર એક દીડો તસઈ;
 જઈ જગાડ્યો લાગી પાય, કહધ કિહાં મલસ્યઈ પાટણુરાય. ૨૫
 તે દારિદ્રી જાતિ કપાડ, લેઈ કુદાયો ઉઠિઉ ધાડ; . .
 આવિ દેખાડું પાટણુ ધણી, રાય ગયો છધ ઇંધણુ બચી. ૨૬
 બાંભણુ કહધ મુઝ લાગું પાય, ઉંદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાય;
 સૂ સૂરે નર સહી એકલો, તું કપાડી સુતો ભલો. ૨૭
 વાધ સિંધ ચિતર કુતિરા, માર્ગરીનઈ પાપી નરા; . .
 બૂજગ ભખધ ઉંદિર એકલા, એ સાતધ નર સૂતા ભલા. ૨૮
 અમુ કહી નર આલ્યો જાય, અમલી એક મિલ્યો તસ ડાય;
 પૂછી ખજરી રાજની જસઈ, નાંખી ચરમનધ બોલ્યો તસઈ. ૨૯
 રે! બાંભણુ! મુઝ દીધી ગાલિ, આહાંહણુ તુજનધ દેખાલ; . .
 મારધ પણિ માર્યું નવિ જાય, બાંભણુ તવ બોલ્યો તસ ડાય. ૩૦
 શકતિ વિનો બહુ કરતો રીસ, સુપુરપનઈ નવિ નાંમઈ સીસ;
 દાંત વિહુણો વંછધ માંન, વિદ્યા વિણુ કરતો અભિમાંન. ૩૧

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.

ખંડ ૨ જો.

હુહા

પહાલું માણસ દીસણું, ખીજું માણસ વુંણ
ત્રીજું માણસ ખોલકું, ^૧અવર પોસાઈ કુંણ ૪૩
ખાંભણ કહ્યું પ્રતિહાર નંધ, રૂપિં કાહુ કરેસ
મેલવિ કુંમરનિરંદ નધ, પૂછિઉં ઉત્તર દેસ. ૩૫

ચઉપધ

આહાણુ ભાટ પંડિત પ્રધાન, વીણાથી ઉપજ્ય અતિગાન;
હૂત કાર મુખ તિખાં હોય, વસ્ત્ર વિના ઋદ્ધિ પાંમધ સોય ૩૬
અસ્યાં વચન ભાંખ્ય બટરાય, દરખાસી રક્ષીઆયત થાય;
ભેટાડયો આહાણુ નરરાય, ભાખી હૂતધ પૂર્વ કથાય ૩૭
સ્વામી સાંહમો પૂરણુરાય, ખોલ્યાં વચન કહ્યાં નવિ જાય
શ્રી દેવગુર નઈ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતો નાણુધ સરમ ૩૮
દેવલદેવી ભગતી જસઈ, વિનય કરી નૃપ વાર્યો તસઈ
પાટૂ પ્રહાર કર્યું તેણુધ ઠાય, પડી ભોમી હુધ મૂર્જાય ૩૯
તે રીસાની આવધ ઇહાં, કુંમારપાલ તુલ્ય બધઠા જહાં
ઉઠો ચઢો મમ કરો વિચાર, સૂર છતધ એ સો અંધકાર ૪૦

સીદ છત્ર મૃગ સસા સીઆલ, બોલમ્ પદમ્ મુંદમ્ દાલ
 એણી વાતમ્ હુમ્ સીદનમ્લાજ, કુંમર નિરંદ અદો મદારાજ ૪૧
 ભગતી વાત સુંણી ભૂપાલ, કુંમરનિરંદ અદિક સમકાલ;
 હય ગય રથ પાયક પરવર્યો, બેટયો ભગતી પ્રેમમ્ મર્યો. ૪૨

હાથ

રાગ-મારણી-મુકાવોરે મુજ ઘરનારિ એ દેશી.

કુંસારપાલ તણી તે ભગતી, આવી પાંટણુ માંદિં રે;
 ભૂપતિ આગસિ નિજ દુઃખ રોમ્, રોતી ન રહમ્ ત્યાંદિં રે. ૪૩
 અવધારો રે બંધવ વાત, એણુમ્ મુઝ નીર હિતાર્યું રે;
 જો ઝાલી આ'ણું તો છત્યું, નહીં તરિ આપણુ હાર્યું રે અ. ૪૪
 ગુરનમ્ ગાલિ મુણી નૃપ ખીજ્યો, પ્રયાણુ ભંભા વજરખી રે;
 અગ્યાર લાખ લેમ્ ફલ રાગ, વીંટી સાકંજરી આવી રે અ. ૪૫
 અગ્યાર સહઈ સાંથિં ગજ હુમમ્, રથ પાલા નહીં પારોરે;
 નાસિ ગોલા હીકલીઉ લેમ્, કરતા માર અપારો રે અ. ૪૬
 બાણુ હવું રાગનમ્ છહારમ્, સજ કર્યા રજપૂતો રે;
 કટક જોવા કારણિ તેડયા, મોકલીઆ નિહાં દૂતો રે અ. ૪૭
 દૂતમ્ કટક નિહાલ્યુ ત્યાંહિં, પુંજણીઉ પલાંણુમ્ રે;
 નીર ગલી વાવરમ્ વિવેકમ્, છવ જતન નિસાંણુમ્ રે અ. ૪૮
 તમ્ સીસ હુંણાવ્યું ત્યાંહિં, કુંમર નિરંદહ નિરખમ્ રે;
 રાય પૂછમ્ તસ પ્રેમમ્, હાસ કરમ્ કિમ્ હરખમ્ રે અ. ૪૯
 વાત કહી મુખિં માંડી, સાંભલિ કુંમર નિરંદો રે;
 પુંજ પાય પદ્માંણુમ્ હવતો, કિમ્ હણુસ્યમ્ અંગિ ઈંદો રે. અ. ૫૦
 કુંમરપાલ નૃપ એણીપરિ બોલમ્, ન હણું વિણુ અપરાધી રે;
 જીવજંત કીટક જે કંથુ, નિણુમ્ નવિ આંણુ વિરાધી રે અ. ૫૧

મિત્ર તણુઈ હું ચંદ સમાણો, શત્રુનંદ સૂર સરીખોરે;
 માહરં બલ દેખાડું તુલનઈ, સુમતિ કરી તુલો નિરખો રે અ. ૫૨
 કુમારપાલ તિહાં દેખાડય, સાત કલા અણુવય રે;
 સાંગિતણુય પ્રહારઈ પરોય, ગગનિ સોય ભમાવય રે અ. ૫૩

હુહા.

ચમત્કાર તે પાંખીઆ, વલ્યા તે પાછા દૂત;
 પૂરણુરાયનઈ જઈ કહ્યું, વયરી દલ અદ્ભુત; ૫૪

ચઉપઈ.

વાત સુણી તેડ્યા વડવીર, કાજ કરેવા કુણુ છપ ધીર,
 લાખ સોવન તસ કરં પસાય, જે જઈ મારય પાટણુરાય. ૫૫
 એણુઈ અવસરિ નૃપ માલી જેહ, પૂરણુરાય સું બોલ્યો તેહ;
 સ્વામી એ છઈ થોડું કાજ, માઈ કુંમરનિરંદહ આજ. ૫૬
 કરી જૂહાર નર ચલ્યો સહી, ધુરિકા એક છાની પાણિ ગ્રહી
 ચાલી આગ્યો કટક મઝારિ, છલવા છલ જૂઈ તેણુઈ ઠારિ. ૫૭
 અણુઈ અવસરિ નૃપ કુંમર જેહ, અગડ અસી નર રાખઈ તેહ;
 જાતા જનમંદિર જેણુઈ ગામિ, પૂજા ભગતિ કરય તેણે ઠામિ. ૫૮
 આવ્યું દેવલ ઋષભ જીણાંદ, પૂજણુ ચાલ્યો કુંમરનિરંદ;
 જન મંદિર જઈ બધડો જસઈ, ઘાયક માલી પધડો તસઈ. ૫૯
 કુમારપાલ પૂજનઈ કામી, પૂજક લિય નૃપ તેણુઈ ઠામિ;
 પૂજઈ જન પ્રતિમા મનિરંગિ, આણી ઉંલટ અધિકુ અગિ. ૬૦
 એણુઈ અવસરિ નૃપમાલી જેહ, જઈ ગભારઈ પધડો તેહ;
 નૃપ મારેવા કરય ઉપાય, પણિ નવિ દિધુ જાય ધાય. ૬૧
 બાંભણુ બંગની ન લહઈ વાત, કૃપી ન સમઝઈ ઉંચો હાય;
 અંધ નજાણુઈ ગર્દભ ગાય, માલી ન સમઝઈ દેવો ધાય. ૬૨

માંમાં મુંધાં મારઈ જસમ, મંત્રીઈ નર દીડો તસમ;
 જોડાવ્યો માલી તેણુમ કાનિ, અડકી ઉભો તું કુંણ કાનિ. ૬૩
 હાક્યો માલી તવ લલમ બયો, ઉદયન તવ તસ દાયિં અયો;
 જોલી નર તિદાં જ્યેયું જસમ, પાલી પ્રગટ હુમ તે તસમ. ૬૪
 વણિ મુદિ માર્યો સિરિ ખંધિ, તાંણી ખાંધ્યો અવલયખંધિ;
 ઉદયન બણુમ નર સાચું કહમ, કદચિ હમ હવતો રહમ. ૬૫
 તવ માલી જોડ્યો સરિનાંમ, આવ્યો નૃપ મારેવા કાંમિ;
 પૂરણુરાય મોકલીઓ સહી, પાપ કરેવા આવ્યો વહી. ૬૬
 આખમ માલી સાચી વાત, અતુકંપા આવી નરનાથ;
 છોડાવીઓ નર માલી તણુમ, એ કાયર મુઝનંઈ શું હણુમ. ૬૭
 જવલગમ પુણ્ય પ્રતાપજ હોમ, તવલગમ સાંહમું ન જૂઈ કોમ;
 પૂર્વ પુણ્ય હહારમ ખૂટસ્યમ, તિહારમ ખેટા વયરી થસમ. ૬૮
 તેણુમ કારણિ નર કહું છું અલો, માલીનમ જવાવો તુલો;
 સીહડો સોય સુભટ નમં હણુમ; નવિ કરડઈ લોહ લાકડ તણુમ. ૬૯
 કરણાસાગર કુમરનિરંદ, છોડી મૂક્યો માલી મંદ;
 કોઈ દમામ ચઢિઓ રાય, સાકંચરીઈ છુટયા જાય. ૭૦

હુહા

જમ સાકંચરી દૂડીઓ, પાકવીઓ નિજ દૂત
 નૃપ પૂરણુ રણિ આવયો, કરસું યુદ્ધ અદલુત ૭૧

હાલ

રાગ આસાહરી સિંહુઓ

હુત જાણી ખીહક ન આણી, ચઢીઓ પૂરણુ રાય
 જાનં વાજઈ અંચર ગાજમ, ખેહુ દલ ભેલાં થાય ૭૨
 જાલા ભેરી વંક નેરેરી, વાજઈ ત્રંચ નિસાણો,
 જોવમ દાહલી અતિ વિકરાલી, કાયર પડીઆ પ્રાણો ૭૩

નાલિ^૧ હવાઇ મુંઝ ધાઇ, ચંદ્ર આણુની જોડો
 કાયર કંપઇ કામિની જંપઇ, કહઇ મુઝ સકટ છોડો ૭૪
 ગુરજહ ગુપતી મારઇ છપતી, નાંખઇ તોચર વીરો
 આંણુ વિદૂષ્ટ અંગા તૂટઇ, વેદિ કરઇ વડવીરો ૭૫
 નિજ જીવરખી ટોપી તીખી, હસીઇ મલઇ રણિ ભાલઇ;
 સાંઠમા ચાત્રઇ ધા બહુ ધાત્રઇ, લીધી ભોમી ન હાલઇ ૭૬
 સલઇ સગઇ પઇસઇ ધાઇ મનમુંડી રણુ ઝૂઝઇ;
 બેહુનર મલીઆ બેહુદલ ભલીઆ, રખેહઇ ઝભાણુ ન સૂઝઇ; ૭૭^{૨૫}
 અર્જુનદે ઉઠિઓ મેહલઇ મુંડિઓ, હાથે લાલ કમાંણ્યો;
 રણુથી ટલવા પાછા વલવા, પૂરણુરાયની આંણ્યો ૭૮
 વીરમદે વઢો અંગિ અડતો, કહઇ રણિ રાખું નાંભો;
 લખદલ લાધું લુંણુજ ખાધું, તે કિમ કરું હરામો ૭૯
 વેજો વાગેસો હાથે ભાસો, ઈઆણુહાણોડે જાય;
 સ્વામી કારણિ ચડિઓ આરણુ, ન ગણુઇ રંક નઇ રાય ૮૦
 ઈસિરદે આવઇ રણુ ઝંપાવઇ, ન કરઇ આતમ સારો;
 રણિ નવિ ટલીઇ કહો કિમ વલીઇ, મરવું એકજ વારો ૮૧
 રણુમાં વઢો અતિ આરડતો, નાંભિઇ દુદો દુણો
 પુંડિ ન દીજઇ હરાંમ ન કીજઇ, કુંમારપાલતુ લુંણો ૮૨
 ભીમ ન ભાંજઇ રણુમાં ગાજઇ, ન ધરઇ નારી નેહો
 બહુપરિ વઢીઇ રણુમાં પડીઈ, કુંકુપવરણી દેહો ૮૩^{૨૫}
 ખિત્રી પાત્રા અતિ વિકરાલા, કો નવિ જાઇ ભાગી;
 કુંમરનિરંદહ પૂરણુગયંદહ, લોહ કડાકડી લાગી ૮૪^{૩૫}
 પાત્રઈ પાત્રા ઝૂઝઈ ઝાત્રા, અસ્તઈ અસ્ત્ર અનેક
 ગયવરઇ ગયવર રથઈ રથ ભડતા, અપત્ય યુદ્ધ નહિ રેખો. ૮૫

ફૂલ.

અપત્ય યુદ્ધ નવિ દો કરમ, ખિહુ રણિ બૂઝઈ રાય;
 એણુમ અવસરિ નૃપ પૂરણો, ચિતમાં ચિંતા થાય. ૮૬.
 અપત્ય યુદ્ધ કર્યા વિના, કિમ વસિ ચાચ્યમ રાય;
 બુદ્ધિ અસી પરિ કેલવું, જમ નૃપ નાદો જાય. ૮૭.
 જમ છલ બોલું જૂવટઈ, તિમ પણિ રણિ સંગ્રામ;
 કાંચક કપટ કર્યા વિના, નવિ જીવું એણુઈ દામિ. ૮૮.
 પૂરણુ વિચારી આપ મન, લીધાં કનક રતન;
 કુંમારપાત્રના સુભટ નઈ, વહઈચી આપે ધન. ૮૯.
 કાંમણુ મોહણુ વસિકરણુ, સેહે કાજ સમરથ;
 જેણે દીકે મુનિવર ચલે, તરણી પસારે હત્ય. ૯૦.
 મોવન ધન સુભટઈ લીઆં, ન કરમ ઉંચો હાય;
 સેન મિઈ ચિંત્યું દેખિ કરે, ચિંતા થઈ નરનાથ. ૯૧.
 નૃપ દુખિઓ દેખી કરી, જોડ્યો સામલ માહાત;
 સુર મિષ્ટ ચિંત્યું દેખિ કરી, ચિંતા સી નરનાથ. ૯૨.
 જહાં લગમ તું ઉમો અહીં, જહાં લગમ કલિપંચાયણુ;
 જહાં લગમ હું સેવક અમ્હું, તિહાં લગમ ચિંતા મ આણિ. ૯૩.
 ત્રિણુ ત્રિહુતન નમ ત્રિણુ જણુ, જીપીસું એક એક;
 સુર થઈ સાંહમો થયો, ચિંતા મ કરો રેખ. ૯૪.
 અમે યોગ રિપુ ધણુ, કાયર ઇમ ચિંતેય;
 એકહ સૂર્ય ઉગતાં, તારા કોડિ જ્યેય. ૯૫.
 સુર સુભટ નર પંચ જણુ, કાયર સો પંચાસ;
 આવી પડ્યું સરિ આપણુમ, મુંકિ પીઆરી આસ. ૯૬.
 સિદ ન જુદ ચંદ બલ, ન જુદ ધરતી રિદ્ધ;
 એકલો લાખામંજે, જ્યાં સાદસ તિહાં સિદ્ધ. ૯૭.

વાજાં વાગો જાણુ મિલો, જાણાવો અપાણુ;
 મુઝ દીઠધ જો ડગ ભરઈ, તો જાણુણી અપ્રમાણુ. ૯૮
 સીઠ કહઈ હું વનિ વસું, મુઝ છેડીઉ પરિમાણુ;
 અવરિં ભગ્ગાં હું ધણી, મુઝ ભગ્ગાં નહીં ઠાણુ. ૯૯
 સિહડા મોટિ આખડી, પર માર્યો ન ખાય;
 પેહેલિ ત્રપે ન ચૂકિયે, ભાગ્યાં કેડિ ન થાય. ૧૦૦
 એહ સભાવ સીહડાં તણો, સુરતણો ગુણુ એહ;
 દિલગીર દલ દેખી કરી, હિષ્ઠ સુહરખધ તોહ. ૧૦૧
 ચંદ તણુ મુખ દેખતાં, વાધે ઉદધિ નીર;
 સખલ સેન નર દેખતાં, બહુ વાધે બલવીર;

શ્લોક.

વિદેસે વિદ્યા મંત્રો, ધરે મંત્રો સુમારયા; ૧
 સંગ્રામે ભુજ મંત્રો, અંત કાસે જિનતામ. ૩
 અંત સમય અરિહંત સરણુ, રણનધ સમધ ભૂખય;
 દોલ દમાંમાં વાગતઈ, સૂર હુધ ઉચ્છાહ. ૪
 રણિ વાગધ સરણાધ્યાં, પાખરધ કેકાણુ;
 સૂર ધરિં વજ્રામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ. ૫
 દેખીતા હુંગર જસ્યા, કાંમિ કાયર થાય;
 પડધ ઉગમણી ખુંખડી, તો આથમણા જાય. ૬
 કાયર મલિયા કેડિ, કેડિ ખત્રિ આણો;
 ખાઈ નધ ખાંધ વધારતા, વઢયાની વાન ન જાણુ. ૭
 હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાલે;
 રહામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે. ૮
 લોહી દોડે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુખનો દાવો ધરે.
 ભડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૯

માર્યા પહેલા તે મરે, જોડે વણનું નામ;
 પડે કામિ કાયર થિયો, વદન ઉગ્યો તેણે શ્યામ. ૮
 એક પતિ નહ જીજ્ઞુ પ્રાણમું, રાખ સકથ તિહાં રાખિ;
 જે ઉતયાં અધપાયકથ, વણતું ન ચઢ્ય લાખિ. ૯
 તેણુઈ કારણિ સામલ કહ્ય, સાંભલિ કુંભરનિરંદ;
 તાહરો જસ જગિમાં ઘણો. તું મમ પાડેસ મંદ. ૧૦
 સુર થજે તું સિંહચરિ, હીઉં તે કરજે હાથિ;
 આપણનંધ નહી ભાજવું, રાજ દીઉં જગનાથ ૧૧
 દુઃખારપાલ મમ ચિંતિ કરી, ચિંત્યું કિંપિ ન હોય;
 જેણુઈ તુઝ રાજ સમર્પિયું, ચિંતા કરસ્યમ સોય. ૧૨

અઉપધ

નવે વચને ભૂપતિ ચિતિ ઠપો, સાહસીક ગુણ અંગિ આદ્યો;
 માગઈ સીહ અનંધ પાખર્યો, મયગલ માનો નહ મદ ભયો. ૧૩
 ઊખું ખડગ અનંધ વિખધાર, અગનિ યોગ મહ્યું ધૂત સાર.
 માગઈ સુર કુંભરનરનાથ, વલી વકારત સામલ માહાન. ૧૪
 દુઃખારપાલ સુરાનનિ ચઢ્યો, કલિ પંચાયણુ નહ થાગડયો;
 સામલ માહાન પ્રસંસી કરી, નાગ ચલાવ્યો છહાં તપ અરી ૧૫
 પધ આવતો દીહો જસઈ, પૂરણ પાછો ખસીઓ તસઈ
 મારપાલ જૂઠ ચિહું પામઈ, પૂરણુરાય ન દીસઈ અસિઈ. ૧૬
 યઈ અવસરે થયો સંધ્યાકાલ, પડિકમણું માંડઈ ભૂપાલ;
 જન કાયા થીર કરી, મુકઈ સયલ કસાય પરિહરી. ૧૭
 જ્યાંનઈ નર ચઢિઓ જસઈ પૂરણુરાય રણિ ધસિઓ તસઈ;
 અણો તિહાં માંડ્યો સંગ્રામ, કુંભારપાલ મુકાવા માંમ. ૧૮
 રમ સોર નહ રણમાં દિરઈ, કુંભારપાલનો નર ઉસરઈ;
 ૧૫ વિના દલ જાંખું થાય, ચિંતાનુર દુઆ માંહોમાંહિ. ૧૯

સુમટ ખોલ દેખઇ તસ હાય, તુલક ધ્યાન ન ચૂકઈ રાય;
 મૂરતિ તણીપરી હઇ થિર થઇ, કિમ મુંકઇ વ્રત અંગિ ગ્રહી. ૨૦
 કિમ સુપુરુષ જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઇ એલીઓ;
 કિમ મૃગપતિ રણિ નાડો જાય, કિમ લીધું વ્રત મુંકઇ રાય. ૨૧
 કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અધેર
 કિમ સોનું અગનિથી બલઇ, કુમારપાલ વ્રતઇ કિમ ચલઇ ૨૨

હુહા

લીધું વ્રત નવિ મુકીઉં, નિજ મન રાખ્યું કામિ
 પરિકમાણું પુરું કરી, ઉઠિઓ યુદ્ધ કામિ ૨૩;

અઉપઇ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણ, સજ થાજે તુજ આચ્યું મરણ
 મુંકે પહાણો મુઝ સિરિ ધાય, પાછસિ ચોડી કરું હું રાય ૨૪
 મુઝ તુઝ વયર અછઇ એણુઇ કામિ, સુમટમરાવઇ કેહઇ કામિ;
 ઉતરી હેઠો થાએ સર્જ, અવર પુરુષ સું નહી મુઝ કર્જ ૨૫
 એક ચિતઇ દીઠો જવ રાય, પુરણ વિમાસઇ તેણુઇ ઠારિ;
 તેણે દૂત જે સખસો સાદ, તેણુઇ તિહાં મુંકયો સિંહનાદ ૨૬
 તેણુઇ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, બુદ્ધિ વિમાસઇ ભૂપતિ તસઇ
 કમરઅધ તિહાં છોડી કરી, કાંતે ધાણો લોચો કરી ૨૭
 તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંતે સુંદિ પ્રહાર;
 આલ્યો ગજવર આચ્યો ત્યાંહિં, પૂરણરાયતો મયગલ જીહાં ૨૮
 ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુંમર સજ થયો તેટલઇ
 હાથી ઉપરથી ઉઠકંત, પૂરણરાય સોર પપડીઓ દુરદાંત ૨૯
 કુંમરનરિંદઇ ૨ ગર્યો પૂરણ, જીમ સીંહઇ સખલઇ દુગ્ધલ હણ્ય;
 તેણીપરી જાલ્યો રાજ નિહાં, બાંધી ધાણો પાંજરમાંહિ ૩૦

ઢાલ.

રાગ-ધન્યાશ્રી કેહેણી કરણી; એ દેશી.

પરવસિ કાયા કષ્ટિયે ફલ હેય, તો રોગી સુખ પાવયજી;
 દેહી પખાલી ને નર નિર્મલ, તો મચ્છ જલમાં જાહવયજી.
 પરવસિ કાયા કષ્ટિયે કેતાં, મુગતિ તણુય નહોં કામિંજી;
 ગુરૂ ઉપદેશ સુહાયા નર કેતા, તન ઉડય પુણ્ય કામિંજી.
 ભરમ લગાડી ને હુમ છૂટક, તો ખર છાહારઈ લોટયજી;
 મન વિણુ છોતિ કરી સુખ પાંમય, ચાતુક સરિ નવિ બોટયજી.
 મન વિણુ જટા વધારય સુખીઆ, તો વટ મુગતિય જીયેજી;
 ઉંધય મુખિ રહય તિહાં ઝઢિ પામય, વાગોલ વૃક્ષ ટંગાયજી.
 પરવસિ નગન ભૂમિં દૂખ ભાગઈ, તો પસુઆં સુખ થાયજી;
 પરવસિ મુંની રહય બગ પંખી, જનમ મરણુ નવિ જાયજી;
 પરવસિ ત્રાડિયે તરતા દીસય, તો બહુ સંખ પુકારયજી;
 કાયા હેદ કરી સુખ હોય, તો સુરા સરિ હારયજી.
 પરવસિ અગ્નિ ભખય સુખ પાંમય, પડય પતંગાં દીવયજી;
 ગુફા ગ્રહઈ ને ગહુગુણુ વાધય, તો અહિ સુખભરિં જીવયજી.
 પરવસિ પરમાનંદ પાવય, તો નાટિકીઆ નિરખોજી;
 મન વિણુ નાચિં વૈકુંઠ જાય, તો મોરા સહુ હરખયજી.
 પરવસિ દીધય શુભગતિ પાંમય, તો તરુઅરુલ આપયજી;
 મન વિન રાંમ જપય નર સુખીઆ, તો સુક મુગતિ જાહજી.
 શીલ ગ્રહય શિવમંદિર, તો નરપતિના વાજીજી;
 એકાકી વિચરય સુખ પાંમય, તો સિહી ચિંતા ભાગીજી.
 સુકવિ રહય પરમાણુ ન કીજય, પરવસિપણાની વાતોજી;
 મન વિણુ ક્રિયા તપ, જપ, જૂઠો, લોહ વિના ઝમ હાયોજી.

ધૃત વિહુણા લાહુ જ્યો, વેણિ વિના સણુગારોછ;
 તિમ મન વિહુણું કરણી તેહવું, કરતો ન લાહું પારોછ. ૫૨
 પુરુપાતન વિણુ પુરૂષ ન શોભઈ, તિમ મન વિહુણો ધર્મોછ;
 મૂરખ મન વિણુ દ્રાયા કળઈ, તે નવિ સમજઈ મર્મોછ. ૫૩
 જ્ઞાન, શીલ, તપ, બાવન, પૂજ, મુન શુદ્ધિ જો કીજઈછ;
 પરમ પુરૂષ કહઈ સુંણ્યો લોગા, મુગતિપુરી ગઢ લીજઈછ. ૫૪

હુહા

મુગતિપુરી ગઢ લીજઈ, કીજઈ ધર્મ સુસાર;
 રવસિ પીડ્યા દુઃખ ખમઈ, લેખઈ નહીંજ લગાર. ૫૫
 પરવસિ પણુઈ વેદન ખમઈ, તેહનો સોચો ભાગ;
 આતમ સાખિ જો ખમઈ, લહઉ મુગતિ માગ. ૫૬
 હિ કુલ જગિ જીવડા, સહઈછ ન કરઈ ધર્મ;
 રવસિ પીડ્યો દુઃખ ખમઈ, આવઈ ઉદય જન્મ કર્મ. ૫૭
 પરવસિ પીડ્યો નરપતી, નવિ ચાલઈ કાંઈ પરાણુ;
 મારપાલ નૃપતાં ખમઈ, વચન રુપિયાં બાણુ. ૫૮
 બોલાવ્યો બોલઈ નહીં, લાજ્યો હમડા માંહિં;
 ગતિ, મતિ, બન્ન, પ્રાક્રમ ગયું, નાડી બુદ્ધિ સુ ત્યાંહિં ૫૯

ઢાલ

રાગ આશાઉરી સિંધુઓ--રણિ અગણિનો, એ દેશી
 બુદ્ધિ ગઈ પરહતિય ચઢ્યો, કિમ છૂટઈ રાય;
 જન્મ પુંઢિલી કાઢ્યા, સ્ત્રી કરઈ ઉપાય. બુ. ૬૦
 નંણી વત લૂપઈ જસઈ, બોલ્યો તતપ્રાલ;
 જન્મ ઘણીની કાઢતા, થાસ્થઈ દેશમાં ગાલિ. બુ. ૬૧
 પુત્ર કપુત્ર જો હુંઈ, તો ખમવું માય;
 પીપલથી નર જો પડઈ, નવિ દીનઈ ધાય. બુ. ૬૨

પુડી જલ સિરિ બાલજો, તો કો નીર ન કાઢ્ય;
 ગ્યવરી રતન ગલુંચ જો, તો કો પેટ ન ફાડ્ય. પુ. ૬૩.
 કંચન દુહવ્યો કસ ચઢ્ય, ખાંડી જીમ ચોલ;
 અગર દહતો ગુણ કર્ય, જીમ પાંન તંબોલ. પુ. ૬૪
 છોલી છુંદી છુંબરી, કાધી કટકા કોડી;
 તુલ્ય મીઠી સેલડી, જેહની નહીં જોડી. પુ. ૬૫
 ચંદન ઘાઠો પરિમલ્ય, દુર્ગંધ ન ખોલ્ય;
 બેહુ પરિ વેધ્યો વંસનઈ, તુલ્ય મધુરં બોલ્ય. પુ. ૬૬
 એહ સભાવ ઉત્તમ તણો, સુંણિ બહધની બાય; ૬૭
 અન્યાઈ તો તુલ્ય આપણો, કાળ્ય કિમ પેટ ધાય. પુ. ૬૮
 બંધવ વચન સુંણી બહધનિ, થય શાંતિ સુખણ; ૭૦
 બોલ્યું વચનજ પાલવા, કરં કાંઈ ઇંધાણ. પુ. ૭૧
 ડગલાં પુંઠિં જીભી કરી, જાણે જીભ કાઢી; ૭૨
 રાજ્ય તે પાછું આપીઉં. ચઢિઓ સરહ નમાડી. પુ. ૭૩

દુહા.

સરિહ નમાડી સો ગયો, ન કર્ય ફિરી જવાળ;
 પૂરણુરાધ નિવારીઉં, દેસ સકલમાં પાપ. ૭૦
 શ્રીજીનની આજ્ઞા વહ્ય, નાંમય મુનિવર સીસ;
 જૈનધર્મ દેખી કરી, ન કર્ય રાજી રીસ. ૭૧
 એમ દેશે આજ્ઞા કર્ય, ધન્ય તું કુંભરનિરંદ;
 સામાયકવ્રત પાલતાં, ન થયો રાજ્ય મંદ. ૭૨
 આર સામાયક ચિંતવ્યો, સમકિત શુદ્ધ વલી જેહ,
 દેસવ્રત ત્રીજો કહું, સર્વ વિરતિ જાગિ જેહ. ૭૩

ગુરુ વંદી બધડો તસહાય, સ્વામી કરવો કિસ્મો ઉપાય;
 પાટણ વીટિકું મુંગલ ફિરી, ભૂપઇ વઢવા અડગજ કરી ૧૪
 ધીરજ લોકતાણું નવિ રહઈ, જઈ તે કુંમારનિરંદક કંઠઈ;
 નૃપતિ તો અગડનો ઘણી, ન વઢઈ તે સંગ્રામહ ભણી ૧૫
 તે માટઈ મયા કર આજ, છમ રહઈ કુંમારપાલની લાજ;
 તુલ સરિખો ગુરુ માથઈ છતાં, હીણુપણું^૧ હોસ્થઈ ગંજતા ૧૬
 અરયાં વચન સુંણીઆં મુનિ હેમ, કુમારપાલ પરિ સખસો પ્રેમ;
 જનશાસન સોભા નઈ કાજ, તેડી દેવી તિહાં ગુરરાજ ૧૭
 સ્વરી આવી તેણી હાર, પ્રેમઈ ગુરનઈ લાગઈપાય;
 કંઠઈ તેડી કુંણુ કામિ, હેમચરિ જોડ્યા તેણુઈ કામિ ૧૮
 વારવાર કહું તુજ ઘણું, સંકટ ટાલો પાટણુતણું;
 અગડ છઈ નર મહારાજ, રાખો જનશાસનની લાજ ૧૯
 વચને દેવી સગજ થઈ, નિસિમર મુંગલ દલમાં ગઈ;
 રાખી જહાં બધડો સુલતાન, નિદ્રા દેઈ દીધું વિજ્ઞાન. ૨૦
 રાવન ઢોલીઓ લેઈ કરી, મુંગલનઈ ચ્યાલ્યો ઉપહારી;
 કંઈ મુંકયો ગજણુવઈ તિહાં, કુંમારપાલ નર સુતો જહાં. ૨૧
 અહ ઉગમતે સ જાગ્યો જસઈ, પાસઈ કોય ન દીકો તસઈ;
 એખઈ ખિત્રિનો પરિવાર, અસુર હીઈ તવ કરઈ વિચાર. ૨૨
 મહા અખત લૂપતિકા સહી, ઉનકી ખાત ન જાઈ કહી;
 કો એક દેવ ફરિસ્તા એહ, એ કોઈનો હઈ આદમ દેહ. ૨૩
 અજબ ખાત હુઈ દુની માંહિં, અસી ઠોરિ હું આયા ક્યાંહિં;
 અખ મઈ જાણા પાઉં કિહાં, જનકા કબજ ગયા મઈ સહી. ૨૪
 છોડઈગા નહીં મુજકું આજ, વચર પાતશાહ હોંદુરાજ;
 જીંમઈ જનકું છોડ્યા અહુત, એ મુઝકું દિધગા સહી મોહોત. ૨૫

અસું વિચાર કરઇ નર જસઇ, કુમારપાલ જોલાવઇ તેસઇ;
 સાંભલિ રે મુંગલ સુલતાન, હઇ મ કરિ તું અયલું ધ્યાન ૨૬
 તે તું હઈ મુઝ ચઉલક વંસ, બાંધ્યાને હણું નહીં જે હંસ;
 જે મુઝ સરણુ આબ્યો મીર, તુ તું માહરો સહી વડવીર ૨૭
 અસ્યાં વચન નૃપ બાંખઇ ત્યાંહ, ખુસી હુઓ મુંગલ મનંમાંહિં;
 હું આબ્યો વઢવા નૃપ ભણી, એણુમ મુઝ કરમતિ રાખી ધણી ૨૮
 સહી એ રાજા જાતિ સુજાતિ, પોન વિના નવિ દીપઇ ભાતિ;
 અવગુણ પુંડિઇં તો ગુણુ કરઇ, જે સુપુરૂપ નર હુઇ સરઇ ૨૯
 અસ્યું વચન મુંગલ ઉચ્ચરઇ, કુમારપાલસું મૈત્રી કરઇ;
 કટક લેઇ નર પાઝો ફિરઇ, પોતઇ દેશ ભણી સંચરઇ ૩૦
 કુમારપાલનો ગુણુ ચિતિ ધરી, દેસમાંહિં અમારિજા કરી;
 જીવદયા જગમાં વિસ્તરિ, ગર્જનીખાંત થયો સંવરી; ૩૧
 અનેક જીવ ઉગરીઆ જેહ, કુમારપાલનો મહિમા તેહ;
 એમ વ્રત દશમું અંગિં ધરઇ, કારણુ પડિઈં નવિ ભંગજા કરઇ ૩૨
 અગ્યારમાં વ્રત અંગિં ધરઇ, પર્વ તિથિં નૃપ પોસો કરઇ;
 ચાર આહાર પચ્યખે નિરંધાર, રાત્રે નિદ્રા નહિં લગાર ૩૩
 નિજ ગુરૂનઇ વિસામણુ કરઇ, સુનિવ્રત નૃપ મુખિ આદરઇ;
 કામિં ગુરૂસુ જોલઇ રાય, ભણુઈં ગુણુઈં કે કરઇં સઝાય ૩૪
 પાંચ અતિચાર અંગિં ટાલી, સંચારાની લોભી સંભાલી;
 કંડિલ પડિલેહી વાવરઇ, નૃપ હુંતો બહુવિધિ આદરઇ ૩૫
 પરઠવતો નૃપ જહાં માતરં, પ્રથમ દ્રષ્ટિં જોઇ ખરં;
 અણુજાણુહ જસસગો કહી, પરઠવતો જયણાઈ સહી ૩૬
 વાર ત્રિણુ કહેતો વોસરે, નિસહિ આવસહિ ઉચરે;
 કાલવેલા નૃપ વાંદઈ દેવ, પોસાની નૃપ કરતો સેવ ૩૭
 પૃથવી પાણી તેહ વાય, વનસ્પતિ છડી ત્રસ કાય;

સંધટ તેહનું ટાલછ રાય, પાલછ પોસો નિજ મન હાય ૩૭
 દિવસછ નિદ્રા નહોં નૃપ તણુછ, સંચારા પોરિસિ નિતિ^૧ ભણુછ;
 અવધિઈ સંચારછ નહિ જોડ, મિચ્છાદુકક નાવછ તેહ ૩૮
 પોપધ રાય સચારો કરછ, પારિ વહિસો નવિ સાંચરછ;
 ભોજનની નવિ ચિંતાં કરછ, નૃપ હુંનો ઋષિનિ પરિ કરછ ૩૯
 પારી નૃપ છહારછ સંચરછ, વ્રતી આવકનઈ ચિતિ ધરછ;
 ધણા પુરપમું નૃપ પારણું, એહજ ન્યાય અંતરવારણું. ૪૦

હુલો

એણીપરિં નૃપ પોપધ ધરછ, વ્રત સધલમાં સાર
 હવછ વ્રત જોણું^૨ પારમું, ઉત્તમનો આચાર—૧

ઢાલ

રાંમ ભણુછ હરિઉઠીઈએ—દેશી રાગ રામઝી.

પારમું વ્રત ઈમ પાલતો, દેતો મુનિવર દાન રે;
 પાત્ર પોખીરે ભોજન કરછ, હછડછ જોખું ધ્યાન રે. આ. ૧
 અતિથિ સંવિભાગ સુસાયવછ, દેતો જે મુનિ હાથ રે;
 તે પણિ અહાર પોતઈ લીછ, પુણ્ય કરછ બહુ ભાતિ રે આ. ૨
 સાધુ ભક્ષો અનઈ સાધવી, આવક આવિકા સોય રે;
 સંધ સકલનઈ રે પોપતાં, પદવી તીર્થ^૩ કર હોછ રે. આ. ૩
 એક દિન કુમર નરેન્દ્ર, આવ્યો વંદન કામિ રે;
 ગુરૂ સિરિ ખાસર જોઢીઈ, નૃપ^૩ લાગ્યો તેણુછ કામિ રે. આ. ૪
 વિનય કરિ નૃપ જોલીઓ, સાંભલો હેમસૂરીંદ રે;
 જે તુમ ખાસર જોઢીઈ, લગ્ન કુંભરનિરંદ રે આ. ૫

હેમ કહધ સુણો નરપતિ, હું ગયો ગોચરી કાંમિ રે;
 દુબ્બલ આવક સુમમતિ, પાય નમધ તેણુધ કાંમિ રે. આ. ૬
 ભાવ સહિત નર ખેડીઓ, આવ્યો અંદિરમાહિં રે;
 લાજધરિ મુઝ આપીકું, ચીવર ખાસર ત્યાંહિં રે. આ. ૭
 મુનિવર સોય મમતા નહીં, કુણુ ખાસર કુણુ ચીર રે;
 ભાવ વડો જગમા વડવીર, ભાવિ રાખડી ખીર રે. આ. ૮
 તેહના હરખનંધ કારણુધ, ઓહું ખાસર નિત્ય રે;
 તે ધન્ય આવક જીવીકું, અછતધ વિક્રમાદિત્ય રે. આ. ૯
 જે નર બહુ ધન પાંખીઆ, સમઝયાં શાસ્ત્રનો મર્મ રે;
 તે નવિ લખમીઅ વ્યય કરધ, તો સું સમઝીઆ ધર્મ રે. આ. ૧૦
 આજ વડા તુલો નરપતિ, ન કરો સામીની સાર રે;
 દિનકર તિમિર ન નિગમધ, કુંણુ ટાવધ અંધકાર રે. આ. ૧૧
 ખાસર દેખીઅ લાજઆ, તો મુન માનો વચન રે;
 જે કુલ નિરધન આવકાં, તેહ ધરિ થાપીધ ધન રે. આ. ૧૨
 એણે વચને નૃપ હરખિઓ, લાગો મુનિવર પાયરે;
 ચૂક પડી તુલ દાસનંધ, તે ખમજો ઋપિરાયરે. આ. ૧૩
 શ્રીગુરુ વંદીઅ નૃપ વળ્યો, આવ્યો આપણુ ધધરીરે;
 બહુ ધન આવક આપીઆં, વણુજ કરો બહુ પધરીરે. આ. ૧૪
 અહિહુત્તરિ લાખ સોવન ટકા, મેઝ્યા આવક ડંડરે;
 પોપ કરધ બહુ પુરૂષનો, પાવધ વ્રત અખંડરે આ. ૧૫
 એહવા જે^૧ સાંહમી આપણાં, સીદતા વધી હોધરે;
 સહસ દીનાર દેધ કરી, નૃપ તેહનું મુખ જોયરે આ. ૧૬
 કોડિ સોવન ધન વ્યય કરધ, આવક લકિત નંધ કાંમિરે;
 સાતધ ખેત્ર સંતોષતો, ધન વાગ્યાં શુભ કાંમિરે આ. ૧૭

દાલ.

અરૂ ખીતારમ મારગ જેતાં કોઈ મુનિવર દીધો એ દેશી રાગ-આદાસવરી

સિંધુઉ રાગ વરણી

પાંચ અતિયાર એકના બાળ્યા, તે ટાલો નરનારિ;
આહાર અસુઝતો દેતાં મુનિવર, દોષ કરું મુવિયાર?;
હો બાવિદા પાંચ અતિયાર ટાલો-આંગલી ૧
આણુદેવા યુદ્ધિ કારણિ કિરપી, આહાર અસુઝતુ કીધું;
ભવિ ભવિ દુષ્પિએ તે નર આઈ કર નવિ ઉચો કીધું હો. ૨
આહાર અસુઝતું છદ્ધણિ આગઈ, તે મમ સુઝતું સારો
અંગિ અતિયાર આવધ બાઈ, પડિત આપ વિચારો હો. ૩
વસ્ત હુંતી નર પોતા કેરી, તે કિમ પારકી કીધી;
પારકી ફેડી આપણી આખી, બાળી મુનિવર દીધી હો. ૪
મધુકરી કાલ થયો નર છડાં. તવ જઈ યુંણુધ પછેડા;
અંગિ અતિયાર તેહનઈ આવધ, પ્રગટ થઈ નઈ બધેડો હો. ૫
અસુર કરી આયો મુનિ તેડણુ, જવ ગયો આહારનો કાલ;
જે નર કરઈ ચરિત્ર નિતું એહવા, એહનઈ પાપ વિશાલ હો. ૬
સાધર્મિક સીદાતા બાળી, ન કરી તેહની સાર;
સી લખમી તસ મંદીર માંહિં, ન કરઈ તત્તવ વિચાર હો. ૭
દીન ઉધાર ન કીધું જેણુઈ, તે યુદ્ધ સંસાર;
અતિ ઉંડા ધન ધરણી^૩ ધરતાં બાઈસ નરગ મઝાર હો. ૮

હુહા.

પાંચ અતિયાર એ કહ્યા, ટાલધ તે નરનાય;
પ્રત બારઈ અંગિ ધરઈ, ન કરઈ પાતંગ વાત. ૧

ઢાલ.

મંગલાવતી વિજય વિરાજીત એ દેશી રાગ માલવ ગોડી.

પ્રારવ્રત આદરધ અંગિ, ઉચ્છવ મહોચ્છવ અતિહિં મંગાણુ;
સમક્રિત શુદ્ધ ઉચરીહિં વચને, કુંભર નિરંદરહ ચતુર સુખાણુ. પા-૧
મણિમુકતાફલ થાલ ભરીનધ, વધાગ્ગો (મુનિ) હેમસૂરીંદ;
સંધ લકિત કીધી મનિ રંગિ, દાનિધ વરસધ કુંભરનિરંદ. પા-૨
જયજયકાર હુઓ જગમાંહિં, ઉઘોતતણો સુખિ વધી જેમ;
શૈવતણાં મુખમંદ ધણેરાં, અમાવાશ્યા રયણી જેમ. પા-૩
ધરિ ધરિ તોરણિ મંગલમાલા, જૈન ધર્મ દીપધ અભિરાંમ;
ચક્રક વંસે કુંભરનિરંદહ, રાજઋષિ ધરાવધ અભિરાંમ. પા-૪

હુહા.

રાજ ઋષિ નાંમજ હવું, હરખ હુઆ નરરાય;
જૈન ધર્મ દીપાવવા, કરધ સો કોડિ ઉપાય. ૧
કુંભરનિરંદ મુખિધંમ કહધ, જૈન ધર્મ જગિ સાર;
જે જનધર્મ નંદા કરધ, તજધ તે પરિવાર. ૨

ચઉપધ.

તજધ માતા મુકી મહધરિ, જેહનધ જનવચનસું વચર;
તજધ તાત ન લાધવાર, જૈન ધર્મ જે કરધ અસાર. ૧
તજધ બંધવ જે પણિ સગો, જૈન ધર્મથી જે ઉભગો;
તજધ ભગિની મુકી માંમ, જેહનધ ન રચધ જનવર નાંમ. ૨
તજધ પુત્ર પોતાનો જાણિ, જૈન ધર્મની કરતો હાણિ;
તજધ પાપી પુત્ર વર્ગ, રાય કહધ જમ લહધ સર્ગ. ૩

હુહા.

સરગ લહીઈ શુભ પરિં, ન કરધ મિથ્યા સંગ;
 જૈન ચતી આવક તણુઈ, દેખી ઉપજઈ રંગ. ૪
 સેવ કરધ આવક તણી, આવક પણિ ધરી દાસ;
 સજન તે આવક ભડો, છુહા આવક તિહાં વાસ. ૫
 સારથી પણિ આવક ભડો, આવક ભડો અપાર;
 યંચિ પણિ આવક ભડો, ખોલઈ તત્ત્વ વિચાર. ૬
 કુંભરનિરંદ એણીપરિ ભણુઈ, આવક સમે ન કોઈ;
 તેણુઈ કારાણે નિજ રાજમાં, જૈન કીઆ નર સોઈ. ૭
 જૈન જૈન સહુકો જપઈ, ન હણુઈ જંતુપરાંણુ;
 રાજ નિઃકંટક પાવતો, કોઈ ન ખંડઈ આંણુ. ૮
 એણુઈ અવસર સોરઠ મધ્યે, રાય સમર દૂરદાંત;
 આણુ ન માનઈ ભૂપની,^૧ ખીજયો નૃપ એકાંતિ. ૯
 ઉદયનનઈ તેડી કરી, નૃપતિ દ્વિધ આદેસ;
 સોરઠ દેસ ચાલો તુહો, છપો સમર નરેશ. ૧૦

હાલ.

ઘોડીની સુખ ખોલ્યો મુનિવર, એ દેશી રાજ ધન્યાશ્રી.

છપેવા કાછં સમર નરેશ્વર રાય
 ચઢી ઉદયન સોરઠ દેશમાં જાય
 બહુ સેના સંઘાતિઈ હયગયરથ નહીં પારે
 ગઈ ઝંખ નિશાણુ, ચઢીઆ બહુ અસવારો; ૧
 દલ પાડીતાંણુઈ, કટક કરઈ મેલ્હાણુ;
 તિહાં ઉદયન ચઢીઆ, સેંઝુંજ સોય સુગણુ;

જન દેખી હરખ્યો રહ્યો, તે મસ્તગિ નાંમિ
 દેઈ પ્રદક્ષણા એઈ, ^૧ વંદન તસ કાર ૨
 ચઢીઓ જવ ધ્યાનીં, નયણે નિરખ્યછ ત્યાંહિ;
 ઉંદિર એક દીવો, ચાલ્યો લેછ ખીસ માંહિ;
 તે ભરડછ દીકો, જઈ મુકાવછ તેહ;
 તવ ઉદયન ચિંતછ, અનરથ સખલો એહો. ૩
 જો અચંક ના આવતો, હું ચૂકતો ધ્યાન;
 જો ધ્યાન ન છંડું ^૨ તો, લાગછ દેવ વિમાન;
 જો ધિગ ધિગ મુઝનછ, મુકીં તીર્થ સારો.
 સી લખમી તેહની, જોણુછ ^૩ ન કીધું ઉધારો; ૪
 શ્રી જનવર ભાખ્યું, ન કરછ તેહ વિચારો;
 પુણ્ય અષ્ટગુણું જો કરતાં જીરણુ ઉધારો
 ઇમ આતમ નિંદિ અગડ કરછ તિહાં ચ્યારો
 બ્રહ્મવત એકાશણુ શિષ્યા પાંત પરિહારો ૫
 જહાં લગિ ભુવન કરાવું તિહાં લગઈ એ મુઝનીમો
 ઇમ કહી નછ ઉદયન ચાંપછ સમરજ સીમો
 રણુતૂર બજાવછ ઢમકછ ઢોલ દમાંમો
 નૃપ સમર સંધાતિ લાગો લોહ સંગ્રામો ૬
 તિહાં ગૂર્જર ગુપતિ છુટછ તોઅર ^૪ તીરો
 બિહુ દત્ત બૂઝછ ભાજછ નહીં વડવિરો
 કાયર તિહાં કંપછ પાછે પગલે ચાલઈ
 સૂર રણમાં ધસીધસી સામા ધા ધાલઈ ૭
 જાત્યો ઉદયન સમરરાય તિહાં હાર્યો

તેડી તસ જેટા તેહનઇ રાજી બિસાર્યો
 આણુ કુંભરનિરંદો કરઇ^૧ તે સોરઠ માંહિં
 જીવજંત વલી કર્યો, કાઇ ન મારઇ ત્યાંહિં ૮
 ઇંમ મંત્રી મોટું કીધું રાયતું કામ
 જસ પડો વજબ્યો રણુમાં રાખ્યું નામો
 વલી ઉદયન પાછો અગિં અછે બહુ ધાય
 તેણુઇ ચિંતાતુર મંત્રી થયો મનમાંહિં ૯
 મુકંધ નિસાસો ઉદયન મંત્રી ત્યાંહિં
 પૂજિઉં તસ સુમટે દૂણુ ચિંતા મનમાંહિં
 જૂઝયા નઇ જુઝયા તુમો કર્યો બહુ કાંમો
 મરવું સહી સહુકા. શોક તણો કુણુ કાંમો ૧૦
 તવ ઉદયન જોડ્યા મણુ ળીહક નહીં વીરો
 મુઝ મનિ એ દુઃખ છંધ ચ્યાર સદય સરીરો
 ઉધાર અપૂરવ ગિરિ ગિરનારિ પાજો
 અંબડ ડંડ નાયક મુનિ નીઝાંમણાં કાજ્યો ૧૧

હુહા

મુનિ દર્શન મુઝનઇ નહીં તેણુઈ કારણિ દુઃખ થાય
 નિમુણી મુનિ આરાધના સો સુભગતિ કિમજય ૧
 આંલમરણુ આગઇ કીચા જીવ અનંતી વાર
 મુનિદર્શણુ વિણુ નવિતર્યો ન લલો એ બવ પાર ૨
 તેણુઇ કારણિ ચિંતા બહુ ઝુરં હઇઆ મઝારિ
 અંત કાલિ મુનિવર નહીં જીવ રૂલઇ સંસારિ

ચઉપધ

અસીવાત ઉદયન જવ કહી, સુમટ સહુ ખોલ્યા ગઢગઢી;
 સ્વામી ચિંતા મધર કદય, સુર સકલ સુણી એણીપરિ વદંધ. ૧
 સ્વામી શ્રીસેત્રુંજ ઉદ્ધાર, પાળ ખંધાવું ગિરિ ગિરનારિ;
 ડંડ નાયક અંખડ વિખ્યાત, ત્રિણિ ખોલ બાહદો હાથિ. ૨
 આરધના ઋષિ ચાહો તુહો, તે મુનિવર નધંઆણું અહો;
 જ્ઞેતો ઋષિ નવિદ્યા ભધ જસંધ, વંઠ પુરુષ એક આણ્યો તસંધ. ૩
 તેહનધ પહિરાવ્યો મુનિ વેશ, ધર્મકથા તેણુધ કહી અનેક;
 ધર્યા ભાષા સુમિતિજ સાર, જાણે મુનિવર શુદ્ધ આચાર. ૪
 સોય પુરુષ નંધ આણ્યો તિહાં, ઉદયન મંત્રી ખમડા જહાં;
 મુનિ દર્શણ દીઠું જસંધ, મંત્રી ઉદયન હરખ્યો તસંધ. ૫
 જે કરજોડી લાગ્યો પાય, તુહો ભલે આવ્યા^૧ ઋષિરાય;
 પાપતાપ દૂખ નાહાં આજ, તઈ સાર્યું દૂખ^૨ માહરં કાજ ૬
 એમ ઉદયન સુખશાતા લહધ, મુનિવર ધર્મકથા તિહાં કહધ;
 ઉદયન આલોધ નિજ પાપ, ખમત ખામણા કરતો આપ. ૭
 લાખ ચૌરાશી યોનિં જેહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;
 કોષક જીવ ઉપરિ કીધી રિસ, તાસ ખમાવું નામી સીસ. ૮
 રાજકાજ પણિ મયલાં હોય, લોભિં પાપ કર્યાં જે કોય;
 સકલ જીવસું મુજ ખામણું, પાપ આલોધ તિહાં આપણું. ૯
 ગજ રથ ઘોડા વાડી વત્ત, ગામ નગર પુર પાટણ ધન્ય,
 ચ્યાર આહાર મુખિ છંડધ અન્ન, વોસરાવધ ખોતાવું તન્ન. ૧૦
 દ્વાદસ વ્રત આલોધ કરી, ચ્યાર સરણા મનમાંહે ધરી;
 સમક્રિત શુદ્ધ કર્યું તિહાં શીરી, મંત્રી પુહુતો દેવની પુરી. ૧૧

મંત્રી સ્વર્ગ પ્રહુતો જસઈ, લાંઠ પુરૂષ વિભાસામ તસઈ;
 દેખો વેશ તણો મહિમાય, ઉદયન સરીખો નમીઉ પાય. ૧૨
 જોણુછ વેપઈ પૂજાણો બહુ, જોણુછ વેપઈ મુઝ નમીઉ સહુ;
 સોય વેપ જો મુકું જોય, તો મુઝ સરિખો મઠ ન કોય. ૧૩
 ગર્દભ પાંખો જો જવ હરી, નવિ ખામતો મૂર્ખસિરી;
 દારિદ્રી કરિ ચઢિયું રતન, મહા મૂર્ખ જો ન કરઈ જતન. ૧૪
 મરદેસઈ લલ્યું ગંગાનીર, નવિ પીધું નવિ ઘોયું શરીર;
 સોય પુરૂષ મૂર્ખમાં કહ્યો, જલ પાંખી જો તરસ્યો રહ્યો. ૧૫
 જોણુછ દ્રષ્ટાંતઈ સમજો સહુ, વાંઠગ પુરૂષ લખાડી બહુ;
 હીણુજનતિ શુભ નહીં આચાર, કરમિં પાંખો આરિત્ર^૧ સાર. ૧૬
 જો રાખું તો પંડિતપણું, નાખ્યો ખુંઘો કરમિં ધણું;
 અસ્યો વેપ પાંખો નહીં કદા, આવ વિના લીધું તે મુદા. ૧૭
 મન વિહુણો મઈ એહ સ્યો વેપ, હવે હું આણું હહઈ વિવેક
 તો હું જોડિ એલાચી વલી, વંસ ફરસત હુઉ કેવલી ૧૮
 અપાઠ ભૂત વધારઈ વાંન, નાટિક કરતાં પાંખુરૂ જ્ઞાન;
 પુરૂષ કેસરી પ્રભવો સ્વામિ, ચોરી કરત રહ્યું મન ઠાંમિ. ૧૯
 એ તરીઆ સંસારહ થકા, હું તેહના પગની રેણુકા;
 તેહના નામ મહિમા થકી, રાખું આરિત્ર થાકું મુખી. ૨૦
 તેણુછ તિહાં આરિત્ર રાખ્યું કાય, તે તો વેપ તણો^૩ મહિમાય;
 સમજે ઉપદેશ માલા મર્મ, વેપ વિવેકી રાખઈ ધર્મ. ૨૧
 વેપ વડો જગમાં કહ્યમવાય, પાપ કરતો નર શંકાય;
 કુમારગિ પડતુ રાખઈ વલી, વેપ વડો નર કહઈ કેવલી. ૨૨
 સોય વેપ આવ્યો બહુ કામિ, લાંઠગ નરનઈ રાખિઉ ઠાંમિ;
 જન રંજવાનઈ પહોર્યો વેપ, વેસ ઉપાય વડો વિવેક. ૨૩

એણુઘ વેષઈ આગઈ બહુ તર્યા, ઇહ લોકઈ જસ કીરતિ વર્યા;
 પરલોકઈ સુખ પાંખ્યા બહુ, રાય સંપતિ નઈ જોયો સહુ. ૨૪
 પૂર્વ ભવિં ભીખારી જીવ, માંગી ખાય સોય સદીવ;
 દુર્ભિક્ષકાલ હુડે તિહાં તસઈ, ભમતાં આહાર નવિપાંમઈ જસઈ ૨૫
 એણુઈ અવસરિ દીઠા બહુ જતી, વણિગ આહાર આપઈ તસ અતી;
 ભીખારી નઈ ઠેલઈ પરાં, જીમ હાંકાજઈ કલિ કુતિરાં. ૨૬
 એક દિવસ મુનિ વહધરી કરી, પોશાલઈ^૧ ચાલ્યા પરચરી;
 સંપ્રતિરાય તણો જે જીવ, મુનિ આગલિ જઈ કરતો રીવ. ૨૭
 સ્વાંભી ભૂખ ખમી નવિ જાય, ઘો કટકો જીમ આહાર થાય;
 મુનિવર કહઈ અહો આપું નહીં, શ્રી જીનવર અહો વાર્યા અહીં. ૨૮
 દેતાં લોક ઘણા મુઝ મિલઈ, લેવા તણી તસ સંખ્યા ટલઈ;
 સંઝહ પણિ અહો કરવો થાય, જાતો મુનિ આચારહ જાય. ૨૯
 તેણુઈ કારણિ નવિ દેસ્યું અહો, ગૃહરથ ધરિ માગી ખાઉ તુહો;
 અસ્યું કહીનઈ મુનિવર જાય, જીવ ભિખારી કેડિં થાય. ૩૦
 મુનિ પોશાલઈ પઢઠો જસઈ. દ્રુમક બારણિ બઢઠો તસઈ;
 ઋષિ આલોઈ તિહાં ગોચરી, વિધિ વિનંતી બહુ^૨ પરિ કરી. ૩૧
 સ્વાંભી બાહિર ભીખારી એક, માગઈ અન્ન બહુ ધરી વિવેક;
 આજ્ઞાવિણ દીધું નવિ જાય, પણિ કરૂણા અહા સચલી થાય. ૩૨
 શિષ્ય સાથિ ગુરુ બોલ્યો ત્યાંહ, દ્રુમક તણુઈ તુહો તેડો અહીં;
 ભીખારીનઈ તેડી કરી, ગુરૂ પૂછઈ મન કરૂણાધરી. ૩૩
 કહઈ ભીખારી તુજ સું કાજ, દ્રુમક કહઈ સાંભલિ ઋષિરાય;
 હું ભુખ્યો તું દીઈ મુઝ અન્ન, ભૂખી ધુનઈ પ્રાણી તન્ન. ૩૪
 સુંણિ વચન બોલ્યા ઋષિરાય, જે અહા સરીખું તું પણિ થાય;
 તુ તુજનઈ અહમો આપું આહાર, શાલિ દાલિ રોટી ધૃત સાર. ૩૫

કહઈ ભીખારી કિરપો વિચાર, થાઉ વેગ મ લાઉ વાર;
 કરવું હુઈ તે મુઝનઈ કરો, પણિ એક દાંતનઈ કાંસિ ભરો. ૩૬
 અસ્યું વચન નર બોલ્યો જસઈ, વેગઈ સોચ કર્યો તિહાં તસઈ;
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, આપઈ આહાર દેઈ બહુમાન. ૩૭
 સરસ આહાર લીધું શુભપરિં, વેદનતાંમ હુઈ ઉદરિં;
 મિલ્યા યતી વિવહારી સહુ, આપઈ વેપઈ કીજઈ સહુ ૩૮
 કટુક વચન મુખિ જે લાખતા, ગલઈ ગ્રહીનઈ નર નાખતા;
 તે વિવહારી આવી ત્યાંહ, ચોલઈ પાય હરખઈ મનમાંહિં. ૩૯

હુહા

મનમાંહિં બહુ હરખાતા, નવ દીક્ષિત મુનિરાય;
 ભગતિ ઘણી તસ દેખતાં, મુનિ બોલ્યો તસ ઠામ. ૧

દાલ

રાગ રામગિરિ-વીરમધુરી વાંણી બોલઈ, એ દેશી.

દ્રુમક મધુરં વચન ભાખઈ, નર લકિત નિહાલી;
 અસ્યું ચરિત્ર સુકૃત પાખઈ, કિમ સકું પાલી. દુ. ૧
 હઈઈ હરખ્યો દ્રુમક મુનિવર, વેપ સહીઅ વાર;
 ઇહ લોક ફલ જેહના અનંતા, પરલવિ સોચ તાર. દુ. ૨
 પ્રખલ પુણ્ય જે નહીં પોતઈ, ઉદય વેપ કિહાંથી;
 અસ્યઈ ધ્યાનઈ ધર્મધ્યાનો, કાલ કરઈ તિહાંથી દુ. ૩
 ચાલીઉ એઅ વિગતિ પાલી, થયો કુણાલ પુત્તો;
 અશેકશ્રી નૃપ સોચ વહુઈ, સોંપ્યું રાજ સંતો દુ. ૪
 રાય સંપ્રતિ નાંમ ધરીઈ. જનમ જાત રાગ;
 સવા કોડી છત બિંબ ભરિઆ, સવા લાખ પ્રાસાદ તાગ દુ. ૫

એહ ચારિત્ર વેષ મહિમા, લંકે પુરૂષ ભાખઈ;
લાજ આંણી વેષ વખાણી, ચારિત્ર સોય રાખઈ. દુ. ૬

હુહા.

તેણુષ તિહાં વેષજ રાખીકં પાસે શુદ્ધ આચાર;
ગુર હાથિં દીક્ષા ગ્રહી? સદ્ગત કર્યો અવતાર^૧. ૧
ઉદયનથી નર તે તર્યો, તેણુષ કરી ઉદયન સાર;
જનશાસન ગંભીર છઈ, અનેક નય વિચાર. ૨

અઉપઈ.

અનેક નય જન શાસનમાંહિં, ઉદયન મંત્રી તરીકે ત્યાંહ;
સુભગતિ મંત્રી પામ્યો જસઈ, કાયા દહન કરી તિહાં તસઈ. ૧
અગ્નિ દેહ સંસ્કારી કરી, સુમટ સહુ ચાલ્યા પરવરી;
આવ્યા તે નર પાટણમાંહિં, કુમારપાલ નર બસડો જહાં. ૨
આવી નૃપનઈ નાંમ્યું સીસ, કાજ તુલ્હાર કીધું ધંસ;
સમરરાય અહ્લો માર્યો સહી, તુલ્હનામિં અહ્લ શોભા થઈ. ૩
પણિ એક શોકહુહ મન માંહિં, ઉદયન મરણ લહ્યું જે ત્યાંહિં;
ભૂપ કહઈ તેહનો સ્યો સોગ, જે આરાધિ^૨ ગયો પરલોક. ૪

હુહા.

ઉદયન આરાધી ગયો? કીધું સરગઈ વાસ;
જેહની કીરતિ જગિ રહી, પુણ્ય ગયું રહ્યો વાસ. ૧
જીવ્યા તે જગિ જાણીઈ, જેણઈ જાણ્યા^૩ પરલોક.
તેણુષ કારણું મંત્રીતણો, કોઈ મ કરસ્યો સોગ. ૨

અંપાતો નર દીઠો જસઘં, વાગમટઘં જોલાગ્યો તસઘં
 સુભટઘં તિહાં તેડી આણીક, પાસઘં અમરાર્યો વાણીઓ ૩.
 મંત્રી પૂછી માંડી નાંમ, પુણ્ય કાલ નર આપઘં કાંમ;
 એણુઘં અવસરિ ભીમા મનિ થાય, જોલઘં પાણિ જોલ્યું નવ જાય; ૪
 વાગમટ યુદ્ધિસાગર કથિ, તેણુઘં ભીમનો ભાવજ લલો;
 જોલાગ્યો તવ પ્રેમઘં કરી, કુડલીક જોલ્યો તિહાં શીરી ૫
 સ્વાંમી મુજ સુણિં કર્મ કથાય, પુણ્ય વિના ભવ માહરં જાય
 વસું ટીંમાણું છઠાં છઠ ત્રાંમ, ભીમ કુડલીક માહરં નાંમ ૬
 દ્રવ્ય હિણ પોતઘં નહીં કર્મ, માયા માહારઘં છઠ પદ્મ દુમ;
 ધૃત વેચું પરદેસઘં કરં, ઉદર પૂરણા એણિપરિ કરં ૭
 મવી તુંણિ માગ્યો સિંહુગાર, હોડવું^૨ પાણું નહ માયઘંભાર;
 ભુંઘં મુવું નહ ધરમાં સાપ, એ સહી^૩ પેલા ભવતું પાપ ૮
 એ સાતઘં દુખ ભીમા તણુઘં, સેત્રુંજો પાગ્યો પુણ્ય વણુઘં;
 ધૃત વેચતાં વાભજ હુલે, જડયા દુમ અનઘં એક રહિ ૯
 એક રજો માલીકરિ ધરિ, પૂણ્ય લેઘં મઘં પૂજા કરી;
 વલી મુજ હર્ષ^૪ દુહ એણુઘં કાંમિ, સાત રૂઆંલીજઘં પુણ્ય કાંમિ ૧૦
 તવ મંત્રી મનિ હરખ્યો વણું, દેખીં ધૈર્ય વાણિગ તણું;
 એહનઘં જન ઉપરિ બહુ પ્રેમ, કાઘ ન કરતો રીસઘં જોમ ૧૧
 મારો તો પદ્મ દુમહ તણી, પુણ્ય કાજઘં આપઘં આપણો
 એહવો આવક જગમાં જેહ, દૈવઘં નિર્ધન કીયું તેહ ૧૨
 દૈવ અટારં અવણું કરઘં, નદી નીર સાયરમાં ધરઘં;
 સરોવર સુકાં દીસઘં વણાં, અવલ^૫ લક્ષણ દીસઘં વણાં ૧૩

(૧) તેણે. (૨) પગઆણુખાણે પાલો સિરભાર (૩) એ સાતે પૂર-
 ચના પાપ (૪) લાવ (૫) અવલ લેખ તે દેવહ તણા.

જે પુણ્યવંત અનર્થ દાતાર, શ્રાવક ભીમે જગમાં સાર;
 અસ્યું પુરુષ નર્મ નિર્ધનપણું, દેખી મંત્રીનર્મ દૂખ ધણું. ૧૪
 સહી ભગવંતનું કાધું હસઈ, થોડે દિવસે ભીમ મુખીક થસઈ;
 નિર્દોભી પુણ્ય ઉપરિ રાગ, પ્રાહિં તે ન હુમ્મં નિર્ભાગ. ૧૫
 નમી વિનમી વિદ્યાધર જોય, એક ચિંતઈ હુઆ નર દોષ;
 પૂજઈ ઋષભદેવના પાય, દેહી ઋદ્ધિ બોલઈ તસ ઠાય. ૧૬
 ઋષભ મુખી સંક્રમિ કરી, ધરણેન્દ્ર દેવ બોલ્યો પંરવરી;
 સહસ અડતાલીસ વિદ્યાદીધ; નમી વિનમી હરખીનઈ લીધ. ૧૭
 ભગતિ કરી તો નિષ્ફલ ન હોઈ, પુણ્યતણું ફલ પ્રગટ જોઈ;
 ભીમે ભગતિ કરઈ જન તણી, એ ધરિ લક્ષ્મી દીસઈ ધણી ૧૮
 અસ્યું વિમાસઈ મંત્રી જામ, ભીમ વાણીઓ બોલ્યો તામ;
 પુણ્ય કાજઈ લીઉ સાતઈ દ્રામ, હું જાઈસ હવઈ જહાં આમ ૧૯
 એક ચિંત નર દીડો જસઈ, શિરનામું માડયું તિહાં તસઈ
 અવર પુરુષ પૂજઈ તસ ઠામિ, સિરનામું માડયું કુંણ કામિ ૨૦
 મંત્રી કહઈ વિવહારી સુંણો, એ સામી સખરો આપણો;
 પુણ્યકાળ ધરસૂતર દીઉં, તેણુ ધારણિ સરિ નામું કીઉં ૨૧
 એણે વચને નર હરખ્યા સહુ. સ્વામી ભીમ પ્રસંસો બહુ
 વિનય ધણો બાહડદે કરઈ, સોવનપંચ સહઈ આગલિ ધરઈ; ૨૨
 કાલ ભાવ જૂઠ તહાં ભીમ, સોવન લેવા ખાધી નીમ;
 ભીમ પ્રસંસો^૩ પાછો વલ્યો, સજન કુટુંબનઈ આવી મળ્યો ૨૩
 યણિ હમડામાં ચિંતા ધણી, નારિ અ છઈ ધરમાં વઢકણી;
 તેહથી ભીમે ખીહઈ બહુ, તે આગલિ હારઈ નર સહુ ૨૪
 અતિ યદાલી અનર્થ વાચાલ, ફિરી જવાબ દીઈ તતકાલ;
 પ્રાહિં રહઈ તે રીસઈ ભરી, ખડકયા માંહિંથી બોલઈ ફિરી. ૨૫

દુહા.

અણુબોલવી બોલતી, વચિમા કરરતી વાત;
પ્રાંહિં બહુ બોલાંવતી, જગમાં ભૂંડા^૧ સાત ૧

ચરુપદ.

નારી શિષ્ય સેવક દોકરો, કપિ બોલ્યાનો લીધ અભિગ્રહો;
છિદ્ર^૨સહિત નિર્ધન સાતમઠ બહુ બોલે કહધનઈ નવિ ગમઠ. ૧

બહુ બોલી ભીમાની નારી, ભીમો ખીહધ હધઆ મઝારિ;
પુણ્યકાણું ધનખરચ્યા મઠે દ્રામ, નારીનહીં રાખઈ મુઝ માંમ. ૨

અમું વિમાસધ બોલધ ખીહધ, વિનવી વાત ધાલઈ સ્ત્રી હધધ;
મઈ જધ જૂહાર્યો સેત્રુંજ સ્વાંમી, વૃતમાયા દીધું પુણ્યકામિ. ૩

ભાગી ચિંતા મનમાં હતી, નારી કુલંક થઈ ગુણુવતી;
તેણી પ્રસસો નિજ ભરતાર, ભલું કરિઈ પુણ્ય કીધું સાર. ૪

સખલું પુણ્ય નંધ સખલું પાપ, પરતગિ ફલ પામધ નર આપ;
સાતધ દ્રામ પૂજા ફલ જેહ, પરગતિ પુણ્ય ફલ્યું નર તેહ. ૫

તુંબાતણો ખીસો જાજરો. લગી નીસરીઉ બાહિરો
ભોમિ ખણી ખમસાર્યો ફિરી, પુણ્યઈ લખમી પ્રગટ કરી ૬

કલસ એક પ્રગટયો તિંહાસાર, માંહિ સોવન ચ્યાર હજાર;
ભીમો તે ધન હાથિ ન સાહિ. સોવન લઈ નધ સેત્રુંજ જાધ, ૭

ગયો ભીમ બાહડેદે છહાં, સોવન કલસ ધર્યો તિંહાં
સ્વાંમી એ ધન નાવધ કાંમિ, એ ધન ખરચો પુણ્યનઈ કામિ ૮

તવ બાહડ મનિ કરધ વિચાર, એહનઈ અલ્પ અછધ સંસાર
લાધું ધન ધરમાં નવિ ધરધ, કો ઉત્તમ નર દીસધ સરધ ૯

હુહો.

ઉત્તમ નર જગિ એ સહી, રાખધ વિવહારી વટ
મંત્રી કહધ નર સાંભણો, જગમાં અચરિજ અઠૂ ૧

અહપધ

સરપિંસમતા સત્ય જૂવાર, મધપાંતી^૧ નધ તત્ત્વવિચાર
વિષય સમતા સ્ત્રીનધ વિષય, દયા ધર્મ નધ મંસહ લખધ ૧
સૂરપણું નધુંશક તણુધ, અસંભમ કાગ પવિત્રહ પણુધ
વિવહાર શુદ્ધિ નિર્ધન ધરિઆરિ, એ અચરિજ જગિ આઠ વિચાર ૨
અચરિજ વાત ભીમાની ધણી, જેણુધલખમીનરણુ સરિખીગણી
અહુ પ્રસંસી ભીમા તણુધ, મધુરે વચને મંત્રી ભણુધ ૩
સુણો ભીમ ભાખધ પ્રધાંન, કિમ લીજધ નહીં તમહ નિધાંન
જો તુલ હાથિ ચઢીઉં એહ, કરો સોય સુખ પાંમધ દેહ ૪
વક્ત્રી મંત્રી ખેંલ્યો કર જોડિ, એ ધન લેતાં નહીં તલ ખોડિ
ખાહડનધ મનિં એ ઇછાય, જીમતિમ ભીમો સુખિઉં થાય ૫
તેણુધ કારણિ દૂહવી નધ કહધ, ભીમા લવલવ કરતો રહધ
લીડું નિધાંન જાઉં તલ ધધરિ, ખાઉં પુણ્ય કર અહુપધરિ ૬

હુહો.

ચાંપી વચન મંત્રી કહધ, હિતપ્રુદ્ધિ હધધ અપાર
કડવું ખોલી કારણિં, ઉત્તમ કરધ ઉપકાર ૧
પર ઉપગારી વૈદ જો, દિધ સુખિ ઉપડ ભલ
રોગ દોષ દૂરિં કરધ, કરધ દેહ નિસલ્લ ૨
તિમ કડવું નર કારણિં, ખોલી કામ કરેહ;
ઉત્તમ નર કવિઅણુ કહધ, લીંખ સરિખા તેહ. ૩

કવિત

મુખિ કડવા ગુણુવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;
 શીતલ ગુણુ સહઈ મન્ય, પત્ર દિગ્ગં નહીં અંતર;
 દ્રામતણે। સુલતાન, લખણુ અંગ ૧ છત્રીસહ;
 લીંબ વડે। લધુરાય, તાસતુ ૨ હોય બત્રીસહ;
 અગનિ દાઝિ ના ૩ ચિંવરધ, ફલકુલ છાયા સહઈ ગુણુ પેરઈ
 કવિ ચણુ ૪ કહઈજે સંપંસેપ તાસ વિપ નિર્ણય કરઈ ૫

દુહા

નરણુ કરઈ તે વિપતણી, દુખ દેઈ નિજ પ્રાણુ
 પર ઉપગારી તું સહી, સખલો લીંબ મુગ્ધણુ ૧
 લીંબ સરિખો વાગભટ્ટ, કરતો પર ઉપગાર
 બીમતણુઈ મુખિ ઇમ કહઈ, લિધ ધન મકરિ વિચાર ૨

અઉપદ.

મ કરિ વિચાર બીમા વાણીઆ, પુણ્યઈ સોનઈઆ આંણીઆ.
 માનિ વચન મુઝ સ્વામીતાણું, વારવાર શું કહીઈ ઘણું ૧
 બીમ ન લિધ ૫ નવિ ખોલઈત્યાંહ, આપ વિચારઈ હઈડા માંહિ;
 અદ્વત્તાન તું મુજ પચ્ચખાણુ, વ્રત ન ખંડું છહાં વ્રટિપરાંણુ ૨
 અમું વિચાર કરઈ મનમાંહિં, પ્રગટ થયો કવડપક્ષ તોંહિ;
 બીમા એ ધન તોંહરું સહી, ખાઉ ખરચો મન ગહઈગહી ૩
 સુરવચને બીમે। હુકુ ખુસી, વાત હઈઈ ખાહડનઈ વસી;
 મંત્રી નંઈ પ્રસંસી કરી, જનપૂજ ધરિ આવ્યો ફિરી ૪
 મુખી હુકુ નર આવકે બીમ, પાલઈ વ્રત નવિ ખંડઈનીમ;
 ધન ખાયે ખરચઈ પુણ્ય કરઈ, સેત્રુંજ નામ ઝદ્યમાં ધરઈ ૫

કુહા.

મનિ શુદ્ધિ સેત્રુંજ ચઢ્ય, જન પૂજ્ય ત્રિણિ કાલ;
 ભીમતણી પરિ તે સુખી, સુણ્યો સહુ વૃદ્ધ બાલ ૧
 સુકવિ કહ્ય જગિ તે ભલા, જેણુ જગિ પોખ્યાં પાત્ર;
 ધન્ય જીવ્યું નર તેહનું, કીધું સેત્રુંજ યાત્ર ૨
 શ્રીજન કહ્ય તીરથ વડું, શ્રી સેત્રુંજે સાર;
 ગણધર મુનિવર પંડવા, એણુમ ગિરિ પાંખ્યા પાર ૩
 સૂર્યકુંડ જઈ ભીમમાં, જે નવિ નાલા નીર;
 શ્રીજન કહ્ય નર જાણ્યો, મયલાં તાસ સરીર ૪
 ગૌતમ સરિખો ગુરુ વલી, ઋષભ સરિખો દેવ;
 સેત્રુંજ સરિખો ગિરિવલી, પુણ્યધ લહ્ય સેવ; ૫
 પુણ્યધ બહુ ધન પાંખીઉં, નવિ કીધુ ઉદ્ધાર
 સેત્રુંજ ગિરિ નવિ ફરસીઉ, તેણુમ હાર્યો મહુ અવતાર ૬
 પુણ્ય જાણી મંત્રી તિહાં, બાહડદે ગુણવંત
 ભુવન નીપાયું જન તણું, ઉંચુ સોય અત્યંત ૬

ચઉપધ

દેહરમ કામ ચલાવી કરી, મંત્રી આવ્યો પાટણુ ભણી;
 ભુવન નીપાયું પુરું જસઈ, વધામણી લેધ આવ્યા તસઈ ૧
 હરખ્યો મંત્રી મનહ જગીસ, સોવન જીભ આપી બત્રીસ;
 બીજધ દિવસ વધામણી વલી, પડિ પ્રાસાદ તે ભૂમિં ઢલી ૨
 મનિ વિખવાદ અનમ્મ વલી હર્ષ, વધામણી પહધરાવ્યો પુરુષ;
 ચૌસઠિ જીભ તે સોના તણી, આપધ નર તિહાં વધામણિ ૩
 કીધું ભુવન પડ્યું તે દુઃખ, જીવંતાં પડ્યું તે સુખ;
 હવઈ શુદ્ધિ હું કરું વિશાલ જીભ જનમંદિર રહ્ય ચિરકાલ ૪

એહવું આપ વિમાસી કરી, મંત્રી તિહાં આલ્યો પરવરી;
 આવ્યા શ્રી સેત્રુંજો છહાં, સુખ સિલાટ તેડાવ્યા તિહાં; ૫
 પૂછ્ય મંત્રી સુંણિ સિલાટ, એ પ્રાશાદ પડ્યો સ્થા માટિ;
 કારીગર કહ્ય સુંણિ પ્રધાન. પવનઘં પડીઁ દેવ વિમાન ૬
 હવય ચક્રારો કરો પ્રાશાદ, ઈંદ્ર પુરી સું કરતો વાદ;
 પણિ એક દોપ અછય પ્રધાન, પાછલિ જનમ નહીં સંતાન ૭
 મંત્રી કહ્ય સાંભલી સિલાટ, કરિ પ્રાસાદ^૨ સુંદર શુભ ધાટ;
 કરિ ચક્રારો ચક્ર વટનાટ, જે દેખાડ્ય શિવપુર વાટ ૮
 પુત્રી પુત્ર કહ્યાં તિં જેહ, સાથિં કાપ ન આવય તેહ;
 કર્મ પોતિ જે હુંડા હોય, તો તે નાંમ પિતાનું ખોય ૯
 સરિયો પુત્ર નો સું કીધ, પિતા તણે મસ્તગિ ધા દીધ;
 ચરિત્ર જુઓ સુરીપુર કુમાર, તેણે તાત માર્યો નિરધાર ૧૦
 હદે સલાટ વિચારો આપ, કંસે દુખિયો કીધો આપ;
 કોણિ રાજા સાસુ જોય, છવિત સોય પિતાનું ખોય ૧૧
 કેા કહ્યતો નહીં સંસારિ, પરદેસી નધં મારય નારિ;
 કેતા તુઝ ભાણું અવદાત, મથિરય રાધં માર્યો બ્રાત ૧૨
 કનકકેતુ મારય નિજ બાલ, સુલદ્રાનધં દિધ સાસુ આલ;
 રાજા સંખ પૃથિવિનો નાથ, કલાવતીના કાપ્યા હાથ ૧૩
 તેણુધ કારણિ કારીગર જોય, કન્નિમાં કોકહ્યનું નવિ હોય;
 કહ્યના ખેટા કહ્યની વહુ, આપ સવારય મિલીઈ સહુ ૧૪
 પુત્ર કુટુંબ સહુ મિથ્યાવાદ, કીજય ચક્રારો પ્રાસાદ;
 વેગઈ ભુવન કરાવ્યું ત્યાંહ, ઋષભદેવ ખેસાયાં માંહિં. ૧૫
 સંવત પાર અનધ અગ્યાર, શનિવારઈ કીધું વિસ્તાર;
 દંડ કલસ ધન તોરણ જેહ, હેમ સુરિ પ્રતિષ્ઠેય તેહ. ૧૬

ચઉવીસ વાડી ચઉવીસ ગાંમ, પૂજા કાજી ખરચછ દાંમ;
 જાલહટીઈં છહા સુભ દાંમ, ગામ વસાવ્યું બાહડપુર નાંમ. ૧૭
 તિહાં એક ત્રિભુવનપાલ વિહાર, પ્રાર્થનાથ ચાખ્યા તિહાં સાર;
 જગમાં વર્ત્યો જયજયકાર, ધન ધન બાહડદે અવતાર; ૧૮
 પુણ્યકાજ કરી તેણુછ ઠારિ, મંત્રી ચાલ્યો ગઢ ગિરિનારિ.
 ત્રિભુ ઉપવાસ આરાધી દેવ, અંબાઈ આવી તતખેવ. ૧૯
 એલ્યો મંત્રી લાગી પાય, પાજ કરેવા છછ ધમ્મચાય;
 દેવી કહછ ચિંતા કરિ તાજિ, નાખ્યું ચોખા તિહાં કરં પાજ. ૨૦
 દેવી વચન હવું જેતલઈં, શાલવૃષ્ટ હુઈ તેતલઈં;
 મંત્રી મૂહુર્ત લેઈ સાર, પાજ કરાવછ અતિહિં ઉદાર. ૨૧
 દોષ કોડિ સતાણું લાખ, સોવનટંકા ખરચ્યા હર્ષ;
 ધન ધન બહાડદે અવતાર, ઉતાર્યો ઉદયન સિર બાર, ૨૨
 પુત્ર જણ્યાનું એ પરિમાણુ, જેણુછવહી તાતની સરિઆણુ;
 પિતા તણુછ ઉસંકલ થછ, પાટણિ આવ્યો તે ગહછ ગહી. ૨૩

ઢાલ

પાટણિ મંત્રી આવીઉ, કીધો રાય જૂહાર;
 ડંડ નાયક અંબડ કીડ, હુઉ તે જયજયકાર.

ઢાલ

ચુંનડીની ધનધન સેત્રુંજ બિરિવડ, એ દેશી

રાગ-ગાડી—રાગ-ધનાશ્રી.

જયજયકાર હુઉ સહી, ત્યાંહા અંબડવિચારઈઆપ હો;
 તાત ઉસંકલ થછ કરી, ધોયું પૂરવ પાપ હો. ૧

ધન ધન પુત્ર સુપુત્ર હો, રાખ્યું ઉદ્યન નામ હો;
 તાત કલ્યાણક કારણે, ભુવન કર્યું અભિરામ હો. ધ. ૨
 અંબડ ભૂપનઈ કહી કરી, ભરઅધિમાંહિં જાય હો;
 શ્રીમુનિ સુવત દેહરઈ, આલ્યો અતિ ઉચ્ચાય હો. ધ. ૩
 શ્રીજીન મંદિર દીપતું, સમલીઆ વિહાર હો;
 નામ અચ્યું કુણુ કારણિ, સુણુયો સહુ વિચાર હો. ધ. ૪
 સમલી જોણુઈ થાનક બધી તરઅર ડાલી હો;
 બાણુ આહેડી સાંધિઈ, પંખ હણી તતકાલ હો. ધ. ૫
 સુપુરૂપ શ્રાવક (મુનિ) તિહાં મિલ્યો, દીધું તવ નવકાર હો;
 સોય મરિ થઈ બાલિકા, સિંહલ નૃપ ધરિ અવતાર હો. ધ. ૬
 શ્રીનવકાર સુણી લહી, જાતિ સમરણુ સારહો
 તેણુઈ પ્રાસાદ કરાવીઉ, સંમલીઆ વિહાર હો. ધ. ૭
 તે જીનમંદિર જળરં, દેખી અંબડ ત્યાંદિ હો
 પાયો વેગ મંડાવીઉ, ઇચ્છા અતિ મનમાંહિ હો. ધ. ૮
 કાપી દેવી નર્મદા મેલી પાયા સાંધિ હો
 પુરૂષ પદમાં લઈ ચાંપીઆ, જોડ્યા બાકરી બાંધિ હો. ધ. ૯
 મંત્રી મનિ બીહનો નહીં, કામ ચલાવ્યું તાંમ હો,
 પ્રગટ થઈ દેવાંગના, નર જોલઈ ગુણુ આમ હો. ધ. ૧૦
 સાહસીક તું શીલઈ બલો, અંબડ તું ગુણુવંત હો
 કરિ પ્રાસાદ સુહામણો, મન સુદ્ધ અત્યંત હો. ધ. ૧૧
 બલિ બાકુલ ઉઠાલીઆ, લગન બહું શુભ વાર હો
 શ્રીજીન ભુવન કરાવીઉં, ઉંચું હાય અઢાર હો. ધ. ૧૨
 સંવત બાર વીસો તરઈ, સંમલીઆ વિહાર હો;
 શ્રી મુનિ સુવત ચાંપીઆ ૨ આવઈ સંવ ઉઠાર હો. ધ. ૧૩

કુંભરનિરંદહ આવીઉ, આવ્યા હેમ સ્મરિંદ હો
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪
 અંબડ કરતો આરતી, ઉતરાવધ કુંભરનિરંદ હો;
 બિહુતારિ નૃપ ચામર ધરધ, જીમ જીન આગલિ ધંદ્ર હો ધ. ૧૫
 અંબડ દાનિ વરસતો, આપઠ અસ્વ રતન હો
 આરતી વેદા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬
 અંબડ હર્ષ હર્ષ ધણો, ચઢીઉ દેવલ શ્રુંગ હો;
 હંડ ધજ તલિ આવીઉ, નાચ્યો મનનધ રંગિ હોધ. ૧૭
 શિર ઉધાડધ નાયતાં, છલીઉ અંબડ ત્યાંહ હો
 કાપી દેવી સિંધવા, જે ધિર લક્ષ્મિ માંહિ હો ધ. ૧૮
 જાણ્યું હેમાચારજીં ચ્યાલ્યો અંત્રીક જાય હો
 આવ્યા દેવી દેહરધ, કાઉસગ્ગ રહધતસ ઠાય હો ધ. ૧૯
 નવિ માંની દેવી સિંધવા, ઉડ્યો ચેલો તામ હો;
 ઉખલિ ચાવલ ખાંડતો, ધૂજધ દેવલ ઠામ હો. ધ. ૨૦
 તોહધ ન માનધ સિંધવા, માર્યો ખીજ ધાય હો,
 દેવી મૂરતિ ચર થરી, તોહધ ન વારી જામ હો. ધ. ૨૧
 અંત્રી જાપ જાપાવીઉં, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;
 આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાય હો. ધ. ૨૨

ચઉપધ.

પાય નમી મુનિવર નધ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી ખેવ
 વિકટ નામ હું તોહનાં લહું, તે સધલાં તુલ વિવરી કહું ૧
 તારાં ત્રિપુરા નધ તોતલા, તુલજ તારણ નધ મહધખલા
 હીંગોલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨
 ચાંમુંડી ચંડી^૧, ચંડિકા, ખપરીઈ ખાધા સાટિકા

દેવ સંધારણુ	દુર્ગા	જેઠ,	સિંધવાનની	આવી	તેજ	૩
જોખાઈ	દેવી	જોડીઆર,	તેડી	આવી	તેજુછ દારિ	
વહધરામ	નમ	વાધેરવરી,	માઠાંમાંદિ	તે	રામકેમરી	૪
આંખે	આંખામ	આટલી,	કાલી	મહાકાલી	સાંકલી	
સિંધવા	નમ	આવી સચિ આવી,	માતર	માતંગી	નઈ	લાવી ૫
કમખાદેવી	નમ	કામરા,	દાય	દેખાડ્યા	દેખઈ	ખરા
જગદંબા	નમ	જવાલા મુખી,	ધનુપધરી	દેવી	સરવખખી	૬
દેવી	ખવાંતી	નમ	બદિકા,	ગોરી	માતા	નમ આંગિય
માતીદેવી	અનમ	મદમરી,	વલી	વડુંચી	ઉલી	કરી ૭
ગહધલી	બહધયરી	પદમાવતી,	આવી	તિહાં	મુનિદેમદ	જતી
આસાપુરી	આવી	કાલિકા,	મોટાગોલ	ખોલમ	મુખિ	ચકા ૮
રૂદાપુરી	દેવી	દુઅલી,	આવી	ટોલામાંદિ	બલી	
ગિરજાદેવી	નમ	ચોરવાડિ,	તિલાવની	કદમ	પુંખ	મ પાડિ ૯
બાલા	ભયરવી	નમ	ઉરવસી,	કાલાંત્રી	આવી	તિહાં ધસી
બોરસિદ્ધ	અનમ	વીરસિદ્ધિ,	ગોધઆસધજ	જગમાં	પ્રસિદ્ધ	૧૦
ચારણુ	મુખિ	નમ	ઉંમયા	જેઠ,	નર્મદા	નાગિલ દેવી તેજ
સરવાંણી	મહાદેવી	સાર,	બાંધી	ચઉસઠિ	કરમ	પોકાર ૧૧

દુહા

બાંધિ ચઉસઠિ યોગની, મોડી માગમ ચીન
છોડી છોડી હેમ સુરિંદ, વચન વદઈ મુખિ દીન ૧૨

કાલ.

ધનધન સેનુંજ ગિરિધર એદેસી ચુનડીનો-રાગ-ગોડી-રાગ-ધનાશ્રી

દીન મુખી દિધ આંગુલી, લાગી મુનિનમ પાય હો
કહણુ કઈ હું વૃક્ષતણું, છોડો અલ નિપિરાય હો; દી ૧
હેમ કહઈ મુખિ સિંધવા, છલીઉ અંબડ કાંઈ હો;

સુકૃત વિધન કરંતડાં, તાહરો નહીં મેહેમાય હો દી ૨
 બોલી તાંય દેવાંગના, એ માહરો અપરાધ હો
 હું અંબડ નીંકી કરીં, ન કરં તુલસું વાદ હો દી ૩
 છોડી તામ દેવાંગના, લાગી મુનીવર પાય હો
 હેમ પ્રસંચો અતિ ધણું, તું સાચો ઋષિરાય હો દી ૪
 મુનિવર નામ=હિમાયકી, દેવી હુધ સંતુષ્ટ હો
 અંબડ વિધન નિવારીઉં. કાધી પુષ્પની વૃષ્ટિ હો દી ૫

હુહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ પ્રેમઇ કરી, નમી સુદેવી ત્યાંહ;
 અંબડ હેમ સૂરિંદ ગુર, આવ્યા પાટણમાંહી ૧
 શ્રીગુરુ પાટણમાં રહઇ, લાખઇ ધર્મ કથાય
 વલી વ્યાખ્યાન સંણાઈ સદા, ચકલક વંસી રાય ૨

ચઉપઇ

એક દિવસ કહઇ હેમ સૂરિંદ, પ્રેમઇ સંણાચો^૧ કુંભરનિરંદ;
 સોલ સસા ધરિ લહઇ તોય, જો પૂરવ^૨ સંચિત પુણ્યહોય ૧
 સુદગુરુ સેવા સુકુલે જન્મ, સંધની ભગતિ સદહણુધર્મ,
 સુદ્રવ્ય સેત્રુંજ કેરી યાત્ર, પુણ્યઈ લહીઇ મુનિ સુપાત્ર ૨
 સાત ખેત્ર તણું પોખવું, સત્ય વચન મુખથી લાખવું;
 સમતા કુંડમાં હિં ઝિલવું, તેહનઈ સુભગતિ વહઇલાં જવું ૩
 સમાધિ સરીર સંણવું સિદ્ધાંત, સમકિત શીલ રાખઇ એકાંતિ
 સાસિક^૩ ગુણુ તે પુણ્યઈ રાય, પુણ્યઈ સંધપતિ તિલક ધરાય ૪
 સોલ સસા ઈમિ વિવરી કલ્યા, પૂર્વ પુણ્ય નર તેણુઇ લલ્યા;
 સોલ સસામાં સંધવી સરઇ, તિલક ધરી સિર યાત્રા ધરઇ ૫

આવકમાંદિં વ્રતધર વડમ, તે મુનિવર નમ પાળે પડમ;
 મુનિ નમમ આચાર્ય પાય, આચારજ અરિહંતનંધ ધ્યાય ૬
 અરિહંત સિદ્ધતાણુ નિત્ય નમમ, સંધનંધસંધવીના ગુણ ગમમ
 તે સંધ તિલક સહી પુણ્યમ યાય, પુણ્યમં શ્રી સેત્રુંજય જાય ૭
 અન્ય તીરથ સેવમ ખટમાસ, જેતું પુણ્ય નોદમ નર તાસ;
 શ્રી સેત્રુંજય એક ખિણુ રદમ, તેહયત્રી પુણ્ય અધિકું લદમ ૮
 નંદીસરવર યાત્રા જાય, તેહનું પુણ્ય મમં કહ્યું નમય;
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય હોય, કુંડલ દીપ જન નયણે જોય ૯
 ત્રિ ગણું પ્રણય હુમિ તતખેવ, રચક દીપના જુદારંધ દેવ;
 ગજદંતી જે યાત્રા જાય, પુણ્ય મહ ગુણું તેહનંધ યાય ૧૦
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય થસમ, જંણુ વૃક્ષમં યાત્રા જસમં;
 તેહથી છગણું સુકૃત મંડ, દેવ જુદારંધ ધાતકીખંડ ૧૧
 બાવીસગણું પુણ્ય તેહનંધ સહી, પૂખરદીપ પ્રણામમ ગહમગહી;
 તેહથી સાત ગણું પુણ્ય સોય, મેર શિખર જન જુદારંધ સોય; ૧૨
 સમેત શિખર નર જે પણિ જાય, સહસ ગણું પુણ્ય તેહનંધ યાય;
 અંજન દીપ જુદારંધ જેહ, લાખગણું પુણ્ય લહસ્યમં તેહ ૧૩
 દશ લાખ તિહાંથી ગુણુ વિસ્તાર, જુદારંધ અષ્ટાપદ ગિરિનારિ;
 તિહાંથી કોડિગણું પુણ્ય માંન, સેત્રુંજ નામ સુણુતાં કાંનિ ૧૪

દુહા

સેત્રુંજ નામ સુણાંતડાં, હમડમ હર્ષ અપાર;
 સકલ તીર્થ માંદિ વલી, શ્રી સિદ્ધાયલ સાર ૧

ઢાલ

રાગ—રામગિરિ રામભણુ હરિ ઉઠીધ—એ દેશી.

જગમાં તીર્થ છમ ધણાં, તેમાં સેત્રુંજે સાર રે
 પાંખ્યા ભાવિજન પારરે, નિવારી તિહાં ગતિ ચારરે;

પુહુતો મોક્ષ દુવારે, સેત્રુંજ સેવોરે ભાવિજના એ આંચકી ૧
 જે જન છહરી પાલતા, સેતરુંજ વંદન જયરે;
 નદી સેતરુંજમાં નાહધરે, પોઠાં પાપ ધોવાયરે;
 એમ ઘટ નિર્મલ થાય રે. સે. ૨

સમકિત શીત્રરે રાખતો, પગિ ચાલતાં તે જાય રે;
 એકલ આહાર કહાયરે, ભોમિ સંચારી તે થાય રે.
 સચિત્ત પરિહારિ થાય રે. સે. ૩

સેતરુંજ વધાવો રે કારણિં, હોયો અતિ ઉજમાલરે.
 દેધ પ્રદક્ષિણા માલ રે, કર્મ ખપડું તતકાલરે,
 પોતધ પુણ્ય વિશાલરે. સે. ૪

સૂર્ય કુંડ જધ ભીમમાં, નાહધ નિર્મલ નીરરે.
 નહીં તસ રોગ સરીરરે, જસ ગુણ અતિહિં ગંભીરરે,
 ભાખધ આદિલ વીરરે. સે. ૫

પસુ પ્રમુખ જે પંખીઆ, જલચર જીવડા જેહરે;
 સેવધ સેત્રુંજે તેહરે, દુખીઆ નહીં તસુ દેહરે
 ત્રીજધ ભવિસિદ્ધ તેહરે. સે. ૬

સાત છઠ્ઠ બિધ અઠ્ઠમં, ગણુધ વલી લાખ નોકરરે,
 સેવધ સેત્રુંજે સાર રે, તેહનંદ હોય અવતારરે;
 તે નિશ્ચંદ નિર્દારરે. સે. ૭

પ્રાંચ્ય ભારત મહાવિદેહમાં, ઐરવત પંચધ તું જોયરે,
 તીર્થ અસ્યોઅ ન કોયરે, ભરતંદ પેખી સોયરે;
 દીધ ત્રિભુવન મોહધરે. સે. ૮

હુહા.

ભવિજન વંદો ભાવચું, જપો તે ગિરિવર નાંમ;

આગધ સંધપતિ બહુ હવા, સુણિ તેહના ગુણ આમ.

ઋષભ વચન ભરતઈ શુંણિ, કાઈ તે હ્રતમ કામ;
 સોવન પ્રાસાદ કરાવીઉ, રાખ્યું જગમાં નામ. ૨
 નાંમતે જગમાં રાખીઉં, પુહુતી મનની આસ;
 ભરત ગયો કીર્તિ રહી, પુષ્પ ગયા છમ વાસ. ૩
 સેત્રુંજય સંધવી જવ હવઈ. ભૂપતિ ભરતનિરંદ;
 તાસ કીર્તિ જગમાં રહી, છતાં રવિ તારાયંદ. ૪

ઢાલ.

રાગ—આશાઉરી. ગુરૂગીતા રથ મારગ જોતા—એ દેશી.

ભરત સમય સંધ આવે સારો, કોડી નવાંણું નિરખો;
 લાખ ન્યવાસી સહુમ ચઉરાસી, નરપતિ દેખી નિરખો.
 હો ભવિષાં સેતરંજ, ગિરિવર સારો;
 નદી સેતરંજ સૂરજ કંડછ, નાહી ઋષભ જુહારો. ભ૦ ૧
 આદિતજસા તે ભરતહ પાટિં, મહાજસા તે ખીજઈ;
 અતિ બલીઉં નરખો લોગા, અતિબલ પાટિં ત્રિજઈહો. ભ૦ ૨
 બલિભદ્ર ચઉચઈ પાટિં પેખો, પંચમ તે બલિવીર્ય;
 કીર્તિવીર્ય અનઇ જલવીર્ય, જોહનું સખલું ધીર્યહો ભ૦ ૩
 એ સાતઇ નર નરપતિ સરીખા, સુર સરીખી જોડી;
 ભરત અનઇ એ સાતઇ વચિમાં; પૂર્વ ગયા છઈ કોડી, ભ૦ ૪
 દંડવીર્ય હવો અકુમેપાટિં, તેણુઈ ઉદારજ કીધું;
 ભરત તણી પરિ સંધવી સાચો, જગમાં બહુજસ લોધોહો. ભ૦ ૫
 ઈંદ્રજી સોય પ્રસંસ્યો જગમાં, ઋષભ વંસ અજૂ આલ્યો;
 પાપ તિમર તે તેહનાં નાદાં, સેત્રુંજ નયણે નિહાલ્યો ભ. ૬
 ઋષભપુત્ર તણુઇ એ પાટિં, સિર સેત્રુંજય નાંમઇ;
 ભુવન આરિસા માંહિ કેવલ, ભરત તણી પરિ પાંમઇ ભ. ૭

દુહા.

ભરતતણી પરિ પાંખીઉ, ઉજલ કેવલ ગ્યાન
યુગ્મ ઉદ્ધાર કરાવીઉં, ખરચું બહુજ નિધાન ૧

ચઉપધ

તિહાર પછી ત્રિમે ઉદ્ધાર, ધસાનેંદ્ર કરધ અપાર
મહેંદ્ર દેવધં જગિ જસ લીઉ. ઉધાર ચક્રચંદ્ર તે ૧ પણિ કીડ ૧
અક્ષેંદ્ર હુઉ જગિ જેહ, ઉદ્ધાર પંચમે કરતો તેહ
ચમરેંદ્રે છૂંદો ધદ્ધાર, સગર ચક્રવર્તિ સતમસાર ૨
પંચાસ કોડિ પંચાણું લાખ, સહસ પંચોતરિ ઉપરિ ભાખ
એતલા ભૂપતિ સંધવી થયા, સગર ચક્રવર્તિ વારધ કહ્યા ૩
ત્રીસ લાખ દશ લાખહ કોડિ, કીઆ ઉદ્ધાર સગરની જોડી
રતન કનકમય કીધાં બિંબ, રોપી ૨ રાય કીરતિનો થંભ ૪
પછધ ૩ ધંદ્ર વ્યંતરનો જેહ, ભુવન આક્રમું કરતો તેહ;
ચંદ્રજસા જગિ મોટો રાય, તુંમો ઉધાર કર્યો તેણે કાય ૫
ચક્રધર રાજધં કીધ, ઉધાર દશમે તિહાં પ્રસિદ્ધ;
અગ્યારમે ઉધારહ રામ, યાવચંદ્ર તેણુધ રાખ્યું નામ ૬

દુહા

નામ તે જગમાં રાખીઉં, રાય યુધિષ્ઠિર જેહ
ભીમ અર્જુન નકુલ સહદેવ, સેતરંજ પોહોતા તેહ ૧
ભુવન નીંધાયું તેણુધ કાષ્ઠમધ, લેપમધ ઉધાર ૪ ત્યાંહ;
દ્વાદસ ઉદ્ધાર કરાવીઉ, જસ રહ્યા જગમાંહિં ૨
દીક્ષા ગ્રહી સેતરંજ ચઢયા, લહ્યું તે નિર્મલ ગ્યાન
પાંડવ પાંચ મુગતિં ગયા, કરતા સેતરંજ ધ્યાન ૩

(૧) તેણે તિહાં કર્યો (૨) થાપી ગયા (૩) હવે (૪) પ્રતિમા.

અઉપધ

પાંડવ વીર વચિ વરસ ગયા, સંખ્યા સહસ ચઉરાસી રલા;
 વર્ષ ચારસઘ સિત્તરિ ભય, વીર પછી હુક વિક્રમ રાય ૧
 એકસો આઠે વરસ ઠેઠિ, વિક્રમીથી હુક ભવડ સેઠ;
 ઉદાર તેરમે તેણુધં તિહાં કર્યો, જન થાપી (જમ) ભવસાગર તર્યો ૨
 ભવડ પાંડવ વચિમાં કલા, પંચવીસ કોડિતિહાં નરપતિ લલા;
 લાંખ પંચાણું ઉપરિ ભયા, સહસ પંચોત્તરિ સંધવી થયા. ૩
 સંવત ચારનઘ ચઉદોતરઘ, મંત્રી બાહડદે તિહાં કરધ;
 ઉદાર ચઉદસમે અતિહિં વિશાલ, બહુ નીંપાપાં તીર્થમાલ. ૪
 બાર બ્યાસીઘ સંધપતિ કલો, જનમંદિર કરચઘ ગહ ગલો;
 અદાર લાખ કોડિ ઓગણચ્યાલ, હેમટંકા ખરચઈ વસ્તપાલ ૫
 એકત્રીસ કોડિનઘ છત્રીસ લાખ, અર્ધુદાયલ ગિરિનારિં ભાખ;
 વસ્તપાલનાં કરણી લાંખ, સવાલાખ ભરાવ્યાં ખિંખ. ૬
 સંવંત તેરનઘ એકોતરઘ, સા સમરો લખમી વ્યયં કરધ;
 ઉદાર પનરમે પરચંડ, કરિ કલસ ધન ૧ ઇંડ ૭

કુહા.

કલસ ધન ડંડા બલો, કરચઘ અતિ ઉઝાય;

ભવડ સમરો વચિ વલી, કહું સંધપતિ સંખ્યાય. ૮

દાલ.

રાગ-સારંગ-મગધ દેસડો રાજરાજેશ્વર એ દેશી.

સાહ ભવડ નધે સંધવી સમરો, એણુધ કીધું ઉદાર;
 તે વચિ સંધવિ સહસ ચઉરાસી, ત્રિણિ લાખ સમકિત ધાર હો. ૧
 નૃપતિ સેત્રુંજય સંધવિ સાર, શ્રી સિદ્ધાયલ નયણું નિરખ્યો;
 નહિં પસુઆં અવતાર હો, એ અંચલી. ૨

સતર સહસ સંધવી ભાવસાર, ખત્રી શૌલ હઝર;
 પન્નર સહસ વિપ્ર વખાણુ, એણુધ ગિરિ પામ્યા પાર હો. ન. ૩
 ખાર સહસ કુંટળિક સંધવી, નેઉ સહસ લેક્યા કણખી;
 પાંચસઠ પીસતાલીસ સંધવી, નાતિ કંસાર ગણાવી હો. ન. ૪
 ભરત સમરાવચિ સંધવિ અસંખ્યા, તે કેવલી સહુ જાણુધ
 એ તીર્થ મહિમા અતિ મોટો, કિમ છદ્મસ્થ વખાણુધ હો. ન. ૫
 પનર સત્યાસી પાત સાહ બાધર,^૧ દેસઠ નર વણિગ બહુમાંન
 સાહ કરમો ઉદ્ધાર કરાવધ, ખરચઈ બહુઅ નિધાન હો. ન. ૬
 જે પુણ્યવંતા વલી નર હોસ્યધ, તે સેત્રુજ ગિરિ જવધ
 પુણ્ય કામિ ધન ખરચ્યું જેણુધ, સોય સંધાતિ આવધ હો. ન. ૭
 દાન ન દીધું શીલ ન પાલ્યું, નવિ પોખ્યા વલી પાત્ર
 તે નર રાતિ રોયા તુલો જાણો, કીધી ન સેત્રુજય યાત્ર હો. ન. ૮
 જન પ્રસાદ ન કીધુ, પૂજ્યા નહોં જગનાથ
 સેત્રુંગિરિ જેણુધ નયણુ નનિરખ્યો, દીધી આવલ બાથ હો. ન. ૯
 દીન ઉધાર ન કીધું જેણુધ, ન લલો શાસ્ત્ર વિચાર;
 ગિરિ સેત્રુજ્ય જે નવિ ચઢીઆ, આલિંગ્યો અવતાર હો. ન. ૧૦
 જનમ સફલ કીધુ નર જેણુધ, લખમી મારગ થાપી
 સેત્રુજ્ય જધ પ્રાસાદ કરાવ્યો, તસ કીર્તિ જગિ વ્યાપી હો. ન. ૧૧
 કીરતિ કરણિ તેહની સાચી, જે ભવદુખથી તરીઆ
 સેત્રુજ નામિં બહુ નર સિદ્ધા, મુગતિ મારગ સંચરીઆ હો. ન. ૧૨

હુહા.

મુગતિ તણુધ પંચઈ લલ્લા, પાંચું કેવલ ગ્યાન;
 સિદ્ધ અનંત આગધ હવા, કરતા સેત્રુજ ધ્યાન ૧

દાણ

રાગ-ધન્યાસી સુનિવર આરગ ચાલતા એ દેશી.

શ્રી સેતુન્જ ગુણ ગાદ્ય, ગાતાં દર્પ અપાર
 સિદ્ધ અનંતા પ્રદાં દયા, પાંખા ભવ પાર ૧
 ધન ધન સેતુન્જ ગિરવર, ધન ધન ઋષભ છાગુંદ
 પુંડરીક ગિરિવર રાજી, દીકમ અતિ આશંદધ. ૨
 ચૈત્રિ પુનિમ દિન વલી, ઋષભ ગણધાર
 મુગતિ ગયા પાંચ કોડિરુ, ટાલી કર્મ નિશરધ. ૩
 કાતી પુનિમ દિન વલી, ટ્રાવીડ નઈ વાલીખીલ
 મુગતિ ગયા દસ કોડિરુ, જોડના નિર્મલ શીલધ. ૪
 કાગુણ મુદિ દસમી દિનઈ, પ્રહુતી મનતી આસ
 નમી વિનમી દોય કોડિસું, કાધું મુગતિમાં વાસધ. ૫
 ઋષભથડી જે કેવલી, અસંખ્યાતા પાટ
 મુગતિ સવાયે સિદ્ધિ ગયા, દુજ નહો વાટધ. ૬
 ઋષભ વંસિ બહુ નરપતી, ઘણે ચારિત્ર લીધા;
 શ્રી સેતુન્જ આવી કરી, તિહાર અગુસણ કીધાધ. ૭
 રામ ભરત બેહુ બંધવા, લીધું સંયમ ભાર
 મુગતિ ગયા ત્રિણિ કોડિસું, તસ નહીં અવતારધ. ૮
 નારદ એકાણું લાખસું, શ્રી સેતુન્જ શૃંગિ
 મુગતિ ગયા સુનિવર નમું, મનનઈ વલી રંગિધ. ૯

સાંમ પ્રધુમ્ન સુત કૃષ્ણના, બેહુ સંયમધારી.
 આઠ કોડિ સાઠી સાધસું, હુઆ મુગતિ હુઆરી. ધ૦ ૧૦
 પાંચઘ પાંડવ નર ભલા, ઇંદ્રી દસ કીધુ
 ઋષિ વીસ કોડિસું સંચર્યા, મુગતિ ગઢ લીધું. ધ૦ ૧૧

ઋષિ યાવચ્ચો મુનિપતિ, સંયમ સુખ લીધું
 સહસ મુનિ પરિવારસું, સેત્રુંજ ગિરિ સીધો. ધ૦ ૧૨
 સૂક તાપસ સંયમ લીઉ, સહસ મુનિવર સાથિ
 શ્રી સેત્રુંજય મુગતિ ગયા, વંદુ પ્રભાતિ. ધ૦ ૧૩
 રોલગ સૂરિ રૂચ્ચડો, સેત્રુંજ ગિરિ ચઢીઢ
 પંચસય સું પરિવર્યો, મુગતિં જઈ અડીક. ધ૦ ૧૪
 ઐ મુનિવર મુગતિ ગયા, કુંભ કહધ તસપાર
 વલી જસ્યધ ઐણધ તિરથિં, સેત્રુંજ ગિરિ સાર. ધ૦ ૧૫

દુહા.

સાર તીર્થ જગમાં ધણા, તેહમાં સેત્રુંજ સાર
 હેમ કહધ નૃપતિ સુંણો, પૂન્યધ લહીધ ભવપાર. ૧
 ગુરૂ વચને નૃપ હરખીક, જીમ જગિ ભરત નરેસ;
 તિમ ભૂપતિ આણુંદીક, સેત્રુંજ યાત્રા કરેસ. ૨
 તન ધન યોવન કારિમું, જતા ન લાગધ વાર
 તેણુધ કારણિ સેત્રુંજ જઈ, સફલ કરે અવતાર. ૩

ઢાલ.

ભમરાની રાગ-ગોડી.

કુમારપાલ નર કેસરી-મન ભમરારે, સેત્રુંજય સંધની થાય. લાલ ભમરારે.
 બહુ ઋષિ પરિવા સું, મ. શ્રી સિદ્ધાયત્ર જાય લા. ૧
 નાગ પીઠ દેવલ ઠંપા, મ. માંહિં જીન પ્રતિમા. લા.
 કેસર ચંદન લેઈ કરી, મ. પૂજધ ચક્રલક રાય. લા. ૨
 વાગ બટાદિક સારિખા, મ. માંહિં મંત્રી ચક્રવીસ લા.
 દેહરાસર દેવ પૂજતા, મ. નાંમધ જીનનઈ સીસ લા. ૩

અહાર સહસ વિવહારિયા મ.	શ્રી છન દેવલ સાથિ લા.	
અંદન પુષ્ક લેષ કરી મ.	છન પૂજ્ય નિજ હાથિ લા.	૪
નગરશેઠનો દીકરો મ.	આમડે સંધમાંદિ લા.	
સોવનટંકા લલછણું કરમ મ.	ગાંમ શ્રાવક ધરિ છદાં લા.	૫
ખટ બાપા ચક્રી કલા મ.	નામિં નરેદેપાલ લા.	
વસ્તપાલ સુત સંધમાં મ.	કવિ દાતા કૃપાલ લા.	૬
કપરદિનાંમ મંડારીયા મ.	સંધ ભગતિ કરમ સોય લા.	
અન્ય દૂગલ તસ આગલિં મ.	ભૂખ્યો ન જન્ય કાય લા.	૭
પ્રહિલાદ લાંણો નરપતી મ.	ચાંદિં છાડો સેઠ લા.	
સોય લાડૂ નિજ કરિ ધરી મ.	કરતો સાંમિ બેટિ લા.	૮
પ્રતાપ મલ્લ પુંઠિય લીહ મ.	કુંભારપાલ ઘે પુત્ર લા.	
અઢવા હય ગિરિ રથ દીધ મ.	કુંણુ વયરિ કુંણુ મિત્ર લા.	૯
નગરસોઠ સાથિં બહુ મ.	પટ દર્શણુ વેપધાર લા.	
કુંભારપાલ નિત તેહની મ.	બહુ પરિ કરનો સાર લા.	૧૦
સોલસ સહસ જોડી ગડમ મ.	ભુંગલ બેરી અનેક લા.	
પંચ • સ્થૂદ વેણુ બહુ મ.	તંતી તાલ વિશેષ લા.	૧૧
અગ્યાર સહસ હાથી ભલા મ.	અંજન ગિરિની જોડી લા.	
રત્ન જડિત અંબાડીઆં મ.	મોતી માલા કોડિ લા.	૧૨
અગ્યારે લાખ હય રેપતા મ.	હંસ પરિ ઠવતા પાય લા.	
પંચ વર્ણુ વાણ સહી મ.	ધૃત ગોલ દલીદો ખાય લા.	૧૩
અહાર લાખ પાલા સહી મ.	રથ પંચાસ હજાર લા.	
જૂપમ સોવન મધ સીંગડા મ.	નેવરનો ઝમકાર લા.	૧૪
વાંકી વચ્છની પુંછડી મ.	વાંકી વહધલી વિશેષ લા.	
વાંકી રથના વાવટા મ.	ધજ ગુડીઅ અનેક લા.	૧૫
વાંકી પુરપતી પાધડી મા.	વાંકી સીંગણિ હાથિ લા.	
વાંકી મુંછના માનવી મ.	કુંભારપાલ નંધ સાથિ લા.	૧૬

વલી વાંકાજ નિફેરીઉ મ. ઠાંક દમામાં ડંડ લા. ૧
 વાંકી વલીઅ વળવતા મ. ઉઠધ શખ્દ અખંડ લા. ૧૭
 વાંકે નયણે નર બહુ મ. વાંકા ખપૂઆ અંગિ લા.
 વાંકી પાલખીમાં વલી મ. બધધા મનનધ રંગિ લા. ૧૮
 અંબર ધન નૃપ આગન્નિ મ. અષ્ટ સહસ તસ માંનિ લા.
 હીરસોવન મણિ રૂપમધ મ. સુંદર સોભિતવાન લા. ૧૯

હુહા.

વાંન ભલો નૃપસંધનો, મિત્રીઆ પુરુષ અનેક;
 બહુ વ્યાપારી સંધમાં, દગો નહીં તિહાં રેખ. ૧
 ..... દીપે જેમ દીણુંદ;
 પટરાણી પુંડે સહી, દીઠે અતિ આણુંદ. ૨

ઢાલ.

ત્રિપદીનો.

જવહરી શોની વાણિગ મિત્રીઆ, નાંણાવટી દોરી ફેફલીઆ;
 વલી વણઝારા પલીઆહો, ભવિકા. ૧
 ફડીઆ સાથરીઆ પરતાગી, ભક્ષ ધણા તે ખાય માગી;
 મેહર વણુગ દિધ જગીહો. બ. ૨
 ગાંધી વૈદ ધણા સુગંધી, અનેક નરનઈ લિઈ ખંધી,
 એક વેચઈ અનધ રંધી હો. બ. ૩
 સંધમાં સાથ સખલ પણિ થાય, અશ્વ અનેક ગજરથ ચોરાઈ;
 બહુ વ્યાપારજ થાય હો, બ. ૪
 અયડાંમાં જનધ હથીઆર, શાલૂ ચીર પટોલાં સાર;
 વણિગ કરધ વ્યાપાર હો. બ. ૫

માલી તળોલી, મણીહાર, કંસારા, જડીઆ સોનાર;
 સંધમાં બહુ સુતાર હો. બ. ૬
 કંદોષ કણુળી કુંભાર, નાટકીઆ નાટકીણી સાર;
 મોચી તળો નદી પાર હો. બ. ૭

હુણ

અનેક નર નૃપ સંધમાં, ઠહધ તો ન લહુ પાર;
 પટરાંણી પુકિંઈ સહી, જોડના રૂપ અપાર. ૧

ઠાલ

રાગ—હુંસેની.

ભૂપલદેવી નૃપ ત્રીયા, અંગ વિભૂષણ સોલ;
 પહધરણી ચંપા ચુંનડી, કાયા કુંકુમ રોલરે.
 નૃપ આવ્યો કુમર નિરંદ, જોણુઠાલ્યો મૃગમચ્છદંદમે;
 કીધું સકલ લોક આણુંદ મે, નિવાર્યો દેશ સકલમાંદિદંદમે ન. ૧
 ચંદ મુખી મૃગ લોચણી, નિજ નવલા સિણુંગાર
 ઉરિ ઘણી કટિ પાતલી, લાવણ્યનો નહીં પાર મે ન. ૨
 વેણી વાસગ છપીઉ, હંસ હરાવ્યો ચાલિ
 નાગ નગોદર ખીંટલધ, કાંનિ જખૂકઈ ઝાલિ મે ન. ૩
 ભમર ભમધ ભમ મધુકરા, અધર પ્રવાલા રંગરે
 દંત જસ્યા દાડિમ કુલિ, અલવિ મોડધ અંગ મે ન. ૪
 નાશક સૂડા ચંચડી, કનક કચોલા ગાલિ રે
 તિલક કરી મુખ શોભતું, અર્ધ ચંદ જસ બાલ મે ન. ૫
 ચોવન અંખો મોરીઉ, કંઠ કોચલ ટહુકાર રે
 વસંત માસ કીડા ૧ કરધ, કંઠિ કુશમના હાર મે ન. ૬

કમલ નાલ જસી ખાંહુડી, કરિ કંકણની માલરે
 કરતલ જસ કૂલડાં, અંગુલ નખ સુકુમાલ બે નૃ. ૭
 કનક કુંભ પયોધરા, રૂમિં શોભધ રંભરે
 ઉપમ જંધા તુઝ કહું, જાણો કદલી થંભ બે નૃ. ૮
 ચિત્રાલંકી કામિની, નાભિ કમલ ગંભીર રે
 કંચુક ૧ ચુરણી ચુંનડી, શીલધ ગંગનીર બે નૃ. ૯
 પદ પંકજનું જોડલું, ઉઠણિ આછા ઘાટરે
 હાસ વિનોદ કીડા કરધ, કામિની આંખિ વાટ બે નૃ. ૧૦
 ચરણે નેઉર વાજતાં, કટિમેખલ ખલકંતી રે
 ચાલી રે ગિરિવર રમેટવા, જહાંહુવાસિદ્ધ અનંત બે નૃ. ૧૧
 બિહુતરિ સાંમત રાયની, પુંઠિં સુંદર નારિરે
 અધિક રૂપ રંભા થકી, અસી નહીં સુરખાર બે નૃ. ૧૨

હુહા.

સુરધરિ નારિ અસી નહીં, ઇહાંનાં રૂપ અપાર
 વેષ બનાવધ જૂજૂઆ, પંચવર્ણ સિણગાર ૧
 નીલા પીલા ઉજલા, રાતા વેષ અત્યંત
 પંચ વર્ણ કા પહધરતી, ગોરી સાંમ શોભંત ૨

ચઉપધ.

ગોરી નારિનધ સાંમ ચુંનડી, કાલી કરતુરી તનિ અડિ;
 કાલી ભમર ભમરાનધવાંનિ, દંત અરિષ્ટદ રત્ન સમાનિ. ૧
 કીકી કાજલ વેણી શાંમ, શાંમ ગોણો અતિ અભિરાંમ;
 કાલા કંચુક ચૂડા શ્યાંમ, ગજ બધી ઉલાલધ દામ. ૨

કેતી વેપ પીલો આદરધ, કેસરતિલક નિજ બાલધં કરધ,
 પીલા પિતાંબર પહધરણિ સાર, કંઠે બનાવધ અંધકાર. ૩
 પીલાં નેવર પીલી ઝાલી, બાણ્યું સૂરજ ઉગ્યો ગાલિ;
 પીલા ચૂડા કંચન તણાં, પીલા કંચુક રલીઆમણા. ૪
 કેતી રાતો વેપ અપાર, તારા રતનતણા ગલિ હાર;
 રાતું તિલક રાતો તંબોલ, રાતી દેહ જીમ કુંકુમ રોલ. ૫
 રાતી જીભા રાતા દંત, રાતા અધર શોભધજ અત્યંત;
 રાતો નખનધ રાતા પાય, રાતા મનિ સેત્રુંજય જાય. ૬
 રાતા કંચુક રાતાં ચીર, રાતા ચણી સોહધ સરીર;
 રાતા કમલ કરમાંહિંધરી, જીન પૂજવા ચાલી સુંદરી. ૭
 નીલવરણ કરતી સિંજુગાર, દમણા મર્યાના તાલહાર;
 નીલાં વદની વડાંગરપાન, નીલા કંચુકના વલી વાંન. ૮
 નીલા ચણી નીલાં ચીર, હાથિં ચુડલા વદનિધં વીર;
 નીલીપાયિતણા ગલિ હાર, હંધંધં સેત્રુંજય ગિરિનાર. ૯
 કેતી નારિ ઉજલ સિંજુગાર, ઉજલ ફૂલ નંધે રકંઠિહાર;
 ઉજલ કંચુક ઉજલ ચીર, પંચવરણ તિહાં ભરીઆં હીર. ૧૦
 ઉજલ મોતિ કેરા હાર, ઉજલ નેવરના ઝમકાર;
 ઉજલ ચંદન ચરચધ અંગિ, ચાલી અમલા સેત્રુંજ શૃંગિ. ૧૧
 સુંદરનારિ સરિખા સિંજુગાર, રૂપતણા મદ કરધ અપાર;
 ગારી ન ગમધ સાંભલી, હાસ વિનોદ કરધ તિહાંવલી. ૧૨
 ગારી કહધ સુંણિ કાલી નારિ, તું બધી રહધ તાહરાધ હામિ;
 કરમિં કાયા કાલી કરી, તું સું બોલધ સાંહમી ફિરી. ૧૩
 કાલી કહધ સુંણિ ગારી સહી, કાલા ગજ ગાજધ ગહધ ગહી;
 કાલા ધન ગાજધ સહુ સરિં, લોચન સોભા કાજલિ કરી. ૧૪

કાલા કાન નઈ કાલા નેમ, કાલા પાસ પરિ સહુને પ્રેમ;
 શ્રી મુનિસુવ્રત નઈ મહિનાથ, સામલવર્ણ સખલા પૂજત. ૧૫
 કીકી નયણાં વેણી જેહ, કાકીય વરણિં સોભઈ તેહ;
 અરિષ્ટ રતન બહુ કાલાં હોય, કાલાં જલ યમુનાનાં જોય. ૧૬
 કાલી કરતૂરી અંગિ ઠવઈ, કાલી કોયલ મધુરં લવઈ;
 કાલાં મરી જગિ કહીય જેહ, ધોલા કપૂર નઈ રાખઈ તેહ. ૧૭
 ધુલા બગલા બગલી ભમઈ, ધુલા ભૂતીઆ નર નવિ ગમઈ;
 ધુલાં માણસ રોગઈ થાય, ગોરપણાનેા સ્યો મહિમાય. ૧૮
 એણે વચને ગોરી કલકલી, બછડી રહઈ ભુંડી સાંમલી;
 લિહાલા સરિખું તાહરં રૂપ, સરસું વાદ કરઈ સું કૂપ. ૧૯
 રૂપ વિના કરતી અભિમાન, કાલા કાગ નઈ કુણુ દિધ માન;
 બછડી રહઈ તું તાહરઈ કાય, તું ગોરીનેા નખ ન પોસાય. ૨૦
 ગોરં અછઈ ગંગાનું નીર, ગોરં સુવિધિનાથ સરીર;
 શ્રીચંદ્રપ્રભુ ગોરા સહી, જેહની કીરતી જગમાં^૧ રહી. ૨૧
 ગોરા હંસ નઈ ગોરા ચંદ, ગોરા ગજ રાજ્ય ગયંદ;
 ગોરાં મૃગ જીમણાં ઉતર્યા, સુકન બક્ષા નર^૨ આવઈ ભર્યા. ૨૨
 ઉજલ ચમર કમલ ગજ દંત, ઉજલ મોતિ અતિ સોભંત;
 પુષ્ક કપૂર દક્ષણાવર્ત સંખ, જે લખમી આપઈજ અસંખ. ૨૩
 રૂપું ચંદન ચીવર જેહ, ઉજલ ચુંતો દિધ રંગ તેહ;
 દુધ દહી ઘૃત ઉજલ સાર, જીમતાં દેહ દીપઈ નિરધાર. ૨૪

કવિત્ત

ધીઈ વાધઈ વાન. કાનપણિ સરઆ થાય;
 આખિ વાધઈ તેજ, ખરજને ખોડો ગઈ;
 જરા ન વ્યાપઈ અંગ, ટંગ તન ધાત ન ધૂજઈ;

કાયા નહીં કટિ ભંગ, અર્થ આગલિથી સુઝઇ;
 ભુખતું મંડણુ ધૂત સહી, હાકયો હીંડઇ દેતો હડી;
 ધૂત વિહુણા નર જોઇ, જાણો સુકા લાકડી. ૧

હુહા.

લકડ સરિખા તે નરા, જે નવિ પાંમઇ ધીમ્મ;
 ધૂત ઇમતાં બલીઆ બહુ; જસા પંચાયણ સીહ. ૧
 એક અક્ષર પણિ બલ બહુ, જે છઇ ઉજલ વાંત;
 તેણુછ કારણિ ગોરી કહઇ, કાલી તન્ને શુંમાંન. ૨
 કાલી ગોરી નારિમાં, હોય તે વાદ વિવાદ;
 વારઇ ગરહી આવિકા, કાલી મધુરો સાદ. ૩

અઉપઇ

મધુરો સાદ રૂપદે તણો, વારઇ વાદ મ કરસ્યો ધણો;
 સી કાલી નઇ સી ગોરડી, પુણ્ય કરઇ તે જગમાં વડી. ૧
 સખલ સરૂપ સખલો સિંહુગાર, દાન તપ શીલ પાખઇ છાહાર;
 તેહનું રૂપ જગમાંહિ સાર, જે સ્ત્રી કરતી પર ઉપગાર. ૨
 કાંન કોટી સિંહુગાર્યા સહુ, અંગિ આલર્ણુ પહધર્યાં બહુ;
 દાન પુણ્ય નવિ કરઇ લગાર, ભારભૂત તેહનો સિંહુગાર. ૩
 સો સિંહુગાર પ્રસંસા કરી, તેહનું રૂપ જગમાંહિ ખરું;
 સાત દદા જેહના ઘટમાંહિ, આવિકા કહઇ સિરિ નામું ત્યાંહિ. ૪
 દયા દાન દમ દેહનો દોષ, દોલતિ જાતિ ન કરઇ પ્રશોક;
 દૂખ ભજઇ પ્રેમઇ પારકું, દીવ્ય વચન બોલઇ મુખિ ધકું. ૫
 દુર્જન ઉપરિ ન કરઇ રીસ, તે સ્ત્રી પાંમઇ સખલ જગીસ;
 એ અંગિઇ ધરતી સાત દદા, રૂપવતી તસ લાખું સદા. ૬

૩૫ ભલું તુલો નર નારિ, ચાલી શ્રીસેત્રુંજ ગિરિનારિ;
 અતિ પુણ્યવંતી સખલી^૧ તુલો, તુલનઈ સીખ દઉ છું અલો. ૭.
 એણે વેચને હરખઈ સહુ નારિ, ખમઈ ખમાવઈ તેણઈ ઠારિ;
 પાછી પ્રીતિ કરઈ અતિ ઘણી, અખલા ચાલી સેત્રુંજ ભણી.

દુહા

સેત્રુંજ ગિરિ ભણી સંચરી, હઠડઈ હર્ષ અપાર;
 ગજ રથ ઘોડા પાલખી, વાહણ સોય સુસાર.

ઢાલ

મણમું શ્રીમંદજી એ દેશી.

ચતુરા બહુ ચક્રડોલમાળ, બહુ સેજવાલીરે નારિ;
 રથિ બધી બહુ પ્રેમદાળ, શોભઈ હયવર હારિ. ૧
 સંઘવિ સાચો કુંભર નિરંદ. આંકણી.

પાલખીઈ બહુ પ્રેમદાળ, મુખ તંબોલ પાન;
 બધી નારિ અંબાડીઈજ, હઠડઈ સેત્રુંજ ધ્યાન. સં. ૨
 કરહા ઝીકાવઈ કામિનીજ, હઠડઈ હર્ષ ન માય;
 સંઘ અનોપમ^૨ રાયનોજ, શ્રીસેત્રુંજય જાય. સં. ૩
 બિરદાવલી બોલે બહુજ, ચાચક બહુ^૩ હજર;
 વૈદ વિવેકી તિહાં ઘણુજ, બુદ્ધિતણાં ભંડાર. સં. ૪
 રાંધણિઆ બહુ સંઘમાંજ, રસોઈ નીપાયરે સાર;
 ભોજન શાક ભલાં કરદજ, જીમતાં રવાદ અપાર સં. ૫

દુહા

સાચો કુંભર નરેસ્વર, જોહમાં સખલ વિવેક;
 ભોજન કરઈ બહુ પુરૂષ સું, પ્રીસઈ વસ્ત અનેક ૧

હાલ.

લાલની રાગ સામેરી રાગ મહલા૧.

કુંભારપાત્ર ભોજન તિહાં કરતો, બહુ પુરુષ સંધાતિ લાલરે;
 ખાખ લાહૂ મરફી માંડી, ભોજનની બહુ બાતિ લાલરે. ૧
 આવો શ્રી સેત્રુંજ ગિરિવર વંદન જઈએ, જહાં શ્રીઋષભ જીણુંદલાલરે
 પૂજી પ્રણમી પાય પખાલો, ભાપઈ કુંભર નિરંદ લાલરે ૨
 પયડાં ઘેચર અનઘ પતાસાં, સેવ સુંદાલી ખાસ લાલરે;
 ખાંડમીદો સકરપાર, જમતા અતિ ઉલાસ લાલરે. ૩
 દ્રાખ બદામ અનઘ ચારોલી, શ્રીફલસાર અખોડ લાલરે;
 નિમજાં પરતા અનઘ ખલ્લઈલાં, ખાતાં પુહુચઈ કોડ લાલરે. ૪
 તનમની કોલાપાક જલેખી, ખીર ખાંડ ધૂત સાર લાલરે
 કેલાંતણી કાતલીકિ પ્રીસઈ, જમતાં હર્ષ અપાર લાલરે. ૫
 અંબતણા રસ ઘોલી સુંકઈ, ઘલ ઘલ ધીની ધાર લાલરે;
 ઉપરિ પાતલિ પોલી પ્રીસઈ, ભોજન ભગતિ અપાર લાલરે ૬
 શાલિ દાલિ નઘ ફૂરકપૂર, શાક સુગંધી બ્યાંહ લાલરે;
 ખડખૂજાં નઘ બહુ ત્રોસડીઆં, ફલહ મતીરાં ત્યાંહ લાલરે ૭
 ભોજનની તે સખ સખઈ, ઉપરિ ફેફલપાન લાલરે;
 કુંભારપાલનું ભોજન કરતાં, વાધ્યા દેહના વાન લાલરે. ૮

હુહા

વાન વધ્યા નિજ દેહના, ભોજન ભકિત અપાર;
 સખલ સખઈ સંધમાં, કહઈ તો ન લહું પાર. ૧

હાલ

આખ્યાનની દેશી રાગ-લતાસી રાગ વિરાહી તથા આશાહરી

બહુ દીવટીઆ દીવી ધરતા, ટાલઈ તિમિર અંધારો;
 ગગન ભોમ કરતા અનૂઆલુ, જગમાં જોતી અપાર. ૧

અહુ વણિક વપારી સાથિં, વેચઢ વસ્ત અંતેકો;
 વસ્ત વિવિધનઢ ધી, ગુલ આપઢ, દગાનો નહીં તિહાં રેખો. ૨
 શેઠ સાર્થવાહ પંડિત પોઢા, પુરૂષ તણો નહીં પાર;
 માગણુ જન મિલીઆ તિહાં અહુલા, ખોત્રઢ જય જય કારો. ૩
 સગા સજન અહુ મંત્રી મિલીઆ, પુત્રી^૧ સુત પરિવારો;
 કુંભર નરિંદ તે પુઠિ લીધું, ચિત^૨ કાઉ અતિ ઉદારો. ૪

હુહા.

અહુ ઋદ્ધિ લેઢ સંચર્યો, અહુ વિવહારી ભાતિ;
 કુખેરદત્ત સરિખા વલી, કુમારપાલ નઢ સાથિં. ૧

અઉપઢ.

સાથિં ધવલ ધનો ધરમસી, પાંચો પેચો નઢ પદમસી;
 સૂરો સવળ નઢ સંધરાજ, કરે પુણ્યતણાં તે કાજ. ૧
 સંધ સદહધ વચ્છસાહ શ્રીમદ્ધ, ભોજો ભાખર ભીમો ભલ્લ;
 હીરો હરખો નઢ હરપાલ, તેણુઢ પહધરાન્યા ગરહા બાલ. ૨
 દેવો દુદો નઢ અંધવ જેહ, શાકરપર્વ મંડાવઢ તેહ;
 અમળ આખો અંધવ હોય,^૩ મોદક હાટ મંડાવઢ તેહ. ૩
 ખોખો ખેનો નઢ ખીમસી, હાથ વાવરઢ હધડધ હસી;
 ભાદો ભૂપતિ નઢ ભીમસી, જલપોટલીઆ આપઢ ધસી. ૪
 સારિંગ સવસી નઢ શ્રીપાલ, જન પ્રતિમા પૂજઢ ત્રિણકાલ;
 સાહ ભાણો લખમો લાહ લીધ, કેલાં સેલડી વહંધચિ દીધ. ૫
 ચાવર થેરો થોભણુ સાર, પાત્ર મુનિ નઢ આપઢ આહાર;
 જવડ ભાવડ ખેહુ વડા, દુધ^૪ દહીના રેડધ ધડા. ૬
 ઘણા પુરૂષ સંધમાંહિં અસ્યા, પુણ્ય કાઝ^૫ સેતરંજય ધસ્યા;
 છહરી પાલધ નર દાતાય, વણુ દીધધ કટકો નવિ ખાય. ૭

૧ પુત્ર સુતા, ૨ સજન સહુ પરિવારો, ૩ દોઈ. ૪ આપે દુધ દહિંના ધડા.

આણુંદો નૃપ અતિધણું ગિરિવર કેરધ નાંભિ;	
પાય નખી જીવર તણા, પૂજ કરધ તસ ઠાંભિ.	૪
કેસર ચંદન લેધ કરી, અગર ધૂપ કપૂર;	
દીપક સુંદર સાથીઓ; કરતા પાતક ચૂર.	૫
કમલો દમણો મરવો કેતકી, કમલ મુગંધી ફુલ;	
ચંપક જામ મોગર, પૂજ કરધ બહુ મૂલ.	૬
કુંભર નિરંદ હરખ્યો ઘણું, સેતરંજય કેરધ નાંભિ;	
સતર ભેદ પૂજ કરી, ચેધવંદન તસ ઠાંભિ.	૭

અઉપધ

ચેધવંદન તસ ^૧ રાજ કરધ રસના હેમ પવિત્ર કરધ;	
ધનપાલ પંચાસિકા તિહાં ગુણું કુંભારપાલ નૃપ શ્રવણે સુંણુધ.	૮
ખિઈકરજોડી પૃથવીરાય હેમસુરિનધ લાગઈ પાય;	
કવિ ધનપાલ પંડિત અરૂં પણિ કાંધક પોતધ સ્તુતિ કરૂં.	૯
હેમ કહધ સુણો કુંભરનિરંદ એહનધ ઉપતો અતિ આણુંદ	
ભગતિરાગ પોપઈ એણુધ અસ્યો મઈ પોખ્યોનવિ જાયધ તસ્યો	૧૦
ટીખા તણુધ સી પર્વત તોડિ કિહાં, કુડી કિહાં કનકહ ચેઢાડિ	
કિહાં આંખો કિહાં તરવર આકડો મૃતિકા કુંભ કિહાંકનકહ ઘડો	૧૧
કિહાં ચંદન કિંહા સુકો ઘાસ નૃપની હોડિ કરધ નહિ દાસ	
કિહાં ખાસર કિંહાં ચંપક ચીર જામ પાંણી નઈ નગમધખીર	૧૨
જામ મયગલ નઈ ન મક્કધ મૃગો ન મલધ મૃગપતિનધ જામસસો	
ન મલધ કીડી પર્વતકાય ન મલધ રંક અનધ વલીધ રાય.	૧૩
ન મલધ ખજૂક નઈ વલી સૂર ન મલધ વાહો ગંગાપૂર	
ન મલધ નિર્ધન નઈ ધનવંત ન મલધ નિગુણુ નધ ગુણુવંત	૧૪
ન મલધ શશિહર નધ સીપ, ન મલધ જામ દિતકર નધ દીપ	
ન મલધ કિરપી નઈ દાતાર, ન મલધ મણિકા મોતીહાર	૧૫

કિહાં પીતલ નઘ કહુ કિહાં હેમ, કિહાં હરિહર નઘ જનવર દેવ;
 કિહાં મુનિહેમ કિહાં ધનપાલ. તેહની યુદ્ધિ જગિ અતિ વિશાલ. ૧૬
 એહનઈ જન ઉપરિ બહુરાગ, જમ જંખનઈ મુગતિજ માંગ;
 જમ ગૌતમ નઈ વાહલો વીર, જમંહંસ નઈ મોતિ હંસા ખીર. ૧૭
 જમ કોયલ વાહલો સહમકર, જમ ચાતુક વાહલો જલધાર;
 હેમ કહઈ મુણિ કુંભરનિરંદ, તિમધનપાલ નઈ કપલ જીવંદ. ૧૮
 તેણઈ કારણિ મુણિ પૃથવીરાય, બ્રહ્માચરી એહની નવિ માય;
 ભગતિરાગ એહનઈજ વિશાલ, કવિ મોટો જગમાં ધનપાલ. ૧૯
 કુંભારપાલકહઈ જસગુણધણા, તે ગુણ બોલધ અવરાં તણા;
 જે ગુંણહીણ પ્રાંહિ હોય, પર કીરતિ ન કરધ સોય. ૨૦
 પરના ગુણ ગ્રહી હેમસૂરિંદ, પોતાના ગુણ પાડધ મંદ;
 સાકર કહધ હું મીઠી નહીં, પણિ તે છાની ન રહધ કહીં. ૨૧
 ચંદન ઉણુપણું જે ભજઈ, તોહઈ લોક તેહનઈ નવિ તજધ;
 અમૃત કહધ મુઝમાં કહુઆસ, તોહધ લોક ન છંડઈ તાસ. ૨૨
 તિમ મુનિ હેમ સૂરિંદહ જતી, મુખ કહધ મુજમાં ગુણ નથી;
 ગિર્યા એહના એહ સભાવ, વરસઈ જલ નિચો ઘડ આભ. ૨૩
 એણે વચને જણ્યો મહામતિ, હેમ સમો નહિં દુજે જતિ;
 પરતગિ જ્યુ ચાલી સરસતિ, જેહમાં દોષ ન દેખઈ રતિ. ૨૪

ફહા.

દોષ ન દેખું જસ રતી, હું ગાઉં નર સોય;

હેમસુરિ સરિષો જતી, જગિ ન દીસઈ કોય. ૨૫

હાથ.

રાગ ચંદ્રાવળીનો-રાગ આસાદરી-દેદાર ગોડી-સિંધુઓ.

સો સુત ત્રીસલાદેવી સતીનો-એ દેસી.

મી સત્તુન્ય સમો તીર્થ નકોઇ ઇંદ્ર સમો સુર કો નવિ હોઇ;
 ભોગિમાં ચંદ્રવૃતિ જગિ જોઇ, ઐરાવળ હાથી જગિ જોઇ. ૨૬
 ખીર સમુદ્ર સાગરમાંહિ સારો, ઉત્તમ જગિ એ રામજ વારો;
 મુસમ મુસમાં સખરો આરો, સીલવતી જગિ સીત સંભારો. ૨૭
 અર્જુનસમ જગિકો નહીં પાણી, ગંગાજલ સમ કો નહીં પાણી;
 મી કુલમાં મરદેવ્યા રાણી, પથરમાંહિ જીમ હીરા ખાણી. ૨૮
 અશ્વ અનોપમ રવિના જાણું, રૂપસુઆમાંહિ જીમસિંહ વખાણું;
 મહિષીસમકો નહીં દુઝાણું, હેમ ટંકાસમ કો નહિ નાણું. ૨૯
 દિશાનભદ્રસમ કો નહીં માંની, શાંતિનાથ સમ કો નહીં દાંની;
 શાલિભદ્રસમ કો નહીં ભોગી, હેમસુરિંદસમ કો નહીં યોગી. ૩૦

દૂહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, ભાખઈ કુંભરનિરંદ;
 હેમ કહઇ હું નહીં બલો, બલો તે રૂપબજિણુંદ. ૩૧
 જસ પદ પૂણ્ય પસાઉલઇ, સેતુનજગિરિ હુલસાર;
 રાયણ રૂપતલઇ સમોસૂર્યો, પુરવ નવાણું વાર. ૩૨

અઉપધ.

તેણુઇ કારણિ એ રાયણ માંન, અકૂમ એક દરઇ શુભ ધ્યાન;
 ક્ષીર વૃક્ષ નઈ પુજઇ જોઇ, રસની કુંખી પામઇ તેહ. ૩૩
 તે રાયણની પુજા કરી, ગિરિ દરસો ચિહ્ન પાસ દિરી;
 આવી જીદાર્યા ઋષભ જીણુંદ, જીન પુજઇ નિકાં કુંભરનિરંદ. ૩૪

નવધ રતન નવ અંગિંધરધ, એકજ ધન સોવનમય કરધ;
 આમર છત્ર મોતીનાં સહી, સિરિ ઉપરિ ધરતો ગહગહધ. ૩૫
 કનક રૂપ મણિ થાલહ કરી, માંહિં બહુ મુગતાફલ ભરી;
 શ્રીજીન આગલિ મુકધ સહી, ગીતગાન કરધ ઉભો રહી. ૩૬
 એમ જીન પૂજન કરતો જસધ, ચારણ એક તિહાં બોલ્યો તસધ;
 એક પુષ્પધ જીન પૂજધ જોહ, શિવ પદવી ફલ માંમધ તેહ. ૩૭

પરજયા હહા.

એકહ ફુલહ માટિ, દીધ જિનવર સિવપુરસુહો;
 એહી કરે કુસટ બપુ, મોલમ જિનવર તણી. ૩૮
 જિન ન જીર્ધ વિતવાસ, મન જીર્ધ માનવ તણાં;
 મદનને ચિત ધાર, અડદે કિંચી મોકલધ. ૩૯
 અસ્યો દેવ અરિહત, રાગ દેષ નહી રિદધ;
 હાતા તું મહોટો દેવ, ફુલે ફેરો ટાલતો. ૪૦
 રૂડો ઋષભ જિણુદ, રૂઅડો કુંભર નરેસર;
 પૂજા કરે બહુ પરિ, પુણ્ય ભવે પરમેસ્વર. ૪૧
 એક આદીશ્વર દેવ, દૂળો કુંભર નરેશ્વર;
 અવર ન જાણું કોય, જઈ જાયું નર તેહ. ૪૨
 આજ થકી અંતરાય, કર્મ કઠિણ કડકું થયું;
 દીધ નરપતિ દેવ, પુણ્યભાર પ્રગટિઈ સહી. ૪૩

હાલ.

રૂપક—રાગ—આસાહરી—રાગ—મહાર કડખો.

(સકલ સોરકો, બંધ છોડી કરી—એ દેશી)

પેખો પ્રગટ પ્રતાપ નર કુંભરનિરંદનો, વયરીઆં માંન તે વેજોગભધ;
 જમતજનકહધજીવેજીકુંભરનરભૂપતિ, છોરપરિજનુનધવુંજપાલધ-પે. ૪૪

જગતીયૌનિ નર કુંભારજીભાતની, દાનઝંઝઘણિય ખમ્મ પદખ્યૌ;
 કરતઆસાન બહુ ચાલ જરિઆસતાં, નગરઅહુદેશનોલોકદરખ્યૌન્નૌ. ૪૫
 સુકવિ સહુ બજામ દેવચુનિ પશુગણુમ, અવરનરગેયનાં નજરિનાવમ;
 ઝીલીઆ ગંગજળ વાવિ સર દેવતાં, તેણીઆહતને કિમઆવક્યૌ. ૪૬
 હંસમનિદ્ધરખીઆ ખાનચુખદેખતમ, સર સંઆમિ દેખિ ગાયમ;
 સુકવિકવિહરખિલ કુંભરનૃપ ભેટતમ, અવરપુરપાજમકિંબુઆવક્યૌ. ૪૭

કહા.

કુંભરનિરંદ તું કેસરી, જાણી યાચ્યૌ દેવ;
 સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિદાહ્યું હેવ. ૪૮
 તું દીપક તું દિનમણી, તું સાયર તું વીર;
 કલ્પદ્રુમ જાણી કરી, કિમ જાચ્યું કરીર. ૪૯

કવિત.

મિલમ જો ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજમ;
 મિલમ મિત્ર અતિ ઉચં, નીચ સંગ કાં કીજમ;
 મિલમ અમ્ર પાખર્યૌ, તો પાય કુણ પાલો દોડમ;
 મિલમ સાલુચીર, તો અગિ કુંણ ખાસર ઉઢમ;
 મિલમ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંચ તલમ સાહાનઈ જમમ;
 સુ કવિ કહમ નર કોય, મંદીર છોડી કો મઢીઈ રહમ. ૫૦

મલે સરોવર નીરતો કૃપ, ભરણ કોણ જામ;
 જો મલે સાલિહ દાલિ તો, કુણ કોદરા ખાઈ.
 જો મલે કુંભરનિરંદ તો, અવરકોણ જામ મગમ;
 જો મલે જિન અરિહંત તો, કોણ અવર પાય ભગમ.
 જો મલે પંડિત જાણુ તો, મૂરખકી સંગ કો કરમ;
 ભેટો કુંભરનિરંદ તો, મૂરખ તે મગણુ કરમ. ૫૧

ફહી.

કરે પુરુષ પર મંદિરે, જૂપ ન ભેટયો ન્યાંહાં;
કુમરનિરંદ ભેટયા પછી, હસ્ત ન ઓડયો ક્યાહાં. ૫૨

અઉપમ.

અસ્યાં વચન મુખિ લોલમજસમ, નવ લખ ટંકા દીધા તસમ;
ચારણુરખીકહઈ સુણિનરનાય, મઈ આપ્યો તુઝ જમણો હાય. ૫૩
અસું કહીનઈ ચારણુ જાય, માલા ઉગટણુ અવસરિ યાય;
વિધવિધ પુરુષમલીઆ તેણીવાર, ૧વાગમટ જોલ્યો રજયકાર. ૫૪
ચાર લખ સોવન દીઉં સહી, અષ્ટલખ રાજ રહ્યો કહી;
વાગમટ આપું કહઈ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્સોલ. ૫૫
ખિમ કરજોડિ જોલમ ઇસ, સોવન લખ દીઉં બગીસ;
આવક એક બાંખે કર જોડિ, દિઉં સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬
રાજઈ તે તેડયો સહી, મુખ જોઉ હમડઈ ગહમગહી;
મહુઆનો વાસી કહઈવાય, હાસ પિતા ધાર માતાય. ૫૭
તેહનો પુત્ર જગદૂશા એહ, જેહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ;
તેહનઈ માલા દીધી ત્યાંહ, તેણે ધાલિ માતા ગલિં માંહિ. ૫૮
જનની સમ નહિં તીરથકોઈ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલઈ જોઈ;
જેણઈ માંની પોતાનઈ માંય, સકલ તીર્થ ધરિ બઈંમાં થાય. ૫૯
જેણી માતાઈ ઉદરિં ધર્યો, મલમૂત્ર ઘોઈ ચોખો કર્યો;
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન થાય. ૬૦
સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, ખંધિ ધરી કરઈ તીરથ સોય;
ઈંદ્રમાલ પહરિવઈ માય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન થાય. ૬૧

બગલીયોતિ નર કુંભારણ્યાલની, દાનઝંઝઘિયા ખમ્બ પરખ્યો;
 કરતઆસાન યદુ આલ જરગિઆલનાં, નગરસદુદેશનાંલાકરખ્યોએ. ૪૫
 સુકવિ સદુ બખુધ દેવમુનિ પશુગણુધ, અવરનરનેયનાં નગરિનાવધ;
 ઝીલીઆ ગંગજળ વાવિ સર દેવતાં, તેળીઆદતને કિમઆવધ્યે. ૪૬
 હંસમનિદ્વરખીઆ માનમુખદેખાનધ, સર સંગ્રામિ દેખિ રાગધ;
 સુકવિદ્રવિહરખિહ કુંભરનૃપ ભેટ નધ, અવરપુરપાગરધકિંબુપાયધ્યે. ૪૭

કૃદ્ધા.

કુંભરનિરંદ તું કેસરી, બાંછી યાચ્યો દેવ;
 સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિદ્ધાલ્યું દેવ. ૪૮
 તું દીપક તું દિનમણી, તું સાયર તું વીર;
 કલ્પદ્રુમ બાંછી કરી, કિમ બચુંજ કરીર. ૪૯

કવિતા.

મિલધ જો ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજધ;
 મિલધ મિત્ર અતિ ઉચં, નીચ સંગ કાં કીજધ;
 મિલધ અન્ન પાખ્યો, તો પાય કુણ પાશે દોડધ;
 મિલધ સાલુસીર, તો અગિ કુંધુ ખાસર ઉઠધ;
 મિલધ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંચ તલધ સાધાનધ જાધ;
 સુ કવિ કલ્પ નર કોય, મંદીર છોડી કો મદીઈ રહધ. ૫૦
 મલે સરોવર નીરતો કૂપ, બરણ કોણુ જાધ;
 જો મલે સાલિદ દાલિ તો, કુણુ કોદરા ખાધ.
 જો મલે કુંભરનરિંદ તો, અવરકોણુ જાધ મગ્ગધ;
 જો મલે જિન અરિહંત તો, કોણુ અવર પાય સગ્ગધ.
 જો મલે પંડિત જાણુ તો, મૂરખકી સંગ કો કરધ;
 ભેટો કુંભરનરિંદ તો, મૂરખ તે મગ્ગણુ ફરધ. ૫૧

૬૬૧.

ફરે પુરૂષ પર મંદિરે, જૂપ ન ભેટયો ન્યાંહાં;
કુમરનિરંદ ભેટયા પછી, હસ્ત ન ઓડયો ક્યાહાં. ૫૨

અઉપધ.

અસ્યાં વચન મુખિ લોલમજસઠ, નવ લખ ટંકા દીધા તસઠ;
ચારણુહરખીકહઈ સુણિનરનાથ, મઈ આપ્યો તુઝ જમણો હાથ. ૫૩
અસું કહીનઈ ચારણુ જાય, માલા ઉગટણુ અવસરિ યાય;
વિધવિધ પુરૂષમલીઆ તેણીવાર, વાગભટ યોડ્યો રજયકાર ૫૪
ચાર લાખ સોવન દીઉં સહી, અઞ્જલખ રાગ રહ્યો કહી;
વાગભટ આપું કહઈ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્લોલ. ૫૫
બિધ કરજોડિ યોલધ ઇસ, સોવન લાખ દીઉં બગીસ;
આવક એક બાંખે કર જોડિ, દિઉં સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬
રાજઈ તે તેડ્યો સહી, મુખ જોઉ હઇડઈ ગહગહી;
મહુઆનો વાસી કહઇવાય, હાસ પિતા ધાર માતાય. ૫૭
તેહનો પુત્ર જગદૂશા એહ, જેહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ;
તેહનઈ માલા દીધી ત્યાંહ, તેણે ધાલિ માતા ગલિં માંહિ. ૫૮
જનની સમ નહિં તીરથકોઈ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલઈ જોઈ;
જેણુઈ માંની પોતાનઈ માંય, સકલ તીર્થ ધરિ બઈં યાય. ૫૯
જેણી માતાઈ ઉદરિં ધર્યો, મલમૂત્ર ઘોઈ ચોખો કર્યો;
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન યાય. ૬૦
સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, બધિ ધરી કરઈ તીરથ સોય;
ઈંદ્રમાલ પહરિવઈ માય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન યાય. ૬૧

જાગતીપોતિ નર કુંભારજીપાતની, દાનઝંઝમગિધ પામ્ય પદ્મપથો;
 કરતઆસાન બહુ ચાલ જરગિઆસતાં, નગરસાહુદેશનાલાકદરખ્યો-પે. ૪૫
 સુકવિ સહુ બાણુદ દેવમુનિ પશુગણુદ, અવરનરજ્ઞેયતાં નજરિનાવધ;
 ઝીલીઆ ગંગજળ વાવિ સર દેવતાં, તેણીઆદતને કિમઆવધ-ગે. ૪૬
 હંસગનિદ્ધરખીઆ માનમુખદેખતધ, સર સંઆમિ દેખિ રાચધ;
 સુકવિકવિકરખિહં કુંભરનૃપ ભેટતધ, અવરપુરુષાજીકુલ્યાઅધ-ગે. ૪૭

ફક્કા.

કુંભરનિરંદ તું કેસરી, જાણી યાચ્યો દેવ;
 સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિહાલ્યું દેવ. ૪૮
 તું દીપક તું દિનમણી, તું સાયર તું વીર;
 કલ્પદ્રુમ જાણી કરી, કિમ જાચ્યું કરીર. ૪૯

કવિત્વ.

મિલધ જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજધ;
 મિલધ મિત્ર અતિ ઉચં, નીચ સંગ કાં કીજધ;
 મિલધ અમ્મ પાખર્યો, તો પાય કુણુ પાલો દોડધ;
 મિલધ સાલુસીર, તો અગિ કુંણુ ખાસર ઉઠધ;
 મિલધ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંચ તલધ સાહાનધ જઈધ;
 સુ કવિ કહધ નર કોય, મંદીર છોડી કો મઢીઈ રહધ. ૫૦

મલે સરોવર નીરતો કૂપ, ખરણુ કોણુ જાધ;
 જે મલે સાલિદ દાલિ તો, કુણુ કોદરા ખાધ;
 જે મલે કુંભરનરિંદ તો, અવરકોણુ જાધ મગ્ગાધ;
 જે મલે જિન અરિહંત તો, કોણુ અવર પાય ભગ્ગાધ.
 જે મલે પંડિત જાણુ તો, મૂરખકી સંગ કો કરધ;
 ભેટા કુંભરનરિંદ તો, મૂરખ તે મગ્ગણુ ફરધ. ૫૧

૬૬.

કરે પુરુષ પર મંદિરે, જૂય ન ભેટયો ન્યાંહાં;
કુમરનિરંદ ભેટયા પછી, હસ્ત ન ઓડયો ક્યાહાં. ૫૨

અઉપધ.

અસ્યાં વચન મુખિ લોલમજસમ, નવ લખ ટંક દીધા તસમ;
ચારણહરખીકહઈ સુણિતરનાય, મઈ આપ્યો તુઝ જમણો હાય. ૫૩
અસું કહીનમ ચારણ જાય, માલા ઉગટણુ અવસરિ યાય;
વિધવિધ પુરુષમલીઆ તેણીવાર, ૧વાગભટ ઓડ્યો રજયકાર. ૫૪
ચાર લાખ સોવન દીઉં સહી, અષ્ટલખ રાજ રહ્યો કહી;
વાગભટ આપું કહઈ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કંડોલ. ૫૫
ખિમ કરજોડિ ઓલમ ધસ, સોવન લાખ દીઉં બગીસ;
આવક એક બાંખે કર જોડિ, દિઉં સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬
રાજાઈ તે તેડયો સહી, મુખ જોઉ હમડઈ ગહમગહી;
મહુઆનો વાસી કહઈવાય, હાસ પિતા ધાર માતાય. ૫૭
તેહનો પુત્ર જગદૂશા એહ, જેહને ધર્મ ઉપરિ બહુ તેહ;
તેહનમ માલા દીધી ત્યાંહ, તેણે ધાલિ માતા ગલિં માંહિ. ૫૮
જનની સમ નહિં તીરથકોઇ, સ્વર્ગે મૃત્યુ પાતાલઈ જોઈ;
જેણઈ માંની પોતાનમ માંય, સકલ તીર્થ ધરિ બઈંકાં યાય. ૫૯
જેણી માતાઇ ઉદરિં ધર્યો, મલમૂત્ર ઘોમ ચોખો કર્યો;
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમઇ ન યાય. ૬૦
સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, ખંધિ ધરી કરઈ તીરથ સોય;
ઈંદ્રમાલ પહમશિવઈ માય, ગુણ ઉસંકલ કિમઇ ન યાય. ૬૧

પગ ઘોઘને પાંણી પીઈ, અમૃત કવલમાતાના મુખિં દીઈ;
 દેવ ચીવર પહરાવઈ જોય, ગુણ ઉસંકેત તુલે ન હોઈ. ૬૨
 તેણુઈ કારણિ સા જગદ્ જોઈ, માતા હાય કરઈ નર તોઈ;
 મોટું તીરથ જાણી ત્યાંઈ, માલાધરી માતા ગલામાંદિ. ૬૩
 રતન એક દીધું ગહમગહી, સવાકોડિ તસ મૂલજ સહી;
 તે દેખી વૃષ હરખ્યો જાહુ, એ પુણ્ય હેમમરિંદન સહુ. ૬૪
 અમું કહી વૃષ લાગો પાય, તું ગુરૂ પામ્યો પુણ્ય પસાય;
 શ્રીસેતુજો સુધો શ્રેય, શ્રીગુરૂ પુણ્યઈ પામ્યો એહ. ૬૫
 જૈનધર્મ વિણ પૃથ્વીરાય, નેહથી ન સરઈ એકું કાજ;
 અરિહંત વિના અણુણું ઘણું, સું કીજઈ ચક્રવર્તિપણું. ૬૬

હાલ.

દેખો સુહડા પુણ્ય વિચારી-એ દેશી-રાગ શ્રીરાગ.

ચક્રીકુલ નહિય અભોગ, સરથ સીદ સુર સથોગ;
 શેઠ સેનાપતિ સચી અનુમાન, જૈનધર્મ વિણન ભજતાં ભોગ-ચ. ૬૭
 ન ભજા ભોગભૂપતિ કુલ કેરો, ખિત્રી કુલ તણી નહી ખાંતી;
 દાસપણું દેજે ધર જૈનાં, વરિ બહસારી નીચેરી પાંતી-ચ. ૬૮
 દેવ તણું કુલ ન ગમઈ દીકુંઈ, ચતુરપણું તે ક્રિયુંઅ કરેવ;
 દરિદ્રપણુઈનવિ દેખઈ દુખીઆ, જે જન પામ્યો છનવર દેવ-ચ. ૬૯
 ઈશ્રતણી કો આપઈ પદવી, મણિમયલા રપાંમઈ ધનકોડિ;
 રાય કહઈ કો ઋદ્ધિ મ રાગ્યો, જૈન ધર્મ વિણ મોટિ ખોડિ-ચ. ૭૦

હહા.

અભોગ નહી ચક્રી તણો, પાંખો અનંતી વાર;
 જૈન ધર્મ પામ્યા વત્રી, ધન તે સહુ અવનાર. ૭૧

ચઉપધ.

અસ્યાં વચન રાગના સુંળી, બોલ્યો સકલ મુનિનો ધણી;
 ધન ધન રે તું કુંભરનિરંદ, ભાવિં પૂજ્ય ઋષભ શુભંદ. ૭૨
 ધન્ય કુલ તિહુયણપાલહતાણું, જે તું પાંચો જૈનહ પાણું;
 એમ પ્રસંસી પ્રણેમેં ગુરુ નરનાથ, કુમારપાલ સિરે દીધો હાથ. ૭૩
 પ્રેમઈ કરી કર હવીઉ જસઈ, ચારણ એક નિહાં બોલ્યો તસઈ;
 સાંભલિ ? કહું પૃથવીના નાથ, જગમાં એ અસંભવ વાત ૭૪

ફહા.

મેઘ રૂપ કાલું ધરી, દીધતો ઉજલ નીર;
 પસુ ગાય તૃણાં ચરઈ, આપઈ અમૃત ખીર. ૭૫
 કસ્તુરી કાલી હસી, ઊપની માઈઈ ઠાંમિ;
 અસંભવ એહેપરિમલખહુ, આવઈ ચણાને કામિ. ૭૬
 મુત્તાહલ જે જઈ વસ્યું, ફંજર તણે કપાલિ;
 નર નારી નરપતિ ખુસી, તેહનું રૂપ નિહાલિ ૭૭
 જલ ઉપજે રજલ તાંતૂઓ, વલગઈ ફંજર પાય;
 વારણુવહી તિહાં નવિ સકઈ, એહ અસંભવ થાય. ૭૮
 તિમ મુનિહેમસૂરિંદ ગુરુ, જેહ નમાવ્યા પાય;
 એહ અસંભવ મુઝ સહી, તિહાં ગતિ હયા થાય. ૭૯
 હેમ ? તુહારા કર નમું, છતાં અનંતિ ઋદ્ધિ;
 જેહ ચંધ્યા હેઠઈ મુંહિં, તિહાં ઉપરે સિદ્ધ. ૮૦
 ગુણ અનંત ગુરુ હેમ તણા, મુઝ મુખિ રસના એક;
 વિવિધ વસ્ત પ્રીત્યા વિના, શોભઈ નહી વિવેક. ૮૧

સર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, દેસ વિદેસદ્ માંદિં;
 હેમ સૂરિ સરિખા જાતિ, જગદ નદી દીસઈ ક્યાંદિં. ૮૨
 જે નિકલકે શીલઈ ભક્ષો, ગુણ અંગિ કંઈ કાંદિં;
 અવર પુરૂષ જોયા ધણા, દીસેં અંદેદિ જોડિ. ૮૩
 જોડિ વિના નર કો નદી, આણું તુલ્ય દુરાય;
 પૂર્વ પુરૂષ દેખ્યા બહુ, દોષ અછેં તે માંદિં. ૮૪

અઉપધ.

સુકરાચાર્ય સુરગુરુ જોઈ, પશિ આંખિ નર કાંણો તેહ;
 બાતુ ધસાણો ગણ્યો મયંક, હેમ તુલાઈ ક્રિમ હુઈ રંક. ૮૫
 બંભ અપૂજ બંધ્યો બલિરાજ, અમૃત વદંદન રૂપિં થાય;
 મેરઅદાતા ઈંદ્ર અજાણુ, અરણુક વાગા કંદર્પ બાણુ. ૮૬
 સાયર મંથાણો કાસો હરિ, મસ્તગિ કાંડ મરઈ કેશરી;
 રાવણુ બલીઈ ન રહ્યો ધડઈ, સેપ સુવિપ તું વિહુનઈ નડઈ. ૮૭
 અધડ રાહ વલી વિકલ ઇસ, ચંદ્રેન્દ્રનઈ ઝાઝી રીસ;
 બ્રહ્મકુમાર તે ભાજઈ વડઈ, તે ન કરેં મુનિ હેમજ ધડઈ. ૮૮
 રહનેમઈ કરી કૂડી વાત, લોભી ભરતેં ન લહ્યો બ્રાત;
 લોભી રૂપટ આષાઢ આહાર, આદ્રકુમાર માંડિં વ્યાપાર. ૮૯
 કાલીનાગણિ નચાણું સહી, પાંડવ પ્રગટ્યા છાના સહી;
 દિસાનભદ્રનેં સખણુ માંન, પ્રસનચંદ્ર કીડેં મયણું ધ્યાન. ૯૦
 નંદિખેણુ નિઆણું કરઈ, કુંડરીક સંયમથી દ્વિરઈ;
 ધનો પચાર્યો સંયમ વરઈ, તહારી તોડિતો કો નવિ કરઈ. ૯૧
 સનતકુમારનેં અંગિ રોગ, સેલગ સૂરિ મુનિ મુંડ્યો યોગ;
 નંદિખેણુ નહી તાહરી જોડિ, વ્રત ખંડ્યો જો મોટી જોડિ. ૯૨

બાહુબલી વિંટયો વેલડી, ક્યવતો રહ્યો પરધરિ પડી;
 ઢંઢણુ નલહધ વંછિઓ આહાર, ગયસુકુમાલ સિરિં અંગાર. ૯૩
 સુરમુખ ઉતો બાલધં સહુ, નલરાજ કુવસની બહુ;
 ભીમ બયો રસોધ કરી, હરિચંદ્ર જલગાગરી ભરી. ૯૪
 મજહધં નવિ આવ્યો મૂલિ, જે નિજ મસ્તગિ ઘાલધંધૂલિ;
 ચમરેદો ભાગો તે ફર, હેમ સમોવડિ કેહીપરિ ફર. ૯૫

ફહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણુધ પ્રતિ બોધ્યો રાય;
 જલચર ચલચર જીવના, તઈ કીધી રક્ષાય. ૯૬
 પંખી નઈ પ્રભવધ નહી, જેહનધ મસ્તગિ હેમ;
 ચારણુ કહઈ તુલ દર્શણુધ, મુઝનેં હુઓ પ્રેમ. ૯૭
 દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉચ્ચ દેહી વાંન;
 હેમ સૂરિ મુખ દેખતાં, પાંખ્યો નવઈ નિધાન. ૯૮
 ચારણુ વચન નૃપ સાંભલી, હરખ્યો હધડામાંહિ;
 હેમસૂરિ કરી હુંજણુ, નવ લખ દીધાં ત્યાંહિ. ૯૯

હાલ ચંદ્રાઉલાની.

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કુંભરનિરંદો;
 તરચર ચીર પહધરાવીઆરે, હધડધ અતિ આણુંદો;
 હધડધ અતિ આણુંદો સુનાણું, ઠાંમિ ઠાંમિ મુકઈ સોવન નાણું;
 પુષ્પ ઉછાલે ભાવના ભાવે, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રઈ વાનઈ,
 જી ઋષભજીજરે. ૧૦૦

ગિરિ ઉપરિ સંધવી ચઢ્યોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાંહો;
 હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા કયાં હો.

એ પદ પાંમવા દિહાં કહ્યું સાચું, તેણે હરખઈ હું હુંગર નમ્યું,
 તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં(મહા) પુરૂષતણો વિવહારો,
 જ ઋષભ જજીરે. ૧

શેત્રુંખનું દુકં પાંચમુરે, નામિં ગઢ ગિરનારો;
 કુમારપાલ સંઘ સંચર્યોરે, સાથિં જહુ દુનર નારો;
 સાથિ જહુ નર નારિસુ કહીધ, ગામિં ગામિંજન પૂજતાં જામધ;
 શ્રી ગિરિનારિ સંગિ આવધ, થાલ ભરીજ મોતી વધાવધ;
 જ ઋષભ જજીરે. ૨

ગિરિ ઉપરિ સંઘવી ચઢ્યોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાહો;
 હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા ક્યાંહો;
 એ પદ પાંમવા દિહાં કહ્યું સાચું, તેણે હરખઈ હુંગર નાચું;
 તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં મહા પુરૂષ તણો વિવહારો;
 જ ઋષભ જજીરે. ૩

અસું વચન ગુરુનું સુણીરે, ચઢીઓ કુમરનરિંદો;
 ત્રિણિ પ્રદક્ષિણાં દેઈ કરીરે, જૂહાર્યા નેમ જણંદો,
 જૂહાર્યા નેમજણંદ સુસિધ્યો, ચંદન પુષ્પ લેધ પૂજ કાધો,
 અગરાર્ધૂપ નધ આરતી સારી, જન પૂજ કરે નર (ને) નારી,
 જ ઋષભ જજીરે. ૪

હહા.

નરનારી પૂજ કરધ, હરખે કુમરનરિંદ;
 નૃપ ઉલટ દેખી કરી, ભાખઈ હેમસુરિંદ. ૫

ચઉપધ.

શ્રીગુરુવચન અસું તિહાં જાક્યું, તેણે મયંકસિરિ નામજ લખ્યું;
 તેણે પૃથવી પવિત્રજ કરી, તેહનઈ પાપ નમઈ તે હરિ. ૬

વસુધાતું મંડળુ તે સહી,	ખરી સંપદા તેહની કહી;	
જગમાં જીવ્યા તે પરિમાણ,	સંધપતિ તિલક ધરાવેં જાણ.	૭
શ્રી સેતુંજય જૂહારેં નૃણ્ય,	તે તું શ્રીગિરિનારથ માનિ;	
પંચમ હુંક સેતુંજનતું સાર,	પંચમ ગતિ આપધ ગિરિનારિ.	૮
પેહેલે આરે ગિરિ કૈલાસ,	ખીજધ ઉજ્જયંત નામ પ્રદાસ;	
ત્રીજે રૈવત નામ વિચાર,	ચોથે સરણ પંચમ ગિરનાર.	૯
છઠ્ઠ આરથ સુણિ અભિરાંમ,	નંદભદ્ર ગિરિ હોસ્યે તાંમ;	
ઐંગિરિ વર્ણુવહિવ કેતો કરં,	કેહીપરિ સાયર ભૂજધ તરં;	૧૦
અસ્થાંવચન નિજગુરનાં સૂણિ,	બોલ્યો તવ પૃથવીનો ધણી;	
સ્વાંમી પ્રતિમા વજ્રહ દેહ,	૧૬વણુ પુરુષધિ ભરાવી એહ.	૧૧
ગુરુકહધઅતીત ચઉવીસીજસેં,	સાગર ત્રીથેંકર ત્રીજે તસેં;	
ઉજેણી નરવાહન રાય,	સમોસર્યા સાગર તેણુધ ઠાય.	૧૨
રાગ વંદન આવ્યો જસેં,	બાર પરખદા બેઠી તસેં;	
સભા કેવલી રજાણી જાંમ,	કરજેડી નૃપ બોલ્યો તાંમ.	૧૩
સ્વામી કેવલ કહીધ હસધ,	સાગર જીણેસર બોલ્યા તસેં;	
બાવીસમો શ્રીજીનવર નેમ,	તુઝ પંચમગતિ હોસધ ખેમ.	૧૪
શખરદેશના જીનની સુણી,	લહી વેદના ચિહ્નગતિ તણી;	
અતિવયરાગધ પૂર્યો રાય,	સંયમ લેધ સુરલોકિં જાય.	૧૫
બ્રહ્મદેવલોકિં ઈંદ્રજ થયો,	જહાં સાગરદસ આઉખો;	
પૂરવ પુણ્ય સંભારી કરી,	શ્રીજીન વચન હધઆમાંહિંધરી.	૧૬
વજ્ર રત્ન તિહાં આંણી કરી,	નેમનાથની પ્રતિમા ભરી;	
નિજ દેહરાસર તે પણિ ધરી,	નિત પૂજધ આલસ પરિહરી.	૧૭
ધણોદાલતિહાં એણીપરિજાય,	ઈંદ્ર આકાશ પૂરં યાય;	
તિહારધ નિજમનિકર્યો વિચાર.	જગમાં મોટો ગિરિ ગિરિનારિ.	૧૮

ત્રિણિ કત્યાણુક જીનના હસઈ, દીક્ષા કેવલ મુગતિ જસઈ; ૧૯
 એહવું દેવ વિચારી કરી, ગિરિ ઉપરિ આવ્યો પરવરી.
 ભોમિ માંદિં પ્રાસાદ અપાર, ત્રિણિ ગમારા કાંધા સાર; ૨૦
 રૂપાતણું તે દેહરં કરઈ, ત્રિણિ પ્રતિમા તોગુપ્ત્યાંનદિ ધરઈ.
 એક ણિંય રત્નમય કયું, બીજું ણિંય તિહાં મણિમય ધયું; ૨૧
 ત્રીજું ણિંય સોવનમય સાર, કરઈ થાપના સુર તેણીવાર.
 એક તિહાં કંચણુ મલાંણું કરે, વળે ણિંય તે માંદિં ધરઈ; ૨૨
 પૂજ પ્રણામી વલીઉ હવઈ, આયુ પુહુચઈ સુર તિહાં ચવઈ.
 બહુ સંસારમાંદિં તે ભગ્યો, સુખભરિ કાલ ઘણો નીગમ્યો; ૨૩
 નેમ તીર્થં કર પ્રગટ થાય, તિહારઈ તે હુઉ પૃથવીરાય.
 પક્ષી મહાપક્ષી જે દેસ, સીતસાર નગરીજ નિવેસ; ૨૪
 પુણ્યસાર નૃપ એહવેં નામિ, નેમનાથ આવ્યા તેણુઠ ઠાંમિ.
 પુણ્યસાર નૃપ વંદન ગયો, બિ કરજોડી ઉભો રહ્યો; ૨૫
 સુદેશના જીનની સુંણી, આવક થયો મિથ્યા અવગુણી.
 નેમઈ તિહાં પૂર્વભવ કહ્યો, તવ રાજ ગિરિનારિં ગયો; ૨૬
 બહુપરિ જીનની પૂજ કરી, નૃપ આવ્યો નગરીમાં દિરી.
 પૂર્વ ભવ દુષ્કાંતે સુંણી, સુતનઈ કાંધો નગરી ઘણી; ૨૭
 દીક્ષા બહુ મંડાણુઈ વરી, મુગતિ ગયો મલ ખેર કરી.
 પુણ્યસાર નૃપ મુગતિ જાય, લેપ ણિંય એક તિહાં મંડાઈ; ૨૮
 નેમતણું નિર્વાણુજ થાય, નવસેંનવ વરસ ઉપરિં જાય.
 તિહારઈ કાસ્મેર દેસહ થકો, રત્ન નાંમ આવક ઉલખ્યો; ૨૯
 યાત્રા કરવા આવ્યો ત્યાંહ, નેમનાથ જીન બહા બ્યાંહ.
 હરખી બહુજલ કરઈ પખાલ, લેપ ણિંય તિહાં રથયું વિસરાલ; ૩૦
 ખિણુ ખેદ હુઝ્યો મનમાંદિં, સાઠ ઉપવાસ કરે તેણુઠ ઠાહિ.

પ્રતિગ અંખિકા તિહારઘ થઈ, ગુહ્ય વાત શ્રાવકનઈ કરી;
કંચન મલાંજુમાંહિં પ્રતિમાય, તે બધસારઘ તેણઈ હાય. ૩૧
દેવી વચને શ્રાવક રત્ન, વજ્ર બિંબ માંડયું કરી જાત;
એ પ્રતિમાનો મહિમા બહુ, તે ત્રિહું જીવને જાણુઘ સહુ. ૩૨

હૃદી.

ત્રિહુંજીવને ગુણ વિસ્તર્યા, તેમનાથ ગુણવંત;
પૂજઘ શિવસુખ પાંખીઈ, પેખ્યઈ સુખ અનંત. ૩૩
શાસનમાંહિં એ કહું, અન્ય શાસ્ત્રઘ એ વાત;
કૃષ્ણ બલિ તો જીવીકે, આરાધી તેમનાથ. ૩૪

હાલ.

રીધીનું વૈયાવચ કરે એ-દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

અસુંઅ સુંણી નૃપ હરખીઉએ, પૂજ્યા તેમ જીજુંદે તો;
રંગિ હું ભણુંએ.

ઈંદ્રમાલા લેઘ ઉગટઘ એ, મનિધરિ અતિહિઆણુંદે તો-રં.
જગડૂસાહ તે માલા લીધએ, દેઈ નૃપ કોડિ સવાય તો-રં.
કુંભરનરિંદ ધમ કહઘ એ, ધન ધન હો તુઝ માય તો-રં. ૩૫

ચામર છત્ર ધજ તોરણ એ, કમકમય કરઈ નૃપ આપતો-રં.
શ્રીજીન ભગતિ ભાવિ કરીએ, ધોધઆ પૂરવ પાપ તો-રં. ૩૬

ગજરથ અશ્વ આખ્યા ઘણાએ, ખીજી કનકની કોડિ તો-રં.
સકલ પાજ ભાગા ભણી એ, કરે ત્યાંહાં પત્થર જોડિ તો-રં. ૩૭

શ્રી સંઘ ભગતિ કીધી ઘણીએ, આપીઆ ભૂષણ ચીર તો-રં.
શ્રીગુરૂ પાઉલઈ જઈ નમ્યોએ, નિર્મલ કીધ સરીર તો-રં. ૩૮

ચાંત્રા કરી નૃપ સંચર્યો એ, ચાલીઉ ચઉલક રાય તો-રં.
પાટણી દેવકઘ આવીઉ એ, શ્રીચંદ્ર પ્રભુ તસ હાય તો-રં. ૩૯

પૂજ પ્રજામી નપ લીધ ઝો, લાથમાં તે ઇંદ્રમાલ તો-રં.
 રત્ન દીધું સવાંકાદિનું ઝો, જગદુલીધ(માલ) નનકાલ તો-રં. ૪૦
 અમરિજ પેળિ નપ નિધાં ઝો, પૂછીકે જગદ. નાંમ તો-રં.
 સાંમાન વાંણીઝો તું સાધી ઝો, તુઝ કિમ એવડા દામ તો-રં. ૪૧
 જગદુ કહઈ સુંણી રાઝ્યા ઝો, પ્રાગવંરી લંસરાજ તો-રં.
 રત્ન પાંચ હતાં તે કહઈ ઝો, ત્રિણુ તે પુણ્યનઘ કાજ તો-રં. ૪૨
 સંઘતો સંચતસ નવિ મલ્યોઝો, રત્ન દીધ્યાં મુઝ તાત તો-રં.
 ત્રિણિખરચ્યાં પુણ્ય કારણિઝો, યુગલ રહ્યા મુઝ લાથ તો-રં. ૪૩
 રત્ન અમૂલક ણિં બલાંઝો, જે મુઝ વિણુજનઘ કાજ તો-રં.
 તે લીકે હું તુલ્લ રીપીકે ઝો, નવનિધિ તાહરઈ નાંમ તો-રં. ૪૪
 જગત્ ભૂપણુ નપ લહી ઝો, મુદિઆ રત્ન ણિ હાથિ તો-રં.
 કુંભરનિરંદક ત્યાહાં નમીઝો, અદી કોડિ આપી લાથ તો-રં. ૪૫

ફહા.

અદી કોડિ આપી રોડકા, બહુજ પ્રસંર્યો ત્યાંહ;
 તીરથયાત્રા સુપરિં કરી, આવ્યા પાટણ માંહિં. ૪૬

અઉપધ.

પાટણમાંહિં નૃપઆગ્યો જસઈ, નગર ભત્રું સિણુગાર્યું તસઈ;
 રચના ગઠ દરવાજઈ ઘણી, ઉપમ નગરી લંકા તણી. ૪૭
 ધજ તોરણ બાંધ્યા વિશાલ, બાંધ્યા કનક તણાં બહુ થાલ;
 ઉપરિ વાળે ભુગલ ભેર, સિણુગારી સુંદર હટસેણ. ૪૮
 ગાજઘ ગયવર બહુચ સહાણુ, વાળેં દોલ ગડગડચ નિશાણુ;
 બહુ આડંબર આવઈ રાય, મંત્રી મહધતા સાહમા જાય. ૪૯
 મુંકી ભેટિ નમાવઈ સીસ, પુરઃન લોક દિધ આસીસ;
 ધન ઉગલઈ આવઈ રાય, નારી જેન આવિ થાય. ૫૦

ધસી નારી ચૂક્યું સિંહુગાર, કાંતે કામલ પાએ હાર;
 ગલન ઝાલી કંચૂક કરિ અલો, કેતી હાથ આરિસો અલો. ૫૧
 કેતી કટિથી રંગ્યો સાડલો, નાક ઉપરિ કીધો આંદલો;
 કેતી બાલ ત્રણોડધ ધસે, નૃપ નંદ જોવા ઝમન ઉલસઈ. ૫૨
 કેતી કંચૂક પહરિ સરીર, પાણિ નહીં હેડે ચરણાચીર;
 કેતી કરિ આલ્યું પહરિણું, કેતી મુંકઈ તિહાં રાંધણું. ૫૩
 એક નારિ ઉડી સમકાલિ, કહધડિ ઘાલ્યું પરનું બાલ;
 એક નારી નરનંદ પ્રીસતી, દોડી તે અધવચિં મુંકતિ. ૫૪
 ઇંમ નારી નૃપ જોવા કામિ, મિલ્લી પ્રમદા કામો કામિ;
 અનેક પુરૂષ મિલ્યા વૃદ્ધ બાલ, બાબા કુંમરનરિંદ ભૂપાલ. ૫૫
 પછડો સ્વામિ નગર મઝારિ, મોતિ વંધાવધ નરનંદ નારી;
 નૃપ જૂઠું ચિહ્ન પાસે ફિરી, સતોષે શુભ વચને કરી. ૫૬
 મહોત દીધે બહુ પ્રજા તણઈ, બધસો બધસો નૃપ મુખિ ભણઈ;
 એણીપરિ કુંમરનરિંદહ જીહાં, આવી બધડો પાટણમાંહિં. ૫૭

દુહા.

પાટણમાંહિં નૃપ આવીયો, હુઓ તે જ્યજ્યકાર,
 અનુકમિં તિહાં આવીઆં, અપ્રાન્ધિક દિનસાર. ૫૮

ચરિત્ર

સાર દિવસ તિહાં આબા જસે, અકાધ મહોતસવ કરતાં તસે;
 ઉત્તરગંધનની વૃત્તિ કહઈ, મિ યાત્રા તે શાસ્ત્રન લહઈ. ૫૯
 ચૈત્ર-માસ અષ્ટમ દિન રહ્યા, આઠ દિવસ અસોમાં લહ્યા;
 એણે દિવસે સૂરજેય આદરઈ, નંદીસર સુર મહોતસવ કરઈ. ૬૦

કુંભારપાલ નિલંબાગુપ્તાસાદ,	આગ્યો ત્રયગુણે નાદિ;	
ગિહ્નતરિ સાગંત પુઠિ સહી,	સંધ સદિન નૃપ આગ્યો વહિ.	૬૧
જન પુજ્ય આદાસ પરીદરઈ,	સનર બેઠ જન મુગ્ધ કરઈ;	
અગર ધૂપ અંદન આભર્ણ,	પુષ્પ ચદાવ્યાં પંચર્ધ વર્ણ.	૬૨
નાચઈ વાઈ ગાઈ ગીત,	શ્રાવક કુલની રાખઈ રીત;	
હતસવ મહોતસવ કરતો રાય,	એણિપરિ આઠ દિવસને જાય.	૬૩
જન પુજ્ય નૃપ સુંદર ભરઈ,	કનકતણે રથ મોટો કરઈ;	
ધજ તોરણ ને આમર છત,	કનક કલસ તિહાં કર્યા પવિત્ર.	૬૪
ત્રેવિસમો જન ત્રિભુવનધણી,	પ્રતિમા થાપિ પાસહનણી;	
ચૈત્ર સૂદિ અષ્ટમદિન જસઈ,	પુહુર પાછિયો થાઈ તસઈ.	૬૫
વાજ્ર કોડિ સંઘાતિ વહી,	સંધ સકલ નૃપ મંત્રી મિલી;	
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરતા નરનારિ,	ગજરથ આવઈ નૃપ દરબારિ.	૬૬
નૃપ પુજ્ય હાઈ હરખ ધરે,	શ્રીજન આગલિ નાટિક કરે;	
વાંહણુર્ધ સીંહ દ્વ્યારઈ જાય,	મંડપતલિ ગજરથ થિર થાય.	૬૭
તિહાં નૃપ પુજ્ય પાસ જીણંદ,	આરતી ઉતારઈ કુંભરનિરંદ;	
તિહાંથી રથ તે ચાલ્યો જાય,	નાચઈ નારી ગંધર્વ ગાય.	૬૮
ચોહોટઈ ચોહોટઈ મંડપજહાં,	રથ ઉભો રાખઈ ખણુ તિહાં;	
કોડિ પુરપસું રથ પરવર્ષો,	નગર ચક્રાસી ચોહોટઈ દિર્ગો.	૬૯
ચોહોટઈ ભૂમિ કરિજ પવિત્ર,	હાટઈ લિખીઆં સુંદર ચિત્ર;	
ધજ તોરણ તિહાં આંધ્યા સહી,	ઈંદ્રપુરીની ઉપમ કહી.	૭૦
અસં નગર સિણુગારુ જહાં,	ગજરથ યાત્રા થાઈ તિહાં;	
ઈમ જન મહોતસવ કરતા રાય,	પુણ્ય કરંતાં દાડા જાય.	૭૧
ત્રિણિ યાત્રા શાસ્વતી કહી,	અષ્ટાદિક રથયાત્રા સહી;	
તીર્થયાત્રા (ત્રીજ) કહીઈ જોહ,	કુંભારપાલઈ કીધી તેહ.	૭૨

ફહા.

સકલ કામ કુંમાર કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ
નીત સેવા કરધ ગુરતણી, મુખિ બોલધ ગુણગામ. ૭૩
ગુણ ગાય નિજ ગુરતણા સુણઈ વખાણુજ સાર;
વીરચરિત્ર તિહાં વાંચતાં આવ્યો એધ અધિકાર. ૭૪

ઢાલ.

રાગ આશાઢરી—રાગ સિંધવો

અધિકાર એધતણોઅ જોય, તિહાં બોલધ જનવર વીર સોય;
તિહાં પુછધ અભયકુંમારસાર, સ્વાંમીકહોપ્રતિમાતણોઅ વિચાર. ૭૫
શ્રીજીવીત સ્વાંમીનું બિંબ જોહ, કેતોક કાલ પૂજસધ તેહ;
જનવીર કહધ સુણિ કહુઅ જોહ, ઘણો કાલવલી પૂજાપાંમધતેહ. ૭૬
આગલિં હોસઈ કુંમારપાલ, તે પ્રતિમા પૂજસ્યધ ત્રિણ કાલ;
અસું વચન કહેં મુનિહેમરાય, નૃપ કુંમરનરિંદહ ખુસીઅ થાય. ૭૭

ફહા.

ખુશી થયો બહુ નરપતિ, વીરઈ કીધી સાર;
નિજ જીવિઈ હુ અહ્યો, સફલ થયો અવતાર. ૭૮

અઉપધ.

સફલ થયો માહરો અવતાર, વીરઈ કીધી માહરી સાર;
રસનાઈ ચઢીઓ મુઝ નાંમ, તો સહી સધલાં સીધાં કાંમ. ૭૯
તવ હરખી બોલ્યો નૃપ તિહાં, સ્વામી કહું જન પ્રતિમા કીહાં;
ગુર કહઈ વીલાપાટણ જસઈ, જીવીત સ્વાંમીની મરતિ તસઈ. ૮૦

ગાંમ ઠાંમિ થિતિ પ્રૂછી કરી, ભૂપદ્ય તિહાં પ્રતિમા ઉદરી;
 બહુપરિ પૂજન કીધી ઘણી, આગ્યા સ્વાંમી પાટણુ ભણી. ૮૧
 વાળન કોડિ વળગ્યાં ત્યાંહ, આંણી પ્રતિમા પાટણુ માંહિ;
 નિજધરિ રત્ન દેહરાસર કરી, જીવીત સ્વાંમીપ્રતિમાતિહાં ધરી. ૮૨
 ખાર હજાર ભલાં જે ગામ, તેહનો જે વલી આવધ દાંમ;
 તે જનપૂજન કામિં સહી, તે ધન ખીજઈ થાનકિં નહી. ૮૩
 ચીવર ચોખાં અંગિધ ધરી, ભૂપણુ ફૂલઈ શોભા કરી;
 કેસર ચંદન અગર સુધૂપ, શ્રેણિકપરિં જન પૂજઈ ભૂપ. ૮૪
 જન દેખી હરખઈ બહુભાતિં, રત્ન ચઢીઈ દારીરી હાથિં;
 જુડતાં જમ જડીઈ વહાણુ, કિમ આનંદ લહઈ તસ પ્રાણુ. ૮૫
 જમ લૂંકયો લહઈ અમૃતકુંડ, ભૂખ્યાં ભોજન ખીરહ ખંડ;
 તિમ પ્રતિમા દેખી ઉલસઈ, જન મૂરતિ જન સરીખી વસઈ. ૮૬
 નિત ઉડી નૃપ પૂજન કરઈ, શ્રીજન ધ્યાન હઈઆમાં ધરઈ;
 પાંચ નમુથાણુ નરપતિ^૧ કહી, દિનપ્રતિ જન વંદઈ સહી. ૮૭
 બિહુતરિ સામંત રાજ વલી, વડ વિવહારી સાથિં મિલી;
 હસ્તી ખંધિઈ બધસી રાય, નિતિં ત્રિહુયણુ પ્રાસાદિં જાય. ૮૮
 ધરિ આવી જનપૂજન કરઈ, નિવેદ્યાલ લેઈ આગલિ ધરંઈ;
 સાંઝ સમયે જન પૂજઈ સહી, દીપધૂપ કરતો ગહઈ ગહી. ૮૯
 એક દિવસ નૃપ કુંભર નરિંદ; પૂજેવા શ્રીવીરજીણુંદ;
 વણુ વાયરુ પટોણુ જેહ, કુંભરપાલઈ માગ્યું તેહ. ૯૦
 વેગઈ સેવક બોલ્યો તહીં, પટફૂલ^૨આદિં અખોગતનહીં,
 ખંખેરા નગરીનો રાય, પહધરીપટફૂલ ચિહ્નુંદસિં જાય. ૯૧
 કુંભરપાલે પૂજનનંધ કામિં, હત મોક્યો તેણું ગાંમિ;
 ભલી ભેટિ દીધી તસ હાથિં; કાગલ લેખ લીખ્યો બહુ ભાંતિ. ૯૨

દૂતર્થ જઈ વિનવીઓ રાય, મિથ કરજોડિ લાગો પાય; ૮૦
 કુમારપાલ મોટો અદ્ભુત, સ્વામી હું તસકેરો દૂત. ૮૩
 તેણુઈ ઇહા જનપૂજને કામિ, મુઝ મોકલીઓ એણુઈ કામિ; ૮૧
 આલો પટોલુ અણુવાવયુ, વિવિધ ભાતિ નધ હીરઈ ભયુ, ૮૪
 તવ નરપતિ નર બોલ્યો તાંહ, જે અરથી તે આવે આંહ; ૮૨
 તર્થ ફેરવીઉ કવણુ વિશેષ, તુઝ પટદૂલ ન આપું એક. ૮૫
 જા તું મારગિ તાહરઈ વહો, મુખ લેધ શું ઉભો રહો; ૮૩
 માનબ્રજ કરી કાઢિઉ જસઈ, હીતકારણિ કવિ બોલ્યો તસઈ. ૮૬
 દાંણી ડાંગીઓ માગણુ ચાડ, સારથી નધ દૂલવઈ તે ધાડ; ૮૪
 દરવાની રાગનો દાસ, દૂલવી ગુણુ નવિ કહીઉ તાસ. ૮૭
 હાક્યો હડસેલ્યો જે દૂત, વલ્યો દૂત થયો ભયરવ ભૂત; ૮૫
 આવ્યો કુંભરનિરંદહ જહાં, અતિ કકલતો બોલ્યો તિહાં. ૮૮
 સ્વામી એ રાજા દુરદાંત, તુલનઈ જલ ટીપું નવિ પાંતિ; ૮૬
 ફેકટ શોભા ખોવા કાળ, મુઝ મોકલીઉ એહનઈ રાજ. ૮૯
 સુણિ વચન ખીજ્યો તિહાંરાય, બાહડે તેડ્યો તસ હાય; ૮૭
 લેઈ કટક જઈ તેણુઈ કામિ, કર રાય વસઈ જેણુઈ ગામિ. ૧૦૦
 એક હજારનઈ સહઈ ચાર, રેડઈ પુરૂષ ચઢ્યા તેણીવાર; ૮૮
 હય ગય રથ સુર અનેરા બહુ, યુધ કારણુ નર ચાલ્યા સહુ. ૧
 વીટિઉ બખેરાનો કોટ, કર રાય પરિ દેવા દોટ; ૮૯
 પડયુ કટક તિહાં છાનું ડસહી, વલ્યું સેન રાજાનઈ ગ્રહી. ૨
 સોવન કોડિ તિહાં લાગુ હાથિ, અગ્યાર સહાં વાજ બહુભાતિ; ૯૦
 ભલા સાલવી સાત હજાર, કબજ કરઈ મંત્રી તેણીવાર. ૩
 બાહડે તિહાં ચઢીઉ ગયંદ, ફેરી આગળ્યા કુંભરનિરંદ; ૯૧
 પાડ્યો કોટનઈ ધટિ દલ્યો, હલ ગાધઈઉ ધાલી વલ્યો. ૪

આળ્યો કુંભરનિરંદા હાલો, અરણ્યે શિવ નમાવેં વિદ્યાં;	
કરૂરરાય નહ ધાળ્યો પામ, કુમારપાલ દરખ્યો તેણુમ્મ હાય.	૫
રાજધંટ દીધું તસ ^૧ નામ, મંત્રીની વાધી બહુ માન ^૨ ;	
નૃપનર્મ નવિ દુહલ્યો લવલેશ, આળ્યો સવાલાખ તમ દેશ.	૬
કુંભારપાલ ક્રોડે સાંભલિ રાય, હવતણી દરજે રક્ષાય;	
ઠાલેજા કર અનર્ધ અન્યાય, છોરપરિ પાલે પ્રગ્તય.	૭
મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ; તુઝનર્ધન થટે એવડી વાત;	
શ્રીહનપૂજા કેરઈ કાજ, હત મોકલ્યો તાદરઈ રાજ.	૮
તઈ હેલ્યો મુઝ સખલો હત, તુઝનર્ધ ન થટે ખત્રિપુત;	
પુણ્યતણી એ હુંતિ વાત, હરખઈ કાજ કરી બધ નાથ.	૯
એણે વચને નૃપ લાળ્યો ઘણું, અતિ ઓછું ભાવઈ આપણું;	
હું મૂરખિ નઈ હું અજ્ઞાન, પુણ્ય હામિં કીધું અભિમાન.	૧૦
જસ્યું ક્યું હું પાંચો તસ્યું, મુખ લેઈ હું ^૩ બોલું કીસું;	
આહરા કરણી સારં વલી, તુઝવિણ બીજો નાંખઈ દલી.	૧૧
તાહરા ચણનો પાર નવિ લહું તાહરં વચન સરિ છપરિ વહું;	
તો અવગુણ પુરિં ચણ હોય, અવર પુરૂષ હંસ સહુ કોય.	૧૨
જહિમ્મ નાંજંડા પૂરવ વાત, હુંસા ઉપરિ મારઈ લાત;	
વરજિયિ વિપ્રઈ જો શું ક્યું, માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ધ્યું.	૧૩
સરીઈ સમતા નાંણી માંહિ, વરજિયે મરજ્યો ત્યાંહિ;	
અસ્યો ન દીસઈ જગમાં તેહ, પાછું વચર ન લાવઈ જોહ.	૧૪
દીપાંચન તાપસ દ્યો એક, તેણે નરનારી દહ્યાં અતેક;	
નારદ સુહૃત તણો વલી કામિ, દુપદીને મુંડી પરગામિ.	૧૫
કોણીમ કુવચન બોલ્યું ક્યાંહિં બિણબિણ સાલઈ દહ્યામાંહિં;	
વાસુદેવ ત્રિપૃષ્ઠ ચઢીઈ માંન, સીસું દોલ્યું સેવક કાંનિ.	૧૬

માગી વસ્ત જે ન દીઈ કોઇ, તિહાં વિખવાદ ધણેરું હોઇ;
 કોણીનઈ ન દીઉ ગજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટોલ્યો કાર. ૧૭
 ઈમ અનેરા પ્રણાંત જેય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;
 સમરથ હુઈ તો વાલધ તદા, શક્તિ-વિના કર્મ બાંધધ તદા. ૧૮
 પડિપાંન ચૂનો સહુ દીધ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીઈ,
 ખંચધ હાથ પડંતધ દાય, તે નર નહી જે ન દીઈ ધાય. ૧૯
 તવલગઈ મુનિવર તવ વધરાગ, જીહાં લગધ જીલવા નપડધ લાગ;
 તવલગઈ સતાનધ તવલગઈ સતી, એકકામિ મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦
 સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયા લોભ જસ નહી લગાર;
 માંન રહીત નર જે કહધવાય, કામ પડધ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

હૃદા.

કામ પડિ જે કેસરી, ફૂડ નહીં મનમાંહિ;
 શક્તિ છતીઈ જે ખમધ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

ઢાલ.

રાગ—મહાર

(વીરમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાંડી કારમી એ દેશી)
 સીસ નમાવું તેહનઈ, ગુણ તેહના ગાસું;
 શક્તિ છતી નર જે ખમ્યા, નિજકર્મ અહીઆસું-સી. ૨૩
 નમું રધુવંસી રામનઈ, માની કેકધ માત;
 દેશવટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણ એહ વિખ્યાત-સી. ૨૪
 ત્રેવીસમો તીર્થ કર, સમતારસ ભરીઓ;
 કમડ જીવપર સો (દયા) કરધ, રોષ તિહાં નવિ ધરીઓ-સી. ૨૫

આગ્યો કુમરનિરંદલ છતાં, ચરણે શિવ નમાવે તિલાં;
 કશરરાય નધ ધાલ્યો પાય, કુમારપાલ હરખ્યો તેણુમ્મ હાય. ૫
 રાજધંટ દીધું તસ^૧ નામ, મંત્રીની વાધી ગહ માંન^૨;
 નૃપનર્ધ નવિ દુહગ્યો લવલેશ, આગ્યો સવાલાખ તસ દેશ. ૬
 કુમારપાલ કહે સાંભલિ રાય, જીવતણી કરજે રક્ષાય;
 ટાલેજ્ય કર અનર્ધ અન્યાય, છોડપરિ પાલે પ્રગ્નય. ૭
 મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ; તુઝનર્ધન ઘટે એવડી વાત;
 શ્રીજીનપૂજા કરઈ કાજ, ફત મોહલ્યો તાહરઈ રાજ. ૮
 તઈ હેલ્યો મુઝ સગલો ફત, તુઝનર્ધ ન ઘટે ખત્રિપુત;
 પુણ્યતણી એ હુંતિ વાત, હરખઈ કાજ કરી જમ નાથ. ૯
 એણે વચને નૃપ લાજ્યો ધણું, અતિ આશુ^૩ બાવઈ આપણું;
 હું મૂરખિ નર્ધ હું અજ્ઞાન, પુણ્ય ઠામિં કાણું અભિમાન. ૧૦
 જસ્યું ક્યું હું પાંખ્યો તસ્યું, મુખ લેમ હું^૪ મોલું કીસું;
 માહરા કરણી સાઈ વલી, તુઝવિણ બીજો નાંખઈ દલી. ૧૧
 તાહરા શુણનો પાર નવિ લહું તાહરં વચન સરિ ઉપરિ વહું;
 તો અવગુણ પુઠિં શુણ હોય, અવર પુરવ હંસ સહ કોય. ૧૨
 જહિમધ નાજાંધ પૂરવ વાત, હુંસા ઉપરિ મારઈ લાત;
 ચરચિ વિપ્રઈ જો શું ક્યું, માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ઠ્યું. ૧૩
 સરીધ સમતા આણી માંહિ, વરચિને મરાગ્યો ત્યાંહિ;
 અસ્યો ન દીસઈ જગમાં તેહ, પાણું વચર ન લાવઈ જોહ. ૧૪
 દ્રીપાંચન તાપસ દગ્યો એક, તેણે નરનારી દલાં અતેક;
 નારદ મુહુત તણો વલી કામિ, હુપદીને મુકી પરગામિ. ૧૫
 કોણીધ કુવચન બોલ્યું કપાંહિં બિણબિણ સાલઈ દમડામાંહિં;
 વાસુદેવ ત્રિવૃષ્ટ અઢીઉ માંન, સીસું બોલ્યું સેવક કાંનિ. ૧૬

માગી વસ્ત જે ન દીધી કોઇ, તિહાં વિખવાદ ધણેજ હોઇ;
 કોણીનઈ ન દીઉ ગજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટોલ્યો કાર. ૧૭
 ઈમ અનેરા દ્રષ્ટાંત જોય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;
 સમરથ હુઈ તો વાલઇ તદા, શક્તિ વિના કર્મ બાંધઇ તદા. ૧૮
 પડિપાંત ચૂનો સહુ દીઇ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીઇ;
 ખંચઇ હાથ પડંતઇ દાય, તે નર નહી જે ન દીધી ધાય. ૧૯
 તવલગઈ મુનિવર તવ વધરાગ, જીહાં લગઇ જલવા નપડઇ લાગ;
 તવલગઈ સતાનઇ તવલગઈ સતી, એકઠામિ મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦
 સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયા લોભ જસ નહી લગાર;
 માંન રહીત નર જે કહઇવાય, કામ પડઇ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

હાલ.

કામ પડિ જે કેસરી, ફૂડ નહીં મનમાંહિ;
 શક્તિ છતીઈ જે ખમઇ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

હાલ.

રાગ—મલ્હાર

(વીરમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાંટી કારમી એ દેશી)
 સીસ નમાવું તેહનઇ, ગુણ તેહના ગાસું;
 શક્તિ છતી નર જે ખમ્યા, નિજકર્મ અહીંયાસું—સી. ૨૩
 નમું રધુવંસી રામનઇ, માની કેકઇ માત;
 દેશપટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણ એહ વિખ્યાત—સી. ૨૪
 ત્રેવીસમો તીર્થકર, સમતારસ ભરીઓ;
 કમઃ જીવપર સો (દયા) કરઇ, રોપ તિહાં નવિ ધરીઓ—સી. ૨૫

બ્રાતઈ બ્રાત કઠાવીડિ, જૂડિ રાય સુમિત્રો;
 તેણઈ નિજ અધવ રાખીઆ, જે જન્મના શત્રુ. ૨૬
 શવણે ખીલા છન ખમઈ, જેણુધ મેર ન્યાઓ;
 શક્તી છતા નવિ ફેરવી, સમતારસ (જો) નાઓ-સી. ૨૭
 ચક્રીયકી બલ બહુગુણ, બાહુબલિ માંહિ;
 ભરત સરિ મુઠિ મુકતાં, આંણુધ સમતા રમાંહિ. ૨૮
 પગ પૂજુ પુંડરીકનાં, કહણુ બ્રાત કીધું;
 ચારિત્ર લેધ રાજ તિહાં, કંડરીક નઈ દીધું-સી. ૨૯
 શનત કુંભારનઈ નિત નમું, તપ કરી તન ગાળ્યો;
 શક્તી છતી નર તેહમાં, પણિ રોગ ન ટાલ્યાં-સી. ૩૦
 બ્રહ્મદત્ત ચક્રીનઈ નમું, જેણુધ વિપ્ર વધાર્યો;
 પંચિ ન આપ્યો સાયુઓ, અવગુણ તે નવિ ધાર્યો-સી. ૩૧
 તેહની પાંતિનો તું સહી, વૃષ ચક્રલક વંસી;
 દેસ દેઈ મુઝ તું માહરો, મુખિ ઘણુંજ પ્રસંસી-સી. ૩૨

હૃદી.

સીસ ઝનમાવું તુઝ સહી, સમર તાહર નાંમ;
 હું સેવક તું ઠાકુરો, જીમ હૃદતુમાન નઈ રાંમ. ૩૩
 પદ્મોત્તર ને વિમલજોધ, બિહુવચિ વાધિ પ્રીતિ;
 તેણઈ ન્યાયી તુમસું વલી, રાખું નરની રીતિ. ૩૪
 મુઝનઈ બોલ તુહો કહ્યા, તે રાખું મનમાંહિ;
 આણુ ફિરધ તુહા દાસની, જીવ હગાર સાંહ. ૩૫
 અવર અન્યા ટાલું સહી, છોર પરિ પાલુ પ્રજાય;
 તે પુણ્ય સઘલું તુહા તણઈ, કુંભરનિરંદહ રાય. ૩૬

અસુઃ કહી નૃપ. સંચર્યો, આગ્યો... જીહાં... બખેર;
 જીવનંત ઉગારવા, ફેરવ્યો... દેશ... ઢંદેર, ૩૭
 અન્યાય આકર ટાલ્યો સહી, દેસ નગર... નિજ... નાંમ;
 જગત્ર જન સુખીઆ કીઆ, કુંભારપાલ... નઈ... નાંમ... ૩૮
 કુંભારપાલ નિરંદો, મંત્રી... બાહડ... જોહ;
 પૂરવિ બખેર થકી, લાવ્યો... સાલવી... તેહ... ૩૯

અઉપધ.

હવધ સાલવી સાત હજારિ, પાટણ વાસ્યા તેણીવાર;
 વણુધ પટોલાં તિહાં તતખેવ, તે પહરિઈ પૂજઈ નૃપ દેવ. ૪૦
 એમ જીવંતની પૂજા કરઈ, અરિહંત નાંમ ઋદ્યમાં ધરંધ;
 નિત રાખે નિજ ગુરુનું ધ્યાન, વિધિ કરી સુણુતો બ્યાખ્યાન. ૪૧
 એક દિવસ નૃપ સભા મઝાર, પંડિત નર બંધા તસ ધાય;
 પૂજઈ ગુરુ નઈ થઈ પ્રસન્ન, કહું સ્વામી આજકુંણુ તિથિ દિન. ૪૨
 સહસાકાર ગુરુ બોલ્યા સહી, અજીધ અમાંસનઈ પુનિમકહી;
 તવ બાહણુ બોલ્યા તિહાં હસી, કહોનધ પુદ્ધિ નહી ગુરુ જસી. ૪૩
 જગ જાણે જે આજ અમાંસ, હેમધ ભાખીઈ પુનિમ તાસ;
 કાલા કાગને ઉજલ કહઈ, મૂરખ તે સાચું સદહધ. ૪૪
 ફિકર હુઉ તવ કુંભરનિરંદ, હાકી બોલ્યો હેમ સૂરિંદ;
 પંડિત વાદ કરોછો કાંઈ, અમાંસ પુનિમ રાતિ જણાઈ. ૪૫
 હવધ વચન વિચારી તહીં, બાંબણુ તો મુઝ હેલધ સહી;
 જીનશાસન નઈએ હેલસ્યઈ, તવ જગમાંહિં ઉડાહ થસઈ. ૪૬
 તેણે કારણિં મુનિ કરંધ ઉપાય, તેડી દેવી તેણુધ ધાય;
 વાત સકલ તસ માંડી કહી, તવ બોલી દેવી ગહધગહી. ૪૭

મ કરીસ ચિંતા તું મપિરાય, પૂનિમ આપવા કરું હયાય;
 આજ્ઞાનું ભટની પતિ, હમન્નમ, વ્યવસ્થાકાર જનશાસન થાય. ૪૮
 અસુ' કહીને આપી શતિ, હમ્યો ચંદ તારા બહુભાનિ;
 દેવી. કુંડલજુષ પસાય, બાર જોયજી અનૂઆતું થાય. ૪૯
 પેળી તારા કિજલ ચંદ, પાડમડદ દરખ્યો કુંભરનિરંદ;
 બાંભણીઆ મુખ કરતા ચંદ, સકલ લોકો કુઓ આજુ'દ. ૫૦
 જસ વાધ્યો જનશાસન તણો, મદિમા સગલ હુઓ મુદ તણો;
 ધણા લોક કહધ જૂઠા થત્ત, સાચો તે જનશાસન ધર્મ. ૫૧
 જીત્યો વાદ કુઓ પ્રભાત, હેમાચાર્ય જોડધ હાથ;
 શ્રીસંધ સાધિં ખમાવે સહી, મુખા આજ મધી પૂનિમે કહી. ૫૨
 જનશાસન રાજેવા લાજ, જૂઠું હું મુખિ બોલ્યો આજ;
 તે વૃક્ષ ખામું સંધ સુગંધ, જિમરહધ(ચિર)જનવરનીઆંજી. ૫૩

દ્વિતી.

આજુ ન ખંડધ જનતણી, પાપભીર મુનિ હેમ;
 દયા ધર્મ દીપાવતો, જનશાસન પરિ' ગ્રેમ ૫૪
 શાસન દયા નધ કારણિં, કળહીક કહધ અસત્ય;
 મનમાંહિં સાચું સદ્ધર્મ, નિર્મલ રાખધ મતિ. ૫૫

કાલ.

રામ-માલવ ગોટો.

નરા તેસ નમો, સરલ મનિ સાગ સોટો,
 ન બોલધ મુખિ ખોટો,
 જીવે એહવા જોકો, મુગનિ ગામિં તિટો,
 તેહનઈ નહી જગિ પાપ ગોટો, તેહના પાપની રજહ લોટો-ન. ૫૬

સુપુરુષ તે સહી, ન સુગ મનમાં નહી;
 પાપ કરતો મનમાં સંકાય;
 સંસાર ખીહતો રહ્ય, દોષ નિજ મુખિ કહ્ય,
 તે નર મુગતિમાં કાં ન જાય-ન. ૫૭
 નારિસું નિત રમય, કામ વિરસ્યો ગમય,
 જીવ હણુન્તો સખલ ધૂજઈ,
 પાપ પરિગ્રહ ધણો, મેલતાં નવિ ખીહઈ,
 સોય ભવિગણુય ખૂઝઈ, તેહનઈ મુગતિનો સેર સૂઝઈ-ન. ૫૮
 કાંમ પુણ્યનું કરઈ, નિધંસપણું આદરઈ,
 જતનસું ઉપગરણું ન રાખિ,
 વરત મયલાં કરઈ, સંક મનિ નવિ ધરઈ,
 સોય(કેમ)મુગતિનોમાગ્યાખઈ, જતા રહ્યા જીવ પાખઈ-ન. ૫૯

દ્વિતી.

સાગપરિ મન સરલ બહુ, સ્વાંમી હેમ સુરિંદ;
 પુનિમ થાપી કારણિ, મનિધરી આણુંદ. ૬૦
 મિછા દુકકડ દેધ કરી, હુધઉ મુનિવર નિકલંક;
 સોય પુરુષ હલૂઓ સહી, દોષ કામ ધરઈ સંક. ૬૧
 સુપુરુષ જાણી નૃપ ભણું, સુણિં તું મુનિવર હેમ;
 જૈન (ધર્મ) ઉપરિ શૈવને, દેષ ધણો તે કેમ. ૬૨

હાલ.

રાગ-આશાહરી-પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા એ-દેશી.

રાગ-વિરાડી તથા રા-સામેરી.

હેમ કહઈ નૃપ સાંભણોએ, એક દિન ઋષભજીણુંદ રે;
 નયરી અયોધ્યા નઈ વનિ, સમોસર્યા ગુણવંત રે-હે. ૬૩

વનપાત્રઈ જઈ વિનબો, સ્વાંમી ભરત નિરંદ રે;
 સાઠિયાર કોડિ ધન, દેતો અતિહી આણંદ રે-હે. ૬૪
 પંચસલાં શુભ સકટમાં, મોઢક ભરી સાર રે;
 બહુ પરિવારસું પરિવર્ગી, વંદન તેણી વાર રે-હે. ૬૫
 વિધિય વંદણ કરઈ રાગ્યો, અભિગમણ દસહ પ્રકાર રે;
 ભરત નરેશ્વર સાચવઈ, ચૂકઈ નહીઅ લગાર રે-હે. ૬૬

અહિપદ.

આચાર રાખઈ મનિ ઉલ્લાસ, સચિત વસ્ત ન રાખઈ પાસ;
 અચિત આભણું નઈ શુભ વસ્ત, તે તૃપ રાખે અતિહીં પવિત્ર. ૬૭
 મન એકાંત અલગું નહી કીલાં, એક સાટિક ઉત્તાસણ તિહાં;
 કર જોડઈ જન દેખઈ જસઈ, જન ખડગવાણુહી નહીતસઈ. ૬૮
 મુકુટ ચામર મુંકઈ સહી રાઈ, ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દિધ તેણે ઠાય;
 શ્રીજનવરના વંદઈ પાય, ઈંદ્ર પાસઈ જઈ બઘસઈ રાય. ૬૯
 સ્વાંમી ધર્મ કહઈ એકમતા, દાંન શિલ તપ નઈ ભાવના;
 એ શ્વિહું બોલિ તરઈ નરનારિ, દાંન વડું એણઈ સસારિ. ૭૦
 દાંનિં મુનિવરનો ધર્મ રહઈ, દાંનિં તપીઆ બહુ સુખ લહઈ;
 દાંનિ સાસન દીપઈ સહી, ઘણા પુણ્ય કરઈ ગહઈગહી. ૭૧
 દાંનિં જ્ઞાનતણી વૃદ્ધિ હોય, દાતામુખ સાંહસું સહું જોય;
 મુનિ મુખની કુચી દાતાર, દાતા વિણ પંડઈ ચ્યાર હનર. ૭૨
 પંચ સલાં તાપસ જે કલાં, દાતા વિણ તે તરસ્યા રહ્યા;
 વરસૌ એક કર્યા આદિનાથ, જો ન કર્યો કુંણઈ ઉચો હાથ. ૭૩
 ઋષભ કહઈ સુંણિ ભરતવિચાર, વસુધાતું આભણું નર સાર;
 નરતું આભણું જેહ નિધાન, ધનતું આભણું જે જગિ દાંન. ૭૪

૭૧. તરસ એક પૂરો આચાર, વસ્તધાન આભણું સુસાર.

દાનતાણું આભણું સુપાત્ર, સાલિભદ્ર સુકોમલ ગાત્ર;
 મૂલદેવ ધનો ધનસાર, દાનિં તે સુખ પામ્યાં સાર. ૭૫
 જો સાગર જગિ કૃપી થયો, તે સુખ લેઇ નીચો ગયો;
 જો જલધર વરસીદિ તતખેવ, તો સહુ મસ્તગિ ગાળેં તેહ. ૭૬
 તેણુઈ કારણિં પુણ્યસાલા સાર, દાન દીઉ નર જીમ જલધાર;
 દાનિંઈ લજ્યા દાનિં માંન, દાન વિના^૧ પસુઆં અરાંન. ૭૭
 વસ્ત્ર અનોપમ પહધરઈ સાર, હાથિ મુદ્ધિકા વેષ સફાર;
 રઅતિઆહારનિતિ મેવા ખાય, દાન વિહુણી કીર્તિ જાય. ૭૮

હહા.

દાન વિના કીરતિ નહીં, વેલિ વિના જીમ પાંન;
 તે મૂરખ દ્રેકઇ કરઇ, દીધા વિણ અભિમાન. ૭૯

કવિત.

સીહ મોટીમનુ ન્યાય, અનેકનઈ એકલો ગંજઇ;
 ઉદધિ મોટીમ ન્યાય, દરિદ્ર દેશનાં ભંજઇ;
 મેર મોટીમનુ ન્યાય, જહાં જીન ઉત્સવ થાય;
 મહિપતિ મોટીમ ન્યાય, જગત્ર જન લાગઇ પાય;
 પાછકો કોઈ ખરચઈ નહી, લહઇણુઇ થાલી ઓટી ધરઈ;
 કવિ ઋષભ એણીપરિં ઉચરઈ, તે નર મોટીમ કાં કરઈ. ૮૦
 હરિ મોટીમ તો ન્યાય, દીર્ઘ જેણે દૈત્ય વિઝાર્યો;
 રાધવ મોટીમ ન્યાય, સાયર જેણે પત્થર તાર્યો;
 પાંડવ મોટીમન્યાય, ચલ્ય ન દૂતે હાર્યો;
 પ્રેમે આધા દેવતા, દાનકાજિ નાકા કરઈ;
 ગુણ અંગે નહીં એ, તે નર મોટીમ કાં કરઈ. ૮૧

દૂહા.

મોટિમ ખરી નર તેહની, વણુ દીધઘ નવિ ખાય;
 યાચક જન પંખી પશુ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાય. ૮૨
 પાત્ર મુનિનઈ પોખીઘ, સુખ દીજઈ પરદેહ;
 ઋષભદ્રેવ કહઈ નૃપ સુંણો, જીવ્યાતું ફલ એહ. ૮૩

ચરિત્ર.

એણે વચને હરખ્યો ભરતરાય, કરજોડિ જોલ્યો તસ કાય;
 સ્વાંમી પધારો માહરઘ ધધરિ, અનપાંન દીઉં જહુ પયરિ. ૮૪
 ઋષભ કહઈ સુંણિ ચક્રીભરત, તાહારા આહારતણો નહી અર્થ;
 રાજપિંડ મુઝ નાવઘ કામિ, નૃપ ધન ખર્યો ખીજઈ કાંમિ. ૮૫
 એણે વચને હુઉ ખિણુ ખેદ, વેગેં જોલ્યો ઇંદ્ર સુદેવ;
 ભરત ? ભગતિ સ્વાંમીની કરો, સુકૃત તણો ભંડારહ ભરો. ૮૬
 હરિ વચને નૃપ હરખ્યો જહુ, શ્રાવકજન મેલ્યા નર સહુ;
 ભાવ ભગતિ કરઈ રામોકાંમિ, ગયાં નુહુતરાં ગાંમો ગાંમિ. ૮૭
 કોડિબદ્ધ શ્રાવક તિહાં મીલ્યા, અનેક પુરૂષ ઉતિહાં ખીજભલ્યા;
 રાંધણીઆ થાકાં રાંધતાં, પુહુચી ન સકે જનર પ્રીસતા. ૮૮
 ભોજન લાલચી જગમાં જહુ, વૃદ્ધખાલ નર ધાઇ સહુ;
 ઠેલા ઠેલી કરઇ અતિ ધણી, વઠઇ થાલ ડાખરીઆ ભણી. ૮૯
 ખૂટી લિઈ આખલ પાટલો, મનિં લાજઈ શ્રાવક જે ભલો;
 ઈહાં જમવાનો નહી આચાર, એ ભોજનથી ખીચ સુસાર. ૯૦
 એમ જમતાં નર લગ્ન જાય, ઈમ જમતાં લાલચીઉં થાય;
 એમ જમતાં હુઇ લોલપીપણું, ઈમ જમતાં હેલાઇ ધણું. ૯૧
 ઈમ જમતાં પંતુ રહઈ ધર્મ, ઈમ જમતાં નર ભાંજે ભર્મ;
 ઈમ જમતાં અંગિઆલસથાય, નર રલવાની આહઈ જાય ૯૨

સુપુરુષ અસું વિમાસઈ ત્યાંહ, જીમતા લાજઈ હૃદિમાંહ;
 ભોજન લાલચી થાઈ ખુશી, માંગઈ ખૂંટી ઉઠી લીધ ધસી. ૯૩
 દિહાડી દિહાડી નર બહુ ધણા, જીમવા પુરુષ^૧ મિલ્યા બહુગુણા;
 લોક લાલચી ભોજન સાર, જીમવા લખકઈ ડાઢ અપાર. ૯૪
 રસ લોલપી ધાઈ નીતિ ઉઠી, જીમ માંખી મધપૂડા પુંઠિ;
 વનકેડિ જીમ બહુ વાંનરાં, જીમ સુંનઈ ખેતઈ ઉંદિરા. ૯૫
 જાણું છાણુઈ વલગા કીડ, જીમ હરિત ખેતઈ વલગા તીડ;
 ખાતા કો પાછું નવિ જૂઈ, ભરિ પેટ ધરિ આવી સૂઈ. ૯૬
 ઈંમ અણુતેડ્યા જીમવા ધસઈ, દાન કાજી નર પાછા ખસઈ;
 મોટાખોલ ખોલઈ મોઢીઆ, સોય મરી હોસઈ પોઢીઆ. ૯૭
 ગુણુ વિણુ ગર્વ ધરઈ મનમાંહિં, કોડી એક ન ખરચે ક્યાંહિં;
 પ્રગટ દીસઈ પેટભરા, સોય મરી થાસઈ કૂતિરા. ૯૮
 દાંન શીલ તપ નઈ ઉપગાર, ન લલઈ શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
 આપ પ્રસંસી જીમવા જીય, મરી પુરુષ રનઈ ભઈસા થાય. ૯૯
 પરધર ભોજન કાંનિ સુંણી, અંગિ સાતા ઉપજઈ ધણી;
 છાંડઈ જમઈ કરઈ અન્યાય, મરી પુરુષ તે ગર્હભ થાય. ૧૦૦
 જે લૂખાં ઇંદ્રી વસી કરેં, હરખેં તિહાં આવેનહિં નુહતરે;
 લોભ રહિત નર લાગો પાય, તેહનોજસજગતમાંકહઈવાય. ૧
 કાયા કરણુ લોચન નઈ નાક, એહના જીતણુ હારા લાખ;
 જે નર જીહાનઈ વસિ કરઈ, સોય પુરુષ સધલામાં સિરઈ. ૨
 સંસ્કૃતરસ તવ લગઈ ભાવિં, જવલગઈ મીઠાં નિસુંણ્યાં કાવ્ય;
 કાવ્યતણાં રસ તિહારઈ ગયો, ગીત નાય રસ પ્રગટ થયો. ૩
 યગીત નાય રસ તિહારઈ ભંગ, જવ ન દીહું નારીતું અંગ;
 ઋપભ કહઈ રંભા રસ ગલ્યો, બૂખ્યાં ભોજન જીહારઈ મિલ્યો. ૪

જેહનઘદોઘવિપયઅતિવડૂઆ, બોલે ખાઘ ધૂત લાડૂઆ;
 અનંતમેર થકી ગણુ ધાંન, ખાધે નવિ લહે ન સાન; ૫
 તેણુઈ કારણિં નર પંડિત તેહ, રસના વસિં રાખઈ નર જોહ,
 ખાટઈ ખારઈ ન ધરઈ ખેદ, વલી સુણુયો બોજનના બેદ. ૬

ફહા.

મનમાં ઇચ્છા નવિ ધરઈ, મહોતે પરિ ધરિ જાય;
 લોક વિવહાર રાખી જમઈ, પેલાવિં નિર્મલ થાય. ૭
 જસ તેહનો જગમાં વાઘઈ, તે નરને નહી દોષ;
 જમતાં હર્ષ ધરી નહીં, નહી મનિ ઇન્દી પોષ. ૮
 એ વિધિ આવક નઘ રસહી, પાલઈ તે નર સાર;
 શાસ્ત્ર અનુસારિં વલી કહું, સુપુરૂપ બોલ વિચાર. ૯

અઉપધ.

ત્રીજઈ તેહ ઇમવા જાય, પેટભરી તિંહા અંન ન ખાય;
 સઘલી વસ્ત સખર નવિ લીધ, નવિ છાંડઈ નવિ પાછી દીધ. ૧૦
 સાદ કરઈ નવિ ત્રાડઈ તહી, ભોજન ભગતિ વખોડઈ નહી;
 ઋષભ કહઈ પ્રત અંગિ ધરઈ, તે નર ઇમતાં તારઈ તરઈ. ૧૧

ફહા.

એણીવિધ આવક જે જમઈ, તે રનર મોટું પાત્ર;
 તપ જપ કિરીઆ આદરઈ, ભણુઈ ભણાવઈ શાસ્ત્ર. ૧૨
 પ્રાંહિં પુરૂપ અસ્માં વતી, જગમાંહી થોડી જાણુ
 આવક સહુ સરિ રેખર, ગુણુ સઘજાની ખાણુ. ૧૩
 આગમ અર્થ ઉડા લહી, ન કહઈ પરના દોષ
 ધન્ય જીવુ જગિ. તેહવું, કરઈ અસ્યાનો પોષ. ૧૪

૧. તે ઘટ નિર્મલ થાય. ૨ કહી. ૩ તે પણ અવને ચિન્તે ગમે.

તેણું	કારણિ	ભરતેસર,	મેલિં	પાત્ર	અનેક;	
મેલનણિ	પરિ	વરસતો,	કર	નવિ	ખંચે	રેખ; ૧૫
વૃક્ષ ફલંઈ	જીમ	ખંખીઆ,	આવી	મિલધ	બહુ ભાતિ,	
તિમ	ભરતેસર	આંગણુધ,	ભોજન	હુધ	પરભાતિ	૧૬
જીમતાં	આલસ	નવિ કરઈ,	દેતો	ન	ખંચધ	હાંથ:
રાંધણીઆ	થાકા	સહી,	તેણુધ	વિનવીંડ	નાથ	૧૭

ચઉપધ.

નાથ	તેણું	વીનવીંડ	જસઈ,	સ્વામી	પુરૂષમિલ્યા	બહુ અહિં;			
આવક	ભેલા	લોક	અનેક,	એમ	જમતા	ન રહધ	વિવેક ૧૮		
વિવેક	વિના	નવિ	સોભધ	પુણ્ય,	વિવેક	વિના	નવિ શોભધ	ગુણ	
વિવેક	વિના	તપ	કિરીઆ	કસી,	વિવેક	વિના	વિષ્ણુ	સાડઈ સહી ૧૯	
વિવેક	વિના	નવિ	શોભધ	ધ્યાન,	વિવેક	વિના	નવિ શોભધ	જ્ઞાન;	
વિવેક	વિના	ભઝું	નહી	દાંન,	વિવેક	વિના	નવિ શોભધ	ગાંન ૨૦	
તેણું	કારણિ	નપ	કરી	વિવેક,	જીમ	કો	નિતી	ન લોપધ	રેખ;
નીતિ	વિના	નવિ	શોભધ	રાજ,	નિતિ	વિના	સુધર્મહ	કાજ	૨૧
નિતી	વિના	ધર	શોભા	કમ્પી,	નિતી	વિના	પતિ	ભર્મખસી;	
નિતી	વિના	કસું	નહી	સાર,	નિતી	વિના	સી	જીમણુવાર	૨૨
તેણુધ	ભરતેસર	કરો	ઉચાય,	જીમ	આવક	અલગા	ઉલખાય;		
સુંણિ	વચન	ભરતેસર	રાય,	મસી	નીતિ	કરઈ	તેણું	હાય ૨૩	
આવક	સમકિત	ધારી	જેહ,	વલા	ત્રતધર	કહોધ	તેહ;		
ભોજન	કારણુ	રાખ્યા	સોય,	તે	ભેલા	હુગ	નહી	કોય ૨૪	
ઉલખવા	કારણિ	તસહાય,	રતન	કાંગણી	કર	લીધ	રાય;		
રેખા	ત્રિણિ	નર	હમઈ	કરઈ,	સમકિત	દ્રષ્ટિ	સો	પણિસરિ ૨૫	
જે	ત્રત	અંગે	જેતાં	ધરઈ,	તેહ	નઈ	તેતી	રેખા કરઈ;	
મુપરિ	ભગતિ	કરઈ	નરનારિ,	ચીવર	ભુપણુ	દીધ	તસહાય	૨૬	

કાલધ ભરત ગયો પરલોક, આદિજસા હુઓ પુણ્ય યોગ;
 તેપણિ ભગતિ કરધ નર સાર, કંઠ ઠવ્યા સોનાના તાર ૨૭
 આઠપાટ અનુક્રમઈ ગયા, તવ દોરા સુતરના થયા;
 કાલે તિર્થકર વિરહ થાય, જીનનવદશ વચિ મુનિવર ગયા. ૨૮
 કાલે શ્રાવક સમ્પલાજ થયા, વ્રત છંડી ધરમાંડી રહ્યા;
 કંન્યાદાન પ્રકાસ્યઈ સહી, નિશિ ભોજન કરતા ગહગહી. ૨૯
 સનાન શ્રાદ્ધ સંવત્સરી જેહ, ઉખલ મુપલ પેહીધ તેહ;
 અનરથ ધણા પ્રકાસ્યધ બહુ, કાલે શ્રાવક વંદા સહુ. ૩૦
 રશ્રી શ્રેયાંસજીન પ્રકટયાં જસઈ, સુધો ધર્મ પ્રકાસ્યો તસઈ;
 મિથ્યા શ્રેય તેણુધ કર્યો નિષેધ, તેણે પ્રાણાણુ મુનિ ઉપરિ ખેધ, ૩૧
 જે જે પૂછઈ કુંભરનિરંદ, પડઉત્તર દીધ હેમસરિંદ;
 શુદ્ધ વાત ગુરુમુખથી સુંણી, અતિ હરખ્યો પાટણુનો ધણી. ૩૨

ફહા.

કુંભર નરેશ્વર ધમ કહઈ, તું ગુરુ અતિગુણુવંત;
 તસું વચન મુખથી કહઈ, જેહવું જીન ભગવંત. ૩૨
 એમ ગુરુ ઉપરિ આસતા, ગુરુનું વચન પ્રમાણુ;
 જે પુછે મુનિ ને જસ્યું, (ઉત્તર દીધ તેહને તસ્યું.) ૩૪
 એક દિન એકે પુછીઉં, એઠા મુનિવર બ્યાંહ;
 કોહો ગુરુ જ્ઞાનિ છે કર્યું, મુજ કર મુકિ માંહિ. ૩૫
 હેમ કહે તુજ હાથમાં, હરડે છે નિરધાર;
 સોય કહધ કો કારણુઈ, મુનિ બોલ્યો તેણીવાર. ૩૬
 હય આળ્યો છે હેમાધને, તેણે એ રાતો સાધ;
 સોય કહે હરખિઓ, નામ તમારે આદિ. ૩૭

એક સમય વ્યાખ્યાનમાં,	ગુરુ કહ'ંધ મુખિ હાય;	
દેવબોધ કર તિહાં ધસે,	નૃપ ભાખ્ય મુનિ કાંધ.	૩૮
ગુરુ કહ'ંધ પાટણિ દેવકંધ,	શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વાંભી;	
દીપક વાટિ ઉંદરી ગ્રહી,	ચાલ્યો કૌતગ કાંભિ.	૩૯
તેણીયોતિં બહુ પરજણ્યો,	ચંદરઉ ને ત્યાંહ;	
તેણું કારણિ નૃપ જાણ્યો,	મુખિ ભાખુ હાય હાય.	૪૦
સોય ચંદરઉ ઉલવ્યો,	દેવબોધ નિજ હાથિ;	
તેણું કારણિં ઇહાં કર ધસ્યા,	સુણિ ચઉલક નરનાથ.	૪૧
જ્ઞાનવંત ગુરુ જાણિ કરી,	હરખ્યો કુંભર નરિંદ	
સત્યવચન મુનિ તું કહે,	જસું નર વીરજીણુદ.	૪૨
કૌતગ કારણિ નૃપ તિહાં,	જોવરાવ્યું નિજ ધધરિ;	
શુદ્ધવાત જાણી કરી,	નૃપ હરખ્યો બહુપયરિ.	૪૩

ચઉપધ.

જ્ઞાનવંત ગુરુ જાણ્યા જસઈ,	મનિ અનુકંપા આવી તસેં;	
રણુરહીત સહુકોને કરં,	સોવનસિદ્ધ વિદ્યા કરિ ધરં,	૪૪
અસું વિમાસી આવ્યો તિહાં,	હેમાચાર્ય બધકા જીહાં;	
સોવન સિદ્ધિ પૂછી વિધાય,	હેમ કહિ સુણિ પૃથવીરાય.	૪૫
દેવચંદ ગુરુ માહરો જોહ,	તુઝનંધ વિદ્યા દેસઈ તેહ;	
મુનિવચને ગુરુ તેડયા ત્યાંહ,	વેગે આવ્યા પાટણ માંહિં.	૪૬
નૃપ સાંહમઠે જાય જસઈ,	ગુરુ પોશાલંધ આવ્યા તસઈ;	
કુંભારપાલ તિહાં વંદન ગયો,	સુવિધિ શ્લોક સાંભલવા રહ્યો.	૪૭
સભા સકલ વિસરજી જસેં,	કુંભારપાલ નૃપ જોલ્યો તસેં;	
સ્વાંભી સોવન વિદ્યા દીઓ,	ઝાલરધટ સરીજો કલ્યો.	૪૮

આસન વચન વૃષ યોદ્યો જગદી, હેમસરિ મુનિ યોદ્યા નમસ્કૃત;
 સ્વાંગી વિદ્યા ઝઘી તુલ્ય સાર, આપો સોય કરે કિયાર. ૪૯
 પૂરવે વેલિ કળાડી પાસિ, તે તુલ્યા નિર્યો મન કિસાર;
 ગુરૂ પરીક્ષા નઈ કાલ્ય ત્યાહ. લેવરાવી આવક કર માંહ. ૫૦
 ત્રંબા સાથિ' વેલો ઘસ્યો, સોવન રુદુઓ તે સોસો જર્યો;
 સોય ઓપધિ વૃષ નઈ કદુ, એથી અનરથ કાંઈ મમ લહુ. ૫૧
 આસુ વચન ગુરૂ સુણીડિ' જસે, દેવચંદ મુનિ ખીજ્યા તસે;
 ગુરૂ વાન મુનિ બાખી રલ્યો, કાયા કુંમ અરાગરિ થયો. ૫૨
 હેમ સરીઓ મુનિવર જોહ, ગંભીરપાણું નવિ આંખુધ તેહ;
 તો કુણુ ખીજે નર સોભાગ, એ વિદ્યાનો નહી કુંણુ લાગ. ૫૩
 એ વિદ્યા અનરથનુ મૂલ, એહથી સંયમ થાઈ ધૂલ;
 જો અરિતો અરથિ હોય, સાવધ વચન ન બાખઈ ઉદાય. ૫૪

હાલ.

રામ બણુધ ઉડીધ એ દેશી રાગ રામગીરી

સાવધ વચન મુનિ નવી કહઈ, નવિ કહઈ મંત્ર નઈ મૂલરે;
 ઓપધ વેપધ બાખઈ નઈ, તો જરહઈ સંયમ મૂલરે. સાં ૫૫
 જીવ છકાયરે રાખતો, ન કરઈ હિંસાની વાતરે;
 મંત્ર તંત્ર મુનિ નવી કહઈ, તસમુનિ કહઈ જગનાથરે. સાં ૫૬
 નવવિધ પરિચહ પરિચહઈ, કારણુ પણુઈ પરિહાર રે;
 પંથ અસ્યોનર પડિવજે, ને કલ્યા સંયમ ધારરે. સાં ૫૭
 જોણુઈ પનિજાવર પરિહર્યા, ન કરઈ પરવર સાર રે;
 યોતિક નિમિત્ત તે નવિ કરઈ, જો સુંદો અણુગાર રે. સાં ૫૮

૧ બાખે. ૨ થયો. ૩ સોય. ૪ હોહ. ૫ મદિર. ૬ તસ
 મુનિ કહિઈજ સારરે.

સરીર શોભા મુનિ નવિ કર્ધ, નવિ વંછછ શુભ આહાર રે;
 સાતાગારવ તે પરિહરધ, છંડછ કામવિકાર રે. સાં ૫૯
 પ્રમાદ પાંગરે પરિહરે, રાખે કરિઆમું, રંગરે,
 વધી વયાવય અપકરધ, કરતો રેહે ગુર સંગરે. સાં ૬૦
 જે સમુદ્રણી રે ભિક્ષા કરધ, દોષ બ્રહ્મતાલીસ દૂરિરે;
 જે તપ સંયમ ઉપશમી, ન પડયા સંસાર પૂરિ રે. સાં ૬૧
 જે ખરસરે ભિક્ષાલીધ, છંડ વિગય તણો આહાર રે;
 નહી તપ સંયમ ઉજમી, દુરગતિ ભજન હાર રે. સાં ૬૨
 મૃષા મુખથી બોલધ નહી, અદત્તતણું પચ્યખાણુરે;
 શીલ ધરધ નવ વાડિસું, નવિ ખડે જીન આંણુરે. સાં ૬૩
 જે અભિલાષીરે મોક્ષનો, તેણીધ સંયમ ધ્યાન રે;
 મંત્ર સુકન મુનિ જે કહે, તે ખોધ નિજ માંન રે. સાં ૬૪
 માસ ખમણુને રે પારણું, મુનિ આવે ધરિઆરિ રે,
 નિમિત્ત કહે નર દયાભણી, હરખી ભીમની નારિ રે. સાં ૬૫

દ્વિતી.

ભીમનારિ હરખી ધણું, અનર્થ હુઓ તસ ધર્ધરિ;
 પંચ જણા મરણિ ગયાં, સુણુયો સોય સુપધરિ. સાં ૬૬

ત્રીતી.

ગુરુઆગુરુ વીરજી ગાઢસું ત્રિભોવનનાથ, એદેશી રાગ વિરાડી તથા
 ધન્યાશ્રી

નગર રાજગ્રહી કેરો વાસી, ભીમ ભલો નરસાર;
 તવ તે ક્ષત્રિરાય સંત્રાતિ, કટકધ ગયો વરસ પ્યાર. ૬૭
 મુગતિ પંચનહી પામે નિશ્ચે, શુચિ દેસ્યે સૂરલાત;
 મોટામુનિ મુકો મૂલમંત્રની વાત-એ-આંકણી

ભીમ સુભટ નવિ આવધ પાછો, ધરિ જોઈય અંનપાંત;
 સ્ત્રી કુલવંતી ગાહુ સીદાય, પશ્ચિ નવિ મુંઝય માંન-મો. ૬૮
 એણુઘ અવસરિ મુનિ આવ્યો આગણિ, મુખિદીઘ ધર્મ લાભ
 હ્રી અળલા મુખિ દૂખ ભાંખે, નયન ચૂઘ છૂમ આમ-મો. ૬૯
 સ્વાંમી તું સુપુરુષમાં સારો, ક્રોધો દિમ મિલસ્યઈ કંત;
 વરસ પાર ગયા વહી વચિમાં, સાલઈ દૂખ અત્યંત-મો. ૭૦
 અતિ કશણુરમ દરિઓ મુનિવર, દૂખ ભંજે તસ ત્યાંય;
 પાંહણુઈ કંત મિલયમણી તાહરો, મધરીસ દૂખ મનમાંહિ-મો. ૭૧
 એણે વચને યોલી તિહાં અળલા, તું જગિ પુરુષ રતન;
 તુઝ વચને મિલસ્યઈ મુઝરવામી, તુઝ દેઘ લેઉં અન-મો. ૭૨
 હરખી અળલા યેડી ઉતરઈ જપઘ મુનિવરતણું નાંમ;
 પાંહણુઈ કંત મિલ્યો નિજનારી ઉતસવ હુઆ અતિ તાંમ મો. ૭૩
 ઉણુ કાલિ દાવાનલ દાધો ૧ જગિપાઈ ધનધાર;
 તિમ અળલા હઘઆમાં હરખી આલીંગ્યો ભરતાર-મો. ૭૪
 અન ઉદક નિપાયાં સખરાં દિરી દિરી જૂઘ ભીમનારિ;
 એણુઘ અવસર દીડો મુનિ તપીઓ તેડી આવી ધરિઆરિ-મો. ૭૫
 અન ઉદક દીધાં મુનિ હરખિ ઉલટ અંગિ ન માય;
 વિપરિત વાત વસિ ભીમામનિ, ચઢિઉ સખલ શ્રપાય-મો. ૭૬
 કહય સાચું કહઈ મારું તુઝનઈ, તુઝ મુનિવર સી પ્રીતિ,
 નારી કહય તુઝ નિમિત્ત પ્રકાસ્યું, તેણે કંત રાખી રીતિ-મો. ૭૭
 ભીમ કહય તો માતું અળલા, મુનિવર કેઈ જ્ઞાન;
 કહઈ થોડી પ્રસવઘ સુંળાલિક, ભાખય તિલકતું માંન-મો. ૭૮
 મુનિ ક્રોધે એ જણુઘ વહેરો, તિલક ભલાં તસ પાંચ,
 હ્રી ભીમ વિહારઈ થોડી, નવિ આંણુઈ ખલખલ-મો. ૭૯

- મિથ્યું વચન મુનિવરનું જીહારે, ખત્રીયા લાજ્યો તાંમ; ધિગધિગ મુઝ જીવ્યા મસ્તગ કીધું કસાઇનું કાંમ;-મો. ૮૦
- દેખી તે મનિ અબલા લાઇ, ધિગ્ ધિગ્ મુઝ અવતાર; મુઝ માટઇ મિં હત્યા હુઈ દૂખ ધરિ ગણે વાહઇ ધાર-મો. ૮૧
- સોય સરૂપ દેખી અબજાનું ભીમ, હુઈ દૂખ થાત; હત્યા દોય હુઈ મુઝ મસ્તગિ, વલી ધર ધરણીનો ધાત-મો. ૮૨
- ધરણિ વિણુ ધર સૂત્ર નસોભઈ ધરતાહું મંડણુ નારિ; ધરણી વિણુ કોઇ પરહુંણો આવી ન ચઢઇ બારિ-મો. ૮૩
- ધરલજા વાંધઇ ધરણીયા ધરણી ધર મિણુગાર; ધરણી વિણુ નર લહઇ કોડી ગૃહી ધર્મ ન રહઇઆચાર-મો. ૮૪
- તેણુઈ કારણિં ભડભીમ વીચારઈ ગૃહી ધર્મ મંડણુ નારિ; તે અબલા પરલોકિ પુહુતી, ધિગ્ નર જીવ્યું સંસાર-મો. ૮૫
- બાલપણુઇ જસ માતા મરણું, યોવર્ન કાલિં નિજનારી; અંતે પુત્ર મરણુ હુઈ જોહને, ત્રિણિ દૂખવડાંચ વિચારી-મો. ૮૬
- એહવાં દૂખ દેખી કુણુ જીવઇ, જીવ્યા મસ્તગ લાત; અતિવધરાગ ભીમ ભરાયું, કરઈ નિજ પ્રાણનો ધાત-મો. ૮૭
- એમઅનરથદેખઇમુનિ તપીઓ, મરણુ ગયાં જણુ ચ્યાર; ઋષિ ધિકાર કરઈ નિજ જીવિત, પચખ્યા વેદ આકાર-મો. ૮૮
- પંચ જીવ પરલોકિ પુંહુત, ભાખમ સૂરિ દેવચંદ તેણુહું સાવધ(નિમિત્ત)નભાખું સાંભલિ કુંભરનિરંદ-મો. ૮૯
- શુદ્ધ મુનિ આતમ ગવેળી, ન કરઇ ગૃહસ્થનો સંગ; જીહાં પરિચય તિહાંહુઇ અવજ્ઞા, રથાય વલી સંયમ ભંગ-મો. ૯૦

ફહા.

થોડો પરિચો વલી, અહસ્થ તણો તું વારિ;
 ચંડપ્રધોતન કિમ કુચો, વાર્તિંગ ઋષિ સંભારિ ૯૧
 અમુ વિચારી આપ તિહાં, સ્ફરિ શ્રીદેવચંદ;
 મધુર વચન મુખથી કહઈ, સુણિ તું કુંભરનિરંદ, ૯૨
 સકલ ઋદ્ધિ પુણ્યઈ લહી, નહી તુઝ ઉણિમ રાય;
 સોવન સિંધ યઠી સહી, છહાં પુણ્યરૂપીયા ૧માય, ૯૩
 એણે વચને નૃપ હરખીઓ, વંધા મુનિવર પાય;
 હવઈ સંબંધ લૂતાતણો, સુણ્યો સહુ સમુદાય, ૯૪

ચઉપધ

એણે અવસરિરયણીય ઈજસઈ, લૂતાદેવી આવી તસઈ;
 રોગતણી અદ્રષ્ટા જોહ, નૃપ આગલિંમુખિ ખોલી તેહ ૯૫
 હું પયસીસ તાહરા તનમાંહિ, તુઝ કુલિ રાગ્ન હુઆ ઇહાંઈ
 તેહને પૂર્વિ અસ્યો સરાપ, લૂતાદેવી કરઈ ઉપધાત ૯૬
 અમુ કહી નઈ દેવી જામ, કુંભારપાલ ચિંતાતુર થાય;
 તેડ્યાં હેમસૂરીશ્વર તણઈ આપદ કથા તિહાં રાગ્ન ભણઈ ૯૭
 હેમ કહઈ નૃપ કીજઈ ધર્મ, હેમ દૂરઈ હુઈ વેદની કર્મ;
 છન પૂજો દો રસુપાત્રઈ દાંત મનમાં રાખો અરિહંત ધ્યાન ૯૮
 અમુ વચન ભાંખે ગુરુપાય વાહણે લૂતા પ્રગટ થાય;
 ગાઈ જોવડો ફોડો અંગિ, નૃપ વેદન વાંધી બહુ ભંગિ ૯૯
 આપદ વેપદ બહુ નિંહાકરઈ, શ્રે વેદન નૃપની નવિ હરઈ;
 તવ તેડગ્યા ગુરુ ગુણવંત, વેગઈ આવ્યા મુનિ મહંત ૧૦૦

ગુર કહઈ કોઈક કરો ઉપાય,	શ્રમ રાગ્નતો રોગ પલાય;	
મંત્રી કહઈ સુંણિ મોટા જતી,	તુલ ટાલી કો બીજો નથી.	૧
નાંમ તુમ્હારં વાર થસઈ,	સકલ આપદા નાસી જસઈ;	
તું ગુર ગાજો મુનિવર શ્રદ્ધાં,	ભૂત ભૈરવ દુષ્પ નાવઈ નિહાં,	૨
હેમ કહઈ સુંણિ મંત્રિ આજ,	પાંટણિ જે જગસા મહારાજ;	
તેહનંદ આપ દગધઈ એક,	એક રોગઈ નર વણસ્યઈ દેહ.	૩
તેણંદ કારણિ નરપતિનું રાજ,	હેમ કહઈ મુઝ આપો આજ;	
શ્રમ રાગ્નનું વિધન પલાય,	સકલ લોક સહ સુખીઉ થાય.	૪
ભૂપ કહઈ સુંણિ મુનિવર રાય,	તુઝ નવિ માર મારઈ કાય;	
જો મુઝ કરમિં આવ્યું દુષ્પ,	તો તુઝ પુણ્યઈ થાસઈ સુખ.	૫
આસાતના ગુરની નવિ કર,	અવજા કાધી ચિદુગનિ રમમ;	
અસું વચન નૃપ ભાંખે ત્યાંહ,	ચિંતાતુર હુઉ મનમાંહિં.	૬
વિગર ચિંત હુઉ નર જસેં,	નૃપ થાંનિક મુનિ જામકો તસેં;	
રાય તણી વ્યથા જે હતી,	તે લાગી મુનિ હેમજ જતિ.	૭
નૃપ ચિંતાતુર હુઉ જસેં,	ગુર કહેં કહોલું આંણો તસેં;	
ફલ એક મોટું આંણ્યું ત્યાંહ,	મંત્ર બલિ મુનિ પછકો માંહિં.	૮
રોગ તણી અદ્રષ્ટા જેહ,	કોહલામાંહિં ધાલી તેહ;	
તે રહી માંહિ મુનિ નીસરેં,	કાટું કહોલું કૃષ્ણિં ધરઈ.	૯
નાહી દેવી ગઈ પૂર બહારં,	હરખ્યા સહ રુપરજન નરનારિ;	
કુમારપાલ તિહાં બધકો રાજ,	રોગ અદ્રષ્ટા ગઈ રતે ભાજ.	૧૦

ફક્કા.

દેવી તિહાં ભાગી ગઈ,	મદિમા મુનિવર હેમ;	
કુમારપાલ નૃપ ઉપરિં,	પૂરવિઈ ગુરનઈ પ્રેમ.	૧૧

પ્રેમ ધણો છનધર્મ પરથી, નેળઈ જઈદા નૃપ દાંભિ;
 અલ્પ દોષ પુણ્યનર ધણ, છનશાસનનઈ દાંભિ. ૧૨
 તુળા તનમાં સંચર્યો, મુનિવર શાસન દાંભિ;
 ઉડી ગાય આવી પડી, સંકર દેવરથ દાંભિ, ૧૩
 અપરા આચાર્ય હવે, આળ્યો શિવદ રાય;
 વિપ્ર હણી છવાડીઆ, છનશાસનનઈ દાંભિ. ૧૪
 અનેક પુરુષ આગે હવા, છનશાસનનઈ દાંભિ;
 ૧૭મ મુનિવર હેમે વહી, શાસન રાખ્યું દાંભિ, ૧૫
 કુંભારપાલ ઉગારીઓ, ઠન શિરોમણિ રાય;
 શાસન દીપે એહથી, તેણુ મુનિ કર્મ ઉપાય. ૧૬
 મંત્રખલે દેવી ગઈ, રાજ કર્મ નૃપ સાર;
 યોગ શાસ્ત્ર તિહાં વાંચતાં, આળ્યો સ્ત્રી અધિકાર. ૧૭

ચરિત્ર.

એક દિન મુનિ હેમ સૂરિંદ, આગલિં જાઈદો કુંભરનિરંદ;
 યોગ શાસ્ત્ર વાંચે તેણીવાર, ભાંહિ આળ્યો અર્યો અધિકાર. ૧૮
 સાયરનીર મપ્યાં પણિ જાય; નદી વેલૂકા સંખ્યા થાય;
 મેર પર્વત ત્રાણૂછ તોલાય, નારિ ચરિત્ર તે નવિ સમગ્નય. ૧૯
 હેમ કહ્યું સ્ત્રીચરિત્ર કથાય, સૌંભલિ કુંભરનિરંદ રાય,
 સીંહપુરી નગરી સીધરવસઈ, નારિ નાગિકા ધરણી તસઈ. ૨૦
 ધરણુ પુત્ર તેહનઈ અભિનવો, તેહજ નગરિ તસ વિવાહ હવો;
 પ્રીય કરનારી શીલવતી, પુત્રી શ્રીદેવી તસ સતી. ૨૧
 તે સુંદર સુધી આવિકા, શ્રી છનધર્મ તણી ભાવિકા;
 ધરણુ વર્ગો ધન ખરચી બહુ, પણિ નવિ બાઝક સાસુ વહુ. ૨૨

સાસુ હુંડી જે નાગિલા,	કલિ કંદલ કરતી બહુલા;	
કુંડુંકાર કરી નઈ ધાય,	સાપણિની પરિં સખલ કપાય.	૨૩
હુંડણિની પરિ લખલખ કરઈ,	સકરી દ્રવ્ય સઘલેં ફેરવે;	
કુહી ધસિય પરિં બડબડઈ,	વહુઅરને સિરિ ટાકર ધડેં.	૨૪
સીરાંમણ નવિ પ્રીસઈ સરઈ,	ધૃત વાહડી નીચી નવિ કરઈ;	
માગ્યું પાણી તે નવિ પાય,	કરખી સઘલાતી તે માય.	૨૫
સાઠ સતી સુધી રાખસી;	શક્તિ વ્યંતર હુધ જીસી;	
લક્ષ્મીની તે લહુડી બહેંણુ,	તે નવિ આલેં કહોનેં કહણુ.	૨૬
એક દિવસ પોતાનો ધણી.	પાડિ મુદ્રિકા તેહજ ભણી;	
લાધી વહુનેં તેણુછ ત્યાંહ,	લેઈ મુંકી એક તાકામાંહિં.	૨૭
સસરો તવ સોઘછ મુદ્રિકા,	બાહિરથી બોલી બાલીકા;	
સ્વાંમી મુદ્રા લાધી અહો,	સસરા વીંટી લીજેં તુહો.	૨૮
આપેં મુદ્રિકા વહુ જેણીવાર;	ઉડી સાસુ કરછ પોકાર;	
અહા ધરનાં માણસ ધન ગ્રહેં,	ચોરંતાં ધરમાંસુ રહે.	૨૯
સાસુ ઈમ બોલી સંખણી,	સુતને રીસ ચઢાવી ધણી;	
તેણુછ મારી નિજ નારી ત્યાંહ,	વાગી ભોગલ માંથા માંહિં,	૩૦
ભોમિ પડીતિહાં ધરણુજ નારિ,	ઉપાડી શ્યા પીહરિ મઝારિ;	
પુત્રી વારઈ માત પિતાય,	મમ કરજે તુહો કલેશ કપાય.	૩૧
સાસુ ઉપરિ મ કરો શેષ,	એ મુઝ કર્મ તણો છછ દોષ;	
પૂરવિં એહ વિરાધી ધણું,	કીધું કર્મ ભોગવું આપણું.	૩૨
કીધાં કર્મ ન છૂટઈ કોઇ,	કર્મિં નલનછ વીતું જોય;	
હરિચંદઈ મુંકી નિજ પુરી,	તારા લોચન સાથિ ધરી.	૩૩
મૃગાવતી નઈ ગરૂઈ હરી,	ચંદન બાલા સાથિ ધરી;	
અચ્છંકારી કરમિં નડી,	શ્રેણિક નઈ સરિ નાડી પડી,	૩૪

કરમિં મારણુ હુક પાંગરો, ધનદન પેશન આંધરો;
 ખંધક તણી ઉતારઇ ખાલ, હરિ મોઢ મદ્દિ રમણી માલ. ૩૫
 કરમિં જાલ ગજસુકમાલ, શિરિ વાધણિ મુકેસલિ કાલ;
 કર્મ ભોગવે સહુકો આપ, પુત્રીઈ સમજાવે આપ. ૩૬
 માત. પિતા મનિ બહુદાન ઘરે, પુત્રી ઉપરિ વળાહુ મોદ કરે;
 રૂદન કરઇ વિલપઈ બહુ બાતિ, દખીઆં ને જૂરઇ દિન રાતિ. ૩૭
 ઈંદ્ર ચંદ્ર અનઈ નાગેંદ્ર, પર્વત તરુચર મોટા મંદ્ર;
 આયુ ત્રુટતઈ તે પશ્ચિ ગયા, તે કહઇના રાખ્યા નવિ રથા. ૩૮
 આયુ ખૂટતઇ પુત્રી જોહ, મરણુ લહઈ આરાધી તેહ;
 શુભગતિની ભજનારી થઇ, પશ્ચિસામુની ઉપતિ તિહાં ગઇ. ૩૯
 ફટ ફટ લોક કરઇ જગમાંહિં, બેટા પશ્ચિ હેલાણે ત્યાંહ;
 પુત્રી તાસ ન દીઇ કોઇ, પરણાવ્યો પરદેસઇ સોય. ૪૦
 ગજપુર નયર અનોષમ વરઇ, વિપુલ થોતિ કરે પણ તસઇ;
 ગવરી નારી ઉમયા દીકરી, તે કન્યા ઘરણે વરી. ૪૧
 ધરિ લાવ્યો તે પોતા તણે, તે કેહેને નવિ માને ગણે;
 સાસુ સાહમી બોલઈ ગાલિ, ટાકર મારે સિરહ કપાલિ. ૪૨
 સાસુ કહઇ વહુ ખાંડો દલો, વાસીદું નઈ પાંણી ગલો;
 વક્તી વહુચર બોલઇ આપ, સકલ કામ કરઈ તુલ આપ. ૪૩
 બોલંતી મૂઠઈ વાચાલ, વાધણિની પરિ દેતી કાલ;
 અણુદીઠાં વલી બોલઇ ચાલ, સાપણિ સાસુ કરી સીચાલ. ૪૪
 ગાઠી સાસુ અતિ વઢકણી, પશ્ચિ તે બીહઇ વહુચર ભણી;
 ઉંમયાઈ નાગિલિને દમી, વિણહ પધોરી કીધી સમી. ૪૫
 ઇમિ કરતઇ દિન કેતા જાય, સાસુ સસરો પાઞાં થાય;
 ઉંમયા ધરિ રમઇ એકલી, ભગતિ કરઇ ભરતારહ બક્ષી. ૪૬

મન રંજય ભરતારરહ તણું; પણિશીયંતનરાખઈ (તિ)આપણું;
 અવર પુરૂષસું રંગિય રમય, જીમ પોતાના મનમાં ગમઈ. ૪૭
 એક દિવસ ઉમયા ભરતાર, સોમદેવ આવક નરસાર;
 તેહ સું મિત્રી રાખઈ ઘણી, સકલ વાત કહઈ પોતાતણી. ૪૮
 સ્વામી મુઝવરિ નારિ એક, સખલભગતિ મુઝ કરઈ વિવેક;
 મુઝસું રાખઈ સખલો પ્રેમ, ચકવો ચકવી પંખી જેમ. ૪૯

દૂહા.

ચકવીપરિ મુઝ કામની, મુઝસું રાખઈ તેહ;
 શીલવતી સુંદરી ભલી, બહું ગુણવંતી તેહ. ૫૦
 સોમદેવ આવક ભણઈ, મિત્ર સુંણો મુઝવાત.
 રામા રંગિઈ જે રાયરયે, તે નર ધસસે હાય. ૫૧
 સીંહણી નાગણી ડાકણી, અગત નીર વિષ ખાસ;
 સોમદેવ કહઈ નારિનો, નવિ કીજય વિસવાસ. ૫૨
 નવિ માંનય તો આજતું જઈ કિહજે નારિ;
 હું રચાલેસ કાંમિ કંહી, તું રહે મહુલ મઝારિ. ૫૩
 સોય વચન શ્રવણે સુંણી, કીધી તેહવી પધરિ;
 હું ચાલૂં પરદેસડઈ, તું રહઈજે નિજ ધધરિ. ૫૪
 કાંમિની કહઈ કંત સુંણો, તુઝ વિષુ મુઝ ન સુહાય;
 નીર વિના જીમ પોયણી, ખિણુ કરમાઈ જાય. ૫૫
 નાંહણુ ધોયણુ વિલેવણાં, પાંન ફૂલ નઈ હાર;
 તું ચાલય પરદેસડઈ, હું ન કરું સિણુગાર. ૫૬
 ગીતગાન કરવું નહીં, કાજલ સોય નિવારિ;
 મધુરમીઠૂ નવિ જમું, ન જાઉં વનહુ મઝારિ. ૫૭

પરધરિ કરવું મુજ નદી, નદી સિંગીનો અંગ;
 ગિવ ન જોવું મેં સદી, દોહલ નદીંગ કવિંગ. ૫૮
 ચંદ્રાંતિ અગિ નદી, નદી ચંદન નદી વાય;
 તપ જપ કિરીયા પુણ્ય કરે, બાદી રત્ન એક દામ. ૫૯
 માયાવચન મયલી કલ્પ, સાચું માને કંત;
 પ્રીડિ પરખ્યાનઈ કારણિ, મિત્રી ધરિ આવંત. ૬૦
 નિશાસમય નર દો તિહાં, આગ્યા છલ જોવાય;
 બાંહિર આવઈ કામિની, નર પછડો ધરમાંહિ. ૬૧
 છાંતો સોય છપી રહ્યો, નવિ જાણુઈ ધરનારિ;
 રણુધીર સુત કાટવાલ નો, આગ્યો રોહડુલ મઝારિ. ૬૨

હાલ.

રાગ ગોડી—આસાઉરી સિંધવો—સાંસો કીયા સામસીયા—એ દેસી—

વાસુપૂત્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેસી

ભુવન મઝારિ આગ્યો ખત્રિ, કરતી સખલ સજાઈ;
 સોલસિંહુગારકરંઈનિજઅગિ, નિર્મલ નીરે નાહી બુ.એઆંચલી. ૬૩
 બોજન બગતિ કરે નર દેરી, વિવિધ સખડી પ્રીસઈ;
 શાલિ દાલિ બહુ શાક નીપાઈ, જમતાં હાલું હીસઈ-બુ. ૬૪
 અનુક્રમિં તે જરડિત્ર ટોલીઓ, ભરીઓ રેસમ દોરી;
 મસર લાલ તણીજ તલાઈ, સેન્ય સમારઈ ગોરી-બુ. ૬૫
 વિવિધ વર્ણુ તણાં ઉસીસાં, ચંદરલા બહુ ભાતિ;
 પંચવર્ણુ તણાં ગાલમસૂરાં, ખતી ન જાણુઈ રાતિ-બુ. ૬૬
 વિવિધ પુષ્પ દુબ્યાં તિહાં સેન્યઈ, અગર મુગધી ધૂપ;
 કામિનર ૪ કામી એ કીધું, જાણું પડવા - દૂપ-બુ. ૬૭

બત્રીસા સો દીપક ક્રીધા, ચિત્ર તણી શોભાએ;
 થાલ કલશ આરીસા ફિરતા, જાંણું હરિસિયાય-ભુ. ૬૮
 જનર પુરૂષકું ઉંમયા લુબધી, કરતી ભોગ વિલાસ;
 નિજમરતારતે નયણેનિરખઈ, કલઈ એ ધિગ ધરવાસ-ભુ. ૬૯
 અસ્યૂં વિમાસીનઇ તિહાં કોખ્યો, કંઈ નરનારિ પ્રહાર,
 નારી હંત્યા કરતાં નહી રહઇ, ઉત્તમ કુલ આચાર-ભુ. ૭૦
 અસ્યૂં વિમાસી નઈ સજ્જાય, જવ ઉંઘ્યો તે જનર;
 મલકંદલ ધા મુક્યો તેહને, મરણ લલો તોણી વાર-ભુ. ૭૧
 પરનારીસ્યૂં પ્રીતિ નિવારો, જો સુખ વછો દેહ;
 એણેં વ્યસનેં દૂખ પામ્યાદેવા, મિરદ વહંતા જોહ-ભુ. ૭૨

દ્વહા.

મિરદ વહઇ વ્યસની બહુ, ખિત્રી જો રણિધીર;
 બહુ દુખ પાંખ્યો તે વલી, ખોયું સીસ સરીર ૭૩
 એણુઇ અવસરિં ઉંમયા તિહાં, જાગી સહસાકાર,
 પુરૂષ ન દીસઈ પાસકો, માર્યો દીસે જનર, ૭૪
 તવ ઉપાડી નીકડી, નાંખ્યો કૂપ મઝારિ,
 હેમ કહે નારીતણાં, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫
 રવિ શશિ તારાહનો લડીઈ તેહ વિચાર;
 પશ્ચિ અસ્ત્રીના ચરિત્રનો, કો નવિ રે પાંમઇ પાર, ૭૬
 ઉંમયા નારી ચરિત્ર જુહ, સ્યો સ્યો કરે ઉંધાય
 ખીરખાંડ (ઘત) ભરી લાડુલા, થાલ ભરી ઉ જાય, ૭૭

ચઉપધ.

ઉજાંણી ઉંમયા તિહાં જાય, કેડિં ધરણ નિજ માંદિ થાય;
 તે ચાલી સમસાન મઝારિ, ભૂત પ્રેત તિહાં શાકિનીઆરિ ૭૮

પરધરિ દ્વરવું મુજ નાહી, નાહીં સિંગીનો સંગ;
 ગિત ન જોવું મેં સહી, ફેદલ નાહીંજ લવિંગ. ૫૮
 ચંદ્રકાંનિ અગિં નાહીં, નહીં ચંદન નહીં વાય;
 તપ જપ કિરીયા પુણ્ય કરું, બધી રહું એક દામ. ૫૯
 માયાપ્રયન મયલી કદઈ, સાંચું માંને કંત;
 પ્રીડ પરખ્યાનઈ કારણિ, મિત્રી ધરિ આવંત. ૬૦
 નિશાસમય નર દો તિલાં, આવ્યા છલ જોવાય;
 બાહિર આવઈ કામિની, નર પછે ધરમાંદિ. ૬૧
 છાંતો સોય છપી રહ્યો, નવિ જાણઈ ધરનારિ;
 રણુધીર સુત કાટવાલ નો, આવ્યો રમોહલ મઝારિ. ૬૨

હાલ.

રાગ ગોડી—આસાહરી સિંધવો—સાંસો કીધો સામસીયા—એ દેશી—

વાસુપૂન્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેસી

ભુવન મઝારિ આવ્યો ખત્રિ, કરતી સખલ સખાઈ;
 સોલસિંહુગારકરકાનિજઅગિ, નિર્મલ નીરે નાહી ભુ.એઆંચલી ૬૩
 ભોજન ભગતિ કરે નર કેરી, વિવિધ સૂખડી પ્રીસઈ;
 શાલિ દાલિ બહુ શાક નીપાઈ, છમતાં હઈડું હીસઈ-ભુ. ૬૪
 અનુક્રમિં તે જડિત દોલીઓ, ભરીઓ રેશમ દોરી;
 મસર લાલ તણીજ તલાઈ, સેન્ય સમારઈ ગોરી-ભુ. ૬૫
 વિવિધ વર્ણુ તણાં ઉસીસાં, ચંદરવા બહુ ખાતિ;
 પંચવર્ણુ તણાં ગાલમસરાં, જાતી ન જાણઈ રાતિ-ભુ. ૬૬
 વિવિધ પુષ્ક હવ્યાં તિહાં સેન્યઈ; અગર મુગધી ધૂપ;
 કામિનર ૪ કામી એ કીધું, જાણું પડવા કૂપ-ભુ. ૬૭

બત્રીસા સો દીપક ક્રીધા, ચિત્ર તણી શોભાએ;
 થાલ કલશ આરીસા ફિરતા, જાણું હરિસિયાય-ભુ. ૬૮
 જર પુરૂષુ ઉંમયા લુખધી, કરતી ભોગ વિકાસ;
 નિજ મરતારતે નયણેનિરખઈ, કહઈ એ ધિગ ધરવાસ-ભુ. ૬૯
 અસ્યુ વિભાસીનઇ તિહાં કોખો, કરે નરનારિ પ્રહાર,
 નારી હત્યા કરતાં નહી રહઇ, ઉત્તમ કુલ આચાર-ભુ. ૭૦
 અસ્યુ વિભાસી નઈ સજ્જાય, જવ ઉઘ્યો તે જર;
 મલકંદલ ધા મુક્યો તેહને, મરણ લહ્યો તેણી વાર-ભુ. ૭૧
 પરનારીસ્યુ પ્રીતિ નિવારો, જો સુખ વછો દેહ;
 એણે વ્યસને દુખ પામ્યાદેવા, મિરદ વહંતા જોહ-ભુ. ૭૨

હૃદી.

મિરદ વહઇ વ્યસની બહુ, મિત્રી જો રણિધીર;
 બહુ દુખ પામ્યો તે વલી, ખોયુ સીસ સરીર ૭૩
 એણુઇ અવસરિ ઉંમયા તિહાં, જાગી સહસાકાર,
 પુરૂષ ન દીસઈ પાસકો, માર્યો દીસે જર, ૭૪
 તવ ઉપાડી નીકડી, નાંખ્યો દુખ મઝારિ,
 હેમ કહે નારીતણાં, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫
 રવિ શશિ તારાહનો લડીઈ તેહ વિચાર;
 પશ્ચિ આસ્ત્રીના ચરિત્રનો, કો નવિ ૨ પાંમઇ પાર, ૭૬
 ઉંમયા નારી ચરિત્ર જુકે, સ્યો સ્યો કરે ઉપાય
 ખીરખાંડ (ધત) ભરી લાડુલા, થાલ ભરી ઉ જાય, ૭૭

અઉપધ.

ઉજાણી ઉંમયા તિહાં જાય, કેડિં ધરણુ નિજ માંટિ યાય;
 તે ચાહી સમસાન મઝારિ, ભૂત પ્રેત તિહાં શાકિની મઝારિ ૭૮

દેવ દાનવને ગણુ વ્યંતરા, ઝાટોંગ વીર વેતાવજ નરા;
 કહોથી ન ખીંછ ઉંમયા નારી, પ્રહુતી હુંગર ગદા મઝારિ,
 માંહી બેસી ચક્રસદી યોગિની, કીડા કરંઈ ગલછન્યો એકમનિ;
 ડંડ પ્રણામ ઉંમયા તિલાં કરંઈ, થાલ ભયુ લેખ ગ્યાગલિ ધરંઈ,
 હરખી ગલછન્યો બોલીતાંમ, ઉંમયા તાહરે સીધું કામ;
 ઉંમયા કહઈ મુઝ કાંમ નવિથયો, ગર પુરૂપ મુઝ મરણિું ગયો,
 તેણેં કારણે મુઝ કૃપા કરો, ચક્રસદી યોગની દ્રાખ મુઝહરો,
 તર ઉતપન દીધં વિદ્યા માય, જોડથી વનવૃક્ષ આલ્યો બાય,
 તેણેં તરંચર હુ અઘરી કરં, વિવિધ પુરૂપયું કીડા કરં,
 હું કહઈની મારી નવિ મરં, વિદ્યા બલે નરના મદહરં,
 બોલી વિકટ ખપરા જોડ, મહાબલિ મુઝનઇ માંગ્યું દેહ,
 તવ ઉંમયા બોલી તેણી વાર, જા બલિ દેસું મુઝ ભરતાર,
 પણિ એક અંજન આપ્યો માય, જામ માહરો માંટિ વસિ થાય;
 તુઝનઈ બલિ હું આણી દેસ, બોલ્યું વચન તે કિમ ચૂકેસ,
 આપ્યું, અંજન વિદ્યાવલી, તરંચર ઉપરિ અઘસી પક્ષી;
 નિજ ભરતાર પણિ પાછો વહ્યો, દેખી ચરિત્ર મનમાં પરજલ્યો,
 પાછાં ધરિ આવ્યા નરનારિ, ધરણુ વિચારં મનહ મઝારિ,
 ગયો મિત્ર સોમનઈ પાસ, પૂરવ વાત કહી મનિ ઉલાસ,
 સોમમિત્ર નઈ કહઈ હું તુઝકહું, એણુધંધરિ વાસ સહી નવિરહું
 જો વિશ્વાસ કર એ તણો, તો મસ્તગ જોડે આપણો,
 સોમ કહઈ તુઝ કહું ઉપાય, ધરમાં ધન મુંકી મમ જાય;
 ચંચલ નારિ ધરિ એકલી, ઋદ્ધિપૂરણુ રહે કિમ ભલી.
 ડાકણા નઇજામ રાવલી ચઢી, કારેલી નઈ લીખઈ અડી;
 જામવિધનઇસાપણિ મુખપણ્યો, કોહી ધમસ ને કીડા ચડ્યો.

જેમ કરસ્યે નીલીનો, પાસ, ધુરત થયો જેમ તરકરદાસ;
 તિમ એ આગઈ ચંચલ નારિ, તું (મુકી) બાધન મુહુલ મઝારિ; ૯૧
 એણી વાંતઇ અનરથ ગહુ કરઇ, તાંદરઈ પણિધન વિણન વિશરઈ;
 ... .. ૯૩

ફહા.

ધન વિણ તાહરઇ નવિ સરઇ, પડિત આપ વિમાંસ;
 ચક્ર વિદ્યાનો ધણી, માગઇ મૂરખ પાસ, ૯૪

કવિત.

ચક્રધ વિદ્યા આથિ. હાથ મૂરખ નઇ ઉદઇ;
 વરસઇ હુએ વૃદ્ધ, બાલની ઉલગ દ્રોહઇ;
 રૂપે હુમ સરપ, કરપને ખદે ચઢાવઇ;
 જેહનાં કુલ અતિ ઉંચ, નિચ નઇ સીસ નમાંવઇ;
 પૂનનિક સઘલી નાતિનો, પાય પડઇ પાપી તણે,
 છઈ દાસ સહુ લછિ તણા, ધન વિણ સહુઈ અવગુણે. ૯૫

અઉપધ.

એહવું દ્રવ્ય તણું અંધાણ. સાંભલિ મિત્ર ધરણ : મુંઝાણ;
 તેણઈ કારણિ ધન લીઉવરથકો, મિત્ર તુહો જીમ થાઉ સુખી. ૯૬
 સોમ તણી ખુદિ હમઝઇ ધરઈ, ધન લીધું ધરથી ખુદિ કરી;
 આણ્યો ધરણ પંથિ તે પડ્યો, સિદ્ધ પુરૂષ એક વાટિ મિંથ્યો. ૯૭
 વેગઈ ધરણ રાગ્યો તસપાય, બાખી સઘલી પૂર્વ કથાય;
 સ્વાંમી કર્મ કીચ્યાં મેં છોડિ, બિહત્યાનાં પાતગ છોડિ. ૯૮
 સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો તવ ત્યાંડ, હું ચિંતાતુર છું મનમાંલિં;
 સોવન સિદ્ધ મંત્ર ઉપાય, ધન વિણ તે રન ફલઇ વિધાય. ૯૯

ધરણુ કહ્યું સ્વાંમી ધન લીધું,	વક્ત્રી મુઠ્ઠાં કાંમ અતેરું દીકું;	
સિદ્ધ પુરૂષ હરખ્યો અતિધણું,	ધૈર્ય બનું એ ધરણુ તણું. ૧૦૦	
ધન નવિ લીધું ધરણુ લગાર,	દીધી વિદ્યા એક અપાર;	
અતીત અનાગત નઈ વર્તમાન,	આખું ત્રિણ કાલનું જ્ઞાન. ૧	
ચરણે ધરણુ નમી સંચર્ય,	મહાવનમાં એકલડો ફિરક;	
કલ્પદ્રુમ તલ્લઘ મુનિવર એક,	બધડો દીકો યતિ વિશેષ. ૨	
આવઈ વેગઈ નમી તતકાલ,	સ્વાંમી હું મૂરખમતિ બાલ;	
ખિં હત્યા માથઘ બલવતી,	તે પાતગ છોડવો જતિ. ૩	
મુનિવર કહઈ જપો શ્રીનવકાર,	જૈન ધર્મ આરાધો સાર;	
શ્રીસેત્રુંજય તીર્થ જઈ,	પાંપ ધૂલિ જન આગલિ રહી. ૪	
વચન અનોપમ કાનિં સુંણી,	ચાલ્યો નર સેત્રુંજા બણી;	
ફરસ્યો ગિરિવર જૂઠાર્યા દેવ,	ખિ હત્યાના પાતગ છોડ. ૫	
શ્રીજનધર્મ આરાધઘ સાર,	વક્ત્રિં જપઈ શ્રીનવકાર;	
વિદ્યા શક્તિ અજઘ તસં વણી,	પણિ નવિ જઈ નિજ ધરબણી. ૬	
ઉંમયાથી બીહેં નર વણુ.	નારીથી બહુ પામ્યા મરણુ;	
મુજ રાય પરદેશી જેહ,	નારિં માર્યા નર વક્ત્રી તેહ. ૭	
રાય ભરતરીને ભોલવ્યો,	જન્મદગન તાપસ રોલવ્યો;	
સ્ત્રીની વાત નંજઈ કહી,	ચંડ પ્રધોતન ડાંલ્યો સાહી. ૮	
અસું વિચારી ધરણુ તિહાં,	ન ગયો નિજ ધરિ નારી જહાં;	
સ્ત્રી ચરિત્રનો ન લહે પાર,	હેમ કહઈ સુંણિ રાય વિચાર. ૯	
અસું વચન ભાખઈ મુનિરાય,	કુંમારમાલ મનિં સંકા ચાય;	
શુર નઘ પૂછઈ એકિમ મિલંઘ,	કીડી કુંજર કેહીપરિં ગલંઘ. ૧૦	
નૃપ નઘ સમજાવ્યો તેણીવાર,	અકેસરી તેડી તેણીવાર;	
શુર કહઈ દેવી પધરી કરી ભલ,	કાહું કુંમારપાલનું સલ. ૧૧	

- દેવી કહધ સુંણિ હેમસરિંદ, વિધન કાંમ છધ કુંમરનિરંદ;
 ગુર કહધ કાંધક કરવું સોય, સંકા રહીત જીમં રાજા હોઈ. ૧૨
 ચક્રેશ્વરી જોલી તવ ત્યાંહ, આજ થકી અદ્વાડામાંહિ;
 પાટણુ નયર વિવહારી એક, મરણુ થસઈ તસ એહવો લેખ. ૧૩
 તિહાં પ્રતિજોધસ્યઈ એ રાય, અવર નહી ખીજો કીસ્યો ઉપાય;
 અસ્યું કહીને દેવી જાય, આઠ દિવસ અનુક્રમિં થાય. ૧૪
 પાટણુનયર વિવહારી જેહ, કરમિં મરણુ લહધ નર તેહ;
 પૂંડી નારી થાઈ સતી, વેગઈ વિનવીઉ નરપતિ. ૧૫
 રાય કહધ થયો સંધ્યાકાલ, મમ આલયો અખલા આલ;
 વાહણુઈ હું આવેસસહીત્યાંહ, સતી નારી હસઈ વક્ષી જીહાં. ૧૬
 અસ્યું કહી ચાલ્યા નર તેહ, કહધવા આવ્યા હુંતા જેહ;
 નિશા મધ્ય સમઈ જવ થાય, લેઈ ખડગ નઈ રાજા જાધ. ૧૭
 આવ્યો વેગઈ રાજા તિહાં, સતી બલેવા બધકી જીહાં;
 એણુઈઅવસરિંતિહાંસુણીઓનાદ, જાણે કો સુર કિન્નર સાદ. ૧૮
 નાદિં મોહ્યા નરનઈ નારિ, નાદ વડો એણુઈ સંસાર;
 નાદિં દૂખીઆ દૂખ નિગમઈ, નાદિં નાગણી કીડારમઈ. ૧૯
 નાદધ સુર બહુ થંભ્યા રહઈ, નાદિ લીણા મૃગ દૂખ વહઈ;
 આસ્યો નાદ સુંણો જવ કાંનિ, ઉડી સતી વિદ્વંસ હુધ ગાંનિ. ૨૦
 ચાલી સોય સુંણી નધ નાદ, આગલિ ધ્રુવરનો પ્રાસાદ;
 તેહમાં પંગુલ બધકો ગાય, તેણુઈ નાદિં ડોલે બહાયા. ૨૧
 સતી જમ બેડી તસ પાસ, નાદ સુંણુધ મનનધ ઉલ્હાસ;
 રાગઈ મોહી વિદ્વંસ થધ, પંગુલ નધ પ્રારથ્યો સહી. ૨૨
 તેણું કારણિ નર વરજો નાદ, સહજ ઋષિ નવિ કાહધ સાદ;
 શીલવંત નરનારી જેહ, ઘણો આલાપ કરધ ન તેહ. ૨૩

શાસ્ત્ર માંહિં ક્યું છે જોગ, કોઈક ટાલીઓ નિર્ધન હોય;
 કોઈકે મૂરખિ નર દંતાલ, કોઈકે કાંચો નર સુક્રમાત્ર. ૨૪
 કોઈક ગીતવતી હુઈ સતી, તેણી નાદિં ન ખેઈ જતી;
 બ્રહ્મચારી નર સ્ત્રી અવગુણુઈ, ન કરઈ રાગ નઈ કાંને સુંણુઈ. ૨૫
 ૧ પંગુલ જો સતીઈ સુંણીકે નાદ, તો કામિં કીધું કિન્માદ;
 પંગુલ નઈ પ્રાર્થના કરી, સ્વામી રહઈ મુઝ અગિધરી. ૨૬
 પંગુલ કહઈ આંબલી સુક્રલીળ. ૨૭ હીણતેં કાયા ખીણુ;
 મુઝ સાથિં તુઝ કિરપો સનેહ, માલકું કામ નવી સહી એહ. ૨૮
 દીન વચન ભાખ્ય સ્ત્રી ત્યાંહ. દસ અંગુલી દીધ મુખમાંહ;
 સ્વામી સતી વચન મમ કેલી, કાળપણું હમ્યાનું મેહિલ. ૨૯
 રણુ સંઘ્રામિં પાલા ધસમ, સીહ દેખી નવિ પાછા ખસઈ;
 પણિ તેણે કામ નવિજલ્યોજનય, સ્ત્રી આગલિ તે છાલી થાય. ૩૦
 પંચ અગનિ નર સાધઈ જોહ, કરવનિ કાયા કષ્ટઈ દેહ;
 મસ્તગ પૂજ કરઈ નર વલી, સ્ત્રી સંગિઈ તે જાઈ ગલી. ૩૧
 આતાપંતા લીધ આરઈ માસ, જો નરનો વનમાંહિં વાસ;
 માહાતપીઓ ખટમહિનેજમઈ, તે પણિ નારી વચને રગમધ. ૩૨
 નારી વચને ચૂકો પંગુ, સતીઈ આપ વિટાલ્યું અંગ;
 કરી કરમ નમ આવી તિહાં, નિજ ભરતારનું સખ જાહાં. ૩૩
 સતી ચરિત્ર સધલું જો થયું, સોય સદ્ગત રાજઈ લલું;
 એણઈ અવસરિ દૂડ પ્રભાત, સમસાનઈ આળ્યો નરનાથ. ૩૪
 ગિધ કરજોડિ વારઈ નારી, કાંતુ પમસમ અગનિ મઝારિ;
 મમઅલિં આઠ રહઈ જીવતી, તુઝ ચરણે હુ લાગું સતી. ૩૫
 કુંભારપાલ નૃપ વારઈ આપ, નિજ હત્યાનું મોટું પાપ;
 પાપિં જીવ ન હોઈ સુખી, ચિહું ગતિ માંહિં તેદિરક દૂખી. ૩૬

સતી કહધ સાંભલી નરસાર, મુઝનધ પ્રેમ ધણો ભરતાર;
 માહરધ મિલવું તેહનધ સહી, સું કહું હું ઈહાં રહી. ૩૬
 રાય કહધ સાંભલિરે સતી, તુઝનધ કિમ મિલસયે તે પતી,
 આચરણુ તાહરાં તેહમાં ફેર, તો કિમ જસયો એકધ સેર. ૩૭
 જીવ કર્મ જીમ જૂજૂ કરધ, લાખ ચહરાસી યોનિ ફરધ;
 કુણુ કેહને મિલધ જઈ ત્યાંહ, સતી વિચારો હહડામાંહ. ૩૮
 સતી કહધ સાંભલિ નરનાથ, ન જ્યથ્યાંની તું મકરિસ વાત;
 સહી બલેવું સતીઈ આજ, દીધ આદેશ મુઝનધ માહારાજ. ૩૯
 કહું ન માનધ અગલા જસઈ, નૃપ એકાંતે તેડી તસઈ;
 કાં ચૂકધ જઈ આ ભવલીલ, હું જાણું છું તાહરું શીલ. ૪૦
 રચણી વાત ગધ વિસરી, નિજ નરનધ મુકી નીસરી;
 જધ કાથો પંગુનો સંગ, સતી શીલ કરેહં તિહાં ભંગ. ૪૧
 અસ્યું વચન ભાખઈનર જસેં, સતી પોકારી હી તસેં;
 અરે લોક જૂઓ સંસારિ, ચંદન થકી વરસેં અંગાર. ૪૨
 સાયરમાંહિંથી હી ઝાલ, સીરણી જનધ ભુંડણુ બાલ;
 ચંદનથી હહધ દુર્ગંધી, દેખતાં હુધ નર અધ. ૪૩
 સાર સુગંધ હુધ જધ હીંગ, સસલાનધ સિરિ દીસધ સીંગ;
 સોના ઉપરિ લાગધ શાંમ, જહયર પ્રગટિહં અમૃત ઠાંમિ. ૪૪
 જે કહધવાય પૃથવી(નો) નાથ, સોય કરધ પાતગની વાત;
 મુઝને કહધ વરનારિ થાય, કિસ્યું કઈં જો રપૃથ્વીરાય. ૪૫
 નીમ કીહ નૃપ અણુહ વિચારી, કર્મ મૂઝ આંહેં નારી;
 પટંગણી વિણ કિમ રહધવાય, તેણેં કારણિ પ્રાર્થના રાય. ૪૬
 ઈમ રાજ નઈ હેલી ત્યાંહ, સતી અપાંવધ અગનિ માંહિં;
 રાયતણું મુખ ઝાંખુ થયું, લોક માંહિં નૃપ પાંણી ગયું. ૪૭

વાત હુમ નર દોષદારિ, લાજ્યો ભૂપતિ નાવત ધાર;
 હૃદય વિચારઈ જેમસુરિંદ, હુગો કલંકી કુંભરનિરંદ. ૪૮
 સકલ લોક દેખતાં આજ, કલંક રહીત કરવો મહારાજ;
 જીમ એ ધર્મ થકી નવિન્નમ, કીર્તિકલા જીમ વાધમ રાય. ૪૯
 જેમઈ તેડયો કુંભરનિરંદ, વેગઈ ગયો જહાં જેમસુરિંદ,
 ગિહ કરજેદિ લાગો પાય, વેગઈ તિલાં યોગ્યા ઋષિરાય. ૫૦
 કાં રાજા મનિ શંકા ગામ, જેમ વચન જૂઠું કમ સહી;
 રાય કહ્યું હું મરિણ મંદ, કહ્યું ન માન્યું જેમસુરિંદ. ૫૧
 ઘણા દિવસની મેલી લાજ, તે મઈ યોગ સધલી આજ;
 ચઢિઉં નીર પાછું ઉતર્યું, જે તુઝ વચન હૃદય નવિ ધર્યું. ૫૨
 તેં ભાખ્યું તે સાચું સોય, સ્ત્રી ચરિત્ર ન ખૂઠઈ કોય;
 જે ખૂઠમ તો યોગી હોઈ, કમ માહરીપરિ મહિમા યોઈ. ૫૩
 એહ વચન ભૂપતિનાં મુખી, પ્રજા ઉતેડી પાટણુનખી;
 ગચ્યું વચન કહ્યું જેમસુરિંદ, દોષ રહીત જી કુંભરનિરંદ. ૫૪
 જેહ સતી અગનિમાં બલી, તે પંગુલસું ચૂકી વલી;
 સોય સરપ રાજઈ લલ્યું, દયા કાજું તસ જાનું કહ્યું. ૫૫
 બલું કહ્યું રાજા જસઈ, નારી યોદ્ધારી ઉડી તસઈ;
 દૂડ કલંક દીધું પાપણી, દોસ રહીત જી પાટણુ ધણી. ૫૬
 પુરજન લોકા માંનો નહી, તો પંગુલ નઈ તેડો જાલી;
 એણે વચને હરખ્યા નરનારિ, પંગુલ આજ્યો તેજું ઠારિ. ૫૭
 સકલ લોક : દેખતાં અસઈ, જેમાચાર્ય યોગ્યા તસઈ;
 તુઝ પૂર્વ પાતગ નવિ છેહ, તો આણુંઈભવિ પંગુલ દેહ. ૫૮
 આ ભવિ જૂઠું બોલીસજેય, તો આગલિં દૂખ તુઝનેં હોય;
 તેણુમ કારણિ સત્ય બોલે આપ, મૃપા કહ્યું તું મૃત્યુ પાપ. ૫૯

મ. મો. ૮

શ્રી કુમારપાળ રાસ.

૧૧૭

પૂછી વાત તવ પંગુલ કહી, પરાંણી પાતગ લાગું સહી;
 સતી તણો મઠ કીચો સંગ, પરવસિ પણુઈ વિગ્રથું અંગ. ૬૦
 પંગુલવચન મુંઝ્યા તિહાં ભલા, નીકલી તયાં હઠ્યાનાં સહ;
 રાય પ્રસંસ્યો લોકે ત્યાંહ, કીર્તિ પસરી ત્રિભુવન માંહ. ૬૧
 જ્ઞાનવંત ગુરુ બાણી કરી, અંગ તણું આલસ પરહરિ;
 પ્રેમઠં પૂછઠ ગુરુને વાત, કહો સ્વાંમી પૂરવ અવદાત. ૬૨
 પૂરવભવિં કહો હું સ્યો હતો, કુંભકુલઠં આગલિ થાઈસિ છતો;
 કુંભ કારણિ જેસંગસું વયર, ઉદયન હેમ ઘરે કિમ મહેર. ૬૩
 પાંચ બોલ એ પૂછ્યાં જસેં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસેં;
 વીરથી ચહસઈ વરસેં કહ્યો, જાંબુસ્વાંમી તવ મુગતિ અગ્યો. ૬૪
 દસ વાનાં તે સાથિં ગયાં, હેમસૂરિ તે વિવરી કહ્યા;
 પહઈંતું મનપર્યયજ્ઞાન, બીજું પરમ જે અવધિ જ્ઞાન. ૬૫
 ત્રીજી પુલાક લખિં જે ગઠ, ચક્રયું આહારક સરીર તે સહી;
 પાંચમી ક્ષપકચેણી તે ગઠ, છઠી ઉપશમચેણી તે નહી. ૬૬
 સાતમો જે જીનકલ્પ નિપેધ, આઠમો કહું સંયમનો ભેદ;
 પરિહાર વિશુદ્ધ શુદ્ધ સંપરાય, યથાખ્યાત ચારિત્ર કહું વિધાય. ૬૭
 નુમું નર નહી કેવલજ્ઞાન, દશમઈ વારી મોક્ષ પ્રધાન;
 એ દશ જાંબુ બતઈ ગયાં, અલ્પ જ્ઞાન તે હવડાં રહ્યાં. ૬૮
 પણિ મઠ કરવું તાહરું કાંમ, આવ્યો સિદ્ધપુરી જીહાં ગાંમ;
 નદી સરસ્વતી તીરઈ રહી, સૂરિમંત્ર આરાધઠ સહી. ૬૯
 અઠમ તપ કીચો તિહાં જસઈ, ત્રિભુવનસ્વાંમીની આને તસઈ;
 દેવ અદ્રીભવ તિહાં કહઈ, તેણઈ વચને સ્તવ મુનિવરસહઈ. ૭૦
 દ્વિહા.

તેણઈ વચને મુનિવર કહેં, ભાખઠ પૂરવ ભવ વાત;
 દેશ મેવાડમાંહિં હવો, ગુણી પૃથ્વીના નાથ. ૭૧

હાલ.

રાગ ભણું હરિ ઉદીધ-એ દેવી- રાગ રામગીરી.

દેશ મેવાડ માંહિં વસેં, જયપુર નગર સુસાર રે;
જય કેરી નૃપ તિહાં બસો, અન્યાનહિં અલગાર રે-દે-એગ્યાંચલી ૭૨
નૃપ જયકેશી તણેં કુલિ, હુઉ એક મેં નરવીર ખાટ રે;
સાતઠં વ્યસન સેવતો, તેહને કાઠધ જીપાલ રે-દે. ૭૩
આહ્યો નરવીર એકબો, આહ્યો મેવાડ સંધિ રે;
યાધ પલિપતિ પાદરચાહ, લૂટઈ ઝગડઈ કરમ બંધરે-દે. ૭૪
એક દિન માલવ દેશનો, જાતો સારથ વાહરે;
બહુ ઋદ્ધિ લેઈરે આવીયો, લૂંટિ નરવીર જાત રે-દે. ૭૫
દૂહવ્યોખીજવ્યોરે રૂપઈભરિયો, આહ્યો માલવ માંહિં રે;
નૃપ સંતોષીરે રૂપહુપરિં, ધાયો નરવીર જ્યાંહ રે-દે. ૭૬
પક્ષી વીંટયોરે વાંણીઈ, ઝનાસી નરવીર રાય રે;
નારિ સગર્ભારે હાથિં ચઢી, માર્યો તેહને ધાય રે-દે. ૭૭

ફહા.

ધાય દીઉ નૃપ નારી નઈં, બિ હત્યા સમકાલિં;
નારિ સગર્ભાં મૂઠ તિહાં, અનેં વલી ઉદરિય ખાલ. ૭૮

ચઉપઈ.

બાલિક સ્ત્રી હણીનઈં લાંહ, આહ્યો વણિગ માલવમાંહિં;
વાત સકલ કહી નૃપનંદ જસઈં, નગરધણી તિહાં ખીજ્યો તસઈં. ૭૯
પાપી તઈં બિહુ હત્યા કરી, તું જાઈસિ દુર્ગતિમાં રૂકરિ;
તાહરં મુખ જોવા અગ્રાહ, તું મ રહઈંજો માહરઈં રાજિ. ૮૦
દેશ બાહિર કદાવ્યો જસઈં, પુરજન લોકે તેહ્યો તસઈં;
વયરાગઈં તવ તાપસ થયો, કષ્ટ કરમ નર વનમાં રહ્યો. ૮૧

કલે મરણ સારથપતિ થાય, તપઅલિં હુઉ જેસગ રાય;
 હલ્યા માઠઠ નર વાંઝીઓ, જેસંગદે હુઉ ન્યતીહ. ૮૨
 પસુઆં પંખી માંણસ તણુમ, જે નર બાલિક તેહનાં હણુઈ;
 વક્ષી વિગોગ કરઈ નરનારિ, નુ હઠ છોર તે ધરિઆરિ. ૮૩
 જે હુઈ તો જીવઈ નહી, પાપઈ સાતા નો હઠ કહી;
 તેણુઈ કારણિં નર જ્યેતોઆપ, જેસંગ વાંઝીહ પૂર્વ પાપ. ૮૪
 હવઈ કહું નરવીર કથાય, વાટિં મુનિ મેલાપક થાય;
 યશોભદ્ર સરિ કહઠ કથાય, ધર્મ વિના ભવ આલિં જાય. ૮૫
 દયા દાંત દમ પરઉપગાર, સીલ વિના નર રયો અવતાર;
 પૂજા પરમપુરુષનું નામ, નિસુણ્યા ઇસતણાં ગુણુગ્રામ. ૮૬
 વચનસાર વિનય નહી જહાં, ઉપશમ નહીં આખા ભવમાંહિં;
 રશુદ્ધગુરુ સંગ કિમઈનવિથયો, જયક્ષપરિ તેહનો ભવ ગયો. ૮૭

હૃહા.

જયક્ષ કહઈ સુંણો મુનિવર, મુઝમાં ગુણ બિઠ ચ્યાર;
 નિર્ગુણ જમલો મમ કરો, તાણું વિપમ સુભાર. ૮૮

કવિત્ત.

વિપમ ભાર જેનરી, સકલ પૃથવી પણિ ખેડું;
 શાલિ દાલિ જવ જવારી, નીપાઠ અન્ન ધરિ રેડું;
 રાજ ઝનુદ્ધિ સિણુગાર, ધોરી ઉપમાજ અગિઈ;
 ઈસ ચઢઈ મુઝ પીઠ, જગત્ર જસ પાયે લાગઈ;
 વિવાહ વાજન જાન જાતાં, મુઝ વિણુ કિહાં ચાસે નહીં;
 નિયાનરનઠ તોલિ, યશોભદ્ર આણો જનહીં. ૮૯

હૃહા.

વૃષભ વચન અવણું સુંણી, ગુરુ કહઈ વચન કહું ખરું;
 ગુણ અગિઈ નહીં એક, તે નર પગલે ફૂતિરો. ૯૦

કવિત્ત.

સ્વાંન કહ્યું હું સાર, પાડત પાંનરમ મનું;
 કરે વધારો વેદી, પાછો કિમય ન બાનું;
 મણુ માટેરો આદાર, કમીઅક કુલીઈ સારું;
 ન કરે હું હુણુ હરામ, બોલતો કિમય ન પારું;
 વિપય વિકલ નીતિ નહીં, બિહું નહીં નિસ એકદો;
 સુરિ સુંણો નર નિગુણથી, સ્વાંન કહ્યું જગિ હું બંધા. ૯૧

દૂહા.

સ્વાંન વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહ્યું વચન સુધક;
 ગુણ હીણા નર તે તરયા, જોવા મરિખ મહિય. ૯૨

કવિત્ત.

જલપાઈ જગમાંહિં, ત્રીઆસરિ બાર ઉતાઈ;
 ગજ સાથિં કરે વેદી, દૈત કુલ કહીઈ અહાર;
 સુર વાહન હું સાર, સુગંતો ધાર વડાઈ;
 દૂપ કુંપલિ સાર, ચૂચા તિહાં અંખર ભરાઈ;
 જલથી બિહું નહીં કદા, જોણુઈ કારણિં મહીપજ ભણુઈ;
 સુરિ સુંણો ભીસો ભણુઈ, ફોગટ કાં મુક અવગુણુઈ. ૯૩

દૂહા.

મહિય વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહ્યું બોલ કહું ખરા;
 ગુણ હીણા નર જોઈ, તે નર જાણો વાંતરો. ૯૪

કવિત્ત.

વાનર કહ્યું હું વીર, કાલ (ફલ) કિમ્મય ન ચૂકું;
 હમ્મય ન પાંઈ હારિ, વિપમ ઉવડવાઈ દૂકું.

જનની સું નહી સંગ, સનેહ ઘણા સગાંસુ' સાંહિં;
 નર આકાર ઝોલખું, લંક ગઢ લીઝો સુખાંહિં;
 રામદાસ જગમાં જતી, પૂજતો પરતગિ ઘણી;
 સુણો ૧ગુરુ વાંનર ભણું, મકરિ જોડિ નિર્ગુણ તણી ૯૫

દ્વહા.

વાંનર વચન શ્રવણે સુ'ણી, ૨ગુરુ કહ્યું મ કરો વાદ;
 નિર્ગુણ જમલા મુઝ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૯૬
 જગમાં કો અસ્યો નહીં, તોલું નિર્ગુણ જોડિ;
 તેણુધ કારણિ અવગુણ તણ, આંણો ગુણની કોડિ. ૯૭
 નરવીર કહ્યું ગુરુ સાંભલો, હું ગુણહીણ અસાર;
 દાંત સીલ તપ ભાવના, નિઃશ્વલ ગયો અવતાર. ૯૮
 જીવ હિંસા કીધી ઘણી, મૃષા તણું મુઝ પાપ;
 ચોરી પરદારા સહી, મંસ ભખ્યા મધં આપ. ૯૯
 જનમ લગઇ પાપી સહી, ન લહું પુણ્યની વાત;
 યશોભદ્ર ગુરુ કહે તુમો, વ્યસન નિવારો સાત. ૧૦૦

ચરિત્ર.

સાત જણસ્યના નરવલી રહ્યા, તે કવિતાઈ વિવરી કહ્યા;
 પર્વત પ્રાય સરીખા જોહ, બહુહર્મ ઉનર કહીઈ તેહ. ૧
 પર્વત શિખર સરીખા એક, તિહાં વરસાત વરસઈજ અનેક;
 પણિ અંકુર નહી લવલેસ, જીમ ટાલિ નવિ ફૂટઈ કેસ. ૨
 તિમ નર પત્થર સરીખા હોઇ, બહુ ઉપદેશ સુણુધ ૪જો સોય;
 પુણ્યની વાત હધધ નવિધરધ, દાંતશીલ તપ ૫ભાવના કરઈ. ૩
 મુંબણ શેઠના સાથી જોહ, જીહાં જીવ્યા તિહાં કષ્ટ દેહ;
 સુણી સુણીને ફૂટાં દાંત, તે નર કહીઈ ન દેતાં દાંત; ૪

દુંડરિગ રાગ્ન નરગિ જોય, ખાત વચન નવિ માનઢ સોય.
 પર્વત શિખર સરીખા એક, નહીં ઉપદેશને ચેત્યહ તેહ. ૫
 એક નર ઉખર ભૂમિં જરયા, મેઘ ઘણા વર્ષેનોહઢ તરયા;
 ગુરુ ઉપદેશ તે ઝાઝા દીઈ, મહા કપટઈ. એક ૧ અડગજલીઈ. ૬
 શ્રમ મુનિવરને મિત્રીઓ ચોર, દેઈ રહેસના કીઓ સમદોર;
 તસ્કર કહઢ પચ્ચખાણહ ભયુ, ગુરુમઈ નવિ ખાતું ગાડયુ. ૭
 એક જેહવી ભૂમિ મરૂ થલી, તીહાં મેઘ જેઠઢ વલી વલી;
 તુચ્છ વરસાતઈ તિહાં દુકાસ, સદા વૃષ્ટ હોઈ તો સુગાલ. ૮
 તિમનરનઈ ગુરુશહારંમિલઈ, તિહારઈ ધર્મ મારગ સાંભલઈ;
 ખિણુ એક યતિ વિરહ થાય, ધર્મ તણી મતિ તિહારે જાય. ૯
 કુલ વાલૂઓ સંયમથી ચલ્યો, જો અંતિં ગુરુ તસ નવિમલ્યો;
 મરી સોય દુર્ગંતિમાં ગયો, ભૂમિ મરૂથલી સરિખો થયો. ૧૦
 ખીજો પુરૂષ હુઓ ખલભદ્ર, ખહુ ઉપદેશ દીઈ નર ઈંદ્ર;
 સુર વચને નર સમઝ્યો તેહ, તેણે શુભ સંયમ લીધો ત્યાંહ. ૧૧
 હવઢ કહું ચક્રચક્ર પ્રજાંત, સુંણિ તું સોય કરી એકાંત;
 એક પુરૂપની પરગતિ અસી, ભૂમિ ચિડોત્તર હુઈ જસી. ૧૨
 એક મેઘ વરસઈ જેટલઈ, પૃથવી સરસ થાઈ તેતલેં;
 અનુક્રમિ હુઈ ધન દસ વિસ, ફલઈ અન્ન ઉતિહાં હુઈ જગિસ. ૧૩
 પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ, મેઘ સરીખો ગુરુ ૪ પણિ જોય;
 વાંણી તે જલ સરીખી જાંણી, સુંણતા હુઈ ગુણની ખાંણી. ૧૪
 એકવાર સુંણી જો રહ્યો, વલતો તે ગુરુ ઉપદેસ નવિ લહ્યો;
 સોય ધર્મથી પાછો પડઈ, શ્રમ ચિડોત્તર ઉણું ઘડઈ. ૧૫
 ધહાં સંભારો અભયકુમાર, સુંણી દેશના ખહુ નરનારિ;
 ઋદ્ધિ રમણી તેણુઈ પરિહરી, વીર હાથિં તેણુઈ દીક્ષા વરિ. ૧૬

કાહાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘઘ અન્ન અતેક;
 તિમ થોડે ઉપદેશઘ બહુ, અર્થ લેદ નર સમઝઘ સહુ. ૧૭
 ઉદાઘ ધરિ 'જીમ પદમાવતી, સંયમ ધારઘ સીલઘ સતી,
 તેણુપસમઝાવ્યો નિજ ભરતા', ઉદાઘ રાજઝપિ લહઘ પાર. ૧૮
 એકનર સરોવર ધરતી જસ્યો, મુનિ મિલઘ પુણ્ય કરઘ ઉલસ્યો;
 ન મલઘ તિહારઘ લીધ કુવાટ, જલવિણુ સર ધરતી ગર્ઘ કાટ. ૧૯
 સરોવર સરીખા ચ્યાર હગર, ઝપલ સાથિં લીધ સંયમ ભાર;
 આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય. ૨૦
 એક પુંડ્ર ધરતી માલવો, થોટઘ મેઘઘ સુગાલ હવો;
 તિમનરનઈહુઘ એક ઉપદેશ, ન કરઘ પાતિગનો લવલેશ. ૨૧
 માલવ ધરતી સરિખા જોઘ, જપુ મેઘ મુનિશ્વર સોય;
 પ્રભવ શ્વાંમી શ્રેણિક મહારાય, એક વચને સમઝયા તેણુઘ ઠાય. ૨૨
 નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાજઘ સુંણી;
 ઝહિ રમણી મુંકયો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેઘ સંયમ ભાર. ૨૩
 કેસી ગણુધર કહઘ કથાય, કિમ સમઝયો પરદેશી રાય;
 યસોભદ્રની વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઝો નરગુણી. ૨૪
 વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાંહ, સ્વાંમી જીવન મારં કિહા;
 મદિરા માંસ નહ પરનારિ, એહના પાપ ધણા સંસારિ. ૨૫
 ન કરં ચોરી નહીં મુઝ દ્યુત, પાલું નીમ જો ક્ષત્રિ પુત્ર;
 વેશ્યા ગમન હું ન કરં રાય, કરી અગડ નહ છત્રીયા પાય. ૨૬
 ધર્મ ગ્રહી નર ચાલ્યો જાય, તિલગદેશ નવલખો કહધવાય;
 એક સિત્તા નગરી તિહાં ગાંમ, વસઘ વાંણીઝો આઢરનામ. ૨૭

હૃહા.

આઢર કીર્તિ અતિધણી, માગ્યાં ન કહધ નાય;
 અનપાન ચીવર દીધ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

દુઝરિગ રાજા નરગિ જોય, જ્ઞાન વચન નવિ માનમ સોય.
 પર્વત શિખર સરીખા એક, નહીં ઉપદેશને યોગ્યહ તેહ. ૫
 એક નર ઉખર ભૂમિં જરયા, મેઘ ધણા વર્ષેનોહ્ય તરયા;
 ગુરુ ઉપદેશ તે ઝાઝા દીધું, ગદા કપ્પઈ એક ૧અડગજલીઈ. ૬
 જીમ મુનિવરને મિલીઓ ચાર, દેઈ રહેસના કીઓ સમદાર;
 તસ્કર કહ્યું પચ્ચખાણુહ બહુ, ગુરુમઈ નવિ ખાતું ગાડયું. ૭
 એક જેહવી ભૂમિ મરૂ થલી, તીહાં મેઘ જેઘઘ વલી વલી;
 તુચ્છ વરસાતઈ તિહાં દુકાશ, સદા વૃષ્ટ હોઈ તો સુગાત. ૮
 તિમનરનઈ ગુરુજીહારમિલઈ, તિહારઈ ધર્મ મારગ સાંભલઈ;
 ખિણુ એક યતિ વિરહ થાય, ધર્મ તણી મતિ તિહારે જાય. ૯
 કુલ વાલૂઓ સંયમથી ચલ્યો, જો અંતિં ગુરુ તસ નવિમલ્યો;
 મરી સોય દુર્ગતિમાં ગયો, ભૂમિ મરૂથલી સરિખો થયો. ૧૦
 ખીજો પુરૂષ હુઓ ખલભદ્ર, બહુ ઉપદેશ દીધું નર ઈંદ્ર;
 સુર વચને નર સમઝ્યો તેહ, તેણે શુભ સંયમ લીધો ત્યાંહ. ૧૧
 હવઘ કહું ચઉથઉ પ્રજાંત, સુંણિ તું સોય કરી એકાંત;
 એક પુરૂષની પરગતિ અસી, ભૂમિ ચિડોત્તર હુઈ જરસી. ૧૨
 એક મેઘ વરસઈ જેટલઈ, પૃથવી સરસ થઈ તેનલેં;
 અનુક્રમિ હુઈ ધન દસ વિસ, ફલઈ અન્ન ઉતિહાં હુઈ જગિસ. ૧૩
 પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ, મેઘ સરીખો ગુરુ ૪પણિ જોય;
 વાંણી તે જલ સરીખી જાણી, સુંણતા હુઈ ગુણની ખાણી. ૧૪
 એકવાર સુંણી જો રહ્યો, વલતો તેગુરુ ઉપદેસ નવિ લહ્યો;
 સોય ધર્મથી પાછો પડઈ, જીમ ચિડોત્તર ઉણું ધડઈ. ૧૫
 ધહાં સંભારો અભયકુમાર, સુંણી દેશના બહુ નરનારિ;
 ઋદ્ધિ રમણી તેણુઈ પરિહરી, વીર હાથિં તેણુઈ દીક્ષા વરિ. ૧૬

કાહાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘઘં અન્ન અતેક;
 તિમ થોડે ઉપદેશઘ બહુ, અર્થ ભેદ નર સમઝઘ સહુ. ૧૭
 ઉદાઘ ધરિ જીમ પદમાવતી, સંયમ ધારઘ સીલઘ સતી,
 તેણુસમઝાવ્યો નિજ ભરતા, ઉદાઘ રાજઝપિ લહઘ પાર. ૧૮
 એકનર સરોવર ધરતી જસ્યો, ધુનિ મિલઘ પુણ્ય કરઘ ઉલસ્યો;
 ન મલઘ તિહારઘ લીધ કુવાટ, જઝવિણુ સર ધરતી નાઘ ફાટ. ૧૯
 સરોવર સરીખા ચ્યાર હજાર, ઝપલ સાથિં લીઘ સંયમ ભાર;
 આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય. ૨૦
 એક પુરૂષ ધરતી માલવો, થોટઘ મેઘઘ સુગાલ હવો;
 તિમનરનઘહુઘ એક ઉપદેશ, ન કરઘ પાતિગતો લવલેશ. ૨૧
 માલવ ધરતી સરીખા જોઘ, જાણુ મેઘ મુનિશ્વર સોય;
 પ્રભવ શ્વાંમી શ્રેણિક મહારાય, એક વચને સમઝયા તેણુઘ ઠાય. ૨૨
 નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાજઘ સુંણી;
 ઝદ્ધિ રમણી મુંકયો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેઘ સંયમ ભાર. ૨૩
 કેસી ગણુધર કહઘ કથાય, ક્રિમ સમઝયો પરદેશી રાય;
 યસોભદ્રતી વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઝો નરગુણી. ૨૪
 વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાંહ, સ્વાંમી જીવન મારં કિહા;
 મદિરા માંસ નઘ પરનારિ, એહના પાપ ધણા સંસારિ. ૨૫
 ન કરં ચોરી નહીં મુઝ હુત, પાલું નીમ જો ક્ષત્રિ પુત્ર;
 વેશ્યા ગમન હું ન કરં રાય, કરી અગડ નઘ છપીયા પાય. ૨૬
 ધર્મ ગ્રહી નર ચાલ્યો જાય, તિજંગદેશ નવલખો કહઘવાય;
 એક સિત્તા નગરી તિહાં ગાંમ, વસઘ વાંણીઓ આઢરનામ. ૨૭

હૃહા.

આઢર કીર્તિ અતિધણી, માગ્યાં ન કહઘ નાથ;
 અનપાંત ચીવર દીઘ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

ઐહ પપા જસ મંદિરં, પુણ્ય પ્રસાદ્દ પાનં;
 પવિત્ર પુત્ર પ્રગલ્બન, પાથરણું પ્રધાન. ૨૯
 પરમવચન પરભાવના, પૌપથ પરક્રિપગાર,
 પડિક્રમણું પચ્ચખાણુ તિહાં, પૌપથ પાત્ર અપાર. ૩૦
 અસ્યો આઠર નર વાંણીઓ, મેઘપરિં દિર્ઘ દાનં;
 નરવીર લાજ તિહાં ગયો, માગણુ મરણુ સમાનં; ૩૧

કવિત્ત.

માગણુ મરણુ સમાનં, સોયપણિ સુપુરુષ દેરં;
 તૃણા કહમ જમ માંગમ, લાજ તસ પાછો દેરં.
 દિરી મંડમ પગ પ્રાણુ, નાકમુખ નિચું ધાલમ;
 હમઉં હાથ હડગડમ, જમની યુગતિ ન ચાલમ.
 શ્રવણુ સોય સંસમ પડમ, કવણુ શબ્દ હોસમ કહી;
 મન ચિંત્યું મનમાંહિં, દેસઈ કમ દેસમ નહી. ૩૨

દહા.

એહવું આહું માગવું, ભુંડી તે પરની આસ;
 માગણુથી નર તે ભલો, જેહનમ સરિ સંગસ. ૩૩
 માગણુ જે મયગલ ચઢમ, સોવન કયોલો હત્ય;
 માંગ્યાં જે મોતિ જડઈ, તોહમ જન્મ અક્યત્ય. ૩૪
 તેણુઈ કારણિ નરવીર તિહાં, કીધો સુદ્ધ વિચાર;
 સેવા કરું આઠર તણી, વિવહાર સુંદિ લીઉં આહાર. ૩૫
 અસું વિચારી આવીઓ, ઉદર ભરેવા કાંમિ;
 ગલગલ સાદિં બોલીઓ, વિનય વચન તસ કાંમિ. ૩૬
 સ્વાંમી મુઝને રાખસ્યો, તુલ્ય ધરિ કરસું કામ;
 રક્ષા કરું તુમ દેહની, ન કરું હુંણુ હરામ. ૩૭

આઠર આવક સુભમતિ, આવી કશ્યાસાર;
 નરવીરને સુપરિ કરિ, તેડયો તેણીવાર. ૩૮
 ભોજન ભગતિ કીધી ભલી, પૂછી પૂરવ વાત;
 નરવીર ઈમ માંડી કહ્યો, વિતક સહુ અવદાત. ૩૯
 આઠર કહઈ સુણિ વીર તું, રહ્ય ૧અક્ષારધ ધમરિ;
 ભોજન ભગતિ નમ લૂગડાં, દેસું મોઘ સુપધરિ. ૪૦
 કુંભર રહ્યો ધરિ તેહનમ, કરતો કારજ સર્વ;
 એણુમ અવસરિતિહાં આવીઉં, વડું પન્નૂસણ પર્વ. ૪૧

ચઉપધ.

પર્વ પન્નૂસણ આવ્યું સાર, સાહ આઠર સુત સુંદર ચ્યાર;
 નારી ઝગમગ વહુચરો જેહ, કરી ઉપવાસ નમ ખમ્મી તેહ. ૪૨
 એણુમ અવસરિ નરવીરહ જેહ, કાજ કરી ધરિ આવ્યો તેહ;
 મંદિર કોઇ ન દીસે તસઈ, ઉપાસરમ નર આવ્યો જસમ. ૪૩
 ઉંચું નિચું થઇને જૂઠું, અઢાર આવક દીડો સોય;
 દૃષ્ટિ કરી વહુ ઉપરિ જસે, તે ખડખડતી ઉઠી તસે. ૪૪
 હાલી ન લહમ પુણ્ય નમ પાપ, ખાધમ પીધમ સુખીઓ આપ;
 ઉત્તમ દિવસ પન્નૂસણ આજ, હાલી પેટ ભર્યાસું કાજ. ૪૫
 જેહ પન્નૂસણ પર્વ વિસાલ, પોતાં પાપ કરમ વિસરાલ;
 જેણુમ દિન કશ્પસૂત્ર એ સાર, આઠવાર સુંણતાં નહીં અવતાર. ૪૬
 અસું પન્નૂસણ પુણ્ય ભંડાર, સકલપર્વ માંહિં રતે સાર;
 જીમ પંખીમાં ઉત્તમ હંસ, કુલમાંહિં જેમ ઋષભ વંસ, ૪૭
 જીમ પાંણીમાં ગંગા નીર, જીમ વજ્રમાં ચાર ચીર;
 જીમ વાંનરમાં વડ હનુમંત, ખિમાવંતમાં જીણ ભગવંત. ૪૮

તિમ એ સદા પર્વમાં કહું, પર્વ પવનસખ મોહું સદું;
 જોળી દિવસે લીધ આહાર, એ લાલી નર વડા મુગાર. ૪૯
 આર્યાં વચન નિદાં વહુઈં કહી, નરવીરને તવ તેડ્યો સત્રી;
 આલિ દિવં સિરામણ તુઝ, ધર્મ અક્ષર વત્ત કઈ મુઝ. ૫૦
 ક્રાધ કરંતી દોડી જસેં, શેઠાણી મોલાવી તસેં;
 કુણુ કારણિ ખીજે છે તુજા, આજ આહાર ન લેસું અંદા. ૫૧
 તવ શેઠાણી કલ્પ સુણિ દાસ, પરાંણી ન કરાવું ઉપવાસ;
 જાંણુ મસરો આહરો વત્તમ, મુઝ ઉપરિ યહુ ખીજાં તામ. ૫૨
 નરવીર કહે સુણી ગાહરી માય, કહુ અપવાસ હું મનકિચ્છાય;
 તમ ઉપરિ ક્રાણુ ખીજે આજ, તમે કરો વત્ત ધર્મલ કાજ. ૫૩
 હું તુઝ સાથિ આવું સદિ, ગુરુ મુખ નીમં કહું ગલ્પમહી;
 નરવીર આવ્યો સભા મઝારી, શેઠાં મોલાવ્યો તેણુ દારી. ૫૪
 નરવીર તું આવ્યો કુણુ કાંમિ, વિનય કરી મોલ્યો તસ દામિ;
 સાંમી આજ પવનસણ ખાસ, મુઝનઈ પચ્ચખાવો ઉપવાસ. ૫૫
 એક ચિંતઈ દોડો જવ દાસ, ગુરુ કલ્પ પચ્ચખાવું ઉપવાસ;
 યશોમદ્ર ગુરુ મુખે પચ્ચખાંણુ, કરી ઉપવાસ મુંણમજ વખાંણુ. ૫૬
 એણીપરિ દિવસ ગયો દિનરાતિ, પારી શેઠ આવ્યો પ્રભાતિ;
 નરવીરનઈ લીધો સંગાતિ, ભોજન ભગતિ કરઈ યહુભાતિ. ૫૭
 આહર ન કરઈ દાતણુનીર, તવ વેગઈ મોલ્યો નરવીર;
 સ્વાંમી તુજો ન કહું પારણું, કારણુ સોય કહો તુજ તણું. ૫૮
 આહર કલ્પ સુણિ નરવીરવાત, હું પુણસ આવી જગનાથ;
 તિવાર પછી હું લેસ આહાર, તું ભોજન કરિ મ કરિ વિચાર. ૫૯
 કુંમર કલ્પ સુણુ સ્વાંમીવાત, સેવક જમઈ કીમ ભૂખ્યા નાથ;
 જમ સુકુલીણી શામા જોહ, નર ભૂખ્યા સ્ત્રી ન જમઈ તેહ. ૬૦

જે એલો ગુરુતો ગુણસાર, નિજ ગુરુ પહીસો નકરઈ આહારઃ
 પુત્ર સપુત્ર જે પશિ હોય, પિતા પહીસો ન જમઈ સોય. ૬૧
 તું સ્વાંમી હું તાહરો દાસ, તુલ્ક પહીસો કીમ લેઉં આસ;
 તુલ્કો પધારો જન પૂજવા, સુઝનઈ 'હર્ષ' સાથિં આવવા. ૬૨
 અસ્યાં વચન તે બોલ્યો જસઈ, શેઠઈ સાથિં લીધો તસઈ;
 કેસર ચંદન અગર સુગૃહી, આવ્યો તે જન મંદીર વહી. ૬૩
 નિસહી શેઠ કહી તિહાં સાર, કહી પયઠૂં જહાં જનનું દાર;
 નિસહી એક કહઈ મધ્ય ઠાંમિ, નિસહી એક એધવંદન કાંમિ. ૬૪
 મૌનગ્રહી જન પૂજા કરઈ, પૂજા લેઈ નઈ જાણો ભરઈ;
 નરવીરને સીખાંમણ દીઈ, જન પૂજે તુમો હરખિ હઈઈ. ૬૫
 કેસર ચંદન અગર કપૂર, પૂજી પાતિંગ કીધજ દૂર;
 દમતો મર્યો ચંપક જાય, કુસમ લેઈ પૂજે જનરાય. ૬૬
 કુંભરઈ વાત વિચારી અસી, પરદ્રવિં એ પૂજા કરી;
 ગાંઠિ ન છૂટઈ પોતાતણી, તો કીર્તિં સું વાધઈ ઘણી. ૬૭
 પરદ્રવિં કરતાં બહુકાંમ, પશિ તેણઈ કાંઈ ન રહઈ માંમ;
 એક પાયકો પોતાતણો, ખરચઈ તો જસ હુઈ ઘણો. ૬૮
 વડી વાત કરઈ વાગરી, છોડઈ નહી એક નર નાંસરી;
 પરદ્રવિઈ હુઈ મોટીચાર, ન વધઈ શોભા એક લગાર. ૬૯
 અસું વિમારી તિહાં નરવીર, પૂજી નિર્મલ કરિઉં સરીર;
 કોટી પાંચ અજઈ વાવરં, ફૂલ લેઈનઈ પૂજા કરં. ૭૦
 બધહી માલણી દુશું જહાં, નરવીર વેગઈ આવ્યો તિહાં;
 કુડી પાંચ દીધી તસ હાથિ, યુધ્ધ અઢાર લીચા શુભ જાતિ. ૭૧
 આવી પૂજ્યા અજત જાણુંદ, નરવીર હઈઈ અનિ આણુંદ;
 શેઠ સેવક જન પૂજા કરી, આવ્યા નિજ મંદિર પરવરી. ૭૨

ભોજન કાઠ યાદસઠ સાહ, નરવીર યાદસાર્થો શુભ દાહ;
 સાકર દૂધ કરંગો સુખ સાલિ, સાહ મીલાવઠ નરવીર થાલિ. ૭૩
 ભલી જલેળી સાકર જરસી, યહુ ગોરી તિહાં પ્રીસઠ હસી;
 સેવ સુંહાલી નઠ સાંકલી, ધૂત થીણું નઠ સાકર ભલી. ૭૪
 પિંડા પાપડ સાકર તણાં, વલી પતાસા લાફૂ ઘણા;
 દૂધપાક દલ નઠ હેસ્મી, યહુ સુકુલીણી પ્રીસઠ નમી. ૭૫
 ખીર ખાંડ ધૂત પ્રીસઠ વલી, ઉપરિ પોલી તે પાતલી;
 ધૂત ખરડી કેલાં કાતલી, સખરી સાકર માંહી ભલી. ૭૬
 પ્રીસઠ મેવા જે જે સાર, દ્રાખ યદામ અગોડ અપાર,
 શ્રીફલ સીધોડાં ચારખી, ચારોલી આંણી તિહાં નવી. ૭૭
 સાલિદાલિ નઈ સાકર અનેક, દધી માખણ સું સખલ વિવેક;
 આખ્યા ફેફલ પાંત લવીંગ, ભોજન ભગતિ કરઠ મનિરંગ. ૭૮

હુહા.

ભક્તિ કરી નરવીરની, દીધું મુનિવર દાંત;
 પોતઠ પણિ ભોજન ક્યું, આરોગી મુગિ પાંત. ૭૯
 એણીપરિ જે નર દેઠ જમઠ, તેહનું ભોજન નામ;
 દીધાં વિણુ તે ઝોળયું, ભોજન ન કહઠ તાંમ. ૮૦
 ભોજન ભગતિ વિવરી કહી, પુણ્યઈ ભોજન સાર;
 હવઠ સુપુરૂપ સહુ સાંભલો, ઝોળ્યા તણો વિચાર. ૮૧

કવિસ.

ચોલા યરડી તેલ, સાકર વિણુ નિતઠ સારઠ,
 પ્રીસઠ ભુંડી નારિ, પેટ કહો કેધપરિ ઠારઠ.
 ઉપરિ પ્રીસઠ ઘઠસ, હાસ પણિ પ્રીસઠ પાણી;
 સિંધવ નહી જસરાખ, ફરસી કહું કર્મની કાંણી.
 આહાર અઢાઠ સેરનો, સેર સવા દોહલો મિલઠ;
 દત્તાહીણુ નર ઝોળ્યા, ભોજન એહનઠ કુંણુ કહઈ. ૮૨

ભોજન એહનંદ નવિ કહું, એ સહિ જોખરું જાણી;
 વલી ચાર ખોલજ કહું, પાપિં લહઇ નિર્વાણ. ૮૩
 અપક્રયહ બાલણુ જવ જમણા, ચેલકડાં બહુ આઈ;
 દીપેં દીપેં ધર ચૂઇ, ચારઇ પાપ ફલાઈ. ૮૪
 કૂડ્યા ખોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર;
 ભાર વહીનઈ જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર, ૮૫
 ત્રિણઇ દુઃખ જગમાં વડાં, ખીન્ન દુઃખ અનેક;
 પર ઉપકારજ કારણિ, વિવરી કર્હુંજ વિશેષ. ૮૬

ચઉપધ.

પહઇલું દુઃખ પાડોસી આડ, ખીન્નું દુઃખ ધરિ વિખનું ઝાડ;
 ત્રિણું દુઃખ જે નિત સહઇ માર, ચઉથું દુઃખ જે ન જરિ આહાર, ૮૭
 પાંચમું દુઃખ પાલા ચાલવું, છઠું દુઃખ નિતિં માગવું;
 કવિ કહઇ માંચઇ માંકણુ બહુ, એ સાતાઇ દુઃખ સુંણુયો સહુ. ૮૮
 પહઇલું દુઃખ જે પરની આસ, ખીન્નું દુઃખ જે ઝોછઇ વાસ;
 ત્રીણું દુઃખ જે બહુ રણિ ચઢઈ, ચઉથું દુઃખ જે વહુ વસિ પડઈ. ૮૯
 પાંચમું દુઃખ જે ન ટલઈ રોગ, વાંછયો ન મલઇ જેહને ભોગ;
 કવિચણુ; કહઇ નિત ખાઈ નીર, એ દુઃખ સાતઇ દહઈ સરીર; ૯૦
 અંધ પુરૂષ નઇ આંગણિં કૂઇ, નાહનો બાલ નઇ મા તસ મૂઇ.
 પડ્યા દાંત સોપારી ઘુંટિ, આસણુ ગુંમડું ચઢવું ડંટિ; ૯૧
 ધર નાંહા વચિ ખીલો જડયો, નિર્ધન આટઇ બહુજલિ પડયો.
 લૂખું ભોજન ટાહું થાય, સાતાઇ દુઃખ મોટા કહવાય; ૯૨

ફહા.

એ દુઃખ પાપિં પાંમીઈ; પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.
 ૩૫ કાંતિ ધન કામની, પુત્ર સજન સયોગ; ૯૩

ઘાસ કમકો છાંદડી, છઠ રીતિ ભોગ ભલાય.
 છોર છતિ ધરિ કયલ ત્રિય, પુણ્યધ સાત છઠાય; ૯૪
 ગોધૂમ ગોરસ ગોલરસ, ગોખધ ગોરી ગાંન.
 ઋષભ કહઈ ગજ બારણુધ એ સુખ સ્વર્ગ સંમાન, ૯૫
 સાત ગગા પૂણ્યધ લહધ, પુણ્યધ ભોજન ભોગ.
 પુણ્યધ ઈંદ્રી પરવડાં, પુણ્યધ પેતનું નહીં રોગ; ૯૬

ચઉપધ.

પહધલું સુખ જે ભતિ નર્પા, બીજું સુખ જે ધરિ દીકરા;
 ત્રીજું સુખ જે રણુવણુ વરા, ચઉથું સુખ જે પોતધ ધર. ૯૭
 પાંચમું સુખ જે ભગતિ તારિ, છઠું સુખ જે ઝોટું બારિ;
 સાતમું સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યધ એ લહધ ધરસૂત. ૯૮
 પહધલું સુખ જે નજધઈ ગામિ, બીજું સુખ જે વસધ ઠામિ;
 ત્રીજું સુખ જે માનધ ભૂપ, ચઉથું સુખ જે રૂપ સરૂપ. ૯૯
 પાંચમું સુખ ઇચ્છાધ રમધ, છઠું સુખ વેલાધ જમધ;
 કવિ કહધ સાતમું સુખ એગમધ, સકલ લોક ધરિ આવી નમધ. ૧૦૦

દૂહા.

એણી પરિ સુખ બહુ ભોગવાધ, સાર આઢર ધનવંત;
 ભોજન ભોજી ઉડીઓ, દેહ કાંતિ દીપંત. ૧
 એણુધ અવસરિ નરવીર તિહાં, ભોજન કીધુ જામ;
 સરસ આહાર યોગધ કરી, જીવ ચૂંથાધ તાંમ. ૨

ચઉપધ.

જીવ ચૂંથાવા લાગો જસઈ, સાહ આઢર પાસે ગયો તસઈ;
 ઓષધ વેપધ નધ ઉપચાર, અનેક તેલ આણ્યા તેણી વાર. ૩

વૈદ વિવેકી લલિત વિચાર,	જાંણુ પુરુષ તેડ્યા તેણી વાર;	
વિવિધ ઓપધ કરઈ તિહાં ભલાં,	સાહ ઓલાસઈ પગના તલાં.	૪
તવ નરવીરઈ કયો વિચાર,	ધન્ય ધન્ય જનનધરમ જગિસાર;	
એક ઉપવાસ જન પૂજા કરી,	તેણુ ધરણિ સહુ પૂજઈ ફિરી.	૫
પણિ મહારઈ પોતઈ પુણ્ય નહી,	તો હું ધર્મ આરાધ્યું કહીં;	
શ્રીજન શ્રેય તણોજ પસાય,	સાહ સરિખો મુજ ચંપઈ પાય.	૬
નરવીર નિર્મલ ચોખું ધ્યાન,	શ્રીજન વચને ધરતો કાંન;	
કીધાં ચારઈ મોટાં સરણુ,	શુભ ધ્યાને સેવક કરઈ મરણુ.	૭
એહજ જાંબુદ્રિપ મઝાર,	ભરત ક્ષેત્ર દ્વિધલી વિચાર;	
તિહુયણુ પાલ કાશ્મેરી નારી,	નરવીર ઉપનો ઉદરિ મઝારિ.	૮
નામ હવું તસ કુંભરનિરંદ,	પ્રતાપી જીમ ગગને દિણુંદ;	
જન પૂજ્યા લેઈ પુષ્ક અઢાર,	અઢાર દેશ પામ્યો તેણુંદ સાર.	૯
શ્રીજન ધર્મ પ્રેસંસા કરી,	તેણું શુભશ્રેય તું પામ્યો ફરી;	
એ રાજા તુલ્કા પૂરવ કથાય,	અઢાર મંત્રેનઈ ઉદ્યન થાય.	૧૦
યશોભદ્ર હુઆ હેમસરિંદ,	આગલિં અંતર કુંભરનિરંદ;	
તિહાંથી આ ભારત ક્ષેત્ર મઝારિ,	ભદ્દલપુર નગર તિહાં વિચારિ.	૧૧
રાજા સતાનંદ તિહાં સહી,	ધરણી પારણી દેવી કહી,	
તેહનો સુતતે સતબલિ નાંમ,	કુંભારપાલ ઉત્તમ ગુણ કાંમ.	૧૨
રાજ કરઈસો મન ઉલ્લાસ,	પદ્મનાભ તિર્થંકર પાસ;	
દીક્ષા લેઈ ગણધર થાઈસ્યો,	થોડા કાલમાં મુગતિ જસ્યો.	૧૩

હૃદી.

મુગતિ જસ્યો નર તુલ્કા સહી, લહી અનંતી ઋદ્ધિ;
અષ્ટ કર્મનઈ ખય ફરી, હોસ્યો મુગતિ સિદ્ધ. ૧૪

ઢાલ.

ધલગારે-એ દેશી-રાગ સોરઠ.

સિદ્ધ ગતિરે નરપતિરે, તુલ્લ હોસ્થધ નિરધાર;
 રોગ સોગ ભય આપદા, કુગતિ નહીંજ લગાર-આં. ૧૫
 સાહિબ સેવક સોય નહીં, નહીં દો મારણ હાર;
 બધાં ઠેલી નવિ લીધી, દો કથનો નહીં ઠાર-સિ. ૧૬
 રાય તણો ભય તિહાં નહીં, નહીં અગનિ જ્વલનર;
 વાધ સિંહ વીંછી નહીં, નહીં સર્પ તણો તિહાં સોર-સિ. ૧૭
 ડાંસ મસા માખી નહીં, નહીં ભૂષક નહીં તીડ;
 અનત સુખ(સિંહ જે)જીવનધ, નહીં વેદન નહીં પીડ-સિ. ૧૮
 સાસ ખાસ ખસ તિહાં નહીં, નહીં જલધર રોગ;
 ભૂખ તરસ ભય તિહાં નહીં, નહીં નરનારિ વિયોગ-સિ. ૧૯
 જનમ જરા મરણ નહીં, અજરામર તેણુધ ઠાંભિ;
 ટાક તાપ જલ તિહાં નહીં, ડાંડ નહિ તેણુધ ઠાંભિ. ૨૦
 પુછી ધુઓ જીજીઓ, નહીં દેવાલુ ઠાંભુ;
 ચાડ ધાડ ધર તિહાં નહીં, નહીં નૃપ કેરી આણુ-સિ. ૨૧
 સત્તુ મિત્ર સો તિહાં નહીં, નહીં તિહાં રાગ નધ દેખ;
 કોધ માંન માયા નહીં, નહીં નરનારિ નિસેસ-સિ. ૨૨
 અનંત જ્ઞાન સિદ્ધ નધ સહી, સિદ્ધનધ સુખ અનંત;
 અનંત દર્શન દીપતું, અનંત વીર્ય સિદ્ધ જત-સિ. ૨૩

દૂહા.

અસી મુગતિ નગરી ભલી, જેહનધ નહીં દો બેડી;
 નર વરણી દો નવિ સકધ, બે મુખ જીવે કોડી. ૨૪

૧ ચોર-૨ નહીં સજ્જનનો સોગ.

ઉપમ ઈલાં તેહની નહી, આંણુ મોક્ષ ધૂરાય;
 શ્રમ વનિ વસનો ભીલકું, સર્મજ કહું ન જાય. ૨૫

ઢાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી તથા પારધિયાનો-ભોજન ઘેવર ભીમનઈરે-એ દેશી.

ભીલ પુરંદર વનિ વસધરે, કરતો વન ફલ આહાર;
 પહધરણિ ખાખર પાનડરે, નલહધવસ્ત્રવિચાર-ભી.એઆંચલી. ૨૬
 પાસે પોતે નધ ધરિનારિ, બહુ બાલક છે તેણે ઠારિ;
 એણુઈ અવસરિ એક નરપતિરે, પોહોતો વનહ મઝારિ-ભી. ૨૭
 અશ્વ કુલક્ષણુ લેઈ ગયોરે, જહાં ભીમો નરનારિ.

... ... ભી. ૨૮

નૃપ તૃપાતુર તિકાં થયોરે, ભોમિ પડ્યો હુધ લહધરિ;
 દેખધ ભીમ પુલંદરે, તેહનઈ આવી મહધરિ-ભી. ૨૯
 લેઈ વન ચૂંટિ આંબલોરે, મુકયો નૃપ મુખ માંહિ;
 સજગ હુંઓ નૃપ રાજ્યોરે, બોલ્યો નૃપ મુખ ત્યાંહ ભી. ૩૦
 તઈ વનરાજ સહી દીઉરે, મુઝનઈ જીવિત દાંન;

ગુણ બોસંકલ કારણધરે, તુઝ દેહીવાલું વાંન-ભી. ૩૧

અસુ વચન મુખિભાંખતારે, આવ્યો નૃપ પરિવાર;

ભીલ બધસાર્યો પાલખીઈરે, નૃપ વલીઓ તેણુઈ ઠાંમ-ભી. ૩૨

નૃપ નિજ મંદિર આવીઓરે, આણ્યા તેલ સુગંધ;

ભીલ પુરૂષ નવરાત્રીઓરે, બાંધ્યા બાબૂબંધ-ભી. ૩૩

પહધરણિ ચિર પિતાંબરે, પહધરણિ સાલૂ સાર;

મુકુટ કુંડલ નધ મુદ્રિકારે, જાણે ઈંદ્ર અવતાર-ભી. ૩૪

ભોજન કાજ ભીમડોરે, બધસાર્યો નિજ પાસ;

વિવિધ જાતિનાં સુખડીરે, મુકઈ કપૂરઈ વાસ ભી. ૩૫

ખીર ખાંડ ધૂત લાપસીરે, સાક તણી બહુ જાતિ;

વિવિધ પાક તિહાં પ્રીસતારે, ભોજનની બહુ જાતિ-ભી. ૩૬

વહી વડાં નાગર ખીલ્યાં, માંડિ સુધર કપૂર;
 સોનવ સેજ પૂરો રે, હુણે ન વડાવુડ સર-ભી. ૩૭
 એણીપરિ કાલ ગયો ન રે, એક દિન પૂછ્યો રાય;
 સાંગી જોત્યો તે કહુરે, જે મનમાં ધાગ્ય-ભી. ૩૮
 તાગ પુલિંદર આગાંઆરે, ન રચ્યો રહ્યું એણુઈ દાંભિ;
 તિહાં મુઝ મુંકા નરપતિરે, છાં મુઝ ભીલની નારિ-ભી. ૩૯
 જે છવ વિખમાં હપતોરે, ન ગમ્યો અમૃત કુંડ;
 માખી ચંદન પરહધરે, રવાંન તજ્યો ખીરખંડ-ભી. ૪૦
 કનક તણુછ છમ પંજરધરે, સુખ નવિ માંનં કાગ;
 તિમ મુઝને ધણં નવિ રચ્યધરે, મુઝ મનિ વસતાં રાગ-ભી. ૪૧
 ભીલ વચન ભૂપઈ સુણીરે, મુંક્યો વનહ મઝારિ;
 બહુપરિ હરખ્યો ભીલકોરે, ભેટિ હુઝ ધરનારિ-ભી. ૪૨
 સજન કુટુંબનઈ જમભિલ્યોરે, પૂછ્યો પૂરવ વાત;
 દિવસ આઠલા કિહાં રહ્યોરે, ભાખો માથ અવદાત-ભી. ૪૩
 હું રહ્યા ભૂપભુવન સહીરે, વવિધ વસ્ત્ર મુંજ ત્યાંહ;
 તેહની આપમ સી કહુરે, જે નહી આ વનમાંહી-ભી. ૪૪
 ભૂપણ ચીવર મંદિર શુરે, ખાજમની જે વાત;
 બહુપરિ પુછે ભીલનેરે, કહી ન સકે અવદાત-ભી. ૪૫
 હેમ કહ્યો સુણો નરપતિરે, જે પણિ અનુભવિ વાત;
 સોય ભીલ કહી નવી સકધરે, નગરી સુખ અવદાત-પુ. ૪૬
 સુખ અનંત વૃષ મુગતિનારે, નવિ અનુભવિઆ તેહ;
 કેવલ જ્ઞાંન વિના વહીરે, કેહીપરિ ભાખું તેહ-ભી. ૪૭

દ્વિતીય.

કેહીપરિ ભાખું તે વહી, મુગતિ સિદ્ધા સુખ સાર;
 યોજન લાખ પસ્તાકી, ચંદ્ર તણો આકાર-ભી. ૪૮

આઠ યોગન વચિ સહિ, છેહકાં માખી પંખ; ૪૯
 અન્ન સોના સારીખી, સુખ અનંત અસંખ-ભી. ૪૯
 સિદ્ધ શિલા નગરી વલી, જોયણ ચોવીસમો ભાગ; ૫૦
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં રહઈ સિદ્ધ નિરાગ-ભી. ૫૦
 તેજ પૂજમઈ થઈ રહઈ, સિદ્ધ જીવ અરૂપ; ૫૧
 લોક અલોકલાલુ વલી, જાણુઈ સંકલ સરૂપ-ભી. ૫૧
 ચઉદરાજ નગરી તણું, નાટિક જ્ઞાનઈ જોય; ૫૨
 પાપ પુણ્ય જન જે કરઈ, સિદ્ધ અગમ નહી સોય-ભી. ૫૨
 એહ સરૂપ સિદ્ધજ તણું, તું પણિ થાઈસ સિદ્ધ; ૫૩
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં અનંતિ ઋદ્ધ-ભી. ૫૩

અઉપધ.

શ્રીગુર વચન સુંણી તિહાં રાય, ચઉકસ વાત કરઈ તસ કાય; ૫૪
 એકસલા નગરી છઈ જહાં, નિજ સેવક મોકલીઉં તિહાં. ૫૪
 આઠર ધરિ ગયો તે સહી, તેણુઈ મંદિર એક દાસી રહી; ૫૫
 થિરદેવી છઈ તેહનું નામ, પૂરવ વાત નર પૂછઈ તાંમ. ૫૫
 દાસી કહઈ સુંણિ સુપુરૂષ વાત, આઠર હુઓ નર જગિ વિખ્યાત; ૫૬
 આંર પુત્ર તેહનઈ પણિ સહી, જૈન ધર્મ કરતા ગહછગહી. ૫૬
 બહુ ઋદ્ધિ તેહનઈ બહુ પરિવાર, એક નરવીર ધરિ સેવક સાર; ૫૭
 તેણુઈ ઉપવાસ જન પૂજન કરી, કર્મ યોગ ગયો તે મરી. ૫૭
 કાલે શેક શેકાણી જેહ, ગયા પરલોક આરાધી તેહ; ૫૮
 આર પુત્ર સુંદર જે હતા, કાલે સોય હુઆ નર ગતા. ૫૮
 વહુઅરો ચાર હતી ગુણવતી, તે પરલોગઈ પોહોતી સતી; ૫૯
 દુખની વાત કહું સું ઘણી, હું જીવું ભૂંડી પાપણી. ૫૯
 પ્રાંહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉખઈ જાઈ તેહ; ૬૦
 ખટ મહીના જીવઈ કેસરી, કાલા કાગ ન જાઈ મરી. ૬૦

તાડ સિરિ કા ન દીઠ ધાય, કેલિ તાજુ પડ મલીના આય; ૩૧
 ઈંદ્ર રૂપ નર આલ્યા વલી, હું પ્રણયલીંગી છવું સલી. ૩૨
 જોતી વાત શુર હેમઘ કલી, તેતી તે દારી મુખિ લલી; ૩૩
 આલ્યો સેવક વેગઘ વલી, કલી કયા નૃપ આગતિ રલી. ૩૪
 અંતિ હરખ્યો નરકુંભરનિરંદ, સખલ પ્રસંર્યો હેમસરિંદ; ૩૫
 કલિકાલિ સર્વજ્ઞ નાંગજ થયો, નહીં છનપણિ છનસરિંગો ક્યો. ૩૬

હૃદી.

છન સરિંગુ મુઝ તઈ કહું, મુઝમનિ નહીં સદેહ; ૩૭
 હીત જાણી મૂઠું વલી, સદા યાત્રો તેહ. ૩૮

અઉપધ.

કુંણ ઉંઘઘ કુંણ નર જગતા, સંસાર વેલી કેહા વાવતા; ૩૯
 વિષ અમૃત કંઠા ગહનનો ભેદ, કવણુ નરગ ધરી હિમેદ. ૪૦
 શુર કહઘ મૂરખિ નિત ઉંઘતાં, પડિત વિવેકવંત જગતા; ૪૧
 સંસાર વેલી વાવેજઘ તેહ, જોહનઘ નહીં તૃપ્ણનો છેહ. ૪૨
 વિષ ખાય પર નિંદા કરઈ, પડિત વચન તે અમૃત સરઈ; ૪૩
 ગહન ચરિત્ર તે અખલા તણું, નરગ સોય જે પરવસિ પાણું. ૪૪
 કુંણ અંધો કુંણ સૂરો લહું, શુરતા પાણું તે કોહને કહું; ૪૫
 લઘુતા દાન મંત્ર કુણ કહીઈ, બહીરે પુરૂષ તે કહઘનઈ કહીઈ. ૪૬
 ગુણ વિના રાગધરઈ તે અંધ, તેહનઘ ભાખ્યો પાતગ બંધ; ૪૭
 સ્ત્રી વચને નવિ વિધ્યો જેહ, સૂર સુખટ નર કહીઈ તેહ, ૪૮
 શુરપણું તસ વાઘઘ સિરઈ, જેનર પ્રાર્થના નવિ કરઈ; ૪૯
 લઘુતા પાણું યાયતાં હોય, દેઘ દાન મ વંછો કોય. ૫૦
 પાપ કરતો રાખઈ જેહ, પરમ મિત્ર નર કહીઈ તેહ; ૫૧
 હીત શિક્ષા સુંણનો દરઘતઘ કાંણિ, તે નરનઘ નૃપ બહીરો જાંણુ. ૫૨

કુંભ અધમ કુંભ મુંગો વલી, ચપલ કસું નિશિ જીમ વીજલી;
 કુંભજી નગ જીત્યો નઠ વસિ કર્યો, કુંભ પ્રસંસ્યો સાર કુંભ સર્વો. ૭૨
 અધમ સોય વ્રત લેધ ચલઈ, મુંગો તે જે અવસરિ ખલઈ;
 ચપલ કહું દુર્જનની પ્રીતિ, ખિમાવંત રહ્યો નગ જીતિ. ૭૩
 પ્રીય સત્ય વચને નગ વસિ થાય, અદ્ય-ઋદ્ધિ દાતાર ગવાય;
 દીધ દાન પ્રીય વચન અપાર, તે નર કહીધ સાર સંસાર. ૭૪

ફહી.

સાર વચન ગુરનાં સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ; ૭૨
 બધ કરજોડી તપ નમ્યો, ૧ધન્ય તું હેમસરિંદ. ૭૫
 તું ગુર મુઝ તાતજ સહી, તું અધવ તું સ્વામી;
 તું પરમેશ્વર દેવ તું, તું આગ્યો મુઝ કાંમી. ૭૬
 આગઈ રહ્યો હું જીવતો, તે સહી તુલ પસાય;
 સકલ વાત તુઝથી લહી, કહ્યો કાંઈ ધર્મ કથાય. ૭૭

ઠાલ.

રાગ-માલવી ગોડી-સુરસુંદર કહઈ સરિનાંમિ—એ દેશી.

ગુર ૧કહઈ ધર્મ કથાય, જીવ મુગતિ કહીપરિ જાય;
 તવ બોલ્યા મુનિ હેમસરિંદ, સાંભલિ તું કુંભરનિરંદ. ૭૮
 જીન પૂજઈ જે ત્રિણિ કાલ, આગલિ મુકઈ નિવેદ થાલ;
 જે ચેઈ વેચાવચ્ચ કરસ્યઈ, તે આતમ આપ ઉધરસઈ. ૭૯
 સાધુ વંદન દેતાં દાંતો, મહી લહીઈ કેવલજાનો;
 સમકિત સાથિ બહુ રંગો, સુર વચને તેહ ન ભંગો. ૮૦
 સિદ્ધાંતતણું વલી સુંણવું, મણવું નિત જ્ઞાન સુગુણવું;
 સુભ ભાવના અંગિ ધરતાં, નહીં વાર તે મુગતિ જાતાં; ૮૧
 ચ્યાર ભાવના ભાખી જેહો, તપ હઈઈ રાખો તેહો;
 મૈત્રી પરમોદહ સોય, કૃણા મધ્યસ્થ વલી જોય. ૮૨

૧ ધનધન હેમ ૨ ભાખો સોય.

અઉપમ.

ચ્યાર ભાવના એ લુપ્ત કાલી,	અર્થ એકનો સુંબુચો નાલી;	
પાપ કરી મમ હોળ્યો દુખી,	જગ મુકાઇ યામ સુખી.	૮૩
ગુણવંતના ગુણ અલવા બાધ,	પ્રમોદ અર્થ તો એકનો સર્વ;	
કરણા બોલ ન કરએ સુદ્ધ,	દીન ઉપરિ ઉપગારજ ગુદ્ધ.	૮૪
કરક કર્મ તણા કરણહાર,	શ્રીદેવ ગુરના નિદન હાર;	
તેહનઇ ઉવેખી [સુંકવા,	તે નરસાંજી મધ્યમ હવા.	૮૫
એણીપરિ આરાધઈ જનધર્મ,	તે નર ધોઇ આઠઠ કર્મ;	
સુંણીવચનહરખ્યો મનમાંહિં,	વિવિધ પુણ્ય કરઇ નૃપ તિહાં.	૮૬
સાત ખેત્ર નૃપ પોપઇ સહી,	ચઉદસહઇ ભુવન કરઈગહમગહી;	
જન્મ દિક્ષા જ્ઞાન નિર્વાણ,	તિહાં પ્રાસાદ કરઇ નૃપ જ્ઞાણ.	૮૭
જીર્ણ પ્રાસાદ તણી કરઈસાર,	સોલસહસ જૂતા ઉદ્ધાર;	
સંપ્રતિ રાયતણી પરિ કરઈ,	દેવલનાંમિ આતમ ઉંધરઇ.	૮૮
પંચવિસંતી ઉચો અસ્યો,	નેમિ પ્રાસાદ કરઇ ઉલસ્યો;	
નીલરતનમઇ માંહિં બિંબ,	થાપી રોખો કીર્તિ થંભ.	૮૯
બિહુતરિ જનાલું દિરતું કરઇ,	તિહુયણ વિહારતસનામજ ધરઇ;	
તારંગાનો દુર્ગા હઈ જાંહાં,	એક પ્રાસાદ કરાવ્યો તિહાં.	૯૦
ચઉવીસહાય ઉચોજ અચંભ,	એકસોએક આંગુલનું બિંબ;	
અજીતનાથ થાપ્યા ભગવંત,	જસ મુખ દીઠઇ સુખ અનંત.	૯૧
આવી નૃપ ત્રંબાવતી માંહિં,	હેમાચાર્ય દીક્ષા જાંહાં;	
અલંગ વસહી પોલિ વિશેષ,	વીર પ્રાસાદ કર્યો તિહાં એક.	૯૨
રતનબિંબ તિહાં થાપી સાર,	હેમપાદુકા (ત્યાં) કરઇ અપાર;	
પુસ્તગ તણો કરઇ ભંડાર,	કીધું રાય સફલ અવતાર.	૯૩
ત્રિહસદિ શિલાકા પુરૂષ પવિત્ર,	નિત સાંભલવા કરઇ ચરિત્ર;	
અંધ સંખ્યા સહસ ૧૭ત્રીસ,	સોવન અક્ષર લિખાવઇ ઇસ.	૯૪

તે પોથી ગજ મસ્તગિ ધરી,	બિહુતરિ સામંત આગંધિ ધરી;	
સંધ ચતુર્વિધસું પરવરી,	સુણુષ સાસ્ત્ર મનિ ચોખું કરી.	૯૫
અગ્યાર અંગ નહ આર ઉપાંગ,	સોવન અક્ષર લિખાવધ અંગ;	
યોગ શાસ્ત્રના આર પ્રકાસ,	વીસ વીતરાગ તવનના ખાસ.	૯૬
બત્રીસ પ્રકાસ સોવનમઠ કરી,	ભૂપઠ પોથી હાથે ધરી;	
નિત્ય ગુણુવા ભૂપિં નિરધાર,	આલસ નહીં નર એક લગાર.	૯૭
સોવન કમલં નિત્ય હાથે ધરઠ,	તેણુઠ લેધ ગુરની પૂજા કરઠ;	
વરસઠ એકદા સંધવી થાય,	યાત્રા કરઠ પાટણનો રાય.	૯૮
લક્ષ ભોજ એક માસિં કૂરઠ,	સુકૃત ભંડાર તે પોતઠ ભરઠ,	
શ્રાવક કોડિ તે સમકિત ધણી,	વરસઠ ભગતિ કરઠ તેહતણી.	૯૯
વલી દુર્ગલની ચિંતા કરઠ,	વિવિધ સૂખડીઉરા ભરઠ;	
સત્રાકાર મંડાવે સાર,	રાંધ્યાં કોરા આપઠ આહાર.	૧૦૦
પાખી આઠમનાં પારણાં,	ધરિધરિ તેડાં જાય ધણાં;	
માંન મુહુત બહુ આદર કરી,	તેડયા શ્રાવક ધરિધરિ દિરી.	૧
આદર મુહુતઠ નર બહુ મિલધ,	મુહુતઠ માંનિ ધર્મે ભલઠ;	
મુહુતઠ દેહલ મુહુતઠ પાંન,	મુહુત વિના સું ભોજન દાંન.	૨
માંન મુહુત વિના દીધ દાંન,	તેહથી ન લહધ મોક્ષ પ્રધાન;	
આદર વિના દીધ અભિનવ શેઠ,	મોક્ષ પંથ નવિ પાંખ્યો નેઠ.	૩
મુહુત તણી જગિ મોટી વાત,	શ્રેયાંસ ધરિ આવ્યા આદિનાથ;	
સાંહમો જઠં સરિનાંમી કરી,	દેધ દાંન તેણું સદ્ગતિ હૃવરી.	૪
નીચા નમણો એ દાનસાર,	મોહોતે મુનિવર ધૃત સોસાર;	
દેધ દાન તીર્થંકર થયો,	તેહનો જસ જગ માંહિ રહ્યો.	૫
મોહોતે દાન દીધ નર સાર,	પાંખ્યો તીર્થંકર અવતાર;	
વિનય કરી પ્રતિજ્ઞા વીર,	અંદનખાલા પાંખી તીર.	૬

મોટા માસખમાયુનો ધણી, આળ્યો સંગમના ધરનાણી;
 હરખ્યો ઉઠી આપઈ ખીર, સાલિબદ હુઓ સંગમ વીર. ૭
 રંગિ વહધરાવધ રથકાર, મરણુ લલ્લી લલઈ સુર આવતાર;
 તેણુઠ કારણિ મમ ચૂકો રેખ, ક્રિયુ દાંત બે નહીં વિવેક. ૮
 મૂરખિ દાંત દીધ નર બહુ, વિવેક વિના ત્રિણુસાંઠે સાહુ;
 ધરિ આળ્યા નવિ આદર કરધ, વિનય વચન મુખિ નવિ ઉચરધ. ૯
 અભિમાનિ વિણુસાંઠે કાંમ, પાત્ર કુપાત્ર ન બાંણુઈ નાંમ;
 કુણુ તપીઓ કુણુ દાંતી ગુણી, સરિખા ચંદન મુક્તાપણિ. ૧૦
 અંતર નહી તેહનધ મનિ રેખ, કરતા બકિત પણિનહીન વિવેક;
 કુણુ આળ્યો કુણુ નાળ્યો ભધ, દેઈ તુલતર વિસારઈ સદી ૧૧
 વીસારધ સખલો સંતાપ, ખિણુ ખિણુ પ્રતિ બાંધઈ પાપ;
 વચરતણું વલી કારણુ હવું, મૂર્ખ વીસારઈ તેડવું. ૧૨
 પ્રહુલો મૂરખ પરધન હરઈ, બીજો તે પરનિંદા કરઈ;
 ત્રિજો કલહ લગાવધ ઘણો, ચઉથઉ પરદ્રેષી અવગુણો. ૧૩
 પાંચમો વંચધ માય નધ બાપ, વિશ્વાસઘાતિ મોટું પાપ;
 કષબ કહધ તે મુરખ હવા, દેઈ તુતર નાવધ તેડવા. ૧૪

ફહા.

મૂરખ કનાવધ તેડવા, ન કરે પૂરવ વિચાર;
 શ્રેણિક સરિખો રાજ્યો, અહુપરિ થયો ગુચ્ચાર. ૧૫

હાલ.

રાગ-રામગિરિ-ખાટ હુશનની પૂજ પશ્પથ—એ દેશી.

તપ સુમંગલ વનિ સંચરીયો, તાપસ તિહાં તુતરીઓ;
 ધરિ આવી નિજકામિરે લાગો, પરિત્રાજક વિસરીઓ.
 હોરાજન મૂરખપાણું તુઝ મોટા, નર તુતરીઉ નવિ તેડયો;
 બાંધ્યો પાતિગ પોટા, હો રાજન.—એ આંકણી. ૧૬

- તાપસ તાંમ તિહાં સમતાઆણી, વારી રાખ્યો પ્રાણી;
 બીજુભાસખમણ તિહાંપચ્ચાવ્યું, તપતી વૃદ્ધિ તે જાણી-હો. ૧૭
- સાંઝઈ ભૂપતિ નઈ સાંભરીયું, સહી તાપસ વીસરીઓ;
 ધ્યાયો નૃપ જઈ પાપ ખમવાઈ, વિનય વિવેક બહુ કરીઉ-હો. ૧૮
- મુઝ અવગુણ હઈઈઈ મમ ધરો, સ્વાંમી ધરિ પધારો;
 તાપસકહઈ તપની વૃદ્ધિ કીધી, માસિં પારણ મોરે-હો. ૧૯
- તવભૂપતિકહઈ સાંભલિ સ્વાંમિ, તુલો છો શુભગતિ ગાંમી;
 હવઈતુલપારણ મુઝ ધરિ હોસયઈ, નુંતર હું સરિનાંમી-હો. ૨૦
- માસખમણ પારણ દિનજીહારઈ, તાપસ વીસર્યો તિહારઈ;
 ત્રીજુભાસખમણુતેણુધપચ્ચાવ્યું, તપની વૃદ્ધિ હઈ માહરઈ-હો. ૨૧
- ભોજન કાલ વોલી જવજાઈ, તવ સાંભરીયું રાય;
 પથાતાપ કરઈ નૃપ લાજઈ, પણિ અનુહાણો ધાઈ-હો. ૨૨
- સ્વાંમી હું સખસો અપરાધી, તાહરી ખખરી ન લીધી;
 આગઈ મઈ અન્યાબહુ કીધો, પાપ ગયું મુને વાધી-હો. ૨૩
- સ્વાંમી હું સિતલ જીમ પાંણી, વાંણી અમીઅ સમાંણી;
 હવઈ મુઝ મંદિર વેગ પધારો, તપકરી કાય કોમલાંણી-હો. ૨૪
- તાપસ કહઈ ત્રિવિધે કરી લીધું, માસખમણ મઈ ત્રિજુ
 તુંલ પારણ મુઝ ધરિ કરતું, સું કહીઈ તુમ બીજુ-હો. ૨૫
- અસું કહી નૃપ નગરિ પોહોતો, પારણ વેલા સૂતો,
 તવ તાપસ ધમધમીઓ કોઢઈ, એ નહી ક્ષત્રી પૂતો-હો. ૨૬
- તવ તાપસ હુઓ સખલ કષાઈ, નૃપ કરઈ મુઝસું ઠગાઈ;
 જો માહરા તપતું, ફલ હઈ, તો નૂપને દુખદાઈ-હો. ૨૭
- ઈમ નીઆણું કીધું જીહારઈ, રાજન આયો તિહારઈ;
 સ્વામી તુલ મ આપો મુઝનઈ, ભોજન કરો ધરિ માહરઈ-હો. ૨૮

તાપસ કહઈ મમ બોલીસ બાલી, નહીંતરી નાંખીસ બાલી;
 મંછ તુઝ ઉપરિકાધું નિઆણું, નૃપ રહ્યજે સંભાલી-હો. ૨૯
 સુંણીવચનભૂપતિ ધરિ વલીઓ, અતિ મનમાં કલકલીઓ-હો.
 કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંખ્યો, દેવ તણો ભવ ફલીઓ-હો. ૩૦
 ભૂપતિ જવ ઐશ્વિક નૃપ થાય, તાપસ હુઝ ડોણી રાય;
 રાણીચિલણાંકુખિં અવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પસાય-હો. ૩૧
 ઉદરિં બાલ વધ્યો નર જીહારેં, ડોહલો ઉપનો તિહારેં
 નિજ ભરતાર હમ્યાતી માટી, આધી જોઈઈ માહરઈ-હો. ૩૨

ફહા.

ચિલણા કુંખિ અવતર્યો, ઐશ્વિક તણઈ સંયોગ;
 રતિવંતી અગલા જસેં, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩
 ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું ને ગર્ભ વિચાર;
 રતિવંતી અગલા તણો, કહઈ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

હાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંત-એ દેશી.

જે રતિવંતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;
 બીજઈ વચ્ચે અડકઈ નહીં એ. ૩૫
 હીંડઈ નહીં તે નારીરે, સંધ્યા રાતિ સમય;
 નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઠ એ. ૩૬
 શત ન કરે આહારરે, પુદ્ તે પરિહરઈ,
 આંખ્યે અંજન નવિ કરઈ એ, ૩૭
 વલી વિલેપણુ વારિરે, દંત ધાવન નહીં;
 સ્નાન શુદ્ધ તેહનઈ એ. ૩૮
 ન કરઈ પુષ્ટો આહારરે, દર્પણુ નવિ નરખઈ;
 ધાતુને પાત્રઈ નવિ જમઈ એ. ૩૯

માઠી	કાષ્ટ	પાપાણુરે,	ભોજન	તેહનાં;	
			ભોજન સોય તેહમાં કરધ એ.		૪૦
ચઉથય	દિન	એકાંતરે,	સ્નાન મંજન	કરધં;	
			અવર પુરૂષ નહીં નવિ જૂઠ એ.		૪૧
સુંદર	કરી	સિણુગારરે,	નિજનર	નિરખતી;	
			ગર્ભ અનોપમ ઉપજધ એ.		૪૨
સોલ	દિવસનો	કાલરે,	સ્ત્રી રહધ	રતીવંતી;	
			પછઈ ગર્ભ ન ઉપજધ એ.		૪૩
ચઉથઈ	વાસર	ગર્ભરે,	જે પણ	ઉપજે;	
			અશુભ અલ્પ તસ આઉખું એ.		૪૪
પષ્ટ	અઠમ	દશ આરરે,	ચઉદસ	સોલમઈ;	
			બાલ અનોપમ ઉપજે એ.		૪૫
પોહોર	પછી	મધ્ય માંહિરે,	ભોગ ભજઈ	સહી;	
			સમ દિવસઈ સુત ઉપજધ એ.		૪૬
વિંમ દિન	એકી	જાંણીરે,	ભોગ તવ નવિ	ભજધ;	
			વીર્યઈ પુત્રી ઉપજધ એ.		૪૭
દિવસ	નહી	સંભોગરે,	ગર્ભ નબલો	હોધ;	
			મારગ પણિ તેહનો નહી એ.		૪૮
સ્ત્રી	રતિવંતી	જાંણીરે,	બાર વરસ	પછી;	
			પ્રસવે પંચાવન લગાધ એ.		૪૯
સોલ	વરસની	નારીરે,	પુરૂષ	પંચવીસનો;	
			તેહનો સુત સુંદર હુધ એ.		૫૦
નાસિક	જમણી	જાંણીરે,	વહઈતી	જવ હુધ;	
			ભોગઈ સુત સુંદર હુધ એ.		૫૧

તાપસ કદમ્બ મગ ગોલીસ ગાલી, નર્દાતરી નાંખાસ ગાલી;
 મંધ તુઝ ઉપરિકીધું નિઆણું, તપ રદમજે સંભાલી-હો. ૨૯
 સુંણીવચનભૂપતિ પરિ વલીઓ, અનિ મનમાં ક્ષત્રસીઓ-હો,
 કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંખો, દેવ તણો ભવ ફલીઓ-હો. ૩૦
 ભૂપતિ જવ ઐશ્વિક તપ થાય, તાપસ હુડે કાણી રાય;
 રાણીચિલણુંકુંખિં અવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પમાય-હો. ૩૧
 હૃદિરિં ખાલ વધ્યો નર છાદરેં, કાદ્યો ઉપનો તિહારેં
 નિજ ભરતાર હધગ્યાની માટી, ખાધી જોઈઈ માદરધ-હો. ૩૨

દ્વિતી.

ચિલણા કુંખિ અવતર્યો, ઐશ્વિક તણઈ સંયોગ;
 રતિવંતી અળસા જસેં, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩
 ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું ને ગર્ભ વિચાર;
 રતિવંતી અળસા તણો, કહધ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

હાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિં રાજ કરંત-એ દેશી.

જે રતિવંતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;
 ખીજઈ વચ્ચેં આડકઠ નહીં એ. ૩૫
 હોંડધ નહીં તે નારીરે, સંધ્યા રાતિ સમય;
 નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઠ એ. ૩૬
 શત ન કરે આહારરે, પુદ્ તે પરિહરઈ,
 આંખે અંજન નવિ કરઈ એ, ૩૭
 વલી વિલેપણ વારિરે, દંત ધાવન નહીં;
 સ્નાન શુદ્ધ તેહનઈ એ. ૩૮
 ન કરઈ પુષ્ટો આહારરે, દર્પણ નવિ નરખઈ;
 ધાતુને પાત્રઈ નવિ જમઈ એ. ૩૯

- માઠી કાષ્ટ પાપાણુરે, ભોજન તેહનાં;
ભોજન સોય તેહમાં કરધ એ. ૪૦
- ચઉથય દિન એકાંતરે, સ્નાન મંજન કરધ;
અવર પુરૂષ નધે નવિ જૂઠ એ. ૪૧
- સુંદર કરી સિણુગારરે, નિજનર નિરખતી;
ગર્ભ અનોપમ ઉપજધ એ. ૪૨
- સોલ દિવસનો કાલરે, સ્ત્રી રહધ રતીવંતી;
પછધ ગર્ભ ન ઉપજધ એ. ૪૩
- ચઉથધ વાસર ગર્ભરે, જે પણ ઉપજે;
અશુભ અલ્પ તસ આઉખું એ. ૪૪
- પષ્ટ અઠમ દશ બારરે, ચઉદસ સોલમધે;
બાલ અનોપમ ઉપજે એ. ૪૫
- ગોહાર પછી મધ્ય માંહિરે, ભોગ ભજધ સહી;
સમ દિવસધ સુત ઉપજધ એ. ૪૬
- વિંમ દિન એકી જાંણીરે, ભોગ તવ નવિ ભજધ;
વીર્યધ પુત્રી ઉપજધ એ. ૪૭
- દિવસ નહી સંભોગરે, ગર્ભ નબલો હોધ;
મારગ પણિ તેહનો નહી એ. ૪૮
- સ્ત્રી રતિવંતી જાંણીરે, બાર વરસ પછી;
પ્રસવે પંચાવન લગાધ એ. ૪૯
- સોલ વરસની નારીરે, પુરૂષ પંચવીસનો;
તેહનો સુત સુંદર હુધ એ. ૫૦
- નાસિક જામણી જાંણીરે, વહધતી જવ હુધ;
ભોગધ સુત સુંદર હુધ એ. ૫૧

દાસો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્ર જય રેવતી;
 આલ જનમ મુલિં મદ્યેં એ. ૫૨
 નરગું વીર્ય વિશેષરે, તો સૂત ઉપજાઈ;
 રંગત ધાણાઈ પુત્રી કદી એ. ૫૩
 શોણિત શુક્ર સમ ભાગીરે, તેદથી નીપજાઈ;
 આલ નપુંસક ઉપજાઈ એ. ૫૪

હુહા.

આલ નપુંસક ઉપજાઈ, શોણિત શુક્ર સમ ભાગિ;
 ગર્ભ વિચાર શ્રવણેં સુંણી, આંણ્યો મનિ વયરાગ. ૫૫

ચઉપધ.

ગર્ભ તણો વહી કહું વિચાર, ઉપજવાનો હામ અસાર;
 શોણિત શુક્ર તણુધં સંયોગ, ઉદરિં ઉપનો કરતધ ભોગ. ૫૬
 રંગત માંસ અનેં અધકાર, ગર્ભ તણુધં રેહવાનો હાર;
 પાપિં પડીઉ પરવસિં જંત, આતમ ભોગવધં હુખ અનંત. ૫૭
 કલીલ દિવસ સાતમે થયો, સાતે પુદ્ગુદ થઇનધ રહ્યો;
 મંસ પિંડ મહીનધ અંધાય, પલ પોણા પાકે જનરાય. ૫૮
 બીજધં માસિ પેસી જેવડો, ત્રીજધં માસિં કાંઇક કહ્યો વડો;
 માયધરે મન ડોહલા નસ્યા, હુખધં જીવ ઉપનાં હુધં તસ્યા. ૫૯
 ચઉથધ માસિ આલિક વિસ્તરે, માય તણા અંગ મોટાં કરેં;
 ડાખધં સ્ત્રી જીમણુધ નર જોધ, વચિં વસઈ કક્ષીખહુધ જોધ. ૬૦
 પાંચમધં પાંચ અંકુરો જોય, બીધ પગના બીધ કરના હોધ;
 મસ્તગઃ તણો અંકુરો એક, તેણેં થાનિક નહીં કીસ્મો વિવેક. ૬૧
 પ્રાંણી પીત્ત અતે લોહી ધરધ, દિન દિન કાચા પોઠી કરધ,
 કર્મ સંયોગે તે તિહાંથી મરઈ, કોય જીવ નરગિં આવતરઈ. ૬૨

સતમ માસિં પેસી પાંચસઘં, સિરા નાડી હોઇ સાતસઘં,
 નવસઘં નાડી તે ધમણી કરઘં, અઉઠ કોડિ રોમરાય વિસ્તરઘં. ૬૩
 સવે શરીર પુરં હોઈ તસ્યઘં, માસ આઠમે પૈથાઈ જસ્યઘં,
 ઉંઘઈ માથઈ ઉદરિં રહિં, નરગતણા દુખ તિહાંપણિ સહઘં. ૬૪
 અઉઠ કોડિસોય તાતી કરીઘં, સુર વિંધઈ બહુ પ્રાક્રમ કરી;
 આઠ ગણું દુખ તેહથી હોઇ, ગર્ભ તણી વેદન સહુ કોય. ૬૫
 મા સુખિણી તો તુઝ સુખ હોય, મા પોઢઈ તો બાલક સોય;
 એણીપરિ જીવઉદરમાંહિ રહઈ, પરવસિ પડીઓ કોહનઈ કહઈ. ૬૬
 નવ મહીના દિન સાઠાં સાત, માત ઉદરિં તું રહોં અનાથ;
 તિહાં મલમૂત્રમાંહિં તું વસ્યો, નારક નરગમાંહિં હોઇ જશ્યો. ૬૭
 કોઇક કમ વિકટનો ધણી, ગર્ભમાંહિં થોધરે વણી;
 એકિં દીલે બહુ ભવ કરઈ, ચોવીસ વરસ ઉદરમાંહિં ફિરઈ. ૬૮
 જઘન્યતો અંતર મૂહરત સાર, ભવસ્થિતિ ભાખ્યાં વરસ બાર,
 કાય સ્થિતિ વરસ રહયોવીસ, માંનવ ગર્ભની સ્થિતિ કહીઈસ, ૬૯
 તીર્થંચ ગર્ભ બેચારજ કહઈ, જઘન્યતો અંતર મૂહરત રહઈ;
 ઉતકૃષ્ટુંતો વરસ રહઈ આઠ, પસૂઈ લહિં બંધનથી વાટ. ૭૦
 મેઘ તણો ગર્ભ કેતો રહઈ, જઘન્યતો અંતર મૂહરત કહઈ;
 ઉતકૃષ્ટુંતો રહઈ પટ માસ, દોહિલો કહઈ ગર્ભાવાસ. ૭૧
 તે માટઈ કહો તત્વ વિચાર, જન્મતાણું દુખ અછઈ અપાર.
 ઉદર થકી વેદન સોગુણી, અથવા સહસ્સગુણી પણિ સુંણી; ૭૨
 કોડી ગુણી ઝાઝેરી જોય, જણતાં વેદન ભાખી સોય.
 ધણા જીવ પ્રસવતાં મરઈ, જન્મ તણા દુખ સહુમાં સિરઈ; ૭૩
 કોયક જીવનિં કર્મ અનંત, પાપી કાઢયા દીસઈ જંત;
 કોયક ગલઈ છઇ ગર્ભ થકી, ભમતાં જીવ હુઆ ઈમ દુખી. ૭૪

એહવાં ગર્ભતણાં દુખ જાણી, લતમ નર એત્યા નિર્વાણી;
 જાણુ કુંભરધરિ આઠે નારિ, પરણી તે ન રહ્યા સંસારિ. ૭૫
 નેમિનાથ નવિ પરણ્યા નારિ, ગર્ભ તણાં દુખ કલાં અપાર;
 દેખી એત્યો મેઘ કુમાર, આઠ નારિ અતે તજી ઉદાર. ૭૬
 ગયસુકુમાર ઢંઢણુ કુમાર, શાલિભદ્ર ધનો અણુગાર;
 ચિહ્ન ગતિનાં દુખ ચિંતી કરી, છંડી ભોગ જેણે દીક્ષા વરી. ૭૭
 સહસ્સ નારી મુંઝઈ હનુમત, રામચંદ્ર સરિખા ગુણવંત;
 નંદિણેણ સરિખા નર જેહ, પંચ સદ્યા સ્ત્રી છંડઈ તેહ. ૭૮
 સનતકુમાર મન રાખઈ ઠારિ, ચોસઠ સહસ્સ જેણેણ મુંડી નારિ;
 અધિકો તે અવતિ સુકુમાલ, બત્રીસ નારી મુંડી સમકાલ. ૭૯
 ઇંદ્રજીત બિભીપણ રાય, છંડી ભોગ તે મુગતિં જાય;
 રાવણ લખમણુ વિપય ભમઈ, મરી હોય તે દુરગતિ ભમઈ. ૮૦
 ભમતાં થોની લહઈ નવનવી, તાપસનિ માનવગતિ હવી;
 ચિલણુ કુખઈ લીધો અવતાર, દિનદિન વાઘઈ ગભે અપાર. ૮૧
 ત્રિણ માસ ઉદરિ હુઆનંમ, ડોહોલો ઉપનો અબજા તાંમ;
 શ્રેણિકના હિઆનું માંસ, ખાતાં પોહોયઈ મનની આસ. ૮૨
 ચિત્રણા અતિદુખ્યત્રહુઘનસ્યઈ, અભય કુંમાર તેડયો તસ્યઈ;
 વિનય કરી કહઈ શ્રેણીકરાય, વેગઈ દુખ ભંજો તુમ માય. ૮૩
 અભય કુમાર યુદ્ધિનો ભંડાર, મંસ અણાવ્યું તેણીવાર;
 ભૂપતિ હિઈઈ આંધ્યું તેહ, તેડી ચિત્રણા રાંણી તેહ. ૮૪
 છુરીકા એક દીધી કરમાહિં, કાપી ખાવા લાગી લાંહિં;
 નિજમનિ ડોહલો પુરો કરી, સુત જન્મ્યો અતિરૂપહ સિરી. ૮૫
 અશોકચંદ્ર દીધું તસ નામ, ચિલણુ પુત્ર નખાવઈ તાંમ;
 શ્રેણીકે દીડો તેણીવાર, લીધો અશોકચંદ્ર કુંમાર. ૮૬

આવીરાય રાણીને કહઈ, સુત નાખતાં કરકિમ વહઈ; -
 ચિલણા કહઈનહીપુત્ર એસાર, ડોહલો ઉપનો અતિહી અસાર. ૮૭
 જનમ જાતિ ન મુંકે જોહ, સહી નરવેદી નહુધ તેહ;
 આગલિ અન્નજીમઈ કિમભાખ, પહઈલઈ કોલીએ આવી માખ. ૮૮
 કહુઓ કનક ખીજ અંદૂર, વાધ્યો મીડો નહીં ધતુર;
 ઉપજતો પાવક બાલતો, કિમ સિતલ હોસ્યઈ વાધતો. ૮૯
 તિમ એ પુત્ર કપુત્ર વિચારિ, જોણુધ દુખ દીધું ઉદર મઝારિ;
 આગલિ સુખ સુંદીધ ભૂપાલ, તેણુધ કારણિ મિં નાખ્યો બાલ. ૯૦
 રાજ કહઈમમ બોલિં અસાર, ઉગતો તૂરો સહઈકાર;
 પૂર્ણ કહ્યો તવ મિડો હોય, સુત સહઈકાર સરિખો જોય. ૯૧
 ધસ્યું કહી પાલઈ ભૂપાલ, ખિણુખિણુ રૂધ સુત સુકુમાલ;
 કુકડઈ હાથિ ડસીઓ વલી, તેણિં પાકી સુતની આંગલી. ૯૨
 ઓષધ લેષજ કરઈ અનેક, પણિ તે રોતો ન રહઈ રેખ;
 મોટું મોહકર્મ જગિ વલી, શ્રેણિક મુખમો લિઈ અંગુલી. ૯૩
 અનુકમિં સુત વેદન ગઈ, દિનદિન સુત વાધઈ પણિ સહી;
 યોવનવય આવ્યો તે જસ્યઈ, રાજસુતા પરણાવી તસ્યઈ. ૯૪
 કુકડઈ અંગુલી કરડી જોણુ, કોણી નામ ધરાવ્યું તેણુ;
 રાજમદે તે માતો ફિરે, હિઈ વિચાર તે અવલો કરે. ૯૫
 વૃદ્ધ કાલ હુઓ મુઝતાત, રાજ્ય તજ્યાની ન કરઈ વાત;
 હું લોહો સુત મોટા બહુ, રાજ્ય ઝડિ તે લેસ્યે સહુ. ૯૬
 કોણી કુપુત્ર વિચારઈ આપ, એ મુઝ રાજ્ય ન આપઈ આપ;
 એક દિવસ છોછે છલ લહી, શ્રેણીકરાયનઈ બાંધ્યો સહી, ૯૭
 લેઈ વાલ્યો કકપંજરમાંહિં, નાડિ પાંચસઈ મારઈ ત્યાંહિં;
 લીધું રાજ્યતાણું ધરસૂત્ર, જગમાંહિં કોણી હુઓ કપુત્ર. ૯૮

ઇસ્યાપુત્ર ધરિ જન્મયા થકી, જેનર વાંઝીયા તે બહુ સુખી;
 કુપુત્ર ભુંડા સિરિ ધિક્કાર, જે સુત કરઇ પિતાનઈ પ્રહાર. ૯૯
 ઇસ્યાપુત્ર જન્મયાસ્યઈ કાળ, એકવીસ કુલની જોઈ લાજ;
 તસ જીવ્યાથી મરણ સનાથ, જે પાપી દુખ દેતો તાત. ૧૦૦
 દુખદાઈ કોણી કલઠવાય, એકદીન ભોજન કરતો રાય;
 લઘુશંકા નિજ બાલિક કરઈ, ભોજન થાલ તિહા છાંટઈ ભરઈ. ૧
 બાલક ચરિત્ર તે દેખી કરી, જીમધરાય બહુ હરખજ ધરી;
 તવ બેલી પોતાની માય, સાંભલિ સુત કહુ પૂરવ કથાય. ૨
 તું મુઝ ઉદરિ આબ્યો જસ્યઈ, ઘણીમાંસનો ડોહલો હુઓ તસ્યઈ;
 જવજનમ્યો તવ હિમવિચારી, મિં નાખ્યો તુઝને ધરનારિ. ૩
 તુઝને દેખઇ તાહરો તાત, મંદિરમાં લેઇ આબ્યો નાથ;
 મુઝને બહુપરિ ઠપકો દીઓ, તુઝને પ્રેમકરી પાલીઓ. ૪
 તુઝ ઉકરડઇ નાખ્યો જ્યાંહિં, કુકડો અંગુલિ કરડે ત્યાંહિં;
 તે પાકીનઈ પડ વહઇ, ધરઇ તાતમુખિ રોતો રહઇ. ૫
 સ્વાંમીનઈ મનિ સુગ ન થાય, ઇમિ ઉછેર્યો કોણીરાય;
 દેખી નિજ સુતનું માતરં, તું હરખઈ તો હુંસ્યું કરં, ૬
 માત ધ્યનઈમ સુંણી અપાર, કહઈ મુઝ જીવિતસિરિં ધિક્કાર;
 એણીપરિ મુઝ ઉછેર્યો આપ, તે કકપંજરિ ઘાલ્યો બાપ. ૭
 પડભરી આટી આંગુલી, નેહને નામી મારં વલી;
 સહી હું દુરગતિનો ભજનાર, અધમ ચોનિ હોસ્યઇ અવતાર. ૮
 હું પાપી હું જગમાંહિં દુષ્ટ, ઐણિક તાતને દીધું કષ્ટ;
 ખિત્રી કુલની જોઈ લાજ, સહી ધિક્કાર પડો મુઝરાજ. ૯
 રાજઋદ્ધિ સહુ એહની સહી, હુઓ રાય અસ્યુમુખિં કહી;
 લેઇ કોહારને આલ્યો વહી, ભાંજ પંજર કાહું જઇ. ૧૦

શ્રેણિકરાય દિન પહિલો જસેં, પૂરવ મિત્ર એક તેડયો તસેં;
કર્મકથા તસ માંડી કહી, નાડી મારં ખમાઇ નહી. ૧૧

તેણુંવિષ આણીદીઠ પ્રધાન, બાંણ્યું તે દીઠં જીવિતદાન,
રાયતાણું દુખ હાઇઠ ધરી, તાલવિખ દિઠં છાનું કરી. ૧૨

જવકોણી દોડો આવતો, તય શ્રેણિક હાઇઠ ધુનતો;
એ સહી મુઝ મારે ફેકાર, ખમ્યો ન જાઇ એવડો પ્રહાર. ૧૩

તેણુંકારિણિ શ્રેણિકનૃપ તિહાં, તાલવિખ દીધું મુખમાંહિં;
મગધદેશ નૃપ મરણિં ગયો, પહિલી નરગિ નારડી થયો. ૧૪

ભૂપતિ પંજર બાંગી કરી, શ્રેણિક તાત કાઢ્યો કરિધરી;
બોલાવ્યો નવિ બોલિં જસેં, કોણીરાય દુખ ધરતો તસેં. ૧૫

પશ્ચાત્તાપ કરઇ નૃપ આપ, પિતા હણ્યાનું મોટું પાપ;
મિં કાધું મોટું કુકર્મ, ક્ષત્રીય કુલનો બોયો ધર્મ. ૧૬

અમ્યું કહઈ રોઇ દુખ ધરઈ, શ્રેણિકરાય નર મૂઝો સિરેં;
સુંણી દ્રષ્ટાંત વિચારો ખરં, કારણ તે તાપસ નોતરં, ૧૭

તેણુંકારણઇ પૃથ્વીનો રાય. વિવેક નચૂકઇ એકું ઠાહિં;
વિનય ઘણો બહુ આદર કરી, તેહ્યા સાંહમી ધરિધરિ ફિરી. ૧૮

વલી દુર્ગલની ચિંતા કરઈ, ભૂખ્યો કોઈ ન જાઇ સિરઈ,
શત્રુકાર મડાવઈ સાર, રાંધ્યો કોરો આપઇ આહાર. ૧૯

ફહી.

આહાર અન્ન આપઇ સહી, ભૂખ્યો કોઇ ન જાઇ;
પૂરોધર્મ આરાધતાં, ચ્યાર નાંમ નૃપ થાય. ૨૦

ચઉપધ.

વિચારચતુરમુખિ પહેલુંનાંમ, રાજઝપિ ખીનું અભિરાંમ;
જીવિતાદાનિં નૃપ ચિરદ વહઈ, જમૂતવાહન સહુકા કહઈ. ૨૧

એવડું ધિરદ લલ્લનૃપ જસેં, ઘણા દિવસ વેલી ગયા તસેં;
 ખાહડદે અંખડદે જોહ, કાલઈ સર્ગ પહુતા તેહ. ૨૨
 ત્રિહું બોલમ હુઓનૃપ વૃદ્ધ, તપ તેજે ને વયે પ્રસિદ્ધ;
 ચિંતાતુર હુઓ નરનાથ, શ્રીગુરુને કહઈ સુંણો મુઝ વાત, ૨૩
 પુણ્યઈ ત્રઝસરિખો ગુરુ લલો, પશિં મુઝકમે સુતનવિ થયો;
 તેણે ચિંતા અતિહુધ આજ, કહો સ્વાંમી કુંજ ભુગતા રાજ. ૨૪
 શ્રીગુરુ વચન કહઈ મુખિભલ્લ, પુત્રીનો સુત પ્રતાપમલ્લ;
 રાજયોગિ દીસે છઈ તેહ, જોહસ્યું તાહરે સખલ સ્નેહ ૨૫
 અસી વાત મુખિ હુમેં કહી, બાલચંદ્ર ચેલે તે લહી;
 અન્યપાલનિં જમ કહઈ તેહ, કુમારપાત્ર ભત્રીનો જોહ. ૨૬
 જોહું થયા તિહાં એકઈ ચિત્ત, ગજભેદ તવ થયો અત્યંત;
 હુમપખિં હુઓ રામચંદ્ર, અન્યપાત્ર પખિં બાલચંદ્ર. ૨૭
 દિનદિન વચર વધતું જાય, બાલચંદ્ર ડંસિ મનમાંહિં;
 જલ જૂંઈ મુખિં કહૂઓ લવેં, ગુરુપરિ ભૂંડું ચિંતવેં. ૨૮
 ભાંગ્યું મન ગુરુચેલા તાણું, આવક વ્યગ્ર થયા અતિધાણું;
 સંપ વિના ગચ્છકિમચાલસ્યેં, જહાંસંપ તિહાં શ્રેય થાયસેં. ૨૯
 સંપ વિના એ સ્યુંંધરહાટ, સંપવિના નવિ શોભઈ વાટ;
 સંપવિના નવિ ચાલઈ રાજ, સંપ વિના વિણસઈ શુભ કાજ. ૩૦
 સંપ વિના સ્યો બંધવતાત, સંપવિના સી ભગિની માત;
 સંપ વિનાનો સ્યો ગુરુશિષ્ય, મિણુમિણુ પાતગ બંધમ લક્ષ્ય. ૩૧
 જો સંપ નહીં કોરવ પાંડવ, તો તેહનાં કુલનાં ખય હવા;
 રાવણુ દંદ બિભીષણુ સાથિં, ખોયું રાજ્ય ગમ લંકા હાથિં. ૩૨
 કોણી હલ્લવિદલ્લ સ્યુંં વિદ્યમ, જમ કસો ગોવિંદનઈ નડઈ;
 સંપવિના શ્રેય નહોઈ કદા, ગુરુચેલા ચડખડતા સદા. ૩૩

દુહા.

ગુરુ એલો નીતિં ચડળડઈ, બેહુમાં નહાડો નેહ;
 બાલચંદ્ર છલ જોઅતો, શિષ્ય કુશિષ્ય હુઓ તેહ. ૩૪
 આગિં શિષ્ય કુસિષ્ય બહુ, પેખો પંચ સહાય;
 ગર્ગાચાર્ય તણા દીખીઆ, અવગુણ બહુ તસમાંહિં. ૩૫
 બોલાવ્યો બોલે નહીં, કહ્યું ન સાંતે કોય;
 મધૂરે વચનેં માગતાં, ઝડકી ધાધ સોય. ૩૬
 ગુરુ કહડિ ખપ પાંણી તણે, મુઝ પગિં દેવા કાપ;
 શિષ્ય કહધ સહી આત્યારમાં, પાંણી દીઈ તુહા. બાપ. ૩૭
 વલી વિનય કરી ગુરુ કહઈ, લાવો રોટી ભાત;
 વલનું શિષ્ય મુખિં ઇંમ ભણે, નિંત ખાધાની વાત. ૩૮
 સમ્મલા શિષ્ય સરિખા સહી, હુંકો તે તેર હાથ;
 ગુરુ સાહમા બોલધ ધસી, બધલિ જસ્યા વિણનાથ. ૩૯
 મિલ્યા કુશિષ્ય એ પંચ સંહે, જીમ પાપી ગોસાલ;
 સ્વામી વીર જીજીદનેં, જોણેં કીધો પરમલ. ૪૦
 બાલચંદ તેહવો સહી, મિલીઓ પાપ પસાય;
 હેમસૂરિંદ ગુરુ જીવતાં, ગછ ભેદ બહુ થાય. ૪૧
 છલ જૂઠ છાંતો ફિરઈ, બગધ્યાની મતિમંદ;
 એણેં અવસરિતિહાં બોલીઓ, સ્વામી કુંભરનિરંદ. ૪૨

ઢાલ.

ચરિત્ર.

બોલ્યો સ્વામી કુંભરનિરંદ, વેગે તેડ્યો હેમસૂરિંદ;
 યથા યોગિં પુણ્ય કીધું સહી, એક હુંસ મનમાંહિં રહી. ૪૩
 મોટા બિંબ પ્રતિષ્ઠા કાજ, તેહની ઇચ્છા થઇ મુઝ આજ;
 વેગિં સ્વામી પ્રતિષ્ઠો બિંબ, ધર્મ કાજ મ કરો વિલંબ. ૪૪

મુહુરત સાર ઘડી તવ ત્યાંદિં, ઉઘવ માંડ્યો પાટણુ માંદિં;
 કનક રત્નમણિ રૂપા તણા, ગિંચ બરાબ્યા બૃષિં ઘણાં. ૪૫
 પીતલ કાળે અને પાપાણુ, કાપા ગિંચ તે માત પ્રમાણુ;
 ગિંચ પ્રતિષ્ઠા કરતો સાર, કનક કોડિ વાઝ કરમ અપાર. ૪૬
 સંઘ ચતુર્વિધ જગમાં સાર, ભૂપતિ ભગતિ કર્મજી અપાર;
 વેદ મુદ્રિકા શાલૂ સાર, ચીર પટોલાં ન લાડે પાર. ૪૭
 પાટ સાવડું નિં ઘાટડી, દોઈ કમાય અનિં પાઘડી;
 દાંનિં વરસઈ શ્રમ જલધાર, ભોજનભગતિ તિહાં કરમ અપાર. ૪૮
 ઝાણીપરિં લખમીનો વ્યવ કરે, મોટા મંડપ ઘાલ્યા સિરઈ;
 દીપક તોરણ દીપઈ બહુ, ચિત્ર ચંદ્રચા નિરખઈ સહુ. ૪૯
 પવિત્ર પીઠિકા તિહાં એક કરી. જન પ્રતિમા તે ઉપરિ ધરી;
 સનાત મહોજ્જવ આવક કરઈ, મુકૂત ભંડાર તે યોનેં ભરઈ. ૫૦
 અંજન વેલા મુહુર્ત જ્યેં, અદાર આચાર્ય એકા તમેં;
 બાલચંદ્ર ઘડી ઉપરિ ઠગ્યો, અજયપાલ તિહાં આવી લગ્યો. ૫૧
 બાલચંદ્રને પૂછ્યું અસ્યું, ઘડી ઉપરિ તું બધોકો કસ્યું;
 એવો કહ્યો જોઈ મુહુરત કાલ, શ્રમ જયકાર હોઈ વૃદ્ધ બાલ. ૫૨
 જો હોય મુહુર્તનો ભંગ, તો ખંડાય પ્રતિમા અંગ;
 દુષ્પ પાંમઈ નર કુમરનિરંદ; ચિરંજીવ નહીં હેમસૂરિંદ. ૫૩
 અસ્યું વચન જવ એલે કહ્યું, અજયપાલ નવિ જાઈ સહ્યું;
 એ કરજોડી એલ્યો અસ્યું, બાલચંદ્ર વિમાસઈ કસ્યું, ૫૪
 મુનિવર આજ કહ્યું મુઝમાંનિં, તુઝની થાપું હેમસમાનિં;
 મુહુર્ત ભંગ જો તું સહી કરમ, કુમારપાલ તો વેગો મરઈ. ૫૫
 મુણી વચન તવ મતિઉધીકરી, ત્યારિં બધોકો સુરથી ફરી;
 હેમઈ પૂછ્યો મુહુરત કાલ, તવ તિહાં જોડું જોલ્યો બાલ. ૫૬

સ્વામી મુહુર્ત વેલા થઇ, અન્ન હેમ કરે ગહગહી;
 પ્રતિમા સકલ પ્રતિષ્ઠા જસે, ભીમ વાંણીઓ આવ્યો તસે. ૫૭
 હાથિ પ્રતિમા પીતલ તણી, ધાયો વેગે નિજ ગુરુ ભણી;
 સ્વામી બિંબ પ્રતિષ્ઠા કરો, રોગ શોક જીમ જનમ પરો. ૫૮
 હેમસરિ બોલ્યા ગહગહી. શ્રાવક મુહુર્ત વેલા ગઈ;
 એણે વચને ભીમો થયો દીન, ધીગ ધીગ માનવ હું પુનિ દીન. ૫૯
 પૂણ્યે હીણો ખેતી કરઈ, બલદમરે સુકવણું પડે;
 પુણ્યહીણ ભોજન શુભજીમઈ, કે નજરઈ કે પાછું વમઈ. ૬૦
 નિકું પુણ્યહીણો નર સહી, મનની ધચ્છા મનમાં રહી;
 ભલા મનોરથ સહુને ગમે, પુણ્ય વિના મનમાં સમે. ૬૧

કવિત્ત.

મન જાંણઈ મયગલઈ ચહું, હયવર પાય પરહું;
 પોહું પલંગ પાલખી, અમૃત આહારતો ભખું.
 સ્ત્રી આવી લાગું કંઠિ, મોહોલિં માહિં કરે વાસ;
 ઉચ્ચ વસ્ત્ર તે અંગે, ચંદન બાહરમાસ.
 પૂણ્ય તો પોતે નહી આતમ તો ધચ્છઈ ધણું;
 કવિ ઋષભ કહઈકિંમ પામીઈ, ૧ પુણ્યહિણ પોતાતણું. ૬૨

કવિત્ત.

મન જાંણઈ મહીલા વડે, નરપતિ થઈ નવખંડિ;
 સીસ છત્ર ચમરહ ચ્યાર, ચહું તો ચંચલ સંઠિ.
 કુસુંમ બોહોલા સિસિ, નાટક નીતિ નીરખી જઈ,
 આય વંછિ અતિ ઘણો, સહઈ વસ્ત્ર મોહલિ મેલિ જઈ
 પુછી કાજ સહુકો કરઈ, મુરખ મન ચિંતિ ઘણું;
 ભીમ કહે કીંમ પામીઈ, પૂણ્ય નહી પોતાતણું. ૬૩

દ્રષ્ટા.

પુણ્યવંતા નર તે સહી, મનોરથ પ્તનમ દ્રષ્ટત;
 પુણ્યહીણ પ્રાદિ વહી, વાંઘ્યાં તે ન મિલનત ૬૪
 મનમાં ઈછા બહુ કરઈ, કરી ન શકે શુભ કાંમ;
 સુપુરુષ કાળ સધલાં કરઈ, રાજે સુખની માંમ. ૬૫
 દાંત શીલ તપ ભાવનાં, કીધાં કાંચન ગિંબ;
 શ્રીજીન ભવન કરી ગયા, રહ્યા તે કીરતિ ચંબ. ૬૬

કવિત.

પ્રથમ પોઢા ગિંબ, બલઈ ભાવ ભરાવ્યા;
 ઉતુંગ ઉંચ્ય પ્રાસાદ, છન ઉછવ કાળ કરાવ્યા;
 સેત્રુંજગિરિ તિરથ જઈ, દાંત સુપાત્રહ દીનો;
 દીન ખીન ઓલખી, અન્ન ઉવારી કીનો;
 સત્ય શીલ તપ તખો, પુણ્યશીલ પ્રભાવના;
 ભીમ કહે નર તે સહી, યાદી વયરી ધાનના. ૬૭

દ્રષ્ટા.

ધાન તણાં વયરી સહી, ભીમ કહઈ મુખિં આપ;
 સુકૃત સોય કીધું નહી, ઉદર ભયું કરી પાપ. ૬૮
 મુનિવર મુખિં એ તું સુણ્યું, જોહતું આવક નાંમ;
 કર્મ યોગિં નિધન હુઓ, તોહું કરઈ દો કાંમ. ૬૯
 પ્રતિમા પીતલ કાષ્ટની, સોય અંગુષ્ઠ પ્રમાણ;
 દેવલ સોય કર એકતું, આવક સોય સુગાંણ. ૭૦
 અશ્યું વચન શ્રવણે સુંણી, લીધી પ્રતિમા એક;
 આઘ્યો અંજન કરણિં, પણિ શિર ઉધો લેખ. ૭૧

ચઉપધ.

અસ્યાંવચન નર ભાખધજસિં,	ગુરુને કર્ણા આવી તસેં;	
દેખો આવકનો અતિરાગ,	આલસ કર્યાનો નહિં લાગ.	૭૨
અસ્યું વિચારી હૃદય માંહિં,	હેમે ચેલો તેડયો ત્યાંહિં;	
મૂહુર્ત છાયા છધ કાંધ છતી,	મોલ્યો બાલચંદ્ર તવ યતિ.	૭૩
સ્વામી હવડાં મૂહુર્ત સાર,	કહતાં ચૂકો પહિલીવાર;	
હેમે નિરખી જોયું જસેં,	ભદ્રા મુખિં મૂરત પડયું તસેં.	૭૪
હાથ ધસધ મુનિ ખેડાં ત્યાંહિં,	ખિણ ખેદ હુઓ મનમાંહિં;	
દુસમન ચેલો મધ નવિ લલો,	સાપ થધ નર્ધ સાંમે રલો.	૭૫
અગ્નીસાપ જલ સ્ત્રી હથીઆર,	મ કરો ચોર તણો પતીઆર;	
દુસમનથી બીહતો નવિ રહેં,	તે દુખ જગમાં સધલું લહે.	૭૬
દુસમન ચેલો માહરો જેહ,	ધર્મ મિત્ર કરી જાણ્યો તેહ;	
વચરીતો આંણ્યો વિશ્વાસ,	પાડ્યો મુઝ માંડી મૃગ પાસ.	૭૭
હું જગમાં મોટો નિરખુદ્ધ,	માંગરીઅ ભલાવ્યું દુધ;	
વન ભલાવ્યું જો વાંતરાં,	તે માનવ જગિ મૂરખ ખરાં.	૭૮
હું મુરખને હું અજ્ઞાન,	અંતકાલ મુઝ નાંડી સાંન;	
દુશમન તણુઈ ભલાવ્યું કાંમ,	લાહાલો ભખી મુખ કીધું શ્યામ.	૭૯
કેતુ એક દુસમન માંહિં કરેં,	ધર્મ કાજ હવઈ આદરેં;	
અવશ્ય ભાવિ પદારથ જેહ,	દૈવે ટાલ્યો ન ટલિં તેહ.	૮૦
જનવર જીવ દયા પ્રતિપાલ,	સમો શરણિં બાલઈ ગોશાલ;	
બ્રહ્મદત્ત નયણાં ગયાં નીકલી,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી.	૮૧
નીચ કુલિં ગતિ જનવર થઈ,	વીર દેશના નિષ્ફલ ગઈ;	
ચંદ સૂરજ મૂલગેજ વિમાંન,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ માંન.	૮૨
ચરમેદો હુઓ ખિણખેદ,	મલ્લી નાથ પામ્યા સ્ત્રી વેદ;	
યુગલ નારકી હુઆ જેહ,	અવશ્ય ભાવિ પદારથ તેહ.	૮૩

એક સમે એકસોતે આદ, ઉનઠ્ઠિ દેવી સિદ્ધિ ગતિ વાદ;
 અસંયતિ પૂજાણાં બહુ, અવસ્ય ભાવિ પદારથ સહુ. ૮૪
 અમર કંકાનગરી હુગો દેવ, શંખઈ શંખ મિથ્યા વાગુદેવ;
 એમ નોદિં એ કેમ હવ્યું, અવસ્ય ભાવિ એદને સંનવ્યું. ૮૫
 શ્રીછન સ્વામી વિચરઈ છતાં, મારી ન મરગી હત ન તિલ્હાં;
 વીર વિચર્યાં રાજગૃહી જસેં, મદિપ પંચરમેં મારિં તસેં, ૮૬
 તો અતિશય એતીસ ન ગયા, પાંત્રીસ યુંણુ વાંળીનાં રવાં;
 અવસ્ય ભાવિ પદારથ વસી, ને ટાસી ન સદઈ દેવસી. ૮૭
 તો હું હેમ કહઈ સું કરેં, કોકટ દુખ લઘ્યામાં ધરેં;
 ખિણુ એદ હવું કુંણુ કાળું, હેમઈ ચિંતા કાધી ત્યાછ. ૮૮
 એમ મન વાલી અંજન કરઈ, બીમા હાથિં છનપ્રતિમાંધરઈ;
 તુઝધ રિ ઋદ્ધિ ભરાસ્યઈ સહી, પુણ્ય કાજ કરજ્યો ગદ્ગમહી. ૮૯
 અસ્યું કહી મુનિ હેમસરિંદ, વેગેં તેડયો કુંભરનિરંદ;
 છન મંદિર પ્રતિમાનો ભંગ, છડિં માસિં વિણુસઈ તુઝ અંગ. ૯૦
 હેમ(આયુ)વચન આવ્યું હુંકહું, તેણુઈ દુખિં નવિ રોઈ રહું;
 પણિ મુઝનેં બીજું દુખ બહુ, તુલ જતેં શ્રેય જસેં સહુ. ૯૧
 કુણુ કરસ્યઈ પસુઆંની સાર, કેહીપરિં હોસ્યઈ મુનિવર વિહાર;
 તીર્થ યાત્ર શુભ કરણી જેહ, તુલ જતેં સીદ્ધાસઈ તેહ. ૯૨
 એક છત્ર જઈનમઈ રાજ, કોડિ બદ્ધ હુઆં શુભ કાજ,
 છનપ્રતિમા છનભવન અપાર, કુંણુ કરસ્યઈ હવઈ તેહની સાર. ૯૩
 સાધુ સાધવી આવક જેહ, કુંણુનેં દુખ જઈ કહઈસ્યઈ તેહ;
 પૌષધસાક્ષા પુણ્યનાં કાંમ, તુઝ વિણુ વણુસઈ ધર્મના કાંમ. ૯૪

ફહા.

ધર્મકાજ વિણુસઈ સહી, વૃપ જતાં પરલોક;
 હેમ કહઈ તેણુઈ કારણઈ, હું મનિ ધરતો સોગ. ૯૫

ઢાલ.

રાગ-ત્રીપદીનો.

અસ્યાં વચનસુંણીયાંજવઢાંનિં, મન વચન કાયા શુભ ધ્યાનિં;
 નૃપ વરસેં અહુ દાનેં, હોરાજના! નૃપવરસેં અહુદાનેં-આં. ૯૬
 આરાધના કરધ દસહ પ્રકાર, અતિચાર અનેં વ્રત બાર;
 ખામણુ કરધં તેણીવાર હો-રા. ૯૭
 વોસરાવધં નૃપ પાપ અદારો, તેહનો તુઝ ભાખું અધિકારો;
 સુંણુયો પાપ વિચારો-હો-રા. ૯૮

દ્વહા.

પાપ વિચાર વેલી કહું, જોડથી દુખ અત્યંત;
 તેણેં કારણિં પાતગ તજો, કો મમ હણુજયો જત. ૯૯

ઢાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી-સુર સુંદરીનો-એ દેશી અતી દુઃખ દેખિ
 કામની-એ દેશી

પ્રાણુધાત તે નવિ કીજી, અલીવચન તેમ ન ભાખિં;
 પરધન દેખી પ્રાણીઆ, વલીતું મનરે નર થીરકરી રાખિં. ૧૦૦
 જીવરસે યોગતિ મોઝીરિ, તેણે રાખો નિ મન કારિ;
 પ્રાણિ પાપ અદાર નિવારી, પ્રારણીડા ભાઈ! આપઈ આપ વિચારી,
 હો પ્રાણીડા. આંચલી. ૧

સ્ત્રી સંગ સેવા ટાલીઈ, દ્રવ્ય તણી મૂર્છા જોહ;
 અતિક્રોધ મનથી મુંડીઈ, સુંખ લહીઈ આતમ દેહ-હો પ્રા. ૨
 અતિમાન માયા પરિહરો, ટાલજયો ત્રિવિધેં લોભ;
 મોહમદલ મુખ નવિ જોઈઈ, જેમુગતિરેજાતાંકરધં જોભ-હોપ્રા. ૩

દ્વેષ કલહ તે નવિદ્વીજન, દીગ્ધર્મ નાદી ન કલંક;
 ચાડી તે ચિત્ત નિવારણે, તુતોદેગ્ધેરમનમાંલિંગસંકેતપ્રા. ૪
 રતિ અરતિ તે પરદરે, પરતણા અવરણવાદ;
 માયા મૃપા તે નવિ ઝોડીઈ, નવિદ્વીજનરમિથ્યાતનિસાદેતપ્રા. ૫
 દશ આઠ પાતાગ ઝોલખી, વારતો આતમ આપ;
 મિચ્છા દુકલ તે દેખતો, જે લાગારે ભવિભવિષાપ-તેડા પ્રા. ૬

હૃદી.

પાપ અદાર આસોઅતો, કરતો આતમસાર,
 પાપભીર પાટણપતિ, શરણ કરકા તિહાં આર, ૧૭

અઉપધ.

આર સરણ મનમાંહિં ધરધં, પહિલુ સરણ અરિહંતનું કરધં;
 અરિહંત તે હણતા કર્મઆહ, જે પાંખ્યા પંચમગતિ વાટ. ૮
 જેહનાં અતિસય છે ચોત્રીસ, વાંણીગુણ જેહને પાંત્રીસ;
 દોષ અદાર રહીત ભગવંત, સરણ કરધં એહવા અરિહંત. ૯
 બીજું શરણ કરતો સિદ્ધતાણું, અનંત સુખ જસ વર્ણવ ધાણું;
 અનંતમલને જ્ઞાન અનંત, અનંત વીર્ય સિદ્ધને સહિતંત. ૧૦
 ત્રીજું સરણ કરતો સાધુતું, સમકિતસીત સુધુ જેહતું;
 પંચ મહાવ્રત પાલણહાર, પંચસુમતિત્રણ ગુપતિજ સાર. ૧૧
 ચોથું સરણ કરતો ધર્મતું, જ્ઞાની સરપ કલધં તેહતું;
 છવધાત અગ્નિ ચોરી નહીં, પરદારા છન વારધ સહી. ૧૨
 અસ્યાં સરણ આરેમનિધરે, દુઃકૃતતાણું નિંદેવુ કરધં;
 પ્રાણુધાત અનિ ચોરી જેહ, પરનારીનાં પાતક તેહ. ૧૩
 પાપિં પરિગ્રહી મેચ્છો લક્ષ્ય, ખાવેં અનંતકાય અલક્ષ્ય;
 પાપ વિણજનિં કીધો આપ, લાગાં અનર્થદંડનાં પાપ. ૧૪

સામાયક પોષધ વ્રત ભંગ, નિંદુ પાપ કર્યો સ્ત્રીસંગ;
 દેતાં દાન કર્યું અંતરાય. જે મેં દુહવ્યા માતપિતાય. ૧૫
 થાપણુ મોસો કુડકલંક, ખુતો પ્રાણી પાતગપંક;
 આસાતના જે કીધી ઘણી, અરિહંત, સિદ્ધ, મુનિ, ધર્મહ તણી. ૧૬
 જ્ઞાન દર્શન નેં ચારિત્ર સાર, આશાતના કીધી બહુવાર;
 આચાર્ય ઉઝવાય નેં ચતી, અસાનના તિહાં કીધી અતિ. ૧૭
 સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, રલધં જીવ આસાતનાથકા;
 દેવી, દેવ, જીવ પ્રતિભાં તણી, આસાતના કીધી જે ઘણી. ૧૮
 ઇલોક પરલોકહ પંથ, આસાતનાથી ભારે જંત;
 આભવ દુઃકૃત નિંદુ આપ, આલોઉ પૂરવભવ પાપ. ૧૯
 ભવભવિં પાતગ જાગિં જેહ, કુમારપાલ નૃપ નિંદ્ય તેહ;
 પૂરવિં જીવ એકેંદ્રીમાંહિં, તરચર લોહહુઓ વલી ત્યાંહિ. ૨૦
 લોહતણાં હુઓ હથીઆર, પશુનર કંઠિ તેહની ધાર;
 પાપો પગરણુ હુઓ વલી જેહ, આણુધંભવિં વોશરાવું તેહ. ૨૧
 કાપી તરચર સહી કરી, ત્રાહણુ યંત્ર ધાણી થઇ ફરી;
 ઉખલ મુશલ દેહ અધિકરણુ, નૃપ વોશીરાવધં રાંની મરણુ. ૨૨
 વોણુ જાતિમાંહિં ઉપનો, તેહ તણો સૂત્ર નિપનો;
 તેહનાં પાસાં ગુંથ્યા જલ, તે વોશીરાવધ નર ભૂપાલ. ૨૩
 ભમતાં જીવ થયો સુરસાર, તિહાં મેં કીધો ભોગ અપાર;
 પમુ પુરુષ ગાલક સ્ત્રી જલ્યાં, ને પાતગ આલોઈ ટલ્યાં. ૨૪
 પરમાધામી સુર હું થયો, પાપ કરતો ભવ મુઝ ગયો;
 આર્યા વિંધ્યા આદ્યા નારકી, કાપી જીવ કર્યાં તિહાં દુખી. ૨૫
 કમં યોગઈ હુઓ નારકી, વઢયો સખલ તિહાં કોધ ગકી;
 શસ્ત્ર બાણુ વિકુરવી કરી, છોધા નારકી કોધ ભરી. ૨૬

કર્મયોગઈ હુઓ માનવી, ભમતાં ગતિ માટેં કુલ દુઃખી;
 પંખ ધરી હુઓ ખારવી, ખાધા છવ ઘણાં મેં વધી. ૨૭
 ભમતાં ગતિ દુઃખ તિર્યચ તણી, વાઘ, સિંહ, અગર હુઓ ટણી;
 છવ દણ્યાં તિહાં થઈ વિકરાલ. માર્યા સાંખર સસા સીયાલ. ૨૮
 એમ ભવિં ભમતાં દુઃકૃત જોઈ, કુમારપાલ કદમ નિંદું નેહ;
 સુકૃત તણઈં અનુમોદું સહી, વિવરી વચન નિજ મુખથી કહી. ૨૯

દ્વિતી.

વિવરી વચન મુખથી કહું, સુકૃત કેરાં કાંમ;
 હું અનુમોદું તે વહી, જે ક્યું પુણ્યનું કાંમ. ૩૦

હાલ.

રાગ-ગોડી-એણીગરિં રાજ કરંતાં-એ દેસી.

દાંન શીલ તપ ભાવનારે, સત્યગુણ અનુમોદું;
 જતં ઉગાર્યા તે ભલું એ. ૩૧
 દેવલ પ્રતિમા જેહરે, પૂજન મિં કરી;
 હું અનુમોદું મનિ ધરી એ; ૩૨
 મુસ્તગ પરઉપગારરે, વિનય વેચાવય;
 શ્રીગુરૂ ભગતિ ભલી કરી એ. ૩૩
 ખિંખ પ્રતિષ્ઠા જેહરે, સંઘ ભગતિ કરી;
 યાત્ર કરી તીરથ દિરી એ. ૩૪
 ટાલ્યો અકર અન્યાયરે, ઉપસમ જે ધર્યો;
 જન વાંણી શ્રવણેં સુંણી એ. ૩૫
 આણ્યો વહી વિવેકરે, કીધી અનુકંપા;
 સુકૃત એ અનુમોદીઈં એ. ૩૬
 અશિલંતના ગુણ ખારરે, આનિશય ચોત્રીસ;
 દોષ અઘાર તેહને નહી એ. ૩૭

- ટાલ્યાં આઠે કર્મરે, આઠે મદ નહી,
ક્રોધ માંત ન ધરધ કહીએ. ૩૮
- અનેક ગુણ અરિહંતરે, હું પશ્ચિ અનુમોદું;
એકત્રીસ ગુણ સિદ્ધના સહીએ. ૩૯
- ટાલ્યાં આઠે કર્મરે, કાયા તસ નહી;
નહી તસ રોગ વિયોગડરે. ૪૦
- આચારજ ગુણવંતરે, ગુણ તસ છત્રીસ;
હું અનુમોદું તે સહીએ. ૪૧
- સંવરધ ઇંદ્રીય પાંચરે, બ્રહ્મવ્રત નવ વાડિ;
ચાર કપાયને પરિહરધ એ. ૪૨
- પંચ મહાવ્રત ધારરે, પંચ સુઆચાર;
પંચસુમતિ ત્રિણિ ગુપતિરચું એ. ૪૩
- પંચવીસ ગુણ ઉવઝાયરે, હું પશ્ચિ અનુમોદું;
ઉવઝાયપણું તેહનું સહીએ. ૪૪
- ભણુતા અંગ ઇચ્છારરે, દસ ચઉ પૂરવ ભણું;
ઉવઝાય અનુમોદિધ એ. ૪૫
- ગુણ સતાવીસ સાધુરે, મહાવ્રત આદરાધ;
પડકાયને રાખતો એ. ૪૬
- દમતો ઇંદ્રીય પાંચરે, મધુંરે ભાખતો;
ક્રોધ અંસ તેહને નહી એ. ૪૭
- લોભ નહી લવલેસરે, અને વહી પડિલેહણુ;
ભાવ સહિત તે આદરધ એ. ૪૮
- કરણ સીતરી સારરે, ચરણ સીતરી;
મુનિ ધરનારો તેહનો એ. ૪૯

સંયમ	યુક્તા	સાતરે;	કાયા	મન	વચન.	
			મુનિવર	થિરકરી	રાખતો	એ; ૫૦
સીતાદિક		પરિસહરે,	મરણાંત		ઉપસરગ.	
			સોય	ખમઈ	ઋપિરાજીએ	એ. ૫૧
ગુણ	સત્યાવીસ	એહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			દેશવિરત	તિર્યંચ	તાણી	એ. ૫૨
શ્રાવકના	વ્રત	ખારે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ગુણગાઉ	મુનિવર	તણાએ.	૫૩
દેવનું	દેવપણું	અરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ભગતિ	કરધ	સાસન	તણી એ. ૫૪
જીવ	નારકી	પાસરે,	સમકીત	છે	બલું;	
			હું	અનુમોદું	તે સહી	એ. ૫૪
હવધ	સેસ	જે જીવરે,	એહથી	અન્ય	વલી:	
			હું	અનુમોદું	તેહનું	એ ૫૬
દાંત	રૂચિ	ગુણ	જેહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;
				વિનય	બલો	જસ એહમાં એ. ૫૬
અદ્ય	કષાઢ	જીવરે,	પંરને		ઉપગારી;	
			ભવ્યપણું	અનુમોદીએ	એ.	૫૭
જીવ	દયાલુ	જેહરે,	દાખિણી		દેહમાં,	
			પ્રિયંભાંખી	અનુમોદીધ	એ.	૫૮

હહા.

પ્રિયભાખી	અનુમોદીઈ,	ખીજા	શુભગુણ	જેહ;	
ધર્મોપગરણ	દેહનું,	હું	અનુમોદું	તેહ.	૬૦

અઉપધ.

ભમ્મેજીજીવગણુપાંતી	મરણ,	હવું	દેહનું	ધર્મોપગરણ;	
નીલકંઠ	તનુ	પાંખ્યો	સહી,	ખીજતણી	પૂજણી થધ. ૬૧

પૃથિવી કાયમાંપછડો સહી, તિહાં મુઝ દેહની પ્રતિમા થઇ.
 જલનોજીવ હુઓ ભૂપાત્ર, નિહાં પ્રતિમાને હુધ પખાલ; ૬૨
 અથવાપાત્રતાણુઈમુખિનીર, તે અનુમોહું આપ શરીર;
 પુણ્યકાળ હુધઅગ્નિહકાય, તેહથી ધૂપ જીનવરને થાય. ૬૩
 વાઉકાય વસ્યો મુઝજંત, તેહથી સાતા મુનિજન સંત;
 ચંપક જાય અને કેવડો, જીન મસ્તગિં ચઢતાં ગુણવડો. ૬૪
 એ ભવિ ભમતાંવાર અનંત, ધર્મોપગરણ દેહનું હુંત;
 હું અનુમોહું તે પણિ સહી, ભલી ભાવના રાખું વલી. ૬૫
 જીવઈ ભમતાં ચઉગતિ લહી, સખલ વેદના તિહાં પણી થઇ;
 અસ્યું વિચારી થિર મન કરઈ, એહવી ભાવના હંધઈ ધરઈ. ૬૬
 આરાધના અણુસણુનૃપ ધરઈ, જેહથી શિવ ગતિ સુરગતિ વરઈ;
 ભૂપ ઓક્ષખઈ આતમ મરણુ, રાખિં મનિ નવકારજ સરણુ. ૬૭
 અડસઠિ અક્ષરનો નવકાર, એકસઠિ અક્ષર તિહાં લઘુ સાર;
 ભારે સાતને નવપદ લહું, આઠ સંપદ તેહની કહું. ૬૮
 સાત પદે થઇ સંપદ સાત, અઠમ નવ પદની કહું વાત;
 એહુ પદ થઇ એક સંપદ, એ નોકાર ગણો તુલ સદ. ૬૯
 ન કહિતાં નિર્મલ હોઈઆપ, ટાલઇ સાત સાગરનું પાપ;
 આખુંપદ ઇજાઈ ગુણુઈ, પચાસ સાગર પાતગ હણુઈ; ૭૦
 આખો જે ભાખઈ નવકાર, તેહના પુણ્ય નણો નહી પાર;
 પંચ સહ્યાં સાગરનું કહું, પાતગ સહી તેણુઈ અપ હર્યું. ૭૧
 વલી કેહવો છઇ શ્રીનવકાર, દુખ ટાલઈ સુખ દીઈ નીરધાર;
 સોસઈ સંસાર ફપ ઉદધી, સુખ તરૂઅર તસ કુલઈ વધી. ૭૨
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કામ કુંભ અમૃત પેં સાર;
 કુંભ ગવિ ચિંતામણી સમે, શ્રીનવકાર સુરતરૂ અભિનવો. ૭૩

રાજ અદ્ધિ પાંખ્યા સ્ત્રી સાર, સુરના ભોગ અનંતીવાર.
 પશ્ચિ જગિ દુલહો શ્રીનવકાર, જે ઉતારે જેણે પાર. ૭૪
 ધણ લોહિં સુખનો દાતાર, શિવકુમારનો મુણો વિસ્તાર;
 રત્નપૂરીજ વસઈ વાંણીઓ, યશોભદ્ર આવક જાણીઓ. ૭૫
 શિવકુમાર નર તેહનો પુત્ર, તેણે નવિ રાખ્યું ધરસત્ર;
 સાંત વ્યસન સેવે દુર મતિ, ધર્મ, દેવ, નવી જાણુછ યતી. ૭૬
 અર્યો પુત્ર ધરિ વાઘઈ જસે, યશોભદ્ર ધરડો હુઓ તસે;
 અંત સમય જવ તેહને થાય, પુત્ર પિતા નઈ પાસિં જાય. ૭૭
 સ્વાંમી શિખ દીઓ કહો કાંમ, યશોભદ્ર નર બોલ્યો તાંમ;
 શિવકુમાર સુત એતું કરે, શ્રીનવકાર સદા મનિ ધરે. ૭૮
 અસ્યું કહી શુભગતિલહહસાર, મનવિણુ સુતેં શિખ્યો નવકાર;
 અનુક્રમઈ દિન કેતાં જાય, ધન ખાધું ને નિર્ધન થાય. ૭૯
 તામ ત્રિદંડી મિલીઓ એક, નાંમી સિસ નેં કર્યો વિવેક;
 સ્વામી લખમી જોઈઈ આજ, સોય કહઈ તુઝ સાઈ કાજ. ૮૦
 કાલી ચક્રદસનો દિન જસ્યઈ, મરતગ એક અણાવ્યું તસઈ;
 લેઈ ગયો સમસાન મઝારિ, મરતગ હાથિં દિધી તરઆરી. ૮૧
 કુમરતણે કહઈ કહું અહો, મરતગ પાય ઉલાંચો તહો;
 મંત્ર જાપ કરે એકલો, જીમ એ પુરિસો થાઈ ભલો. ૮૨
 અસ્યુ વચનજવ જોગી કહઈ, નિશ્ચલમન નરનું નવિ રહઈ;
 સંકટે પડીઓ જાણ્યુ જસે, શ્રીનવકાર સંભાર્યો તસે. ૮૩
 ત્રિદંડીઓ આરાધઈ મંત્ર, સખ ઉડી ધાઓ કરંત.
 નવપદસાથિં નચાલઈ મંડઈ, ઉડી મરતગ પાછું પડઈ. ૮૪
 મંત્ર જગાવ્યો ખીછપાર, પડઈ ભૂમિ કરવા જાઈ પ્રહાર.
 ત્રિદંડીઓ પૂછઈ નેણીવાર, કર્યો મંત્ર તું જપઈ કુમાર. ૮૫

કુમાર્ કહઈ નવિ જાણું કસ્યું. ત્રિવંડીઆ મન સાચું વસ્યું;
 ત્રીજવાર જગાવ્યો મંત, મસ્તગ યોગીનઈ મારંત; ૮૬
 પુરિસો સોંચ હુઓ અતિભલો, ખણિ ભૂમિ ધાણ્યો એકલો.
 આવી નગર ધણીનઈ કહઈ, વલી વૃત્તાંન સુંણાવ્યો સહી; ૮૭
 રાય કહહજા પુરિસો ગ્રહઈ, પુણ્યઈ પાંખ્યો મુઝ સ્યું કહઈ;
 ભૂપતિ વચન શ્રવણું સુંણી, પુરિસો તે આણ્યો ધરમણી. ૮૮
 ખાઈ ખરચઈ વસ્ત્ર પાર, પરતક્ષ ફલીઓ શ્રીનવકાર;
 અનુક્રમિં તેણઈ ચારિત્ર યહો, કર્મ હણીતે મુગતિં ગયો. ૮૯

ફહા.

મુગતિં ગયો નર તે સહી, ફલીઓ તસ નવકાર;
 વલી જનદાશજ વાંણીઓ, સુર કરતો તસ સાર. ૯૦
 લેધ બીજેઈ આવીયો, મુખિં જપતો નવકાર;
 બલરાજ તવ હરખીઓ, સકલ લોક જયકાર. ૯૧
 તે જનદાસ મુગતિં ગયો, આરાધી જનધર્મ;
 એક વલી સુધી શ્રાવિકા, ફલિયાં નવપદ પરમ. ૯૨
 નામેં નારી શ્રીમતી, જપતી શ્રી નવકાર;
 મણીધરની માલા થઈ, પેટેહનો ગંધ અપાર. ૯૩
 ઇમ અતેક સુખ પાંખીઆ, ઇહલોકે બહુ જંત;
 પરલોકિં પ્રાણી ધણા, પાંખ્યા સુખ અનંત. ૯૪

ઢાલ.

રાગ ગોડી-એણીપરિં રાજ કરંતરે-એ દેશી.

આગેં હુંડિક ચોર રે, સો સુખ પાંખીઓ;
 પરમવિ યક્ષ થયો ભલોં એ. ૯૫

મથુરા નગરી માંહું રે,	નૃપ	આરિમર્દન;	
	હુડિયે	આર આરી કરમ એ.	૯૬
સુશુદ્ધિ વિવહારિ ધરે રે,	હુડિયે	જમ દ્રી;	
	ખાતર પાડુ	ધન હરમ એ.	૯૭
ચોર અક્ષાંશો તાંમ રે,	નૃપ	ખડ્ગ ખીજીઓ;	
	ચોર તણુય	ચૂલી દીઓ એ.	૯૮
ચ્યાર મુભટ પતિહાં સાર રે,	ભૂપિં	મુંડીઆ;	
	ચોર સાર કરતા	સોણ એ.	૯૯
એણુય અવસરિ જીન દાસ રે,	આવક	શુભ મનિ;	
	અરણ્ય ભૂમિં	જઈનઈ વહયોએ.	૧૦૦
માગ્યું પાંણી તાંમ રે,	આવક	ખોલીઓ;	
	જપિ નવકાર	જલ લાવીઈ એ.	૧
આવી નિજ ધરખાર રે,	ભરીઓ	કરખડો;	
	જલ લેઈ સાહ	આવીઓ એ.	૨
ચોરે દીહું નીર રે,	તવ મૃત્યુ	પામીઓ;	
	હુઓ યક્ષ સુર	તે વડો એ.	૩
એણિ અવસરિ જીનદાસ રે,	સુભટઈ	ઝાલીઓ;	
	ખાંધી નૃપ આગલિં	ધર્મો એ.	૪
ભૂપતિ ખીજ્યો તાંમ રે,	ગર્દભી	ધાલીઓ;	
	નરનેં મરણુ	કાઠીઓ એ.	૫
યક્ષ દેવતા તાંમ રે,	જાને	નિરખતો;	
	કુંણ પુન્યે	હું ઉપનો એ.	૬
મહા : મંગ નવકાર રે,	ગુણતાં	ઉપનો;	
	યક્ષ ભલો	હું દેવતા એ.	૭

જેણુધ દીધો	નવકાર રે,	મિત્રિ	જીણુદાસ;	
		સોય પુરૂષ સંકટ પડ્યો	એ.	૮
આળ્યો	હુંડિક યક્ષ રે,	શિલા	તે વિકૂરવી;	
		કહ્યો ચક્ર્યૂર મથુરા કરં	એ.	૯
ભૂપધ	જોડી હાથ રે,	સ્વામી મમ	હણો;	
		કહિણુ તુલારં કીજી	એ.	૧૦
ઓશ્યો!	સુર શુભ વાંણરિ,	પૂરવ દિસિં	જઈ;	
		એક પ્રસાદ કરાવીઈ	એ.	૧૧
ભૂપિં માન્યું	તાંમરે,	ભવન	કરાવીઓ,	
		હુંડીકરૂપ ઘડાવીઓ	એ.	૧૨
ગજ ખંધી	જીણુદાસરે,	ચામર	હાલંતી;	
		મથુરામાંહિં ફેરવ્યો	એ.	૧૩
કીધું	તેહતું રંપરે,	હુંડિક	આગસિં;	
		શ્રીનવકાર સુણાવતા	એ.	૧૪
વાજધ	ઘંટા નાદરે,	પુરજન	રાયસ્યું;	
		ઉછવ કારણિં આવતાં	એ.	૧૫
જસ વાંચ્યો	જીણુદાસરે,	અને વલી	હુંડીકનો,	
		શ્રીનવકાર તણુઈ ગુણે	એ.	૧૬

દ્વિતીય.

શ્રીનવકાર	તણુઈ ગુણુઈ,	સુખ પાંચ્યો	એક ચોર;	
ચંડપિંગલ	નામે સહી,	કરતો પાપ	અધોર.	૧૭
વસંતપૂર	નગરી ધણી,	જીતશત્રુ રાજ	ત્યાંહિં;	
રાણી	ભદ્રાનો વલી,	હાર અંહિં નર	ત્યાંહિં.	૧૮
કલાવતી	ગણિકા તણુઈ,	ચોરધ	દીધો હાર;	
તે પહીરી	જવ નીકલી,	નૃપ માંડ્યો	નેણીવાર,	૧૯

તરકર ઘડી સહી દીગો,	ગણિકા દીધં	નવકાર;	
ભદ્રાકુખિ	ઉપનો,	પુરંદર સોય	કુમાર. ૨૦
રોતો રહ્ય વહી તે નહી,	ગણિકા આવી	ન્યાદિ;	
ચંડપિંગલ કહી તેડીગો,	જ્ઞાન હવું	ખિણુમાંદિં.	૨૧
આગલિ બહુ સુખ ભોગવી,	આરાંવી	છન ધર્મ;	
પુરંદર સોય મુગતિ ગયો,	ટાલિં	આદિં	કર્મ, ૨૨
અનેક છવ મુગતિ ગયા,	શ્રીનવકાર	ગણતાં;	
રાજકુલિ રાયસિંધ હવો,	લીક	પુલિંદહ	જંત ૨૩
નારી તેહની ભીલડી,	ગણતી	શ્રીનવકાર;	
પદ્મરાય પુત્રી હવી,	મુગતિ તણી	ભજનાર.	૨૪

ઢાલ-ચઉપધ.

મુગતિ તણી ભજનારી થઇ,	તેણુ નવ પદ ગુણુવા સહી;	
નિરમલ વસ્ત્ર તજ પરતાતિ,	નોકરવાલી લીજઇ હાથિ.	૨૭
નોકરવાલી નવલા નારી,	કરી ધરતાં જે મન રહ્યકારિ;	
તે નરનારી કરમ નિવારી,	ખિણુમાં પોહોંચઇ મુગતિમજારિ.	૨૮
નોકરવાલી નાંમ નવિ કહું,	સરગ સિદ્ધની નિસરણી લહું;	
અથવા આતમ શુભગતિ વાટ,	મણિકા એહના એકસો આઠ.	૨૯
અહોતરસોં મણિકા તણો,	અર્થ કહું તે અવણું મુણો;	
ભેદ લહી ને જે તુલે ગણો,	અષ્ટ કરમ તો ખિણુમાં પહેરો.	૩૦
અરિહંતના ગુણુ ભાવો આર,	અષ્ટ ગુણુ એ સિંધ સુસાર;	
આચાર્યના ગુણુ છત્રીસ,	ઉવચાયના ગુણુ પચવીસ.	૩૧
ગુણુ સતાવીસ મુનિવર જોય,	સિરવાડેં એકસો અઠ હોય;	
ભાવીભાવના જે નર ગુણુઈ,	મોક્ષતાણુ ફલ સહી તેહતાણુઈ.	૩૨

મોક્ષતણો જે અરથી હોય, મધ્યમ અંગુલીએ ગુણુઠ સોય;
 બીજી ત્રીજી સંસારહ કાજ, ઋદ્ધિ રમણી તે આપઈ રાજ. ૩૩
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કુમારપાલ નિત્ય ગુણું અપાર;
 આરાધના એ દસવિધ કહી, નિશ્ચલમનિ આરાધધ સહી. ૩૪
 શ્રાવક શુદ્ધ આરાધના કરધ, પારમિં દેવલોકે અવતરધ;
 જઘન્યથકી પહિલઈ સુર થાય, મધ્યમ ભેદ કહધ જીનરાય. ૩૫
 બીજા થકી માંડી ભવ કરધ, ધગ્યારમાં લગઈ જઘ અવતરધ;
 યતી હોય તો મુગતિં જાય, જઘન્ય થકી પહિલઈ સુર થાય. ૩૬
 મધ્યમ બીજઈ ભવ કરધ, અતુત્તર વિમાન લગિં અવતરધ;
 તેણુધકારણિં આરાધના અસી, કુમારપાલ કરધ ઉદ્ધસી. ૩૭
 દશ પ્રકાર આરાધના કરધ, પાપ કર્યા વદને ઉચ્ચરધ;
 અરિહત સિદ્ધ સાધુની સાખિ, કહઈ રાય મન નિશ્ચલ રાખિ. ૩૮
 પાપકર્મ સુર સાખિં કહી, આતમ સાખિં તૃપ નિદઈસહી;
 એમ આલોતા પાતિગ જાય, ભારવહી પરિં હલુઓ થાય. ૩૯
 લાજે અભિમાને નવિ કહે, જ્ઞાનમદે મનમાં સત્ય રહે;
 આલોધ ન શકે તે ચુરકને, યોગતિનાં દુખ હોસે તેહને. ૪૦
 સસ્ત્ર સાપવિખ જે નવિ કરે, ભવસલ્ય મરણુ દુખ તેહથી સિરે;
 દુર્લભ યોધી તે નર થાય, અનંત સંસારી કહધ જીનરાય. ૪૧
 તેણુઈ કારણિં સસદ્યમમ મરે, રખે કોય નીઆણું કરે;
 ઋપભદેવ જીનાદિક જેહ, નવઈ નીઆણું વારઈ તેહ. ૪૨

ઢાલ.

કાયાવાડી કાંરમી—એ દેશી રાગ મહાર

નીઆણું નવ વારધ જે, મમ માગીસ રાજ;
 ઉત્રપણું મનિ વંછિત, સહી વિણસધ કાજ નીજ.—ની. ૪૩

નારીપણું નવિ ઇચ્છિઈ, નરનો માગે અવતાર;
 કાંમ ધણો મમ વાંછતે, નહી તેડમાં સાર-તી. ૪૪
 કાંમ ઇછા મમ કરે, કામનોદિ ત્યાંદિ;
 મૂરખપણું નવિ ઇચ્છિઈ, દરિદ્રદ ત્યાંદિ-તી. ૪૫
 નીઆણું નવ એ કલાં, પવિલાં ખરે જ્ઞેય;
 નરનારિ મનિ ધારતાં, સમકિત નવિ હેાય-તી. ૪૬
 કાંમ ન હોઇ મન વાંછતાં, દેસ વિરતિ ન થાય;
 મૂરખપણું મનિ ઇચ્છતાં, ચારિત્ર પલાય-તી, ૪૭
 દરિદ્રપણું મનિ ઇછતા, જીવ મુગતિ ન જાય;
 તેણુંધકારિણિં નૃપ તિહાં વલી, મન રાખઇ કાંદિ-તી. ૪૮
 નીઆણાના જીન કહઈ, જોજે ત્રિણિ પ્રકાર;
 રાગ દ્વેષ મોહિં કરઈ, વાધઇ સંસાર; ૪૯
 ગંગદત્તિં રાગે કર્યું, દ્વેષિ વિશ્વભૂતિ
 ચંડપિંગલ મોહિં કરઈ, સંસારિ ખુતિ-તી. ૫૦
 તેણુંધ કારણિં જીનવર કહઈ, નીઆણાંજ અસાર;
 પ્રાર્થના વલી કીજઈ, તે ભાખી વલી ચ્યાર-તી. ૫૧
 દુખમાઆરાનો ખય હજ્યો, ખય કરમનો જાણી,
 સમાધિ મરણ સુપરિ હજ્યો, સમકિત મનિ આંણિ-તી, ૫૨

ફહા.

નીઆણું નવ પરિહરિ, આરાધના કરઇ રાય;
 ભવ્ય જીવ હલુઆ વિના, અભવ્ય તણુઈ નવિ થાય, ૫૩

અઉપધ.

અભવ્ય જીવ આરાધઈ નહી, ત્રિસષ્ટિ શલાકાનરમાં નહી;
 અનુસરવિમાનપાંચછઈજ્યાંદિ, અભવ્યજીવઉપજઇ નહી ત્યાંદિ. ૫૪

ઈંદ્ર ગુરુ સુર ત્રાયત્રયસંક, તિહાં ન ઉપજઈ મોટો વંક;
 પૂરવ ચઘદ ન આવઈ ઉદ્ધ, નવ પૂરવ ભણતાં જીન વદઈ. ૫૫
 અભવ્ય ઈંદ્ર ન થાઈ વલી, દીક્ષા તસ નવિ દીઈ કેવલી;
 જીનશાસન યક્ષ યક્ષિણી, અભવ્યઈ તેહતણી ગતિહણી. ૫૬
 લોકાંતિક સુર તે નવિ થાય, સમકિત વિણુ ભવ આલિં જાય,
 પાત્ર સુસાર મિલઈ કિમ તને, ચરિત્ર ન લીઈ શુદ્ધ ગુરુ કને ૫૭
 અંતિં સમાધિ મરણુ નવિ હોય, આરાધના વિણુ વિણુસઈ સોય
 પુષ્કમાલામુત્રે એ દ્રવ્યું, મિં પણિસહી ગુરુવચને લલું, ૫૮

ફહા.

સુહગુરુવચને મિં સુણ્યું, અભવ્ય તણું નહી એહ;
 ભવ્ય જીવ હલુઆ જીકો. આરાધના કરઈ તેહ, ૫૯

ચઉપધ.

ભવ્યજીવ હલુઓ નૃપ આપ, આતમ નિંદઈ ઘોંધ પાપ;
 દસપ્રકાર આરાધના કરઈ, રોતો ગુરુચરણે સિર ધરઈ, ૫૦
 તુમ્હ સરિખો ગુરુ કિહાં પાંમવો, તુઝ મુઝ પુણ્યે યોગજ હવો;
 તેં મુઝ સુકૃત દિધો જીવ, તે ઋણા માથેં વહું સદ્વિ; ૬૧
 તું સરગિ જાતાં જ અલૂણ, સેવકને નીઝમેં કુંણ;
 હેમ કહીઈ સાંભલિ નરપતિ, તુઝને સુલભ અછે ગુરુજતી, ૬૨
 તુઝને મોક્ષ સુલભ છે રાય, તુજથી વાધ્યો બહુ મહિમાય;
 સદાવલ્લભ તુજને જીનમતી, તું મુજને વિસરવો નથી, ૬૩
 સકલધર્મ મુઝવચને કર્યો, આવક્રમેય સાંચો આદર્યો;
 સદા ભગત તું મારો કહ્યો, તું સહી નરપતિ ઓરણુ થયો, ૬૪
 અસ્યું વચન ભૂપતિને કહી, રામચંદ થાખ્યો ગહગહી;
 સીખામણુ દીધી સુભ માટેં. આલચંદ્ર મમ દેજે પાટ, ૬૫

સીખદિઈ મુનિવરનઈ જસઈ,	વિપરીત વાત હમ જલં તસઈ	
હેમતાણઈ માયઈ માણી જોડ,	યોગી એકઈ જાણી તેડ,	૬૬
લેવા ગુઢિય કરઈ તે જાહુ,	આવરજ્યા ગુરુ મુનિવર સહુ;	
જાહુપરિઓ કરતો ઝગિ સાથે,	મણિ મરતમમણિ નાવં દાયે,	૬૭
ધણા દિવસ એણીપરિજનય,	એક દિવસ તેણઈ લેવા ઉપાય;	
મુનિવર વહિરી પાછા વલેં,	વેગિં જઈ યોગી તસ મિલેં,	૬૮
વિનય કરીને પૂછઈ અસ્યું,	કોડો મુનિવર તુમ્હોવલિયું કર્યું	
એમ કહી ઝોલીમાં કર ધર્યો,	લાહુ લાયઈ દરસજ કર્યો,	૬૯
વિખ વરૂ હુતું નખમાંહિ,	વેગઈ પસ્યું લાહુ જ્યાંદિં;	
તે લાહુ મુનિ લેઈ કરી,	પોશાલિં આગ્યો પરિવરી,	૭૦
આલોઈ વેગેં ગોચરી, મોદક,	ઝોલી આગલિ ધરી;	
ગુરુવહિયી આપઈ શિષ્યતાણઈ,	વિખલાહુ આગ્યો આપણઈ.	૭૧
લેઈ આહાર ગુરુ ઉડ્યા જસેં,	કાયા ધૂજણ લાગિ તસેં;	
વેગિં તેડયો તિહાં હીંડીઓ,	કુંજુધરથી આહારજ આંણીઓ.	૭૨
એલો કહઈ મુણી સ્વામી સાર,	આવક ધરથી આંણ્યો આહાર;	
પણિએક વાઈઈ જોગી મિલ્યો,	લાહુ દરસી પાછો વલ્યો.	૭૩
તવ મુનિવર કહઈ વીણુડી વાત,	એણઈ યોગી મુઝ ધાલી ધાત;	
વિશ્વાસઘાત કર્યો મુઝ ધણો,	પારનહી એ પાતિક તણો.	૭૪
સ્ત્રી હત્યાનું મોટું પાપ,	બાલ હત્યાનો બહુ સંતાપ;	
બ્રહ્મહત્યા જેણઈ મારી ગાય,	તે પાતિ મોટું કહીવાય.	૭૫
તેહ થકી જો પાતિગ સિરઈ,	પસુઆં પુરૂષ નપુંશક કરઈ;	
તિહાં થકી મોટો પાતકી,	નગર હહઈ નરગેં નારકી.	૭૬
તેહથી જગિ મોટું પાત,	જે નર કરતા વિશ્વાસઘાત;	
ગતિ ચારિમાં તે નર ભમઈ,	વિશ્વાસી જે પરને દમઈ.	૭૭

માયા વચન મુખિં બોલી કરી,	પરના પ્રાણ લીધ જે હરી;	
અધમ યોનિં જઈ તે ઉપજઈ	મુગતિ નારી સહી તેહને તજઈ.	૭૮
દુરગતિનારિતણે ભજનાર,	યોગી પાતિગ કરઈ અપાર;	
વિશ્વાસી વિષ દીધું સહી,	આંકે આગ્યો વિદ્યા રહી.	૭૯
વીર સરિખો જે ભગવંત,	સગવસરણિં યદ્ધા ગુણવંત;	
પાંત્રીસ ગુણ અતિશય ચોત્રીસ,	ગોસાલેં બાલ્યા જગદીસ.	૮૦
કૃષ્ણ સરિખો રાજ જેહ,	જરા કુમારિં માર્યો તેહ;	
અવશ્ય ભાવી પદારથ એહ,	ઈંદ્રિં ટાલ્યો ન ટલિં તેહ.	૮૧
૧ મુનિ વિષ વાધુ સાતઈ ધાત,	ઓષધની ડો મ કરો વાત;	
ચેલાનેં કહઈ કહું છું અમ્હો,	કહિણ અમ્હાર કરજ્યો તુમ્હો.	૮૨
હેમ દેવાંગત થાઈ જસેં,	ચયપણિએણિં થાંતક કરજ્યો તસેં;	
દૂધપાત્ર ધરી મેલજ્યો,	તેહમાં મણી પડસિં લેહજ્યો.	૮૩
દેઈ સીખામણુગુરુઅણુસણુ કરે,	અરિહંત નાંમ હૃદયમાં ધરે;	
આરાધના કરતો ઋષિરાય,	પાપ ધૂંધ વંદી જનપાય.	૮૪
લાખ ચોરાસી યોનિ જેહ,	ભમતાં પાતગ લાગ્યા જેહ;	
કોઈ જીવ ઉપર કીધી રીસ,	તાસ ખમાવઈ નામી સીસ.	૮૫
પૃથ્વી પાંણી તેહવાય,	સાત સાત લાખ તે કહીવાય;	
પ્રત્યેક વનસ્પતી તું જોય,	દસ લક્ષ યોનિ તિહાં પણિ હોય;	૮૬
ચઉદ્દલાખ અનંતકાય,	જીવ વિગ્નાસ્યા તેણિ ઠાય,	
એઈંદ્રિ તેઈંદ્રિ જેહ,	ચોરીંદ્રી પણ કહીઈ તેહ;	૮૭
દો દો લાખ યોનિ તેતણી,	ચ્યાર લાખ નારડીની ગણી,	
તિર્પંચયોનિ કહીઈ લક્ષચ્યાર,	તિહાં જીવ હણ્યા કષ્ટ દાર;	૮૮
ચઉદ્દલાખ છઈ યોનિ માંનવી,	તિહાં વિરાધના સખલી હવી,	
દેવ યોનિ કહી લક્ષચ્યાર,	ભમતાં વચર કર્યાં કષ્ટવાર,	૮૯

મંત્રીશ્વર	પુરજન મિલી,	પંડિતને	પરમાન;
ભૂપતિને	સગઝાવતાં,	દેખાડીજ	નિદાન. ૧૩

હાલ.

સિંહ તાણુઈ પરિં એકલો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

દેઈ દ્રષ્ટાંત પંડિત દ્રઢ રે, સુંણી તું કુંભરનરિંદ;
 જે અબ્બાલી આયમ્યો રે, ધન ધન તેલ દિણુદોરે.
 નૃપ મોહ વારીઝ, પાછો નવ લઈ નર કોયોરે,
 ભૂપતિ અવધારિઈ-આંકણી. ૧૪

જેણુઈ અંધકારજ ટાલીઓરે, ટાલ્યો ચકવીર વિરહ;
 કમલ વિકાશન જેણુઈ કોયોરે, બ્રહ્મ હંકયા તેણુઈ સીહોરે-ભૂ. ૧૫

ગવરી અંધન છોડીઆરે, ટાલ્યો સયલ અન્યાય;
 બહુપરિ પૂજા પાંખીઓરે, તે રવિ હુખ નહી રાખોરે-ભૂ. ૧૬

જે ઉગિ તે આયમઈ રે, કૂલે તે કરમાય;
 જે ઉપજઈ તે વિણુસધરે, જે જનમ્યો તે વલી જાયરે-ભૂ. ૧૭

ન કો રહ્યો નવિ રહઈસ્થિઈરે, નરનારી સુર સોય;
 જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, તે ન રહ્યા નર કોયરે-ભૂ. ૧૮

એમ દ્રષ્ટાંત દેઈ ઘણુરે, ટાલઈ નૃપનોરે સોગ;
 ગુણુ સમરઈ નિજ ગુરતણુરે, જીમ યોગી પરલોગરે;-ભૂ. ૧૯

હાલ.

ધન સ્યામી સીમંધરજી એ દેશી

ગુર સંમરઈ નિજ સુતજી, જીમ અપીહોરે મોહ;
 ગજ સમરઈ વનિ વિંધ્યનાજી, જીમ સુગુણો ખિણિ તેહ.
 નરેસર-તો મોહ અપાર, કોઈ માન જેણુઈ પરિહર્યો.
 ન કરે રાજ્યની સાર-આંકણી ૧૬

સીતા સમરધી રામનેછ; ગોકુલ ગુણુરે ગોવિંદ.
 ઉમયા સમરધી ધનનેછ, દંદ્રાણી જીમ ધંદ્ર-ન. ૨૧
 ચક્રવી સમરધ સૂરનેછ, સસીને જેમ જીવ ચક્રાર.
 માતા સમરધ આલનધછ, યોગી મંત્ર અધાર-ન. ૨૨
 સારંગ સમરધ નાદનધછ, માંનસ સરોવર હંસ;
 ધર સમરધ પરદેશીઆછ, ઉત્તમ જીમ નિજ વંસ-ન. ૨૩
 રાગ સમરધ સેનનધછ, સેવક સ્વામીરે નાંમ;
 નૃપ સમરધ મુનિ હેમનેછ, જીમ નિર્ધન નર દાંમ. ૨૪

દુહા.

મોહ ધરધ ગુર ઉપરિ, નિસદિન ગુર ગુણુ ગાય;
 હેમ હેમ જપંતડાં, રાયતણાં દિન જાય. ૨૫

ઢાલ.

ઉદાત્તાનો રાગ ધન્યાશ્રી.

શ્રી ગુર વચન આરાધઈ, ભાવ ભલો તસ વાધઈ;
 હુઓ અતિહિં વચરાગી, ધર્મ વિપયધ મતિ જાગી. ૨૬
 જ્ઞાન ભણુધ કરધ ક્રીયા, અંતર ઉપસમ ભરીયા;
 નિશ્ચલ મન નૃપ આખધ, પવિત્ર પાત્રને પોખધ. ૨૭
 હુઓ સખલ વિવેકી, વિપય તણી મતિ છેદી;
 છેદઈ સંસાર વેલી, તૃણુ કાઢધ ઠેલી. ૨૮
 આલસ નહી નૃપ જ્ઞગધ, ધર્મ કરધ મન રંગઈ;
 મરણુ તણો ભય જાણી, સુણુતો જીનવર વાણી. ૨૯
 નિદ્રા ન કરઈ મનનધ, રંગઈ, લય તસ મુગતિસુ લાગધ;
 સંગતિ સાધુની કરતો, સાત ખેત્ર ઉદ્ધરતો. ૩૦

હવ સકલ નર્તી કરાર, આપ વચન મુખિં વાગે;
 મૂર્છા નહીં મુખન કેરી, છંદો બાંધ્યા એ ઘેરી. ૩૧
 અનિત્યપણું ચિત રાખઈ, સંસાર છાંડવો બાખઈ;
 વચર વિરોધ સમાવઈ, ધન શુભ ધાનદિં વાવઈ. ૩૨

દ્વિતીય.

ધન શુભ ધાનદે વાવરઈ, જાંગી આસન કાલ;
 પાણી પદિલા પાલી નિદાં, બાંધઈ નર ભૂપાત્ર. ૩૩
 કુમરનારંદ ચૂકઈ નર્તી, આરાધઈ પરલોક;
 બીજા મરખ નિગમેં, માણ્ય તણા ભવ દેશ. ૩૪
 કરસ્યું કરસ્યું કલકતાં, આયું ગયું સજ્ય મુખિં;
 પુણ્યપદીણુ પાપિં ભગોં, દસ ગયો તવ હિં. ૩૫
 આહિખા રૂપીઓ લાકડું, રૂપિ સસી રૂપ કરવત;
 કાલ રૂપીઓ સૂત્રધાર, વહરિ પખડ કરંત. ૩૬
 એહ સરપ આયુ તણું, ન લહઈ મરણુજ કાલ;
 તેણુઈ કારણિં આલપણિં, કરજ્યો પુણ્ય સગાલ. ૩૭
 આગલિ પુણ્ય કરસ્યું અમ્હો, અસ્યું કલક નર નેહ;
 મરણુ સમય નર તે વસી, અહુ પસ્તાણા તેહ. ૩૮
 મરણુ તણી ગતિ કુંણુ લાકઈ, કઈ ધર કઈ પરદેશ;
 પંચિ પ્રાંણુ મુગતા હુઆ, સાધન કાહુ કરેસ. ૩૯
 કેતા જલિ ખૂડી મૂઆ, કેતા તરઅર હેહિ;
 કેતા ગર્ભથી ગલ્યા, કેતા જનની પેટ. ૪૦
 કેતા સિરિ પડી વીજલી, કેતા સિરેં લોહધાર;
 કેતા ઝહિર ભખી મૂઆ, સાધન નહીંજ લગાર. ૪૧

કેતા ભીતિં ભૂમિં રહ્યા, કેતા મુંગા મરણુ;
 કેતા ને વિપદર વઢધ, કહે તિહાં કોહનું સરણુ, ૪૨
 કેતા વાંઘ મુખેં પડ્યા, કેતા સિરિ ઘૂલીકોટ;
 કેતા નર મુતા રહ્યા, સ્યું આંધી પુણ્ય પોટ. ૪૩
 કેતા નર લૂકી મૂચ્યા, કેતા સુલી સરોગ;
 કેતા ગજદંતે મૂચ્યા, તિહાં કિંહા સાધન યોગ. ૪૪
 કેતા નર દેવે છડ્યા, તાઢેં ગયા પ્રાણુ;
 કેતા નર બહિરા મરઈ, મુંણવું કિહાં વખાણુ. ૪૫
 અનેક મરણુ એહવા અછે, એતો આતમ સાખિં;
 તેણે કારણે અવસર લહી, પુણ્ય કરે નિજ હાથિં. ૪૬
 તનુ ધન યૌવન બલ છતાં, એતણુહાર એત.
 નહિ કરિં રાવણુની પરઈ, પશ્ચાતાપ રણ એત. ૪૭

કવિત.

નમિ બલી બાંહે ધર્યો, ગ્રહીઅ પાતાલ લોકથી;
 નમિં મીચનિ દાક્ષિઅ, લોક છુટત સ્યો કથિં,
 શશી કલંક નહુ હર્યો, સુરચીત તાપ ન વાર્યો;
 ભણું રાવણુ નંમઈ, સેસ સિર ભાર ઉતાર્યો.
 રણુભૂમિ પડ્યો રાવણુ કહધ. વ્યયસકતિ સચ્ચ અબહીકીન,
 પરતાપ વઢવી પરપંચી નર. પડિ દાઉ ચુકઉ મતિ. ૪૮

દ્વહા.

પડઇ દાઉ ચૂકઇ નહી, સુપુરૂષ કુમર નરિદ;
 પુન્ય કાજ કરતો સદા, હઇડઇ હેમ સૂરિંદ. ૪૯

અઉપધ.

શ્રીગુરનામ જપતો રાય, લોકવ્યવહાર રાખઈ તસ ઠાય;
 પ્રતાપલક્ષ્મી તેડ્યો તેણીવાર, દેવારાજ તસ કર્યો વિચાર. ૫૦

અન્યપાલિં જાણી તે વાત, વિષ્ણુ વિરુદ્ધ દીધુ નરનાથ;
 આકુલ વ્યાકુલ થાઈ રાય, વેગે સિપ મગાવે તસ દાય. ૫૧
 જોણી સિપિં વિષ્ણુ નહાઈ સોય, જોણી સિપેં સદી સાપ પલાય;
 સોય સિપ નૃપ માગિ જસે, માંગી કોય ન આપિં તસે. ૫૨
 અન્યપાલે દેરવીઉ સહુ, નિજ પરાક્રમ દેખાડ્યું બહુ;
 ન કરહ કોય નૃપતિની માર, સીપ ન આવી તેણીવાર. ૫૩

દૂહા.

સીપિં ન કરી સારરે, ચારણ તિહાં ચિતિં અસ્યું;
 જગમાં જાન્યા જીવ, પ્રાણુપરિં કુંણુ પાલસ્યઈ. ૫૪
 કુંભર કુંભર વિહારરે, એતા કાઈ કરાવી તિહાં;
 કુંણુ કરસ્યઈ સારરે, સીપ ન આવઈ સિયર ધણી. ૫૫
 કહું તુઝ કુંભરનરિંદરે, અયતી તેં ઉજલ કરી;
 અમર જૂઠ તુઝ વાટરે, મુખ જોવા મહિપતિ તણું. ૫૬
 એણે વચનેં જય અત્યંતરે, હર્ષ હુઓ હાંદૂ તણેં;
 દીધો સોય સુલક્ષરે, સરગ પધાર્યો સ્યઈ ધણી. ૫૭

દૂહા.

કુંભરપાલ સરગે ગયો, સરગિં હુમસરિંદ;
 વિષ્ણુ પ્રયોગ દેખી કરી, મમ કર્યો મતિ મંદ. ૫૮
 ખાયક સમકિતનો ધણી, પૂજઈ જીનવરના પાય;
 સો શ્રેણિક પંજરિં મૂઝો, મગધ દેશનો રાય. ૫૯
 જસધરિ મયગલ મલપતા, હયવર કેતિ હાથિ;
 તે કોણી નૃપ રાજ્યો, મુઝો તે ચુકા દુહાગિ. ૬૦
 સગરરાય ચક્રી વંડો, દેખી આપ સંભાલિં;
 સાહસહસ સુત તેહના, સોય બહ્યા સમકાલિં. ૬૧

પૂરવ આયુકર્મ ભોગવઠ, આલવ પુણ્ય ન જાય;
 ખંધક મુનિ સસ્ત્રિ મૂઝો; મૂગતિ પૂરિમા પૂરા જાય. ૬૨
 પ્રદેશી કુવિધે મૂઝો, પાંખો મુરગતિ સાર;
 ખંધક મૂરિ શિષ્ય પંચસઠ, છુટા તે અવતાર. ૬૩
 પાપિ ગનિ માહી હવી, કીધું પુણ્ય ન જાય;
 રાગણુ જીમ નરગે જઈ, આગલિ અરિહા થાય. ૬૪
 પુણ્યે પુણ્યાઢ્યો હવો, જંગિ અતુલિ બલરાય;
 પાપક્રમ તેણઈ ભોગવ્યું, કાયા કુળડ થાય. ૬૫
 મરણ તણી ગહન છઈ, ભાવઈ સાર અસાર;
 જો ઉત્તમ હલૂઆ ભવિ, ચિંતા નહી લગાર. ૬૬
 અધમ અભવ્ય ઉચો ચઢ્યો, જીમ જીનમંદિર કાગ;
 ઉડી ઉકરડે જઈ, લેસઠ મલનો ભોગ. ૬૭
 ઉત્તમ નર જગમાં જિકો, જો તસ મરણ અસાર;
 જો જીવ ગતિ માહી સહઈ, ચિંતા મ કરી લગાર. ૬૮
 જીમ ભૂલો સુક પંખીઓ, પાંખો આક અસાર;
 ફલ ચાખી આઘો પલઈ, સોય લહઈ સહકાર. ૬૯
 કુમરનરિંદ શુક સારિખો, જોહુ-લહો વિપ ભાર;
 મરણ લહી વ્યંતર થયો, પિણુ એક અવતાર. ૭૦

ચઉપધ.

એક અવતાર નરપતિ(ને) કહ્યો, ત્રિણિવર્ગ સાધીને ગયો;
 ધર્મ અર્થ નહ ત્રિજો કાંમ, એ સાધી વૃષ રાખ્યું નાંમ, ૭૧
 ત્રિસ વરસ ઉપર ૧ અર્ધ માસ, ત્રિહુંતરિ દિનવૃષ સ્ત્રીલવિલાસ;
 સંવત આરને ત્રીસઈ રાય, કુમારપાલ વ્યંતરમાં જાય. ૭૨

નૃપ દિવંગત હુઓ જસિં, અન્યપાલ નૃપ બેઠો તસિં;
 કુમારપાલ પરિં સખસો દેવ, તેણે અનરથ વલી કર્યા અનેક. ૭૩
 પાડ્યાં દેવલ ભાંજ્યા બિંબ, ટાલ્યા પૌપધશાત્રા થભં;
 પુણ્ય થાંનક નરપતિનાં જેહ, અન્યપાલિ પડાગ્યા તેડ. ૭૪
 બહુ પ્રસાદ પડાગ્યા જસિં, તારંગા ભણી આલ્યા તસિં;
 તવ પાટણુ વ્યવહારી જેહ, મલી વિચાર કરઈ નર તેડ. ૭૫
 વણિગ કટક ચઢ્યાં ફેરવઈ, વણિગ ધનનો મદ જીરવઈ;
 વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણુ નિગમઈ. ૭૬
 વણિગ કરઈ સકલની સાર, વણિગ કર ઉગવણુ હાર;
 વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારઈ વાંણીઆ. ૭૭
 અજ મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાંણીઆ;
 ટાલઈ અકર અને અન્યાય, સોય કરઈ જે ન કરઈ રાય. ૭૮
 તેણુઈ સહીવાંણિગનું કુલસાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર;
 સાહ સારંગની કીરતિ રહી, નવલક્ષ બંધ છોડવ્યાં સહી. ૭૯
 સમરા કરમા કીરતિ સંસાર, સિદ્ધાયલિ કીધા ઉધર;
 સાહ જગજૂનો જસ બોલાય, જેણે જીવાડ્યા પ્રથવીરાય. ૮૦
 વસ્તુપાલ મોટો દાતાર, જેણુઈબહુ પોખ્યાંવરણુ અદાર;
 ભીમ સેઠ ગૂજરમાં હુઆ, દીધા લગલુ લાડુઆ. ૮૧
 હેમ ખીમ અંબડ જગપાલ, ઉદયન જીવદયા પ્રતિપાલ;
 વાણિંગ કુલમાં એ નર હુઆ, જાણે પુણ્યતણા વલી કુઆ. ૮૨
 મોટી જાતિ વણિગની તેહ, વસઈ પૂરપ પાટણમાં જેહ;
 મિલ્યાં એકઠા કરઈ વિચાર, વ્યવહારી બોલ્યા તેણીચાર. ૮૩
 કસ્યુ કરેવું એહ ભૂપાલ, પ્રગટ્યો સિંહકુલિંજ સીયાલ;
 પડિત પુરજન એહવું વદઈ, હરતીને પાટે બાઢો ગદઈ. ૮૪

હંસ કુલિ પ્રગયો કાગડો, પંડિતને^૧ કૂલિં મૂરખ જડો;
 ઉગ્રસેન કુલે^૨ કંસકુમાર, કુલની કીરતિ ખંડણહાર. ૮૫
 શ્રેણિકનો સુત કાણીરાય, જોણેં પિતાસિરિ દીધો ધાય;
 કૃષ્ણ કુલે પાલક દીકરો, પાપી સોય અભવ્ય નર ખરો. ૮૬
 આગેં હુંઓ સુરપ્રીયકુમાર, તેણુઈ પિતા માર્યો નિરધાર;
 અધમ જીવ સ્યુ^૩ લીજઈનાંમ, જોણુઈ કાધાં પાતગનાં કાંમ. ૮૭
 અજ્યપાલ એ તેહની જોડિ, કુલ કીરતિમાં આંણુઈ ખોડિ;
 કુમારપાલતું ખોયું નામ, હાથઈ^૪ વદન કરંતો સ્યામ. ૮૮
 અસ્યું વિમાસઘ વણિગજસિં, એક વચહારી જોલ્યો તસિં;
 આ નગરિંએક મણુઓ વસઈ, કાંઈક યુદ્ધિ સહી તેહમાં હસઈ. ૮૯
 લાંક નર તેડો તિહાં સહી, પુછી વાત જોલ્યો ગહગહી;
 સ્વામી નૃપનઈ સિક્ષા દીઉ, પિણુ હું મોહ માંગ્યું ધન લીઉ. ૯૦
 વાણિગ કહછ તું માગિ જોહ, મોહ માંગ્યું ધન આપું તેહ;
 પિણુ તું રાયતણુ જઘવારઈ, જનમંદિર પડતાં ઉગારિ. ૯૧
 સુંણી વચન નર ચાલ્યો જસિં, સાથઈ જેટા લીધો તસિં;
 વેષ બનાવ્યો રાજ તણો, અતિ આડંબર કીધો ધણો. ૯૨
 રચના મોહોલ કર્યાં તિહાં બહુ, લાંક પુત્રિં પાડ્યા સહુ;
 તવ મણુઓખીજ્યો તિહાં ઘણું, કુલ જોલ્યું સુત તઈ આપણું. ૯૩
 જે રચના નિજ તાતે કરી, તે તું સુત પાડઈ છછ ફરી;
 તુઝ ઉદરો પાપી કુંણ હોય, એકવીસ કુલતું નામજ ખોય. ૯૪
 જે જનમ્યા સુત રૂઝ કાંમિં, તે આત્યા વયરીને કાંમિં;
 આપ કુલિ લગવઈ તાત, ધિગ ધિગ રે તું મ્હારા જાત. ૯૫

દ્વિતી.

જાયા તે પરમાણુરે, જે જાયા જગિં જાણીઈ;
 કુલના વિડંબણુહાર રે, તે જાયાથી અજાયા ભક્ષા. ૯૩
 જેણે ન કીધી સાર રે, જીવંતાં જનની તણી;
 પિતા ન પૂજ્યા પાય રે, ઉદરિં વહો ધેડાણુઓ. ૯૪

દ્વિતી.

કસ્યુ કરમ પુન બાપડો, કસ્યું કરમજ પિતાય;
 કરમિં સાતજ ની મડદં, સુણુજ્યો સકલ સમાય. ૯૫
 દંત, કંત, કામિની, પશુ, સેવક, શિષ્ય, વન ઝાડ;
 લંકા કહ્યું સુત સાતમે, કરમિં એની માડ. ૯૬
 કરમ નહીં જસ પાધરં, દેહીપરિ માંતઈ પુત્ર;
 પુણ્યક સુત સુંદર ભક્ષો, પુણ્યે રહ્યું ધરસૂત. ૧૦૦

ચતુર્થ.

અસ્થાં વચન જવ મણુધંદલાં, તેણુઈ પુત્રઈ સાચા સદલાં;
 કરજોડી બોલ્યો તેણુક હાય, સ્વામી દુષ્પ મ કરો પિતાય. ૧
 જેહવા રાજ્ય પ્રજા તસી, અજ્યપાલ જુઓ ઉલ્હસી;
 કુમારપાલિં કીધાં કાંમ, તેહતાં રાજ્ય ટાલઈ કાંમ. ૨
 જેણે કીધાં ઉત્તમ પ્રાસાદ, ઈંદ્રપરીસંયું કરતાં વાદ;
 તે જીવં ભવન પગવઈ રાય, તું કાં કોપે મુઝ પિતાય. ૩
 મુઝનિ સંગતિ લાગી રાય, તેણુઈ દોહું ભવન પિતાય;
 સંગતિ દોપતો ચુણો વિચાર, કુસંગ પડ્યા નર હોઈ ખુઆર. ૪
 વાંસિં સંગતિ ગાંધા નણી, નો દાડી કીધો રેવણી;
 સંજિં સંગતિ યોગી ભણી, ધરિધરિ ભિખ ગંગાવો ધણી. ૫

હંસ કાગને' પાસિં ગયો, મરણુ લહો નઈ ગંજણુ થયો;
 નદી સંગતિ તરવર જે રહ્યા, સોય સમૂહા કેતા ગયા. ૬
 અસતી સંગ કરઈ કુંતાર, તેહના પ્રાણુ ગયા નિરધાર;
 મુંજ સરિખો રાજા જેહ, દાસી સાથિ દુખ પાંખ્યો તેહ. ૭
 એ સંગતિનાં સુંણી દ્રષ્ટાંત, નિય સંગઈ વિગુસઈ નર સંત;
 ચહ સંગતિ ઉંચો થાય, સુણિ દ્રષ્ટાંત તું મુઝ પિતાય. ૮

કવિત્ત.

સંગતિ વિશેષે સૂત્ર, પુષ્ક પરિ હરિસિરે ચઢીઓ;
 ત્રાંખુ સંગતિ વિશેષ, કનક ધાટમાં ઘડીઓ.
 નગરનદી વાહોલીયા જાય, ગંગામાં મિલીઆ.
 ચંદન જમલા વૃક્ષ, સોય સુકદિં થઈ ફલીઆ;
 ધનનૈય લહી સુવંશ સિરિં, ધણિ અહિ ગલિં ધાલિયો.
 ઋષભ કહિ રામ સંગતિ, લંક બિભિષણુ મિલિયો. ૯

ફહી.

લંક બિભિષણુને દીઓ, જે હુઈ સંગતિ સાર;
 કુસંગ પડ્યા નર જે વલી, તે નર થયા ખુઆર. ૧૦
 મુઝ સંગતિ હુઈ રાયની, વસતા આણુઈ ગાંભિં;
 તેણુઈ તુઝ મંદીર પાડીઆં, તું ખીજઈ કુણ કાંભિં. ૧૧
 જેણુઈ પાલી પોઢો કીઓ, પરણાવ્યો બહુ નારિ;
 કુમારપાલ ભત્રીજડો, તેહને કાં નવિ વારિ, ૧૨
 લંક કહઈ સુંણિ પુત્ર તું, ગજ કિંમ ઝાલુ કાંનિં;
 સાયર ધનની નરપતી, એ નહી કોહેને માંતી. ૧૩
 જગિ સત્રલો વસિ એહનિં, એ વાર્યા નવિ જાય;
 ચંદ સૂરને નરપતી, સહજઈ નીચા થાય. ૧૪

એહમાં બલ પ્રાક્રમ ભલુ, એહનું નિરમલ જ્ઞાન;
હું સ્યું વાર એહને, એ મુઝ પિતા સમાન. ૧૫
એ સીખ્યા સહુનિં દીર્ઘ, એ પરમેશ્વર કાંમિ;
ત્રિભુવનપાલ કુલિં ઉપનો, સોનિં ન લાગઇ શ્યામ. ૧૬
કરણુ ભીમ આગઈ હવા, તેણુઈ કીઆ ઉત્તમ કાંમ;
અજયપાલ કરસિં તસ્યું, જીમ રહસ્યઈ નિજ નામ ૧૭
એણુઈ વચનઈનિષ હરખીઓ, બોદ્યો તામ સુગ્મણુ;
પુણ્યકામ મુઝ પાડવા, પરમ પુરૂષની આણુ. ૧૮

ચઉપધ.

પરમ પુરૂષના જખીઆ પાય, શ્રીજીનભવન ન પાડઇ રાય;
રામચંદ્ર આચારય જેહ, અજયપાલ તૃપ તેહ તેહ ૧૯
વિનય કરી રાગ બોલીઓ, બાલચંદ્રનિં પદવી દીઓ;
રામચંદ્ર કહઇ સુણી પુરધણી, નથી આજ્ઞા નિજ ગુરતણી. ૨૦
રાય કહઇ સાંભલરે યતી, વચનલોપ મ કરે મહીપતિ;
એણીવાતઇ નહી તુઝનેં શ્રેય, જતો દુખ પામીસ તું દેહ. ૨૧
મુનિવરકહઈ સુણી પ્રથવીરાય, ગુરનું વચન ન લોખ્યું જાય;
સીખ દેઇ ગુરૂ સરગઈ જાય, બાલચંદ્રનેં પદવી કેહીપરિં થાય. ૨૨
દસમ દુઆલસણ હુ તપકરઈ, શુદ્ધ શીલ મનમાંહિં ધરઈ,
ગુરનું વચનન માંનઇ જોય, અનંત સંસારી તે નર હોય. ૨૩
કુલવાલુઓ મુનિવર જેહ, ગુરનું વચન ન માંનઈ તેહ;
માનબ્રહ્મ થોડઈ દિન થયો, મરી સોય દુરગતિમાંહિં ગયો. ૨૪
વીરતણો શિષ્ય જેહ જમાલ, ગુરનું વચન કરંઈ વિસરાલ;
બહુ સંસારભમિં નર સોય. ગુરનું વચન ન લોપો કોય. ૨૫

સહસમશ્વ ગુરુ સાહામો થયો, નગ્ન થયો મંત માંડી રહ્યો;
 તિન્હવનાંમ તેદતું પશિ થયું, જો ગુરુવચન તેણુધ નવિ સદ્ધણું. ૨૬
 ત્રણિ રાસીઓ મુનિવર જેહ, ગુરુલોપી પાપી કહું તેહ;
 સોય ચરિત્ર સંભારં આજ, વચન લોપું હું મહારાજ. ૨૭
 અજયપાલ કહઈમોત્રે મધણું, ડાહાપણિ મુનિમુકો આપણું;
 બાલચંદ્રનઈ આપો પાટ, અનર્થ ઉપાઓ સ્યા માટ. ૨૮
 રામચંદ્ર કહઈ સાંભલિરે ભૂપ, દેખતાં કિમ કંપાવું કુપ;
 ગુરુ લોપી સ્યું સાધું કાજ, ઘણું ન બોલીસ તું મહારાજ. ૨૯
 અજયપાલ તવ કોપજ કરી, લોહસિલા તિહાં ઉહુની કરી;
 રાય કહઈ મુનિ સાહમું હુઓ, ઘોષક કે સિલા ઉપરિ સૂઓ ૩૦
 રામચંદ્ર કહઈસિણિ મહારાજ, વચન ન લોપું ગુરુતું આજ;
 મરતાં મુને નવિઆવઈ લાજ, ગુરુલોપી સું સાધું કાજ. ૩૧
 અનંતમરણુઆગઈપણિ કર્યા, તેણુધ મુઝકાજ કસાં નવિસર્યા;
 એકમરણુ ગુરુકામિં હું કહું, જિમ જનમ મરણુ નિસ્તરં. ૩૨
 આગેં તે નર સિવપુરી મલ્યા, કારણપણે નર જે નવિ ચલ્યા;
 વીર સરિખા જીનવર જેહ, આજ સંભારં અરિહંત તેહ. ૩૩

હાલ.

રાગ-ધવલ ધન્યાસી-રાગ ગોડી

બહુપરિસો સખલો, વર્દમાન જીનધારો;
 જસ અવણે ખીલો, ચરણે રાંધી ખીરો. ૩૪
 ખંધક સૂરિના શિષ્ય, પંચસલા મુનિ જેહ;
 ઘાણુઈ પણિ પીલ્યા, મન નવિ ડોલ્યા તેહ. ૩૫
 મુનિવર નિત્ય વંદો, ગિરંઓ ગજ સુકુમાલો,
 સિર અગ્નિં ઘરંતાં, જે નવિ કોઓ બાલ. ૩૬

વલી પુત્ર ચિલાતી; કાડી તાસ સરીરે;
 ચલી દીવસ લગઈ, વલી ફાલ્યો ન ચલ્યો ધીરો. ૩૭
 વાધર પિણુ વિટયું, મુનિ મેતારજ સીસો;
 તોહિ પિણુ નાવી, દુર્જન ઉપરિ સીસો. ૩૮
 જંખૂરીજસ ધરિ ધરણી, અતિ ભુખ્યો વિકરાલો;
 તેણુધ મુણિ ભખીઓ, દુમર અવંતી બાલો. ૩૯

ઢાલ.

ઐણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી રાગ ગોડી

ઢંકણ દ્રઢ પ્રહાર રે, અરણુક ઋષિ મુનિ;
 સનતકુમાર સહી વેદના એ. ૪૦
 ખંધક ઉતારી ખાલ રે, કુરચુકુ મુનિ;
 બાહુબલિ વિંટયો વેલડી એ. ૪૧
 બલભદ્ર અભયકુમાર રે, ધન્ના શાલિભદ્ર;
 મેધકુમાર માંડી રહ્યો એ, ૪૨
 મૃગાપૂત્ર પુંજવંત રે, વારતિગ મુનિ વડો;
 શિવકુમાર શુભઅન્ન તળ્યો એ, ૪૩
 ધનોમુનિ તપ પૂંજ રે, વંદુ યુલિભદ્ર;
 સ્ત્રીપરિસહિ જે નવિ ચલ્યો એ, ૪૪
 કરકંડુ મુનિરાય રે, વંદુ નમિરાજ;
 દુમક રીધો ન જમ નમુએ. ૪૫
 પ્રભવો વિષ્ણુ કુમારરે; વંદુ અમતો;
 જંખુમુનિ પાસે નમુ એ. ૪૬
 રામચંદ્ર હનુમંતરે, વાલિ મુનિ વડો;
 આદા પદઈ ધાનિ રહ્યો એ. ૪૭

ગૌતમ યુષ્ઠ મંડાર રે, સંભુતિ મુનિ નમું;
 યશોભદ્ર જગિ જાણીધ એ. ૪૮
 શામ્ય પ્રધુમ્ન સુત કૃષ્ણ રે, દૈત્ય મુનિ નમું;
 પાંડવ પાંચ પરિસા ખમદ એ. ૪૯
 ભાવ દેવ ભવ દેવ રે, મુનિવર થાવચ્ચો;
 સિરીઓ સુત સકડાલનો એ. ૫૦
 રાજ રિધી પુંડરીક રે, કુમર તે કથવન્નો;
 દસરાણુ ભદ્ર દિનકર સમો એ. ૫૧
 અધિકો આપાદભૂત રે, આદ્રકુમાર વડો;
 નંદી ખેણુ મુનિવર નમું એ. ૫૨
 ઉદાધ ઋષિ સિંહ રે, પરિસહર્ષ નવિ ચલ્યો;
 કુમર અનાથી અતિ ભલો એ. ૫૩
 શુકો સલ મુનિ દોય રે, નારદ ઋષિ નમું;
 પુંડરીક પંચ કોડિસ્યું એ. ૫૪

દ્વિતીય.

એમ મુનિવર આગેં હુઆ, હું પણિ તેહનો આલ;
 લોહ શિલા મેં આ ગમી, જો કોપ્યો ભૂપાલ. ૫૫
 મરણુ તણો જગિ ક્વણુ ભય, જોણી વાટિં જગ જાય;
 મન મેંકુનિં શંયકું, તેણુધ કારણેં ડોલાય. ૫૬
 દાન મુપાવહ જોણેં દીઉં, સિરિ વહી જનવર આંખ્ય;
 જહાં જવમ્ તિહાં તસ ખુરી, મરમ્ તો તાસ કલ્યાણ. ૫૭
 પટખંડ કરો રાજઓ, જો પણિ સુર અવતાર;
 જે જનમ્યા તે જાય રચમ, કો થિર નહી નિરધાર. ૫૮
 નાંહનો મોટો નરપતી, અમરપુરીનો રાય;
 રામચંદ્ર મુનિ ઈંગ કલધે, જે જનમ્યા તે જાય. ૫૯

તેણું કારણું નૃપ સુર તણું, વચન કહે નદિ લોપ;
મરણ ભાગે બીડું નહી, જે ભૂપતિ તુઝ કોપ ૬૦

અઉપધ.

કોપ લલો નરપતીનો જસેં, રામચંદ્ર આરાધ્ય તમેં;
ખમત ખામાણું કરતો આપ, પંચ સાખિ-બાલોયાં પાપ. ૬૧
લાખ ચોગરી ચોનિ જેહ, ભમતાં પાતંગ લાગાં તેહ;
ક્રોધ છવ પરિં પ્રાધી રીસ, તાસ ખમાયું નામી શીસ. ૬૨
પૃથવી પાણી તેહ વાહ, વનસ્પતી છડી ત્રસદાય;
સૂક્ષ્મ બાદર હણીઆ જતં, તે પાતક છેદે ભગવંત. ૬૩
પંચ મહાવ્રત અંગિં ધરી, વિરાધના ભવિ ભમતા કરી;
પંચ સુમતિ ત્રણ ગુપતિખોડિ, મિછા દુકકડ દેહ કરજોડિ. ૬૪
છહ લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકિં સુર પદવી ચાય;
હવિત મરણ નીઆણું જેહ, મિચ્છા દુકકડ ભાખું તેહ. ૬૫
વાંછયા ભોગ પંચેદ્રી તણા, અંગિં અતિચાર લાગા ધણા;
આતમ સાખિ આલોધ કરી, વચર ભાવ વૃપસું પરિહરી. ૬૬
આંર શરણ મનમાંહિં ધરી, શિલા ઉપરિ ઋપિ સતો કરિ;
ધાસ તણી પરિ દાધો તેહ, દેવગત મુનિ હુઓ તેહ. ૬૭
મુનિ વિડંબણ હુધ જસેં, આલચંદ ભડાણો તમેં;
અન્યપાલ નિંદાણો બહુ. ક્ષિટ ક્ષિટ પુરજન કરતા સહુ. ૬૮
બાલક બ્રહ્મ સ્ત્રી ચોથી ગાય, એતા પાતંગ મોટા કહીવય;
એહથી પાપ શિરેમણિ સિરે, જે પાપી મુનિ હત્યા કરે. ૬૯
મુનિવરમાં જે વર પ્રધાન, જે આચાર્ય નિમલ જ્ઞાન;
તેહની હત્યાનો કરનાર, કરઈ છવ ધણો સંસાર. ૭૦
મછ કછ અજગર બગાસાપ, અધમ ચોનિં જઈ પ્રગટખાપ;
છહાં બ્રહ્મ તિહાં થાઈ દુખી, પાપી છવ કીહાં નોહી સુખી. ૭૧

એકસોમલ પાપીમાં સિરિ,	ગય સુકુમાલની હત્યા કરમ;	
અભવ્ય જીવ દઈ કંકિ ધાય,	મારી સોય ઉદાઘ રાય. ૭૨	
કવણ હસ્યઈ તે નરપતિ હાલ,	જેણે ઉતારી અંધક ખાલ;	
અધમ જીવ જગમાંહિં સોનાર,	મેતારયનો મારણ હાર. ૭૩	
પાપી ઉદાઘનો પ્રધાન,	સ્વામીસ્યું કીધું વિજ્ઞાન;	
વિષ દેતાં પાતગ હવું મોટ,	વિતિ ણટણિં પડ્યો ધૂલ કોટ. ૭૪	
અધમ નાગશ્રી આંબણી,	પરતિગ પાપ કરમ પાપણી;	
વિષ તું અ તે દીઈ અસાર,	માર્ગો ધર્મરચિ અણગાર. ૭૫	
પાપી પાલક પુરોહિત જેહ,	અભવ્ય જીવ કહીઈ તેહ;	
પિલિ પંચસહિં મુનિવર સોય,	અંધક સૂરિના શિષ્ય તે હોય. ૭૬	
મુનિ હત્યાનાં એ કરનાર,	એહના પાપ તણો નહી પાર;	
પાપી અન્યપાલ નરનાથ,	ગછ નાયકની કરતો ઘાત. ૭૭	
ચોટું પુણ્ય નેં મોટું પાપ,	નરગફલ પાંમે નર આપ;	
મુનિ હણ્યાનું પાતગ જેહ,	પ્રત્યક્ષ ફલ નૃપ પાંમ્યો તેહ. ૭૮	
ન કર્યું પાટણ કેરં રાજ,	લેકમાંહિં ગમ તસ લાજ;	
નરનારી નૃપ ઉપરિઆર,	અન્યપાલ સિરિ સહી ધીકકાર. ૭૯	
બાલચંદ્ર હકાણો ખરો,	જમ દિડાલોકલિં કુતિરો;	
શંકાણો લાજ્યો મનમાંહેં,	નૃપ ઉપરિ ખેદાણો ત્યાંહિં. ૮૦	
પા ની નૃપ સ્યું કીધું કાજ,	એકવીસ પાટની ખોધ લાજ;	
શ્યામતિલાક નિજ બાલિં હવું,	મિં પણ કલંક લલ્યું અભિનવું. ૮૧	
એહુ તણા ઉતરીઆ નીર,	શોભા નાહી એહુ શરીર;	
એહુ કલંકી મૂરખ મંદ,	જમસાયર નઈ એટો ચંદ. ૮૨	

ફક્કા.

સાયર સંદેશો મોકલિં, ચંદા પુત્ર જૂહાર;
ચઢ્યા કલંક ન કિતરઈ, વ્રજ અંપણ મુજ ખાર.

અહિપદ.

કલંકવત હુઆ ગોઠુ જસિં. બાલગદ્ર મનિ ખીજ્યો તસિં;
 સુપરિ કાંધી બહુ સુર સેવ, આજ્યો સર્વાનુબ્રુતિ દેવ. ૮૪
 બાલચંદ્ર બોલ્યો તસદારિ, છમતિમ જલ બ્રૂપતિને મારિ;
 મુર રંબ્યો કલકી કરસયું ક્રમ, યાહુ અજ્યપાલનો કામ. ૮૫
 એણિં અવસરેપાટાનુનો રાય, ચઢી નુરંગમ બાહિર જાય,
 વડઅગરતસિંઆજ્યોજસિં, મુર વાછમાં પછેડો તસિં. ૮૬
 અજ્યપાલ બૃગિં નાખીઓ, ચરણેં તિહાં ચાંપી રાખીઓ;
 અક્રપાણો નેં ગયા પરાંણુ, દેવિં રાખી મુનિવર આંણુ. ૮૭

દહા.

મુનિ વચને નૃપ મારીઓ, સહી પામ્યો પરલોક;
 થોડા દિવસને કારણેં, પાપ કર્યું નૃપ દોક. ૮૮
 ઋષભ કહ્યું નર લોભીઆ, કરતા પાપ જંગલ;
 રામા રામા ધન ધન. કરતાં ગમારું કાલ. ૮૯
 મમતા માયા કારિમીં, દોકટ ધંધ કરેસ;
 જો ઋદ્ધિ મેલિ આતધણી, અંતિ તોહુ મરેસ. ૯૦
 ઋષભ કહે નર કેટલા, ન કરઈ તત્વ વિચાર;
 થોડા દિવસને કારણેં, સિર લિઈ સજલો માર. ૯૧
 લોભેં જગદ વિગોઈઓ, લોભ ન છોલ્યો જાય;
 લોભમ જરત બાહુમચી, દીઈ સિરતાકી ધાય. ૯૨
 લોભમ જગ અધો ભયો, માનિં ગયો વિવેક;
 કોઈ કરી તપ બાલીઓ, હુખ લહ્ય જંતુ અનેક. ૯૩
 કોઈ ધણો નિશ્ર બહુ, આહાર તણો નહી પાર;
 ભોગઈ નૃપતિ ન પાંમતો, તસ દૂર ગતિ નિરધાર. ૯૪

સંયમ પાલઈ સિદ્ધ નમિં, શીલ ન ખંડઈ રેખ;
 તોહિ મુગતિ તસ વેગલી, જો ઘટિ રાગ ને દેવ. ૯૫
 જો હિત વંછઈ આતમ્હા, તો મુખિ મધુરં ભાખ;
 ઋષભ કહે જગિં જીવડા, તે(ને)હસ્થું : મિત્રી રાખિ. ૯૬
 પરનિંદા નર પરિહરો, સ્તુતિ નવિ કીજઈ આપ;
 એણીપરિં આતમ નિરમલો, અંગ ન લાગઈ પાપ, ૯૭
 કવિ કહઈ પાપ ન કીજઈ, પાપિં સુખ ન હોય;
 પાપિં નગર દારાવતી, બહુ દુખ પામી જોય. ૯૮
 ધર્મનિ ધર્મ જ ગમઈ, પાપી ગમઈ સુ પાપ;
 ધર્મી પરભવિ દેવતા, પાપી પરભવ સાપ. ૯૯
 અતિ પાપિં દુખ પામિયો, અજોપાળ નરનાથ;
 બાલચંદ્ર દુખીયો થયો, જો નહી ગુરનો હાથ. ૧૦૦
 ગુર સાહમો નર જો થયો, તે નર સુખી ન થાય;
 નિજ પતિ મહિમા નીગમી, વહિલો દુરગતિ જાય. ૧
 હેમસૂરિ સાહમો થયો, બાલચંદ્ર મુનિ જોહ;
 આ ભવિ સુખ ન પામીયો, પરભવિ દુખીયો તેહ. ૨
 એહ ચરિત્ર હેઠડઈ ધરી, મુકો પાતિગ વાત;
 રાખો ન્યાય અન્યાય તજો, વાવરી જીમણો હાથ. ૩

ચરિત્ર.

જો ધન દીધું જીમણુ હાથે, અંતકાન્તિ તે આવીં સાથિ;
 પાત્રદાન પસાઈ કરી, ભવસમુદ્ર ગયા નર તરિ, ૪
 જીવતણી જો રક્ષા કરઈ, મૃષા વચન મુખિ નવિ ઉચરિ;
 પરધન કેરી ન કરઈ આશ, તે નર પામે સુખ નિવાસ. ૫
 પર રમણીથી રહે વેગલો, ક્રોધ માન મેહલો આમલો;
 માયા મોહની અને મિથ્યાત્વ, પરિહરિ પાપ કર્મની વાત. ૬
 સુણીઈ શ્રી ગુરતું વ્યાખ્યાન, જીન પૂજા પરિ ચોખ્ખું ધ્યાન;
 તપજપ કિરીયાં કષ્ટ નિજ્ઞાન, તે નર પામઈ નવય નિધાન. ૭

ઢાહા.

નવનિંધિ પામી તે નર, યોગ્ય ધરિ મનિ યોગ્ય;
 દાન શીલ તપ ભાવના, દયાસમૃદ્ધ ક્ષોભ. ૮
 પર ઉપગારી વચન સાર, ભવનં ગિર્ય પૂજનય;
 યાત્રા પાત્ર સુ ભાવના, પ્રાણી નિર્મલ ધાય. ૯
 વીર વચન અરિહંત, શુભ વ્યવહાર શુદ્ધ વશેષ;
 ઉપસમ અંગઘ આણુતાં. પામ્યા સુખ અનેક. ૧૦

ઢાહા.

પ્રણમી તુમ સીમંધરું—એ દેશી-રાગ ધન્યાત્રી.

અનેક નર સુખ પામીયાળ, ઉપસમ અગિરે ધારી;
 કુરંગડુ મુનિ રાણ્યોળ, પહોતો મુગતિ મન્નરિ. ૧૧
 સોભાગી કરી સમતાસ્થુરે રંગ;
 દાન શીલ તપ ભાવનાળ, આદરી સુ પુરુષ અંગ;
 સોભાગી કરી સમતાં આંકણી-સો. ૧૨
 દાન સુપાત્રિં જે દેએતાંળ, સુખ પામ્યો ધનસાર;
 તીર્થંકર પદવી લહીળ, લલો તે ભવજલ પાર-સોં ૧૩
 શ્રીગુરુ વચન હેંછછ ધરીળ, પાળે નિર્મલ શીલ;
 વંકસુલ વનમાંહિ વસિંળ, પામ્યુ કામમી લીલ-સોં ૧૪
 તપ તપતાં સુખ પામિયોળ, દેખી ધનો અણગાર;
 સર્વારથ સિદ્ધિ ગયોળ, છતાં એક એકવતાર-સોં ૧૫
 મૃગલો ભાવે ભાવનાંળ, દેખી મુનિવરદાન;
 મરણુ લહી મૃગ રાણ્યોળ, પામ્યો અમર વિભાન-સોં ૧૬
 જીવ દયા જાગં પાલતાંળ, છૂટા ગજ અવતાર;
 પરભવિ નરવર રાણ્યોળ, થયો તે મેઘકુમાર-સોં ૧૭
 પરઉપદ્રાર કરંતડાળ, સુખીયો સિવકુમાર;
 સુર સેવા તેહની કરંછળ. આપ્યા રતન અપાર-સોં ૧૮

સાર વચન સુખિ બોલતાંજ, સુખિયો ભૂજ બલસેઠી;
 સુર રંજ સોની તણીજ, ગુણે કરી તસ લેટી-સોં ૧૯
 જનપ્રાસાદ કરાવીઆજ, કીધાં જનવર ખિમ્મ;
 વૃષ સંપ્રતિ સુખ પામિયોજ, રહ્યો જસ કીર્તિ થંભ-સોં ૨૦
 શ્રીમુપાસ જનવર તણી, સીતા કરધ પ્રતિભાય,
 અમર વિમાને તે ગછજ, સુર જેહના ગુણુ ગાય-સોં ૨૧
 જન : પૂજતા પામિયોજ, મુગતિપૂરીની વાસ;
 નાગકેતુ પ્નરનઈ નમ્જ, હું તસ પગલે દાસ-સોં ૨૨
 તીર્થયાત્રા કરંતડાંજ, ચક્રી ભરત ઉલ્લાસ;
 જેહની કીર્તિ જગિં રહીજ, પામ્યા સુખ નિવાસ-સોં ૨૩
 તીર્થ યાત્રા ચિત ભાવતાંજ, પામ્યો કેવલજ્ઞાન;
 ધર્મચંદ નર નિરખતાજ, લહીંધ નવય નિધાન-સોં ૨૪
 વીર વચન નાગિં સૂણિજ, આણી સમતારે સાર;
 કીડી ફેલ્યો નવિ ચલ્યોજ, પામ્યો સુર અવતાર-સોં ૨૫
 શ્રીજનના ગુણુ ગાવતાંજ, સુખીયો રાવણુ રાય;
 લંકા ગહનો રાજ્યોજ, પરભવિ અરિહા થાય-સોં ૨૬
 વ્યવહાર શુદ્ધિ નીત પાલતાંજ, સુખ પામ્યો જનદાસ;
 સોવન કદા સહજ લહિંજ, તસ્કર સોય નિરાશ-સોં ૨૭

હુહા.

સોલ બોલ અંગિ ધરો, ૨ મુકી પર નિંદાય;
 નિંદા આપ કરંતડા, જીવ સુખીયો સહી થાય, ૨૮
 ખંધિ ચઢી ગુરૂ મારતો, ચેલો ચતુરસૂળણ,
 નિંદા આપ કરંતડા, પામ્યો કેવલજ્ઞાન. ૨૯
 પૂર્વ પુરૂષ લક્ષ્મી ધરો, ટાળો મન મંદ આઠ,
 હિનપણું નર પામિંધ, લહીંધ દુરગતિ વાટ. ૩૦

હાલ.

પ્રણમી તું મ રીમંદરૂ. ગો દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ લામગોળ, કદયો કદદ વ્યાંદિ;
 દાસી ઉદરિ ઉપનોળ, અગિં કયા ત્યાંદિ,
 માન રહિત નર ને થયાળ, સુગો નર મુકો મનિ મદ આદ,
 તે પામ્યા સિવવાર. સુ૦ આશ્રયી ૩૧
 લાભ તણો મદ ને કરઈળ. આ ભવિ પરભવિ દિગ્ધ
 ભુગુગચ્છ મુનિનિ બુગોળ, પામ્યો દુઃખ નિરવાણુ-સુ૦ ૩૨
 મરીચિ સુત ચક્રી તણોળ, ધરતો ધરખ અપાર,
 ઉત્તમ કુલ કહી નાચીયોળ, નીચ કુલિં અવતાર-સુ૦ ૩૩
 પ્રભુતા મદ કરતાં વહીળ, દસારણુમદ યોઈ લાગ;
 શક તણી ઋદ્ધિ દેખતાંળ, મનિં લાગ્યો મહારાજ-સુ૦ ૩૪
 મૃગલી મારી ભૂપતિળ, કરતો ગલતુરે માન
 તે શ્રેણિક નરગિં ગયોળ, છહાં નદિં તપ જપ ધ્યાન-સુ૦ ૩૫
 તપ મદ કરતા મુનિવરૂળ, ન લહેં દેવલનાન;
 સાસનદેવી નમી નહીંળ, ગદ્યું સભામાં માન-સુ૦ ૩૬
 રૂપ પ્રસંસિં આપણુંળ, ચક્રિ સનતકુમાર;
 સપ્ત રોગ તન ઉપનાળ, ક્ષીણ નવિ લાગી વાર-સુ૦ ૩૭
 શ્રુત મદ કરતો સિંહ થયોળ, ધૂલભદ્ર મુનિ નેહ;
 પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોળ, ગુરૂં વખોડયો તેહ-સુ૦ ૩૮
 ઋપમ તણો સુત વરસ લગિંળ, માનધ દુખીરે થાય;
 બાહુબલી સરખો રાજ્યોળ, વેલડીઈ વિંટાય-સુ૦ ૩૯
 પીપલ તણું છમ પાનકુંળ, ચંચલ જેમ ગજ કાન;
 ધન યૌવન કાયા અસીળ, મ કરો મનિ અભિમાન-સુ૦ ૪૦
 કાચો પિંડ ન પોખિઈળ, અભક્ષ ન કીજઈરે આહાર;
 વસિ કીજઈ મન માંદહોળ, તો લહીંઈ ભવપાર-સુ૦ ૪૧

કાયા હંસ પિં બલદીઆજી, ઋપલ કહઈ મન રાસ;
 કર્મ રૂપિઓ સારથીજી, ફેરિં ચિહું ગતિ વાસ-સુ ૪૨
 કાલિં જગ ખાધો સહીજી, કુણે ન ખાંધોરે કાળ;
 કાલ આહોડિ જગિ પડોજી, જોણિ ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ-સુ ૪૩

ફહા.

આહઈ મદ મુકી કરી, દીઓ સૂપાત્રિ દાન;
 આરાધો અરિહંતનિ, જીમ ધરિં નવય નિધાન. ૪૪
 નવ નિધાન ચક્રી તણાં, તે લહીઈ નિજ ધરિ;
 તેહથી અધિકાર એક છંઈ, સુણિ જે સોય સુપઠરિ. ૪૫
 સદગુર સેવા સત્ય વાણુ, જીન પૂજન ગુણુ જ્ઞાન;
 દયા દાન ગુણુ ઉપસમી, નવઈ અખુટ નિધાન. ૪૬

ચઉપહ.

અખુટ નિધાન લહું મિંઆજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;
 સકલ કવિનઈ લાગી પાય, કરજોડી કવિજન ગુણુ ગાય. ૪૭
 ગાતાં ગુણુતાં કવતાં ક્યાંહિં, દુપણુ જે દીસઈ મતિમાહિં;
 તે પંડિત ટાલેયો તુમે, એણીવાતિ સુખ લહિંશ્યુ અમે. ૪૮
 આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણરજ કવિ ઋષભાય;
 લાવણ્ય લીઓ ખીમે ખરે, સકલ કવિની પ્રીતિ કરો. ૪૯
 હંસરાજ પાછો દેપાલ, માલ હેમની ખુદ્ધિ વિશાલ;
 સુસાધુ હંસ સમરો સુરચંદ, શીતલ વચન જીમ શારદચંદ. ૫૦
 એ કવિ મોટા ખુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ;
 સાચર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડીયા છણુની ખીર. ૫૧
 ખીરખાંડ ધૃત સરિખા જેહ, હું સેવક મુજ ઠાકુર તેહ;
 તેહના નામ તણુઈજી પસાય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋપિરાય. ૫૨
 રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, કોષ માન માયા પરિહરી;
 પર ઉપકાર નિજ સુખની કામ, કીયો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

હાલ.

પ્રભુમી તુંમ સીમંધરુ. ગો દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ વામણોળ, કાઢયો કંટક ન્યાંહિ;
 દાસી ઉદરિ ઉપનોળ, અગિં કુળડ ત્યાંહિ.
 માન રહિત નર, જે થયાળ, મુણે નર મુકો મનિ મદ આહ,
 તે પામ્યા સિવવાટ. સું આંકણી ૩૧
 લાભ તણો મદ જે કર્યોળ, આ ભવિ પરભવિ હિણ
 ભુગુગચ્છ મુનિનિ જુગોળ, પામ્યો દુઃખ નિરવાણુ-સું ૩૨
 મરીચિ સુત ચક્રી તણોળ, ધરતો હરખ અપાર,
 ઉત્તમ કુલ કહી નાચીયોળ, નીચ કુલિં અવતાર-સું ૩૩
 પ્રભુતા મદ કરતાં વહીળ, દસારણુભદ્ર જોઈ લાજ;
 શક તણી ઋદ્ધિ દેખતાંળ, મનિં લાજ્યો મહારાજ-સું ૩૪
 મૃગલી મારી ભૂપતિળ, કરતો બલતુરે માન
 તે ઐશ્વિક નરગિં ગયોળ, જીહાં નહિં તપ જપ ધ્યાન-સું ૩૫
 તપ મદ કરતા મુનિવરુળ. ન લહે કેવલજ્ઞાન;
 સાસનદેવી નમી નહીંળ, ગદ્યું સભામાં માન-સું ૩૬
 રૂપ પ્રસંસિં આપણુંળ, ચક્રિ સનતકુમાર;
 સપ્ત રોગ તન ઉપનાળ, ક્ષીણુ નવિ લાગી વાર-સુ. ૩૭
 શ્રુત મદ કરતો સિંહ થયોળ, થૂલભદ્ર મુનિ જેહ;
 પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોળ, ગુરુઈ વખોડયો તેહ-સું ૩૮
 ઋષભ તણો સુત વરસ લગિંળ, માનધ દુખીરે થાય;
 બાહુબલી સરખો રાજ્યોળ, વેલડીઈ વિંટાય-સું ૩૯
 પીપલ તણું જીમ પાનકુંળ, ચંચલ જેમ ગજ કાન;
 ધન યૌવન કાયા અરીળ, મ કરે મનિ અભિમાન-સું ૪૦
 કાચો પિંડ ન પોખિઈળ, અભક્ષ ન કીજઈરે આહાર;
 વસિ કીજઈ મન માંકડોળ, તો લહીંઈ ભવપાર-સું ૪૧

કાયા હંસ બિં બલદીઆળ, ઋપલ કહઈ મન રાસ;
 કર્મ રૂપિઓ સારથીળ, ફેરિં ચિહું ગતિ વાસ-સુ ૪૨
 કાલિં જગ ખાધો સહીળ, કુણે ન ખાધોરે કાળ;
 કાલ આહોડિ જગિ પડોળ, જેણિ લખીઆ વૃદ્ધ બાલ-સુ ૪૩

હૃદા.

આઠઈ મદ મુકી કરી, દીઓ સૂપાત્રિ દાન;
 આરાધો અરિહંતનિ, જીમ ધરિં નવય નિધાન. ૪૪
 નવ નિધાન ચક્રી તણાં, તે લહીઈ નિજ ધરિ;
 તેહથી અધિકાર એક છંઈ, સુણિ જે સોય સુપધરિ. ૪૫
 સદગુરુ સેવા સત્ય વાણ, જીન પૂજા ગુણ જ્ઞાન;
 દયા દાન ગુણ ઉપસમી, નવઈ અખુટ નિધાન. ૪૬

ચઉપધ.

અખુટ નિધાન લલું મિંઆજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;
 સકલ કવિનઈ લાગી પાય, કરજોડી કવિજન ગુણ ગાય. ૪૭
 ગાતાં ગુણતાં કવતાં ક્યાંહિં, દુષણ જે દીસઈ મતિમાહિં;
 તે પંડિત ટાલેયો તુમો, એણીવાતિ સુખ લહિંચુ અમો. ૪૮
 આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણરજ કવિ ઋષભાય;
 લાવણ્ય લીખો ખીમો ખરે, સકલ કવિની કાર્તિ કરો. ૪૯
 હંસરાજ પાછો દેપાલ, માલ હેમની બુદ્ધિ વિશાલ;
 સુસાધુ હંસ સમરો સુરચંદ, શીતલ વચન જીમ શારદચંદ. ૫૦
 એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું સુરખ બાલ;
 સાચર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડીયા છણુની ખીર. ૫૧
 ખીરખાંડ ધૂત સરિખા જેહ, હું સેવક મુજ ઠાકુર તેહ;
 તેહના નામ તણઈજ પસાય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋષિરાય. ૫૨
 રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, કોધ માન માયા પરિહરી;
 પર ઉપકાર નિજ સુખની કામ, કીમો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

પૂર્વેથી જે મહા પંડિત બેસે, સૂરિ સામ પંચાંકન અભિનંદા.
 પંચાસમિ ખારિ તે કલ્યા, તપાગચ્છ સિદ્ધિ દીક્ષા યંયા. ૫૮
 તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કલિવાપ, છનવ ડગ નામિ કવચાય;
 કુમારપાલ પ્રમંથજી ક્યો, સુભાનાં નરનારી ચીત દુર્યો. ૫૯
 શાસ્ત્રી અંખ્યા અગ્નીસ, એથ ક્યો ગરનામી સીશ;
 સંવત-ચાદ ગાળુંગા બંચા, કુમારપાલ ગાયો ગુણ નીચા. ૬૦
 કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂતાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યો તેહ;
 કેતાએક બાવ ગુરુમુખથી લઘા, તે મિં જેહી વિવરી કલા. ૬૧
 સૌય અન્થ લવડાં વંચાય, મનમાં મત રાંગા શંકાય;
 તે પ્રમંથ માંહિં છં નરયુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તરયુ. ૬૨
 કેતાએકગંભીર બોલ તિહાં જેહ, રાસમાંહિં મઈ નંણ્યા તેહ;
 કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જેહી આંણ્યાં અવદાન, ૬૩
 છન શાસ્ત્ર અતેરાં ભક્તાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા;
 રાસ મંચે આંણ્યા તેહ, આંણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વહી જેહ. ૬૪
 હેણુ યુક્તિ ડાળાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિં આણ્યા તેહ;
 વચન વિરહ કહું હોઈ જેહ, મિહાદુકડા ભાણું તેહ. ૬૫
 કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, રક્યાં કવિ જે આગઈ હુઆ;
 સરસ સુકોમલ આંણ્યા જેહ, રાસમાંહિં લેઈ આણ્યા તેહ. ૬૬
 એણીપરિં બોલ ઘણા મનિંધરી, રાજઋષિ ગુણ માલા કરી;
 સિદ્ધ કામજાલીઈવરી, બ્રહ્મ સુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૭

દ્વિતી.

બ્રહ્મ સુતા ચરણેં નમી, ગાયો કુમરનરિંહ;
 ભણઈ ગુણઈ જે સાંભલિં, તે ધરિ અતિ આણુંદ. ૬૮

ઢાલ.

રાગ-ગોડી—મનમોહના-એ દેશી.

કુમારપાલના નામથી મનમોહના. મુઝધરિ મંગલ ચ્યાર લાલ મનમોહના;
 મનહ મનોરથ મુઝ કલ્યો-મ. નામિં જયજયકાર-લા. ૬૫
 સુંદર ધરણી શોભતી-મ. બહિન બંધવ જોડિ;-લા.
 બાલ રમે બહુ બારણે-મ. કુટુંબ તણી કેમ કોડિ-લા. ૬૬
 ગાય મહિપી દુઝતાં-મ. સુરતર કલ્યાણો બારિ;-લા.
 સકલ પદારથ નામથી-મ. થિર થઈ લક્ષી નારિ-લા. ૬૭
 રોગ, શોગ, ભય વેગલો-મ. કુમારપાલને નામિં;-લા.
 સુર નર કિન્નર વ્યંતરા-મ. સમર્થા આવી કામિં-લા. ૬૮
 વાઘસિંહગજવર વિપધરા-મ. તસ્કર લોહની ધાર;-લા.
 જલ તેઉ તસ નવિ નડે-મ. મ દહે વિસમ વિકાર-લા. ૬૯
 તેણે કારિણ મઈ ગાઇઓ-મ. રાજ ઋષિ મહારાય;-લા.
 મૂરખનિ મનિ ઉપતી-મ. શ્રીગુર ચરણ પસાય-લા. ૭૦

ફહા.

શ્રીગુર ચરણ પસાઉલિ, મેં ગાયા ગુણ આન;
 હીર મુનિના નામથી, મુઝ સરીઆં સહુ કાજ. ૭૧

ઢાલ.

રાગ-મારણી—ગિરિમાં ગોરો-એ દેશી.

સ્વર્ગે સાથજ સોધ્યો નવિ લાભિધરે-એદેશી.

કાજ સકલ મુઝ સિદ્ધા હીર નામથીરે, હીર સમો નહીં કોય, જગમારે,
 જાં જસ પડહો હો જગિ વાળ્યો રે. ૭૨
 સાહિ અક્ષર જેણિ પ્રતિગોધિઓરે, સમઝાવ્યો છનધર્મ, તેહનેરે;
 તેં જૈન પશિરોમણી સહી કર્યો રે. ૭૩

સાહિ અકકઅર આપમુખિં એમ ઉચ્ચારિરે, કહ્યુ માંગો ગુરૂ હીર, માપેરે;
 મોં તુલ્લ લીજમ હય હાથીઆરે. ૭૪
 હીર પદોધર વીરનો તિહાં બોલિઓરે, સુણિ હા અકકઅરસાહિ, ગાશરે;
 ગાં દોડી એક ન લીજમ રે. ૭૫
 ઋદ્ધિરમણી તેમંદિર હયવર હાથીઆરે, તેનાવિં મુઝકાંમિં, સાહજરે;
 સાં હમ કકીર ખુદાયકેં રે. ૭૬
 એણુઈ વચનેં સાહઅકકઅર રંજ્યો અતિધણુરે, નાંમ જગતગુરૂ જોહ, જગમારે;
 જાં હીરયતિ સો સાહી યડા રે. ૭૭
 તવ દલ્લીપતિ અકકઅર ગાજુ ફરી કહધરે, હીર કહ્યુ મુઝ લેહ, મેરારે;
 મેં જો માગિં સો દીજઈ રે. ૭૮
 હીર કહધ સુણિ અકકઅર ગાજયા તશ્યારે, હુ માગું તુલ્લ એહ, દીજઈ રે;
 દીં વાસર આઠ અમારીના રે. ૭૯
 તવ સાહ અકકઅર બોલ્યો આપ સુમોહયીરે, લીજમ દિન તુંમ આરિ, ખીકછુરે;
 ભીં ઓર વસ્તુ ગુરૂ માંગીઈ રે. ૮૦
 હીર કહધ સુણિ હમાઉ નંદન કહુરે, વચન અમારું એહ, કીજઈરે;
 કીં જગ સારેકું બહુ સુખી રે. ૮૧
 તવ સાહ અકકઅર મહિર કરીને મુકતોરે, પંખી મૃગલા ચોર, કેતારે;
 કેં પશુ પ્રમુખ તે છોડીઆં રે. ૮૨
 ડામર તલાવમાં જલ ન ધાલધ કો વલીરે, ન કરધ જીવસંહાર, નર કોરે;
 નં નીચકર્મ નવિ આદરધ રે. ૮૩
 ગાય બીંસ નઈ વૃષભ ટોલાં મહિપનારે, તાસ ન લલઈ કોઈ નાંમ, જગમારે;
 જાં જીવિતદાન તસ આપીઉં રે. ૮૪
 દંડ દાણુ નેં પુંછી વૃંબો જીજઓરે, તે મુંક્યો સુલતાન વલી, તીરથેરે;
 તીં તીરથ મુંક્યું મૂંડિકું રે. ૮૫

ગિરિ સેતુન્ને સાહીય અકકપ્પરધં આપીઓરે, હીરગુરુનિંહાથિં, જોણેરે;
જેં કીધુરે કીધુ પુસ્તક ભેટણું રે. ૮૬

દોય કરજોડી અકકપ્પર ગાણધંમ કહધરે, ઓર કહો કહુ કાંમ, મોપધરે;
મોં આજ નિવાળે જગ ગુરુએ રે. ૮૭

કુંમર નરિંદહ હેમાચાર્ય જેહવોરે, તે તેહથી અધિકાપ્રીતિ, બેહુમારે;
બેં હીરગુરુને અકકપ્પરં રે. ૮૮

વીરપટ્ટોધર હીરવિજય ગુરુ રાણઓરે, તેહતું જગમાં નાંમ, લીજધરે;
લીં કાજ સરિં છમ આપણાં રે. ૮૯

હૃદય.

કાજ સરંધં નર આપણું, નિત્ય જયો ગુરુ હીર;
વિજયસેન તસ પદ ઘણી, સંયમ ધારી ધીર, ૯૦

ઠાણ.

પ્રણમી તુમ સીમંધરણ—એ દેશી

સંયમ ધારી શુભ મતિણ, વિજયસેન સુરિંદ;
કુમત તિમિરને ઠાણવાણ, ૩ પ્રગટથો પુનિમચંદ
સૂરીસર ! પ્રણમુ તુમહારે પાય

દિન દિન ગણ દીપાવીઓણ, હીર તણુધં સુપસાય, સું આં. ૯૧
જોણુધ અકકપ્પર સમજવીઓણ, ભાખ્યો ધર્મ વિચાર;

વાદ સભામાં છતીઓણ, જેસંગણ જયકાર—સૂં ૯૨
શૈવ સન્યાસી બંબાણાણ, ભટ્ટ પંડિતનીરે જોડિ;

વાદ કરધવા કારણુધણ, મિલીઆ કેતી કોડિ—સૂં ૯૩
પંડિત કહધં સુણો અકકપ્પરણ, નવિ માનિં ગંગસર;

શાસ્ત્ર ન સમજધંએ વલીણ, સાંધ તો એહથી દૂર—સૂં ૯૪
શાહ અકકપ્પર બોલીઆણ, કયા કહિં તે બંબાણાન !

હીર પટ્ટોધર બોલીઓણ, સુંણીધ હો સુવ્રતાન—સૂં ૯૫

૧. કુમરનરિંદે જેવી રીતે હેમનેરે ૨. સૂરિ ૩. ઉદયો

થિંબ પ્રતિષ્ઠા કારણેંજી,	આણે ગંગારે નીર;	
એ નાખિ જન અસ્થીનેજી,	ઘોઈ મધલ શરીર.-સૂ૦	૯૬
સૂર્યદેવ દેખ્યા વિનાજી,	અમ્હે ન ખાઉં રે અન્ન;	
અસ્ત હોઈ તવ આખડીજી,	ઋષિ બાળે ધૃમિ મન્ન-સૂ૦	૯૭
સિદ્ધદેવ સાંઈ નમુંજી,	જેહના ગુણ એકત્રીસ;	
પંચ વર્ણુથી વેગણેજી,	દોય ગંધ નહી ઇશ-સૂ૦	૯૮
પાંચ રસ જેણુધ પરિહર્યાજી,	આઠ દ્રવ્ય ત્રણિ વેદ;	
શરીર નહી કો સિદ્ધનેંજી,	કરવો સંગ નિષેદ-સૂ૦	૯૯
ઉપજઈ નહી સંસારમાંજી,	નહી પંચધ સંસ્થાન;	
એ પરમેશ્વર અમ્હ તણેજી;	ગ્યાન કરો સુલતાન-સૂ૦	૧૦૦
નિરાકાર સાંઈ નમુંજી,	માનું ઝોર આકાર;	
ક્રોધ માંત માયા નહીજી,	નહી સ્ત્રી સંગ લગાર-સૂ૦	૧
અક્ર ગદા દ્રસી ધરછજી,	ખેલિ જોરે માંહિ;	
દધી ચોરે ગો ચારતાજી,	વંશ વળવઈ ત્યાંહિ-સૂ૦	૨
ગોરી મંસ બખી સદાજી,	ઇશ ગલિં રૂંડમાલ;	
જોરે આગે નાચતોજી,	ગ્યાંન ગયા હુઆ ખાલ-સૂ૦	૩
શૈવ સંન્યાસી અંબણાજી,	બટ પડિતનીરે જોડિ;	
સ્ત્રી ધનથી નહી વેગલાજી,	એ જગિ મોટિ ખોડિ-સૂ૦	૪
હુઆ પિન અન્ન વાવરછજી,	અસ્ત હોઈ તવ ખાય;	
પાંચે ઈંદ્રી મોકલાંજી,	દિન આરંભે જાય-સૂ૦	૫
લોહ શિલાને વલગતાંજી,	નવિ તરીધ નિરંધાર;	
જસ કરિ લાગાં તુંબડાજી,	તે પામ્યા જલ પાર-સૂ૦	૬
શૈવ દેવ ગુરુ એ સહીજી,	ધનકા ધર્મ અસાર;	
અશ્વ અન્ન નર મારતાજી,	કયું કરી પાંખિ પાર-સૂ૦	૭
ધર્મ અસ્યો મણુ પરિહરોજી,	ગુરુ મુકો ગુણહીન;	
દેવ કુદેવલ છંડીઈજી,	જીમ મુનિવર સિર વેણુ-સૂ૦	૮

એહ સરપ હઈ ધર્મકાળ;	સુંણીઈ અકખર	શાહ;	
તુમ્હ મોથિં ને કહો ખરાળ,	સો દુનીયાં મઠમિ સચ્ચાય-સૂં		૯
એણે વચને નૃપ હરખીઓળ,	સૂરિસવાઠરે	નામ;	
જીવદયા જગિં વિસ્તરઈળ,	જીહાં અકખરનાં ૧ઠાંમ-સૂં		૧૦
સભા સમક્ષ પ્રસંસીઓળ,	શૈવ ન રાખીરે	શરમ;	
જેસિંગળ સાચો કીઓળ,	સાચો તે જીનધર્મ-સૂં		૧૧
સાહિ અકખર એમ કહીઓળ,	જગમિં સાચો રે હીર,		
ઉનકા ચેલા ચાહિઈળ,	તુમ્હભી અવલ ફરીર-સૂં		૧૨
મણિધરનો મદ તિહાં લગીળ,	ન કરઇ ગરૂ પ્રયાણ;		
અંગટોપખલ તિહાં લગિંળ,	સુભટ ન લાગાં બાણ-સૂં		૧૩
મદમયંગલખલતિહાં લગિંળ,	જીહાં નવિ ઉઠ્યો રે સીહ;		
અંધકાર ખલ તિહાં લગિંળ,	જીહાં નવિ ઉઠ્યો રે રેદીહ-સૂં		૧૪
ભટખંભણ મદ તિહાં લગિંળ,	ન મિલ્યો જૈન સુલતાન.		
વિનયસેન સૂરિ દેખતાંળ,	વાદી મેલ્યું માંન-સૂં		૧૫
સોય સૂરિ ગુરૂ માહરોળ,	સકલ લોક મિણગાર;		
વિનયસેન સૂરિ દેખતાંળ,	ફલીઓળ પુણ્ય સહકાર-સૂં		૧૬
તેહતણે પાટે હવોળ,	શ્રીવિનયદેવ	ગણધાર;	
તસપદ પંકજ સેવતાંળ,	હયડઇ હરખ અપાર-સૂં		૧૭

હાલ.

રાગ ધનાશ્રી.

હિંવિરે હિંવિરે પુણ્ય પ્રગટ ભયો,
 તો મનિ મુઝ મતિ એહ આવી;
 રાસ રંગિ કર્યો સંસાર સાર્ગર તર્યો,
 પુણ્યની કોટડી મુઝહ ફાવી-પું૦ ૧૮

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિના જાણુષ. વિનાન જાણુષ.	૪૩	૨૧	ચંગદેવ ચંગદેવ
૪	૪	ખાપ ખાય.	૪૪	૭	લગ્નવંત લગ્નવંત
૪	૧૪	જેણુષ જેણુષ	૪૪	૧૦	સુખરિ સુપરિ
૫	૨૧	ભલાલી ભલાલી	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ ભાવદેય
૬	૧૮	કરમ્પઈ કરમ્પઈ	૪૬	૬	લાજંચ લાજંધ
૮	૨	પાઘડી પાઘડી	૪૬	૬	દિત દિએ
૯	૮	મૂંકાઈ મૂંકઈ	૫૦	૩	શંગાર શૃંગાર
૧૧	૨	ચોટુંટઈ ચોટુંટઈ	૫૦	૩૩	ચંદ્ર રૂદ્રનો ચંદ્રરૂદ્રનો
૧૧	૧૭	ટકોની ટકોની	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર દેવઈંદ્ર
૧૬	૧	દેખઈ દેખઈ	૫૧	૭	વડો વઢો
૨૦	૨૧	આલાપઈરે આલાપઈરે	૫૧	૧૨	ધમ ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે માગી	૫૨	૧૩	હરખિત હરખિ
૨૨	૨૦	ખોલાઈ ખોલઈ	૫૪	૨૦	નાદનારિ નાદિનારિ
૩૪	૬	સામસંધ. રામસંધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કડઆં કડુઆં	૫૭	૧૧	વિણુસિઈ વિણુ સિઈ
૩૭	૨	કીજઈ કીજઈ	૫૭	૧૧	વિનાસિ વિના સિ
૩૮	૧૬	તુએને તુએને	૫૯	૧૬	ધમ ધર્મ
૪૦	૨૨	ભયો ભયો	૬૦	૭	અથ અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ વાંણીઓ	૬૦	૧૧	શંકરનઈ શંકરનઈ

સોલ સંવત્સરિ ગર્ગિયુ વર્ષ સિતરિ (૧૫૭૦),

ભાદ્રવા સુદિ સુખ પીજ સારી:

વાર ગુર ગુણુ ભર્યો રાસ ઋષભે કૃત્યો,

શ્રીગુર સાચિં ગહુ યુદ્ધિ વિચારી-પુ૦ ૧૯

દીપ જળૂચ માંહિ યેત્ર ભરથિં ભલુ,

દેશ ગુજરાતિમાં સોય ગાયસ્થુ;

રાય વિશલ વડો ચતુર જે ચાવડો,

નગર વિસલ તેણુઈ વેગે વાસ્થુ-પુ૦ ૨૦

સોય નયરિ વાસિ પ્રાગવંશિ વડો,

મહિરાજનો સુત તે સીંહ સરિખો;

તેહ ત્રાંખાવતી નગર વાસિ રહ્યા,

નામ તસ સંઘવી સાંગણુ ૧૫૭૦-પુ૦ ૨૧

તેહને નદને ઋષભદાસે કબ્યો,

નગર ત્રાંખાવતી માંહિ ગાયો;

કુંભર નરસર રાજઋષિ યિરદ ધર,

નામથી નવનિધાન પાયો-પુ૦ ૨૨

ઈતિ શ્રીરાજઋષિ યિરદ ધારક શ્રીકુમારપાલ નૃપ કથા સંપૂર્ણમ્.

સંવત્ ૧૮૧૫ ના વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૨ ભોમે શ્રી પાટણુ નગરે.

ઈતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદારે ગ્રંથાંક ૬૯

(ઈતિ જૈન સ્મૃતિઓદારે ગ્રંથાંક ૮)

૧ નિરખો. સંવત ૧૮૧૫ ના વર્ષે, યેત્ર સુદિ ૧૩ શ્રી તાજઆમે
સાશ્રી ૫ પ્રેમજી રૂપચંદ પદનાથ વંશિજી. ઠાા મનજી વાસણ ભાટ ॥
શુભ ભવતે ॥ એ પ્રતિજ્ઞા કરી પારીતી કર્યા છે. તે પ્રત ઘોઘાળંદરના
સંઘનાં ભંડારી છે. સર્વનિરુદ્ધુનિ મુખ્ય વિજય.

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ. ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિના જાણુષ. વિનાજન	૪૩	૨૧	ચંગદેવ ચંગદેવ
		જાણુષ.	૪૪	૭	ધન્નવંત લન્નવંત
૪	૪	ખાપ ખાપ.	૪૪	૧૦	સુમરિ સુપરિ
૪	૧૪	જેણુષ જેણુષ	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ ભાવદેવ
૫	૨૧	ભલાલી ભલાલી	૪૬	૬	લાજ્યં લાજ્યં
૬	૧૮	કરમ્પઈ કરમ્પઈ	૪૬	૬	દિન દિએ
૮	૨	પાઘડી પાઘડી	૫૦	૩	શંગાર શંગાર
૯	૮	મૂંકાઈ મૂંકાઈ	૫૦	૩૩	ચંદ્ર રૂદ્રનો ચંદ્રરૂદ્રનો
૧૧	૨	ચોટુંટા ચોટુંટા	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર દેવઈંદ્ર
૧૧	૧૭	ટંકોની ટંકોની	૫૦	૨૦	સહીરરે સહીરે
૧૬	૧	દેખાઈ દેખાઈ	૫૧	૭	વડો વડો
૨૦	૨૧	આલાપઈરે આલાપઈરે	૫૧	૧૨	ધમ ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે માગી	૫૨	૧૩	હરખિત હરખિ
૨૨	૨૦	ખોલાઈ ખોલાઈ	૫૪	૨૦	નાદનારિ નાદિનારિ
૩૪	૬	સામસંધ સામસંધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કુડ્યાં કુડ્યાં	૫૭	૧૧	વિણુસિઈ વિણુ સિઈ
૩૭	૨	કીજાઈ કીજાઈ	૫૭	૧૧	વિનાસિ વિના સિ
૩૮	૧૬	તુઝેતે તુઝેતે	૫૯	૧૬	ધમ ધર્મ
૪૦	૨૨	ભયો ભયો	૬૦	૭	અથ અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ વાંણીઓ	૬૦	૧૧	શંકરનઈ શંકરનઈ

પૃષ્ઠ.	ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૦	૧૬	મર	નર	૭૨	૧૧	તિલકર્ષ	તિલક રધ
૬૦	૧૭	ગુપતી	ગુપતી	૭૪	૯	સલ્લ શુર	સલ્લશુર
૬૦	૨૦	વિશ્વકર્મા	વિશ્વકર્મા	૭૭	૨	ઝંપ	હુંપ
૬૧	૧૪	કાનો	કાકો	૭૮	૧૮	શુર	શુક
૬૧	૧૪	ખ	શીખ	૭૮	૨૪	મૂપ	રૂપ
૬૧	૧૮	હાંમિ	હાંમિ	૮૦	૬	મંગાથો	મંગાથો
૬૨	૧૫	માઝ	મારઝ	૮૦	૧૫	કર્મિ	કર્મિ
૬૨	૧૬	કઝ	કરઝ	૮૧	૨૧	મલઝ	મલઝઝ
૬૨	૨૧	આતલા	આતલા	૮૬	૧૪	આરે	અરે
૬૭	૯	કરઠ	કહઠ	૮૮	૧૯	સુત	સુત
૬૮	૧૩	કુમર નિરંદરે	કુમર- નિરંદરે	૯૦	૧૦	મઝા	મુઝ
૬૯	૧૩	એણિનાવિ	એણિ નવિ	૯૧	૧૫	પૃણહ	પૂણહ
૭૧	૨૧	સકહી	સહી				

પૃષ્ઠ ૯૬ કડી ૩૭—કવિત.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ નાણી પૂલે;
ભોજન પહેલો આહાર દીધતો ભખવું સુઝે.
માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહીં છાંતે;
કરં કુટુંબનો પોષ ગગનિ ફલ અરં લોભાણો;
છેતર્યો છપ્પો જાઉં નહી કૃષ્ણ વર્ણ કાગા સહી;
નિશુણ જનમિકાં મીઠવો વાપસવાત વિવરિ કહી.

૩૭

ફહા.

વાપસ વચન શ્રવણે સુણી, તૃપ કહે સોય અભાગ;
ગુણ હીણા નર જાણુજો, જેહવો મુરખ છાગ. ૩૮

કવિત્વ.

ચરતઈ ન કરં જોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલું;
 મુઝથી ખીહીછ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પહોલું;
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રાં કરઈ;
 લોંડી ઓખધ કાજી, અનધવલી કાંમ અનેરધ;
 વિપધર વિપ મુઝ નવિ ચઢઈ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
 અધમ નરનઈ તોલિ, રાગ મુઝ નઈ કાં કરો. ૩૯

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯૮	૭	દોકડા	દોકડા	૧૩૮	૧૨	પિમં	પાંમિ
૯૯	૬	કરખો	કરખો	૧૪૧	૧૭	ત્રટી	ત્રુટી
૧૦૦	૧૦	ગંગુટો	ગંગેટો	૧૪૨	૮	ઉનરી	ઉતરી
૧૦૦	૨૧	ઉદયમંત્રી	ઉદયનમંત્રી	૧૪૭	૬	કૃષ્ણ દેવ	કૃષ્ણદેવ
૧૦૨	૩	રતિ	રતિ	૧૫૧	૪	ચંદનધ	ચદનનધ
૧૦૪	૨૩	૨હસ	૨દસ	૧૫૧	૧૭	સુયન	સુપન
૧૦૫	૩	વચત	વચન	૧૫૭	૭	સાચ	સાહાચ
૧૧૦	૧૭	દતોરે	દેતોરે	૧૫૮	૨	થાયના	થાપના
૧૧૧	૨૩	સહાર્થ	સયાધ	૧૫૮	૧૧	મૂક	મૂઝ
૧૧૫	૧૪	કોલખ નગરનો	કોલખન- ગરનો	૧૬૨	૨૦	તો	તે
				૧૬૪	૬	અગિ	અંગિ
૧૨૦	૧૭	અગિ	અંગિ	૧૬૫	૧૫	અધનં	અધન
૧૨૩	૧૬	મીનતિ	વીનતી	૧૬૮	૧૩	વેદ ન	વેદન
૧૨૪	૧૭	અસખ	અસંખ	૧૬૮	૧૭	સહીત	રહીત
૧૨૬	૧૭	સુણો	સુણુઓ	૧૭૨	૧૪	હેમ સુરિ	હેમસુરિ
૧૩૫	૫	કુમારપાલ	કુમારપાત્ર	૧૭૩	૨	સુવસારે	સુવસારે
૧૩૭	૧૬	આ લધ	આલધ	૧૭૩	૪	મસ	મંસ

પૃષ્ઠ.	ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઝોળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૫	૧૭	દાતો	ધાતો	૨૩૦	૧૨	કારણિ	કારણિ
૧૮૦	૧૬	પિંગલ	પિંગલ	૨૩૨	૧	મંત	મંતી
૧૮૧	૧૧	નહી	જોડ	૨૩૨	૧૨	પર્વત	પર્વત
૧૮૨	૧૯	હલી	હલી	૨૩૨	૧૯	કુંમર	કુંમરી
૧૮૩	૧૩	કુલુ	કુલ	૨૩૪	૧૫	અન	અન
૧૮૭	૪	જન ધર્મ	જનધર્મ	૨૩૪	૧૭	સાયર	સાયર
૧૮૯	૬	પાનઈ	પામઈ	૨૩૭	૧૦	નટી	થટી
૨૦૦	૧૩	પેપધત્રત	પોપધત્રત	૨૩૭	૨૨	ખંડ	ખંડ
૨૦૪	૧૧	કુંસારપાલ	કુંમારપાલ	૨૩૮	૫	ધત	ધૃત
૨૦૬	૫	લગઈ	લગઈ	૨૩૮	૭	પાંચસે	પાંચસે
૨૧૭	૧	સ્થો	જસ્થો	૨૪૦	૧	અતિસાર	અતિયાર
૨૨૨	૧૫	મત્રિ	મિત્રી	૨૪૦	૧૬	આડાર	આડાર
૨૨૩	૧૮	અમ	અર્મ	૨૪૦	૧૮	અસ્થોઆ-	અસ્થોઅ-
૨૨૪	૫	જયણા	જયણા			વિચાર	વિચાર
૨૨૭	૨૧	ચિત્ત	વિત્ત				

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૨ નો.

પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૬	૮	આય	આપ	૪૦	૨૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત
૬	૨૫	જ્યહાં	જ્યાહા				
૮	૭	સિંહયરિ	સિહપરિ	૪૧	૭	શ્રૃંગ	શ્રૃંગ
૧૦	૧૯	કિરિચ	કિરિયા	૪૨	૨૦	હેમ સુરિંદ	હેમસુરિંદ
૧૧	૪	નાહવધજી	નાહાવધજી	૪૩	૬	મુનિવર	મુનિવર
૧૨	૨૨	વત	વાત			નામ=હિ	નામહિ
૧૫	૪	જન	જન્મ	૪૩	૧૨	સુણાધ	સુણધ
૧૯	૧૩	મુત	મુનિ	૪૩	૧૪	સુંણાથો	સુંણથો
૨૦	૬	ભાવિકા	ભવિકા	૪૫	૧	ભાવિ	ભવિ
૨૧	૪	નિરંદરહ	નિરંદહ	૪૮	૯	નીપાપાં	નીપાયાં
૩૧	૧૪	તરિ	તારિ	૪૮	૧૭	ધન્ન ડંડા	ધન્નડંડ
૩૨	૪	પાણિ	પણિ	૫૨	૫	નરદેપાલ	નરદેપાલ
૨૩	૫	કહ્યા	કહ્યો	૫૪	૧૭	અપુકધ	અપુકધ
૩૨	૧૪	વાભજ	લાભજ	૫૭	૮	સ્થો	સ્થો
૩૨	૧૯	મારો	માયા	૫૭	૩૩	આખિ	આંખિ
૩૪	૨	આણુઓલવી	આણુઓ- લાવી	૫૯	૩	વચ્ચતે	વચ્ચતે
				૫૯	૨૦	કરધ જી	કરધજી
૩૪	૨	કરતી	કરતી	૬૧	૨૧	પાત્ર	પાત્ર
૩૪	૧૫	ભગી	ભાંગી	૬૨	૪	વિધ	બિધ
૪૦	૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત	૬૪	૨	જીવવર	

પૃષ્ઠ. જોળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

પૃષ્ઠ. જોળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૭૬	૧૧	ચદનને	ચંદનને	૧૭૬	૯	સડા	સંકા
૬૯	૫	લોલઈ	ભોલઈ	૧૪૧	૨	પચાચુ	પચાચુ
૭૩	૨૦	વાનઈ	વાવઈ	૧૪૧	૨	તપતી	તપની
૯૪	૨૧	રેખર	શેખર	૧૪૩	૨૦	લગાઈ	લગઈ
૯૫	૨૦	વતધર	વતધર	૧૪૪	૧૭	અધકાર	અધકાર
૯૮	૮	કુંભ	કુંભ	૧૫૭	૧૮	પ્રારણીડા	પ્રારણીડા
૧૧૨	૧૪	ધણુ	ધરણુ	૧૭૧	૨	ચઈદિ	ચઈદિ
૧૧૨	૧૫	મુજ	મુજ	૧૭૨	૮	લાહુ	લાહુ
૧૧૩	૧૩	આસ્થો	અસ્થો	૧૭૭	૨૨	રંગઈ	રંગઈ
૧૧૫	૨	કહું	કરું	૧૭૮	૪	વાવઈ	વાવઈ
૧૧૭	૩	તયાં	ગયાં	૧૭૯	૪	પેટ	પોટ
૧૧૮	૫	બાલ	બાલ	૧૮૬	૨૦	વમચ	વમચ
૧૨૩	૪	ભરતા	ભરતાર	૧૮૭	૧	રહો	રહો
૧૨૫	૬	મોઈ	સોઈ	૧૮૮	૨	ચઢી	ચઢી
૧૨૬	૧૯	આઠ	આઠર	૧૮૮	૯	ઢંકણુ	ઢંકણુ
૧૨૭	૧૧	કીધજ	કીજઈ	૧૯૦	૨૨	નિમલ	નિર્મલ
૧૨૮	૧૨	મનિરંગ	મનિરંગ	૧૯૧	૧૩	પોટુ	મોટુ
૧૨૯	૨૧	સાતાઈ	સાતઈ	૧૯૧	૧૫	લેક	લોક
૧૩૧	૧૪	અઢાર	આઢર	૧૯૧	૧૯	પાત	પાપી
૧૩૪	૮	પરહઈરિ	પરહઈરે	૧૯૨	૭	અરઅર	તરઅર
૧૩૫	૬	લણુ	તણુ				

શ્રીઆગમોદય સમિત તફ્તી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રન્થોની યાદી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂ. આ. પા.
૧ x	આવશ્યક ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપાહુસ્વામી- કૃતનિર્ધુક્તિ અને શ્રીહરિભદ્રરિની ટીકા સહિત.	૨-૪-૦
૨ x	આવશ્યક ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૦-૦
૩ x	આવશ્યક ભાગ ૩ „	૩-૮-૦
૪ x	આવશ્યક ભાગ ૪ „	૧-૦-૦
૫ x	આચારાંગ ભાગ ૧ શ્રી સુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપાહુ- સ્વામીકૃત નિર્ધુક્તિ અને શ્રીશીલાંકાર્યાચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬ x	આચારાંગ ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૨-૪-૦
૭ x	ઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૮ થી ૧૧ x	પરમાણુ, નિગોદ, પુદ્ગલ અને બંધ છત્રીસી.	૦-૬-૦
૧૨ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભય- દેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૪-૦
૧૩ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૨-૦
૧૪ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૩ „	૩-૪-૦
૧૫ x	સમવાયાંગ ઉપર પ્રમાણે.	૧-૦-૦
૧૬ x	નન્દીસૂત્ર શ્રીદેવવાચકગણિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૨-૨-૦
૧૭ x	ઓધનિર્ધુક્તિ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત શ્રીભદ્રપાહુસ્વામીકૃત નિર્ધુક્તિ અને શ્રીદ્રોણાચાર્યની ટીકા સાથે.	૩-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીદલકમાં નથી.

અંક.	અંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૮ x	સુત્રકૃતાંગ શ્રીમુદ્ધર્માચાર્યકૃત, શ્રીશીલાકાચાર્યની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૧૯ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીમ્યામાચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૩-૧૪-૦
૨૦ x	પ્રજ્ઞાપનાસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રમાણે,	૧-૧૨-૦
૨૧ x	સ્થાનાંગસુત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીમુદ્ધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૨૨ x	સ્થાનાંગસુત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રમાણે.	૪-૦-૦
૨૩ x	અંતકૃદશાદિ ત્રણ સુત્રો, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૦-૦
૨૪ x	સૂર્યપ્રગુપ્તિ, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૮-૦
૨૫ x	જ્ઞાતાધર્મકથાંગ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૬ x	પ્રશ્નવ્યાકરણ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૭ x	સાધુ-સમાચારી-પ્રકરણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત	(વિના મૂલ્યે)
૨૮ x	ઉપાસકદશા શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૦-૧૦-૦
૨૯ થી ૩૨ જે	અષ્ટક-પ્રકરણ તથા જે પડ્દર્શન-સમુચ્ચય કર્તા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ અને ખીન્ન	૦-૪-૦
૩૩	નિર્યાવલીસૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૩૪	વિશેષાવશ્યક ગાથાનો આકારાદિક્રમ.	૦-૫-૦
૩૫	વિચારસારપ્રકરણ શ્રીપ્રદ્યુમ્નસૂરિકૃત, શ્રી માણિક્યસાગરે રચેલી છાયા સાથે.	૦-૮-૦
૩૬	ગચ્છાચારપચન્ના શ્રીવાનરન્નપિની ટીકા સાથે.	૦-૬-૦
૩૭	ધર્મચિંદુપ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સાથે.	૦-૧૨-૦

અંક.	અંથનું નામ, તેના કર્તા વિશેરે.	મૂલ્ય
૩૮	વિશેષાવશ્યક ભાગ ૧ જિનભદ્રગણિકૃત, ગુજરાતી ભાષાન્તરકર્તા મી० ચુનીલાલ હકમચંદ	૨-૦-૦
૩૯	જૈન દ્વિલોસોશી (અંગ્રેજીમાં) વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૧-૧-૦
૪૦	યોગ દ્વિલોસોશી „ „	૦-૧૪-૦
૪૧	કર્મ દ્વિલોસોશી „ „	૦-૧૨-૦
૪૨	રાયપસેણીસૂત્ર સ્થવિરકૃત શ્રીમત્રયાગરિની ટીકા સાથે.	૧-૮-૦
૪૩	અનુયોગદ્વાર શ્રીહિમચંદ્રસરિકૃત	૨-૮-૦
૪૪	નંદીસૂત્ર (ખીજી આવૃત્તિ). જુઓ નંબર ૧૬.	૨-૪-૦
૪૫	વીરભક્તામર ઉપાધ્યાય શ્રીધર્મવર્ધનગણિકૃત સટીક તથા નેમિ-ભક્તામર શ્રીભાવપ્રભસરિકૃત સટીક, ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૩-૦-૦
૪૬	ચતુર્વિંશતિકા શ્રીઅપ્પભટ્ટિસરિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦
૪૭	સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશાભનમુનિરાજકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦

છપાય છે.

૧. પંચસંગ્રહ.
૨. વિશેષાવશ્યક ભાગ ૨ ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે
૩. આચારપ્રદીપ.
૪. આવશ્યક શ્રીમત્રવગિરિકૃત ટીકા સહિત.
૫. નન્દીઆદિ ચક્રારાદિકમ.
૬. ચતુર્વિંશતિજિનાનન્દસ્તુતિ શ્રીમેરૂવિજયગણિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.

૭. સરસ્વતીભક્તામર શ્રીધર્મસિંહસૂરિકૃત તથા શાન્તિ-ભક્તા-મર શ્રીકીર્તિવિમલમુનિરાજકૃત. ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૮. ધનપાલ-પત્યાશિકા, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૯. ભક્તામર-સ્તોત્ર શ્રીમાનતુંગસૂરિકૃત, શ્રીગુણાકરસૂરિ તેમજ ઉપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયકૃત ટીકા સાથે.
૧૦. જૈનધર્મવરસ્તોત્ર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત, સ્વોપન્ન ટીકા સહિત.
૧૧. લીંબડી આદિ ભંડારની પ્રતિઓતુ સૂચી-પત્ર.
૧૨. લોકપ્રકાશ (ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે) દ્રવ્ય લોક પ્રકાશ.
૧૩. જીવસમાસ.
૧૪. પ્રવ્રજ્યાદિ કુલકો.
૧૫. સ્તુતિ-ત્ર્યુર્વિશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, શ્રીજયવિજય પ્રમુખ ચાર મુનીશ્વરોએ રચેલી ટીકાઓ સહિત.
૧૬. ભવભાવના.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

ભાયજેરીઅન, શ્રીઆગમોદય સમિતિ,
 શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,
 બહેખા ચક્રલો, ગોપીપુરા,
 સુરત.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા અન્યોની યાદી.

અંક,	અન્યતું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂ. આ. પા.
૧ x	શ્રીવીતરાગસ્તોત્ર શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યકૃત, શ્રીપ્રભાચદ્રસૂરિ- એ રચેલી તેમજ મુનિશ્રીવિશાલરાજના શિષ્યે રચેલી ટીકા સહિત.	૦-૮-૦
૨ x	અમણપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ પૂર્વ મુનિવચ્યકૃત.	૦-૧-૬
૩ x	સ્વાદ્વાદ્ભાષા શ્રીશુભવિનયગણિકૃત.	૦-૧-૬
૪ x	શ્રીપાક્ષિકસૂત્ર, ખામણા અને પાક્ષિક સૂત્ર ઉપર શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત ટીકા સહિત	૦-૬-૦
૫ x	અન્યાત્મમતપરીક્ષા મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિનયકૃત સ્વોપચાર ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૬ x	શ્રીષોડશક પ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોવિનય અને શ્રીયશોભદ્રની ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૭ x	શ્રીકલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રપ્રાહુસ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિનય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૮ x	વંદાવૃત્તિ, શ્રીદેવેન્દ્રની ટીકા સાથે	૦-૮-૦
૯ x	દાનકલ્પદ્રુમ (ધન્નાચરિત્ર) શ્રીજિન કીર્તિસૂરિકૃત	૦-૬-૦
૧૦ x	યોગ દ્વિલોસોદી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૧ x	જલ્પકલ્પલતા મુનિશ્રીરત્નમંડલકૃત	૦-૩-૦

x અંક ૧ થી ૨૯ સીલકમાં નથી.

અંક.	અન્યતુ' નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૨ x	ત્રેગદષ્ટિસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, સ્વોપન દીકાસાથે	૦-૩-૦
૧૩ x	કર્મ દિલોસોદી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૪ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૧ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૫ x	શ્રીધર્મપરીક્ષા પંડિત પદ્મસાગરકૃત	૦-૫-૦
૧૬ x	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, શ્રીયશોવિનય ઉપાધ્યાયની દીકા સહિત	૦-૨-૦
૧૭ x	કર્મપ્રકૃતિ શ્રીશિવશર્માચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિસૂરિની દીકા સહિત	૦-૧૪-૦
૧૮ x	કદમ્બસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીકાલિકાચાર્યની કથા સહિત	૦-૮-૦
૧૯ x	પંચપ્રતિકમણુ સૂત્ર, પ્રાચીન મુનિરાજકૃત	૦-૪-૦
૨૦ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૨ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૧ x	ઉપદેશરત્નાકર, શ્રીમુનિસુંદરસરિકૃત	૧-૪-૦
૨૨ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૩ x	ચતુર્વિંશતિજિજ્ઞાસનંદસ્તુતિ શ્રીમેરવિનયગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૪ x	પદ્મપુરૂષચરિત મુનિક્ષેમંકરગણિકૃત	૦-૨-૦
૨૫ x	સ્થૂલભદ્રચરિત શ્રીજ્ઞાનંદસરિકૃત	૦-૨-૦
૨૬ x	શ્રીધર્મસંગ્રહ ભાગ ૧ શ્રીમાનવિનય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

અંક. અનુનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે. મૂલ્ય.

- ૨૭ x સંગ્રહણી સૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીદેવભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૧૨-૦
- ૨૮ x સમ્યક્ત્વપરીક્ષા (ઉપદેશ શતક) શ્રીવિષ્ણુધર્મિભક્તસૂરિકૃત ૦-૨-૦
- ૨૯ x લલિતવિસ્તર (ચૈત્યવંદન સૂત્ર) શ્રીહરિભદ્રસૂરિત શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૮-૦
૩૦. આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૪થું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ) ૦-૧૨-૦
- ૩૧ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત ૦-૧૦-૦
૩૨. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૫મું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ) ૦-૧૦-૦
- ૩૩ x ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧. શ્રીભદ્રગ્યાહસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત અને શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૫-૦
- ૩૪ x મલ્લયસુંદરીચરિત્ર શ્રીજયતિલકસૂરિકૃત, ૦-૭-૦
- ૩૫ x સમ્યક્ત્વસપ્તતિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત શ્રીસંઘતિલકાચાર્યની ટીકા સહિત ૧-૦-૦
- ૩૬ x ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૨, શ્રીભદ્રગ્યાહસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત તથા શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૧૨-૦
- ૩૭ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (ઉત્તરાધી) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત ૦-૧-૦
- ૩૮ x ગુણુસ્થાનકમારોહ શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત, સ્વોપસુ ટીકા સાથે. ૦-૨-૦
- ૩૯ x ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૧ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલ્લયગિરિની ટીકા સહિત ૧-૮-૦
- ૪૦ x ધર્મકલ્પદ્રુમ શ્રીઉદયધર્મગણિકૃત ૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ તેના કર્તા વિશેષ.	મૂલ્ય.
૪૧ x	ઉત્તરાધ્યન ભાગ ૩, શ્રામદ્રવ્યાહુસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત અને શ્રીશાન્તિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૪-૦
૪૨ x	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૨ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિરિ આચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૪-૦
૪૩	આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૬૬૦ (શુન્દરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૪૪ x	પિણ્ડનિર્ચુકિત શ્રામદ્રવ્યાહુસ્વામીકૃત, શ્રીમલયગિરિઆચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૫ x	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૪-૦
૪૬ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (પૂર્વાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજકૃત	૨-૦-૦
૪૭ x	દશવૈકલિકસૂત્ર શ્રીશચ્ચંભવસૂરિકૃત, શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૮-૦
૪૮	આદ્યપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રીરત્નશેખરસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૪૯ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજ કૃત.	૨-૦-૦
૫૦ x	જીવાજીવાભિગમ સૂત્ર શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત.	૩-૪-૦
૫૧	સેનપ્રશ્ન (પ્રશ્નોત્તર રત્નાકર) શ્રીશુભવિજયગણિકૃત	૧-૦-૦
૫૨ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (પૂર્વાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૪-૦-૦
૫૩	આવશ્યક વૃત્તિ ટિપ્પણ શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત.	૧-૧૨-૦
૫૪ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૫૫ x	દેવસીરાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૩-૦
૫૬	શ્રીપાલચરિત્ર (સંસ્કૃત) શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત.	૦-૧૪-૦
૫૭	સૂક્તમુક્તાવલિ.	૨-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલક્રમાં નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ તેના કર્તા વિશેરે.	મૂલ્ય.
૫૮	પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીસિદ્ધ- સેનસૂરિની ટીકા સહિત.	૩-૦-૦
૫૯	તંદુલવેચાલિય (ચઉસરણ) શ્રીવિજયવિમલની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬૦	વિંશતિસ્થાનકચરિત શ્રીજિનહર્ષગણિકૃત.	૧-૦-૦
૬૧	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજયની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૬૨	સુખોષસમાચારી શ્રીશ્રીચંદ્રાચાર્યકૃત.	૦-૮-૦
૬૩	સિરિસિરિવાલકહા (શ્રીપાલચરિત્ર) શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત.	૧-૪-૦
૬૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, સટીક.	૪-૦-૦
૬૫	લોકપ્રકાશ ભાગ ૧લો દ્રવ્યલોકપ્રકાશ સંપૂર્ણ, ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયકૃત.	૨-૦-૦
૬૬	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૭ મું. (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૧-૮-૦
૬૭	શ્રીતત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (અધ્યાય ૧ થી ૫, પહેલો ભાગ) વાચકવર્ચ ઉમાસ્વાતિકૃત, સિદ્ધસેનગણિની ટીકા સહિત.	૬-૦-૦
૬૮	નવપદ લઘુવૃત્તિ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિકૃત સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ.	૧-૦-૦
૬૯	સદર પુસ્તક.	
૭૦	શ્રીપંચવસ્તુક, શ્રીહરિભદ્રસૂરિ વિરચિત સ્વોપજ્ઞવ્યાખ્યા સમેત. (ત્રેસમાં)	

છપાય છે.

ચૌસરણપંચના

કથાકોશ શ્રીરાજશેખરકૃત.

અષ્ટલક્ષી (અર્થરત્નાવલી), સમયસુન્દરઉપાધ્યાયકૃત.

જિનપ્રભરિકૃત સ્તોત્રાદિ.

લોકપ્રકાશ (ક્ષેત્ર લોક વગેરે), (ભાગ ૨ જો ૩ જો).

નવપદપ્રકરણ.

વિચારરતનાકર.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (ખીજો ભાગ).

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૮ મું (કુમારપાળરાસ).

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય સ્વોપસૃષ્ટિ શ્રીહરિભદ્રજીકૃત.

નવ સ્મરણ (સટીક).

પ્રિયંકરનૃપકથા.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર હારિભદ્રિય ટીકા

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાયબ્રેરીઅન, શ્રી ૪૯૫૪૬ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ,

૬૦—શ્રી ૪૯૫૪૬ લાલભાઈ ધર્મશાળા,

બડેખા ચક્રો, ગોપીપુરા,

સુરત.

શા. માનચંદ વેલચંદવાળા ગ્રંથો

ધન્યચરિત્ર પૂર્વાર્ધ.	૪-૦-૦
” ” ઉત્તરાર્ધ.	૪-૦-૦
નવસ્મરણ તથા તત્ત્વાર્થસૂત્ર.	૦-૪-૬
ત્રેલોક્ય દીપિકા સંગ્રહણી.	૦-૪-૦

જ્ઞાનખાતાના ગ્રંથો

વીતરાગસ્તોત્ર તથા તત્ત્વાર્થાધિગમ્ } સૂત્રનું ગુજરાતી ભાષાંતર.	૦-૧૨-૦
ચાતુર્માસી વ્યાખ્યાન.	૦-૪-૦
નવસ્મરણ તથા ગૌતમરાસ	૦-૩-૦
એ અષ્ટક ૩૦ એ ષડ્ દર્શન સમુચ્ચય	૦-૪-૦
પ્રકરણ (૪૯) સમુચ્ચય.	૧-૪-૦

દે. લા. પુ. ફંડ તથા આ. સમિતિના કલાર્ક

માસ્ટર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દે. લા. જૈનધર્મશાળા, ગોપીપુરા,

સુરત—SURAT,

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડારના પુસ્તકો.

	રૂ.
ગણધર સાર્થસટક	૧)
પ્રાકૃત વ્યાકરણ	૧)
સંદેહ દોલાવલી	૨)
પંચલીંગી	૨૥
સંવેગરંગસાલા પ્ર. ભા.	૨૥
ચૈત્યવંદનકુલક વૃત્તિ	૨૧
પ્રશ્નોત્તરસાર્થસટક	૧)
વિશેષસટક	૦૥
દીવાલી કલ્પ	૦૥
ન્યતિહુમણ વૃત્તિ	૦૧
પંચપ્રતિકમણ	૧)
શ્રાવકનિત્યકૃત્ય	૧)
દાદાસાહેબનું ચરિત્ર	૧૥
દાદાસાહેબની પૂજા	૦) =
દાદાસાહેબની છબી	૧)
પર્યુષણાસ્તવન	૦૥

કલ્પસૂત્ર ભાષાંતર આવૃત્તિ ખીણ છપાય છે.

બૃહત્સ્તવનાવલી આવૃત્તિ ખીણ છપાય છે.

બૃહત્ પર્યુષણા નર્ણય.

દેવદ્રવ્ય નર્ણય.

અનુયોગદ્વારસૂત્ર ભેટ.

{ ભેટ

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર.

દો. શીતલવાડી ઉપાશ્રય, ગોપીપુરા-સુરત.

જાહેર ખુબર

મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન લઠારમાંથી લખેલા તથા છાપેલા ગ્રંથો શહેરમાં તથા ખહારગામ લઠારના નિયમ મુજબ વાંચવા માટે આપવામાં આવે છે. તથા નીચેના ગ્રંથો વેચાતા મળે છે.

૩૧૦

નામ વગેરે.

૪) વ્યવહારસૂત્ર સટીક ભાગ ૧-૨ જો.

૪) દશવૈકાલિકસૂત્ર સટીક

૨૧ દ્વાદશપર્વ-કથા સંગ્રહ

૧૧ સૂયગડાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૧૧ " " " ૨ જો

૨) આવશ્યક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૮) આચારાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨-૩-૪-૫

(દરેકના ૩. જો. પેહેલો ભાગ ખલાસ)

૧૧ દશવૈકાલિક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨ જો

૧૧ " " " ભાગ ૩-૪ થો

મળવાના ઠેકાણાં.

શ્રી મોહનલાલજી જૈન
જ્ઞાન લઠાર ગોપીપુરા
સુરત.

શ્રી દેવચંદ લાલભાઈ જૈન
ધર્મશાળા-ગોપીપુરા.
સુરત.